

108500

uppāṭetvā khādati, upaddhuposathassa nissandena¹ rattim²
 rattim² yasaṃ anubhoti³ soḷasasahassanātakiparivuto⁴ [pari-
 vāreti⁵]. Tasmim kāle Bārāṇasirājā kāmesu dosaṃ disvā
 isipabbajjāṃ pabbajitvā Adhogaṅgāya ramaṇiye bhūmippadese
 paṇṇasālam kāretvā uñchācariyāya yāpento viḥāsi. Ath' eka- 5
 divasaṃ tamhā ambavanā mahāghaṭappamāṇaṃ ambapakkāṃ
 Gaṅgāya patitvā sotena vuyhamānaṃ tassa tāpasassa pari-
 bhogatitthābhimukhaṃ āgami⁶, so mukhaṃ dhovanto taṃ
 majjhe nadiyā āgacchantāṃ disvā udakaṃ taranto gantvā
 ādāya assamapadaṃ āharitvā agyāgāre⁷ ṭhapetvā satthakena 10
 phāletvā yāpanamattaṃ khāditvā sesaṃ kadalipaṇṇehi paṭicchā-
 detvā punappuna divase divase⁸ yāva parikkhaya⁹ khādi. Tasmim
 pana khīṇe aññaṃ¹⁰ phalāphalam khādituṃ nāsakkhi, rasa-
 taṇhāya bajjhितvā „tam eva ambapakkāṃ khādissāmīti“ nadī-
 tīraṃ¹¹ gantvā nadiṃ olokento „ambaṃ alābhitvā na uttha- 15
 hissāmīti“¹² sanmīttānaṃ katvā nisīdi. So tattha nirāhāro
 ekam pi divasaṃ dve pi tīṇi catupaṇṇacchadivasāni¹³ vātāta-
 pena parisussanto olokento nisīdi, atha saṭṭame divase nadī-
 devatā āvajjamānā taṃ kāraṇaṃ natvā „ayaṃ tāpaso taṇhāva-
 siko hutvā sattāhaṃ nirāhāro Gaṅgaṃ olokento pi nisīdi, 20
 imassa ambapakkāṃ adātum¹⁴ na yuttaṃ, alabhanto marissati,
 dassāmi 'ssa¹⁵ 'ti āgantvā Gaṅgāya upari ākāse ṭhatvā tena
 saddhiṃ sallapantī paṭhamaṃ gātham āha:

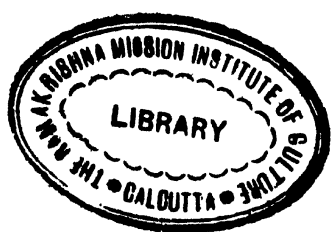
1. Kimchando kimadhippāyo eko sammasi ghammani,

kiṃ patthayāno kiṃ esaṃ kena atthena brāhmaṇā 'ti. 1. 25

Tattha chando ti ajjāsayo, adhippāyo ti cittaṃ, sammasi acchasi,
 ghammanīti gimhe, esaṃ ti esanto, brāhmaṇā 'ti pabbajitattā tāpasāṃ
 ālapati, idaṃ vuttaṃ hoti: brāhmaṇa tvaṃ kimadhippāyo kiṃ cinto kiṃ
 patthento kiṃ gavesanto ken' atthena imasmiṃ Gaṅgātīre Gaṅgaṃ olokento
 nisinnō ti.

30

¹ Ck omits pana -- nissandena. ² Bd only one ratti. ³ Cks -bhonti. ⁴ Cks -tā.
⁵ Bd -si, C⁸ parivāreti corr. to -cāreti. ⁶ Bd -māsi. ⁷ Ck agya-. ⁸ Ck only
 one di-. ⁹ Ck -a. ¹⁰ Bd -re. ¹¹ Bd upaṭha-. ¹² Ck dvepi nīṇja divasāni.
¹³ Cks ā-. ¹⁴ Bd tassā.

Taṃ sutvā tāpaso nava gāthā abhāsi:

2. Yathā mahā vāridharo kumbho supariṇāmavā
tathūpamaṃ ambapakkam vaṇṇagandharasuttamaṃ. 2.
3. Taṃ vuyhamānaṃ sotena disvā¹ amalamañjhime
pāṇihi naṃ gahetvāna agyāyatanam āharim. 3.
4. Tato kadali-pattesu nikkhipitvā sayam aham
satthena naṃ vikappetvā khuppi-pāsaṃ² ahāsi me. 4
5. So³ 'ham apetadaratho⁴ vyantibhūto dukhakkhamo
assādaṃ nādhigacchāmi phalesv-aññesu kesuci⁵. 5.
6. Sose tvā nūna⁶ maraṇaṃ taṃ mamaṃ āvahissati
ambam y'assa⁷ phalaṃ sādum⁸ [yam uddharim⁹] vuyhamānaṃ
[udadhismā¹⁰] mahappaṇave. 6.
7. Akkhātan te mayā sabbaṃ yasmā upavasāma¹¹ aham,
rammaṃ pati nisinna¹² 'smi, puthulomāyutā puthū¹³. 7.
8. Tvaṃ ca kho me va akkhāhi attānaṃ apalāyini,
kā vā tvam asi kalyāni, kissa vā tvaṃ sumañjhime. 8.
9. Ruppapattapalimattāhiva¹⁴ vyagghiva girisānujā
yā santi¹⁵ nariyo¹⁶ deve su devānaṃ paricārīkā 9.
10. 'Yā ca manussalokasmiṃ rūpen¹⁷ anvāgatitthiyo¹⁸ —
rūpe te sadisī n' atthi
devesu¹⁹ gandhabbanussaloke²⁰,
putthāsi me, cārupubbaṅgi brūhi,
akkhāhi me nāmaṇ ca bandhave cā²¹ ti. 10.

Tattha vāridharo kumbho ti udakaghaṭo, supariṇāmavā ti susaṇ-
25 thito¹⁷, vaṇṇagandharasuttamaṃ ti vaṇṇagandharasehi uttamaṃ, disvā nā
'ti disvā, amalamañjhime ti nimmalamañjhe, devataṃ ālapanto evam āha,
pāṇihi hatthehi, agyāyatanam āharim ti attano aggihuttasālaṃ āharim,
vikappetvā ti vicchinditvā¹⁸, vikantetvā ti pi pāṭho, khādin ti pāṭhaseso,
ahāsi me ti tam jivhagge thapitamattam eva sattarasaharaṇisatāni¹⁹ pharitvā

¹ Ck -sa. ² Ck yo. ³ Ck -dharato. ⁴ Ck -pi. ⁵ Ck sositvā nūna, Bā
sositvā nānu. ⁶ Bā passa. ⁷ Ck -dhum. ⁸ Ck sam-. ⁹ Ck -samā, Bā
-sammā. ¹⁰ Bā -u. ¹¹ Ck -palimattāhima, Bā rūpapattaplamatti, Bā rupa-
mattaplamantiva. ¹² Ck yassanti. ¹³ Bā nā-. ¹⁴ Bā rūpanānvā-. ¹⁵ Ck
devesi. ¹⁶ Bā gandhabbesu-. ¹⁷ Bā -sañthāno. ¹⁸ Ck chin-. ¹⁹ Bā -nisa-
hassāni.

- upeto pi paññāyogena sakale pi¹ Jambudipatale avasesapaṇḍitehi² atirocati³ bhāsati⁴, rammako ti cittamāso, atevaññehi⁵ ativiya aññehi ekādasahi māsehi, evan ti evaṃ Sambhavo pi paññāyogena sobhati, himavā ti hima-
 5 pātasamaye himayutto ti himava, gimhakāle himaṃ vamatīti⁶ himavā, sampatta-
 janam⁷ gandhena madayatīti⁸ Gandhamādano, mahābhūtagaṇālayo ti
 devaganaivāso, disā bhātīti sabbadisā ekobhāso⁹ viya karoti, pavātīti
 gandhena sabbadisā⁹ pharati¹⁰, evan ti Sambhavo pi paññāyogena¹¹ sabba-
 disā¹² bhātī¹³ c' eva pavāti ca, yasassimā ti tejasampattiya yasassinīhi
 accīhi¹⁴ yutto, jalamāno caram¹⁵ kacche¹⁶ ti kaccasamkhāte¹⁶ mahāvane
 10 jalanto carati, analo ti atitto gatamaggassa kaṇhabhāvena kaṇhavattani yaññe
 āhutivasena¹⁷ āhutaṃ¹⁸ ghaṭaṃ asanātīti ghaṭāsano dhūmaketu kiccaṃ assa
 sādhetīti dhūmaketu, uttamāhevanandaho¹⁹ ti ahevanam vuccati
 vanasāṇo, uttamavanasāṇadaho ti²⁰ attho. nisīthe²¹ ti rattibhāge, pabba-
 taggasmin ti pabbatasikhare, pahūtedho²² ti bahuindhano²³, virocātīti
 15 sabbadisāsu obhāsati²⁴, evan ti evaṃ mama kaniṭṭho Sambhavakumāro pi
 paññāyogena virocati, bhadraṃ ti bhadraṃ assājanīyam javasampattiya jānanti
 na sarīrena, vāhiye²⁵ ti vahitabbe bhāre sati bhāravahanatāya²⁶ ayaṃ uttamo
 ti²⁷ balivaddaṃ jānanti, dohenā ti dohasampattiya dhenum sakhirā ti jānanti,
 bhāsamānan ti ettha pana²⁸ bhāsamānam jānanti missam bālehi paṇḍitan
 20 ti suttam āharitabban.

Sucīrato evaṃ etasmiṃ²⁹ Sambhavam vaṇṇaṇte „pañham
 pucchitvā jānissāmiti“ „kham pana te kumārakaniṭṭho“ ti
 • pucchi. Ath' assa so sihapañjaram vivaritvā hattham pasā-
 retvā „so esa³⁰ pāsādvāre antaravīthiyam kumārakehi sad-
 25 dhim suvaṇṇavaṇṇo kīḷati ayaṃ mama kaniṭṭho, upasamkamitvā .
 nam puccha³¹, Buddhalīhāya te pañham kathesatīti“ āha.
 Sucīrato tassa vacanam sutvā pāsādā oruyha kumārassa
 santikam agamāsi, kāya velāyā 'ti kumārasya³² nivatthasāṭakam

¹ Bā sakala. ² Bā -te. ³ Bā atikkamitvā virocati, C^o atirocati atakkamitvā virocati. ⁴ Bā sobhati. ⁵ C^k himaṃ vatīti, Bā himaṇca vamatī. ⁶ Bā -ttamja-. ⁷ Bā mo-. ⁸ so all three MSS. ⁹ Bā sabbā-. ¹⁰ C^k pa-, Bā vāyati. ¹¹ Bā paññāyo-. ¹² Bā sabbā-. ¹³ Bā bhāsati. ¹⁴ Bā -yā yasassimā accimāhiti accihī. ¹⁵ Bā vane. ¹⁶ Bā ga-. ¹⁷ C^o āhū-. ¹⁸ C^o āhū-, Bā abuti. ¹⁹ C^k -naṇḍaho. ²⁰ Bā -saṇḍam dahatīti. ²¹ C^k nisice, Bā nisive. ²² C^k bahu-, C^o bahū-, Bā bahūtejo, B^o pahūtejo. ²³ Bā bahutaiddhino, B^o pahūtaldhano. ²⁴ C^k obhāsāsati. ²⁵ Bā vāhaye. ²⁶ C^k -vahanatāya, Bā -vahanatāya. ²⁷ C^k omit ti. ²⁸ Bā nā. ²⁹ Bā tasmim. ³⁰ Bā eso; all three MSS. so for yo. ³¹ Bā tam pucchatha. ³² C^k -re.

mocetvā khandhe¹ khipitvā ubho hi hatthehi paṃsum gahetvā
 ʈhitavelāya.

Tam atthaṃ āvikaronto S.

ss. Sv-ādhippāgā² Bhāradvājo Sambhavassa upantikaṃ,
 tam addasa mahābrahmā kīlamānaṃ bahi pure ti g. ā. 170. 5

Tattha bahi pure ti bahi nivesane.

M. pi brāhmaṇaṃ āgantvā purato ʈhitaṃ disvā „tāta
 ken' atthenāgato sīti“ pucchitvā „tāta kumāra ahaṃ Jambudī-
 patale āhiṇḍanto mayā pucchitaṃ pañhaṃ kathetuṃ samatthaṃ
 alabhitvā tava santikaṃ³ āgato 'mhīti“ vutte „sakala-Jam- 10
 budīpe kira avinicchito pañho, mama santikaṃ āgato, ahaṃ
 nānena mahallako“ ti hiriottappaṃ paṭilabhitvā hatthagataṃ
 paṃsum chaḍḍetvā khandhato sāṭakaṃ ādāya nivāsetvā „puc-
 cha brāhmaṇa, Buddhalīhāya te kathessāmīti“ sabbaññū pavā-
 raṇaṃ pavāresi. Tato brāhmaṇo 15

ss. Rañño 'haṃ pahito dūto Koravyassa yasassino,
 'atthaṃ dhammaṃ ca pucchassu' icc-abravi Yudhiṭṭhilo,
 taṃ tvaṃ atthaṃ ca dhammaṃ ca
 Sambhav' akkhāhi pucchito ti 171.

.. gāthāya pañhaṃ pucchi.

20

Tass' attho Sambhavapaṇḍitassa gaganamajjhe punṇa-
 cando viya pākato ahosi. Atha naṃ „tena hi supāhiti“ vatvā
 dhammayāgapañhaṃ vissajjento

ss. Taggha' te ahaṃ akkhissam yathāpi kusalo tathā,
 rājā ca kho naṃ⁵ jānāti yadi kāhati vā na vā ti g. ā. 172. 25

Tassa antaravīthiyaṃ ʈhatvā madhurassarena⁶ dhammaṃ
 desentassa saddo dvādasayojanikaṃ sakala-Bārāṇasīnagaraṃ⁷
 avatthari⁸, atha rājā⁹ uparājādayo ca sabbe sannipatiṃsu, M.
 mahājanamajjhe¹⁰ dhammadesanaṃ paṭṭhapesi.

¹ Bā adds kaṇṭhe. ² Ck -ppakā. ³ Bā -ke. ⁴ Ck -ā. ⁵ Bā taṃ. ⁶ Bā -rena
 sarena. ⁷ Bā -lambārā-. ⁸ Bā atthari. ⁹ Bā adds ca. ¹⁰ Bā -nassamajhe.

Tattha tagghā 'ti ekaṃsavacanāṃ, yathāpi kusalo ti yathā atikusalo
 sabbaññū Buddhō ñeikkhati tathā ekaṃsen' eva aham akkhissan ti attho, rājā
 ca kho na¹ ti ahaṃ etaṃ² pañhaṃ yathā tumhākaṃ rājā jānituṃ sakkoti
 tathā kathessāmi, tato uttarim rājā evaṃ taṃ jānāti yadi karissati vā na vā
 5 karissati, karonta-sa hi vā akarontassa vā tass' eva na² bhavissati mayhaṃ
 pana doṣo n' atthāti dipeti.

Evam imāya gāthāya pañhakathanāṃ paṭijānitvā idāni
 dhammayāgapañhaṃ kathento

36. Ajja suve ti saṃseyya raññā puṭṭho Sucīrata
 10 mā katvā avasī rājā atthe jāte Yuddhiṭṭhilo. 173.
 37. Ajjhattaṃ ñeva saṃseyya raññā puṭṭho Sucīrata,
 kummaggaṃ na niveseyya³ yathā mūlho acetaso. 174.
 38. Attānaṃ⁴ nātivatteyya, adhammaṃ na samācare,
 atitthe na-ppātareyya⁵, anatthe na yuto⁶ siyā. 175.
 15 39. Yo ca etāni ṭhānāni kattuṃ jānāti khattiyo
 sādā⁷ so vaddhate rājā sukkapakkhe va candimā. 176.
 40. Nātīnaṃ ca piyo hoti mittesu ca virocati,
 kāyassa bhedā sappañño saggam so upapajjatīti āha. 177.

Tattha saṃseyyā 'ti katheyya, i. v. h : tāta Sucīrata sace tumhākaṃ
 20 raññā ajja dānaṃ dema silaṃ rakkhāma uposathakammaṃ karomā⁸ 'ti koci
 puṭṭho mahārāja ajja tāva paṇaṃ haṇama⁹ kāme paribhuñjāma suraṃ pipāma¹⁰
 kusalaṃ pana¹¹ karissāma sve ti rañño saṃseyya¹² tassa atimahantassāpi
 amaccassa vacanaṃ katvā tumhākaṃ rājā Yuddhiṭṭhilaḡotto tathārūpe atthe jāte¹³.
 25 kusalacittaṃ aparihapetvā kusalapaṭisaṃyuttaṃ kammaṃ karotu yeva idaṃ assa
 katheyyāsīti, evaṃ M. imāya gāthāya 'ajj' eva kiccaṃ ātappaṃ ko jaññā mara-
 naṃ suve' ti Bhaḍḍekarattasuttaṃ c' eva 'appamādo amatapadaṃ pamādo mac-
 cuno padaṃ' ti Appamādoṇādaṃ ca kathesi, ajjhattaṃ yevā 'ti tāta Sucīrata
 Sambhavapaṇḍito taya dhammayāgapañhe pucchite kiṃ kathe-īti raññā¹⁴ puṭṭho
 30 samāno tumhākaṃ rañño¹⁵ ajjhattaṃ eva saṃseyya nīyakajjhattasaṃkhātāṃ¹⁶
 khandhapaṇcākaṃ hutvā abhāvatāya¹⁷ aniccaṃ ti katheyyāsī, ettāvatā M. 'sabbe
 saṃkhārā aniccā ti yadā paññāya passati' 'aniccā vata saṃkhārā uppāḍavaya-
 dhammino' ti evaṃ pi bhāsitaṃ aniccataṃ kathesi, kummaggaṃ ti brāhmaṇa

¹ Bā tan. ² Bā taṃ. ³ Bā niseveyya. ⁴ ajja suve --- attānaṃ wanting in C.
⁵ Bā pahāreyya. ⁶ Bā yutto. ⁷ Ck sataṃ. ⁸ Ck karissāmā. ⁹ Bā pākema
¹⁰ C Bā pivā-. ¹¹ C patata corr. to pana, Ck pana na. ¹² Bds add ka-
 theyya. ¹³ Ck -ā. ¹⁴ Ck nīyakajjhattasaṃkhātā, C tikajjhatta-, Bā nīyakajha.
¹⁵ Bds abhāvato.

JĀTAKATTHAVANNANĀ

BY

V. FAUSBOLL.

yathā mūlho acetano andhabālaputhujjano dvāsaṭṭhiḍṭṭhigatasamkhātān kum-
 maggaṃ sevati etaṃ tava rājā taṃ na seveyya niyyānikān dasakusalakamma-
 pathamaggaṃ eva sevātū 'ti evaṃ assa vadeyyāsīti, attānaṃ ti imaṃ sugatiyaṃ
 1 ṭhitān¹ attabhāvaṃ nātivatteyya, yena kammena tisso kusalasampattiyo sabba-
 kāmamagge² atikkamītvā apāye nibbattati taṃ³ kammaṃ na kareyyā 'ti attho, 5
 adhammaṃ ti tividhaduccaritasamkhātān adhammaṃ na samācareyya, atitthe
 ti dvāsaṭṭhisamkhāte atitthe nappatāreyya⁴, na otāreyyā 'ti pi pāṭho, attano
 1 ḍiṭṭhanugatiṃ āpajjantaṃ janān na otāreyya, anattthe 'ti akāraṇe⁵, yuto⁶
 ti yuttapayutto na siyā, brāhmaṇa yadi te rājā dhammayāgapaṇhe vattitu-
 kāmō imasmim ovāde vattētū 'ti tassa katheyyāsīti ayam ettha adhippāyo, 10
 sadā ti satatān, i. v. h.: yo khattiyo etāni kāraṇāni kātum jānāti so rājā
 sukkapakke⁷ cando viya sadā vadḍhati, virocātīti⁸ mittānaccamajjhe attano
 silācāraṇānādiguṇehi⁹ sobhati virocātīti.

Evam M. gaganatale candam utthāpento viya Buddhali-
 lāya brāhmaṇassa paṇhe¹⁰ kathesi. Mahājano nadanto selento¹¹ 15
 appoṭhento sādhu-kārasahassāni adāsi celukkhepe ca aṅguli-
 poṭhe ca pavattesi, hatthapilandhanādāni khiṇi, evaṃ khitta-
 dhanam koṭimattam ahoṣi. Rājāpi 'ssa tuṭṭho mahantaṃ yasaṃ
 adāsi. Sucirato pi nikkhasahassena pūjetvā¹² suvaṇṇapātṭe
 jātihiṅgulakena paṇhe¹³ vissajjanaṃ likhitvā Indapattanagaraṃ 20
 gantvā raṇṇo dhammayāgapaṇham kathesi. Rājā tasmiṃ
 dhamme vattitvā saggapadaṃ¹⁴ pūresi.

S. i. d. ā. „na bhikkhave idān' eva pubbe pi T. mahāpaṇho yevā"
 'ti vatvā j. s. : „Tadā Dhanañjaya-rājā Anando ahoṣi, Sucirato Anu-
 ruddho¹⁵, Vidhuro Kassapo¹⁶, Bhadrakāro Moggallāno¹⁷, Sañjaya- 25
 māṇavo Sāriputto¹⁸, Sambhava-paṇḍito aham evā" 'ti. Sambhava-
 jātakaṃ.

6. Mahākapijātaka.

Bārāṇassaṃ¹⁹ ahū rājā ti. Idam S. Veluvane v. Deva-
 dattassa silāpavijjanaṃ ā. k. Tena hi dhanuggahe payojetvā aparā- 30

¹ Ck^s -yaṭṭhitaṃ. ² Ck^s -kāmasagge. Bḍ -kāmasagge. ³ Ck^s sam, C^s yaṃ. ⁴ Bḍ
 nappakāreyya. ⁵ Bḍ -ṇena. ⁶ all three MSS. yutto. ⁷ Ck^s adds va. ⁸ Ck^s
 -cati. ⁹ Bḍ -dihigu-. ¹⁰ Bḍ^s -am. ¹¹ Bḍ omits se-. ¹² Bḍ pūjam katvā.
¹³ Bḍ -am. ¹⁴ Bḍ -pūram. ¹⁵ Bḍ adds ahoṣi. ¹⁶ Bḍ -syaṃ.

bhāge silāya paviddhāya¹ bhikkhūhi Devadattassa avanne kathite S.
 „na bhikkhave idān' eva pubbe pi Devadatto mayham silam² pa-
 vijjhi yevā³ 'ti vatvā a. ā.:

- A. B. Br. r. k. Kāsīgāmake³ eko kassakabrāhmaṇo khet-
 5 tam kasitvā goṇe vissajjetvā kuddālakammaṃ kātuṃ ārabhi.
 Goṇa ekasmiṃ gacche paṇṇāni⁴ khādantā anukkamena aṭaviṃ
 pavisitvā palāyimsu. So velaṃ sallakkhetvā kuddālam tṭha-
 petvā goṇe olovento adisvā domanasāppatto te pariyesanto
 aṭaviṃ⁵ pavisitvā āhiṇḍanto anto⁶ Himavantam pāvisi, so tатtha
 10 disāmūlho⁷ sattāham nirāhāro vicaranto ekaṃ tiṇḍukarukkham
 disvā abhiruyha phalāni khādanto⁸ parigalitvā⁹ satṭhihatthe
 narakapapāte pati, tatr' assa dasadivasā vītivattā. Tadā Bo.
 kapiyoniyam nibbattitvā phalāphalāni khādanto tam purisaṃ
 disvā silāya yoggaṃ¹⁰ katvā tam purisaṃ uddhari. So tassa
 15 niddāyantassa¹¹ silāya matthakaṃ padālesi¹². M. tassa tam
 kammaṃ ṇatvā uppatitvā sākāya nisīditvā „bho purisa, tvaṃ
 bhūmiyaṃ¹³ gaccha, ahaṃ sākaggena tuyham maggaṃ ācik-
 khanto gamissāmīti¹⁴ tam purisaṃ araṇṇato niharitvā magge
 tṭhapetvā pabbatapādam eva pāvisi. So¹⁵ puriso M-e aparaj-
 20 jhitvā kuṭṭhi¹⁶ hutvā ditṭhadhamme yeva manussapeto ahoṣi,
 so sattavassāni dukkhaṇi¹⁷ vicaranto Bārāṇasiyaṃ Migā-
 ciram¹⁸ uyyānam pavisitvā pakārantare kadalipaṇṇam attharitvā
 vedanāmatto¹⁹ nipajji. Tadā Bārāṇasirājā uyyānam gantvā
 tattha vicaranto tam disvā „ko si tvaṃ, kiṃ vā katvā imaṃ
 25 dukkham patto²⁰ 'ti pucchi. So pi 'ssa sabbam vitthārato
 ācikkhi.

Tam attham pakāsento S. āha:

1. Bārāṇassaṃ¹⁷ ahū rājā Kāsīnam ratṭhavadḍhano,
 mittamaccaparibbūlho agamāsi Migāciram¹⁸. 178.

¹ Bā - vijhāya-. ² Ck Bā sī-. ³ Bā - zāme. ⁴ Bā tiṇāni. ⁵ Bā anto aṭavi. ⁶ Bā omits anto. ⁷ Bā adds hutvā. ⁸ Bā tiṇḍukarukkato. ⁹ Bā - li-. ¹⁰ Ck bhoggam. ¹¹ Ck pa-. ¹² Bā - yā. ¹³ Bā adds pi. ¹⁴ Ck kuṭṭhi. ¹⁵ so Ck: Bā migājinaṃ. ¹⁶ Bā - patto. ¹⁷ Bā - nasyam

THE
JĀTAKA

TOGETHER WITH ITS COMMENTARY

BEING

TALES OF THE ANTERIOR BIRTHS

OF

GOTAMA BUDDHA.

FOR THE FIRST TIME EDITED IN THE ORIGINAL PALI

BY

V. FAUSBÖLL

VOL. V.

LONDON

KEGAN PAUL TRENCH TRÜBNER & CO., Ltd.

1891.

[All Rights Reserved.]

2. Tattha brāhmaṇam addakkhi setaṃ citraṃ kilāsinam
viddhastaṃ kuviḷāraṃ¹ va kisaṃ dhamanisanthataṃ. 179.
3. Paramakāruṇṇatāṃ pattaṃ disvā kicchagataṃ naraṃ
avaca² vyamhito³ rājā: yakkhānaṃ katamo nu si, 180.
4. Hatthapādā ca te setā, tato setataro⁴ siro,
gattāṃ kammāsavaṇṇan te. kilāsabahuḷo c' asi, 181.
5. Vatthanāvalisaṃkāsa⁵ piṭṭhi te ninnatunnatā,
kāḷā pabbā⁶ ca te aṅgā. nāṇṇaṃ⁷ passāmi edisaṃ, 182.
6. Ugghaṭṭapādo⁸ tasito kiso dhamanisanthato
chāto ātattarūpo⁹ si, kuto nu tvaṃ¹⁰ agacchasi¹¹; 183.
7. Duddasī appakāro si dubbaṇṇo bhīmadassano¹²,
janetti yāpi te mātā na taṃ iccheyya passitum, 184.
8. Kiṃ kammam akara¹³ pubbe, kiṃ avajjhaṃ aghātayi¹⁴,
kibbisam yaṃ karitvāna idaṃ dukkhaṃ upāgamāmi. 185.

Tattha Bārāṇasī¹⁵ ti Baranasiyam, mittāmacceparibbūho ti 15
mittehi ca dāhabhattābhi amacehi parivuto, Migāciraṇ¹⁶ ti evaṇṇamakaṃ
uyyānaṃ, setaṃ ti setakutṭhena setaṃ kabarakutṭhena citraṃ¹⁷ pabhinnena
kaṇḍūyanakilasakutṭhena¹⁸ kilāsinam vedanāmatam¹⁹ kaḍḍappāne nīpannaṃ²⁰
addasa, viddhastaṃ kuviḷāraṃ vā 'ti vanamukhehi patantena²¹ mamsena
viddhastaṃ supupphitakuviḷarasadisam²². kisaṃ ti ekaccesu padesesu atthi- 20
cammamattasariṇam²³ sirajālasantharam²⁴, vyamhito²⁵ ti bhīto vimhaya-
pūṇṇo²⁶ vā, yakkhānaṃ ti yakkhānaṃ antare tvaṃ katarayakkho nāma 'ti,
vatthanāvalisaṃkāsa²⁷ ti piṭṭhikaṭṭhāne²⁸ āvunitvā thāpitā vatthanāvali-
sadiṣā²⁹, aṅgā ti kāḷapabbavallisadisāni³⁰ te aṅgāni, nāṇṇaṃ ti aṇṇaṃ purisaṃ
ca³¹ edisaṃ na passāmi. ugghaṭṭapādo³² ti rajokinnapādo, ātattarūpo³³ 25
ti sukkhasariro, duddasīti dukkheṇa passirabbo, appakāro sīti sarirappa-
kararahito, duṣsanthāno sīti attho, kiṃ kammam akaraṃ³⁴ ti ito pubbe kiṃ
kammam akara³⁵, akāsīti attho, kibbisam³⁶ ti dāruṇakammaṃ.

Tatoparam brāhmaṇo āha:

9. Taggha te ahaṃ akkhissam yathāpi kusalo tathā,
saccavādim hi³⁴ lokasmiṃ pasamsant' idha paṇḍitā. 186.

¹ Bā ko-. ² Ck āvaṇca. ³ Bā byamitto. ⁴ Bds -ram. ⁵ so Ck; Cā vatthatā-
vali-, Bā vatthānā-, Bā vaddhana-. ⁶ Bā kālapubbā. ⁷ Bā nāṇṇaṃ. ⁸ Bā ug-
ghaṭṭa-. ⁹ Ck ātatta-, Bds āditta-. ¹⁰ Cks Bā tvaṃ. ¹¹ Bā kuto si kattha
gacchasi. ¹² Ck hima-, Bā bhimm-. ¹³ Bā -ram. ¹⁴ Cks -si, Bā aghātayi. ¹⁵
Bā -syan. ¹⁶ Bds migājinaṃ. ¹⁷ Bā vici-. ¹⁸ Bā kaṇḍupharanaki-. ¹⁹ Bā -nap-
pattam. ²⁰ Cā tipa-, Bā nippa-. ²¹ Bds paggharan-. ²² Bā puppitam ko-. ²³
Cā Bā -mattam-. ²⁴ Ck -santhavam, Cā -santhavam corr. to -santhatam, Bā
sirajālasanaṃ. ²⁵ Bā by-. ²⁶ Bā vimhayamāpanno. ²⁷ so Ck; Cā vatthatāvali-,
Bā vatthānāvali-. ²⁸ Bā piṭṭhikaṇḍukathāne. ²⁹ Ck kālavalli-, Cā kālapavalli-.
³⁰ Bā -sam, omitting ca-. ³¹ Bā atitta-, Bā āditta-. ³² so all three MSS. for
-rā? ³³ Bā -ram. ³⁴ Ck -dimhi, Bā -dī hi.

R. M. C. LIBRARY	
Acc. No.	108500
Class No.	24.2
	327
	23.8.80
	Ca
	Rg
	g
	Rg
	Rg

Presented by
Dr. R. C. Maier

PRINTED BY NIELSEN & LYDICHE, KOPENHAGEN.

10. Eko caram gogaveso mūlho¹ accasariṃ vane
araññe iriṇe² vane³ nānakuñjarasevite. 187.
11. Vālamigānucarite vippanaṭṭho⁴ smi kānane,
acarim tattha sattāham khuppiṇāsāsamappito. 188.
- 5 12. Tattha tindukam addakkhim visamaṭṭhabubhukkhito
papātam abhilambantam sampannaphaladhārinam. 189.
13. Vātasītāni bhakkhesim, tāni rucimsu me bhusam,
atitto⁴ rukkham āruhim⁵, 'tattha hessāmi āsito'. 190.
14. Ekam me bhakkhitam āsi dutiyam abhīpatthitam,
10 tato sā bhañjatha⁶ sākhā chinnā pharasunā viya. 191.
15. So 'ham sahā va sākhāhi uddhapādo⁷ avamsiro
appatiṭṭhe anālame giriduggasmi pāpatam. 192.
16. Yasmā ca vāri gambhīram tasmiṇa na samabhajjisam⁸,
tattha sesim nirānando anūnā dasa rattiyo. 193.
- 15 17. Ath' ettha kapi-m-āgañchi⁹ gonaṅgulo¹⁰ darīcaro
sākhā [hi] sākhām vicaranto¹¹ khādamāno dumapphalam.
so mam disvā kisaṃ paṇḍum kāruṇnam akaram¹² mayi: 194.
18. Ambho ko hāma so ettha evam dukkhena attito,
manusso amanusso vā attānam me pavedaya. 195.
- 20 19. Tass' añjalim paṇāmetvā idam vacanam abravim:
manusso 'ham vasam patto. sā me n' atthi ito gati,
tam vo¹³ vadāmi: bhaddam vo¹³. tvaṇ ca me saraṇam bhava¹⁴. 196.
20. Garusilam¹⁵ gahetvāna vicari pabbate kapi,
silāya yoggaṃ katvāna nisabho etad abravi: 197.
- 25 21. Ehi me piṭṭhim āruya gīvam gaṇhāhi bāhuhi¹⁶,
ahan tam uddharissāmi giriduggato vegasā. 198.
22. Tassa tam vacanam sutvā vānarindassa sirimato
piṭṭhim āruya dhīrassa gīvam bāhāhi aggahim. 199.
23. So mam tato samuttāsi tejasī¹⁷ balavā kapi
30 vihaṇṇamāno kicchena giriduggato vegasā. 200.
24. Uddharitvāna mam santo nisabho etad abravi:
imgha mam samma rakkhassu, passupissam¹⁸ muhuttakam¹⁹. 201.

¹ Ck -e, Cs -a. ² Cks iriṇe, Bā irane. ³ Ck vicīṇe, Cs vicīṇe. ⁴ Bā atitto.
⁵ Bā āruyhi. ⁶ Cks bhajjitā. ⁷ Bā uddham-. ⁸ Bā sampapajjiyam. ⁹ Ck
gañji, Bā gacchi. ¹⁰ Pds -guttho. ¹¹ so all three MSS. ¹² so all three MSS.
for -rā? ¹³ Bā te. ¹⁴ Ck -vaṇ, Cs -ve. ¹⁵ Ck Bā silam. ¹⁶ Cks -hāhi. ¹⁷
Ck terasī, Bā tejasī. ¹⁸ Cks passa-, Bā pasu-. ¹⁹ Bā -tti.

TO
THE ENERGETIC STARTER AND SUPPORTER OF THE PĀLI TEXT SOCIETY

T. W. RHYS DAVIDS,
Ph. D., L. L. D., Professor,

AND

THE STRENUOUS AND INGENUOUS INTERPRETER OF THE PĀLI LANGUAGE

THE REV. RICHARD MORRIS,
M. A., D. D. L.

THIS VOLUME IS DEDICATED WITH PROFOUND RESPECT.

25. Sīhavyagghā¹ ca dīpī² ca acchako kataracchayo
te maṃ pamattaṃ himseyyūṃ, te tvaṃ disvāna³ vāraya. 202.
26. Evam me paritātūna⁴ passupi so muhuttakam;
tadāhaṃ pāpikaṃ dīṭṭhiṃ paṭilacchiṃ ayoniso: 203.
27. Bhakkho ayaṃ manuṣṣānaṃ yathā c' aññe vane migā, 5
yaṃ nūn' imaṃ vadhitvāna chāto khādeyya vānaraṃ. 204.
28. Āsito⁵ ca gamissāmi maṃsam ādāya sambalaṃ,
kantāraṃ nittharissāmi, pātheyyam me bhavissati. 205.
29. Tato silaṃ⁶ gahetvāpa matthakaṃ sannitālayiṃ⁷,
mama hatthakilantassa⁸ pahāro dubbalo ahu. 206. 10
30. So ca vegen' udappatto⁹ kapi ruhiramakkhito
assupunnehi nettehi rodanto maṃ udikkhati: 207.
31. Māyyo¹⁰ maṃ kari¹¹, bhaddan te, tvaṃ ca nāṃ¹² edisaṃ kari,
tvaṃ ca kho nāma dighāyu¹² aññaṃ¹³ vāretuṃ arahasi. 208.
32. Aho vata re purisa tāva dukkarakāraka¹⁴ 15
edisā visamā duggā papātā uddhaṭṭo¹⁵ mayā. 209.
33. Anīto¹⁶ paralokā va dubbheyyaṃ¹⁷ maṃ amaññātha,
taṃ tena¹⁸ pāpadhammena¹⁹ pāpaṃ pāpena cinetāṃ. 210.
34. Mā²⁰ h' eva tvaṃ adhammaṭṭha vedanaṃ kaṭukaṃ phusi,
mā h' eva pāpaṃ kammantaṃ phalaṃ veḷuṃ va taṃ²¹ vadhi. 211. 20
35. Tayi me n' atthi vissāso, pāpadhammaṃ amaññātha²²,
ehi me piṭṭhito gaccha dissamāno va santike. 212.
36. Mutto si hatthā vālānaṃ²³, patto si mānusiṃ padani,
esa maggo adhammaṭṭha, tena gaccha²⁴ yathāsukhaṃ. 213.
37. Idaṃ vatvā giricaro rahade²⁵ pakkhalya matthakaṃ 25
assūni²⁶ sampamajjitvā tato pabbatam āruhi. 214.
38. So 'haṃ tenābhisatto²⁶ 'sni pariāhena aṭṭito²⁷,
ḍaḍḍhamānena gattena vāriṃ²⁸ pātum upāgamiṃ. 215.
39. Agginā viya santatto rahado ruhiramakkhito
pubbalohitasamkāso sabbo²⁹ me samapajjatha³⁰. 216. 30

¹ Bā sīhā byagghā. ² all three MSS. -i. ³ Bā -ni. ⁴ Ck -tetuna, Cs -tātūna? Bā -ttātūna. ⁵ Ck āsino, Cs āsito? Bā asito. ⁶ all three MSS. sī-. ⁷ Cs -layiṃ, Bā -layi. ⁸ Cs bhatta-, Bā -gatta-, B² -gattam-. ⁹ Bā -naduppatto. ¹⁰ Ck māyye. ¹¹ Cks omit kari. ¹² Bā dighāvu. ¹³ Bā -e. ¹⁴ Ck -kā, Bā -rikaṃ. ¹⁵ Bā -to. ¹⁶ Ck ānito, Bā anito. ¹⁷ Cks dubbheyya. ¹⁸ Cks tetam. ¹⁹ Bā -kammena. ²⁰ Cks me. ²¹ Cks va kaṃ. ²² Cks asaññāta. ²³ Ck vālā-. ²⁴ Ck -e. ²⁵ Bā ruhiram. ²⁶ Cks tenābhisatto, Bā tenābhisitto. ²⁷ Ck aṭṭhi-, Bā aṇḍito. ²⁸ Bā -i. ²⁹ Cks -e. ³⁰ all three MSS. sammap-.

40. Yāvanto udabindūni kāyasmiṃ nipatimsu me
tāvanto gaṇḍū¹ jāyetha addhabeluvasādisā². 217.
41. Pabbinnā paggharimsu me³ kuṇapā pubbalohitā,
yena yen' eva⁴ gacchāmi gāmesu nigamesu ca 218.
- 5 42. Daṇḍahatthā nivārenti itthiyo purisā ca maṃ:
okkita⁵ pūtigandhena māssu orena-m-āgamā⁶. 219.
43. Etādisaṃ idaṃ dukkhaṃ sattavassāni dāni me
anubhomi sakaṃ kammaṃ pubbe dukkatam attano. 220.
44. Taṃ vo vadami bhaddaṃ vo yāvant' etthaṃ samāgatā: (Dhp. v. 337.)
10 māssu mittānaṃ dubbhittho⁷, mittadubbho⁸ hi pāpako. 221.
45. Kuṭṭhi kilāsi bhavati yo mittānaṃ idha⁹ dubbhati,
kāyassa bhedā mittaddu¹⁰ nirayaṃ [so] upapajjati. 222.

Tattha kusalo ti yathā cheko kusalo katheti¹¹ tathā¹² kathessāmi, go-
gaveso ti naṭṭhagone¹³ gavesanto, accasarin ti manussapathaṃ atikkamitvā
15 Himavantaṃ pāvisiṃ, araṇṇe ti arājake¹⁴ suṇṇe, īriṇe¹⁵ ti sukkhakantāre,
vicine¹⁶ ti vivitte¹⁷, vippanaṭṭho ti maggamūlho, bubhukkhitō ti sañ-
jātabubbukkho chātajjhatto, papātamabhiḥambantaṃ ti papātaabhimukhaṃ¹⁸
olambantaṃ, sampaṇaphaladhārin ti madhuraphaladhārināṃ, vatasitānīti
paṭhamāṃ tāva vataṭṭitāni khādīni¹⁹, tattha²⁰ hessāmiti tasmīṃ rukkhe
20 suhito bhaviṣṣamiti ārūlho 'mhi, tato sā²¹ ti tassa abhipatthitassa atthāya
hatthe pasārite sā mayā abhirūḥasākhā²² pharasunā chinnā viya abhañjatha²³,
anālambe ti ālambitaṭṭhānarāhite²⁴, giriduggasmin ti girivisaṃ, sesin
ti sayito 'mhi, kapimāgañchīti²⁵ kapiāgacchi²⁶, gonaṅgulo²⁷ tigunnaṃ²⁸
naṅguṭṭhasadisanaṅguṭṭho, gonaṅguṭṭho²⁹ ti pi pātho, gonaṅgulīti pi paṭhanti,
25 akaraṃ mayīti akari mayi, ambho ti mahārāja so kapiṛājā tasmīṃ Nara-
kapapāte³⁰ mama udakapothanasaddaṃ sutvā maṃ ambho ti ālapitvā ko
nāma³¹ so ti puerhi, vasappatto ti vyasanāṃ patto³², papitassa vasam
patto³³ ti attho, bhaddaṃ³⁴ vo³⁵ ti tasmā tumhe vadāmi: bhaddaṃ tum-
hākaṃ hotu, garusilaṃ ti mahārāja so kapiṛājā mayā evaṃ vutte mā bhāyīti
30 maṃ assāsetvā paṭhamāṃ tāva garuṃ silaṃ³⁶ gahetvā yoggaṃ karonto pabbate

¹ Bds gaṇḍu, Cks anu. ² Bd adha-. ³ Cks omīti me. ⁴ Bd yena ca. ⁵ Ck
osakkhitā, Cs osakkitā ⁶ Ck onemāgamāṃ, Cs orena-, Bd orena āmāha. ⁷ Bd
dubbi-. ⁸ Cks -dubho. ⁹ so all three MSS. ¹⁰ Bd -dubbi. ¹¹ Bd -si. ¹² Bds
add vo. ¹³ Bds naṭṭhe-. ¹⁴ Bd araṇṇe ti rājake, Cks āraṇṇake ti arājake. ¹⁵
Ck irino, Cs irine, Bds irane. ¹⁶ so Cs; Ck -ne, Bd vivane. ¹⁷ Cks vicitte.
¹⁸ Bd -tābhi-. ¹⁹ Bd omits khā-. ²⁰ Cks omīti tattha. ²¹ Bds sākha. ²² Bd
-hā sākha. ²³ Ck abhiḥja, Cs abhiḥjatha, Bd abhañcatha-. ²⁴ Bds ālambitabba-.
²⁵ Ck -gacchiti, Cs -gañjīti? Bd -gacchiti. ²⁶ Ck āgacchi, Cs āgañji? ²⁷ Bd
gonaṅguṭho. ²⁸ Ck gunnā, Cs gunṇa. ²⁹ Bd omits go-. ³⁰ Bd -ke-. ³¹ Cks
-mo ³² Cks panno. ³³ Bd omits va. ³⁴ Cks bhaddaṃ. ³⁵ Bds bhaddante.
³⁶ Ck Bd si-.

PRELIMINARY REMARKS 6.

I have done my utmost by abbreviations to compress the text, still it has not been possible to finish the book in 5 vols, as originally computed, because of the many verses that appear in the latter Jātakas and take up so much space. In the remaining part of the book there are also many verses, but by employing local abbreviations, if I may say so, I mean abbreviations in each separate Jātaka besides the general ones, I hope to finish the whole of it in two more volumes.

For the Cullahaṃsajātaka I have had one extra MS. written in Siamese characters procured for me by Doctor Sofus Deuntzer at Bangkok and marked *S^{dr}*. From the Various Readings it will be seen that this MS., in most instances, agrees with B in opposition to C.

Kopenhagen, 29 June 1891.

V. Fausbøll.

vicari, nisabho ti purisanisabho uttamavānarindo papātata¹ thatvā mañ
 etad² abravi, bāhu³ hīti⁴ dvīhi bāhāhi mama gīvañ sugahitañ gañhi⁵, vegasā
 ti vegena, sirīmato ti paññāvantassa, aggahin, ti satthihattamān Narakapa-
 pātān⁶ vātavegena otaritvā⁷ udakapitt⁸ the thitassa ahañ vegena piṭṭhiñ abhirū-
 hitvā ubho⁹hi bāhāhi gīvañ aggahesiñ, vihaññamāno ti kilanto, kiechenā¹⁰ 5
 'ti dukkhena santo paṇḍito athavā parisanto kilamanto, rakkhassū 'ti ahañ
 tam uddharanto va¹¹ kilanto¹² muhuttañ vissamanto passupissam tasmā mañ¹³
 rakkhāhīti, yathā c' aññe¹⁴ vane migā ti sīhādīhi¹⁵ aññe pi ye imasmim
 thāne¹⁶ vālamigā, pāliyañ pana acchako¹⁷ kataracchayo ti likhanti, pari-
 tātūnan¹⁸ ti mahārāja evañ¹⁹ so kapi²⁰ rāja mañ attano parittānañ katvā²¹ 10
 muhuttañ passupi ayonīsomanasikārena, bhakkho ti khādītabbayuttako, āsīto
 ti dhāto²² suhito, sambalan ti pātheyyañ, matthakañ sañnitālayin²³
 ti tassa vānarindassa matthakañ paharim²⁴, sañnitālayin²⁵ ti pi pātho, dub-
 balo ahū²⁶ ti na balavā āsī²⁷ yathādhippāyañ na agamāsi, vegena²⁸ 'ti mayā
 pahatāpāsānavegena²⁹, udappatto³⁰ ti uṭṭhito, māyyo³¹ ti tena mittadubhi- 15
 purisena³² silāya paviddhāya³³ mahācammam chijjitvā³⁴ olambi, ruhiṇaṃ pag-
 ghari, M. vedanamatto³⁵ cintesi: imasmim thāne añño³⁶ n' atthi, idañ bhayañ
 imañ³⁷ purisañ nissāya uppannañ ti so maraṇabhayaabhīto olambantañ camma-
 vattim³⁸ hatthena gahe³⁹tvā uppatitvā sākañ abhiruyha tena pāpēna saddhīm
 sallapanto māyyo⁴⁰ man ti ādim āha, tattha māyyo⁴¹ mañ bhaddante ti mā 20
 ayyo⁴² mañ bhaddante ti⁴³ tam nivāreti, tvañ nāma evaṃ mayā papatā uddhato⁴⁴
 edisañ pharusakammam mayi kari aho te ayuttañ katan ti, aho vatā⁴⁵ ti gara-
 hanto evaṃ āha, tāva dukkarakārakā⁴⁶ 'ti mayi aparajjhanena atidukkata-
 kammakāraka, paralokā vā⁴⁷ ti paralokato viya ānito, dubbheyyan⁴⁸ ti dubbhi- 25
 tabbañ vadhitabbañ, vedanañ katukan ti evaṃ sante pi tvañ adhammattha⁴⁹
 yādisaṃ⁵⁰ ahañ phusaṃi edisaṃ⁵¹ vedanañ katukan mā phusi, tam pāpa-
 kammam phalañ veḷum va tam mā vadhīti mañ mahārāja piyaputtakañ viya
 anukampi, atha nañ ahañ etad avocañ: ayya mayā katañ dosañ hadaye⁵² mā
 kari, mā mañ appurisañ evarūpe araññe mārayi⁵³, ahañ disamūlho maggam
 na jānāmi, attanā katakammam⁵⁴ mā⁵⁵ nāsetha, jīvitaḍaṇaṃ me detha, araññā 30
 niharitvā manussapathe⁵⁶ thapethā⁵⁷ 'ti evaṃ vutto so mayā saddhīm sallapanto
 tayi me n' atthi vissāso ti ādim āha, tattha tayi ito paṭṭhāya mayhañ tayi

¹ Bds pabbatapapāte. ² Bds etam. ³ all three MSS. bāhāhīti. ⁴ Cks -a. ⁵ Bds -te. ⁶ Cks notaritvā. ⁷ Bds omits va. ⁸ Bds kilamanto. ⁹ Bs nam. ¹⁰ Cks yo cevaññe. ¹¹ so all three MSS. ¹² Bds vane. ¹³ Cks acchā-. ¹⁴ Ck -tātun, Bds parittānā. ¹⁵ Bds omits e-. ¹⁶ Bds khādito. ¹⁷ Ck -tālayin, Bds -tālayin. ¹⁸ all three MSS. -ri. ¹⁹ Cks -tālayin, Bds -tālan. ²⁰ Bds āsī. ²¹ Bds pahita-. ²² Cks udapa-. ²³ Ck māyye. ²⁴ Ck -dubhi-, Ck -dubhi, Bds -dubhi-. ²⁵ Bds pavithāya. ²⁶ Bds bhijjitvā. ²⁷ Bds -ppatto. ²⁸ Bds -e. ²⁹ Bds omits i-. ³⁰ Bds cammabandham. ³¹ Ck Bds -e. ³² Bds omits mā - ti. ³³ Cks -rikā. ³⁴ Bds dubbh-. ³⁵ Bds adds vedanañ. ³⁶ Bds id-. ³⁷ Cks omit dosañ hadaye. ³⁸ Bds mā nassa. ³⁹ Bds katañ-. ⁴⁰ so all three MSS. for mā mañ? ⁴¹ Bds -am.

vissāso n' atthi, ehīti bho purisa ahañ tayā saddhiñ magge na gamissāmi
 tvam pana ehi mama piṭṭhito avidūre dissamānasarīro va gaccha ahañ ruk-
 khaggen' eva¹ gamissāmi, mutto sīti atha mañ so mahārāja araṇṇā nīharitvā
 bho purisa mutto si vālamigānañ hatthā², patto si mānusiñ padan ti
 5 manussupacārañ³ āgato si, esa te maggo etena gacchā 'ti āha, giricaro ti
 giricārivānaro, pakkhalyā 'ti dhovitvā, tenābhisatto ti so ahañ mahārāja
 tena vānarena abhisatto pāpakamme parinate⁴ tenābhisatto⁵ 'smīti maññamāno
 evaṃ āha, aṭṭito⁶ ti upadduto, upāgamin ti ekañ rahadañ upagato 'smi.
 samapajjathā⁷ 'ti jāto evarūpo hutvā upaṭṭhāsi, yāvanto ti yattakāni,
 10 gaṇḍū⁸ jāyethā 'ti gaṇḍā jāyimsu, so kira pīpāsāñ sandhāretum asakkonto
 udakañjalim ukkhipitvā⁹ thokañ pivitvā sesañ sarīre siñci¹⁰, ath' assa tāvad
 eva udabinduganāyā addhabelupakkapamāṇā¹¹ gaṇḍā utthahimsu, tasmā
 evaṃ āha, pabhinuā ti te gaṇḍā tañ divasam eva bhijjitvā kuṇapā¹² pūti-
 gandhikā hutvā pubbalohitāni paggharimsu, yena 'ti yena¹³ maggena, okkita¹⁴
 15 ti¹⁵ putigandhena okiṇā parikkita¹⁶ parivāritā, māssu orena āgamā ti¹⁷
 duṭṭhasatta orena māssu āgamā, amhākañ santikañ mā āgamāsi¹⁸, evaṃ vadantā
 nivārenti¹⁹ attho, dāni me ti mahārāja tato paṭṭhāya idāni sattavassāni mama
 ettakañ kālañ sakakammañ anubhomi, iti so attano mittadūbhikammañ²⁰
 vitthāretvā mahārāja mañ yeva oloketvā evarūpañ kammañ na kenaci kattabbañ
 20 ti vatvā tañ vo²¹ ti ādim āha, tattha tañ ti tasmā yasmā evarūpañ kammañ
 evaṃ dukkhavipākāñ tasmā ti attho, kutthi kilāsi bhavati yo mittānañ idha
 dubbhati kāyassa bhedā mittaddu²¹ nirayañ so upapajjatī²² ayañ abhisam-
 buddhagāthā, bhikkhave yo idha imasmiñ²³ loke mittānañ dubbhati himsati
 so evarūpo hotīti²⁴ attho.

25 Passāpi purisassa raṇṇā saddhiñ kathentassa kathentass'
 eva paṭhavi vivaram adāsi, tañ khaṇaṃ nēva cavitvā avicimhi,
 nibbatto. Rājā tasmīñ paṭhaviñ pavittthe uyyānā, nikkhamitvā
 nagarañ pavitttho.

S. i. d. ā „na bhikkhave idān' eva pubbe pi Devadatto mayhañ
 30 silaṃ²⁵ pavijjhi²⁶ yevā²⁷ 'ti vatvā j. s.: „Tadā mittadūbhipuriso Deva-
 datto ahoṣi, kapiṛājā ahañ evā²⁸ 'ti. Mahākapijātakañ.

¹ Bā -ggeheva. ² Cks hattha. ³ Bā adds patto. ⁴ Bā -to. ⁵ Cks tena satto.
⁶ Cks aṭṭhi-, Bā aṇḍi-. ⁷ Cks sammap-. ⁸ Cks andu. Bā gaṇḍu. ⁹ Cks
 udakañjalim-, Bā udakañcalikkhipitvā. ¹⁰ Bā -cati. ¹¹ Bā adhabelupakka-. ¹²
 Cks -pa. ¹³ Bā repeats yena. ¹⁴ Ck okkhitā. ¹⁵ Cks add okkita. ¹⁶ Ck
 -kkhata. Ck -kkhita. Bā -kkhitā. ¹⁷ māssu - - ti wanting in Cks. ¹⁸ Bā -siti.
¹⁹ Cks -retiti. ²⁰ Bā attanā dubbhi-. ²¹ Bā -dubbhi. ²² all three MSS.
 uppa-. ²³ Bā omits im-. ²⁴ Cks ahoṣiti. ²⁵ all three MSS. silaṃ. ²⁶ Bā
 pativijjhi, cfr. Dh. p. 279.

ADDITIONAL ABBREVIATIONS.

A. after ti means attho.

Ā. = āha.

Bā. = Bārāṇasī.

Bhī. = bhikkhave.

Dh. = dhammaṃ.

J. = Jetavane.

Ta. = tattha.

Dh. d. = dhammaṃ desesi.

G. ā. = gātham āha.

J. s. = jātakam samodhānesi.

T. a. = tass' attho.

I. v. h. = idaṃ vuttaṃ hoti.

T. a. p. S. = tam atthaṃ pakāseto Satthā.

K. n. bh. e. k. s. ti p. i. n. ti v. na bh. i. p. = kāya nu 'ttha
bhikkhave etarahi kathāya sannisinnā ti pucchitvā imāya nāmā
ti vutte na bhikkhave idān' eva pubbe.

7. Dakarakkhasajātaka.

Sace vo vuyhamānānan ti. Dakarakkhasajātakaṃ. Tam sabbam Mahāummagga-jātake āvibhavissati. Dakarakkhasajātakaṃ.

8. Paṇḍarajātaka.

5

Vikīṇṇavācan ti. Idam S. J. v. musāvādam katvā Deva-dattassa paṭhavipavesanam ā. k. Tadā hi S. bhikkhūhi tassa avanṇe kathite „na bhikkhave idān' eva pubbe pi Devadatto musāvādam katvā paṭhaviṃ pavitṭho yevā" 'ti vatvā a. ā.:

A. B. Br. r. k. pañcasatavāṇijā nāvāya samuddam pakkhan- 10
ditvā sattame divase 'atīradassaniyāya nāvāya samuddapiṭṭhe
bhinnāya ṭhapetvā ekam avasesā macchabhaddā¹ ahesum. Eko
pana vātavasena² Karambiyapaṭṭanam nāma pāpuṇi, so sa-
muddato uttaritvā naggabhoggo tasmiṃ paṭṭane³ bhikkhāya
cari. Tam enaṃ manussā „ayaṃ samaṇo apiccho santuṭṭho“ 15
ti sambhāvetvā sakkāram karimsu. So „laddho me jīviko-
pāyo“⁴ ti tesu nivāsanapāpuraṇam⁵ dadantesu⁶ pi na icchi'.
Te „n' atthi ito uttarim appiccho samaṇo“ ti bhiyyo bhiyyo
pasiditvā tassa assamapadam katvā tattha naṃ vāsesum⁷.
So karambiyaa celo⁸ ti paṇṇāyi. Tassa tattha vasantassa 20
mahālābhasakkāro udapādi, eko nāgarājāpi 'ssa supaṇṇarājā
ca upaṭṭhānam āgacchanti, tesu nāgarājā nāmena Paṇḍaro
nāma. Ath' ekadivasam supaṇṇarājā tassa santikaṃ gantvā
vanditvā ekamantam nisinno evam āha: „bhante amhākaṃ
ñātakā nāge gāhantā bahu vinassanti, etesaṃ nāgānaṃ 25
gāhananiyāmaṃ¹⁰ mayam na jānāma, guyhakāraṇam¹¹ kira
nesam atthi, sakkheyyātha¹² nu kho tumhe ete piyāyamānā¹³

¹ Bds macchakacchapabbakkhā. ² Bds -vegena. ³ Bds adds neva. ⁴ Bds -topāyo.

⁵ Bds -pārappanam. ⁶ Bds dentesu; ahesum eko --- tesu wanting in Ck. ⁷

Bds icchati. ⁸ Bds vāsāpesum. ⁹ Bds -biyam acelo, Cks -biyavelo. ¹⁰ Bds -tani-

yamaṃ. ¹¹ Cks guyham-. ¹² Bds sakkheyyātha. ¹³ Bds piyamānā.

viya taṃ kāraṇaṃ pucchitun¹ ti. So „sādhū“² 'ti sampaticchitvā supaṇṇarāje vanditvā pakkante³ nāgarājassa āgata-kāle vanditvā nisinnaṃ nāgarājānaṃ pucchi: „nāgarāja supaṇṇā kira tumhe gaṇhantā bahu vinassanti, tumhe gaṇhantā
 5 kathaṃ gaṇhitum sakkontīti⁴“. „Bhante, idaṃ ambhakaṃ guyaṃ⁵ rahassaṃ, mayā imaṃ kathentena nātisaṃghassa maraṇaṃ ābhataṃ⁶ hotīti⁷“. „Kiṃ pana tvaṃ āvuso 'ayaṃ⁸ aññassa kathessatīti⁹“ evaṃsaññi kosi¹⁰, nāhaṃ aññassa¹¹ kathessāmi, attanā¹² pana jānitukāmatāya pucchāmi¹³, tvaṃ
 10 mayhaṃ saddahitvā nibbhayo hutvā kathehīti¹⁴. Nāgarājā „kathemi bhante“ ti vanditvā pakkāmi. Punadivasam¹⁵ pi pucchi, tadāpi 'ssa na kathesi. Atha naṃ tatiyadivase āgantvā nisinnaṃ nāgarājānaṃ „ajja tatiyo divaso, mama pucchantassa kimatthaṃ na kathesīti¹⁶“. „Tumhe aññassa
 15 ācikkhissathā¹⁷ 'ti bhayena bhante“ ti. „Kassaci na kathessāmi, nibbhayo kathehīti¹⁸“. „Tena hi bhante aññassa mā kathayitthā“¹⁹ 'ti paṭiññaṃ gahe tvā „bhante mayaṃ mahante mahante pāsāṇe gilitvā bhāriyā hutvā nipajjitvā supaṇṇānaṃ āgamaṇa-
 • kāle mukhaṃ nibbāhetvā dante vivaritvā supaṇṇe ḍasitum²⁰
 20 gacchāma²¹, te āgantvā ambhakaṃ sīsaṃ gaṇhanti, tesam amhe garubbhāre hutvā nipanne uddharitum vayamantānaṃ²² nēva udakaṃ ottharati, te anto udake yeva maṇanti, iminā kāraṇena bahū supaṇṇā vinassanti, tesam amhe gaṇhantānaṃ kiṃ sīsenā gahitena, bālā naṅgutthe²³ gahe tvā amhe heṭṭhā-
 25 sīsake²⁴ katvā galhitagocaraṃ²⁵ mukhena chaddāpetvā lahuke katvā gantum²⁶ sakkontīti²⁷“. Iti so attano rahassakāraṇaṃ tassa dussīlassa kathesi. Atha tasmīṃ pakkante supaṇṇarājā āgantvā karambiyaacelakaṃ²⁸ vanditvā „kiṃ bhante pucchitaṃ te nāgarājassa guyahakāraṇaṃ²⁹ ti āha. So

¹ Ck pakkhante. ² Bđ guyha. ³ Bđ abhataṃ, Cks āvātaṃ. ⁴ Bds ahaṃ. ⁵ Bđ kathissāmi, B⁶ kathissanti. ⁶ Bds abositi. ⁷ Bđ aññāṃ. ⁸ Bđ -no. ⁹ Cks pucchi. ¹⁰ Bđ -se. ¹¹ Bđ icchāma. ¹² Bđ vāyamāna. ¹³ Bđ -ena. ¹⁴ Bđ sīse. ¹⁵ Ck -ti, Bđ gahitaṃ. ¹⁶ Cks add na. ¹⁷ Bđ -laṃ. ¹⁸ Cks guyhaṃ.

CORRECTIONS AND ADDITIONS.

- Page 48 l. 29 read „idha āvātaṃ khaṇitvā tasmiṃ etc.
 — 65 l. 24 add (= Sumaṅgala- I ¹³⁶₁) after tathā.
 — 87 l. 24 read Indassa vākyena hi Saṃvaro.
 — 93 l. 24 read paridevamānaṃ.
 — 109 l. 2 cfr Senart, Mahāvastu I p. 282.
 — 123 l. 15 cfr Mahāvastu I p. 281.
 — 140 l. 17 cfr. Sumaṅgala- I ¹³³₁₇.
 — 180 l. 21 read karuṇā
 — 354 l. 9 read Saṃyamassa for Seyyassa.
 — 364 l. 24 read Bārāṇasiraṇṇā pana Saṃyamena
 — 372 l. 25 read buddhabhāvaṃ.
 — 384 l. 27-29 read „Sāmi, paṇḍuvanno si jāto, kin nu te kaci eintā atthi,
 udāhu rājā - - tanhā uppannā - - tanhā - - naṃ (Neglect of the
 compositor in the last proof)
 — 387 l. 12 cfr. Mahāvastu II p. 49 sq.

- Vol. IV Page 5 l. 36 ¹¹⁻¹⁴ read Cks.
 — — 48 l. 16 read niddhāpaye, cfr. ⁴¹₂₆₇ III ⁹⁹₈.
 — — 57 l. 2 read na asmase
 — — 64 l. 8 cfr. Feer, Saṃyutta- I p. 18 sq.
 — — 71 l. 18 cfr. III ³¹³₁₀.
 — — 89 l. 1 read rājā satīm
 — — 95 l. 14 read ekadā.
 — — 132 l. 15 read ayapetṭen' eva, cfr. V ³³⁹₄.
 — — 141 l. 1 read patidissati.
 — — 163 l. 11 read modathavho.
 — — 166 l. 1 cfr. Milindap p. 422.
 — — 177 l. 5 read gāmakūṭakammamā vā piṇṇakammamā vā
 — — 192 l. 27 read appaṭivekkhītvā.
 — — 239 l. 22 read sammantam.
 — — 266 l. 23 read me.
 — — 285 l. 8 read paribhāsenti.
 — — 357 l. 24 read vedayittho.
 — — 398 l. 6 cfr. Saṃyutta- I p. 2.
 — — 499 l. 26 read : ¹ Bā Ck

„āma āvuso“¹ ti vatvā sabbam tena kathitaniyāmen' eva
kathesi. Tam sutvā supanno „nāgarājena ayuttaṃ kataṃ“²,
ñātinam nāma nassananiyāmo parassa na³ kathetabbo, hotu
ajja mayā supaṇṇavātaṃ⁴ katvā paṭhamam evam⁵ eva gahe-
tum vaṭṭatīti“ so supaṇṇavātaṃ katvā Paṇḍaranāgarājānam
naṅguṭṭhe⁶ gahetvā heṭṭhāsīsakam⁷ katvā gahitagocaram⁸
chaddāpetvā uppatitvā ākāsam pakkhandi. Paṇḍarako⁹ ākāse
heṭṭhāsīsakam olambanto „mayā va“¹⁰ mama dukkham ābha-
tan“ ti paridevanto āha

1. Vikiṇṇavācam anigūḷhamantaṃ¹¹ 10
asaññataṃ aparicakkhitāraṃ¹²
bhayaṃ tam anveti¹³ sayam abodham¹⁴
nāgaṃ yathā Paṇḍarakam supanno. 223.
2. Yo guyhamantaṃ parirakkhaneyyam¹⁵
mohā nara saṃsati bhāsamāno¹⁶ 15
taṃ bhinnamantaṃ bhayaṃ¹⁷ anveti khippaṃ
nāgaṃ yathā Paṇḍarakam supanno. 224.
3. Nānumitto garuṃ¹⁸ atthaṃ guyhaṃ vedetum arahati
sumitto ca asambuddhaṃ sambuddhaṃ vā¹⁹ anattavā. 225.
4. Vissāsam āpajjim²⁰ ahaṃ: acelo 20
samaṇo ayaṃ sammato bhāvitatto,
tassāhaṃ akkhiṃ vivariṃ guyhaṃ atthaṃ²¹,
ātītamatto kapaṇo²² rudāmi. 226.
5. Tassāhaṃ paramaṃ brahme guyhaṃ²³ 25
vācam h' imaṃ nāsakkhi saṃyametuṃ,
tappakkhato hi bhayaṃ āgataṃ mama,
ātītamatto kapaṇo²² rudāmi, 227.

¹ Bā kāraṇanti āvāvuso. ² Bā ak-. ³ Bā omits na. ⁴ Bā -vākaṃ. ⁵ Bā etam. ⁶ ti vatvā - - - naṅguṭṭhe wanting in Ck. ⁷ Bā sīsaṃ. ⁸ Ck -te-. ⁹ Ck -ra, Bā -ro. ¹⁰ Bā omits va. ¹¹ Bā -guyha-. ¹² Bā aparirakkhi-. ¹³ Ck anve. ¹⁴ Ck akkho-, Ck akho-. ¹⁵ Bā -rakkheyyam. ¹⁶ Bā hā-. ¹⁷ so all three MSS. for bhay? ¹⁸ Bā guru. ¹⁹ Ck ca. ²⁰ Bā -i. ²¹ Ck Bā guyha-mattaṃ, Ck guyhamattaṃ for guyhatthaṃ? ²² Bā -ṇaṃ. ²³ so all three MSS. for tassāha brahme paramaṃ guyhatthaṃ?

6. Yo ve naro suhadam maññamāno
guyham attham saṃsati dukkulīne¹
dosā bhayā athavā rāgaratto
pallittho² bālo asaṃsayam so. 228.
- 5 7. Tirokkhavāco³ asatam pavitttho
yo saṃgatīsu⁴-m-udīreti⁵ vākyam
āsiviso dummukho ty-āhu tam naram,
ārā⁶ arā⁷ saṃyame tādisambhā. 229.
8. Annam pānam kāsikam⁸ candanañ ca
10 manāpitthiyo mālamucchādananā ca
ohāya gacchāmase sabbakāme,
supaṇṇa pānupagatā va ty-amhā 'ti. 230.

Tattha vikiṇṇavācan ti patthavācanam, anigūḷhamantan¹ apa-
ticchannamantan, asaññatan ti kāyadvārādini rakkhituṃ asakkontam, aperi-
15 cakkhītāraṇ¹⁰ ti ayam mayā kathitamantan rakkhituṃ¹¹ na¹² sakkhissatīti
puggalam oloketuṃ upaparikkhituṃ asakkontam, bhayam tan¹³ ti tam imehi
catūhi aṅgehi samannāgatan abodham¹⁴ nippaññam puggalam sayamkatam eva
bhayam anveti¹⁵ yathā mam Paṇḍarakam nāgam supaṇṇo anvāgato ti, saṃ-
sati bhāsamāno ti rakkhituṃ asamatthassa pāpapurisassa bhāsamāno ka-
20 theti¹⁶, nānumitto ti na anumitto anuvattanamatthena¹⁶ yo mitto na hadayena
so guyham¹⁸ attham jānituṃ nārahatīti¹⁹ paridevati, asambuddhan ti asam-
buddham ajānanto, appaṇño ti attho, sambuddhan ti sambuddham jānanto
ti attho, i. v. h.: yo pi suhodayo mitto apañño sapañño pi vā yo²⁰ anattavā
anattacaro so pi guyham vedituṃ 'nārahat' evā 'ti, samāno ayan ti ayam
25 samano ti ca lokasammato ti ca bhāvitatto ti ca maññamāno²¹ aham etasmim
vissāsam āpajjim, akkhiṃ ti kathesiṃ, atītamattho ti atītattho atikkān-
tattho hutvā idāni kapaṇam rudāmīti paridevati, tassā 'ti tassa acelassa
brahme ti supaṇṇam ālapati, saṃyametun ti idam²¹ guyham vācam ra-
hassakāraṇam²² rakkhituṃ guyhituṃ²³ na²⁴ sakkhiṃ, tappakkhatohitī idāni
30 idam bhayam mama tassa acelassa pakkhato²⁵ koṭṭhāsato santikā ṅgatan iti
atītattho kapaṇam rudāmīti, suhadan ti suhado me ayan ti maññamāno.

¹ Cks -no. ² so Cs; Ck pallitto, Bds pallatthito. ³ Ck nirukkha-, Cs rika-
rukkha-. ⁴ Bd -tisū, Cks -tisa. ⁵ Bs sumu-. ⁶ Bds arā. ⁷ Cs arā. ⁸ Bd
-ka. ⁹ Bd -guyha-. ¹⁰ Ck parimakkhi-, Cs paricakkhi-, Bd aparirakkhi-. ¹¹
Cks add rakkhissati. ¹² Bd nā. ¹³ Bd bhayamanveti. ¹⁴ Ck akhodaṃ, Cs
akhodaṃ corr. to abo-. ¹⁵ Cks ārocati. ¹⁶ Bd kathesi. ¹⁷ Cks -mantena. ¹⁸
Cs Bd -a. ¹⁹ Bd araha-. ²⁰ Cks so. ²¹ Bd imam. ²² Cks rahassam-. ²³ Bds
rahituṃ : gu-. ²⁴ Bd nā. ²⁵ Ck ra-.

XVI. TIMSANIPĀTA.

1. Kimchandajātaka.

Kimchando kimadhippāyo ti. Idam S. J. v. uposathakammañ ā. k. Ekadivasam hi S. bahū¹ upāsake ca upāsikāyo ca uposathike dhammasavanatthāya āgantvā dhammasabhāyañ nisinne „uposathik’ attha upāsakā“ ti pucchitvā „āma bhante“ ti vutte „sādhu vo katañ uposatham karontehi, porāṇakā upaḍḍhuposathakamassa nissandena mahantañ yasam paṭilabhiṃsū“ ti vatvā tehi yācito a. ā.:

A. B. Brahmaddatto dhammena r. kārento saddho² ahosi dānasīluposathakammesu appamatto. So sese pi amaccādayo dānādīsu samādapesi³. Purohito pan’ assa para-piṭṭhimamśiko⁴ lañcakhādako kūṭavinicchayiko⁵ ahosi. Rājā uposathadivase amaccādayo pakkosāpetvā „uposathikā hothā“ ti āha. Purohito uposatham na samādiyi, atha nañ divā lañcam gahetvā kūṭattam⁶ katvā upatṭhānañ āgatañ rājā „tvam⁷ uposathiko“ ti amacce pucchanto „tvam pi⁸ ācariya uposathiko“ ti pucchi. So „āmā“ ti musāvādañ katvā pāsādā otari. Atha nañ eko amacco „nanu tumhe na uposathikā“ ti codesi⁹. So āha: „aham velāyam eva bhuñjimi, gehaṃ pana gantvā mukhañ vikkhāletvā uposatham adhiṭṭhāya

¹ Ck Bd -u. ² Bd su-. ³ Ck -dā-. ⁴ Bd adds viya. ⁵ Ck Bd ku-. ⁶ Bds tumhe. ⁷ Bds -kā. ⁸ Bds omīti pl. ⁹ Ck ce-.

dukkulīne ti akulīne¹ nīce, dosā ti etehi dosādihi kāraṇehi yo evarūpe²
 guyhaṃ saṃsati so bālo asaṃsayāṃ pallatthito³ parivattetvā patito⁴ hato yeva
 nāmā⁵ 'ti attho, tirokkhāvāco ti attano⁶ vācāṃ bhāsītukāmo⁶ tassa tirokkha-
 kattā⁷ paticchannavāco⁸, asataṃ pavitttho ti asappurisānaṃ antaraṃ pa-
 vitttho asappurisesu pariyāpanno, saṃgatisuṃ mudirēṭṭi⁹ saṃgatisu udireti 5
 yo evarūpo paresaṃ rahassaṃ sutvā parisamajjhesu asukena asukaṃ nāma
 kataṃ vā vuttāṃ vā ti vākyāṃ udireti taṃ naraṃ āsīso dummukho pūti-
 mukho ti āhu, tādisaṃhā purisā ārā ārā¹⁰ saṃyame dūradūrato¹¹ virameyya,
 parivajjeyyā¹² 'ti attho, māla mucchādānañca¹³ 'ti mālā¹⁴ ca dibbaṃ catu-
 jātīgandhaucchādānaṃ ca¹⁵, ohāyā¹⁶ 'ti etehi¹⁷ dibbaṃnādayo sabbakāme ajja 10
 mayāṃ ohāya chaddetvā gamissāma, supaṇṇapānupagatāvatyamhā 'ti bho
 supaṇṇa pāpehi upagatā va te amhe¹⁸ saraṇaṃ no hohīti.

Evam Paṇḍarako ākāse hetthāsīsako olambanto atṭhahi
 gāthāhi paridevi¹⁹. Supaṇṇo tassa paridevanasaddaṃ sutvā
 „nāgarāja attano rahassaṃ acelakassa kathetvā idāni ki- 15
 matthaṃ paridevasīti“ taṃ garahitvā

9. Ko n' idha tiṇṇaṃ garaḥaṃ upeti
 asmiṃ dha loke pāṇabhū³ nāgarāja:
 samaṇo supaṇṇo athavā tav' eva,
 kiṃkāraṇā Paṇḍaraka-ggahito ti gātham āha. 231. 20

Tattha koṇīdhā 'ti idha amhesu tiṣṣu janesu ko nu, asmiṃ²⁰ dhā 'ti
 ettha, idhā 'ti nipātamatthaṃ, asmiṃ loke ti attho, pāṇabhū ti pāṇabhūto,
 athavā taveva 'ti udāhu tava yeva, tattha samaṇaṃ tava mā garaḥa, so hi
 upāyena taṃ rahassaṃ pucchi, supaṇṇaṃ pi mā garaḥa, ahaṃ pi tava²¹ pac-
 catthiko, Paṇḍaraka-ggahito ti samma Paṇḍaraka ahaṃ kiṃkāraṇā supaṇṇena 25
 ggahito ti cintetvā pana attānaṃ eva garaḥa tayā hi rahassaṃ kathentena attanā
 va attano anatto kato ti ayam ettha adhippāyo.

Taṃ sutvā Paṇḍarako itaraṃ gātham² āha:

10. Samaṇo ti²² me sammatatto ahoṣi
 piyo ca me manasā bhāvitatto, 30

¹ B^d akusalaje, B^s akulaje. ² B^ds -paṇi. ³ so all three MSS. ⁴ B^d pāpito. ⁵
 C^ks add yā. ⁶ B^d kathetu-. ⁷ C^k tirokatatthā, C^s tirokatattā. ⁸ B^ds apaṭi-. ⁹
 C^k saṃhatisa-, C^s saṃgatisa-. ¹⁰ B^ds arā arā. ¹¹ B^d omits dūra. ¹² all three
 MSS. -yyan-. ¹³ C^ks mālāucchā-. ¹⁴ B^d -lāni. ¹⁵ B^ds -jātiyagandhañca-. ¹⁶
 C^ks -ya. ¹⁷ B^ds omits hi. ¹⁸ B^d amhaṃ. ¹⁹ B^d -viti. ²⁰ all three MSS.
 asmi. ²¹ B^d tāva. ²² C^ks hiyo.

sāyaṃ na bhuñjissāmi, rattiṃ sīlaṃ rakkhissāmi¹. evaṃ me upaddhuposathakammaṃ bhavissatīti². „Sādhu ācariyā“³ti. So⁴ gehaṃ gantvā tathā akāsi. Pun' ekadivasam tasmim vinicchaye nisinne aññatarā silavatī itthi aṭṭam karonti⁵ gharāṃ gantum⁶ alabhamānā „uposathakammaṃ nātikkamissāmi“⁷ upakaṭṭhakāle⁸ mukhaṃ vikkhāletum ārabhi. Tasmim khaṇe brāhmaṇassa supakkānaṃ ambānaṃ⁹ ambapiṇḍi¹⁰ āhariyittha¹¹. So tassā uposathikabhāvaṃ ñatvā „imam¹² khādītva uposathikā hohīti“¹³ adāsi. Sā tathā akāsi. Ettakaṃ brāhmaṇassa kam-
 10 mam. So aparabhāge kalam katvā Himavantapadese Kosiki-
 gaṅgāya¹⁴ tīre tiyojanike ambavane ramaṇīye bhūmibhāge so-
 bhaggappatte kanakavimāne alamkatasirisayane suttappa-
 buddho viya nibbatti alamkatapaṭiyatto uttamarūpadharo soḷasa-
 saḥassadevakaññāparivāro, so rattiṃ yeva taṃ sirisampattim¹⁵
 15 anubhoti, vemāṇikāpetabhāvena hi 'ssa kammaṣa sarikkhako¹⁶
 vipāko ahoṣi, tasmā aruṇe uggacchante¹⁷ ambavanam pavasati,
 pavitṭhakkhaṇe yev' assa dibbattabhāvo antaradhāyati, asīti-
 tāhatthappamāno¹⁸ attabhāvo nibbattati¹⁹, sakalasarīram
 20 aṅguli, tattha²⁰ mahākuddālappamānā²¹ nakhā honti, tehi
 nakhehi attano piṭṭhimaṃsaṃ phāletvā uddharitvā khādanto
 vedanāmatto²² mahāravaṃ ravanto dukkhaṃ anubhoti. Suriye
 atthamente²³ sarīram antaradhāyati, dibbasarīram nibbattati,
 alamkatapaṭiyattā dibbanāṭakiyo²⁴ nānāturīyāni gahetvā pari-
 25 vārenti, so mahāsampattim anubhavanto ramaṇīye ambavane
 dibbapāsādam abhirūhati²⁵. Iti so uposathikāya itthiyā amba-
 phaladānassa²⁶ nissandena tiyojanikaṃ²⁷ ambavanam paṭilabhi,
 laṅcam gahetva kūṭaṭṭakaraṇanissandena pana piṭṭhimaṃsaṃ

¹ B^d - mā ti. ² C^k omit so. ³ all three MSS. -i. ⁴ B^d - kaṭṭha-. ⁵ B^d ambaphalānaṃ. ⁶ C^k - m, B^d - i. ⁷ C^k - riyitta, C^s - rayittha, B^d - ra-. ⁸ B^d imāni. ⁹ C^k - sa-. ¹⁰ C^s kammaṣasariikkhako, C^k kammaṣari-, B^d - sarikkhiko. ¹¹ B^d upaga-. ¹² B^d asītihatthatālakkhandappa-. ¹³ B^d nippatit. ¹⁴ B^d hatthā. ¹⁵ B^d - ṇa. ¹⁶ B^d - nappatto. ¹⁷ C^k - mante, B^d atthaṅgamite tam. ¹⁸ B^k - kitthiyo. ¹⁹ B^d - hi. ²⁰ C^k - naṃ, C^s - na. ²¹ C^k - kṛ.

tasmāham¹ akkhiṃ vivariṃ guyaṃ atthaṃ²,
atītamatto kapaṇaṃ rudāmiti. 232.

Tattha sammatatto ti so samaṇo mayhaṃ sappuriso ayaṇ ti sammata-
bhāvo³ ahoṣi, bhāvitatto ti sambhāvitabhāvo³ ca me ahoṣi.

5 Tato supaṇṇo catasso gāthā abhāsi:

11. Na c' atthi satto amaro pathavyā,
paññāvidhā n' atthi na⁴ ninditabbā⁵,
saccena dhammena dhiyā⁶ daṃena
alabbhaṃ avyāharatī naro idha. 233.

10 12. Mātāpitā paramā bandhavānaṃ,
nāssa⁷ tatiyo⁸ anukampak' atthi,
tesaṃ pi guyaṃ paramaṃ na saṃse
mantassa bhedaṃ parisamkamāno. 234.

13. Mātāpitā bhaginī bhātaro ca
15 • sabhāya vā⁹ yassa hontī¹⁰ sapakkhā
tesaṃ pi guyaṃ paramaṃ na saṃse
mantassa bhedaṃ parisamkamāno. 235.

14. Bhariyā ce purisaṃ vajjā komārī piyabhāṇinī
puttarūpayasūpetā nātisaṃghapurakkhatā
20 tassāpi guyaṃ paramaṃ na saṃse
mantassa bhedaṃ parisamkamāno ti. 236.

Tattha amaro ti amaraṇasabhāvo satto nāma n' atthi paññāvidhā
natthīti nakāro padasandhikaro, paññāvidhā atthīti attho, i. v. h.: nāgarāja
loke amaro pi n' atthi, paññāvidhāpi atthi, sā aññesaṃ paññākoṭṭhāsaṃkhātā
25 paññāvidhā attano jīvitaṃ hetu na ninditabbā ti, athavā paññāvidhā ti
paññāsadisā na¹¹ ninditabbā¹² nāma, paññājātidhammā¹³ n' atthi, taṃ
kasmā nindasīti, yesaṃ pana paññāvidhānaṃ pi na nindītabban ti pi pāṭho
tesaṃ¹⁴ ujukam eva saccena¹⁵ 'ti ādisu vacīsaccena ca sucaritadhammena ca
paññāsaṃkhātāya dhiyā¹⁵ ca indriyadamaṇena¹⁶ alabbhaṃ dullabhaṃ attha-
30 samāpattiphalanibbānaṃ khātā¹⁷ pi¹⁸ vīsesaṃ avyāharatī¹⁹ āvāhatī taṃ

¹ Bā tassā-. ² so all three MSS. for guyaṃ atthaṃ? ³ Cks -tasabhāvo. ⁴ Cks
omit na. ⁵ Cks nandi-. ⁶ Cks viyā, Bā dhītiyā for dhītiyā, Bā dhītiyā. ⁷ Bā
nassa. ⁸ Bā tiyo; read na assa tacco? ⁹ Cā sabhāyā, Bā sabhāyā. ¹⁰ all three
MSS. -i. ¹¹ Ck omits na. ¹² Ck nandi-. ¹³ Ck aññāchātidhammā, Bā aññā-
dhammajāti. ¹⁴ Cks tejasā. ¹⁵ Cks viyā, Bā dhītiyā, Bā vīthiyā. ¹⁶ Bā
-dhammena. ¹⁷ Bā -pattimaggaḥ. ¹⁸ Cā hi. ¹⁹ Bā abyā-.

nippādeti¹ naro idha, tasmā nārahasi² acelaṃ ninditum, attānam eva garaha,
 acelena hi attano paññāvantatāya³ upāyakusalatāya taṃ⁴ vañcetaṃ tvaṃ⁵ ra-
 hassaṃ gūlhamantaṃ⁶ pucchito ti attho, paramā ti ete ubho bandhavānaṃ
 uttamabandhavā nāma, nassa⁷ tatiyo ti assa puggalassa mātā, itūhi añño
 tatiyo satto anukampako nāma n' atthi mantassa bhedaṃ parisamkamāno 5
 paṇḍito, tesaṃ mātāpitunnam pi paramaguyhaṃ na samseyya, tvaṃ pana
 mātāpitunnam pi akathetabbaṃ acelassa kathesīti attho, sabhāya⁸ vā ti suha-
 dayamittā vā, sapakkhā⁹ ti petteyyamātulapitucchāmātucchādayo samāna-
 pakkhā nātayo¹⁰, tesampīti nesaṃ¹¹ pi nātimittānaṃ na katheyya, tvaṃ
 pana¹² acelakassa kathesi, attāno va kujjhassu 'ti dīpeti, bhariyā vā¹³ ti 10
 komāri piyabhāṇinī¹⁴ puttehi ca rūpena ca yasena ca upetā evarūpa bhariyāpi
 ce¹⁵ ācikkhāhi me tava guyhaṃ ti vadeyya tassāpi na samseyya.

Tatoparā¹⁶:

15. Na guyhaṃ atthaṃ vivareyya rakkheyya naṃ yathā nidhiṃ,
 na hi pātukato sādhu guyho¹⁷ attho pajānatā¹⁸. 237. 15
 16. Thiya¹⁹ guyhaṃ na samseyya amittassa ca paṇḍito
 yo cāmisena²⁰ sambhīro²¹ hadayatthe no ca yo naro. 238.
 17. Guyhaṃ atthaṃ asambuddhaṃ sambodhayati yo naro
 mantabhedabhayaṃ tassa dāsabhūto titikkhati. 239.
 18. Yāvanto purisass' atthaṃ guyhaṃ jānanti mantinaṃ 20
 tāvanto tassa ubbegā, tasmā guyhaṃ na vissaje²². 240.
 19. Vivicca bhāseyya divā rahassaṃ,
 rattim giram nātivelam pamuñce,
 upassutikā hi suṇanti mantam,
 tasmā manto khippam upeti bhedaṃ ti 241. 25
- pañca gāthā Ummaggajātaka Pañcapaṇḍitapaṇḍhe āvibhavissanti²³.

Tatoparāsu:

20. Yathāpi assa²⁴ nagaram mahantaṃ
 ālārakam²⁵ āyasaṃ Bhaddasālam

¹ Ck Bā nippā-. ² Bā nārahasi. ³ Bā paññāvantatāya. ⁴ Bā omits taṃ. ⁵ Cks
 omit tvaṃ. ⁶ Bā guyha-. ⁷ Bā nassa. ⁸ all three MSS. sabhāya. ⁹ Cks saparikkhā.
¹⁰ Cs Bā nāti-. ¹¹ Bds etc-. ¹² Cs adds mātāpitunnampi akathetabbaṃ. ¹³
 Bds ce. ¹⁴ Bā adds ti. ¹⁵ Cks me. ¹⁶ Bā adds āha. ¹⁷ Ck -am. ¹⁸
 Bds -to. ¹⁹ Cks piyā, Bā tiyā. ²⁰ Cs -nam. ²¹ all three MSS. -hi-. ²² Bā
 vissaje. ²³ Cks -ssati. ²⁴ Bds aya. ²⁵ Bds advār-.

samantakhātāparikhāupetaṃ
evam pi me te idha guyhamantā. 242.

21. Ye guyhamantā avikinnavācā
dalhā sadatthesu narā dujivhā¹

5 ārā amittā vyavajanti tehi
āsivisā vā-r-iva sattusaṃghā² ti dvisu gāthāsu. 243.

Bhaddasālan ti āpanādihi³ sālādihi sampannaṃ, samantakhātā-
pārikhāupetan ti samantakhātā⁴ parikhāhi upetaṃ⁵, evampi me ti
evam pi mayham te purisā khayanti katāre ye idha guyhamantā, i. v. h.: yathā
10 ālādvārakassa⁶ ayomayanagarassa manussānaṃ upabhogo⁷ paribhogo auto hoti
na abbhantarimā bahi nikkhamanti na bāhirā auto pavisanti aparāparaṃ saṃ-
cāro⁸ chijjati gūlhamantā⁹ purisā evarūpā honti attano gūlham¹⁰ attano auto
yeva jīrāpentī¹¹ na aññassa kathentīti, dalhā sadatthesū 'ti attano atthesu
thirā, dujivhā ti Paṇḍarakaṃ¹² nāgaṃ ālapati, vyavajantīti paṭikkamanti.
15 āsivisā vāriya sattusaṃghā¹³ ti ettha vā 'ti nipātamattaṃ, āsivisā sattu-
saṃghāriyā¹⁴ 'ti attho, yathā āsivisato sattusaṃghā¹⁵ jīvitukāma manussā ara
paṭikkamanti evam tehi guyhamantehi narehi¹⁶ ārā amittā paṭikkamanti¹⁷.
upagantaṃ otāraṃ¹⁸ na labhantīti vuttaṃ hoti.

Evam supaṇṇena dhamme kathite Paṇḍarako:

20 22. Hitvā¹⁹ gharaṃ pabbajito aceḷo
naggo muṇḍo carati²⁰ ghāsahetu,
tamhī nu kho vivariṃ²¹ guyham attham²²,
atthā ca dhammā ca avāgat' amhā²³. 244.

23. Kathaṃkaro cā hi²⁴ supaṇṇarāja²⁵
25 kiṃsilo keṇa²⁶ vatena vattaṃ
samaṇo caraṃ hitvā mamāyitāni
kathaṃkaro sāggam upeti tṭhānan ti āha. 245.

Tattha ghāsahetū 'ti nissiriko kucchipūraṇatthāya khādaniyabhojaniyaṃ²⁷
pariyesanto carati, avāgatamhā²⁸ ti apagatā parihīn' amhā, kathaṃkaro

¹ B^d dujivā ² C^k satthu-, B^d satta saṃkhā. ³ B^d āpanādihi sālāhi. ⁴ B^d samantā-. ⁵ B^d upagataṃ. ⁶ so C^k for āla-? C^s āvarakassa, B^d advār-. ⁷ B^d -ga. ⁸ B^d -caro. ⁹ B^d guyha-. ¹⁰ B^d guyham-. ¹¹ C^k B^d ji-. ¹² B^d -ka. ¹³ B^d satta-, B^s santa-. ¹⁴ C^k -gharivā, C^s -ttusaṃghāriyā corr. to -gharivā, B^d sattaṃghāriyā, B^s sattaṃghā-. ¹⁵ B^d sattaṃghā. ¹⁶ B^d na-garehi. ¹⁷ B^d atikkamanti. ¹⁸ B^d okāsaṃ. ¹⁹ B^d hitvāna. ²⁰ C^k vicarati. ²¹ C^k vicariṃ. ²² C^k B^d guyhamattam. ²³ B^d apagatamhā. ²⁴ C^s ca hi, B^d hoti. ²⁵ C^k -jā. ²⁶ so all three MSS. for keneva? ²⁷ B^d -ye.

mama khudañ ca pīpāsāñ ca hari, apetaḍaratho ti vigatakāyaccittadaratho,
 sudhābhojanañ bhuttassa viya hi tassa tañ sabbadarathañ apāhari, vyanti-
 bhūto ti tassa ambapakkassa vīgātanto jāto, parikkhīpaambapakko hutvā ti
 attho, dukkhakkhamo ti dukkhena asātena kāyakkhamena c' eva cittakkha-
 mena¹ ca samannūgato, aññeso² kadalīpanasādisu phalesu parittakam pi 5
 assādañ³ nādhigacchāmi, sabbāni⁴ jīvāya t̥hapitamattāni tītiñ' eva sampajjan-
 tīti dīpeti, soetvā⁵ ti nīrahāratāya soetvā⁶ sukkhāpetvā, tañ mamañ⁷ ti
 tañ mamañ⁸, yaśā 'ti yañ assa, yañ⁹ ahoṣiti attho, idañ vuttañ hoti: yañ
 phalañ mama sāduriñ ahoṣi yañ ahañ gambhīre¹⁰ puthulaudakakkhandha-
 sañkhāte mahannave vuyhamānañ tato uḍḍhismā uddharim¹¹ ambañ mama 10
 maraṇaṃ āvāhissatīti maññāmi, mayhañ¹² tañ alabhattassa jīvitañ na-ppa-
 vattissatīti, upavasāmiti khuppiyāsāhi upagato¹³ vasāmi¹⁴, rammañ pati
 nisinno smīti ramaṇiyañ nadiñ pati ahañ nisinno, puthulomāyutā
 puthū ti yañ nadi puthulomehi macchehi āyutā, puthū ti vipulā, api nāma
 me ito sothi¹⁵ bhavēyyā 'ti adhippāyo, apalāyiniñti apalāyitvā mama sam- 15
 mukhe¹⁶ thite ti devatañ ālapati, apalāpiniñti¹⁷ pi pāṭho, palāparahite¹⁸ ana-
 vajjasarīre ti attho, kīssa vā ti kīssa vā karanā idhāgato sīti pucchati,
 ruppapattapalimattāhivā¹⁹ 'ti sutthupalimattāhakañcanapaṭṭasādisā²⁰, vy-
 agghivā 'ti jīlāvilāsena tarunavyagghapotiā viya, devānañ t̥j channañ²¹
 kāmāvacaradevānañ, yā ca manussalokasmiñ ti yā²² ca manussaloke, rū- 20
 penanvāgatitthiyo²³ ti rūpena anvāgatā²⁴ itthiyo, natthi ti attano sam-
 bhūvanāya evam āha, tava rūpasādisāya nāma na bhavitabban ti hi 'ssa adhip-
 pāyo, gandhabbamanussaloke ti mūlagandhādiniṣṣitesu²⁵ gandhabbesu ca
 manussaloke²⁶ ca, cārupubbañgiti cārunā pubbañgena varakkhaṇa²⁷
 samannūgato, nāmañ ca bandhave cā 'ti attano nāma gottañ ca bandhave 25
 ca mayhañ akkhāhiti vadati.

Tato²⁷ devatā atṭha gāthā abhāsi:

11. Yañ tvañ pati nisinno si rammañ brāhmaṇa Kosikim
 sāhañ²⁸ bhusālayā vutthā²⁹ varavāri vahoghasā. 11.

12. Nānādumagañakinnā bahukā³⁰ girikandara
 mam' eva pamukhā honti, abhisandanti pāvuso³¹. 12.

¹ Cks cittakīlamathena. ² Bā adds paua. ³ Ck Bā -da. ⁴ Bā adds me. ⁵ Cks
 soṣitvā, Bā soṣitvā. ⁶ all three MSS. soṣi-. ⁷ Ck man. ⁸ Bā mama. ⁹
 Ck omits yañ. ¹⁰ Bā -ra. ¹¹ Bā -ritāni. ¹² Bā maybe. ¹³ Cks upā-. ¹⁴ Cks
 -mitti. ¹⁵ Bā sutthi. ¹⁶ Bā samukhañ. ¹⁷ so Bā; Bā apalāsinīti. Ck apalā-
 yiti, Ck apalāyiniñti. ¹⁸ Bā malāyarahite. ¹⁹ Bā rūpapaṭṭaplamattāhivā, Bā ruppe-
 pattaṭṭaplamattivā. ²⁰ Cks -sañ. Bā -si, Bā -sī. ²¹ Cks cha. ²² Bā -nānvā-. ²³
 Cks -ta. ²⁴ Bā -khandhā-. ²⁵ Bā -esu. ²⁶ Bā urulak-. ²⁷ Bā add sā. ²⁸
 Bā ahañ. ²⁹ Bā vutthā, Bā vuttiā. ³⁰ Bā adds na. ³¹ Bā -so.

cā¹ ti idaṃ nāgarājā naggassa samaṇābhāvaṃ² ŋatvā samaṇapaṭipattiṃ pucchanto āha, tattha kiṃsīlo ti katarena ācārena samannāgato, kena vatenā³ ti katarena³ vatasamādānena vattanto, samano caran ti⁴ pabbajjāya⁵ sañcāranto⁶ taṇhāmamāyitāni⁷ hitvā kathaṃ samitapāpasamaṇo nāma hoti, saggam ti kathanīkaronto ca suṭṭhu aggaṃ devanagaraṃ samaṇo upetīti.

5

Supaṇṇo āha:

24. Hiriyā titikkhāya damena khantiyā

akkodhano pesuṇiyam pahāya

samaṇo caraṃ hitvā mamāyitāni

evaṃkaro saggam upeti ṭhānan ti. 246.

10

Tattha hiriyā ti samma nāgarājā ajjhatabhiddhāsamuttānehi hirottap-
pehi titikkhāsamkhātāya adhiṇṇasānakhantiyā indriyadāmena ca upeto akuṇṇhana-
sīlo piṣuṇavācam pahāya taṇhāmamāyitāni ca hitvā pabbajjāya caranto samaṇo
nāma hoti, evaṃkaro yeva ca etāni hiriādīni ca kusalāni karonto saggam
upeti ṭhānan ti.

15

Imaṃ supaṇṇarājassa dhammakathaṃ sutvā, Paṇḍarako
jīvitam yācanto

25. Mātā va⁸ puttāṃ taruṇaṃ tanujjaṃ⁹

sampassa taṃ¹⁰ sabbagattaṃ phareti¹¹

evam pi me tvaṃ pāturu ahu dijjindā¹²

20

mātā va puttāṃ anukampamāno ti gātham āha. 247.

-- Tass attho: yathā mātā tanujjaṃ¹³ attano sarīrajātaṃ taruṇaputtaṃ sam-
passaṃ diṣvā taṃ¹⁴ ure nipajjāpetvā thanaṃ¹⁵ pāyenti puttasaṃpassena¹⁶
sabbāṃ attano¹⁷ gattaṃ phareti na pi¹⁸ mātā puttato bhāyati na puttato
mātito evam pi me¹⁹ tvaṃ pāturu ahu pātubhūto dijjindā²⁰ dijjarāja, tasmā²¹ 25
mātā va puttāṃ mudukena hadayena anukampamāno maṃ passa jīvitam me dehīti:

Ath' assa supaṇṇo jīvitam dadanto itaraṃ g. ā.:

26. Hand' ajja tvaṃ muñca vadhā dujivha²²

tayo hi puttā na hi añño atthi:

¹ Cks vā. ² Cks assamaṇā-. ³ Bd adds saha. ⁴ Cks caratīti. ⁵ Cks -jjā. ⁶ Bd caranto. ⁷ Bds tamhā. ⁸ Cks ca. ⁹ Bds tanujjaṃ. ¹⁰ Bds -tā. ¹¹ Cks parehi. ¹² Cks dijjindā. ¹³ Cks -jjāṃ. ¹⁴ Ck saṃpassaṃ diṣvā taṃ, Bd sabbassatā, Bs sampaṇsa tā, omitting diṣvā. ¹⁵ Bds thanāṇaṃ. ¹⁶ Ck Bd -saṃpassena. ¹⁷ Bd adds va. ¹⁸ Bd hi. ¹⁹ Bd omits me. ²⁰ Cks dijjindā, Bd dijjindā ti. ²¹ Bds tasmā. ²² Cks di-.

13. Atho bahū vanato 'dā' nīlavārivahindharā
bahukā nāgavittodā abhisandanti vārinā. 13.
14. Tā ambajambulabujā nipā tālā c' udumbarā³
bahūni phalajātāni āvahanti abhiṇhaso. 14.
- 5 15. Yaṃ kiñci ubhatotīre phalaṃ patati ambuni
asaṃsayāṃ taṃ sotassa phalaṃ hoti vasānugāṃ. 15.
16. Etad aññāya medhavi puthupañña suṇohi me,
mā rocaya-m-abhisāṅgam paṭisedha jaṇādhīpa. 16.
17. Na vāhaṃ³ vaddhavaṃ maññe yaṃ tvaṃ raṭṭhābhivaddhana
10 āceyyamāno⁴ rājisi maraṇaṃ abhikaṃkhasi. 17.
18. Tassa⁵ jānanti pitaro gandhabbā ca sadevakā
ye cāpi isayo loke saññatattā yasassino,
asaṃsayan te⁶ jānanti vaddhabhūtā⁷ yasassino ti. 18.

Tattha Kosikin ti yaṃ tvaṃ brāhmaṇa rammam Kosikigaṅgam patini-
15 sinno, bhūscāyā vutthā⁸ ti bhūse⁹ caṇḍasote¹⁰ ālayo yassa vimāna-sa-
tasmīṃ addhivutthā, Gaṅgaṭṭhakavimānavāsini ti attho, varavārivahoghasā ti
varavārivahena oghena samannāgatā, pamukkhā ti tā vuttappakārā giṭṭikandarā
maṃ pamukhaṃ karonti, ahaṃ tāsāṃ pāmokkhā homiti dasseti, abhisandanti
tīti sandanti pavattanti, tato āgantvā maṃ Kosikigaṅgaṃ pavasanti ti attho,
20 yanatodā¹¹ ti na kevalaṃ kandarā va atha kho bahū vanatodā tamhā tamhā
vanamhā¹² udakāni pi bahūni pavasanti¹³, nīlavārivahindharā ti maṇi-
vaṇṇena nīlena vārinā yutte udakakkhandhasamkhāte vahe dhūrayantiyo, nāga-
vittodā ti nāgaṇaṃ vittakarena¹⁴ vanasamkhātena¹⁵ udakena samannāgatā,
vārinā ti evarūpā hi bahunadiyo maṃ vārina va abhisandanti pūrentiti dasseti,
25 tā ti tā nadiyo, āvahanti ti etāni ambādīni ākaḍḍhanti, sabbāni hi etāni
upayogatthe paccattavacanaṃ, atha vā tā ti upayogabahuvacanaṃ, āvahanti
imāni ambādīni tā nadiyo āgacchanti¹⁶ upagacchanti ti attho, evaṃ upagatāni
pāna mama sotāni pavasanti¹⁷ adhippāyo, sotassā¹⁸ ti yaṃ ubhatotīre jāta-
rukkhehi phalaṃ mama ambuni patati sabbaṃ taṃ mama sotasa¹⁹ eva vasānugāṃ
30 hoti, n' atth' ettha saṃsayo ti, evaṃ ambapakkassa nadisotena āgamanakāraṇaṃ
kathesi, medhavi puthupañña²⁰ ti ubhayaṃ ālapanam eva, mā rocaya²¹ ti
evaṃ taṇhābhisaṅgaṃ mā rocaya²², paṭisedhā²³ ti paṭisedha²⁴ naṃ ti rājānaṃ
ovadati, vaddhavan ti paññāvaddhabhāvaṃ paññitabhāvaṃ, raṭṭhābhi-

¹ Bā dhanatodā, C² vanatodā, read vanat' odā or vanato 'dā? ² Bā -talamudum-
parā. ³ C² cāhaṃ. ⁴ Bā adds hutvā. ⁵ C² tattha. ⁶ Bā adds pi, C² vi. ⁷
Bā saṇhābhūtā ⁸ Bā vutthā. ⁹ C² bhūye, Bā bhūse. ¹⁰ Bā -tena. ¹¹ C² -jā.
¹² C² vanamānā. ¹³ C² tīti. ¹⁴ Bā vittakamraṇena, C² vittikarena. ¹⁵ Bā
dhana-, C² adds vā. ¹⁶ Bā ākaḍḍhanti. ¹⁷ Bā rocatthā. ¹⁸ Bā -dhehi.

antevāsī dinnako atrajo¹ ca,
rajassu, putt' aññataro me ahosīti. 248.

Tattha muncā 'ti muñcām², ayam eva vā pātho, dujivhā 'ti tam ālapati,
añño ti añño catuttho putto nāma n' atthi, antevāsīti³ sippam vā uggaṇ-
5 hanto⁴ pañham vā supanto santike vuttho⁵, dinnako ti ayam te putto hotu
'ti parehi dinno, rajassu 'ti abhiramassu, aññataro sīti tisu puttesu añña-
taro⁶ antevāsiputto me tvaṃ jāto ti dipeti.

Evañ ca pana vatvā ākāsa otaritvā tam bhūmiyam
patitthāpesi.

- 10 Tam attham pakāsento S. dve gāthā abhāsi:
27. Icc-eva⁷ vākyam visaji⁸ supanno
bhūmyā patitthāya dijo dujivham⁹:
mutt' ajja tvaṃ sabbabhayātivatto
thalūdake hohi mayābhigutto. 249.
15 • 28. Atamkinam yathā¹⁰ kusalo bhisakko
pipāsītānam [udaka] rahado va sīto¹¹
vesmam yathā himasisirattitānam¹²
evam pi te saraṇam aham bhavāmiti. 250.

Tattha icceva vākyam ti iti evam¹³ vacanam vatvā tam nāgarājānam
20 vissajjesi¹⁴, bhūmyā ti so sayam pi bhūmiyam patitthāya dijo tam dujivham
samassāsento mutto ajja tvaṃ ito patthāya sabbabhayātivatto thale ca udae ca
mayā abhigutto rakkhito hohiti āha, ātamkinam ti gilānam, evam pi te ti
evam aham tava saraṇam bhavāmiti

- „Gaccha tvaṃ“ ti tam uyyojesi. So¹⁵ nāgabhavanam pāvisi.
25 Itaro pi supannabhavanam gantvā „mayā Paṇḍarako¹⁶ nāgo
sapatham katvā saddahāpetvā vissajjito, kīdisam¹⁷ nu kho mayi
tassa hadayam, vimaṃsissāmi nan“ ti nāgabhavanam gantvā
supannavātam akāsi. Tam disvā nāgo „supannarājā maṃ
gahetuṃ āgato bhavissatīti“ maññamāno vyāmasahassamattam
30 attabhāvam māpetvā pāsāṇe ca vālukaṃ ca gilitvā bhāriko¹⁸

1 Cks -je. 2 Ck muñca, C^o muñcā. 3 Bds -vāsi dinnako atrajo cā ti. 4 Bds
-hamāno. 5 Ck Bds vutto. 6 tisu - - - ro wanting in Cks. 7 Ck iccesu, C^o
iccesuva. 8 Ck visajjiṃ, C^o visapiṃ, Bds vissajji. 9 Cks dijuvham. 10 so all
three MSS for va? 11 Cks sīno, Bds sīto. 12 Cks -tthitānam, Bds himasitattitānam;
read: himasisirattitānam or himasitattitānam? 13 Bds etam. 14 Bds
vissajji vissajjesi. 15 Bds adds nāgarājā. 16 Bds -ka. 17 Cks -so, Bds kimdisam
18 Bds -to.

vaddhanā 'ti raṭṭhassa abhivaddhana, āceyyamāno ti maṃsalohitehi
 āciyānto¹ vadḍhanto² taruṇo va hutvā ti attho, rājisīti taṃ ālapati, idaṃ
 vuttaṃ hoti: yaṃ tvaṃ nīrāhātāya susemāno taruṇo va samāno ambalobhena
 maraṇaṃ abhikaṃkhasi na ve ahaṃ tava³ paṇḍitabhāvaṃ maññamīti, tassā
 'ti yo puggalo taṇhāvasiko hoti tassa taṇhāvasikabhāvaṃ, pitaro ti saṃkhā- 5
 gatā brāhmaṇā ca saddhīm kāmāvacaradevehi gandhabbā ca vuttapakārā dibba-
 cakkhukā isayo ca asaṃsayaṃ jānanti, anacchariyaṃ c' etaṃ yaṃ te iddhimanto⁴
 jāneyyunt: asuko nāma taṇhāvasiko ti⁵, tesam bhāsamānānaṃ vacanaṃ sutvā ye
 pi tesam vaddhabhūtā⁶ yasassino paricārīkā⁷ te pi jānanti, pāpaṃ⁸ karontassa
 hi raho nāma n' atthīti tāpasassa saṃvegaṃ uppādentī evaṃ āha. 10

Tato tāpaso catasso gāthā abhāsi:

19. Evaṃ viditvā vidū sabbadhammaṃ
 viddhamsanāṃ cavanaṃ⁹ jīvitassa
 na ciyati¹⁰ tassa narassa pāpaṃ
 sace na ceteti vadhāya tassa. 19. 15
20. Isipūgasamaññāte evaṃ lokyā¹¹ viditā sati¹²
 anariyaparisaṃbhāse pāpakammaṃ jigimsasi¹³. 20.
21. Sace ahaṃ marissāmi tīre te puthusussoṇi
 asaṃsayaṃ asiloko mayi pete¹⁴ āgamissati. 21.
22. Tasmā hi pāpakaṃ kammaṃ rakkhass' eva sumajjhime 20
 mā taṃ¹⁵ sabbo jano pacchā pakatthāsi¹⁶ mayi mate ti. 22.

Tattha evaṃ viditvā ti yathā ahaṃ eilaṃ ca aniccataṃ ca jānāmi evaṃ
 jānitvā thitassa, vidū ti viduno, sabbadhammaṃ ti sabbaṃ sūcaritadhammaṃ,
 viddham sanāṃ hi idha sabbadhammo ti adhippetāṃ, viddhamsanāṃ
 ti bhaṇṇaṃ, cavanaṃ ti cutiṃ, jīvitassā 'ti āyuno, idaṃ vuttaṃ hoti: evaṃ 25
 viditvā thitassa paṇḍitassa sabbasūcaritadhammaṃ jīvitassa ca aniccataṃ jānaṃ-
 tassa evarūpassa narassa pāpaṃ na ciyati na vadḍhati, sace naceteti
 vadhāya tassā 'ti¹⁷ saṃkhaṃ gatassa parapuggalassa vadhāya na ceteti na
 kappeti, n' eva parapuggalaṃ vadhāya ceteti nāpi parasantakaṃ nāseti¹⁸, ahaṃ
 ca kassaci vadḍhāya acetetva kevalaṃ ambapakke āsāṃ¹⁹ katvā Gaṇḍagāṃ olokeno 30
 nīsinno, tvaṃ²⁰ mayhaṃ kin nāma akusalaṃ passaṃti, isipūgasamaññāte

¹ ? Ck Bd ac-, C² ajīyānto. ² Ck³ vaṭṭānto. ³ Bd adds idaṃ. ⁴ Ck -te. ⁵ Bds hotīti
 puna. ⁶ Bd pasapabbhūta. ⁷ Ck -vārakā. ⁸ Bd pāpakammaṃ. ⁹ all three MSS.
 vacanaṃ. ¹⁰ Ck nāciyati, Bd najīyati. ¹¹ Ck -a. ¹² Bd viditā ti. ¹³ Ck³
 jigimsati, Bd jigīsa. ¹⁴ Bd mate. ¹⁵ Bd tvaṃ. ¹⁶ Ck³ -katvāsi, Bd pakvat-
 thāsi. ¹⁷ Bd adds tassā. ¹⁸ Ck³ puggalaṃ pīssa santikaṃ vināseti. ¹⁹ Ck³
 āsāṃgāṃ katvā. ²⁰ Bd add olokenā.

hutvā naṅguttham hetthā katvā bhogamatthake phaṇam dhāra-
yamāno¹ nipajjitvā supaṇṇarājānam ḍasitukāmo viya ahoṣi.
Taṃ disvā supaṇṇo itaram g. ā.:

29. Sandhim katvā amittena aṇḍajena jalābuja² (= II 13⁵³)
vivariya dāṭham³ sayasi⁴, kuto taṃ bhayam āgatau ti. 251. 5
Taṃ sutvā nāgarājā tisso gāthā abhāsi:
30. Saṃketh' eva⁵ amittasumim, mittasumim pi na vissase, (II 22⁵³)
abhayā bhayam uppāṇnam api mūlāni kantati. 252.
31. Kathan nu vissase tyamhi yenāsi kalaho kato,
niccayattena⁶ tṭhātabbān, so disamhi⁷ na rajjati. 253. 10
32. Vissāsaya⁸ na ca nam⁹ vissaseyya,
asaṃkito⁹ ca¹⁰ saṃkito¹¹ bhaveyya,
tathā tathā viññū parakkameyya
yathā yathā bhāvaṃ¹² paro na jaññā ti. 254.

Tattha abhayā ti abhayatthānabhūtā¹³ mittamhā bhayam uppāṇnam jīvita- 15
saṃkhātāni mūlān' eva kantati, tyamhīti tasmim, yenāsīti yena saddhim
kalaho kato ahoṣi, niccayattena¹⁴ 'ti niccaṃ paṭiyattena¹⁵, so disamhi
na¹⁶ rajjatīti so¹⁷ niccayatto tiṭṭhati¹⁸, so attano sattūhi saddhim vissāsa-
vasena na rajjati, tato tesam yathākāmakaraṇiyo¹⁹ na hotiti attho, vissāsaya
ti param attani vissāsaya, tam pana sayam na vissaseyya, parena asaṃkito attā²⁰
va²⁰ taṃ saṃkito bhaveyya, bhāvaṃ paro ti yathā yathā paṇḍito parakka-
mati tathā tathā tassa²¹ paro bhāvaṃ na jānāti, tasmā paṇḍitena viriyam kat-
tabbam eva 'ti dīpeti.

Iti te aññamaññam sallapitvā samaggā sammodamānā
ubho pi acelassa assamaṃ gamimsu. 25

Tam attham pakāsento S.:

33. Te devavaṇṇī²² sukhumālarūpā
ubho samā²³ sujayo²⁴ puññagandhā²⁵

¹ Bā -ri-. ² Bā -jā. ³ Bā -dādhi. ⁴ Ck sasayī, Cs ḍasasi. ⁵ Ck yam-. Bā
saketeva. ⁶ Bā yatthena. ⁷ Bā risappi, B^o risabbhi. ⁸ Ck na, Bā taṃ. ⁹ Ck^o
ās-. ¹⁰ Cks omit ca. ¹¹ Cks add ca. ¹² Cks -va. ¹³ Cks -nambhūtā, Bā
abhatthānabhūtā. ¹⁴ Bā yatthenā. ¹⁵ niccapaṭiyatthena. ¹⁶ Bā so risabbhi ni.
¹⁷ Bā yo. ¹⁸ Bā niccayattena abhiṭṭhati. ¹⁹ Bā -kāmaṃ-. ²⁰ Ck atthāva,
Bā attanā ca. ²¹ Cks ssa. ²² Ck -i, Bā -ā. ²³ Cks omit samā. ²⁴ so Cks;
Bā -yā. ²⁵ Bā paññākandhā.

ti isigapena suṭṭhu aññāte isīnaṃ sammate¹, evaṃ lokyā ti tvaṃ nāṃ
pāpavāhanena lokassa hitā ti evaṃ viditvā, satṭhi² sati³ sobhane uttame
ti ālapanam etaṃ, anariyapaṇisambhāse ti tassa jñanti pitaro ti ādikāya⁴
asundarāya paribhāsāya samannāgate⁵, jigimsasīti⁶ mayi pāpe avijjantē pi
5 mañ⁷ paribhāsanti maramānaṃ⁸ ajjupekkhanti ca attano⁹ pāpakammaṃ
gavesasi uppādesi, tīre te ti tava tīre, puthusussosāṇi puthulāya sunda-
rāya soṇiyā samannāgate, pete¹⁰ ti ambapakkam alabhitvā paralokaṃ gate,
mate ti attho, pakatthāsīti¹¹ akkosi garahi nindi, paccakkhāsīti¹² pi pāṭho.

Taṃ sutvā devadhītā pañca gāthā abhāsi:

- 10 23. Aññātam etaṃ avisayhasāhi,
attānaṃ ambaṃ ca dadāmi te taṃ
yo duccaje kāmāgūṇe pahāya
santiṃ ca dhammaṃ ca adhiṭṭhito si. 23.
24. Yo hitvā pubbasamyogaṃ pacchā saṃyojane tthito
15 adhammaṃ c' eva carati pāpaṃ c' assa pavaddhati. 24.
25. Ehi, taṃ pāpayissāmi, kāmāṃ¹³ appossuko bhava,
upanayāmi¹⁴ sītasmiṃ, viharāhi anussuko. 25.
26. Taṃ puppharasamattehi vakkaṇgehi arindama,
koṇcā mayūrā diviyā koyaṭṭhimadhusāliyā
20 { kūjitā haṃsapūgehi kokil' ettha pabodhare. 26.
27. Amb' ettha vipasūnaggā palālakhalasannibhā
kosumbhasalaḷānīpā pakkatālavilambino ti. 27.

Tattha aññātametaṃ ti garahā te bhavissatīti vadanto ambapakkatthāya
vadasīti etaṃ kāraṇaṃ¹⁵ mayā ñātaṃ, avisayhasāhīti rājāno nāma dussaham
25 saṃhantīti¹⁶ tena naṃ ālapanāti evaṃ āha, attānaṃ ti taṃ ālāpitaṃ ambavaṇaṃ
nayanti attānaṃ ca te dadāmi taṃ ca sṃbhaṃ, kāmāgūṇe ti kaṇṇanamāla-
setacchattapaṭimaṇḍite vatthūkāme, santiṃca dhammaṃcā¹⁷ ti dussīlyapasa-
mena¹⁸ santisamākhātāṃ sīlāṇi c' eva eucaritadhammaṃ cā¹⁹ ti, adhiṭṭhito si
yo²⁰ tvaṃ ime gūṇe upagato etesu vā patiṭṭhito sīti attho, pubbasamyogaṃ
30 ti purimabandhanaṃ, pacchāsaṃyojane ti pacchimabandhane, idaṃ vuttam
hoti: ambho tvaṃ tāpaśo yo mahantaṃ rajjasirivibhavaṃ²¹ pahāya amba-

¹ Bā sammame. ² Bā patṭi. ³ Bā pati. ⁴ Bā adda kathā. ⁵ Bā -to. ⁶ Ck
jigimsasīti, Bā jigisatīti. ⁷ Bā add evaṃ. ⁸ Bā ca ramarāṇaṃ. ⁹ Ck -nā,
Bā add ca. ¹⁰ Bā mate. ¹¹ Ck pakatvā-, Bā pakvatthā-. ¹² Bā pakvatvā-
¹³ Bā komaṇi. ¹⁴ Bā upā-. ¹⁵ Bā add mahāyana. ¹⁶ Bā saṃhanti. ¹⁷ Bā
dussīlavūpasamena. ¹⁸ Ck so. ¹⁹ Ck rajjaṃ.

apāgamum karambiyam¹ acelam
missibhūtā assavāhā va² nāgā ti āha. 255.

Tattha samā ti samānarūpā sadisasanthānā hutvā, sujayo³ ti sucayo⁴
parisuddhā⁵ ayam eva vā pātho, puññagandhā⁶ ti katakusalatāya puñña-
5 gandham vissajjentā viya⁷, missibhūtā ti hatthena hattham gahetvā kāya-
missibhāvam upagatā, assavāhā va⁸ nāgā ti dhurayuttakā⁹ rathavāhā¹⁰ dve
assā viya purisanāgā¹¹ tassa assamam agamamsu, gantvā pana supannarājā
cintesi: ayam nāgarājā acelassa jīvitam na dassati, etaṃ¹² dussilam na van-
dissāmīti so bahi thatvā nāgarājānam eva tassa santikam pesesi.

10 Tam sandhāya S. itaram gātham āha:

34. Tato have Paṇḍarako acelam
sayam [evam] upāgama¹³ idam avoca:
mutt' ajj' aham sabbabhayātivatto,
na ha¹⁴ nūna tuyham manaso piy' amhā ti. 256.

1 Tattha piyamhā ti dussilanagabhoggamūsavādi nūna mayam tava manaso
na-ppiyā ahumbā ti tam paribhāsi.

Tato acelo itaram gātham āha:

35. Piyo hi¹⁵ me āsi supannarājā
asaṃsayam Paṇḍarakena saccam,
20 so rāgaratto¹⁶ va akāsim etaṃ¹⁷
pāpam kamman sampajāno na mohā ti. 257.

Tattha Paṇḍarakenā 'ti tayā Paṇḍarakena so¹⁸ mama piyataro ahosi.
saccam etaṃ, so ti so aham tasmiṃ supanne¹⁹ rāgena ratto hutvā etaṃ²⁰
pāpakamman jānanto va akāsim na mohena ajānanto ti.

25 Tam sutvā nāgarājā dve gāthā abhāsi:

36. Na me piyam appiyam vāpi hoti
sampassato lokam imam paraṃ ca, (IV ¹²⁷/₁₇)
susaññatānam hi viyañjanena²¹
asaññato lokam imam carāsi. 258.

¹ C^s kasambi-, B^d karampi, B^e karapi-. ² C^k ca. ³ B^d -yā. ⁴ C^k suṃcayo,
B^d sujayā. ⁵ C^{ks} -o. ⁶ B^d -khandhā. ⁷ B^d puññakhandhā viya, C^k -vi. ⁸
C^{ks} ca. ⁹ B^d dhura-. ¹⁰ C^{ks} -ha. ¹¹ C^{ks} -sā-. ¹² C^{ks} evam. ¹³ B^d sayam-
evupāgamaṃ. ¹⁴ B^d hi. ¹⁵ C^{ks} omīti hī. ¹⁶ B^d so na rāgaratto. ¹⁷ B^d etaṃ
in the place of metaṃ. ¹⁸ B^d nāgā in the place of so. ¹⁹ B^d -ena. ²⁰ B^d
adds pi. ²¹ C^{ks} piyamjanena, B^d vibyañj-.

*pakkamatte rasataphāya bajjhivā vātātaṃ agāṇetvā nadītīre sussaṃāno
 nīśidati so mahāsamuddaṃ taritvā velante saṃsīdanapuggalasadiso, yo puggalo
 rasataphāvasiko adhammaṃ c' eva carati rasataphāvasena kariyamānaṃ pāpaṃ ¹ c'
 assa pavaḍḍhatīti, iti sū tāpasam garahanti evam āha, kāmam appossukko
 bhāvā 'ti ekamsen' eva ambapakke nīrālayo hobi ², sītale ambavane etan ti ⁵
 evam vadamānā devatā tāpasam ālīṇetvā ure nīpajjāpetvā ākhe pakkhantā ³,
 tiyojanikaṃ dibbam ambavanam disvā sakupāsaddaṃ ca sutvā tāpasassa
 ācikkhanti ehi tan ⁴ ti ⁵ āha, puppharasamattehi ti puppharasehi matthehi,
 vakkaṇṇehi ti vakkaṇṇīvehi sakupēhi abhināḍitan ti attho, idāni te sakupē
 ācikkhanti koṇḍā ti ādim āha, tattha diviyā ti dibbā ⁶, koyaṭṭhimadhusā- ¹⁰
 liyā ⁷ ti koyaṭṭhisakunā ⁸ ca nāma suvaṇṇasālikasakunā ⁹ ca ete dibbasakunā
 ettha vasantīti dasseti, kūjitā haṃsapūgehi ti haṃsagaṇēhi upakūjitā ¹⁰
 virāvasaṅghatitā ¹¹, kokilettha pabodhare ti ettha ambavane kokilā
 vaasantīyo attānaṃ pabodhenti nāpenti, ambetthā ti ambā ettha, vip-
 pa-sūnaggā ti phalabhārena uddhumātasākhaggā ¹², palālakkhalasannibhā ti ¹⁵
 pupphasaṇṇicayena sālīpalālakkhalasadisā ¹³, pakkatālavilambinoti pakkatāla-
 phalavilambino ¹⁴, evarūpā rukkhā ca ettha atthāti ambavanam vanṇeti.

Vaṇṇayitvā ca pana tāpasam tattha otaretvā „imasmiṃ
 ambavane ambāni khādanto attano taṇhaṃ pūrehīti“ vatvā
 pakkāmi. Tāpaso ambāni khādītva taṇhaṃ pūretvā vissamitvā ²⁰
 ambavane vicaranto taṃ petam dukkhaṃ anubhontaṃ disvā
 kiñci vattum nāsakki, suriye pan' atthamite ¹⁵ taṃ nāṭaka-
 parivāritam dibbasampattim anubhavamānaṃ disvā tisso
 gāthā abhāsi:

28. Mālī tiriṭṭi kāyūri aṅgaḍi candanussado 25
 rattim, tvam paricāresi divā vedesi vedanaṃ. 28.
 29. Soḷas' itthisahassāni yā te 'mā ¹⁶ paricārikā,
 evam mahānubhāvo si abbhuto lomahaṃsano. 29.
 30. Kim kamman akari pubbe pāpaṃ attadukkhāvahaṃ
 yaṃ karitvā manussesu piṭṭhimaṃsāni khādasīti. 30. 30

Tattha māli ti dibbamāladharo, tiriṭṭi ti dibbaveṇṇadharo ¹⁷, kāyūriti
 dibbābharapapatimandito, aṅgaḍi ti dibbaṅgasasamānūgato, candanussado

¹ Bā kariyamānaṃ-. ² Bā hotīti. ³ Ck -ti, Bā -ti. ⁴ Ck etan, Bā tan. ⁵ Bā
 adda evam. ⁶ Ck divya. ⁷ Ck kosaṭṭhi-, Bā kopaṭhi-. ⁸ Ck kos- ⁹ Bā
 -sāliya-. ¹⁰ Ck pak-. ¹¹ Ck -saṅghāṭika, Bā saṅghāṭitā. ¹² Bā onamita
 sū-. ¹³ Bā omits khala. ¹⁴ Ck omits phala. ¹⁵ Bā aṇṇamite, Bā atthagamite.
¹⁶ Ck yāmūte. ¹⁷ Ck -vedhana-, Bā -vettana-.

37. Ariyāvakāso si anariyo cāsi
asaññato saññatasannikāso,
kaṇhābhijātiko¹ si anariyarūpo,
pāpaṃ bahum ducaritaṃ acārīti. 259.

Tattha na me ti ambho dussīlanaggamusāvādi pabbajitassa hi imaṃ ca⁵
paraṃ ca lokaṃ² sampassato piyaṃ vā me appiyaṃ vāpi me ti na hoti, tvaṃ
pana sasaññātānaṃ silavantānaṃ vyañjanena pabbajitaliṅgena asaññato hutvā
imaṃ lokaṃ vañcento carasi, ariyāvakāso sīti ariyapatirūpako³, asaññato
ti kāyādihi asaññato si, kaṇhābhijātiko⁴ ti kālakasabhāvo, anariyarūpo
ti ahirikasabhāvo, acārīti akāsi. 10

Iti naṃ⁵ garahitvā idāni abhisapanto imaṃ gātham āha:

38. Aduṭṭhassa tvaṃ⁶ dūbhi⁷ dūbhī⁸ ca piṣuṇo c⁹ asi⁹,
etena saccavajjena muddhā [te] phalatu sattadhā ti. 260.

Tass' attho: ambho dūbhi¹⁰ tvaṃ aduṭṭhassa mittassa dūbhī¹⁰ ca piṣuṇo
cāsi, etena saccena muddhā te sattadhā phalatū 'ti. 15

Iti nāgarājassa passantass' eva¹¹ acelassa sīsaṃ sattadhā
phali, nisinnatṭhāne yev' assa bhūmi vivaraṃ adāsi. So
paṭhavim¹² pavisitvā Avīcimbi nibbatti, nāgarājasupannaṇarājāno
pi attano bhavanam eva agamaṃsu¹³.

S. tassa paṭhavim pavitṭhabbhāvam pakāsentō osānag. ā.: 20

39. Tasmā hi mittānaṃ na dubbhitabbāṃ,
mittaddubbhā¹⁴ pāpiyo¹⁵ n' atthi añño,
āsittasatto¹⁶ nihato pathavyā,
indassa vākyena hi saṃvaro hato ti. 261.

Tattha tasmā ti yasmā mittadūbhikammasa¹⁷ pharuso vipāko tasmā, 25
āsittasatto¹⁶ ti āsittavisena satto¹⁸, indassā 'ti nāgindassa vākyena
saṃvaro ti¹⁹ saṃvare tīlto 'smīti paṭiññāya evaṃ²⁰ paññato²¹ ājiviko hato.

¹ so all three MSS. for -jacco? ² Cks loka. ³ Bd paṭirūpako si. ⁴ Cks -yo.
⁵ Bd taṃ. ⁶ Cks tvaṃ. ⁷ Bd dubbhi, Cks omit dūbhi. ⁸ Bds dubbhi, Ck
dubhi, Cs dubhaṃ omitting ca. ⁹ Bc cāsi. ¹⁰ Cks -i, Bd dubbhi. ¹¹ Bd
sampa-. ¹² Cs -viyaṃ. ¹³ Bd āgaminisu. ¹⁴ Bd mittadubbhā. ¹⁵ Cks
-ko. ¹⁶ Bd -patto. ¹⁷ Bd -dubbhi-. ¹⁸ Bd patto. ¹⁹ Bd adds ahaṃ. ²⁰
Cs eva. ²¹ Bd saññato.

ti dibbacandanavilitto, paricāresīti indriyāni dibbavisayesu cāresi¹, divā ti²
divā pana mahādukkhaṃ anubhosi, yā te mā ti yā te ima, abbhuto ti
manussaloke abhūtapubbo, tomahamsano ti ye tam passanti tesāṃ lomāni
hamsanti, pubbe ti purimabhava, attadukkhāvahan ti attano dukkhāvahan³,
5 manussesū 'ti yaṃ⁴ manussaloke katvā idāni attano piṭṭhimamsāni khāda-
sīti pucchati.

Peto taṃ sañjānitvā „tumhe maṃ na⁵ sañjānātha, ahaṃ
pana tumhākaṃ purohito ahoṣiṃ, idam me rattiṃ sukhānu-
bhavanāṃ tumhe nissāya katassa upaḍḍhuposathassa nissan-
10 dena laddhaṃ, divā dukkhānubhavanāṃ pana mayā katapā-
pass' eva nissando⁶, ahaṃ hi tumhehi vinicchaye ṭhapito
kūṭaṭṭhaṃ karitvā lañcaṃ gahetvā parapiṭṭhimamsiko hutvā
tassa divā katassa kammaṃ nissandena idam dukkhaṃ anu-
bhavāmīti“ vatvā gāthadvayam āha:

- 15 31. Ajjhenāni patiggayha kāmesu gathito⁷ ahaṃ,
acariṃ dīghaṃ addhānaṃ paresaṃ ahitāy' ahaṃ. 31.
32. Yo piṭṭhimamsiyo⁸ hoti evaṃ ukkacca khādati
yathāham ajja khādāmi piṭṭhimamsāni attano ti. 32.

20 Tattha ajjhenānīti vede, patiggayhā 'ti patiggahetvā adbhūtitvā, acariṃ
ti pīṭṭhaji, ahitāyahan ti⁹ attanāsanāya ahaṃ, yo piṭṭhimamsiko ti yo
puggalo paresaṃ piṭṭhimamsakhādako pisuno hoti, ukkaccā 'ti ukkantitvā¹⁰.

Idaṃ ca pana vatvā tāpasāṃ pucchi: „tumhe kathaṃ
idhāgatā“ ti. Tāpaso sabbam vitthārena kathesi. „Idāni pana
bhānte idh' eva vasissatha gamissathā“ 'ti. „Na vasissāmi,
25 assamapadam yeva gamissāmīti“. Peto „sādhu bhante, ahaṃ
vo¹¹ nibaddhaṃ ambāpakkena upaṭṭhahissāmīti“ vatvā attano
ānubhāvena assamapade yeva otāretvā „anukkaṇṭhantā idh'
eva vasathā“ 'ti patiññāṃ gahetvā gato¹². Tato paṭṭhāya
nibaddhaṃ ambāpakkena upaṭṭhahi. Tāpaso taṃ paribhuñjanto
30 kaṣiṇaparikkamaṃ jhānābhiniñṇāṃ¹³ nibbattetvā Brahmalo-
ka-parāyaṇo ahoṣi.

¹ Bā vicā-. ² Bā omits yaṃ. ³ C¹ maṃ nana, Bā ma na. ⁴ Bā -ena. ⁵ Bā
giddhito. ⁶ Bā -lko. ⁷ Bā adds ahitāya. ⁸ Bā ukkantitvā. ⁹ Bā te. ¹⁰ C¹
omits gato. ¹¹ Bā -ā.

S. i. d. ā. „na bhikkhave idān' eva pubbe pi Devadatto musā-vādaṃ katvā paṭhavim pavitṭho“ ti vatvā j. s.: „Tadā acelo Devadatto ahoṣi, nāgarājā Sāriputto, supaṇṇarājā¹ aham evā“ ti. Paṇḍara-jātakam².

9. Sambulajātaka.

5 Kā vedhamānā ti. Idam S. J. v. Mallikam devim ā. k. Vatthum Kummāsapiṇḍajātaka vitthāritam eva. Sā pana T-assa tiṇṇam kummāsapiṇḍakānam³ dānānubhāveṇa taṃ divasaṃ űeva raṇño aggamahesibhāvaṃ patvā pubbutṭhāyikādīhi⁴ pañcahi kalyāṇadhammehi
10 samannāgatā űaṇasampannā Buddhūpaṭṭhāyikā patidevatā ahoṣi, tassā patidevatābhāvo sakalanagare pākaṭo ahoṣi. Ath' ekadivasaṃ dh. k. s.: „āvuso Mallikā devī kira vattasampannā patidevatā“ ti. S. āgantvā „kāya nu 'ttha bhikkhave e. k. s.“ ti pucchitvā „imāya nāmā“ ti vutte „na bhikkhave idān' eva pubbe p' esā patidevatā
15 yevā“ ti vatvā a. ā.:

A. B. Brahmadattassa raṇño Soṭṭhiseno nāma putto ahoṣi, taṃ⁵ rājā vayappattaṃ uparajje patitṭhāpesi. Sambulā nāma aggamahesī ahoṣi uttamarūpadharā sarīrappabhāsampannā, nivāte jalamānā⁶ dīpasikhā viya khāyati. Aparabhāge
20 Soṭṭhisenassa sarīre kuṭṭham⁷ uppajji, vejja tikicchitum nā-sakkhimsu. So bhijjamāne kuṭṭhe paṭikkūlo hutvā vippaṭṭi-sāraṃ⁸ patvā „ko me rajjen' attho, araṇṇe anāthamarāṇaṃ marissāmīti“ raṇño ārocāpetvā itthāgāraṃ⁹ chaṭṭetvā nik-khami. Sambulā bahūhi upāyehi nivattiyamānāpi anivattitvā
25 „ahaṃ taṃ sāmī¹⁰ araṇṇe paṭijaggissāmīti“ vatvā saddhim yeva nikkhami. So araṇṇaṃ pavisitvā sulabhaphalāphale¹¹ chāyūdakasampanne¹² padese paṇṇasālaṃ katvā vasaṃ kappesi. Rājadhītā taṃ paṭijaggi, kathaṃ: sā hi pāto utṭhāya assama-padaṃ sammajjitvā pāṇiyaṃ¹³ paribhojanīyaṃ¹⁴ upaṭṭhāpetvā

¹ Bā -nno-. ² Bā paṇḍaranāgarājajā-. ³ Bās -piṇḍi-. ⁴ Bā pubbutṭhāyikādīhi, Ck pubbutṭhakā-, C² pubbutṭhukāyikā-. ⁵ Cks omīti taṃ. ⁶ Ck jalamā, C² jalamānā. ⁷ Bā kuṭṭhi. ⁸ Ck -ri, C² -rī. ⁹ Cks itṭhā-. ¹⁰ Bā sāmikam. ¹¹ Bā sulabhaphalāpha-. ¹² Bā chāyo-. ¹³ Bā pāṇiya, Ck pāṇiyaṃ. ¹⁴ Ck Bā -niyaṃ.

S, upāsakānaṃ i. d. ā. s. p. j. s. (Saccapariyosāne keci sotāpannā
 ahesuṃ, keci sakadāgāmino, keci anāgāmino: „Tadā devatā¹ Uppala-
 rannā ahoṣi, tāpaso aham evā² 'ti. Kimchandaajātakam.

2. Kumbhajātaka.

Ko pāturāsīti. Idam S. J. v. Visākhāya saḥāyikā surā-
 pāyikā³ pañcasatā itthiyo ā. k. Sāvattiyam kira surācchaṇe ghuṭṭhe⁴
 tā pañcasatā itthiyo sāmikkānaṃ chaṇakīlāvasāne tikkhasuram paṭi-
 yādetvā⁵ „chaṇam kilissāmā⁶“ 'ti sabbāpi Visākhāya santikaṃ gantvā
 „saḥāyike chaṇam kilissāmā⁷“ 'ti vatvā⁸ „ayaṃ surācchaṇo, ahaṃ
 suram na pivissāmi⁹“ vutte „tunhe Sammāsaṃbuddhassa dānaṃ 10
 detha, mayam chaṇam karissāma¹⁰“ 'ti āhaṃsu. „Sādhū¹¹“ 'ti sam-
 paṭicchitvā tā¹² uyyojetvā S-ram nīmatāpetvā mahādānaṃ datvā
 bahum¹³ gandhamālaṃ ādāya sāyaṇhasamayē dhammakatham sotum tāhi
 parivāritā¹⁴ Jetavanam agamāsi. Tā paṇ¹⁵ itthiyo suram¹⁶ pivanamā¹⁷
 va¹⁸ tāya saddhiṃ gantvā dvārakotṭhake thatvāpi¹⁹ suram pivātvā va 15
 tāya saddhiṃ Satthu santikaṃ agamaṃsu. Visākhā S-ram vanditvā
 ekamantaṃ nisīdi, itarāsu ekaccā Satthu santike yeva naccimsu
 ekaccā gāyimsu ekaccā hatthakukkuccapādakukkuccāni²⁰ ekaccā
 kalahaṃ akamsu. S. tāsāṃ saṃvegaṃ²¹ jananaṭṭhāya²² bhamukalo-
 mato raṃsim²³ vissajjesi, andhakāratimisā²⁴ ahoṣi. Tā bhītā²⁵ ahesuṃ 20
 maraṇabhayaṭṭajjitā, tena tāsāṃ surā jīri²⁶. S. nisinnapallamk-
 antarahito²⁷ Sinerumuddhani thatvā uppalomato raṃsim vissajjesi,
 candasahassuggamanam²⁸ viya ahoṣi. S. tattha ṭhito va tāsāṃ saṃ-
 vegajananaṭṭhāya

Ko nu hāso kim ānando niccam pajjalite sati, (Dhp. p. 148.) 25
 andhakārena onaddhā padipam na gavessathā 'ti
 imam gātham āha. Gāthāpariyosāne tā pañcasatāpi sotāpattiphale
 paṭiṭṭhahimsu. S. āgantvā gandhakuṭicchāyāya Buddhāsaṇe nisīdi.
 Atha naṃ Visākhā vanditvā „bhante idam hiroṭṭappabhedanam surā-
 pānaṃ nāna kadā²⁹ uppannaṃ³⁰ 'ti pucchī. So tassā ācikkhanto a. ā.: 30

¹ Bā devadhītā. ² Bā surāpitā. ³ Bā saṃghuṭṭhe. ⁴ Bā pati-. ⁵ Bā gatvā. ⁶
 Ck tam. ⁷ Ck -u. ⁸ Bā -vutā. ⁹ Ck -ram. ¹⁰ Ck pivamānā, Ck pivamanā
 corr. to pivamānā, Bā pivamānā. ¹¹ Bā ea. ¹² Bā omite pi. ¹³ Ck -ccā-
 pāda-, Bā -ccāpādakukkuccā. ¹⁴ Ck -ga, Bā savega. ¹⁵ Bā janatthāya. ¹⁶ all
 three MSS. -i. ¹⁷ Bā -saā. ¹⁸ Ck Bā bhī-, Ck si- corr. to bhī-. ¹⁹ Bā jiri.
²⁰ Bā -hino. ²¹ Bā candasuriyassahassa-. ²² Bā adde kāle.

A. B. Br. r. k. eko Kāsiraṭṭhavāsī¹ Suro nāma vanacarako²
 bhaṇḍapariyesanattāya Himavantaṃ agamāsi. Tatth' eko
 rukkhho uggantvā porisamatte thāne tidhākappo ahoṣi, tassa
 tiṇṇaṃ kappānaṃ antare surācāṭippamāno³ āvāto ahoṣi, so
 5 deve vassante udakena pūri⁴. Taṃ parivāretvā haritakī⁵
 āmalakī maricagaccho ca ahoṣi, tesam pakkāni phalāni⁶
 chijjivā⁷ patanti. Tassāvidūre sayañjāto⁸ va⁹ sāli. Tato
 suvā¹⁰ sālisīsāni āharitvā¹¹ tasmiṃ rukkhhe nisīditvā khādanti,
 tesam khādamānānaṃ patito¹² sāli pi taṇḍulāpi tattha patanti,
 10 iti taṃ¹³ udakaṃ suriyātapena¹⁴ paccamānaṃ¹⁵ salohita-
 vaṇṇaṃ¹⁶ ahoṣi. Nidāghasamaye pipāsitā sakunagaṇā¹⁷ taṃ
 pivitvā mattā¹⁸ patitvā¹⁹ Rukkhamaṇe thokaṃ niddāyivā
 vikūjamānā²⁰ pakkamanti, rukkhassunakhamakkaṭṭhāsu pi es'
 eva nayo. Vanacarako taṃ disvā „sace idaṃ viṣaṃ bhaveyya
 15 ime mareyyuṃ²¹, ime pana thokaṃ niddāyivā yathāsukhaṃ
 gacchanti²², na idaṃ²³ viṣaṃ²⁴ ti²⁵ sayam pivitvā matto hutvā
 maṃsaṃ²⁶ khādītukāmo ahoṣi, tato aggim katvā²⁷ rukkhamaṇe
 patite²⁸ tittirakukkuṭṭādayo²⁹ māretvā maṃsaṃ aṅgāresu pacitvā
 ekena hatthena naccanto ekena maṃsaṃ³⁰ khādanto ekāha-
 20 dvīhaṃ tatth' eva ahoṣi. Tato pana avidūre eko Varuṇo
 nāma tāpaso vasati. Vanacarako aññadāpi³¹ tassa santikaṃ
 gacchati. Ath' assa etad ahoṣi: „idaṃ pānaṃ³² tāpasena
 saddhiṃ pivissāmīti³³ so ekaṃ veḷunāḷikaṃ³⁴ pūṇetvā pakka-
 maṃsena saddhiṃ haritvā³⁵ paṇṇasālaṃ gantvā „bhante imaṃ

¹ so all three MSS. -i. ² B^d sucāti-. ³ B^d pūrito. ⁴ B^d harittakī. ⁵ C^k vaṇṇā. ⁶ B^d add tattha. ⁷ B^d sayam jāta. ⁸ B^d omits va. ⁹ B^d suvakā.
¹⁰ B^d haritvā. ¹¹ C^k -tāya, B^d patita. ¹² C^k tā, omitting iti. ¹³ B^d -yasanta-
 pena. ¹⁴ B^d -na. ¹⁵ C^k sasalo-, B^d lo-, B^d rasaṃlo-. ¹⁶ B^d -gaṇāgantvā. ¹⁷
 B^d adds upari, B^d upariśākhā. ¹⁸ C^k paṭipattitvā. ¹⁹ C^d viku-, B^d vikuṇḍa-
 20 B^d mā-. ²¹ B^d kūjivā uṭṭhāya pakkaman ti in the place of y. g. ²² B^d
 yidaṃ. ²³ B^d adds tato thokaṃ gahetvā. ²⁴ B^d maṃsaṇi, B^d maṃsaṇi. ²⁵
 B^d adds nippajji, B^d pajjalitvā. ²⁶ B^d patita. ²⁷ C^k tittura-, B^d tittira-. ²⁸
 B^d omits ma-. ²⁹ B^d aññe divase. ³⁰ C^k pana. C^d pana corr. to pānaṃ, B^d
 pipānaṃ. ³¹ C^k -nalakam, C^d -nāḷikaṃ corr to -nalakam. ³² B^d gahetvā.

majjhe ti hatthena minitabbamajjhe¹, kā vā tvaṃ ti kā vā tvaṃ, abhivādemīti vandāmi, dānāvāhan ti ahaṃ eko dānava, ayaṃ namakkāro tava atthu, añjalī te paggaṇhāmīti² avaca.

Sā tassa vacanaṃ sutvā tisso gāthā abhāsī:

- 5 3. Yo putto Kāsirājassa Sotthiseno ti taṃ vidū tassāhaṃ Sambulā bhariyā, evaṃ jānāhi dānava, [abhivādemī taṃ bhante, Sambulāhaṃ, nam' atthu te ti]. 272.
4. Vedehaputto bhaddan te vane vasati āturo, tam ahaṃ rogassammattaṃ³ ekā ekāṃ upatth' ahaṃ. 273.
- 10 5. Ahaṃ ca⁴ vanaṃ uñchāya⁵ madhumamsaṃ migābilaṃ yadā harāmi taṃ bhakkho, tassa nūn' ajja nādhātī⁶. 274.

Tattha Vedehaputto ti Vedeharājadhītāya putto, rogassammattan⁷ ti rogapīlitaṃ, upatthahan ti upatthāmi patijaggāmi, upatthitā⁸ ti pi pātho, vanamuñchāya⁹ 'ti vanaṃ uñchitvā¹⁰ cariyāṃ caritvā, madhumamsaṃ ti 15 nimmakkhikamaduṇṇaṃ ca migābilaṃ mamsaṃ ca sīhavyagghamigeḥi khāditaṃ mamsato atirittaṃ¹¹ koṭṭhāsaṃ. taṃ bhakkho ti yaṃ¹² āharāmi¹³ taṃ¹⁴ bhakkho va, so mama sāmiko, 'a'ssa nūn' ajja¹⁵ 'ti tassa maññe ajja āharāmi alabhamānassa sarīraṃ ātape¹⁶ pakkhittapadumaṃ viya nādhātī¹⁷ upatappati milāyati¹⁸.

Tatoparaṃ dānavassa ca tassā ca vacanapaṭivacana-
20 gāthā honti:

1. Kiṃ vane rāja-puttena āturena karissasi Sambule paricinnena, ahaṃ bhattā bhavāmi te. 275.
7. Sokatthāya¹⁹ durattāya²⁰ kiṃ rūpaṃ vijjate mama, aññaṃ pariyesa bhaddan te abhirūpataraṃ maññā. 276.
- 25 8. Ehi maṃgirim āruyha, bhariyā mayhaṃ catussatā²¹, tāsāṃ tvaṃ pavarā hohi²² sabbakāmasamiddhinī. 277.
9. Nanu hātakavaṇṇābhe²³ yaṃ kiñci manas' icchasi sabbān taṃ pacuraṃ mayhaṃ, ramasv-ajja²⁴ mayā saha. 278.

¹ Bā namitabba-. ² Ck paggaṇh-. ³ Bā sampattāṃ? ⁴ Ck addhāma in the place of ahanca. ⁵ Ck uñjāya, Bā uñcāya. ⁶ Ck nāvātīti. ⁷ Bā -pattan. ⁸ Ck utthitā, Bā upatthihā. ⁹ Ck uñjāyā, Bā uñcāyā. ¹⁰ Bā uñchā. ¹¹ Bā -a. ¹² Bā adds ahaṃ. ¹³ Bā -miti. ¹⁴ Ck omits taṃ. ¹⁵ Bā ātape. ¹⁶ Ck nāva-, Bā nādhātīti. ¹⁷ Bā adds āha. ¹⁸ Ck sokatthāya. ¹⁹ Ck durattāya. ²⁰ Ck matussatā, Ck catussatā? ²¹ Bā hoti. ²² Bā tārakavaṇṇābhe, Bā hārita-vaṇṇābhe. ²³ Ck ramasajja? Ck ramassajja, Bā rammasvajja.

pānam' pivathā¹ "ti vatvā ubho pi maṃsam khādantā pivimsu. Iti Surena ca Varuṇena ca diṭṭhattā tassa pānassa „surā“ ti ca „vāruṇīti“² ca nāmaṃ jātam. Te ubho pi „atth' eso³ upāyo“ ti veḷunāliyo pūretvā kācenādāya⁴ paccantana-garam gantvā „pānāgārikā⁵ nāma āgatā“ ti rañño ārocāpesum. ⁵ Rājā pakkosāpesi, te tassa pānam upanesum, rājā dve tayo vāre pivitvā majji, tassa tam⁶ ekāhadvīhamattam eva ahoṣi. Atha ne „aṇṇam pi att'pīti“⁷ pucchi, „atthi devā“⁸ 'ti, „kuhin“ ti, „Himavante devā“⁹ 'ti, „tena hi ānethā“¹⁰ 'ti. Te gantvā¹¹ ekadvevāre¹² ānetvā „nibaddham¹³ gantum na sakkhissāma“¹⁴ 'ti ¹⁰ sambhāre sallakkhetvā tassa rukkhassa tacam ādiṃ katvā sabbasambhāre¹⁵ parikkhipitvā¹⁶ nagare suram karimsu. Nāgarā suram pivitvā pamādam āpannā duggatā ahesum, nagaram suṇṇam viya ahoṣi. Te pānāgārikā¹⁷ tato palāyitvā Bārāṇasim gantvā „pānāgārikā¹⁸ āgatā“ ti rañño ārocāpesum. ¹⁵ Rājā pakkosāpetvā paribbayaṃ adāsi, tatthāpi suram¹⁹ akamsu; tam pi nagaram tath' eva vinassi. Tato palāyitvā Sāketam²⁰ Sāketato Sāvattihim agamaṃsu²¹. Tadā Sāvattiiyaṃ Sabbamitto nāma rājā ahoṣi²², so tesam saṃgahaṃ katvā „kena ²⁰ attho“ ti pucchitvā „sambhāramūlena c' eva sālipiṭṭhenā“²³ ²⁰ pañcah' eva ca²⁴ cāṭisatehīti²⁵ vutte sabbam dāpesi. Te pañcasu cāṭisaṭesu suram saṇṭhāpetvā²⁶ cāṭirakkhanatthāya²⁷ ekekāya cāṭiyā santike ekekaṃ bilālam²⁸ bandhimsu, te²⁹ paccitvā³⁰ uttaranakāle³¹ cāṭikucchisu paggharantaṃ suram pivitvā mattā niddāyimsu³², mūsikā āgantvā tesam³³ kaṇṇanāsikadāṭhikanaṃ- ²⁵ guṭṭhe khādītva agamimsu³⁴. „Bilālā“³⁵ suram pivitvā matā³⁶

¹ C¹ nam, C² nam corr. to pānam. ² B² varuṇo ti. ³ B² eko. ⁴ B² kāje. ⁵ B² pānāgārikā. ⁶ B² omits tam. ⁷ B² atthinatthīti. ⁸ C¹ āg-. ⁹ B² ekadvevāram. ¹⁰ B² nibaddham. ¹¹ B² -ram. ¹² B² pakkhi-. ¹³ B² pāpakāguṇā. ¹⁴ C¹ -ke, C² -ko, B² pāpakārikā, B² pānāgārikā. ¹⁵ C¹ -ta, B² omits sāketam. ¹⁶ B² āg-. ¹⁷ B² hoti. ¹⁸ B² add ca. ¹⁹ C¹ pañcameva, omitting ca, C² pañcaveva ca, B² pañcavi, omitting eva ca. ²⁰ C¹ B² saṇṭha-, B² add mūsikā bhayena. ²¹ B² -ṇa-. ²² C¹ bilā-, C² bilā corr. to bilā-, B² bilāram. ²³ B² bilārā te. ²⁴ C¹ paṇḍitvā, B² pacitvā, B² muñcitvā. ²⁵ B² uttārana-, B² uttānakāye. ²⁶ B² nicātīyam. ²⁷ B² ne-. ²⁸ āg. ²⁹ B² rājā bilārā.

10. No ce tvaṃ¹ maheseyyaṃ Sambule² kārayissasi
alam tvaṃ³ pātārāsāya maññe bhakkhā bhavissasi. 279.
11. Tañ ca sattajaṭo luddo kaḷāro purisādako
vane nāthaṃ⁴ apassantiṃ⁵ Sambulaṃ aggahī bhuje. 280.
12. Adhipannā⁶ pisācena luddenāmisacakkhunā
sā ca sattuvassam pattā⁷ patim evānusocati. 281.
13. Na me idaṃ tathā dukkhaṃ yaṃ maṃ khādeyya rakkhaso
yañ ce⁸ me ayyaputtassa mano hessati aññathā. 282.
14. Na santi devā, pavasanti nūna, (II^{1,2,3})
na ha⁹ nūna santi idha lokapālā,
sahasā karontānaṃ asaññatānaṃ
na ha⁹ nūna santi paṭisedhitāro¹⁰ ti. 283.

Tattha paricinnena 'ti tena āturena paricinnena kiṃ karissasi, so-
kattāyā 'ti sokātura¹¹, sokatthāyā ti pi pātho soke thitāyā 'ti attho, du-
rattāyā¹² 'ti duggatakapanabhāvappattaya¹³ attabhāvāyā¹⁴, ehi maṃ ti mā
tvaṃ duratt' amhiti¹⁵ cintayī¹⁶, etaṃ mama girimhi dibbavimānaṃ ehi, imaṃ
giriṃ abhiruyha, catussatā ti tasmim me¹⁷ vimāne aparāpi catussatā bhari-
yayo atthi, sabbantaṃ ti yaṃ kinci upabhogaparibhogāyā¹⁸ vatthābharanādi-
kaṃ¹⁹ icchasi sabbā taṃ naṃ mayhaṃ pacuraṃ bahuṃ sulabhaṃ, tasmā
kapaṃ amhiti mā cintayī, ehi mayā saha ramassū 'ti vadati, maheseyya²⁰
bhaddhe Sambule no ce me tvaṃ mahesibhavaṃ kāressasi pariyatta tvaṃ mama
pātārāsāya, tena taṃ balakkārena vimānaṃ nessāmi, tatra maṃ asanigaṇhanti
mama sve pāto va bhakkhā²⁰ bhavissasīti, taṃ cā 'ti evaṃ vatvā so sattahi
jātāhi²¹ samannāgato²² dāruṇo nikkhantadanto tasmim vane kinci²³ attano
nathaṃ apassantiṃ Sambulaṃ bhuje aggahesi, adhipannā²⁴ ti ajjhotthata²⁵,
āmisacakkhunā ti kilesalolena, patimevā 'ti attano acintetvā patim eva
anusocati, mano hessatīti maṃ cirāyantiṃ viditvā aññathā cittaṃ bhavissati²⁶,
na santi devā ti idaṃ sā dānavena bhuje gahita²⁷ devatujjhāpanaṃ²⁷ karonti
āha, lokapālā ti evatūpānaṃ sīlavantīnaṃ patidevatānaṃ pālakā lokapālā
nūna idhaloke na santīti paridevati.

¹ Cks tvaṃ. ² Bd -lā. ³ Cks taṃ. ⁴ Cks -a. ⁵ Bd -i. ⁶ Cks -am. ⁷ Ck
pannā, Bd satthā. ⁸ Cks Bd ca. ⁹ Cks Bd -ca. ¹⁰ Ck paṭime-, Cks paṭice-. ¹¹ so-
kattāyā - - - turāya wantiṃ in Cks. ¹² Ck durattthāyā. ¹³ Cks -ppatta. ¹⁴
Ck -vā. ¹⁵ Bd durattimhiti. ¹⁶ Cks cittayī. ¹⁷ Bd omits me. ¹⁸ Bd -gaṃ.
¹⁹ Bd --kiṃ, ²⁰ Cks -o. ²¹ Bd etāhi. ²² Bd adds luddako. ²³ so all three
MSS. ²⁴ Bd -pattā. ²⁵ Ck ajjhetthata, Cks ajjhotthathā, Bd ajhotthata. ²⁶ Bd
-titi. ²⁷ Bd -kujjhā-.

ti āyuttakapurisā rañño ārocesum. Rājā „visakārakā ete bhavissantīti“¹ dvinnam pi janānam sīsāni chindāpesi, te „suram detha“, madhuram dethā“² „ti vadentā“³ va marimsu⁴. Rājā te mārāpetvā „cāṭiyo bhindathā“⁵ „ti ānāpesi. Biḷālāpi⁶ surāya⁷ jinṇāya utṭhahitvā kiḷantā vicarimsu. Te disvā rañño ārocesum⁸. Rājā „sace visam assa ete mareyyum, madhuren⁹ eva¹⁰ bhavitabham, pivissāma“¹¹ nan“ ti nagaram alamkārāpetvā¹² rājaṅgane maṇḍapaṁ karetvā¹³ alamkatamaṇḍape samussita-setacchatte¹⁴ rājapallamke nisīditvā amaccaganaparivuto suram¹⁵ pātum ārabhi. Tadā Sakko devarājā „ke nu kho mātu-paṭṭhānādisu appamattā tīpi sucaritādīni pūrentīti“¹⁶ lokam volokento¹⁷ tam rājānam suram pātum nisinnam disvā „sac¹⁸ āyam suram pivissati sakala-Jambudīpo nassissati, yathā na pivati¹⁹ tathā nam karissāmīti“²⁰ ekam surāpuṇṇam kumbham²¹ hatthatale ṭhapetvā brāhmaṇavesenāgantvā rañño sammukhaṭṭhāne ākāse ṭhatvā „imam kumbham kiṇatha imam kumbham kiṇathā“²² „ti āha. Sabbamittarājā tam tathā vadantaṁ ākāse ṭhitam disvā „kuto nu kho brāhmaṇo āgacchatīti“²³ tena saddhiṁ sallapanto²⁴ tisso gāthā abhāsi:

1. Ko pātur āsī tidivā nabhamhi
obhāsayaṁ samvarim candimā va,
gattehi te rasmiyo niccharanti
sateratā²⁵ vijju-r-iv²⁶ antalikkhe. 33.
2. So chinnavātaṁ²⁷ kamasī aghamhi²⁸,
vehāsayaṁ²⁹ gacchasi tiṭṭhasī ca,
iddhī nu te vatthukatā³⁰ subhāvitā
anaddhagūṇāṁ api³¹ devatānaṁ. 34.
3. Vehāsayaṁ samkamamāgamma³² tiṭṭhasi
“kumbham kiṇathā”³³ ti yam etam attham

¹ Bds deva. ² Bds deva. ³ Bds viravantā. ⁴ Bds mā-. ⁵ Bds biḷār-. ⁶ Bds -cāpesum. ⁷ Cks -renekeu. ⁸ Bds -mi. ⁹ Bds -karetvā. ¹⁰ Bds kārāpetvā. ¹¹ Bds omīta seta. ¹² Bds olo-. ¹³ Bds pivissati. ¹⁴ Bds -pento. ¹⁵ Bds -ri-. ¹⁶ Cks jinṇa-, Bds channa-. ¹⁷ Bds agghasmi. ¹⁸ Cks -thā. ¹⁹ Bds andhagupamasi. ²⁰ Cks samtamamāg-, Cks samkamamāg-, Bds samgamamāg-.

Ath' assā silatejena Sakkabhavanam kampi, Paṇḍu-
kambasilāsanam unhākāram dassesi. Sakko āvajjanto taṃ
kāraṇam ṇatvā vajiraṃ ādāya vegenāgantvā dānavassa mat-
thake thatvā itaraṃ g. ā.:

15. Itthīnam esā pavarā yasassinī
santā samā aggi-r-iv'¹ uggatejā,
tañ ce² tuvaṃ³ rakkhasādesi kaññaṃ
muddhā va⁴ hi sattadhā te phāleyya,
mā tvaṃ-jahī⁵ muñca patibbatā yā 'ti. 284.

10. Tattha santā ti upasantā atha vā paṇḍitā ṇāpasampannā, samā ti kā-
yavisamādirahitā⁶, adesīti khādasī⁷, phāleyyā 'ti iminā⁸ Indavajirena pa-
hataṃ bhijjetha, mā tvaṃ jahīti⁹ tvaṃ imaṃ patibbataṃ mā vāraya.

Taṃ sutvā dānavo Sambulaṃ vissajjesi. Sakko puna pi
„so esa¹⁰ evarūpaṃ kareyyā“ 'ti cintetvā dānavam devasaṃ-
15 khalikāya bandhitvā puna anāgamanāya tatiye pabbatantare
vissajjesi, rājadhītaraṃ appamādena ovaḍitvā sakatṭhānam eva
gato. Rājadhītāpi atthamite¹¹ suriye candālokena assamaṃ
pāpuṇi.

T. a. p. S. atṭha gāthā abhāsi:

20. 16. Sā ca assamaṃ āgañchi pamuttā purisādakā
nīlam¹³ phalīnasakuṇīva¹⁴ gatasīmgaṃ¹⁵ vā ālayaṃ. 285.
17. Sā tattha parīdevesi¹⁶ rājaputtī yasassinī
Sambulā utumattakkhā vane nāthaṃ apassantī: 286.
18. Samaṇe brāhmaṇe vande sampannacaraṇe ise,
25. rājaputtaṃ apassantī tumhaṃ hi saraṇaṃ gatā. 287.
19. Vande sihe ca vyaḅghe ca ye ca aññe¹⁷ vane migā
rājaputtaṃ etc. 288.
20. Tiṇalatāni¹⁸ osadhyo¹⁹ pabbatāni vanāni ca etc. 289.
21. Vande indavarīsamaṃ²⁰ rattim nakkhattamāliṇim²¹ etc. 290.

¹ Ck aggi pi. ² Ck tace, Bđ bhance. ³ Cks tvaṃ. ⁴ Bđ ca. ⁵ Cks-i, Bđ dihi.
⁶ Bđ -divira-. ⁷ Cks -ti. ⁸ Bđ adds me. ⁹ Bđ dahiti. ¹⁰ Bđ omits so esa.
¹¹ Bđ atthaṅga-. ¹² Bđ āgacchi. ¹³ Bđ ninnam. ¹⁴ Ck palīnasakuṇīva, C
palīnasakaṇīva, Bđ palīnaṃ sakunī ca. ¹⁵ so C; Bđ gavāsīṅga, Ck gatasīmhaṃ.
¹⁶ Ck Bđ -vasi. ¹⁷ Cks canne. ¹⁸ Bđ -tā ca. ¹⁹ Ck osadhye, C -ddhyo, Bđ
osabyo. ²⁰ Ck indavaram-, C indisarām-, Bđ indipari. ²¹ Bđ nikkhatta-.

ko vā tuvaṃ¹ kissa vatāya² kumbho
akkhāhi me brāhmaṇa etam atthan ti. 35.

Tattha ko pāturāsīti kuto pātubhūto kuto āgato sīti attho, tidivā nabhamhīti kiṃ Tāvatisabbhavanā āgantvā idha nabhamhi ākāse pākaṇo jāto sīti pucchati, saṃvarin ti rattin, sateratā³ ti evaṃnāmikā⁴, so ti so tvaṃ, 5
chinnavātan ti valāhako pi tāva vātena kumati, tassa pana so pi vāto n' atthi, ten' evaṃ āha, kamasīti pavattasi, aghamhīti⁵ appatīghe ākāse, vatthukatā⁶ ti vatthu viya patitthā viya katā, anaddhagūnāmapi⁷ deva-
tānan ti yā va padasā addhānaṃ agamanena⁸ anaddhagūnaṃ⁹ devānaṃ¹⁰ iddhi
yā api¹¹ tava subhāvitā ti pucchati, vehāsayāṃ saṃkammāgamanā¹² ti 10
ākāse pavattapadaṃtiḥāraṃ¹³ paticca nissāya ca¹⁴ tittasi¹⁵, imassa ko vā
tuvan¹⁶ ti iminā sambandho, evaṃ tittamāno ko vā¹⁷ tvaṃ ti attho, yam
etamattham ti yam¹⁸ etaṃ¹⁹ vadasi imissa²⁰ kissa vatāyan ti iminā
sambandho, yaṃ etaṃ kumbham kiṇāthā²¹ ti vadasi²² kissa vā te yaṃ kum-
bho ti attho 15

Tato Sakko „tena hi suṇāhīti“ vatvā surāya dose das-
sento āha:

4. Na sappikumbho na pi telakumbho
na phāṇitassa na madhussa kumbho,
kumbhassa vajjāni anappakāni, 20
dose bahū kumbhagate²³ suṇātha. 36.
5. Gaḷeyya yaṃ²⁴ pītvā²⁵ pate papātān
sobbhaṃ guhaṃ candaniyoligallaṃ²⁶
bahum pi bhuñjeyya abhojaneyyaṃ
tassā puṇṇaṃ kumbham imaṃ kiṇātha. 37. 25
6. Yaṃ²⁶ pītvā²⁷ cittasini²⁸ anesamāno
āhiṇḍatī go-r-iva bhakkhasārī²⁹,

¹ Cks tvaṃ, Bā tuvā. ² Ck vāya, C catāya, Bā vatāyaṃ. ³ Bā -ri-. ⁴ so Cks; Bā -mako. ⁵ Bā agghasini. ⁶ Ck -thā. ⁷ Cks -bhūnāmapi, Bā anantagunamasi.
⁸ Bā yā padisā andhana andhāgamanena, Bā addhāgamanena. ⁹ Ck anandabhū-
nani, C anaddhabhūnaṃ corr. to anaddhagūnaṃ, Bā anandhagūnaṃ ¹⁰ Ck
devāna, Bā devatānaṃ. ¹¹ read: sā api? Bā iddha va yā asi. ¹² Cks saṃ-
kammāgamanā, Bā saṃgammamāgamanā. ¹³ Bā pavattampa-. ¹⁴ Bā omits ca.
¹⁵ Bā -siti. ¹⁶ Cks tvaṃ. ¹⁷ Bā nāma. ¹⁸ Bā param. ¹⁹ Bā evaṃ. ²⁰ Bā
imassa. ²¹ Bā -ti. ²² Bā -ghaṇe. ²³ Ck gaḷeyyam, omitting yaṃ, Bā gaḷeyyaṃ,
omitting yaṃ. ²⁴ Bā pītvā. ²⁵ Cks -noli-. ²⁶ Cks yaṃ. ²⁷ Bā pītvā,
Bā ve pītvā. ²⁸ Cks -sini. ²⁹ Cks -sāvi.

22. Vande Bhāgīrathīm gaṅgam¹ savantīnam paṭiggaham etc. 291.
 23. Vande aham² [pabbata]rājasettham
 Himavantam siluccayam etc. 292.

Tattha nīlam³ phalīnasakuṇīva⁴ 'ti yathā sakupikā mukhatunda-
 kena gocaram gahetvā kenaci upaddavena sakunapotaṅkānam phalinattā⁵ 5
 phalīnasakuṇī⁶ nīlam⁷ āgaccheyya yathā vā gatasīṅgam ti⁸ nikkhanta-
 vacchakam ālayam suññam⁹ vacchakasālam vacchagiddhīni dhenu āgaccheyya
 evam suññam assamam āgañchīti¹⁰ attho, tadā hi Soṭthiseno Sambulāya
 cirāyamānāya itthiyo nāma, lolā paccāmittam pi me gahetvā āgaccheyyā 'ti
 parisamkanto paṇṇasālato nikkhamitvā gacchantaram pavisitvā nisīdi, tena 10
 vuttam utumattakkhā ti sokavegasamjātena¹¹ uṇhautunā¹² mattalocaṇā¹³,
 apassantīti tasmiṃ vane nātham attano paṭiṭṭham apassantī ito c' ito ca
 sandhāvamānā paridevati, tattha samaṇe brāhmaṇe ti samitapāpabāhitapāpa-
 samāpabrāhmaṇena¹⁴ saha silānam¹⁵ atthannam samāpattinam vasena¹⁶ sam-
 pannacarane ise vande ti, evam vatvā rājaputtam apassantī tumhākam sara- 15
 nam gat' amhi, sace me sāmikassa nisinnatthānam jānātha acikkhathā 'ti pari-
 deveṣīti attho, sesagāthāsu pi es' eva nayo, tīṇalatāni osadhyo¹⁷ ti ayo-
 pheggubāhisāratiṇāni ca latāni ca¹⁸ antosāraosadhyo ca, imam gātham tīṇadisū
 nibbattadevatā¹⁹ sandhāyāha, indīvarīsāman ti indīvaripupphasamānavannam,
 tumhamhīti rattiṃ sandhāya tam pi aham pīti²⁰ āha, Bhāgīrathin²¹ ti 20
 evampariyāyanāmikam gaṅgam, savantīnam ti aññasaṃ²² bahunnam nadīnam
 paṭiggahikagaṅgāya nibbattadevatam²³ sandhāy' evam āha, Himavante pi es'
 eva nayo.

Tam evam paridevamanam disvā Soṭthiseno cintesi: „ayam
 ativiya paridevati, na kho pan' assā bhāvam jānāmi, sace mayi 25
 sinehena, etaṃ²⁴ karoti hadayam pi 'ssā phaleyya, parigaṇhis-
 sāmi tāva nan“ ti gantvā paṇṇasāladvāre nisīdi. Sāpi pari-
 devamānā paṇṇasāladvāram gantvā tassa pāde vanditvā
 „kuhim gato si devā“ 'ti āha. Atha, nam 'so „bhadde tvam

¹ Ck bhāgīrasigaṅgā, Cs bhāgīrasigaṅgā, Bđ bhagīrasīgaga. ² Cks ham; read
 vande 'ham pabbatasettham? ³ Ck līnam, Cs līnam? Bđ niddam. ⁴ Ck pā-
 līna-, Bđ palīna-. ⁵ Ck phalīnatthā, Cs phalīnatthā, Bđ palīnatthā? ⁶ Cks
 phalīnasakunam, Bđ palīnasakuṇi, Cks add va gatasīṅgam vā. ⁷ Bđ niddam. ⁸
 so C's; Bđ yathā gavāsīṅgavanti. ⁹ Cks -ā. ¹⁰ Bđ āgacchati. ¹¹ Bđ -vegena-
 sañjātena. ¹² Bđ uṇhena-. ¹³ Bđ maṇḍa- or maṇḍa-. ¹⁴ Bđ -pāpe samaṇe
 brahmaṇe damnnacaranati. ¹⁵ Bđ silena. ¹⁶ Bđ adds ca. ¹⁷ Cks -ddhyo, Bđ
 asabyo. ¹⁸ so Bđ; Cks antepheggumhi sāratiṇāni. ¹⁹ Bđ -ttā. ²⁰ Cs tampi
 ahamabhīti, Bđ tamhi amhiti. ²¹ Ck bhāgīrasan, Cs bhāgīrasan, Bđ bhagīrasan.
²² Cks aññesaṃ. ²³ Bđ -hitam gaṅgāya nibbattam-. ²⁴ Ck -eva, Bđ evam.

- anāthamāno¹ upagāti² naccati³
tassā puṇṇaṃ kumbhaṃ imaṃ kiṇātha. 38.
7. Yaṃ ve⁴ pivitvā acelo va naggo
careyya gāme visikhantarāni
5 sammūlharitto ativelasāyī⁵
tassā puṇṇaṃ kumbhaṃ imaṃ kiṇātha. 39.
8. Yaṃ⁶ pītivā⁷ utthāya pavedhamāno
sīsaṃ ca bāhaṃ⁸ ca pacālayanta
so naccati dārukaṭallako va etc. 40.
- 10 9. Yaṃ ve⁴ pivitvā aggidaḍḍhā sayanti
atho sigālehi pi⁹ khāditāse
bandhaṃ vadhaṃ bhogajāniṃ c' upenti etc. 41.
10. Yaṃ⁶ pītivā¹⁰ bhāseyya abhāsaneyyaṃ
sabhāyam āsīno¹¹ apeta vattho
15 sammakkhito vantaḡato vyaṣanno etc. 42.
11. Yaṃ⁶ pītivā¹¹ ukkaṭṭho āvilakkho¹²
maṃ¹³ eva sabbā puthavīti¹⁴ maññe
na me samo cāturato pi rājā etc. 43.
12. Mānātimānā¹⁵ kalahāni¹⁶ pesuṇāni¹⁷
20 dubbaṇṇiṇi naggayiniṇi palāyiniṇi
corāna¹⁸ dhuttānaṃ gaṭi niketo etc. 44.
13. Iddhāni phītāni kulāni assu
anekasāhassadhaṇāni¹⁹ loke
ucchinnaḍāyajjakatān' imāya etc. 45.
- 25 14. Dhaññam dhaṇaṃ rajataṃ jātārūpaṃ
khettaṃ gavaṃ yattha vināsayanti
ucchedaṇi vittavataṃ²⁰ kulānaṃ etc. 46.

¹ B^d adds va. ² B^d -gāyati. ³ B^d adds ca. ⁴ C^k yañce. ⁵ C^k -sāsi. ⁶ C^k yam. ⁷ B^d pīvitvā, B^s ve pīvitvā. ⁸ B^d bāhuṇ. ⁹ C^k -lepihi, B^d atho piṣṭigelehi. ¹⁰ B^d yaṃ ve pīvitvā. ¹¹ C^k āsi-, B^d abhāsamāsīno. ¹² B^d ve pīvitvā, addiṅg bhāseyya. ¹³ B^d ava-. ¹⁴ B^d patha-. ¹⁵ B^d mānātimāno. ¹⁶ C^k kalahā. ¹⁷ B^d pesuni, B^s pesuni. ¹⁸ all three MSS. -naṃ. ¹⁹ C^k -sāhassadhaṇāni. ²⁰ B^d -sāhassadhaṇāni. B^d -sahassāni dhaṇāni, B^s -sāhassadhaṇāni. B^d vattataṃ.

* aññesu divasesu na imāya velāya āgacchasi, ajja atisāyaṃ āgatāsīti“ pucchanto gātham āha:

24. Atisāyaṃ vatāgañchi¹ rājaputti yasassini,

kena nu 'jja² samāgañchi³, ko te piyataro mayā ti⁴. 393.

5 Atha naṃ sā „ahaṃ⁴ ayyaputta phalāphalāni ādāya āgacchanti⁵ ekam dānavam passim, so mayi paṭibaddhacitto hutvā maṃ hatthe gaṇhitvā ‘sace me vacanam na karosi khādisāmi tan’ ti āha, ahaṃ tāya velāyutaṃ nēva anusocanti⁶ evam paridevin⁴ ti vatvā

10 25. Idam kho 'haṃ tadāvocaṃ gaṇhitā tena sattunā,

na me⁷ idam tathā dukkham yaṃ maṃ khadeyya rakkhaso yañ ce⁸ me ayyaputtassa mano hessati aññathā ti g. ā. 294.

Ath' assa sesam pi pavattim ārocenti „tena panāham dēva dānavena gaṇhitā attānaṃ vissajjāpetum asakkonti deva-
15 tujjhāpapakammaṃ⁹ akāsiṃ, atha Sakko vajirahattho āgantvā ākāse ṭhito dānavam santajjetvā maṃ vissajjāpetvā tam¹⁰ deva-
samkhalikāya bandhitvā¹¹ tatiye pabbatantare khipitvā pak-
kāmi, ev' ahaṃ Sakkaṃ nissāya jīvitam labhin“ ti āha. Tam
sutvā Sotthiseno „bhaddhe hotu, mātugāmassa antare saccaṃ
20 nāma dullabham, Himavante¹² bahū¹³ vanacarakatāpasavijjā-
dharādayo vasanti¹⁴, ko tuyhaṃ saddahissatīti“ vatvā gā-
tham āha:

26. Corīnaṃ¹⁵ bahubuddhīnaṃ¹⁶ yāsu saccaṃ sudullabham

thīnaṃ bhāvo durājāno macchassēvōdake gatan ti. 295.

25 Sā tassa vacanam sutvā „ayyaputta¹⁷ ahaṃ tam¹⁸ asadda-
hantaṃ mama saccabalen' eva¹⁹ tikicchissāmīti“ udakalasaṃ
pūretvā saccakiriyaṃ katvā tassa sīse udakaṃ āsiñcantī

¹ Bd -gacchi. ² Cks nūnaja. ³ Cks omit ti. ⁴ Bd āha. ⁵ Cks -i, Bd gac-
chanti, Bd āgacchantim. ⁶ all three MSS. -i. ⁷ Cks ime. ⁸ Bd ca. ⁹ Ck
tujjāna-, Cs tujjhāna-, Bd devakujjhāpana. ¹⁰ Cks ta. ¹¹ Bds add tam. ¹²
Bd adds hi. ¹³ Ck Bd -u. ¹⁴ Bd santi. ¹⁵ Ck Bd -inaṃ. ¹⁶ Ck -inaṃ, Bd
-vuddhinam. ¹⁷ Cks -am. ¹⁸ Cks maṃ. ¹⁹ Bd saccaṃ phaleneva.

13. Yañ ce pītvā¹ dīttarūpo ya² poso
akkosati pitarañ mātarāñ ca
sasum pi³ ganheyya atho pi suñham etc. 47.
16. Yañ ce pītvā¹ dīttarūpā va nārī
akkosati sasurañ sāmikañ ca
dāsam pi ganhe paricārakam pi etc. 48. 5
17. Yañ ce pītvāna⁴ haneyya poso
dhamme tñitañ samañam⁵ brāhmaṇam vā
gacche apāyam pi⁶ tatonidānañ etc. 49.
18. Yañ ce pītvā⁴ duccaritañ caranti
kāyena vācāya ca cetasa ca
nirayañ vajanti⁷ duccaritañ caritvā etc. 50. 10
19. Yañ yācamānā⁸ na labhanti pubbe
bahum hiraññam pi pariccajantā
so tañ pivitvā alikañ bhaṇāti etc. 51. 15
20. Yañ pivitvā⁹ pesane pesiyanto¹⁰
accāyike karaṇiyamhi jāto¹¹
attham pi so na ppajānāti vutto etc. 52.
21. Hirīmanāpi ahirīkabhāvañ
pātumkaronti¹² madirāya¹³ mattā,
dhīrāpi santā bahukañ bhaṇanti etc. 53. 20
22. Yañ ce¹⁴ pītvā¹⁵ ekathūpā¹⁶ sayanti
anāsakā¹⁷ thaṇḍiladukkhaseyyā¹⁸
dubbhaṇṇiyam āyasakkañ¹⁹ c' upēnti etc. 54.
23. Yañ ce pītvā²⁰ pattakkhandhā [sayanti]
gāvo kūṭahatā-r-iva²¹ 25

¹ Bā yañ ve pivitvā. ² Bā ca. ³ Bā sassurampi. ⁴ Bā yañ ve pivitvā. ⁵ Ck^o -ṇa. ⁶ Bā -yamhi. ⁷ so all three MSS. ⁸ Ck^o yā yañcamānā, C^o yā yācamānā, Bā yañ yoca-. ⁹ so Bā; Ck^o yampītvā. ¹⁰ Ck^o poti-, Bā piṭi-, B^o pesa-. ¹¹ Bā -to. ¹² Ck^o pātuk-. ¹³ Bā madanāya. ¹⁴ Bā yañ ve. ¹⁵ all three MSS. pivitvā. ¹⁶ Bā -thupā. ¹⁷ B^o -sana. ¹⁸ Ck^o -yya, Bā -yyam. ¹⁹ Ck^o -kkā, Bā ayyasayyam. ²⁰ Bā yañ ve pivitvā. ²¹ Bā -āriva.

27. Tathā maṃ saccaṃ pāletu pālayissati ce mamaṃ
yathāhaṃ nābhijānāmi aññāṃ piyataraṃ tayā¹,
etena saccavajjena vyādhi te vūpasammatū 'ti g. ā. 296.

Tattha tathāsaddo ce mamaṃ ti iminā saddhiṃ yojetabbo, i. v. h.: yathā-
haṃ vadāmi tathā mama saccaṃ, atha maṃ idāni pi pāletu āyatim pi pālessati, 5
idāni me vacanam suna²: yathāhaṃ nābhijānāmi³, potthakesu pana tathā
maṃ saccaṃ pāletitī likhitaṃ taṃ⁴ Atthakathāyaṃ n' atthi

Evam tāya saccaṃkiriyaṃ katvā udake āsittamatte yeva
Sotthisenassa kuṭṭhaṃ ambiladhotāṃ viya tambamalaṃ tāvad
eva apagañchi⁵. Te katipāhaṃ tattha vasitvā araṇṇato⁶ nik- 10
khamma Bārāṇasīṃ patvā uyyānaṃ pavisiṃsu. Rājā tesāṃ
āgatabhāvaṃ nātvā uyyānaṃ gantvā tatth' eva Sotthisenassa
chattāṃ ussāpetvā Sambulaṃ aggamahesiṭṭhāne abhisiṅcāpetvā
nagaraṃ pavesetvā sayāṃ isipabbajjāṃ pabbajitvā uyyāne
vāsāṃ ṇappesi, rājanivesane yeva nibaddhaṃ bhuñji. Sotthi- 15
seno pi Sambulāya aggamahesiṭṭhānamattam' eva adāsi, na
pana⁸ koci sakkāro ahosi, atthibhāvaṃ pi 'ssā va na⁹ aññāsi,
aññāh' eva itthiḥi saddhiṃ abhirami. Sambulā sapattiroseṇa¹⁰
kisā ahosi uppaṇḍuppaṇḍukajātā dhamanisanthatagattā¹¹. Sā
ekadivasāṃ sokavinodanattam bhuñjitum āgatassa sasuratā- 20
pasassa santikaṃ gantvā taṃ katabhattakiccaṃ vanditvā eka-
mantāṃ nisīdi. So taṃ milātindriyaṃ¹² disvā

28. Ye kuṇjarā sattasatā ulārā

rakkhanti rattindivam uyyutāvudhā¹³

dhanuggahānaṃ ca satāni soḷasa 25

kathamvidhe passati bhadde sattavo ti g. ā. 297.

Tass' attho: bhadde Sambule ye ambhakaṃ sattasatā kuṇjarā te va
khaggagatānaṃ¹⁴ yodhānaṃ ca vasena¹⁵ uyyutāvudhā¹⁶ aparāni ca soḷasa

¹ Ck yothā. ² Bđ supātha. ³ Ck Bđ -miti. ⁴ so B; Ck likhitāya, Bđ likhi-
taṃ. ⁵ Bđ -gacchi. ⁶ Bđ araṇṇā. ⁷ Bđ -ṭhānaṃ. ⁸ Bđ puna. ⁹ Bđ piṣṣā ni.
¹⁰ Bđ yasapatidosena. ¹¹ Ck dhamanasantagattā? Bđ dhamanisanthatagattā.
¹² Bđ milāyati-. ¹³ Ck uyyatā-, Bđ uyyuttā-. ¹⁴ Bđ tesaṇceva khandhagatānaṃ.
Bđ tesaṇca gandha-. ¹⁵ Ck yodhānavasena, Bđ yodhānavasena. ¹⁶ Bđ uyyuttā-.

- na hi vāruṇiyā vego'
narena susaho-r-iva'. 55.
24. Yaṁ manussā vivajjenti'
sappam̐ ghoravisam̐' iva'
5 taṁ loke visasamānam
ko naro pātum arahati. 56.
25. Yaṁ ce pivitvā⁴ Andhakavenhuputtā'
samuddatire paricārayantā
upakkamum̐ musalehi⁵ aññamaññam̐ etc. 57.
- 10 26. Yaṁ ce pītivā⁴ pubbadevā pamattā
tidivā cutā sassatiyā samāyā
taṁ tādisaṁ majjam̐ imam̐ niratthakam̐
jānam̐ mahārāja katham̐ pipeyya'. 58.
- 15 27. Na imasmi kumbhasmiṁ¹⁰ dadhi vā madhum̐ vā
evam̐ abhiññāya kiṇāhi rāja.
evam̐ hi⁶ maṁkumbhagatā mayā te,
akkhātārūpaṁ tava Sabbamittā⁷ 'ti. 59.
- Tattha vajjānīti ādinavā, gaḷeyyā¹¹ 'ti gaḇchanto pade pade pari-
vatteyya¹², yaṁ pītivā¹³ pate ti yaṁ pivitvā pateyya, sobbhan ti āvātaṁ,
20 caṇḍaniyoligallan ti candanikaṇ¹⁴ ca oligallaṇ¹⁵ ca, abhojaneyyan ti
bhuñjitum̐ ayuttam̐, anesamāno ti anissaro, gorivā¹⁶ 'ti goṇo viya, bhakkha-
sārīti¹⁷ purāṇakasasākhādako¹⁸, yathā so tattha tattha bhakkham̐¹⁹ samperi-
yesanto āhiṇḍati²⁰ evam̐ āhiṇḍatīti attho, anāthamāno ti nīravassayo anātho
viya, upagāyavīti aññam̐ gāyantam̐ disvā upagantvā vā²¹ gāyati, acelo vā 'ti
25 acelako viya, visikhantarānīti antaravithiyā, ativelasāyīti²² aticīram²³
pi piddam̐ okkameyya, ativelasāīti pi pāḥo, ativelacārī hutvā careyyā²⁴ 'ti attho,
dārukataḷḷako vā 'ti dārumayayantarūpakam̐ viya, bhogajānīnūcupentīti
bhogajānīṇi ca upentī pāṇātipātādīni katvā daṇḍapīḷitā dhanajānīṇi ca aññāṇi
c' eva²⁵ vadhabandhādīdukkham̐ pāpuṇantīti attho, vāntagato ti attano²⁶
- ¹ B¹ samvego ² B² narakesussābhoriva. ³ B³ -jjanti. ⁴ B⁴ ghoravhi-. ⁵ C⁵
civa, C⁶ miva, B⁶ -visamiva. ⁶ B⁶ yaṁ ve p.vitvā. ⁷ C⁷ -kāveṇṇu-, C⁸ -ka-
venṇu-, B⁸ -kāveṇṇa-. ⁸ so all three MSS. for musale or -leḥ? ⁹ B⁹ pive-
¹⁰ B¹⁰ na himasmi kumbhamhi, C¹⁰ na imasmiṁ-, read n' imasmi kumbhe. ¹¹
B¹¹ paripateyyo. ¹² C¹² pivitvā, B¹² pītivā. ¹³ B¹³ -yaṇ. ¹⁴ C¹⁴ gñi. ¹⁵ C¹⁵
-sāviti. ¹⁶ C¹⁶ surākasāḥ-. ¹⁷ B¹⁷ -ā. ¹⁸ B¹⁸ omits āh-. ¹⁹ B¹⁹ omits va. ²⁰
C²⁰ -sāsiti. ²¹ B²¹ atirekataram. ²² C²² aññam̐. ²³ C²³ -nā.

dhanuggahasatāni rattindivam Bārāṇasīm rakkhanti, evaṃ surakkhite nagare katharūvidhe tvaṃ sattavo passasi¹, yassā tava sāsāṃkā sappatibhayā araṇṇā āgatakāle² pabbhāsampannaṃ sarīraṃ idāni pana milātapaṇḍupalāsavaṇṇa³ ativiya kilantindriyāsi, kassa nāma tvaṃ bhāyasiti⁴.

5 Sā tassa vacanaṃ sutvā „putto te deva mayi na puri-
masadiso“ ti vatvā pañca gāthā abhāsi:

29. Alamkatāyo padumuttarattacā
virāgitā passati haṃsagaggarā,
tāsaṃ suṇitvā mitagītavādināṃ⁵

10 na 'dāni⁶ me tāta tathā yathā pure. 298.

30. Suvannaṣaṃkaccadharā⁷ suviggahā
alamkatā mānusiya⁸ accharūpamā
senūpiyā⁹ tāta aninditaṅgiyo
khattiyakāṇṇā paṭilābhayanti¹⁰ naṃ¹⁰. 299.

15 31. Sace ahaṃ tāta tathā yathā pure
patitā¹¹ uñchāya¹¹ puṇā vane bhare
sammānaye maṃ na ca maṃ vimānaye
ito pi me tāta tato varam¹² siyā. 300.

20 32. Yaṃ annapāṇe vipulasmi ohite
nārī vimatṭhābharaṇā alamkatā
sabbaṅgupetā patino va¹³ appiyā
ābajjha¹⁴ tassā maraṇaṃ tato varam. 301.

25 33. Api ce daliddā¹⁵ kapaṇā anālhiyā¹⁶
kāladutiya¹⁷ patino ca sā piyā
sabbaṅgupetāya pi appiyāya
ayam eva seyyā kapaṇāpi yā piyā¹⁸ ti. 302.

Tattha padumuttarattacā ti padumagabbhasadisauttarattacā, sabbāsaṃ
sarīrato suvaṇṇābhā niccharantīti¹⁹ vā dīpeti, virāgitā ti vilaggasariṇā

¹ Bds add bhadde. ² Bd adds pi. ³ Ck - paṇḍusālavarāṇā. ⁴ Bd add pucchī.

⁵ Cks suṇitvambhita-. ⁶ Bd suṇitvā mitagītivāditāṃ, Bs suṇitvāpita-. ⁷ Cks idāni.

⁸ Bds -saṅkaṇṇa-. ⁹ Bd seno-. ¹⁰ Bds -lo-. ¹¹ Cs tam. ¹² Ck patitā uñchāya,

Bd patitaṃ uccāya. ¹³ Bd paraṃ. ¹⁴ Bd ca. ¹⁵ Ck ābajja, Bd abajha. ¹⁶ Bd dali-

¹⁷ Ck anālhiyā, Bd adināliya. ¹⁸ Cks -tiyā, Bd kaṭadutiya. ¹⁹ Ck piyā, Bd miyāya, Bs piyāya. ²⁰ Ck Bd nicca-

vantasmiñ gato, vyasanno¹ ti vyanāpanno, visanno² ti pi pāṭho, tasmiñ vante csaanno³ ti attho, ukkaṭṭho ti ayañ mahāyodhako⁴ mayā sadiso atthi evaṃ ukkaṃsagato hutvā, āvilakkho ti rattakkho, sabbā paṭhavīti sabbā paṭhavi, sabbā puthavīti pi pāṭho, cāturato ti catusamuddantāya⁵ paṭhaviyā⁶ issaro, mānātmānā ti mānakārikā, sesapadesu pi es' eva nayo, gaṭīti⁷ 5 nipphattī⁸, niketo ti nivāso, tassā puṇṇan ti yā evarūpā tassā puṇṇaṃ⁹ yattha vināsayantīti yaṃ nissāya yattha paṭiṭṭhā evaṃ bahum pi dhaññādisāpateyyaṃ¹⁰ nāsenti kapaṇā¹¹ honti, iddhānti samiddhāni¹², phitānti vatthālenikārabhaṇḍehi¹³ pupphāni, ucchinadāyajjakatānti ucchinadāyajjāni niddhanāni katāni¹⁴, dīttarūpo ti gabbitarūpo¹⁵, gaṇheyyā¹⁶ 'ti 10 bhariyasaññāya¹⁷ kilesavasena hatthena gaṇheyya, dāsampi gaṇhe ti attano dāsam pi kilesavasena sāmiko me ti gaṇheyya, pivitvānā ti pivitvā, ducaritam caritvā ti evaṃ tili dvārehi dasavidham pi akusalam katvā, yaṃ yācamānā ti yaṃ purisaṃ pubbe suraṃ apivantaṃ, bahuṃ hiraññāni paricajantāpi musāvādāni karohīti yācamānā na labhanti, pītvā¹⁸ ti pivitvā ṭhito 15 nappajānāti vutto ti ken' atthena¹⁹ gatoṣi vutto sāsanaṃ duggahitattā²⁰ taṃ²¹ atthaṃ²² na jānāti, hirimanāpi ti bhīyuttacittāpi, ekathūpā²³ ti sūkarapotaḥ viya hīnacehi²⁴ saddhīni ekarāsi hutvā, anāsakā ti nirāhārā²⁵, thaṇḍiladukkhasēyyaṃ ti bhūmiyaṃ dukkhasēyyaṃ sayanti, āyasaḥ kan²⁶ ti garahaṃ, pattaḥkhandhā ti paṭitakkhandhā, kūṭṭhā²⁷ ti gīvāya bad- 20 dhena kūṭṭhena haṭṭā²⁸ gāvo viya²⁹, yathā tā³⁰ tīnaṃ akkhādantiyo pāṇīyaṃ apivantiyo sayanti tathā sayanīti³¹ attho, ghoraviṣamvivā³² 'ti ghoraviṣaṃ viya, viṣasamānaṃ ti viṣasadiṣaṃ, Andhakaveṇhuputtā³³ ti dasabbhātikarājāno, upakkamun ti paharīṃsu, pubbaḍevā ti Asurā, tidivā ti Tāvā- 25 tiṃsadevalokā³⁴, sāsatiyā ti sāsata³⁵ dīghāyukabhāvena³⁶ niccasammatā³⁷ 25 devalokā³⁸ ti attho, samāyā ti saddhīni asuraṃyāhi³⁹, jānaṃ ti evaṃ niratthakaṃ etan⁴⁰ ti jānanto tumbhādiso paṇḍītapuriso kathaṃ piṇḍe⁴¹, kumbhagatā mayā⁴² ti kumbhagataṃ mayi⁴³ ayaṃ eva vā pāṭho, akkhātārūpan ti sambhāvato akkhātāni.

Taṃ sutvā rājā surāya ādinavaṃ nātva⁴⁴ tuṭṭho Sakkassa 30
thutim karonto dve gāthā abhāsi:

¹ Ck vyaccannā. ² Bā viphanno, Ck visatto. ³ Ck osanto. ⁴ Bā -yodhako. ⁵ Ck -tā, Bā cāturasamuddantā. ⁶ Ck sabbapa-. ⁷ Ck Bā nibbatti. ⁸ yā evarūpā tassā puṇṇaṃ wanting in Ck. ⁹ Ck yaṃñādi-. ¹⁰ all three MSS. -nā. ¹¹ Ck -ddhā. ¹² Bā -kāraḥkappabhaṇḍehi. ¹³ Ck repeat katāni. ¹⁴ Bā dippata-, Bā dappita-. ¹⁵ Bā -yyā-. ¹⁶ Bā pivitvā vā. ¹⁷ Bā tenattheuā. ¹⁸ Ck -tthā. ¹⁹ Ck nān. ²⁰ Ck omits atthaṃ. ²¹ Ck -thupo, Bā -thupā. ²² Bā -ena. ²³ Ck nira-bhārā. ²⁴ Bā -sanyan. ²⁵ Ck ku-, Bā kūṭṭhā. ²⁶ Bā haṭṭā. ²⁷ Bā omits viya. ²⁸ Bā omits tā. ²⁹ Bā omits tathā -- ti. ³⁰ Bā -visamivā. ³¹ Ck -vennu-, Ck -veṇhu-, Bā -veṇḍu-. ³² Ck -ko. ³³ Bā -ti. ³⁴ Bā -kābhāvena. ³⁵ Ck tiṃsadevalokā? Bā niccasammatā. ³⁶ Ck -ko. ³⁷ Ck -yābhi. ³⁸ Ck patan. ³⁹ Bā piṇḍe-. ⁴⁰ Bā mayā. ⁴¹ Bā -gatā mayā. ⁴² Ck add divā.

tanumajjhā ti attho, haṃsagaggarā ti evarūpā haṃsamadhurassarā¹ nāriyo
passati, tāsaṃ ti so tava putto tāsaṃ nārīnaṃ gītādinam² sutvā³ idāni me
tāta yathā pure tathā na vattatī⁴ vadati, suvaṇṇasaṃkaccadharā ti su-
vaṇṇamayā⁵ ekaccālaṃkāradharā, alaṃkatā ti nānālaṃkārapatimaṇḍitā, mānu-
siyaccharūpamā ti mānusiyo accharūpamā, senūpiyā⁶ ti sayanūpagatā⁷,
nan ti taṃ⁸ tava puttāṃ paṭilābhayanti⁹, sace ahaṃ ti tāta yathā pure sace
ahaṃ puna pi taṃ patim tath' eva kuṭṭharogena vaṇaṃ pavittāhaṃ uñchāya
tasmim vane bhare puna pi maṃ so¹⁰ sammāneyya na vimāneyya¹¹ tato me
ito pi Bārāṇasirajjato taṃ araṇṇam eva varaṃ siyā ti sapattiroseṇa¹² sussantiyā¹³
ti dīpeti, yamaṇṇapāṇe ti yaḍi annapāṇe, ohite ti ṭhapite paṭiyatte, iminā
bahvaṇṇapāṇaṃ¹⁴ gharaṃ dasseti, ayaṃ kir' assa¹⁵ adhippayo: yā nārī vipu-
laṇṇapāṇe pi ghare ekikā va asaṃpattisaṃmānā vimaṭṭhābharaṇā nānālaṃkārehi¹⁶
alaṃkatā sabbehi guṇehi upetā patino ca appiyā hoti ābajjha¹⁷ gīvāya valliṃ
vā rajjuṃ vā¹⁸ bandhitvā tassa¹⁹ tato gharāvāsato maraṇam eva varatarā ti,
anāhikā²⁰ ti na āhikā²¹, kālādutiyā²² ti nīpajjanakakāṭasārakadutiyā,²³
seyyā²⁴ ti kapaṇāpi samānā sū patino piyā ayam eva uttamā ti.

Evaṃ tāya attano parisussanakāraṇe tāpasassa kathite
tāpaso rājānaṃ pakkosāpetvā „tāta Soṭthisena tayi kuṭṭharo-
gābhībhūte²⁵ araṇṇaṃ pavisante tayā saddhiṃ pavisitvā taṃ
upatṭhahantī attano saccabalena tava rogaṃ [vūpasametvā yā
te rajjapatitṭhānakāraṇaṃ²⁶ akāsi tassā nāma tvaṃ n' eva
ṭhitatṭhānaṃ na nisinnaṭṭhānaṃ jānāsi, ayuttaṃ te kataṃ,
mittadūbbhikammaṃ nāṃ etam pāpikaṃ²⁷ ti vatvā puttāṃ
ovadanto

34. Sudullabh' itthī purisassa yā hitā,
bhatt' itthiyā dullabho yo hito ca²⁸,
hitā ca te silavatī ca bhāriyā,
janinda dhammaṃ cara Saṃbulāyā 'ti gātham āha. 303.

Tass' attho: tāta yā²⁹ purisassa hitā muducittā anukampikā itthi yo ca
bhattā itthiyā hito kaṭagunaṃ jānāti uḥho pi³⁰ te sudullabhā, ayaṃ ca Saṃbulā

¹ B^o haṃsā viya madhu-. ² B^o mihitādini, B^o mitagītā. ³ B^o suṇitvā. ⁴ B^o vatta-. ⁵ so all three MSS. ⁶ B^o seno-. ⁷ B^o soṭthisenassa piyā paṭipalobhayanti
in the place of sayanūpagatā. ⁸ B^o naṃ. ⁹ B^o -lo-. ¹⁰ B^o adds na. ¹¹ B^o
mānātimāneyyā, B^o nātimāneyya in the place of na vi-. ¹² B^o sapatidosena,
B^o apatidosena. ¹³ B^o bahunnaṇṇapāṇaṃ. ¹⁴ C^o tirassa. ¹⁵ B^o nānāla-. ¹⁶
B^o abajha. ¹⁷ B^o valliā vajjuvā vā. ¹⁸ B^o tassā. ¹⁹ B^o na āhika, C^o na
anāhikā, C^o na anāhikā. ²⁰ B^o kaṭadu-. ²¹ C^o -to. ²² B^o rajje-. ²³ B^o
pāpa. ²⁴ C^o hitāya. ²⁵ C^o tayā. ²⁶ B^o pe.

99. Na me pitā vā athavāpi mātā
etādisā yādisako tuvaṃ si,
hitānukampī paramatthakāmo
so 'ham karissam vacanam tav' ajja. 60.

5 99. Dadāmi te gāmarāni pañca
dāsīsataṃ satta gavaṃ satāni .
ājaññayutte ca rathe dasā ime,
ācariyo hosi mam' atthakāmo ti. 61.

Tattha gāmarānīti brāhmaṇa ācariyassa nāma ācariyabhāgo icchi-
10 tabbo saṃvacchare sataśasassatthānake tuyham pañca gāme dadāmi vadati,
dasā ime ti dasa¹ ime purato tthe kañcānavicittarathe² dassento evam āha.

Tam sutvā Sakko devadattabhāvaṃ dassetvā attānaṃ
jānāpento ākāse thatvā dve gāthā abhāsi:

30. Tav' eva dāsīsataṃ atthu rājā³,
15 gāmā ca gāvo ca tav' eva hontu,
ājaññayuttā ca rathā tav' eva,
Sakko 'ham asmī tidasānam indo. 62.
31. Mamsodanaṃ sappipāyasaṃ bhuñja,
khādassu⁴ ce⁵ tvaṃ madhunā apūpe⁶,
20 evaṃ tuvaṃ⁷ dhammarato janinda
anindito saggam upehi tthānaṃ ti. 63.

Tattha evaṃ tuvaṃ⁷ dhammarato ti evaṃ tvaṃ nānaggarassu-
bhojanaṃ bhuñjanto surāpānavirato tiṇi duccaritāni pahāya tividhasucarita-
dhamme⁸ rato hutvā kenaci anindito saggatthānaṃ⁹ upehiti¹⁰.

25 Iti Sakko tassa ovādaṃ datvā saggatthānaṃ eva gato.
So pi suraṃ apivitvā surābhājanāni bhindāpetvā sīlaṃ samā-
dāya dānaṃ datvā saggaparāyaṇo ahosi. Jambudīpe pi anukka-
mena surāpānaṃ vepullappattarū jātaṃ.

S. i. d. ā. j. s.: „Tadā rājā Anando ahosi, Sakko aham evā¹¹ ti.
30 Kumbhajātakaṃ.

¹ Bā ime dasa. ² Bā -tte rathe. ³ Cks rājā. ⁴ Cks -dassa. ⁵ so all three MSS.
for ca? ⁶ Bā sapūya. ⁷ Cks tvaṃ. ⁸ Bā -mma. ⁹ Cks -nā. ¹⁰ Cks -hiti, Bā upeti.

tuyhaṃ hitā c' eva sīlasampannā ca, tasmā etissā dhammaṃ cara, katagunāni jānitvā muducitto hohi, cittam assā paritosehiti.

Evam so puttassa ovādaṃ datvā utthāya pakkāmi. Rājā pitari gate Sambulaṃ pakkosāpetvā „bhadde ettakaṃ kālāṃ
5 mayā katadosaṃ khama¹, ito patthāya sabbissariyaṃ tuyham eva dammīti“ osānagātham āha:

35. Sace tuvaṃ² vipule³ laddhabhoge
issāvatinnā⁴ maraṇaṃ upesi
ahaṃ ca te bhadde imā ca kaṇhā⁵
10 sabbe va te vacanakarā bhavāmā⁶ 'ti. 304.

Tass' attho: bhadde Sambule sace tvaṃ ratanarāsimbi thapetvā abhisin-
civā⁶ aggamahesitthānavasena vipulabhoge⁷ labhivāpi issāya otinnā maraṇaṃ
upesi ahaṃ ca imā ca rājakaṇhāyo⁸ sabbe tava vacanakarā bhavāma tvaṃ
yathādhippāya imāṃ rajjaṃ vicārehiti sabbissariyaṃ tassā adāsī.

15 Tato patthāya ubho samaggāvāsaṃ vasantā dānādīni
puññāni katvā⁹ yathākammaṃ gamaṃsu. Tāpaso jhānābhinnāṃ¹⁰
nibbattetvā Brahmaloṇḍapago ahosi.

S. i. d. ā. „nā bhikkhave idāṃ' eva pubbe pi Mallikā patidevatā
yevā“ 'ti vatvā j. s.: „Tadā Sambulā Mallikā ahosi, Sotthiseno
20 Kosalarājā, pitā tāpaso aham-evā“ 'ti. Sambulajātakaṃ.

10. Gaṇḍatindujātaka.

Appamādo ti. Idam S. J. v. rājovādaṃ ā. k. Rājovādo
hetthā vitthārito.

Atīte pana Kampillaratthe Uttarapañcālanagare
25 Pañcālo nāma rājā agatigamane thito adhammena pamatto
rajjaṃ kāresi. Ath' assa amaccādayo sabbe pi adhammikā
jātā. Balipīlita ratthavāsino puttadāre ādāya araṇṇe migā
viya carimsu, gāmatthāne gāmo nāma nāhosi, manussā rāja-

¹ Bā khamatha. ² Ck' tvaṃ. ³ Ck' vipulama, C' -lam? ⁴ Bā issāvatinnā. ⁵
Bā imā rājakaṇhā. ⁶ Bā -sittā. ⁷ Bā -le-. ⁸ Ck' -kaṇhāso, Bā rājakaṇhā.
⁹ Bā karitvā. ¹⁰ Bā -āyo.

3. Jayaddisajātaka.

Cirassam¹ vata me ti. Idam S. J. v. mātīposaka-
bhikkhum² ā. k. Paccuppannavatthum Sāmajātaka vatthusadisam.
Tadā pana S. „porāṇakapaṇḍitā kañcanamālāṃ setacchattāṃ pahāya
mātāpitāro posesun“ ti vatvā a. ā.:

Atīte³ Kampillaraṭṭhe Uttarapañcālanagare Pañcālo
nāma rājā ahoṣi. Tassa aggamaheṣi gabbhaṃ paṭilabbhitvā
puttaṃ vijāyi. Tassā purimabhava ekā sapattikā⁴ kujjhitvā
„tuyhaṃ jātaṃ pajam khāditum samatthā bhavissāmīti“⁵ pat-
thanaṃ ṭhapetva yakkhinī ahoṣi. Sā tadā okāsaṃ labhitvā⁶
tassā passantiyā⁷ va⁸ taṃ allamaṃsapesivannaṃ kumārakaṃ⁹
gahetvā murumurā¹⁰ ti khāditvā pakkāmi. Punavāre¹¹ pi tath'
eva akāsi. Tatiyavāre pana tassā sūtiḡharaṃ pavīṭṭhakāle
gehaṃ parivāretvā gālhaṃ¹² ārakkaṃ akāmsu. Vijātadivase
yakkhinī āgantvā puna dārakaṃ gaheṣi¹³. Devī „yakkhinīti“¹⁴
mahāsaddam akāsi. Āvudhahatthā purisā āgantvā deviyā¹⁵
dinnasaññāya¹⁶ yakkhiniṃ anubandhiṃsu. Sā khāditum okā-
saṃ alabhanti palāyitvā udakaniddhamanaṃ pāvisi. Dārako
mātusaññāya¹⁷ tassā thanaṃ¹⁸ mukhena gaṇhi, sā puttasiṇe¹⁹
uppadetvā susānaṃ gantvā dārakaṃ pāsāṇalene²⁰ katvā²¹ paṭi-
jaggi. Ath' assa anukkamena vaḍḍhamānassa [manussamaṃ-
saṃ āharitvā adāsi, ubho pi manussamaṃsaṃ khāditvā vasiṃsu.
Dārako attano manussabhāvaṃ na jānāti, „yakkhiniputto
'smīti“ saññāya²² attabhāvaṃ jahitvā antaradhāyitum na
sakkoti. Ath' assa sā antaradhānatthāya ekaṃ mūlaṃ adāsi.²³
So mūlānubhāvena antaradhāyitvā²⁴ manussamaṃsaṃ khādanto
vicarati. Yakkhinī Vessavaṇamahārajassa veyyāvaccatthāya
gatā²⁵ tatth' eva kalam akāsi. Devī pi catutthe²⁶ vāre aññaṃ

3. Cfr. Carliap. p. 90. ¹ Ck -ssa. ² Bā mātū-. ³ Bā adds kira. ⁴ Bā omits
kā. ⁵ Bā bhāvyanti. ⁶ Bā ga. ⁷ Bā -raṃ. ⁸ Bā murumurā, C murū
corr. to murū. ⁹ Bā dutiyavāre. ¹⁰ Bā dālhaṃ. ¹¹ Bā agga-. ¹² Bā
dinnāya saññāya dīyādinnasaññāya. ¹³ Bā mātā ti saññāya. ¹⁴ Bā thanāṃ. ¹⁵
Bā -lepe. ¹⁶ Bā kapetvā, B' ṭhapetvā. ¹⁷ Ck asaṃñāya. ¹⁸ Bā -yi. ¹⁹ Bā
gantvā. ²⁰ Bā -a.

108500

purisabhayena divā gehe vasitum na sakkonti, gehāni kaṇṭha-
kasākhāhi parikkhipitvā aruṇe uggacchante yeva araṇṇaṃ pavi-
santi, divā rājapurisā¹ vilumpanti rattim corā². Tādā Bo.
bahinagare gaṇḍatindurukkhe³ devatā hutvā nibbatti, anusaṃ-
vaccharaṃ raṇṇo santikā saḥassagghaṇakaṃ⁴ balikammaṃ 5
labhati, so cintesi: „ayaṃ rājā pamatto rajjaṃ kāreti, sakala-
ratṭhaṃ vinassati, tṭhapetvā maṃ aṇṇo⁵ rājānaṃ patirūpe
nivesetum samattho nāma n' atthi, upakārako cāpi me anu-
saṃvaccharaṃ saḥassabalinā pūjesi⁶, ovadisāmi na⁷ ti so
rattibhāge raṇṇo sirigabbhaṃ pavisitvā ussisaḥapasse tṭatvā 10
obhāsaṃ vissajjento⁸ ākāse atṭhāsi. Rājā taṃ bālasuriyaṃ viya
jalamaṇaṃ disvā „ko si tvaṃ, kena vā kāraṇenaḡato⁹ ti pucchi.
So tassa vacanaṃ sutvā „mahārāja ahaṃ tindukadevatā,
tuyhaṃ ovādaṃ dassamīti āgato mḥīti“. „Kiṃ ovādaṃ nāma
dassasīti“ evaṃ vutte M. „mahārāja, tvaṃ pamatto hutvā 15
rajjaṃ kāresi, tena te sakalaratṭhaṃ bhataviluttaṃ⁹ viya vi-
natṭhaṃ, rājāno nāma pamādena rajjaṃ kārentā sakala-
ratṭhassāpi¹⁰ sāmīno na¹¹ honti, diṭṭhe va dhamme vināsaṃ
patvā samparāye pana mahānirāye nibbattanti, tesu ca
pamādaṃ āpannesu antojanā bahijanā pi 'ssa pamattā va 20
honti, tasmā raṇṇā atirekena appamattena bhavitabban¹² ti
vatvā dhammadesanaṃ patṭhapento āha:

1. Appamādo amatapadaṃ, pamādo maccuno padaṃ, (Dhp. v. 21)
appamattā na mīyanti, ye pamattā yathāmatā. 305.
2. Madā pamādo jāyetha, pamādā¹² jāyatē khayō, 25
khayā padosā¹³ jāyanti, mā mado¹⁴ bharatūsabha¹⁵. 306.
3. Bahū hi khattiyā jīnā¹⁶ atthaṃ ratṭhaṃ pamādinō
athō pi gāmīno gāmā anāgārā agārīno. 307.

¹ Bā adds pi. ² Bā adds khādanti. ³ Bā gaṇḍatindukarukkha. ⁴ Bā -nikam.
⁵ Ck aṇṇe maṃ, C^o aṇṇo maṃ. ⁶ Bā -ti. ⁷ Bā visajjjetvā. ⁸ Bā -na idhā-
gato si. ⁹ Bā bhataviluppantaṃ. ¹⁰ Bā -ssa. ¹¹ Bā nāma. ¹² Ck Bā -do. ¹³
Ck -de-. ¹⁴ Bā pamādo. ¹⁵ Ck -sabhaṃ. ¹⁶ Ck pītā? Bā jinnā, B^o jānā.

- puttaṃ vijāyi, so yakkhiniyā matattā¹ ārogo² ahosi³, tassa paccāmittaṃ yakkhimim jinitvā jātattā Jayaddisakumāro ti⁴ nāmaṃ akāmsu⁵. So vayappatto sabbasippe⁶ nipphattim patvā chattaṃ ussāpetvā rajjaṃ⁷ anusāsi. Tadā Bō. tassa
- 5 aggamaheṣiṃyā kucchismiṃ⁸ nibbatti, Alīnasattukumāro ti 'ssa nāmaṃ karimsu. So vayappatto uggahitasabbasippo uparājā ahosi. So pi⁹ yakkhiniputto aparabhāge pamādena taṃ mūlaṃ nāsetvā antaradhāyituṃ asakkonto dissamānarūpo va susāne manussamaṃsaṃ khādati. Manussā taṃ disvā bhīta
- 10 āgantvā rañño upakkosiṃsu¹⁰ „deva eko yakkho dissamānarūpo¹¹ susāne manussamaṃsaṃ khādati, so anukkamena nagaraṃ pavisitvā manusse māretvā khādissati, taṃ gāhāpetuṃ¹² vattatiti“. Rājā „sādhū“¹³ 'ti paṭisunivā „gaṇhatha¹⁴ naṃ“¹⁵ ti āṇāpesi. Balakāyo gantvā susānaṃ parivāretvā atthāsi.
- 15 Yakkhiniputto neggo uggarūpo¹⁶ maraṇabhayaabhīto viravanto manussānaṃ antaram¹⁷ pakkhandi. Manussā „yakkho“¹⁸ ti maraṇabhayaabhītā dvidhā bhijjimsu. So pi tato palāyitvā araṇṇaṃ pāvisi, na puna manussapathaṃ āgañchi¹⁹. So ekaṃ mahāvattaniatāvīm²⁰ nissāya maggapaṭipannesu manussesu
- 20 ekekaṃ gahetvā araṇṇaṃ pavisitvā māretvā khādanto ekasmiṃ nigrodharukkhamūle vāsaṃ kappesi. Ath' eko satthavāha-brāhmaṇo aṭavipālānaṃ sahaṃsaṃ datvā pañcahi sakatasatehi taṃ maggaṃ paṭipajji. Manussa yakkho viravanto pakkhandi. Bhītā manussā ure nipajjimsu. So brāhmaṇaṃ gahetvā palā-
- 25 yanto khānuna²¹ viddho aṭavipālesu anubandhantesu brāhmaṇaṃ chaḍḍetvā²² gantvā attano vasanarukkhamūle nipajji. Tassa tattha nipannassa sattame divase Jayaddisarājā migavaṃ²³ āṇāpetvā nagarā nikkhami. Taṃ²⁴ nagarā nikkhantamattam

¹ Bā mutattā, B² vuttattā, ² Bā a-. ³ Bā -siti. ⁴ Bā tissa. ⁵ Bā karimsu.
⁶ Bā -āni. ⁷ Bā -am. ⁸ Bā -imhi. ⁹ Bā omits pi. ¹⁰ Bā āṇāpesi. ¹¹ Ck¹
 -rūpena. ¹² Bā ga-. ¹³ Bā -hā-. ¹⁴ Bā ubbhiggatarū-, B² uggaṇṇa-. ¹⁵ Bā
 -re. ¹⁶ C¹ āgañji, Bā āgañchi. ¹⁷ Ck¹ -viyaṃ, Bā -vi, B² mahāṇāpāvaṃ. ¹⁸
 Bā add pāde. ¹⁹ Ck¹ ja-, Bā chaṭṭe-. ²⁰ Bā adde vadhīya. ²¹ Ck¹ naṃ.

4. Khattiyassa pamattassa ratthasmiṃ ratthavaddhana
sabbe bhogā vinassanti, rañño taṃ vuccate aghaṃ. 308.
5. N' esa dhammo mahārāja, ativelaṃ pamajjasi,
iddhaṃ¹ phitaṃ² janapadaṃ corā viddhaṃsayanti taṃ³. 309.
6. Na te puttā bhavissanti na hiraññaṃ na dhāniyaṃ,
ratthe vilumpamaṇaṃhi sabbabhogehi jiyasi⁴. 310.
7. Sabbabhogaparijñāṃ⁵ rājānaṃ cāpi⁶ khattiya
ñātimittā suhajjā ca na naṃ⁷ maññanti khattiyāṃ⁸. 311.
8. Hatthārūhā⁹ anīkaṭṭhā rathikā pattikārikā
10 tam evaṃ upajīvantaṃ na naṃ⁷ maññanti khattiyāṃ¹⁰. 312.
9. Asaṃvihitakammantaṃ bālaṃ dummāntimantitaṃ¹¹
sirī jaḥati dummedhaṃ jñāṃ vā urago tacāṃ. 313.
10. Susaṃvihitakammantaṃ kāluttāyīṃ atanditaṃ --
sabbe bhogaḥhivaddhanti¹² gāvo sausaḥhā-m-iva. 314.
- 15 11. Upassutīm mahārāja ratthe janapade cara,
tatha disvā ca sutvā ca tato taṃ paṭipajjasīti. 315.

Tattha appamādo ti satiyā avippavāso, amatapadaṃ ti amatassa
nibbānassa padaṃ adhigamakāraṇaṃ¹², maccuno padaṃ ti maraṇassa kāraṇaṃ.
pamatto hi vipassanaṃ avaḍḍhetvā¹⁴ appaṭisaṇḍhikabhāvaṃ pattuṃ asakkonto
20 punappuna saṃsāre jāyati c' eva miyati ca, tasmā pamādo maccuno padaṃ
nāma, na miyanti vipassanaṃ vaḍḍhetvā appaṭisaṇḍhikabhāvaṃ pattā puna
saṃsāre anibbattantaṃ na miyanti nāma, ye pamattā ti mahārāja ye puggalā
pamattā te yathāmatā¹⁵ tath' eva daṭṭhabbā, tasmā¹⁶ aniccāsādhanaṭṭhā tassāpi¹⁷
hi ahaṃ dānaṃ dassāmi sīlaṃ rakkhissāmi uposathakammaṃ karissāmi kalyāṇa-
25 kammaṃ karissāmi ābhogo¹⁸ vā patthanā¹⁹ vā pariyutthānaṃ vā n' atthi.
appattaviññāṇattā²⁰ pamattassāpi appamādaḥhā vā ti, tasmā ubbo p'ete ekadivasa
va²¹, madā ti mahārāja eṇogayobbanaḥhivitaṃ madāsāṃkhātā tividhā madā²² pa-
mādo nāma jāyati, so pamatto pamādaṃ āpanno pāṇātipātādīni pāpakammāni
karoti, aha naṃ rājāno chindāpenti vā hanāpenti vā sabbassa vā paṇ' assa²³
30 haranti, evaṃ assa pamādo²⁴ nātiddhanaḥhivitaḥhaya jāyati, puna so²⁵ dhana-

¹ Bā idam. ² Cā pitaṃ, Bā pitaṃ. ³ Bā naṃ. ⁴ Ck' riyati, C' jiyati, Bā jiyasi.
⁵ Ck' -junnāṃ, B' -jinnāṃ. ⁶ Bā vāpi. ⁷ Bā taṃ. ⁸ Bā mandiyāṃ. ⁹ Bā
-ro-. ¹⁰ Bā mantiyāṃ. ¹¹ Ck' -naṃ. ¹² Bā bhogo pi vaḍḍhanti. ¹³ Bā -gamana-
¹⁴ Ck' vaḍḍhetvā, Bā avaḍḍhetvā. ¹⁵ Bā adds te. ¹⁶ Ck' Bā kasmā. ¹⁷ so Ck'.
Bā matassa pi. ¹⁸ C' a-. ¹⁹ Ck' pattanā, C' pattatthanā? Bā pathanā. ²⁰ Bā
aparagata. ²¹ so Ck'; Bā ekasādivasāva. ²² Ck' dā, Bā omits madā. ²³ so Ck'.
Bā sabbāsaṃ vā dhanassa. ²⁴ so all three MSS. for -dā? ²⁵ Ck' yo.

eva¹ Takkasila-vāsi² Nando nāma mātīposakabrāhmaṇo³ catasso
satārahā gāthā ādāya āgantvā⁴ addasa. Rājā nivattitvā
„suṇissāmīti“ tassa nivāsagehaṃ⁵ dāpetvā nigavaṃ gantvā
„yassa passena⁶ migo palāyati tass' eva⁷ gīvā“ ti āha. Ath'
eko pasadamigo utṭhahitvā rañño abhimukhaṃ gantvā palāyi. 5
Amaccā parihāsaṃ karimsu. Rājā khaggaṃ gahetvā taṃ
anubandhitvā tiyojanamatthake patvā⁸ khaggena paharitvā dve
khaṇḍāni kāce katvā⁹ āgacchanto manussayakkhassa nisin-
naṭṭhānaṃ¹⁰ patvā dabbatīpesu nisīditvā thokaṃ vissamitvā
gantum ārabhi. Atha naṃ so utṭhāya „tiṭṭha kuhiṃ gacchasi, 10
bhakkho me sī“¹¹ ti¹² hatthe gahetvā paṭhamāṃ gāthāṃ āha:

1. Cirassaṃ vata me¹³ udapādi ajja
bhakkho mahā sattamibhattakāle¹⁴,
kuto si ko vāsi tad imha brūhi,
ācikkha jātiṃ vidito¹⁵ yathāsīti. 64.

15

Tattha bhakkho mahā ti mahābhakkho, sattamibhattakāle¹⁴ ti
paṭipadato paṭṭhāya nirāharassa sattamiyaṃ bhattakāle, kuto sīti kuto āgato si.

Rājā yakkhaṃ disvā bhīto ūrukkhambhaṃ¹⁶ patvā¹⁷ palā-
yitum nāsākkhi, dhitim pana paccupaṭṭhāpetvā dutiyaṃ
gātham āha: 20

2. Pañcālarājā migavaṃ pavuttho¹⁸
Jayaddiso nāma yadi-asuto te
carāmi kacchāni¹⁹ vanāni cāhaṃ,
pasadaṃ²⁰ imaṃ khāda, mam ajja²¹ muñcā 'ti. 65.

Tattha migavaṃ pavuttho¹⁸ ti migavadhatthāya²² raṭṭhā nikkhanto, 25
kacchāni¹⁹ pabbataṃ²³ ti²⁴.

¹ Bā nikkantaṃeva. ² all three MSS. -i. ³ Bā mātu-. ⁴ Bā adds taṃ. ⁵ Bā nivesana-. ⁶ Ck passava. ⁷ Ck add so. ⁸ Bā gantvā. ⁹ Bā kājenaādāya, Bā kājenaādāya. ¹⁰ Bā nipanna-. ¹¹ Bā si me. ¹² Ck omitt ti. ¹³ so all three MSS. for cirassa ve me? ¹⁴ Bā -me-. ¹⁵ Ck vidhito, Bā viditvā. ¹⁶ Ck ūrukamhaṃ, Bā urukammaṃ. ¹⁷ Bā katvā. ¹⁸ Bā pavittho. ¹⁹ Bā ga-. ²⁰ Ck vasa-. ²¹ Bā migavādhaya. ²² Bā pappatapassāni, adding pasadanti sarabhamigaṃ.

khayaṃ vā yasakkhayaṃ vā patto jīvitum asakkonto jīvitavuttatthāya kāya-
duccaritādīni karoti, ice-assa¹ khayā padosā jāyanti, tena taṃ vadāmi: mā
mado² bharatūsabha raṭṭhabharanakojettha³ Bharatūsabha mā pamajja⁴, mā
pamādīti⁵ attho, atthaṃ raṭṭhan ti janapadavāsīnam vuddhiṃ c' eva⁶ sakala-
raṭṭhañ ca bahū pamādīno⁷ jīnā⁸, tesam āvibhāvattāya Khantivāḍijātaka-
Mātaṅgajātaka-Sarabhaṅgajātaka-Bharujātaka-Cetiya-jātakādīni kathetabbāni, gā-
mino ti gāmabhojakāpi⁹ te te gāmino¹⁰ bahupamādadoseṇa jīnā⁸ parihīnā
vinatthā, anāgārā agārino ti pabbajitāpi pabbajitapaṭipattito gihī pi gharā-
vāsato c' eva dhanadhaññādīhi ca bahū jīnā⁸ parihīnā ti vadati, taṃ vuccate
aghan ti mahārāja bhogaparijāni¹¹ nāma taṃ rañño dukkhaṃ vuccati, bhogā-
bhāvena hi niddhanassa yaso hāyati, hīnayaso mahantaṃ kāyikacetasikadukkhaṃ
pāpunāti, nesa dhammo ti mahārāja eṣa porāṇakarājūnaṃ dhammo na hoti,
iddhaṃ phītaṃ ti annapānādīnā hiraññasuvannādīnā phītaṃ pupphitaṃ, na
te puttā¹² ti mahārāja pavenipālakā¹³, te puttā na bhavissanti, raṭṭhavāsino
hi adhammikarañño eṣa putto kim amhākaṃ vaddhiṃ¹⁴ karissati nāssa chattaṃ
dassamā¹⁵ ti chattaṃ na denti, evam evaṃ¹⁵ tesam pavenipālakā¹³ puttā na
honti nāma, pariḷḷhannā¹⁶ ti parihīnaṃ rājānaṃ, cāpīti¹⁷ sacce hi¹⁸ so rājā
hoti aṭṭha naṃ rājānaṃ samānaṃ pi khattiyā¹⁹ ti ayaṃ rājā ti garucittena²⁰
mānetabbam katvā na maññanti, upajīvantā ti upanissāya jīvautāpi ete
ettakā janā garucittena maññitabbam na maññanti, kimkāraṇā: adhammika-
bhāvena, sirīti yasavibhāvo²¹, tacca²² ti yathā urago jīṇaṃ taccaṃ
jigucchamaṇo jahati²³ na puna oloketi evaṃ tādisaṃ rājānaṃ sirī jahati, su-
saṃvihitakamantaṃ²⁴ ti kāyadvārādīhi pāpakammaṃ akarantaṃ²⁵, abhi-
vaddhantīti abhimukhaṃ gacchantā²⁶ vaddhanti, saṃsabhāmiṃ vā²⁷ ti sa-
usabhā iva, appmattassa hi usabhajetthako²⁷ gogano viya bhogā vaddhanti,
upassutin ti janapadacārittasavanāya cārikaṃ attano sakalaratthe janapade ca
cara, tatthā²⁸ ti tasmīṃ ratthe caranto dattabbam disvā sotabbam sutvā
attano guṇāguṇaṃ paccakkhaṃ katvā tato attano hitapaṭipattīṃ paṭijaggissasi²⁸.

Iti M. ekādasahi gāthāhi rājānaṃ ovaditvā „gaccha pa-
pañcaṃ akatvā parigaṇha raṭṭhaṃ, mā nāsayiti“ vatvā sa-
katthānaṃ eva gato. Rājāpi tassa vacanaṃ sutvā saṃ-
vegappatto hutvā²⁹ punadivase rājānaṃ amacce paṭicchāpetvā³⁰
purohitena saddhiṃ kālāss' eva pācīnadvārena nagarā nikkha-

¹ B^d imassa. ² B^d pamādo. ³ C^k raṭṭhañ. ⁴ C^k pajja. ⁵ B^d mā pamā-
damāpajji. ⁶ B^d vuddhicceva, C^k vuddhameva. ⁷ C^k -no, B^d padāmādino. ⁸
B^d jīṇā. ⁹ B^d -bhojanakāpi. ¹⁰ B^d gāmāpi. ¹¹ B^d yasabhoga-. ¹² C^k
vuttā. ¹³ C^k pameñi-. ¹⁴ B^d vuddhi. ¹⁵ B^d eva. ¹⁶ C^k pariḷḷhannā. ¹⁷ B^d
vāpiti. ¹⁸ B^d pi. ¹⁹ B^d maññiyā. ²⁰ B^d tigarukacittena. ²¹ C^k sirīti-
yasavibhāvo, C^k sirītiyasavibhāvo, B^d sirīti-. ²² C^k tan. ²³ B^d hoti. ²⁴ B^d
-kamman. ²⁵ B^d -to. ²⁶ C^k -tañ. ²⁷ B^d sa usabho jetthako. ²⁸ B^d
-pajjissasi. ²⁹ B^d omits hutvā. ³⁰ B^d -devā.

Taṃ sutvā yakkho tatiyaṃ gātham āha:

- a. Sen' eva tvaṃ paṇasī' sassamāno¹,
mam' esa bhakkho pasad' āyaṃ² vadesi,
taṃ khādiyānaṃ³ pasadaṃ dighaññaṃ⁴
khādissaṃ⁵ pacchā, na vilāpakālo⁶ ti. 66.

Tattha senevā 'ti mama santaken' eva, paṇasīti⁷ voharasi⁸ attānaṃ
vikkiṇasi, sassamāno¹⁰ ti bhīsamāno¹¹, taṃ khādiyānaṃ¹² ti taṃ paṭha-
maṃ¹³ khādītva, pasadaṃ ti pasadamiṃsaṃ, dighaññaṃ¹⁴ ti ghasitukāmo
'smi¹⁵, khādissaṃ¹⁶ ti tasmā etaṃ pacchā khādissāmi, na vilāpakālo ti
mā vilāpi¹⁷ nāyaṃ vilāpakālo ti vadati.

Taṃ sutvā rājā Nandabrāhmaṇaṃ saritvā catutthaṃ
gātham āha:

4. Na c' atthi makkho mama nikkayena
gantvāna paccāgamanāya¹⁸ paṇhe¹⁷
15 a. taṃ saṃgaram' ¹⁹ brāhmaṇassa-ppadāya¹⁸
saccānurakkhī punar āvajissan ti. 67.

Tattha na catthīti na²⁰ ce mayhaṃ nikkayena vintmayena²¹ makkho
atthi, gantvānā 'ti evaṃ sante aṭṭa imaṃ migaṃ²² khādītva mama nagaraṃ
gantvā paṇhe²³ ti²⁴ paṇe²⁵ yeva sve tava pātarāssakāle paccāgamanatthāya¹⁶
20 paṭiññaṃ gaṇhā 'ti adhiṇṇāyo, taṃ saṃgaram' ¹⁹ ti mayā dhanā te dassamīti
brāhmaṇassa saṃgare¹⁸ kato, taṃ tassa dātva imaṃ mayā²⁶ vuttam saccam
anurekkhanto ahaṃ puna āgamissāmīti²⁷ attho.

Taṃ sutvā yakkho pañcamam gātham āha:

5. Kiṃ kammajātaṃ anutappati taṃ²⁷
25 pattaṃ samīpaṃ maraṇassa rājā²⁸,
ācikkha me taṃ, api sakkuṇemu
anujānitum āgamanāya paṇhe¹⁷ ti. 68.

¹ Bā palāsi. ² Cā sasmāno, Bā sayamāno. ³ Cā pasadayaṃ, Bā pasadayaṃ, read pasado, omittitvā yaṃ? ⁴ Bā -na. ⁵ Bā ji-; C. tator jighacehaṃ? ⁶ Bā -disaṃ. ⁷ Bā -le. ⁸ Bā palāsi. ⁹ Cā Bā -hā-. ¹⁰ Cā sasmāno, Bā sayamāno. ¹¹ Bā vihiṇṇāyamaṇo. ¹² Bā -nā. ¹³ Bā pasadamaṇsaṃ. ¹⁴ Bā at. ¹⁵ Cā vilāpa, Bā lapi. ¹⁶ Bā pacchā-. ¹⁷ Cā paṇhe. ¹⁸ Bā paṇhe. ¹⁹ Bā -passasamādiya. ²⁰ Bā sa. ²¹ Bā pi na vi -ā the place of vi-. ²² Bā migaṃamaṇaṃ. ²³ Cā paṇhe, Cā paṇhe. ²⁴ Cā paṇhe. ²⁵ Cā paṇhe. ²⁶ Bā padose. ²⁷ Bā punāga-. ²⁸ Bā tvaṃ. ²⁹ Cā Bā rājā.

mitvā yojanamattam gato. Tatth' eko gāmvāsimahallako
 aṭavito kaṇṭhakasākhā¹ āharitvā gehadvāraṃ parikkhipitvā
 pidahitvā puttadāraṃ ādāya araṇṇaṃ pavisitvā sāyaṃ rāja-
 purisesu pakkantesu attano gharaṃ āgacchanto gehadvāre
 5 pāde kaṇṭakena² viddho ukkuṭikaṃ nisiditvā kaṇṭakaṃ³ nī-
 haranto

12. Evaṃ vedetu Pañcālo saṃgāme sarasamappito⁴

yathāham ajja vedemi kaṇṭakena² samappito ti 316.

imāya gāthāya rājānaṃ akkosi, taṃ pan' assa akkosanaṃ⁵
 10 B-ssānubhāven' eva ahosi, B-ttena adhiggaḥito va so akkosīti
 veditabbo. Tasmim' pana samaye rājā ca purohito ca aṇṇā-
 takavesena⁶ tassa santike va aṭṭhaṃsu. Ath' assa vacanaṃ
 sutvā purohito itaraṃ g. ā.:

13. Jinno dubbalacakkhū sī, na rūpaṃ sādhu passasi,
 15 kīṃ attha Brahmadattassa
 yan taṃ maggheyya⁷ kaṇṭako⁸ ti. 317.

Tattha maggheyya⁷ 'ti vijjheyya⁸, i. v. h: yadi tvaṃ attano avyatta-
 tāya kaṇṭakena² viddho ko ettha raṇṇo doso ti yena rājānaṃ akkosasi kiṃ te
 raṇṇā⁹ kaṇṭako² oloketvā ācikkhitabbo ti.

20 Taṃ sutvā mahallako tisso gāthā abhāsi:

14. Pahottha¹⁰ Brahmadattassa yo¹¹ 'haṃ maggo¹² 'smi brāhmaṇa,
 arakkhitā jānapadā adhammabalinā hatā¹³. 318.

15. Rattimhi corā khādanti, divā khādanti tuṇḍiyā,
 raṭṭhasmim' kuḍḍarājassa¹⁴ bahu adhammiko jano. 319.

25 16. Etādisse bhaye tāta bhayaṭṭhā tāva¹⁵ mānavā
 nillenaḥkāni kubbanti vane āhatvā¹⁶ kaṇṭakan² ti. 320.

Tattha pahottha¹⁷ 'ti brāhmaṇa yo¹⁸ kaṇṭhakaṇṭake maggo¹⁹ patito
 sannisinno bahū²⁰ ettha Brahmadattassa dosā²¹, tvaṃ ettakaṃ kalam raṇṇo

¹ Bḍ kaṇḍakasākhā. ² Bḍ kaṇḍa-. ³ Bḍ saramappito. ⁴ Cks -taṃ. ⁵ Bḍ
 -neva. ⁶ Bḍ yaṃ tvaṃ maggeyya. ⁷ Bḍ maggeyyā. ⁸ Ck Bḍ vijjheyya. ⁹ Bḍ -o.
¹⁰ so C; Ck bhotta, Bḍ pahettha. ¹¹ Bḍ so. ¹² so Cks for maggo? Bḍ magga.
¹³ Bḍ matā. ¹⁴ Bḍ kuṭa-, Bḍ kūṭa-. ¹⁵ Ck nāna, Cḥ tāta. ¹⁶ Bḍ āhantā. ¹⁷
 Bḍ pahvetthā. ¹⁸ Bḍ so. ¹⁹ Cks kaṇṭakena maggo. ²⁰ Cks -u. ²¹ Bḍ -o.

Tattha kammamēva kammajātāṃ, anutappatīti¹ anutappatī, pattaṃ
ti upagataṃ, api sakkuṇemū 'ti api nāma taṃ tava sokakāraṇaṃ sutvā pāto
va āgamanāya taṃ anujānītuṃ sakupeyyāma² 'ti attho.

Rājā taṃ kāraṇaṃ kathento chaṭṭhaṃ gātham āha:

6. Katā mayā³ brāhmaṇassa dhanāsā⁴,
taṃ saṃgaraṃ⁵ paṭimokkhaṃ⁶ na muttaṃ,
taṃ saṃgaraṃ⁷ brāhmaṇassa-ppadāya⁸
saccānurakkhī punar āvajissan⁹ ti. 69.

Tattha paṭimokkhaṃ na muttan ti catasso satārāhā gāthā sutvā
dhanan te dassāmīti paṭijñāya mayā attanī paṭimuṇḍetvā ṭhapitāṃ na pana 10
muttaṃ dhanassa adinnatā.

Taṃ sutvā yakkho sattamaṃ gātham āha:

7. Yā te katā brāhmaṇassa dhanāsā¹
taṃ saṃgaraṃ² paṭimokkhaṃ³ na muttaṃ,
taṃ saṃgaraṃ⁴ brāhmaṇassa-ppadāya⁵
saccānurakkhī punar āvajassū¹⁰ 'ti. 70.

Tattha punarāvajassū¹¹ 'ti puna āgacchassu¹².

Evaṃ cā pana vatvā rājānaṃ vissajjesi. So tena viṣṭa-
ṭho „tvam mā cintaya¹³, ahaṃ pāto va āgamissāmīti“ vatvā¹⁴
magganimitāni sallakkhanto attano balakāyaṃ upagantvā²⁰
balaparivuto nagaraṃ pavisitvā Nandabrāhmaṇaṃ pakkosā-
petvā mahārahe āsane nisīdāpetvā tā gāthā sutvā cattāri
sahassāni datvā yānaṃ¹ āropetvā „imaṃ Takkaṣilaṃ eva
nethā“² 'ti manusse pesetvā¹⁴ brāhmaṇaṃ uyyojetvā¹⁵ dutiyadivase
paṭigantukāmo hutvā puttaṃ āmantetvā anusāsi.

Tam atthaṃ dipento S. dve gāthā abhāsi:

8. Mutto ca so purisādasas¹⁶ hatthā
gantvā sākaṃ mandiraṃ kāmakāmi

¹ Bā tappatīti. ² Bā mahā. ³ Ck -sa, read: -passa-ddhanāsā? ⁴ Bā saṅka-
⁵ Bā pati-. ⁶ Bā -passasampadāya. ⁷ Ck -jissun. ⁸ Ck -sa. ⁹ Bā -mukkaṃ.
¹⁰ Ck -jissu, Ck āvapussu, Bā āvajassu. ¹¹ Ck -jassu, Bā punarājavassu. ¹²
Ck āgacchassu. ¹³ Bā -yi. ¹⁴ Ck datvā. ¹⁵ Ck uyyodetvā, Ck uyyodetvā,
Bā uyyotvā. ¹⁶ Ck purisodassa.

dosena mama sakaṇṭake magge vicaraṇabhāvaṃ na jānāsi¹, arakkhitā-pe-
kaṇṭakan ti, tattha khādanatīti vilumpanti, tuṇḍiyā² 'ti vadhabandhanādīhi
piḷetvā adhammabalisaḍhakā³, kuḍḍarājassā⁴ 'ti pāparaṇño. adhammiko ti
paṭicchannakammanto, tātā 'ti purohitam ālapati, mānavā ti manussā⁵,
nillena kāniti⁶ nīliyanatthānāni, vane āhatvā⁶ kaṇṭakan ti kaṇṭakam 5
āharitva dvārāni pidahitvā gharāṃ chaddetvā puttadārāṃ ādāya vanam pavi-
sivā tasmim vane attano nīliyanatthānāni karonti, athavā vane yo kaṇṭako tam
āharitvā gharāni parikkhipanti, iti raṇño dosen' ev' amhi kaṇṭakena viddho mā
evarūpassa raṇño upatthambho hohiti.

Tam sutvā rājā purohitam āmantetvā „ācariya mahallako 10
yuttam bhaṇati, amhākam eva doso, ehi nivattāma, dhammena
rajjam kāressāmā“ 'ti āha. Bo. purohitassa sarīre adhi-
muccitvā⁷ purato thatvā⁸, „parigaṇhāma tāva mahārājā“ 'ti
āha. Te tamhā gāmā aññaṃ gāmaṃ gacchantā antarāmagge
ekissā mahallikāya saddam assosum, sā kir' ekā daḷidditthi dve 15
dhītaro vayappattā rakkhamānā tasmaṃ araṇṇam gantum na
deti, sayam araṇṇato dārūni c' eva sākaṃ ca āharitvā dhītaro
paṭijaggi⁹. Sā tam divasaṃ ekam gumbaṃ āruyha sākaṃ
gaṇhantī pavattamānā¹⁰ bhūmiyaṃ patitvā rājānaṃ maraṇena
akkosanti 20

17. Kadāssu nāma¹¹ ayaṃ rājā Brahmadatto marissati
yassa raṭṭhasmim jīvanti¹¹ appatitā¹² kumārikā ti g. ā. 321.

Tattha appatitā¹³ ti assāmikā, sace hi tā sassāmikā¹⁴ assu maṃ po-
seyyum, pāparaṇño pana rajje abhi dukkham anubhomi, kadā nu kho esa
marissatīti evaṃ Bodhisattānubhāvena¹⁵ akkosī. 25

Atha naṃ purohito paṭisedhento .

18. Dubbhāsitaṃ hi te jammi anattapadakovide,
kuhim rājā¹⁶ kumārīnaṃ
bhattāraṃ pariyesatīti g. ā. 322.

¹ Bā add tassa hi. ² Bā ku-. ³ Ck -sāṭakā, Bā adhammena balisaḍhakā.
⁴ Bā kuṭa-, Bā kūṭa-. ⁵ Bā adds pl. ⁶ C āgatva, Bā āgantvā, Ck āhatvā. ⁷
Bā -muṇci-. ⁸ Bā gaṇitvā. ⁹ Bā -ggati. ¹⁰ Bā pavatta-. ¹¹ Bā raṭṭhamhi
jīyanti. ¹² Bā appatikā. ¹³ Ck Bā appatikā, C appatitā corr. to appatikā.
¹⁴ Bā tassamsāmikā. ¹⁵ Bā -neva. ¹⁶ C -a.

taṃ saṃgaram' brāhmaṇassa-ppadāya³
āmantayī puttāṃ Alīnasattum²: 71.

9. Ajj' eva rajjaṃ abhiśecayassu,
dhammaṃ cara⁴ sesu⁵ paresu cāpi,
adhammakāro te māhu raṭṭhe,
gacchāṃ' ahaṃ porisādassa nāte⁶ ti. 72.

Tattha Alīnasattun⁷ ti evaṃnāmakam kumārakam⁸ Pāḷiyam⁹ pana
Adīnasattun¹⁰ ti likhitam, ajjeva rajjan ti putta rajjaṃ te dammi tvaṃ ajj'
eva muddheni abhiśekam abhiśecayassu¹¹, nāte¹² ti ty-ante¹³ santike ti attbo.

10 Taṃ sutvā kumāro dasamaṃ gātham āha:

10. Kiṃ kamma kubbaṃ tava deva pāde
nārādhayim, tad icchāmi sotum
yam ajja rajjamhi udassaye¹⁴ tuvaṃ¹⁵,
rajjam pi n' iccheyyaṃ¹⁶ tayā vinā ahan ti. 73.

15 Tattha kubban ti karonto, yamajjā¹⁷ ti yena anārādhaneṇa¹⁸ kampeṇa
ajja maṃ rajjamhi¹⁹ tvaṃ udassaye ussayāpesi¹⁸ tam me ācikkhā, ahaṃ hi¹⁹
tayā vinā rajjam pi na icchāmi¹⁶ attbo:

Taṃ sutvā rājā anantaram gātham āha:

11. Na kammanā²⁰ vā²¹ vacasā va²² tāta
aparādh' ito²³ 'haṃ tuyhaṃ²⁴ sarāmi,
sandhiṃ ca²⁵ katvā purisādakena
saccānurakkhī pun' ahaṃ²⁶ gamissaṃ ti. 74.

Tattha aparādhito²³ ti aparādhin²³ itq. tuyhaṃ ti²⁴ tava santakam²⁵,
idaṃ vuttaṃ hoti: tāta ahaṃ ito tava kampeṇa vā vacanato vā kiñci²⁶ mama
25 appiyaṃ aparādhin²³ na sarāmi²⁴, sandhiṃ ca²⁵ katvā ti maṃ pana mi-

¹ B² saṅka-. ² B² -assa sampadāya ³ B² alīnasuttam. ⁴ B² care. ⁵ B² sesa. ⁶ C² nāteṭṭa. B² nānte, B² dassu sante. ⁷ B² alīna. ⁸ B² -raṃ. ⁹ C² pāḷiyam, C² pāḷiyam. ¹⁰ C² adīnasattan, B² arindasattun, B² adīna-sattun. ¹¹ C² abhiśeka abhiśekaca, C² abhiśekam abhiśekaṇḍayam, B² abhiśekam abhiśecassu, B² abhiśecayam. ¹² B² nānte, B² sante. ¹³ C² nānte, C² omiṭṭa ti tyante. ¹⁴ B² udi-. ¹⁵ C² tvaṃ, C² tvā. ¹⁶ C² na iccheyya. ¹⁷ C² -dhane, B² -dhanam. ¹⁸ B² ussayāpesi, C² assasāpesi. ¹⁹ B² ahaṃhi. ²⁰ B² -unā. ²¹ vā wanting in all three MSS. ²² B² ca. ²³ C² aya-. ²⁴ B² yantuviyam in the place of haṃ tuyhaṃ. ²⁵ B² saccānura. ²⁶ C² purāṇam, B² punarā. ²⁷ B² hantuviyanti in the place of tuyhaṃti. ²⁸ B² -ti-. ²⁹ B² āsā tava santikam.

Taṃ sutvā mahallikā dve gāthā abhāsi:

19. Na me dubbhāsitaṃ brahme¹, kovid² atthapadā ahaṃ,
arakkhitā jānapadā adhammabalinā hatā. 323.

20. Rattimhi corā khādanti, divā khādanti tuṇḍiyā,
5 ratthasmiṃ kuḍḍarājassa³ bahu adhammiko jano,
dujjīve dubbhare dāre kuto bhattā⁴ kumāriyo ti. 324.

Tattha kovidatthapadā ti ahaṃ atthapade kāraṇapade⁴ kovidā chekā,
mā tvaṃ etaṃ pāparājānaṃ pasamsi, dujjīve⁵ & dujjīve ratthe⁶ dubbhare dāre
jāte manussesu⁷ bhītatasitesu araṇṇe vasantesu, kuto bhattā kumāriyo ti⁸
10 kuto kumāriyo bhattāraṃ labhissantiti attho.

Te tassā vacanaṃ sutvā „yuttaṃ⁹ kathetīti“ parato⁹ gac-
chantā ekassa kassakassa saddaṃ assosum, tassa kira kassan-
tassa Sāliyo¹⁰ nāma balivaddo phālena pahaṭo¹¹ sayi, so rājā-
naṃ akkosanto

15 21. Evaṃ sayatu Pañcālo saṅgāme sattiyaṃ hato¹²
yathāyaṃ¹³ kapaṇo seti hato phālena Sāliyo ti g. ā. 325.

Tattha yathā ti yathā yaṃ vedanāmatto¹³ Sāliyabalivaddo seti evaṃ
sayatū ti attho.

Atha naṃ purohito paṭisedhento

20 22. Adhammena tuvaṃ¹⁴ jamma Brahmaddattassa kujjhasi
yo tvaṃ sapasi¹⁵ rājānaṃ aparajjhivānaṃ attanā ti g. ā. 326.

Tattha adhammena¹⁶ ti akāraṇena asabhāvena.

Taṃ sutvā so¹⁶ tisso gāthā abhāsi:

23. Dhammena Brahmaddattassa ahaṃ kujjhāmi brāhmaṇa,
25 arakkhitā jānapadā adhammabalinā hatā. 327.

24. Rattimhi corā khādanti, divā khādanti tuṇḍiyā,
ratthasmiṃ kuḍḍarājassa¹⁷ bahu adhammiko jano. 328.

¹ C^s -a. ² B^d kūta-, B^s kūta-. ³ C^k hatthā, B^d tatthā. ⁴ B^d kāraṇe. ⁵ C^s
adds rattham. ⁶ C^s -sse. ⁷ C^s omits. ti. ⁸ ti ahaṃ --- yuttaṃ wanting in
C^k. ⁹ B^d pu-. ¹⁰ C^k sāliṭṭassayo. ¹¹ B^d mahato. ¹² C^k bhato. ¹³ B^d
-nāppatto. ¹⁴ C^s tvaṃ. ¹⁵ C^k yapasi, C^s pasasi, B^d samasi or sapasi?
¹⁶ C^s omit so. ¹⁷ B^d kūta-

gavaṃ¹ gataṃ eko yakkho khāḍissamīti gaṇhi athāhaṃ brāhmaṇassa dhamma-
kathaṃ sutvā tassa sakkāraṃ katvā sve tava pātārāsakāle āgamissāmīti tena
purisādakena sandhīm² katvā āgato tasmā taṃ saccaṃ anurakkhanto puna
tattha gamissāmīti³ tvaṃ rajjaṃ kāreḥīti vadati.

Taṃ sutvā kumāro gātham āha:

5

12. Ahaṃ gamissāmi, idh' eva hohi,
n' atthi tato jīvato vippamokkko,
sace tvaṃ⁴ gacchasi yeva rāja
aham pi gacchāmi, ubho na homā⁵ 'ti. 75.

Tattha idheva⁶ 'ti tvaṃ idh' eva hohi, tato ti tassa santikā jīvantassa 10
mokkko nāma n' atthi, ubho ti evaṃ sante⁷ ubho pi na bhavissāma.

Taṃ sutvā rājā gātham āha:

13. Addhā hi tāta satān' esa⁸ dhammo,
maraṇā ca me dukkhataṃ tad assa⁹
kammāsapādo taṃ yadā pacitvā
pasayha¹⁰ khāde hitarukkhasūle¹¹ ti. 76.

15

Tass' attho: addhā¹² esa tāta satānaṃ paṇḍitānaṃ dhammo sabbāvo
yuttaṃ tvaṃ vadasi¹³, api ca kho pana mayhaṃ maraṇato p' etaṃ¹⁴ dukkha-
taraṃ assa yadā taṃ so kammāsapādo hitarukkhasūle¹⁵ ti tikhiṇarukkha-
sūle¹⁶ hitvā¹⁷ pacitvā¹⁸ pasayha balakkāreṇa khādeyyā¹⁹ 'ti.

20

Taṃ sutvā kumāro gātham āha:

14. Pāṇena te pāṇam ahaṃ nimissaṃ,
mā tvaṃ agā porisādassa ṇatte²⁰,
evaṃ ca²¹ te pāṇam ahaṃ nimissaṃ,
tasmā mataṃ jīvitassa vaṇṇemīti.²² 77.

25

Tattha nimissan ti ahaṃ idh' eva tava pāṇena mama pāṇaṃ pari-
vattessāmi²³, tasmā ti yasmā²⁴ etaṃ pāṇaṃ tava pāṇenāhaṃ nimissaṃ tasmā²⁵

¹ B² -vadhāṃvvanāṃ. ² C² saddhīm, B² saddhīm saccaṃ. ³ B² -ssāmi. ⁴ C² tvaṃ. ⁵ C² omīti ubho ti evaṃ sante. ⁶ C² sutanasa. ⁷ B² tavassa. ⁸ B² pasayha. ⁹ so C²; C² hitarukkha-, B² bhīdarukkha-, B² tīdarukkha-. ¹⁰ B² add-ekamaṃ. ¹¹ B² -desi. ¹² B² metāṃ. ¹³ C² hitarukkhamūle, B² bhīdarukkhamūle. ¹⁴ C² tīnarukkha-, B² tikkhagesukkarukkhasūle. ¹⁵ B² bhītvā. ¹⁶ B² omīti pa-. ¹⁷ B² ṇante. ¹⁸ B² etaṃ. ¹⁹ B² -yyaṃ. ²⁰ C² yataṃ, B² omīti ti yasmā. ²¹ C² omīti tasmā.

25. Sā nūna puna re pakkā vikāle bhattam āhari,
bhattahārim' apekkhanto hato phālena Sāliyo ti. 329.

Tattha dhammenā 'ti kāraṇen' eva na akāraṇena akkosatīti saññān mā
kari, sā nūna puna re pakkā vikāle bhattamākarīti brāhmaṇa sā mama
bhattahārikā itthi pāto va mama bhattam pacitvā āharantī adhammabalisādhā- 5
kehi Brahmaddattassa dāsehi palibuddhā bhavissati, te parivāsitvā puna mayham
bhattam pakkam bhavissati, tena kāraṇena vikāle bhattam āhari, ajja vikāle
bhattam āharīti cintetvā chātajjhanto aham tam bhattahārim olokeno goṇam
atthāne patodena vijjhim, ten' esa pādam ukkhipitvā² phālena paharanto hato
phālena Sāliyo, tasmā esa mayā hato ti saññān mā kari, pāparañño yeva hato 10
nām' esa, mā narass'³ avaṇṇam bhaṇīti.

Te parato⁴ gantvā ekasmiṃ gāme vasimsu. Punadvase
pāto va ekā kūṭadhenu godohakam pādena paharitvā saddhim
khīrena⁵ pavatṭesi⁶, so Brahmaddattam akkosanto

26. Evaṃ haññatu Pañcālo saṃgāme asinā dalham⁷ 15
yathāham ajja pahato khīraṇ ca me pavatṭitan⁸ ti g. ā. 330.
Tam sutvā⁹

27. Yam pasu khīram chaḍḍeti¹⁰ pasu phālaṇ ca himsati
kiṃ tattha Brahmaddattassa yam no garahato¹¹ bhavan ti 331.
brāhmaṇena gāthāya vuttāya puna¹² tisso gāthā abhāsi: 20

28. Gārayho brahme Pañcālo, Brahmaddattassa rājino
arakkhitā jānapadā adhammabalinā hatā. 332.

29. Rattimhi corā khādanti, divā khādanti tuṇḍiyā
ratthasmiṃ kuḍḍarājassa¹³ bahu adhammiko jano. 333.

30. Candā aṭanakagāvī¹⁴ yam pure na duhāmase 25
tam dāni ajja dohāma khīrakāmeḥ' upaddutā ti. 334.

Tattha candā ti pharusā, aṭanakagāvīti¹⁵ palāyanasilā, khīrakā-
mehīti adhammikarañño purisehi bahum khīram āharāpentehi upaddutā
duhāma, sace hi so dhammena rajjam kāreyya na no evarūpaṃ bhayam
āgaccheyyā 'ti. 30

¹ C^s bhattagārim, C^k -bhārim. ² B^d add tena. ³ B^d C^k tarass. ⁴ B^d pu-
⁵ C^k sakhīrena. ⁶ B^d -ttesi. ⁷ B^d hato. ⁸ C^k pavatṭhi-. B^d pavatti. ⁹
B^d add puroḥito. ¹⁰ B^d chaḍḍetvā. ¹¹ so C^k for -te? B^d -hito. ¹² B^d
punaṃ so. ¹³ B^d kuṭa-. ¹⁴ C^s aṭanakagāvī, B^d akatanā-, B^s akatanā-. ¹⁵
C^s aṭanakagāvīti, B^d akatanāti.

tava jīvitass' atthāya mama maraṇaṃ¹ vaṇṇemi, maraṇaṃ eva vāremi²
tebhāmiti attho.

Taṃ sutvā rājā puttassa balaṃ³ jānanto „sādhu tāta,
gacchā 'ti sampañcchi. So mātāpitaro vanditvā nāgarā
5 nikkhami.

Taṃ atthaṃ pakāseto S. upaḍḍhagātham āha:

15^a. Tato have⁴ dhitimā rājaputto

vandittha⁵ mātuc ca pituc ca pāde ti.

Tattha pāde ti pāde vanditvā nikkhanto ti attho

10 Ath' assa mātāpitaro pi bhaginī pi bhariyāpi amacca-
janāpi⁶ saddhim yeva⁷ nikkhamimsu. So nāgarā nikkhamitvā
pitarāṃ maggaṃ pucchitvā sutthu vavatthapetvā⁸ sesānaṃ
ovādaṃ datvā asambhūto kesarasiho viya maggaṃ āruya
yakkhāvāsaṃ⁹ pāyāsi. Taṃ gacchantāṃ disvā mātā naka-
15 bhāvena saṇṭhātum¹⁰ asakkonti paṭhaviyaṃ papati¹¹. Pita-
bāhā paggayha mahantena saddena kandatī.

Taṃ pi atthaṃ pakāseto S.

15^b. Dukkhiṇi 'ssa mātā nipatī¹² pathavyā,

pit' assa paggayha bhujāni kandatīti 78.

20 upaḍḍhagātham vatvā tassa pitarā payuttaṃ āśimsaṃ¹³ mātibhagi-
nibhariyāhi¹⁴ kataṃ¹⁵ saccakiriyaṃ pakāseto aparāpi catasso
gāthā abbhāsi:

16. Taṃ gacchatam¹⁶ tāva¹⁷ pitā viditvā

parammukho vandati pañjali so :

25 Somo ca rājā Varuṇo ca rājā

Pajāpati candimā sūriyo ca¹⁸ —

etehi gutto purisādakamhā

anuññāto¹⁹ sotthi puccheli²⁰ tāta. 79.

¹ Bā mātā. ² Bā omits maraṇaṃeva vāremi. ³ Bā phalaṃ. ⁴ Ck bha-
to -ttha-? ⁵ Bā -tvā. ⁶ Bā -parijānāpi. ⁷ Bā siya. ⁸ Ck Bā -ita-, Ck -tva- corr.
to -ttha-? ⁹ Bā yakkha-. ¹⁰ Bā sandhāretum. ¹¹ Bā pati. ¹² Ck -tā, Bā -ti.
¹³ Ck -sa, Bā tāsiyavādaṃ, Bā āśimsavāda. ¹⁴ Bā mātā-, Ck -yāya, Ck mati-
yāya. ¹⁵ Ck katā, Ck katā corr. to kataṃ. ¹⁶ Ck -ti. ¹⁷ Ck tova. ¹⁸ Ck
va. ¹⁹ so all three MSS. ²⁰ Bā muñcebi.

Te „yuttaṃ kathetīti“ tamhā gāmā nikkhamitvā mahā-
maggaṃ āruya nagarābhimukhā gamiṃsu. Ekasmiñ ca
gāme balisādhakā¹ asikosatthāya ekaṃ taruṇaṃ kabara-
vacchaṃ² māretvā cammaṃ gaṇhiṃsu, vacchakamātā dhenu
5 puttāsokena tiṇaṃ na khādanti pāṇiyaṃ³ na pivati parideva-
mānā āhiṇḍanti. Taṃ disvā gāmadārakā rājānaṃ akkosantā

31. Evaṃ kandaṭṭu Pañcālo viputto vippasukkhatu
yathāyaṃ kapaṇā gāvī viputtā paridhāvātīti g. ā. 335.

Tattha paridhāvātīti paridevamānā dhāvātīti.

10 Tato purohito itaraṃ gāthaṃ āha:

32. Yaṃ pasu pasupālassa⁴ pabbhameyya⁵ raveyya vā
ko n' idha aparādh' atthi Brahmaḍattassa rājino ti. 336.

Tattha pabbhameyya⁵ raveyya vā ti bhameyya vā viraveyya vā.
i. v. k.: pasu nāma pasupālassa⁴ rakkhantass' eva dhāvati pi viravati tiṇaṃ.
15 pi na khādanti pāṇiyaṃ pi na pivati, idha rañño ko nu aparādhō ti.

Tato gāmadārakā dve gāthā abhāsiṃsu⁶:

33. Aparādhō mahābrahme Brahmaḍattassa rājino,
arakkhitā jānapadā adhammabalinā hatā. 337.

34. Rattimhi corā khādanti, divā khādanti tuṇḍiyā,
20 ratthasmiṃ kuḍḍarājassa⁷ bahu adhammiko jano,
kathaṃ no⁸ asikosatthā khīrapā haññate pajā ti. 338.

Tattha mahābrahme ti mahābrāhmaṇa, rājino ti rañño, kathaṃ no
ti kathaṃ nu kena nāma kāraṇena, khīrapā haññate pajā ti pāparājassa
sevakehi khīrapako vacchako haññati, idān' eva sā dhenu puttāsokena paridevati.
25 so pi rājā ayaṃ dhenu viya paridevatū 'ti rājānaṃ akkosīṃsu yeva.

Te⁹ „kāraṇaṃ vadathā“ 'ti vatvā pakkamiṃsu. Ath'
antarāmagge ekissā sukkhapokkharaniyā kākā¹⁰ tuṇḍehi vij-
jhितvā maṇḍūke¹¹ khādanti. Bo. tesu taṃ ṭhānaṃ sampattesu
attano ānubhāvena maṇḍukena

¹ Cks balisādhako. ² Bā -akam. ³ Cks pāni-, Bā pāni-. ⁴ Bā -phā-. ⁵ Bā sambha-. ⁶ Ck abhāsuṃ. ⁷ Bā kuṭa-. ⁸ Bā nu. ⁹ Bā add sādhu vo. ¹⁰ Cks kāka. ¹¹ Cks Bā -uke.

17. Yam Daṇḍakāraṇḍagatassa¹ mātā
 Rāmass' akā² sothhānaṃ suguttā³
 taṇ te⁴ ahaṃ sothhānaṃ karomi,
 etena saccena sarantu devā,
 anuññāto⁵ sotthi paccehi⁶ putta⁷. 80. 5
18. Āvī raho pi manopadosaṃ
 nāhaṃ sare jātum Alīnasatte⁸,
 etena saccena sarantu devā,
 anuññāto⁹ sotthi paccehi¹⁰ bhātā¹¹. 81.
19. Yasmā ca me anadhimano¹² si¹³ sāmi 10
 na cāpi me manasā appiyo si,
 etena saccena sarantu devā,
 anuññāto sotthi paccehi¹⁴ sāmīti. 82.

Tattha parammukho ti ayam me putto parammukho gacchatīti taṃ
 viditvā¹⁵, pañjalīti tasmā kāle sīrasi añjalīm thapetvā vandati devatā na- 15
 masatī, purisādakamhā 'ti purisādakassa santikā tena anuññāto sotthina
 paccehi¹⁶, Rāmassakā¹⁷ ti Rāmassa akāsi, eko kira Bārāpasivasi¹⁸ Rāmo
 nāma mātīpasako¹⁹ mātāpitāro paṭijagganto vohāratthāya gato Daṇḍakiraṇḍo
 vijite Kumbhavatīnagaraṃ gantvā naividhena vassena sakalapaṭṭhe vināsiya-
 māne mātāpitunnaṃ²⁰ guṇaṃ sari, aha naṃ mātupaṭṭhānadhammassa²¹ balena²² 20
 devatā sotthina āneyitvā mātū adāsi, taṃ kāranaṃ sutivasena²³ āharitvā evaṃ
 pha, sotthānaṃ ti sotthibhāvaṃ²⁴ pana kiñcāpi devatā karāsi mātupaṭṭhānaṃ
 nissāya nibhattatā pana mātā akāsi vuttaṃ, taṃ te²⁵ ahaṃ ti ahaṃ pi te
 tath' eva sotthānaṃ²⁶ karomi, maṃ nissāya tath' eva²⁷ sotthibhāvo hotū 'ti
 attho, aha vā karomīti lechāmi, etena saccena²⁸ 'ti sacc devatāhi tassa 25
 sotthina ānūtabhāvo sacco etena saccena mātāpitunnaṃ²⁹ sarantu devā, Rāmaṃ
 viya taṃ pi āretvā mama dassentū 'ti attho, anuññāto ti purisādena gacchā
 'ti anuññāto devatānaṃ ānubhāvena sotthiṃ³⁰ paṭijāgaccha puttā 'ti vadati,
 jātum Alīnasatte³¹ ti jātu³² Alīnasatte³³ mama bhātiko ahaṃ sammukhā
 vā parammukhā vā manopadosaṃ na sarāmi, na mayā tamhi manopadoso kata- 30
 pubbo pi³⁴, evaṃ aha kaṇṭhā saccaṃ akāsi, yasmā ca me anadhimano

¹ B^d -kīraṇḍo-. ² B^d akosi, B^e akāsi. ³ B^d sugutto, B^e suguttā. ⁴ B^d bhante.
⁵ so all three MSS. ⁶ B^d muñcehi. ⁷ C^k puttāhi. ⁸ C^k jāmādiṇa, B^d jātum-
 alīnasatte. ⁹ B^d -āto. ¹⁰ B^d muñcehi, C^k pañcehi. ¹¹ C^k hoti. ¹² B^d -māno.
¹³ B^d pi. ¹⁴ B^d mañceti. ¹⁵ B^d adds mātāpitāro vanditvā gacchatīti iti etaṃ
 taṃ parammukhā gacchantāṃ puttāṃ disvā in the place of taṃ viditvā. ¹⁶
 B^d muñcehi. ¹⁷ B^d -siṭṭi. ¹⁸ so all three MSS. ¹⁹ B^d mātū-. ²⁰ B^d -tu.
²¹ B^d -kammaṣa-. ²² B^d phalena. ²³ B^d suta-. ²⁴ B^d add taṃ. ²⁵ B^d bhan-
 te. ²⁶ B^d tamēva sotthinaṃ. ²⁷ B^d tattheva. ²⁸ B^d mamapi puttāhi. ²⁹ all
 three MSS. -i. ³⁰ C^k jātumādīna-, B^d jātumandālisatte. ³¹ B^d add ekamsena.
³² C^k ādi-, B^d alīnasatte, B^e alīna-. ³³ B^d ti.

35. Evaṃ khajjatu Pañcālo hato yuddhe saputtako
yathāham ajja khajjāmi gāmakehi¹ araṇṇajo ti 339.
rājānaṃ akkosāpesi.

Tattha gāmakehīti¹ gāmaṇḍāsihi.

Taṃ sutvā purohito maṇḍukena² saddhiṃ sallapanto: 5

36. Na sabbabhūtesu vidhenti rakkhaṃ
rājāno maṇḍuka maṇussaloke,
n' ettāvata³ rājā adhammacārī
yaṃ tādisaṃ jīvaṃ adeyyu³ dhamkā ti g. ā. 340.

Tattha jīvaṃ ti jīvaṇṇaṃ, adeyyuṃ⁴ ti khādeyyuṃ⁵, dhamkā kākā. 10
Ettāvata³ rājā adhammiko nāma hoṭi, kiṃ sakkā araṇṇaṃ pavasiṭvā raṇṇa
taṃ rakkhantena caritun ti.

Taṃ sutvā maṇḍuko dve gāthā abhāsi:

37. Adhammarūpo vata brahmacārī
anuppiyaṃ bhāsati khattiyassa,
vilumpamānāya puthuppajāya
pūjesi rājā⁶ paramappavādiṃ⁷. 341. 15

38. Sace imaṃ brahme surajjakāṃ siyā
phītaṃ raṭṭhaṃ muditaṃ vippasannaṃ
bhutvā balim aggapiṇḍaṃ ca kākā
na mādisaṃ jīvaṃ adeyyu dhamkā ti. 342. 20

Tattha brahmacārīti purohitaṃ garahantaṃ⁸ āha, khattiyassa⁹ ti
evārūpassa pāparaṇṇo, vilumpamānāya¹⁰ ti viluppamānāya¹¹, ayam eva vā
pātho, puthuppajāya¹² ti vipulāya pajāya vināsiyamānāya, pūjesi¹³ pasamsi¹⁴,
surajjakan ti chandādivasena agantvā¹⁵ dasa rājadhamme akopentena¹⁶ 25
rakkhiyamānaṃ sace idaṃ surajjaṃ¹⁷ bhaveyya, phītaṃ ti deveṣu¹⁸ sammā
dhāraṃ¹⁹ anuppavacchanteṣu²⁰ sampannasassaṃ²¹, na mādisaṃ ti²² evaṃ sante
mādisaṃ jīvaṇṇaṃ yeva kākā na khādeyyuṃ, evaṃ chasu thānesu akkosanaṃ
Bodhisattānubhāvena ahoṣi.

¹ Bds -mi-. ² Bd -ehi-. ³ Cks adheyya, Bd adeyyuṃ. ⁴ Ck adheyyuṃ. ⁵ Cks
-dhe-. ⁶ Cks Bd rājāṃ. ⁷ Bd -dam-. ⁸ Bds -to-. ⁹ Bd viluppa-. ¹⁰ Cks
viluppa-. ¹¹ Ck -sayam, C -sayim-. ¹² Bd āg-. ¹³ Bd adds raṇṇā. ¹⁴ Bd
-akam-. ¹⁵ Cks deve. ¹⁶ Cks samma-. ¹⁷ Bd -va-. ¹⁸ Bd -ssisaṃ. ¹⁹
Ck khādiyaṃ, C -khādisaṃ.

s i sāmīti mama sāmī Alīnasattu¹ yasmā tvaṃ adbhīmano² maṃ³ adbhībhavitvā⁴
atikkamitvā aññaṃ manena na patthesi⁵, na cāpi me manasā appiyo sīti
mayham pi ca⁶ manasā tvaṃ⁷ appiyo na hosi, aññamaññaṃ piyasamvāsā va
mayan ti evam assa aggamaheṣi saccam akāsi.

- 5 Kumāro pi⁸ pitarā akkhātanayena yakkhāvāsamaggaṃ paṭi-
pajji. Yakkho pi⁹ „khattiyā nāma bahumāyā honti, ko jānāti
kiṃ bhavissatīti“ rukkhaṃ abhirūhitvā raṇṇo āgamanam¹⁰
olokento nisīdi. So kumāraṃ āgacchantaṃ disvā „pitaraṃ
nivattetvā¹¹ putto āgato bhavissati¹², n’ atthi me bhayan“ ti
10 otaritvā tassa piṭṭhiṃ dassento nisīdi. So āgantvā tassa purato
atṭhāsi. Atha¹³ yakkho g. ā.: **108500**

20. Brahā¹⁴ ujū cārumukho kuto si,
na maṃ pajānāsi vane vasantaṃ,
luddaṃ maṃ ūatvā purisādako ti

- 15 ko sotthim ājānam idhāvajeyyā¹⁵ ti. 83.

Tattha ko¹⁶ sotthimājānamidhāvajeyyā¹⁶ ti kumārako nāma purisa-
attano sotthibhāvaṃ jānanto icchanto¹⁵ idhāgaccheyya¹⁶, ājānanto āgato maṃ ā-
si.

Taṃ sutvā kumāro gātham āha:

21. Jānāmi ludda: purisādako tvaṃ,
20 na taṃ na¹⁷ jānāmi vane vasantaṃ,
aham pi¹⁸ putto smi Jayaddisassa,
mam ajja khāda pituno pamokkhā¹⁹ ti. 84.

Tattha pamokkhā ti pamokkhabetu²⁰, ahaṃ pitu jīvitaṃ datvā idhā-
gato, tasmā taṃ²¹ muñca maṃ khāda²¹ ti attho.

- 25 Tato yakkho gātham āha:

22. Jānāmi: putto ti²² Jayaddisassa,
tathā hi vo mukhavanno ubhinnaṃ,

¹ Bā alīda-. ² Bā anābhīmano. ³ Bā nāma. ⁴ Bā abhībha-. ⁵ Bā patthesi.

⁶ Bā omits ca. ⁷ Bā adds pi. ⁸ Ck omits pi. ⁹ Bā adds evam cintesi. ¹⁰

Bā ga-. Bā āgamanamaggaṃ? ¹¹ Bā -itvā. ¹² Bā -atthi. ¹³ Bā athassa, Bā

aha naṃ. ¹⁴ Ck brū-? Bā brahmā. ¹⁵ Bā omits ic-. ¹⁶ Bā add tvaṃ. ¹⁷

Ck Bā omits na. ¹⁸ Bā ahañca. ¹⁹ Bā -o, Bā pamokkhā. ²⁰ Bā -kkhā-. ²¹

Ck tvaṃ. ²² Bā et.

Tam sutvā rājā ca purohito ca araṇṇe vāsitaracchāna-
maṇḍukaṃ¹ upādāya sabbe amhe yeva akkosantīti. Tato va
nāgaram gantvā dhammena rajjam kāretvā M-assa ovāde ʒhitā
dānādīni puṇṇāni karimṣu.

- 5 S. Kosalaraṇṇo i. d. ā. „mahārāja raṇṇā nāma agatigamanam.
pahāya dhammena rajjam kāretabban“ ti vatvā j. s.: „Tadā gaṇḍa-
tindukadevatā“ aham evā“ ti. Gaṇḍatindukajātakaṃ⁴. Tīm-
sanipāta vaṇṇanā niṭṭhitā¹.

¹ Cks vāsam-. ² Bd gaṇḍutinduka-. ³ Bd gaṇḍutindukajātakaṃ niṭṭhitam. ⁴ Bd
omits timsa - - tā

sdukkaraṃ c' eva kataṃ tavēdaṃ
yo maccum¹ icche pituno pamokkhā² ti. 85.

Tattha tathā hi vo ti tādiso va³ vo tumhākaṃ ubhinnaṃ pi sadiso va
mukhavaṇṇo ti attho, kataṃ tavedaṃ ti idaṃ tava kammaṃ sdukkaraṃ.

Tato kumāro g. ā.:

5

22. Na dukkaraṃ kiñci-m-ah' ettha maññe
yo maccum⁴ icche pituno pamokkhā
mātu⁵ ca hetū paraloka gamya⁶
sukhena saggena ca sampayutto ti. 86.

Tattha kiñci mahettha maññe ti kiñci ahaṃ ettha na maññāmi, idaṃ 10
vuttaṃ hoti: yakkha yo puggalo pitu vā pamokkhatthāya⁷ mātu vā⁸ hetu⁹
paralokaṃ gantvā sukhe¹⁰ sagge nibbattanasukhe¹¹ sampayutto bhavitum
maccum icche¹² maritum icchati, tasmā ahaṃ ettha mātāpitunnaṃ atthāya
jīvitapariēcge kiñci dukkaraṃ na maññāmi.

Taṃ sutvā yakkho „kumāra maraṇassa abhayanakasatto¹³ 15
nāma n' atthi, tvaṃ kasmā na bhāyasīti“ puechi. So tassa
kathento dve gāthā abhāsi:

24. Ahaṃ ca kho attano pāpakiriyaṃ
āvī¹⁴ raho vāpī¹⁵ sare na jātu,
saṃkhātājātīmaraṇo¹⁶ 'ham asmi,
yath' eva me idha tathā parattha. 87.

20

25. Khād' ajja man dāni mahānubhāva,
kāraṣṣu kiccāni imaṃ sarīraṃ,
rukkhassa vā te papatāmi¹⁷ aggā,
chādayamāno¹⁸ me yaṇ¹⁹ tvaṃ adesi maṃsaṃ ti. 88. 25

Tattha sare na jātū 'ti ekasāseṇ' eva na²⁰ sarāmi, saṃkhātājātī-
maraṇohamasmi²¹ ahaṃ nāneṇa supariēcchinna-jātīmaraṇo jātassatto²² amara-
nadhammo nāma n' atthīti jānāmi, yatheva me idhā 'ti yath' eva²³ mama

¹ B^d mattam. ² B^s pamukkhā. ³ C^k ca. ⁴ B^d matthum. ⁵ so all three MSS.
for matuc-? ⁶ B^d -kaṃ gantvā. ⁷ B^d pamukkhā-. ⁸ B^s adda pitu vā. ⁹ B^d
atthāya. ¹⁰ B^d sukha saggena ti. ¹¹ B^d nippatita-. ¹² B^d mattumicche ti. ¹³
C^k abhā-. ¹⁴ C^k B^d avi. ¹⁵ C^k cāpi. ¹⁶ all three MSS. -jāti-. ¹⁷ C^s pi-
patāmi, B^d omits pi. ¹⁸ so C^k; B^d chādayamāno. ¹⁹ C^k me ya, B^d mayham.
²⁰ C^k omits na. ²¹ C^k -jāti- asminti, B^d -jātīmaraṇo, omitting hamasmiti.
²² B^d ti attho in the place of jā-. ²³ C^k tatheva.

XVII. CATTĀLISANIPATA.

1. Tesakuṇajātaka.

Vessantarantaṃ pucchāmiti. Idam S. J. Kosalarañño
ovādivasena¹ kathesi. Tam hi rājānaṃ dhammasavanatthāya āgataṃ
S. āmantetvā „mahārāja rañño nāma dhammena rajjam kāretabbam. 5
yasmim hi samaye rājāno adhammikā honti rājayuttāpi tasmim² samaye
adhammikā hontīti“ Catukkanipāte āgatayuttanayena³ ovaditvā agati-
gamane ca agamane ca ādinavaṃ ca ānisaṃsaṃ ca kathetvā supina-
kūpamā⁴ ti ādinā nayena kāmesu ādinavaṃ vitthāretvā⁵ „mahā-
rāja imesaṃ⁶

10

Maccunā saṃgaro⁷ n' atthi lañcaggāho na vijjati

yuddham n' atthi jayo n' atthi, sabbe maccuparāyanā.

„tesaṃ paralokaṃ gacchantānaṃ t̥hapetvā attanā katakalyāṇakammam⁸
aññā⁹ patit̥thā nāma n' atthi. evaṃ ittarapaccupatt̥hānaṃ avassam
pahātabbam, yasaṃ nissāya pamiādam kātum va vaṭṭati¹⁰, appamat- 15
tena¹¹ hutvā dhammena rajjam kāretum vaṭṭati¹⁰, porāṇakarājāno¹²
anuppanne pi Buddhe paṇḍitānaṃ ovāde t̥hatvā dhammena r. kāretvā
devanagaraṃ pūrayamānā gamimsū“ 'ti vatvā tena yācito a. ā.:

A. B. Br-o r. k-o aputtako ahosi, patthento puttam vā
dhītaram vā na labhi¹³. So ekadivasam mahantena parivārena 20
uyyānaṃ gantvā divasabhāgaṃ uyyāne kīṭtvā maṅgalasāla-

¹ B^d adds ārabba. ² B^d adds hi. ³ C^k -suttanayena, B^d -vuttanayeneva. ⁴
C^k -ku-, B^d -kūpamā kāmā. ⁵ B^d vivaretvā. ⁶ B^d -sañhi. ⁷ B^d saṃka-. ⁸
B^d katarim-. ⁹ C^k amñam. ¹⁰ C^k vaṭṭatīti. ¹¹ B^d appamattena. ¹² C^k
pārānakā. ¹³ B^d -ati.

idha tathā paraloke tathā idhāpi maraṇato mutti¹ nāma n' atthīti idam me²
 nāgena suparicchinnam, karassu kiccānīti iminā sarīrena kattabbakiccāni
 kara³, imam te mayā nissattham sarīram, chādayamāno⁴ me yantvama-
 desimaṃsan⁵ ti mayi rukkhaggā patitvā mate mama sarīrato⁶ tvaṃ chāda-
 5 yamāno⁷ rocayamāno yaṃ yaṃ icchasi taṃ taṃ maṃsaṃ adesi⁸ khādeyya-
 sīti attho.

Yakkho tassa vacanam sutvā bhīto hutvā „na sakkā imassa
 maṃsaṇi khāditum, upāyena naṃ palāpessāmiti“ cintetvā

16. Idaṃ ca⁹ te ruccati rājaputta;
 10 cajāsi¹⁰ pāṇam pituno pamokkhā¹¹,
 tasmā hi so¹² tvaṃ taramānarūpo
 sambhaṇja kaṭṭhāni jalehi¹³ aggin ti ā. 89.

Tattha jalehīti¹⁴ araṇṇam pavisitvā sārādārūni āharitvā aggin jaletvā¹⁵
 niddhūme¹⁶ aṅgāre kara tattha te maṃsaṃ pacitvā khādissāmīti dīpeti.

15 So tathā katvā tassa santikam agamāsi.

Taṃ kāraṇaṃ pakāseto S. itaram gātham āha:

37. Tato have¹⁷ dhitimā rājaputto
 dārū samāhatva¹⁸ mahantam aggin¹⁷
 sandīpayitvā¹⁹ paṭivedayittha¹⁹:
 20 ādīpito dāni mahāyam aggīti²⁰. 90.

Yakkho aggin katvā āgataṃ kumāraṃ oloketvā „ayaṃ
 purisa-sīho²¹, maraṇena²² pi 'ssa bhayaṃ n' atthi, mayā etta-
 kam kalam evaṃ nibbhayo nāma na diṭṭhapubbo²³ ti loma-
 haṃsajāto kumāraṃ punappuna²⁴ olokeno nisīdi. Kumāro
 25 tassa kiriyaṃ disvā g. ā.:

28. Khād' ajja maṃ dāni²⁵ pasayhakārī²⁵,
 kiṃ maṃ muḃḃam pekkhasi haṭṭhalomo,

¹ Bā mutto. ² Bā mama. ³ Bā karaṇa. ⁴ Bā khādayamāno. ⁵ C* yantvaṃ maṃdesi-, C* yantvaṃ maṃdesi-, Bā mayham tvamaṃdesi maṃsaṃ in the place of me-. ⁶ C* sarīro. ⁷ Bā khādayamāno. ⁸ Bā khādesi. ⁹ so all three MSS. for ce? ¹⁰ C* cajāsi, C* cchāsi. ¹¹ Bā o. ¹² C* han, C* bha. ¹³ Bā jā-. ¹⁴ Bā nandhū-. ¹⁵ C* bha-. ¹⁶ C* -bhatva, Bā -hantvā. ¹⁷ all three MSS. -l. ¹⁸ C* sandhī-, Bā saṇṇi-. ¹⁹ C* -ttho, Bā pati-. ²⁰ Bā mahāyakkhamaggīti. ²¹ Bā -so-sīho viya. ²² Bā haraṇa. ²³ Bā -naṃ. ²⁴ Bā maddāni. ²⁵ C* Bā -ri.

rukḥhamūle sayanaṃ attharāpetvā¹ thokaṃ niddāyitvā pabuddho
 sālarukḥhaṃ olovento² tattha saṇḍakulāvakaṃ passi, saha
 dassanen³ ev⁴ assa sineho⁵ uppajji, so ekaṃ purisaṃ pakkosā-
 petvā „imaṃ rukḥhaṃ abhirūhitvā⁶ etasmim⁷ kulāvake kassaci
 5 atthitaṃ vā natthitaṃ vā jānāhīti“ āha. „So abhirūhitvā⁸ tattha
 tiṇi aṇḍakāni disvā rañño ārocesi. „Tena hi etesaṃ⁹ upari
 nāsāvataṃ¹⁰ mā vissajjesīti“ vatvā caṃkoṭake¹¹ kappāsapicūṃ
 attharivitvā „tatth¹² etāni¹³ aṇḍakāni ṭhapetvā sanikaṃ otarā¹⁴“ ti
 otarāpetvā caṃkoṭakaṃ¹⁵ hatthena gahetvā „katarasaṇḍa-
 10 kāni¹⁶ nāṃ¹⁷ etānīti“ amacce pucchi. Te „mayāṃ na jānāma,
 nesādā jānissantīti“ vadimsu. Rājā nesāde pakkosāpetvā
 pucchi. Nesādā „mahārāja¹⁸, ekaṃ ulūkaṇḍaṃ¹⁹, ekaṃ sāli-
 kāya aṇḍaṃ, ekaṃ sukaṇḍaṃ²⁰“ ti kathayimsu. „Kiṃ pana
 ekasmim²¹ kulāvake tinnaṃ saṇḍikānaṃ aṇḍāni hontīti“.
 15 „Āma deva paripanthe asati sunikkhittāni. na nassantīti“.
 Rājā tussitvā „ime mama puttā bhavissantīti“ tāni tiṇi aṇḍāni
 tayo amacce paṭicchāpetvā²² „ime mayhaṃ puttā bhavissanti,
 tumhe sādhuḥkaṃ paṭijaggitvā aṇḍakosato nikkhantakāle mama
 āroceyyātha“ ti āha. Te²³ sādhuḥkaṃ rakkhimsu. Paṭhamāṃ²⁴
 20 ulūkaṇḍaṃ bhijji, amacco ekaṃ nesādaṃ pakkosāpetvā „itthi-
 bhāvaṃ vā purisabhāvaṃ vā jānāhīti“ vatvā tena vīmamsitvā
 „puriso“ ti vutte rājānaṃ upasaṃkamitvā „putto te deva jāto“
 ti āha. Rājā tutṭho, tassa bahuṃ²⁵ dhanāṃ datvā „putta-
 kaṃ²⁶ sādhuḥkaṃ paṭijagga, Vessantaro ti c' assa nāmaṃ
 25 karohīti“ vatvā uyyojesi. So tathā akāsi. Tato katipāhacca-
 yena sālikāya aṇḍaṃ bhijji, so pi amacco taṃ nesādena vī-
 maṃsāpetvā „itthīti“ sutvā rañño santikaṃ gantvā „dhītā
 deva jātā“ ti āha. Rājā tutṭho tassāpi dhanāṃ²⁷ datvā

¹ B^d attharivitvā. ² B^d -etvā. ³ C^k sneho. ⁴ B^d -ruyhitvā. ⁵ B^d ekasmim. ⁶ B^d tesam. ⁷ B^d nāsa-. ⁸ B^d caṃkoṭake. ⁹ B^d eva. ¹⁰ B^d -āhi. ¹¹ B^d caṃkoṭakaṃ. ¹² C^k -kā. ¹³ B^d adds tesu. ¹⁴ B^d -kaṇḍaṃ. ¹⁵ B^d suvaka-
 aṇḍaṃ. ¹⁶ B^d -detvā. ¹⁷ B^d adds tāni. ¹⁸ B^d tesu pa-. ¹⁹ C^k B^d -u. ²⁰ B^d adds me. ²¹ B^d bahudha-.

tathā tathā tuyham ahaṃ karomi
yathā yathā maṃ chādamāno¹ adesīti. 91.

Tatha muhun ti punappuna, tathā tathā tuyhamahan ti ahaṃ
tuyham tathā tathā² vacanaṃ karomi, idāni³ karissāmi yathā yathā maṃ
chādayamāno⁴ adesī khādisasī, tasmā khād' ajja man ti. 5

Ath' assa⁵ vacanaṃ sutvā yakkho g. ā.:

99. N' etādisaṃ⁶ arahati khāditāye⁷

dhamme t̥hitaṃ saccavādiṃ vadaññiṃ,

muddhāpi tassa vipphaleyya⁸ sattadhā

yo tādisaṃ saccavādiṃ adeyyā⁹ 'ti. 92. 10

Taṃ sutvā kumāro „sace maṃ na khāditukāmo si atha
kasinā dārūni¹⁰ bhañjāpetvā aggiṃ kāresīti¹¹“ vatvā „palā-
yissati nu kho no ti 'tava parigaṇhatthāyā“¹² 'ti vutte „tvam
idāni maṃ kathaṃ parigaṇhissasi, so¹³ 'haṃ tiracchānayogiyam
nibbatto Sakkassa¹⁴ devaraṇṇo attānaṃ parigaṇhitum¹⁵ na¹⁶
adāsin¹⁷“ ti vatvā 15

a. Indaṃ¹⁸ hi so brāhmaṇaṃ¹⁹ maññamāno (vol. III p. 51.)

saso¹⁷ avāsesi¹⁸ sake sarīre,

ten' eva so candimā devaputto

sasatthuto¹⁹ kāmadoh' ajja²⁰ yakkho ti ā. 93. 20

Tass' attho: Indaṃ²¹ hi so sasapaṇḍito brāhmaṇo eso ti brāhmaṇaṃ
maññamāno ajja²² imaṃ sarīraṃ khāditvā idha yasā²³ 'ti²⁴ evaṃ sake sarīre attano
sarīraṃ dātum avāsesi²⁵ vāsaṇesīti²⁶ attho sarīraṃ c' assa bhakkhatthāya adāsi,
Sakko pabbateraṇaṃ piḷetvā ādāya candamaṇḍale sasalakkaṇaṃ akāsi, tato
paṭṭhāya ten' eva sasalakkaṇena so candimā devaputto sasi sasi evaṃ sa-
satthuto²⁷ lokassa kāmadohū²⁸ pamavaddhano²⁹ ajja³⁰ yakkho viroceti,
kappaṭṭhiyaṃ h' etaṃ³¹ paṭṭhāriyaṃ ti. 25

¹ Bā khāda-; read chādamān' ? ² C² omits one tathā. ³ Bā adds kim. ⁴ C⁴
cā-, Bā khā-, adding rocanamāno, Bā adds rocamāno. ⁵ Bā kumārassa in
the place of athassa ⁶ Bā ko tā-. ⁷ Bā -tāso. ⁸ C⁸ vipa-, C⁹ vipha-, Bā
phaleyyam. ⁹ all three MSS -uni. ¹⁰ Bā kāresīti, C¹⁰ karohīti. ¹¹ Bā yo.
¹² Bā sakka. ¹³ C¹³ -tun. ¹⁴ Bā omits na. ¹⁵ so C¹⁵; Bā idam, C¹⁵ na idam.
¹⁶ Bā -po. ¹⁷ Bā yaso. ¹⁸ C¹⁸ Bā ā-, C¹⁸ ā- corr. to a-. ¹⁹ Bā sasatthako.
²⁰ Bā -ruhaṇṇa. ²¹ C²¹ Indaṃ corr. to idam, Bā idam, C²¹ na idam. ²² Bā hi.
²³ C²³ āva-, C²³ āva-. ²⁴ C²⁴ vā-. ²⁵ C²⁵ sasatthato, Bā sasatthuko. ²⁶ Bā -ruho.
²⁷ Bā -vaḍḍano. ²⁸ Bā ajjāpa. ²⁹ Bā kappaṭṭhiyaṃhetam, C²⁹ kappaṭṭhiyaṃ-.

„dhītaram me sādhuṇaṁ patijagga, Kuṇḍalinīti c' assā
 nāmaṁ karohīti“ vatvā uyyojesi. So¹ tathā akāsi. Puna
 katipāhaccayena sukaṇḍaṁ² bhijji, so pi amacco taṁ ne-
 sādena vīmaṁsāpetvā „puriso“ ti vutte rañño santikaṁ gantvā
 „putto te deva jāto“ ti āha. Rājā tuṭṭho dhaṇaṁ³ datvā 5
 „puttassa me mahantena parivārena maṁgalaṁ katvā Jam-
 buko ti⁴ nāma karohīti“ vatvā uyyojesi. So¹ tathā akāsi.
 Te tayo pi sakunā tinṇaṁ amaccānaṁ gehesu rājakumāra-
 pariḥārena vaḍḍhanti. Rājā „mama putto, mama dhītā“ ti
 voharati. Atha⁵ amaccā aññamaññaṁ avahasanti⁶: „passatha 10
 rañño kiriyaṁ, tiracchānagate¹ ‘putto dhītā me’ ti vadanto
 vicaratīti“. Rājā cintesi: „ime amaccā etesaṁ pamāṇaṁ⁷
 paññāsampadaṁ na jānanti, pākataṁ nesaṁ karissāmi“.
 Ath' ekaṁ amaccaṁ Vessantarassa santikaṁ pesesi: „tumhe⁸
 pitā pañhaṁ pucchitukāmo, kadā kira āgantvā pucchatīti“.¹⁵
 Amacco āgantvā¹³ Vessantaraṁ vanditvā taṁ sāsanaṁ ārocesi.
 Vessantaro attano patijaggakaṁ¹¹ amaccaṁ pakkhositvā¹²
 „mayhaṁ kira pitā maṁ¹³ pañhaṁ pucchitukāmo, tassa idhā-
 gatassa sakkāro¹⁴ kātuṁ vaṭṭatīti¹⁵“, „kadā āgacchatīti¹⁶“.
 pucchi. Amacco „ito sattame divase āgacchatū“ ti āha. Taṁ 20
 „sutvā Vessantaro „pitā me ito sattame divase āgacchatū“ ti vatvā
 uyyojesi. So gantvā¹⁷ rañño ārocesi¹⁸. Rājā sattame divase
 nagare bheriṁ carāpetvā puttassa vasananivesanaṁ¹⁹ agamāsi.
 Vessantaro rañño mahantaṁ sakkāraṁ kāresi, antamaso dāsa-
 kammakarādīnaṁ²⁰ pi sakkāraṁ kārapesi²¹. Rājā Vessantarasa- 25
 kunassa gehe bhuñjitvā mahantaṁ yasaṁ anubhavitvā sakaṇi-
 vesanaṁ āgantvā rājamaṇe mahāmaṇḍapaṁ kāretvā²² nagare
 bheriṁ carāpetvā alaṁkatamaṇḍape mahājanaparivāro nisīditvā

¹ Bā adds pi. ² Bā suvaṇḍaṁ. ³ Bā bahudha-. ⁴ Bā adds cassa. ⁵ Bā athassa.
⁶ Cks abbasanti. ⁷ Bā mama puttānaṁ in the place of pamāṇaṁ. ⁸ Bā
 -hākaṁ. ⁹ Bā -tūti. ¹⁰ Bā gantvā. ¹¹ Bā -naṁ. ¹² Bā pakkosāpetvā. ¹³
 Bā omits maṁ. ¹⁴ Bā -raṁ. ¹⁵ Cks vaṭṭati. ¹⁶ Bā rājā āgacchatūti. ¹⁷
 Bā āg-. ¹⁸ Bā ācikkhi. ¹⁹ Bā omit vasana. ²⁰ Bā -kāraṇaṁ. ²¹ Bā
 kāresi. ²² Bā kārapetvā.

Taṃ sutvā yakkho kumāraṃ vissajjento

11. Cando yathā Rāhumukhā pamutto

virocate pannarase va bhānumā

evaṃ tuvaṃ¹ porisādā pamutto

5 viroca Kampilla mahānubhāva².

āmodayaṃ³ pitaraṃ mātaraṃ ca,

sabbo ca te nandatu nātipakkho⁴ ti ā. 94.

Tattha bhānumā ti suriyo, i. v. h.: yathā⁵ pannarase Rāhumukhā pamutto cando vā bhānumā vā virocati evaṃ tvaṃ pi mama santikā mutto
10 Kampillaratthe viroca mahānubhāva⁶ 'ti, nandatū 'ti tussatu⁷.

Gaccha mahāvīra⁸ "ti M-aṃ uyyojesi. So pi taṃ nibbiseṇaṃ katvā pañcasālāni⁹ datvā „yakkho nu kho eso no“ ti parigaṇhanto „yakkhānaṃ akkhāni rattāni hanti asimi-sāni, chāyā na paññāyati, asaṃbhūtā honti, nāyā yakkho,
15 manusso esā, mayhaṃ kira pitu¹⁰ tayo bhāro yakkhinīyā gahitā, teṣu tāya¹¹ dve khādītā bhavissanti eko¹² puttasiṇehāna paṭijaggito bhavissati¹³, iminā tena bhavissobhaṃ, imaṃ datvā mayhaṃ pitu¹⁴ ācikkhitvā rajje patittāpessāmīti“ cintetvā „evam¹⁵ bho, na tvaṃ yakkho, pitu na jetthabhātiko si, ehi
20 mayā saddhiṃ gantvā kulasantake rajje chattaṃ vassāpehīti“ vatvā itarena „nāhaṃ manusso“ ti vutte „na tvaṃ mayhaṃ saddahasi, atthi pana so yassa saddahasi“ pucchitvā „atthi asukattāhāne dibbacakkhutāpaso¹⁶“ vutte taṃ ādāya tattha agamāsi. Tāpaso taṃ disvā vā „kiṃ karonto¹⁷“ pitāputtā
25 araṇṇe carathā¹⁸ "ti vatvā tesāṃ nātibhāvaṃ kathesi. So¹⁹ porisādo tassa saddahitvā „tāta tvaṃ gaccha, ahaṃ ekasmiṃ yeva²⁰“ attabhāve dvidhā²¹ jāto, na me rajjen²² attho, pabbajissāṃ ahan²³ ti tāpasassa santike isipabbajjāṃ pabbaji. Atha naṃ kumāro vanditvā nagaram agamāsi.

¹ Ck² tvaṃ. ² Ck² -vā. ³ Bā amodaya. ⁴ Ck² pamokkhā. ⁵ Bā tathā. ⁶ Bā adds vā. ⁷ Bā -lādi. ⁸ Bā -tuno. ⁹ Bā omits tāya. ¹⁰ Ck² eke, C² eke corr. to eko. ¹¹ Bā -titi. ¹² Bā ehi. ¹³ Bā -kkhukā. ¹⁴ so all three MSS. ¹⁵ Bā -omits so. ¹⁶ Bā -ññeva. ¹⁷ C² dvidhā, C² dvi- corr. to dvi-. ¹⁸ Bā dvidho.

„Vessantaram ānetū“¹ 'ti amaccassa santikaṃ pesesi. Amacco Vessantaram suvaṇṇapīṭhe nisidāpetvā ānesi. Saṅko pitu amke nisiditvā pitarā saha kīlitvā gantvā² tatth' eva pīṭhe nisīdi. Atha naṃ rājā mahājanamajjhe rājadhammaṃ puc-
 5 chanto paṭhamam gātham āha:

1. Vessantaram taṃ pucchāmi³. saṅko⁴ bhaddam atthu te, rajjam kāretukāmena kiṃ su kiccaṃ kataṃ varan ti. 1.

Tattha saṅko⁵ 'ti taṃ ālapati, kiṃsū⁶ 'ti Matarakiccaṃ, kataṃ varan ti uttamaṃ hoti, kathehi me tāta sakalaṃ rājadhammaṃ ti evaṃ kira naṃ⁷
 10 so pucchi.

Taṃ sutvā Vessantaro pañham akathetvā va rājānaṃ tāva pamādena codento dutiyaṃ gātham āha:

2. Cirassam vata maṃ⁸ tāto Kaṃso Bārānasiggaho pamatto appamattaṃ maṃ pitā puttam acodayiti. 2.

Tattha tāto⁹ 'ti pitā, Kaṃso ti idaṃ tassa nāmaṃ, Bārānasiggaho ti catūhi saṃgahavāttūhi Bārānasim gahetvā vattanto, pamatto ti evarūpanaṃ paṇḍitānaṃ santike vasanto pañhassa apucchanaṃ pamatto, appamattaṃ ti silādigunayogena maṃ appamattaṃ, pitā ti posakapitā, acodayiti amaccehi tiracchānagāte putte katvā voharatiti avahasiyamāno pamādaṃ āpajjitvā cirassam
 20 ajja codesi pañham pucchiti vadati.

Imāya gāthāya codetvā „mahārāja rañña¹⁰ nāma tisu¹¹ dhammesu thatvā dhammena rajjam kāretabban“ ti vatvā
 rājadhammaṃ kathento āha:

3. Paṭhamen' eva vitatham kodham hāsam¹² nivāraye, tato kiccāni¹³ kāreyya, taṃ vataṃ¹⁴ āhu khattiya. 3.
4. Yaṃ tvaṃ tāta tpe kammaṃ pubbe katam asaṃsayam ratto duttho ca yaṃ kayirā na taṃ kayirā tato punaṃ¹⁵. 4.
5. Khattiyassa pamattassa ratthasmiṃ ratthavaddhana¹⁶ sabbe bhogā vinassanti, rañño taṃ vuccate agham. 5.
- 30 6. Sirī ca tāta Lakkhī ca pucchitā etad abravum: utthānaviriye¹⁷ pose ram' āham¹⁸ anusuyyake. 6.

¹ Bā omits ga-. ² Cks -ma. ³ Cks -nam. ⁴ Bā tam. ⁵ Bā me. ⁶ Ck nāmātisū. ⁷ Ck haṃsam, Cs hasam. ⁸ Bā vattam. ⁹ Cs Bā puna. ¹⁰ Bā -vaddhana. ¹¹ Bā utthāne-. ¹² Ck ramaham, Bā ramamaham.

Tam atthaṃ pakāsento S.¹

99. Tato have² dhitimā rājaputto
katañjali paggayha³ porisādaṃ
anuññāto sotthi sukhi arogo
paccāga⁴ Kampillam Alinasatto⁵ ti 95.

gātham vatvā tassa nagaraṃ gatassa negamādihi katakiriyaṃ das-
sento osānagātham ā.:

99. Tam negamā jānapadā ca sabbe
batthāroha rathikā pattikā ca

- * namassamānā pañjalikā-m-upāgamum⁶:
nam' atthu te, dukkarakārako sīti. 96.

Rājā⁷ „kumāro kirāgato“ ti sutvā paccuggamanam akāsi.
Kumāro mahājanaparivāro gantvā rājānaṃ vandi. Atha nam
so pucchi: „tāta kathaṃ tādīsā porisādā mutto sīti“. „Tāta
nāyaṃ yakkho, tumhākaṃ jeṭṭhabhātā⁸ esa mayhaṃ peṭṭeyyo“ 15
ti sabbapavattim⁹ ārocetvā „tumhehi mama peṭṭeyyam datṭhum
vattatīti“ āha. Rājā taṃ khaṇaṃ űeva bherim carāpetvā
mahantena parivārena tāpasānaṃ sātikaṃ¹⁰ agamāsi. Mahātā-
paso tassa¹¹ yakkhiniyā ānetvā akhāditvā positakāraṇaṃ ca
yakkhabhāvakāraṇaṃ ca¹² tesam űātibhāvaṃ ca sabbam vitthā- 20
rena katesi. Rājā „ehi bhātika, rajjaṃ kārehīti“ āha.
„Alaṃ mahārājā“ ti. „Tena hi etha¹³, uyyāne vasissatha,
ahaṃ vo catupaccayehi¹⁴ upaṭṭhabhissāmīti“. „Nāgacchāmi¹⁵
mahārājā“ ti. Rājā tesam assamato¹⁶ avidūre ekaṃ pabba-
tantaram¹⁷ khandhāvāram¹⁸ bandhitvā mahantaṃ talākaṃ 25
kāretvā kedāre sampādetvā mahādhanam¹⁹ kulasaḥassam ānetvā²⁰
mahāgāmaṃ²¹ nivesetvā²² tāpasānaṃ bhikkhāhāram²³ paṭṭha-
pesi. So gāmo Cullakammāsadammanigamo²⁴ jāto. Suta-

¹ B⁴ adda āha. ² C⁴ bha-. ³ B⁴ -hā, G⁴ pariyaḡā. ⁴ B⁴ paccāgamā. ⁵ B⁴ -linna-. ⁶ read: namassamānā añj-? B⁴ pañjaligatā up-. ⁷ C⁴ rāja. ⁸ B⁴ -tiko. ⁹ B⁴ sabbapavattim. ¹⁰ B⁴ -ke. ¹¹ B⁴ tassa. ¹² C⁴ omits yakkha-. ¹³ B⁴ ettha. ¹⁴ B⁴ catupaccayehi. ¹⁵ B⁴ na āg-, C⁴ na ga-. ¹⁶ B⁴ assamāpadato. ¹⁷ C⁴ pabbatattaram. ¹⁸ B⁴ pappantaram. ¹⁹ C⁴ omits khaṇ-. ²⁰ B⁴ mahantaṃ. ²¹ B⁴ adda mahādhanam kulasaḥassam. ²² B⁴ omits mahā. ²³ B⁴ nivasetvā. ²⁴ B⁴ -ācāraṇ. ²⁵ B⁴ khuddakakāraṇaṃ.

7. Ussuyyake duhadaye purise kammadussake
kālakaṇṇī mahārāja ramati cakkabhañjanī. 7.
8. So [tvam] sabbesaṃ¹ suhadayo sabbesaṃ rakkhito bhava,
alakkhiṃ² nuda mahārāja lakkhi³ bhava nivesanaṃ. 8.
9. Salakkhi dhitisampanno puriso hi⁴ mahaggato
amittānaṃ Kāsipati mūlaṃ aggaṃ ca chindati. 9. 5
10. Sakko pi hi bhūtapati utthāne⁵ na-ppamajjati
sa kalyāṇe dhiṭṭiṃ katvā utthāne kurute mano. 10.
11. Gandhabbā pitaro devā sañjīvā honti tādino,
utthahato appamajjato anuttīṭṭhanti devatā. 11. 10
12. So appamatto akkuṭṭho tāta kiccāni kāraye
vāyamaṃ ca⁶ kiccesu, nālasa vindate sukhaṃ. 12.
13. Tatth' eva te vattapadā esā ca⁷ anusāsani
alaṃ mitte sukhāpetuṃ amittānaṃ dukkhāya cā⁸ 'ti. 13.

Tattha paṭhameneva vitathan ti tāta rājā nāma ādito va musāvādaṃ 15
nivāraye, musāvādino hi rañño rattham nirojaṃ hoti, paṭhaviyā oja⁹ kamma-
karaṇatthānato sattaratanamattaṃ heṭṭhā bhassati¹⁰, tato āhāre¹¹ telamadhu-
phāṇitādisu vā osadhesu¹² oja⁹ na hoti, nirojāhārabhojino¹³ manussā bāvha-
bādha¹⁴ honti, ratthe thalajalapathesu āyo n' uppajjati, tasmīṃ anuppajjante
rājāno duggatā honti, te sevakā saṃgaṇhituṃ na sakkonti, asaṃgaṇhitā rājānaṃ 20
garucittena olokeṇti, evaṃ tāta musāvādo nāma¹⁵ esa nirojo, so jīvitaṭetu pi
na¹⁵ katabbo, saccaṃ pana sādhubaraṃ¹⁶ rasānaṃ ti tad eva pariggahetabbam,
*api ca musāvādo nāma guṇaparidhaṃsako vipattipariyosāno dutiyakacittavāre
avcīparāyaṇaṃ karoti, imasmiṃ pan' atthe 'dhammo have bato hantitī' Cetiya-
jātakaṃ kathetabbam, kodhaṃ ti tāta rājā nāma paṭhamam eva kuṇḍhanalakkha- 25
naṃ kodhaṃ pi nivāreyya, tāta aññesaṃ hi kodho khīpaṃ matthakaṃ na
pāpuṇāti rājūnaṃ¹⁷ pāpuṇāti, rājāno nāma vācāvudhā kuṇḍhitvā olokitaṃ matte-
nāpi paresaṃ vināseṇti, tasmā rañña aññehi manussehi atirekatarāṃ nikkodhena
bhavitabbam khantimettānuddayasampannena attano piyaputtaṃ viya lokaṃ
volokentena, tāta atikodhanaṃ hi rājā uppannaṃ yasaṃ rakkhituṃ na sakkoti, 30
imassa pan' atthassa dīpanattham Khantivādijātaka-Culladhammapāḷajātakāni
kathetabbāni, Culladhammapāḷajātakaṃ hi Mahāpatāpano¹⁸ rājā puttam

¹ Bā sabbe. ² Ck' -ī, Bā -ī. ³ Bā -ī, Bā -khyā. ⁴ Bā ca. ⁵ C' -no. ⁶ Bā sa. ⁷
Bā va. ⁸ Ck' vā. ⁹ Ck' oja. ¹⁰ so C' ; Ck' hassati, Bā bhavissati. ¹¹ C' -ro,
Bā -re vā. ¹² Bā adde vā. ¹³ Bā -janā. ¹⁴ C' bahmā, Bā bahvā. ¹⁵ Bā na
so j. pi musāvādo. ¹⁶ Ck' sādhusa, C' sādurasā. ¹⁷ Bā rājānaṃ. ¹⁸ Bā
mahāpatāpano, Jāt. III ¹⁷/₁₉ mahāpatāpo.

sonamahāsattena porisādassa damitapadeso¹ Mahākammāsa-
dammaṃ² nāma³ 'ti veditabbo.

S. i. d. ā. s. p. j. s. (Saccapariyosāne mātīposakatthero⁴ sotā-
pattiphale patiṭṭhahi): „Tadā mātāpitāro mahārājakulāni ahesuṃ,
5 tāpaso Sāriputto, porisādo Aṅgulimālo, kaṇiṭṭhā Uppalavaṇṇā, agga-
maheṣī Rāhulamātā, Alinasattukumāro⁵ aham evā⁶ 'ti. Jayaddisa-
jātakaṃ.

4. Chaddanta-jātaka.

Kinno socasīti. Idam S. J. v. ekaṃ daharabhikkhunīṃ
10 ā. k. Sā kira Sāvattthiyaṃ ekā kuladhītā gharāvāse ādinavaṃ dā-
pabbajitvā ekadivasam bhikkhunīhi saddhīm dhammasavanāya gacchitvā
alamkatadhammāsane nisīditvā dhammaṃ⁷ deśentassa Dasabalaṃ
aparimāṇapūṇāppabbhāvanibbattaṃ uttama-rūpasampatti-yuttama-
bhāvaṃ oloketvā „paricīṇṇapubbā⁸ nu kho me bhavamhi cāretiyā⁹
15 imassa purisassa pādapari-cārikā¹⁰ 'ti cintesi. Ath' assā tam khaṇaṃ
neva jātissaraṇāṇaṃ uppajji: „Chaddantavāraṇakāle aham
purisassa pādapari-cārikā bhūtapubbā¹¹ 'ti. Ath' assā saraṇāyā
mahantaṃ pītipāmojjaṃ uppajji. Sā pitivegena mahāhasitaṃ hitvā
puna cintesi: „pādapari-cārikā nāma sāmikānaṃ hitajjhāsaya¹² hi¹³
20 appakā¹⁴ ahitajjhāsaya¹⁵ va bahutarā, hitajjhāsaya¹⁶ nu kho aham imassa
purisassa ahoṣiṃ ahitajjhāsaya¹⁷ 'ti sā anussaramānā „aham appa-
mattakaṃ¹⁸ dosaṃ hadaye ṭhapetvā vīsaṃratanasatikāṃ Chaddanta-
mahāgajjissaraṃ Sonuttaraṃ nāma nesādaṃ pesetvā visapītasallena¹⁹
vijjhāpetvā jīvitakkhayaṃ pāpesi²⁰ 'ti addasa. Ath' assā soko
25 udapādi, hadayaṃ uṇhaṃ ahosi, sā sokaṃ sandhāretuṃ asakkonti
assasitvā passasitvā²¹ mahāsaddena parodi. Tam disvā S. sitaṃ
pātukaritvā²² „ko nu kho bhante hetu²³ sitassa pātukammāyā²⁴ 'ti
bhikkhusaṃghena puṭṭho „bhikkhave ayaṃ daharabhikkhunī pubbe
mayi kataṃ aparādhaṃ saritvā rodīti²⁵ 'ti vatvā a. ā.:

¹ Es adds paṇa. ² Eds. dammanigāmo. ³ Bd mātu-. ⁴ Bd āha-. ⁵ Ck
-cīṇṇā-, C² parimīṇṇā-, Bd paricīṇṇaṃ-, B² paricīṇṇa. ⁶ Bd vā-
all three MSS. for -cāriyā? ⁷ Bd omits hi. ⁸ Ck² omit appa-. ⁹ Bd
¹⁰ Bd viṣayaṃtena sallena. ¹¹ Ck² -sen. Bd -si. ¹² Bd omits pa-. ¹³ Bd
¹⁴ Bd adds ko paracayo. ¹⁵ Bd rodātīti.

- ghātetvā¹ puttāsokena hadaye² phalite matāya deviyā sayam pi devin anuso-
canto hadayaphālanen' eva³ mari, atha ne tayo pi ekaālāhanen' eva⁴ jhāpesum,
tasmā raññā paṭhamam eva musāvādān vajjetvā duttiyān kodho vajjetabbo,
hāsan⁵ ti hassam⁶, ayam eva vā pātho, tesu tesu kiccesu ubbillaṭṭacittatāya⁷
5 kelisilataṃ parihāsam nivāreyya, tāta raññā nāma kelisīlena na⁸ bhavitabbaṃ,
aparapattiyena⁹ hutvā sabbakiccāni¹⁰ attapaccakkhen' eva katabbāni, ubbilla-
vitacitto¹¹ hi rājā atuletvā kammāni karonto laddham yasam vināseti, imasmim
pan' atthe Sarabhaṅgajātake purohitassa vacanam gahetvā rañño¹² kisavacche
aparajjhivā saha raṭṭhena ucchijjivā¹³ Kukkulaniraye nibbattabhāvo¹⁴ Mā-
10 taṅgajātake Mejjharañño brāhmaṇānān katham gahetvā Mātāṅgataṭṭase aparaj-
jhivā saha¹⁵ raṭṭhena ucchijjivā¹³ niraye nibbattabhāvo¹⁴ Ghatajātake dasa-
bhūtikarājādārakānān lobhamūlānān¹⁶ Kaṇhadīpāyāne aparajjhivā Vāsudeva-
kulassa nāsitaḥhāvo ca kathetabbo, tato kiccāni kāreyyā¹⁷ 'ti evam tāta
paṭhamam musāvādān duttiyān kodham tatiyān adhammahāssān vajjetvā tato
15 pacchā rājā raṭṭhavasīnān katabbakiccāni kāreyya¹⁷, tam vataṃ¹⁸ āhu
khattiyā 'ti khattiya mahārāja yam mayā vuttam etam rañño vatasamādānan
ti porānakapaṇḍitā kathayimsu, na tam kayirā ti yam tayā rāgādivasena
pacchātāpakaram kammam kataṃ hoti tato pubbe kataṃ tato¹⁹ puna tādīsaṃ
kammam na kayirā²⁰ mā kāreyyāsi²¹ tāta 'ti, vuccate ti tam rañño aghaṇ
20 ti vuccati, evaṃ porānakapaṇḍitā kathayimsu 'ti, siri cā 'ti²² Vessantara-
sakune²³ pubbe Bārāṇasīyam pavattitam kāraṇam āharitvā dassento āha, tattha
abravun ti Suciparivāraseṭṭhinā pucchitā kathayimsu, utṭhānaviriye²⁴ ti
yo poso utṭhāne ca viriye ca paṭiṭṭhito na ca paresam sampattim disvā usuyyati²⁵
tasmim ahaṃ abhiramāmīti²⁶ evam²⁷ tāta Siri kathesi, usuyyake²⁸ ti Alakkhi
25 pana tāta pucchitā ahaṃ parasampattiusuyyake ducce²⁹ kalyāṇakammadussake,
yo³⁰ kalyāṇakammam dussento³¹ appiyyanto aṭṭiyanto³² na karoti tasmim
abhiramāmīti āha, evam sā kālakaṇṇī mahārāja ramati patirūpadesavāsādin
kusalacakkassa bhaṇjanī, suhadayo ti sundaracitto hitacittako, nuda³³ 'ti
nīhara³⁴, nivesanan ti lakkhyā³⁵ pana³⁶ nivesanam bhav. paṭiṭṭhā hohi,
30 salakkhi dhitisampanno ti mahārāja Kāsiṭṭhi so puriso paññāya c' eva
viriyyena ca sampanno, mahaggato ti³⁷ mahajjhāsayo, corānān paccayabhūto
gaṇhanto amittānam mūlān³⁸ core gaṇhanto amittānān³⁹ aggaṃ chindatīti vadati,
o

¹ Bā ghāte-. ² Ck -ya, C^s -yam. ³ Bā hadayena phaliteneva. ⁴ Bā ekālāhāne.
⁵ Bā ha-. ⁶ Bā hā-. ⁷ Bā uppilāya cittaḥkāya. ⁸ Ck^s kelisīlān nāma. ⁹ Ck^s
-patta-. ¹⁰ Bā sabbāni-. ¹¹ Bā uppilāpita-. ¹² Bā daṇḍakirañño. ¹³ Ck^s
ucchinditvā. ¹⁴ Bā add ca. ¹⁵ Bā saka. ¹⁶ Bā moha mūlānān vacanam gahetvā.
¹⁷ Bā ka-. ¹⁸ Bā vattam. ¹⁹ so Bā; Ck^s kataro in the place of kataṃ tato.
²⁰ Ck^s -ra. ²¹ Ck -rati, C^s -rāti. ²² Bā adds idaṃ, B^s imam. ²³ Bā -no.
²⁴ Bā -ne-. ²⁵ Bā usuyyati. ²⁶ Bā adds āha. ²⁷ Bā add tāva. ²⁸ Bā
ussuya-. ²⁹ Bā duhadaye. ³⁰ Ck^s so. ³¹ C^s Bā dussanto. ³² Ck^s aṭṭhi-,
Bā aṭi-. ³³ Ck^s nuda. ³⁴ Ck^s add ti. ³⁵ Ck -a, C^s lakhyā, Bā lakkhā. ³⁶
Bā nanān. ³⁷ Ck^s omit ti. ³⁸ Ck^s -le. ³⁹ so Bā; Ck^s omit amittānam.

Atīte Himavati¹ Chaddanta-dahaṃ upanissāya aṭṭhasa-
hassā hatthināgā vasiṃsu iddhimanto vehāsayaṃgamā². Tadā
Bo. jeṭṭhakavāraṇassa putto hutvā nibbatti, so sabbaseto ahosi
rattamukhapādo. So aparabhāge vuddhippatto³ aṭṭhāsīti-
hatthubbedho ahosi vīsaṃratanaśatāyāmo⁴ aṭṭhaṇṇāsahatthāya 5
rajaśatāmasadisāya soṇḍāya samannāgato, dantā paṇ' assa
parikkhepato paṇṇarasahatthā ahesuṃ dīghato timsahatthā⁵
chabbaṇṇāhi rasmihi⁶ samannāgatā. So aṭṭhannam nāgasa-
hassānaṃ jeṭṭhako ahosi, paccekabuddhe⁷ pūjesi. Tassa dve
aggamahesiyo ahesuṃ Cullasubhaddā Mahāsubhaddā cā 'ti. 10
Nāgarājā aṭṭhasahassanāgaparivāro Kaṇṇanaguhāyaṃ vasati.
So pana Chaddantadaho āyāmato ca vitthārato ca paññāsa-
yojano hoti, tassa majjhe dvādasayojanappamāṇe thāne sevālaṃ
vā paṇakam⁸ vā n' atthi, maṇikkandhavannaṃ udakam eva
saṃjeṭṭhati. Tadanantaraṃ yojanavithatam⁹ suddham¹⁰ kalla- 15
hāravanam¹¹ taṃ udakam parikkhipitvā thitam. Tadanantaraṃ
yojanavithatam eva suddham¹² niluppalavanam¹³ taṃ parikkhi-
pitvā thitam, yojanayojanavithatān¹⁴ eva rattuppalasetuppala-
rattapadumasetapadumakumudavanāni purimaṃ purimaṃ pa-
rikkhipitvā thitāni, imesaṃ pana sattannaṃ vanānaṃ anantaraṃ¹⁵ 20
sabbesaṃ pi tesāṃ kallahārādivasena¹⁶ omīssakavanam¹⁷ yojana-
vitthatam eva tāni parikkhipitvā thitam. Tadanantaraṃ nā-
gānaṃ paṭiṭṭhappamāṇe¹⁸ uḍake yojanavithatam eva rattasāli-
vanam. Tadanantaraṃ udakapariyante nilapītalohitodātasura-
bhisukhumakusumasamākiṇṇam khuddakagacchavanam. Iti 25
imāni dasa vanāni yojanayojanavithatān¹⁹ eva. Tato khuddaka-
rājamaḥārājamaśanuggavanam. Tadanantaraṃ tipusaelāluka-
lā-bukakumbhaṇḍavallivanāni²⁰. Tato pūgarukkhappamāṇam²¹
ucchavanam. Tato hatthidantappamāṇam²² kadali-phalaṃ

¹ Bā -vante. ² Bā vehāsān-. ³ Bā vuddhi-. ⁴ Bā vīsa ra-. ⁵ Bā casa-. ⁶ Bā
rasmihi. ⁷ Bā pañcasato pacceka-. ⁸ Cā paṇa-, Cā paṇna-. ⁹ Bā kallā-. ¹⁰
Cā suddha. ¹¹ Bā kallāhārādivasena. ¹² Bā kaṭṭippa-. ¹³ Bā -vanam.
¹⁴ Cā puga-, Bā pugga-. ¹⁵ -dappa-, adding phalaṃ.

Sakko ti Indo, bhūtapatīti rājānaṃ ālapati, utthāne ti utthānaviriye na-
ppamajjati¹ sabbakiccāni karoti, sa² kalyāṇe ti so devarājā utthānaviriye
manāṃ karonto pāpakammaṃ akatvā kalyāṇe puññakammasmim ñeva dhiṭṭiṃ
katvā appamatto utthāne manāṃ karoti, tassa pana kalyāṇakamme viriyakarana-
bhāvādassanattamā³ dvīsu devalokesu devatāhi saddhiṃ Kavitthārāmaṃ⁴ 5
āgantvā pañhaṃ pucchitvā dhammassa sutabhāvo Mahākaphajātaka attano ānu-
bhāvena janāṃ tasetvā osakkantassa pavattitabhāvo ti evaṃ ādīni vatthūni
kathetabbānti, gandhabbā ti cātummahārājikānaṃ hetthā catuyonikadevā
catuyonikattā yeva kir' ete⁵ gandhabbā nāma jātā, pitaro ti brahmaganadevā⁶
ti uppattivāsena⁷ chakāmāvacarā⁸, tādīno ti tathāvidhassa kusalābhiratassa⁹ 10
rañño¹⁰ te sajīvā hontī samānājivikā upajīvitabbā, tādīsā hi rājāno dānādīni
puññāni karonto¹¹ devatānaṃ pattiṃ deṇṭi, tā¹² taṃ pattiṃ¹³ anurupitvā
sampaṭicchitvā dibbayasena vadḍhanti, anuttitthantīti, tādīsā¹⁴ rañño viriyaṃ
karontassa appamādaṃ āpajjantassa devatā anuttitthanti anugacchanti¹⁵ dhammika-
rakkhaṃ sainvidahanti, so ti so tvaṃ, vāyamaṃsu cā¹⁶ 'ti tāni rattha- 15
kiccāni karonto tulanavasena tīraṇavasena paccakkhakammavasena¹⁷ tesu¹⁸ kie-
cesu viriyaṃ karassu, tattheva te vattapadā ti tāta yaṃ maṃ tvaṃ¹⁹ kiṃ
su²⁰ kiccaṃ kataṃ varan ti pucchī tattha vata²¹ pañhe ye²² ete mayā paṭha-
men' eva vitathan ti ādayo vuttā ete vattapadā vattakoṭṭhāsā ettha vattassu,
esā ti yā te mayā kathitā esā vata²³ anusāsani, alaṇ ti evaṃ vattamāno 20
hi rājā attano mitte sukhāpetum amittānaṃ ca dukkhāya alaṃ pariyatto²⁴
samatto²⁴ ti.

Evaṃ Vessantarasakuṇena ekāya²⁵ gāthāya rañño pa-
mādaṃ codetvā ekādasahi gāthāhi dhamme kathite Buddha-
līlāya pañho kathito ti. Mahājano acchariyabbhutatittajāto 25
sādhukārasatāni pavattesi. Rājā somanassappatto amacce
āmantetvā „bho“ amaccā mama puttana Vessantarena evaṃ
kathentena kena²⁷ kattabbakiccaṃ“ ti²⁸ „mahāsenagutta“ devā²⁹
ti „tena hi 'ssa mahāsenaguttatthānaṃ“ dammīti³⁰ Vessantaraṃ
thānantare thapesi. So³⁰ tato paṭṭhāya mahāsenaguttatthāne³⁰ 30
thito pitu kammaṃ akāsīti. Vessantarapañho nitthito.

¹ Bā - tīti. ² Cks omit sa. ³ Bā adds sarabhaṅgajāta. ⁴ Bā kapithā-. ⁵
Bā kira te. ⁶ Ck brā-, Bā brahmāno devā, Bā brāhmaganā-. ⁷ Bā upattideva-
vasena. ⁸ Bā adds deva. ⁹ Bā kusalavasenaābhīratassa. ¹⁰ Bā adds tādīsassa
rañño viriyaṃ karontassa rañño. ¹¹ so all three MSS. ¹² Bā te. ¹³ Cks
pavattīn. ¹⁴ Bā tādīsassa. ¹⁵ Cks gacchanti. ¹⁶ Cks vā. ¹⁷ Ck paccakkhaya-
dhammavasena, Ck paccakkayadh-. ¹⁸ Bā repeat tesu. ¹⁹ Bā omits tvaṃ. ²⁰
Bā ki su, Ck omits kiṃ su. ²¹ Bā tava. ²² Bā yeva. ²³ Bā vatava. ²⁴ so Bā
for samatto? Cks -anto. ²⁵ Bā ettakāya. ²⁶ Bā bhonto. ²⁷ Bā kiṃ. ²⁸ Cks
omit mahāsenagutta devā ti tena hīssa. ²⁹ Bā -senaṅgutta-. ³⁰ Cks omit so.

kadalivanam. Tato sālivanam. Tadanantaram cāṭṭipamāna-
 phalam¹ panasavanam. Tato madhuraphalam ciñcavanam.
 Tato kavittḥavanam². Tato omīssako mahāvanasaṇḍo³. Tato
 veṇuvanam. Ayam assa tasmiṃ kāle sampatti, Saṃyuttatṭṭha-
⁵ kathāya pana idāni vattamānasampatti yeva kathitā. Veṇu-
 vanam⁴ pana parikkhipitvā sattapabbatā ṭhitā, tesam bāhiran-
 tato⁵ patṭhāya paṭhamo Cullakālapabbato⁶ nāma, dutiyo
 Mahākālapabbato⁷ nāma, tato Udakapabbato⁸ nāma, tato
 Candapassapabbato nāma, tato Suriyapaṣṣapabbato nāma, tato
¹⁰ Maṇipassapabbato nāma, tato⁹ sattamo Suvannapaṣṣapabbato
 nāma, so ubbedhato sattayojaniko Chaddantadahaṃ parikkhi-
 pitvā pattassa mukhavatṭi viya ṭhito, tassa abhantarimapaṣṣam
 suvaṇṇavaṇṇam, tato nikkhantena obhāsena Chaddantadaho
 samuggatabālasuriyo viya hoti, bāhirimappabbatesu¹⁰ pana eko
¹⁵ ubbedhato cha yojanāni eko pañca eko cattāri eko tīni eko
 dve eko¹¹ yojanāni. Evaṃ sattapabbataparikkhittassa pana
 tassa dahassa pubbuttarakaṇṇe udakavātapaharaṇokāse mahā-
 nigrodharukkho¹¹, tassa khandho parikkhepato pañcayojaniko
 ubbedhato sattayojaniko, catūsu disāsu catasso sākhā chayo-
²⁰ janikā, uddham uggatasākhāpi chayojanikā va, iti so mūlato
 patṭhāya ubbedhena terasayojaniko sākhānam orimantato yāva
 pārimantā dvādasayojaniko¹² atṭhahi pārohasahasseehi¹³ paṭi-
 mandito Muṇḍamanipabbato viya vilasanāno¹⁴ tiṭṭhati. Chad-
 dantadahassa pana pacchimadisābhāgena¹⁵ Suvannapabbate
²⁵ dvādasayojanikā Kañcanaguhā. Chaddanto¹⁶ nāgarājā vassā-
 ratte atṭhasahasśanāgāparivuto Kañcanaguhāyaṃ vasati, gimha-
 kāle udakavātaṃ sampaṭicchamaṇḍo mahānigrodhamūle pāro-
 hantare¹⁷ tiṭṭhati. Ath' assa ekadivasaṃ „mahāsālavanam
 pupphitaṃ“ ti ārocayimāsu, so saparivāro „sālakīlaṃ kīlīssāmiti“

¹ Ck^a -ṇam-. ² B^a kapītha-, B^a kapittha-. ³ B^a saṇḍo. ⁴ B^a veṇuvanam.

⁵ B^a -rantarato. ⁶ C^a -kālā-, B^a cu'ā-. ⁷ C^a -kālā-. ⁸ Ck^a -kappaṣapab-

⁹ C^a B^a omīti tato. ¹⁰ so Ck^a; B^a bāhirapa-. ¹¹ B^a add atṭhi. ¹² B^a -kā-

¹³ Ck^a roha-, B^a poro-. ¹⁴ Ck^a B^a vilā-, C^a vila-¹⁵ torr. to vilā-. ¹⁶ C^a B^a -ge,

¹⁷ B^a add nāma. ¹⁸ B^a pbro-.

Puna rājā katipāhaccayena purimanayen' eva Kuṇḍaliniyā santikaṃ dūtaṃ pāhetvā¹ sattame divase tattha gantvā paccā-gantvā tath' eva² maṇḍapamajjhe nisīditvā Kuṇḍaliniṃ ānā-petvā³ suvaṇṇapīṭhe nisinnaṃ rājadhammaṃ pucchanto

- 5 14. Sakkhī tuvaṃ Kuṇḍalini maññasi khattiyabandhunī:
rajjaṃ kāretukāmena kiṃ su kiccaṃ kataṃ varan ti g. ā. 14.

Tattha sakkhīti mayā puṭṭhaṃ pañhaṃ kathetuṃ sakkhissasīti pucchati⁴, Kuṇḍalinīti salūgato⁵ āgatanāmenālapati, tassā kira dvīsu kaṇṇapīṭṭhesu kuṇḍalisāṇṭhānā⁶ dve lekḥā ahesuṃ, tena tassā⁷ Kuṇḍalinīti nāmaṃ kāresi,
10 maññasīti jānissasi mayā puṭṭhapañhassa atthan ti. khattiyabandhunīti khattiyassa mahāsenaguttassa⁸ bhaginībāhvena nam [evaṃ] ālapati, kasmā paṇ' esa Vessantarasaṅkhaṃ evaṃ apucchitvā imam eva pucchānti itthibāhvena, itthiyo hi⁹ parittapaññā, tasmā sace sakkoti pucchissāmi no ce na pucchissā-mīti¹⁰ vīmaṃsanavasena evaṃ pucchitvā taṃ nēva pañhaṃ pucchi.

- 15 Sā evaṃ raññā rājadhamme pucchite „tāta maṃ 'itthikā nāma kiṃ kethessatīti' vīmaṃsasi¹¹ maññe, sakalan te rāja-dhammaṃ dvīsu yeva padesu pakkhipitvā kathessāmīti“
vatvā¹² āha:

15. Dve va tāta padakāni yesu¹³ sabbaṃ patitṭhitāṃ
20 aladhassa ca yo lābho laddhassa anurakkhanā¹⁴. 15.
16. Amacce tāta jānāhi dhīre atthassa kovide
anakkh' ākitave tāta asoṇḍe avināsake. 16.
17. Yo ca taṃ tāta rakkheyya dhanāṃ yaṇ c' eva te¹⁵ siyā
sūto¹⁶ va rathaṃ saṃgaṇhe so te kiccāni kāraye. 17.
25 18. Susaṃgahītantaṇṇaṃ¹⁷ sayāṃ cittaṃ avekkhiya
nidhiṃ ca iṇadānaṃ ca na kare parapattiyā¹⁸. 18.
19. Sayāṃ āyavayaṃ¹⁹ jaññā, sayāṃ jaññā katākataṃ,
niggaṇhe niggahārahaṃ, paggaṇhe paggaṇhārahaṃ. 19.

¹ Bā pesetvā. ² Bā tattheva. ³ Bā āharāpe-. ⁴ Bā pucchi. ⁵ Bā tassālin-gato. ⁶ Cks -nān. ⁷ Bā tenassā. ⁸ Bā -senāgutta-. ⁹ Cks pi. ¹⁰ Cks -mi.
¹¹ Cks vīmaṃsati. ¹² Cks omit vatvā. ¹³ Bā yattha. ¹⁴ Bā -ṇā. ¹⁵ Cks
vane. ¹⁶ all three MSS. su-. ¹⁷ Cā -antaṇṇaṃ? Cā Bā -antajaṇaṃ. ¹⁸ so all
three MSS. ¹⁹ Bā āyavayaṃ, Cks āyavayaṃ.

taṃ sālavanāṃ gantvā ekaṃ supupphitaṃ sālaruḅkkaṃ kum-
bhena pahari. Tadā¹ Cullasubhaddā uparivātapasse ʒhitā,
tassā sarīre sukkhadaṇḍakamissāni² purāṇapaṇṇāni c'³ eva
tambakipillikāni ca patimsu. Mahāsubhaddā pana⁴ adhovāta-
passe ʒhitā, tassā sarīre pupphareṇukiṇṇjakkhapattāni patimsu. 5
Cullasubhaddā⁵ „attano piyabhariyāya upari pupphareṇukiṇ-
jakkhapattāni pātesi, mama sarīre sukkhadaṇḍakamissāni
purāṇapaṇṇāni c' eva tambakipillikāni ca⁶, hotu jānissāmīti“
Mahāsatte veraṃ baḍḍhi. Aparam pi divasaṃ nāgarājā sa-
parivāro⁷ nahānatthāya Chaddantadahaṃ otari, atha dve taruṇa- 10
nāgā soṇḍehi usirakalāpe gaheṭvā Kelāsakūṭaṃ majjantā viya
nahāpesuṃ, tasmim nahātvā uttiṇṇe dve kaṇeruyo⁸ nahāpesuṃ,
tāpi uttaritvā M-assa santike aṭṭhaṃsu. Tato aṭṭhasahassa-
nāgā saraṃ otāritvā udakakīlaṃ kīlītvā sarato nāṇapupphāni
āharitvā rajatathūpaṃ alaṃkarontā⁹ viya M-aṃ alaṃkaritvā 15
pacchā dve kaṇeruyo¹⁰ alaṃkarimsu. Ath' eko hatti, sare
vicaranto sattuddayamahāpadumaṃ¹¹ labhitvā āharitvā M-assa
adāsi. So taṃ soṇḍāya gaheṭvā reṇuṃ kumbhe okiritvā
jeṭṭhikāya¹² Mahāsubhaddāya adāsi. Taṃ disvā itarā „idaṃ pi
sattuddayamahāpadumaṃ¹³ attano piyabhariyāya eva dadāti 20
na, mayhan“ ti puna pi tasmim veraṃ bandhi. Ath' eka-
divasaṃ B-tte maḍhuraphalāni c' eva bhisamūlālāni¹⁴ ca
pakkharamadhunā yojetvā pañcasate paccekabuddhe bhojente¹⁵
Cullasubhaddā¹⁶ attanā laddhaphalāphalaṃ paccekabuddhānaṃ
datvā „ito dāni cavitvā Maddarājakule nibbattitvā Subhaddā nama 25
rājakaṇṇā hutvā vayappattā Bārāṇasiraṇṇo aggamaheṣibhavaṃ
patvā tassa piyā manāpā taṃ attano ruḍim kāretuṃ samatthā
hutvā tassa ācikkhitvā ekaṃ loddakaṃ¹⁷ pēsetvā inam hat-
thim visapīṭena kaṇḍena vijjhāpetvā jīvitakkhayaṃ pāpetvā

¹ Ck² omitt ta-. ² B² rukkhā -- missakāni. ³ Ck² omitt pana. ⁴ B² cūla-. ⁵ B² adde pātesi. ⁶ B² kaṇerukāyo. ⁷ B² -to, C² -tā corr. to. -to. ⁸ B² -ddayaṃ nāma mahā-. ⁹ C² jeṭṭhitā ti, C² jeṭṭhitā ni. ¹⁰ B² -yamamahā-.
¹¹ B² -mūlāni. ¹² C² -to corr. to -te, B² -jante. ¹³ B² luddaṃ.

20. Sayam jānapadam attham¹ anusāsa rathesabha,
mā te adhammikā yuttā dhanam raṭṭhañ ca nāsayum. 20.
21. Mā ca vegena kiccāni kāresi kārayesi vā,
vegasā hi katañ kammañ mando pacchānutappati. 21.
22. Mā te avisare² muñca³ subālham adhikodhitam,
kodhasā hi bahū pi tā kulā akulatañ⁴ gatā. 22. 5
23. Mā tāta issaro 'mhīti anattthāya patārayi,
ittthinañ purisānañ ca mā te āsi dukhudrayo⁵. 23.
24. Apetalomahamsassa rañño kāmānusārino
sabbe bhogā vinassanti, rañño tañ vuccate agham. 24. 10
25. Tatth' eva te vattapadā esā ca⁶ anusāsani,
dakkh' assu dāni puññakaro asoṇḍo avināsako,
silav' assu⁷ mahārāja, dussilo vinipātako⁸ ti. 25.

Tattha padakānīti kīraṇapadāni, yesū⁹ 'ti yesu dvisu padesu sabbam
attham jātam¹⁰ hitasukham¹¹ patitthitam, aladdhassā 'ti yo pubbe aladdhassa 15
lābhassa lābho yā ca¹² laddhassa anurakkhanā, tāta anuppannassa hi lābhassa
uppadanāni nāma na¹³ bhāro uppannassa pana anurakkhanam¹⁴ eva bhāro,
ekacco hi yasam¹⁵ uppādetvāpi yase pamatto mānam¹⁶ uppādetvā pānātipātā-
dini karoti mahācoro hutvā raṭṭham vilumpamāno carati, aha nam rājāno
gāhāpetvā mahāvināsam pāpenti, athavā pana¹⁷ rūpādīsu kāmāgūnesu pamatto 20
ayoniso dhanam nāsento sabbasāpateye¹⁸ khīne kapaṇo hutvā cīrakavasano¹⁹
kapālam²⁰ ādāya carati, pabbajito vā²¹ pana gandhadhurādivasena lābhasakkāram
nibbattetvā pamatto hināya vattati, aparo paṭhamajjhānādini nibbattetvāpi
mutthassatitāya²² tathārūpe ārammaṇe bajjhivā jhānā²³ parihāyati, evam uppannassa
yasassa vā jhānādilābhassa vā rakkhanam²⁴ eva dukkaram, tadatthadīpanattham 25
pana²⁵ Devadattassa vatthum Mudulakkhaṇa-Lomasakassapa-Hārītajātaka-Sam-
kappajātakāni ca kathetabbāni, eko pana lābhasakkāram uppādetvā appamāde
thatvā kalyāṇakammañ karoti, tassa so yaso sukkapaṅkhe cando viya pavaddhati,
tasmā mahārāja²⁶ appamatto payogasampattiya²⁷ thatvā dhammena r. karento tava
uppannam yasam²⁷ anurakkhāhīti, jānāhīti bhaṇḍāgārikakammādikāranattham 30
upadhārehi, anakkhākitave ti anakkhe akitave ajūtakare²⁸ c' eva akerāṭike

¹ Cks raṭṭham, Bđ janapade attam, Bs attham. ² Cks avisara, Bds adhisara. ³
Cks mucca. ⁴ Bđ kusala akusalam. ⁵ Bđ asl dukkhindriyo. ⁶ Bđ va. ⁷ Bđ
silavāesu, Cks silavassa. ⁸ Bđ -tiko. ⁹ Bds yatthā. ¹⁰ Cs atthajātam, Ck
atthajāta. ¹¹ Bđ hitam-. ¹² Cks va. ¹³ Bđ omits na. ¹⁴ Bđ -nam. ¹⁵ Bđ
sayam. ¹⁶ Bđ pamādam. ¹⁷ Bđ uppanna. ¹⁸ Cks -patiyē. ¹⁹ Bđ pilotika-
vasano. ²⁰ Bđ kapalam? ²¹ Bđ omits vā. ²² Bđ mutthassatitāya, Cks muttha-
satiyā. ²³ Bđ -nam. ²⁴ Bđ omits pana. ²⁵ Bđ adds tvañ. ²⁶ Ck sayam. ²⁷
Bds ajuta-, Cks adūta.

chabbannaramsī vissajjente yamakadante āhārāpetum samatthā
 homīti¹ patthanam ṭhapesi. Sā tato paṭṭhāya gocaram aga-
 hetvā sussitvā nacirass' eva kālam katvā Maddaraṭṭhe rāja-
 mahesiyā kucchismim nibbatti, Subhaddā ti 'ssā nāmaṃ
 5 karimsu. Atha naṃ vayappattam Bārāṇasirañño adamsu, sā
 tassa piyā ahosi manāpā soḷasannam itthisahassānaṃ jeṭṭhikā,
 jātissaraññānaṃ patilabhi. Sā cintesi: „samiddhā me patthanā,
 idāni tassa nāgassa yamakadante āhārāpessāmīti“. Tato sarīraṃ
 telena makkhetvā kiliṭṭhavatṭhaṃ nivāsetvā gilānākāraṃ das-
 10 setvā¹ mañcake nipajji. Rājā „kuhiṃ Subhaddā“² ti vatvā
 „gilānā“³ ti sutvā sirigabbaṃ pavisitvā mañcake nisiditvā
 tassā piṭṭhiṃ parimajjanto paṭhamam g. ā.:

1. Kin nu socasi anujjaṅgi⁴, paṇḍu sī varavaṇṇini,
 milāyasi visālakkhi, mālā va parimadditā ti. 97.

15 Tattha anujjaṅgīti⁴ kañcanasannibhasarīre, mālā va parimadditā
 ti hattheñi parimadditapadumamālā viya

Taṃ sutvā sā itaraṃ gātham āha:

2. Dohaḷo me mahārāja supinanten' upaccagā,
 na so sulabharūpo va yādiso mama dohaḷo ti. 98.

20 Tattha na so ti yādiso mama supinanteṇa upaccagā supinaṃ passantiyā
 mayā diṭṭho dohaḷo so sulabharūpo viya na hoti dullabho so, mayhaṃ pana
 taṃ⁵ alabhantiyā jīvitaṃ n' atthīti avoca⁶.

Taṃ sutvā rājā gātham āha:

- a. Ye keci mānusa kāmā idhalokasmim nandane
 25 sabbe te pacurā mayhaṃ, ahan te dammi dohaḷan ti. 99.

Tattha pacurā ti bahū sulabhā⁷.

Taṃ sutvā devī „mahārāja, dullabho mama dohaḷo, na
 naṃ idāni kathemi, yāvatakā pana vo⁸ vijite luddā te sabbe

¹ B² adds sirigabbaṃ pavisitvā. ² H² cūlasu-. ³ B² -caṅgt. ⁴ B² -caṅgti.
⁵ B² tañca. ⁶ B² -caṃ. ⁷ B² add bhadda subhaddā idhalokasmi mānusa
 kāmā manussehi paṭhiyamānā ye keci sattaratanaṃ nandane manussehi ye keci
 pañca kāmagaṇā atthi sabbe te vatthukāmakkilesakāme ahaṃ te tūḷhaṃ dādāmi
⁸ B² te.

ca, asoṇḍe ti pūvasurāgandhamālāsoṇḍabbhāvarahite, avināsake ti tava
santakānaṃ dhanadhaññādīnaṃ anāsake¹, yo ti yo amacco taṃ c' eva² yañ ca
te ghare dhanam siyā taṃ rakkheyya, sūto³ vā 'ti rathasārathi viya yathā
sārathi visamamaggaṇivāraṇattham⁴ asse⁵ saṃgaṇhanto ratham saṃgaṇheyya
5 evaṃ yo saha bhogehi taṃ rakkhitum sakkoti so te amacco nāma, tādisaṃ gaheṭvā
bhaṇḍāgārikakiccāni⁶ kāraye⁷, susaṃgaṇhitantaṭṭhano⁸ ti tāta yassa hi rañño
attano antojano antovaḷaṇṇājanakaparijano⁹ ca dānādīhi asaṃgaṇhito hoti tassa
autonivesane suvaṇṇahiraṇṇādīni tesam¹⁰ asaṃgaṇhitamanussānaṃ vasena nassanti,
antomanto bahi gacchati¹¹, tasmā tvaṃ¹² sutthugahitaantojano¹³ hutvā etta-
10 kaṃ hi¹⁴ nāma me vittaṃ ti sayam attano dhanam avekkhitvā asukaṭṭhāne
nāma nidhim nidhema asukassa iṇaṃ demā 'ti idaṃ ubhayam pi, na kare
parapattiyā¹⁵ ti¹⁶ parapattiyāyitvā¹⁷ mā kari, sabbaṃ¹⁸ attapaccakkhen'
eva¹⁹ kareyyāsīti vadati, āyavayan²⁰ ti tato uppajjanakam²¹ āyaṃ ca²² tesam
tesam dātavavayaṃ ca sayam eva jāneyyāsīti, katākatān ti saṃgāme vā
15 navakamme vā aññesu vā kicesu iminā idaṃ nāma mayham kataṃ iminā na
katan ti evaṃ²³ pi sayam eva vā²⁴ jāneyyāsi²⁵ mā parapattiyā²⁶ ahoṣi,
niggaṇhe ti tāta rājā nāma sandhicchedakārakam niggaṇhārahān ānetvā
dassitaṃ upaparikkhitvā sodhetvā porāṇakarājūhi thapitadandam oloketvā
dosānurūpaṃ niggaṇheyya, paggaṇhe ti yo pana paggaṇhāro hoti abhinnaṣṣa
20 vā parabalassa bhettā²⁷ bhinnassa vā sakabalassa ārādhako²⁸ aladdhassa vā
rajjassa āharako²⁹ laddhassa vā thāvarakarako yena vā pana jīvitaṃ dinnam
hoti evarūpaṃ paggaṇheyya³⁰ mahantaṃ sakkārasammānaṃ kareyya, evaṃ hi
'ssa kicesu aññesu³¹ pi uraṃ datva kattaṭṭhaṃ karissanti, jānapadaṃ ti
janapadavāsīnaṃ attham yasaṃ attapaccakkhen' eva anusasa, adhammika
25 yuttā ti adhammika tattha tattha niyuttā ayuttakālaṃ ca gaheṭvā vinicchayaṃ
bhindantā tava dhanā ca raṭṭhaṃ ca mā nāsayum, iminā kāraṇena appamatto
hutvā sayam eva anusāsa, vegaṇā 'ti sahasā atuletvā atiretvā, vegaṣā ti
atuletvā chandādivasena sahasā kataṃ kammaṃ³² na hi sādhuṇaṃ³³ na
sundaraṃ, kimkāraṇa: tādisaṃ hi katvā mando pacchā vipṭaṇṇasārasena
30 idhaloke apāyadukkhāni³⁴ anubhonto³⁵ paraloke ca anutappaṭi³⁶, ayaṃ paṇ'
attho³⁷ 'isīnam antaraṃ katvā Bharurājā³⁸ ti me sutān' ti Bharujātakena³⁹

¹ Bds avinā-. ² Bd yañcā. ³ all three MSS. su-. ⁴ Bds -maggagamanani-.

⁵ Cks asesu. ⁶ Bds -kādikiccāni. ⁷ Bds kāreyya, Cks kāraya. ⁸ Ck -attajano,

Cs -attajano? Bd -antajano. ⁹ Ck -antojano, Cs rañño anne antovaḷaṇṇ-, Bd

-antojano vaḷaṇṇ-. ¹⁰ Cks tesu. ¹¹ so Cks; Bd anto bahi ca gacchantā. ¹²

Bd taṃ. ¹³ Bd saṃga-. ¹⁴ Bd omits hi. ¹⁵ so all three MSS. ¹⁶ Cks omit

ti. ¹⁷ Ck -patthiyāyitvā, Cs -patthiyādhitvā, Bd -pattiyāpitvā. ¹⁸ Bd tabbaṃ.

¹⁹ Ck -paccavekkheneva, Cs antopaccavekkheneva, Bds attapaccakkhameva. ²⁰

Cks āya-, Bd ayaṃ. ²¹ Cks -ka. ²² Bd ayaṇa. ²³ Bd etaṃ. ²⁴ Bd omits vā.

²⁵ Cks -ti. ²⁶ so Bd; Cks -yo. ²⁷ Bd tinno. ²⁸ Bd adhārako. ²⁹ Cks āhā-. ³⁰

Bds paggaṇhārahakam paggaṇhetvā in the place of paggaṇheyya. ³¹ Cks añño. ³²

Bd kappāhi. ³³ Cs sādhuṇaṃ. ³⁴ Bd -am. ³⁵ Bd -bhavanto. ³⁶ Bd -tappaṭi.

³⁷ Bd adds ti. ³⁸ Bds garu-, Vol. II ¹⁷² ₁₈. ³⁹ Bd garurājāt-.

sannipātāpetha', tesam majjhe kathessāmīti" dīpentī anan-
taram g. ā.:

4. Luddā deva samāyantu ye keci vijite tava,
etesam aham akkhissam yādiso mama dohaḷo ti'. 100.

Rājā „sādhū“ 'ti sirigabbhā nikkhamitvā „yāvatikā" 5
tiyojanasatike Kāsiraṭṭhe luddā te sabbe⁴ sannipātentū' 'ti⁵
bheriṇ carāpethā“ 'ti amacce āpāpesi, te tathā akaṃsu.
Nacirass' eva Kāsiraṭṭhavāsino⁶ luddā yaṭhābalaṃ paṇṇākāraṃ
gahetvā⁷ āgatabhāvaṃ rañño ārocāpesuṃ, te sabbe pi saṭṭhi-
sahassamattā ahesuṃ. Rājā tesam āgatabhāvaṃ ūtvā vāta- 10
pāne ṭhito hatthaṃ pasāretvā tesam āgatabhāvaṃ deviyā
kathento

5. Ime te luddakā devi katahatthā visāradā
vanaññū ca migaññū ca, mama te⁸ cattajīvita ti ā. 101.

Tattha ime te ti ye tvaṃ sannipātesī⁹ ime te, katahatthā ti¹⁰ vijjhana- 15
chedane sukatahatthā kusalā susikkhitā, visāradā ti nibbhayā, vanaññū ca
migaññū ca 'ti vanāni ca mige ca jānanti, mama te⁸ ti sabbe pi te mama¹⁰
cattajīvita, yam ahaṃ¹¹ icchāmi taṃ karentīti.

Taṃ sutvā devī te āmantetvā itaraṃ g. ā.:

6. Luddaputtā nisāmetha yāvant' ettha samāgatā: 20
chabbisāṇaṃ¹² gajaṃ setaṃ addasaṃ supinen' ahaṃ¹³,
tassa dantehi me attho, alābhe n' atthi jīvitaṃ ti. 102.

Tattha nisāmethā ti supātha, chabbisāṇaṃ ti chabbappavisāṇaṃ.

Taṃ sutvā luddaputtā

7. Na no pitunnaṃ na pitāmahanāṃ 25
diṭṭho suto kuñjaro chabbisāṇo

¹ Bā - pātetha. ² Bā add tattha deva ye keci tava vijitā yattakā luddā atthi
sabbe te luddā samāyanti pakkosinsu ahaṃ yādiso mama dohaḷo etesaṃ lud-
dānaṃ akkhissāma taṃ. ³ Bā - vattakā. ⁴ Bā sam. ⁵ Bā sannipā-
tāthāya in the place of sat-. ⁶ Bā kāsikarāṭha-. ⁷ Bā add āgantvā. ⁸
C omits te, Bā has hatthe. ⁹ C mama te corr. to mamatthe, Bā mamatte.
¹⁰ Bā pi ca ete mamatte. ¹¹ Bā - tā yam ayaṃ. ¹² C* Bā - naṃ. ¹³ Bā
supine ahaṃ.

dipetabbo, mā te avisare muñca¹ subālhamadhikodhitāṇ ti tāta tava
 hadayaṃ² kūsalaṃ avisaritvā³ atikkamitvā⁴ pavatte paresaṃ akusaladhammesu⁵
 subālham⁶ adhikodhitāṃ kujjhāpitaṃ⁷ hutvā mā muñca⁸ mā patitthayātū⁹ 'ti
 attho, i. v. h.: tāta yadā te vinicchayaṃ thitassa iminā puriso¹⁰ vā hato sandhi
 vā chinno¹¹ ti¹² coraṃ dassenti¹³ tadā te paresaṃ vacanehi suttu kodhitāṃ¹⁴ 5
 pi hadayaṃ kodhavasena mā muñca⁸ apariggahetvā mā daṇḍaṃ panesi¹⁵, kin-
 kārāṇā: acoraṃ pi hi¹⁶ coro ti gahetvā ānenti, tasmā akujjhivā¹⁷ ubhinnaṃ
 attapaccakkhikānaṃ¹⁸ kathaṃ sutvā suttu sodhetvā attapaccakkhena tassa
 corabhāvaṃ nātvā paveniyā thapitadāṇḍavasena kattabbaṃ karohi, raññā hi
 uppanne pi koddhe hadayaṃ sīlāṃ akatvā kammaṃ na kātabbaṃ, yadā 10
 paṇ' assa hadayaṃ nibbutaṃ hoti mudukaṃ tadā vinicchayakammaṃ kā-
 tabbaṃ, pharusehi cittehi¹⁹ pakkatthite²⁰ uduke mukhaṇimittāṃ viya kārāṇaṃ
 na paññāyati, kodhasāhiti²¹ tāta kodhane hi bahūni pi tāni²² rājakulāni
 akulabhāvaṃ²³ gatāni mahavināsaṃ eva pattūnīti, imassa paṇ' atthassa dīpa-
 natthaṃ Khantivādijātakaṃ²⁴ Nāḷikerarājassa vatthuṃ sahasabāhu-Ajjuṇavatthu- 15
 ādīni²⁵ kathetabbāni, patārayīti tāta ahaṃ paṭhavissaro ti mā mahājānaṃ
 kāyaduccaritādānaṭṭhāya patārayi²⁶ otārayi, yathā taṃ anattaṃ samadāya
 vattati mā evaṃ akāsīti attho, mā te āsīti²⁷ tāta²⁸ tava vijite manussa-
 jātikānaṃ vā tiracchānājātikānaṃ vā itthipurisānaṃ dukkhudrayo²⁹ dukkhuppati
 mā āsi³⁰, yathā hi adhammikaṇṇajūnaṃ vijite manussa kāyaduccaritādīni karitvā³¹ 20
 niraye uppajjanti tava paṭṭhavasānaṃ dukkhaṃ yathā na hoti tathā karohiti
 attho, a petalomaḥamsassa 'ti attānuvādādibhayeḥi nibbhayassa, iminā
 idaṃ dasseti: tāta yo rājā kismiñci āsāṃkaṃ jakatvā attano kammaṃ³² eva
 anussarati chandavasena yaṃ yaṃ icchati taṃ taṃ karoti vissatthayaṭṭhi viya
 andho niraṃkuso viya caṇḍahatthi hoti tassa sabbe bhogā vinassanti, tassa 25
 taṃ bhogavyasaṇaṃ dukkhaṃ ti vuccati³³, tatth' eva te vattapadā ti³⁴
 putiṃmanayen' eva veditabbaṃ³⁵, dakkhassu dānīti tāta tvaṃ imaṃ anusa-
 sanin³⁶ sutvā idāni dakkho analaso puññānaṃ karaṇaṃ puññakaro, surādi-
 parihaṇaṇa aṇḍo diṭṭhadhammikasamparāyikaṃ atthassa avināsaṇaṃ avinā-
 sako bhavyeyyāsi, sīlavassū³⁷ 'ti sīlavā³⁸ ācārasampanno bhava, dasasu rāja- 30
 dhammesu patitthāya r. karehi³⁹, dussīlo vinipātiko ti dussīlo hi mahā-
 rāja⁴⁰ attānaṃ niraye vinipātento vinipātako⁴¹ nāma hotti.

¹ Cks mucca, all three MSS. avisare. ² Bd adds dukkhaṃ. ³ Bd adhi-. ⁴ Bd
 aviti-. ⁵ Bds -kamme. ⁶ Bd suttu-. ⁷ Cks kujjha-, Bd kujjhāmitāṃ. ⁸ Cks
 mucca. ⁹ so Cks; Bd patittha. ¹⁰ Bs -sena. ¹¹ Bd chinnaṃ. ¹² Bd iti. ¹³ Bd
 dassissanti. ¹⁴ Cks kotam. ¹⁵ Cs paṇe-. ¹⁶ Ck acoraṃhi. ¹⁷ Bds add va. ¹⁸
 Bd -paccatthikānaṃ. ¹⁹ Cks ecitte. ²⁰ Cs pakkatthate, Bd pakkutike, Bs paku-
 thiti. ²¹ Cks hi, omitting ti. ²² Ck bahunipitā ti, Cs bahūni, Bd bahūhi pi
 tāni. ²³ Bd akusala-. ²⁴ Cks -vādajātakaṃ, Bd -dijātaka. ²⁵ Bd -āncuna-.
²⁶ Cs adds mā, Bd ha. ²⁷ Bd asiti. ²⁸ Bs adds ahaṃ paṭhavissaro. ²⁹ Cks
 dukkhadrayo? Bd dukkhudriyo. ³⁰ Bd dukkhupattamakāsi. ³¹ Bd -tāni katvā.
³² Bd kāmam. ³³ Cks -anti. ³⁴ Cks omit ti. ³⁵ Bd yojetabbaṃ. ³⁶ Bd -nain-
³⁷ Cks -vassā. ³⁸ Cks add ca. ³⁹ Ck ka-. ⁴⁰ Bd adds attā. ⁴¹ Bd -tiko.

Evam Kuṇḍalinī pi ekādasahi gāthāhi dh. desesi. Rājā
tuttho amacce āmantetvā pucchi: „bho' amaccā mama dhītāya
Kuṇḍaliniyā evam kathayamānāya kena kattabbakiccaṃ katan“
ti. „Bhaṇḍāgārikena devā“ ti. „Tena hi 'ssā bhaṇḍāgāri-
5 katthānaṃ dammīti“ Kuṇḍaliniṃ² thānantare thapesi. Sā
tato paṭṭhāya bhaṇḍāgārikatthāne thatvā pitu kammaṃ akāsīti.
Kuṇḍalinipañho nitthito.

Puna rājā katipāhaccayena purimanayen' eva Jambuka-
paṇḍitassa santikaṃ dūtaṃ pesetvā sattame divase tattha
10 gantvā sampattiṃ anubhavitvā paccāgato³ tath' eva maṇḍapa-
majjhe nisīdi. Amacco Jambukapaṇḍitaṃ kañcanabaddha-
pīthe⁴ nisīdāpetvā pīthaṃ sisenādāya āgañchi⁵. Paṇḍito pitu
amke⁶ nisīditvā kīlītvā gantvā kañcanapīthe yeva nisīdi. Atha
naṃ rājā pañhaṃ pucchanto

15 26. Apucchamhāpi⁷ kosikaṃ⁸ Kuṇḍaliniṃ ca tath' eva⁹,
Jambuka tvaṃ dāni vadehi¹⁰ balānaṃ balaṃ uttaman ti g. ā. 26.

Tass' attho: tāta Jambuka ahaṃ tava bhūtaṃ kosiyaḥ gottam Vessantarāṃ
bhaginiṃ ca te Kuṇḍaliniṃ rājadhammaṃ pucchim¹¹, te attano balena kathe-
surū, yathā pana te¹² pucchim¹³ tath' eva idāni puttāṃ Jambukaṃ pucchāmi,
20 tvaṃ me rājadhammaṃ ca uttamabalaṃ ca kathehīti.

Evam rājā M-aṃ pañhaṃ pucchanto aññesaṃ pucchita-
niyāmena apucchitvā visesetvā pucchi. Ath' assa paṇḍito „tena
hi mahārāja ohitasoto suṇa¹⁴, sabban te kathesāmīti“ pasārita-
hatthe saḥassatthavikaṃ thapento viya dhammadesanam ārabhi:

25 27. Balaṃ pañcavidhaṃ loke purisasmim mahaggate,
tattha bāhābalaṃ¹⁵ nāma carimaṃ vuccate balaṃ,
bhogabalaṃ ca dīghāvu dutiyaṃ vuccate balaṃ, 27.

28. Amaccabalaṃ ca dīghāvu tatiyaṃ vuccate balaṃ,
abhijaccabalaṃ c' eva¹⁶ taṃ catutthaṃ asaṃsayam,
30 yāni¹⁷ c' etāni sabbāni adhigaṇhāti paṇḍito 28.

¹ Bā bhonto. ² Bā -niyāva. ³ Bā paccā-. ⁴ Bā -bandha-. ⁵ Bā āgañchi. ⁶ Bā aṅge. ⁷ Ck -hāsi, Bā āpucchimha. ⁸ Bā kosiyaḥ gottam. ⁹ so all MSS. for tatheva ca? ¹⁰ so all three MSS. for vada? ¹¹ Bā āpucchimhi, Ck pucchi, C⁹ pucchim. ¹² Bā panete. ¹³ Bā pucchitā. ¹⁴ Bā suṇāhi. ¹⁵ Bā -hu-. ¹⁶ Ck abhimajjaccabalaṃ, C⁹ abhimajjabalaṃ, Bā abhijjañcaba-. ¹⁷ so all three MSS. for yena?

atha dakkhasī meghasamānavannaṃ
nigrodharājaṃ aṭṭhasahassapādaṃ¹. 106.

11. Tath' acchatī kuñjaro chabbisāṇo
sabbaseto² duppasaho parehi³,
rakkhanti naṃ⁴ aṭṭhasahassanāgā
isādantā⁵ vātajavappahārino. 107.

12. Tiṭṭhanti te bhimūla⁶ passasantā,
kuppanti vātassa⁷ pi eritassa,
manussabhūtaṃ pana tattha disvā
bhasmaṃ⁸ kareyyuṃ, nāssa⁹ rajo pi tassā¹⁰ 'ti. 108. 10

Tattha¹ ito ti imahā thūnā, uttariyaṃ¹⁰ ti uttarāyaṃ¹¹, ulāro ti mahā¹² itarehi chahi pabbatehi uccatāro, olokāyā¹³ 'ti¹⁴ olokeyyāsi, tatthacchatī ti tasmīṃ nigrodharukkhamūle gimhasamaye udekavātaṃ sampatīchanto¹⁵ tiṭṭhati, duppasaho ti aññe¹⁶ taṃ upagantvā pasayhakāraṃ kātuṃ samatthā nāma n' atthīti duppasaho parehi¹⁶, isādantā ti rathisāsamanadantā, vāta- 15 javappahārino ti vātajavena gantvā paccēmitte paharanasillā¹⁷, bhīmūlā¹⁸ ti bhīmanakamahāsaddā nibaddhaṃ¹⁹ assāsaṃ²⁰ muñcantā²¹, eritassā²² 'ti vātassa yaṃ²³ saddānubaddhaṃ eritaṃ calanaṃ kampaṇaṃ tassā²⁴ pi kuppanti²⁵ evaṃ pharusāṃ, nāssa²⁵ 'ti tassā nāsavātēna²⁶ viddhamāsitvā bhasmaṃ ka- 20 tassā²⁷ tassā rajo²⁸ pi na²⁹ bhavēyya.

Taṃ sutvā Sonuttaro³⁰ maraṇabhayaabhīto³¹

13. Bahū h' ime rājakulamhi santi
pilandhanā³² jātārūpassa devī

¹ so Cks; l'ds -porāṃ; read pi for aṭṭha? ² so all three MSS. ³ Bā -bhi.
⁴ Cks taṃ. ⁵ Bā byāsanadantā. ⁶ so Bā for bhīmā, Cks tīmūlā. ⁷ Bā
asmī. ⁸ so Cks for na? Bā nasā, Bā nāsā. ⁹ Bā add bho luddaputta so tvaṃ.
¹⁰ Bā -rā-. ¹¹ Bā -rāya disāyaṃ, adding ujum gacchā gacchāhi gantvāna bra-
hante sattagīri atikkamma atikkantena tayā pathanameva chapabbate atikkamitvā
suvaṇṇapasso nāma gīri kidāso. ¹² Bā mahanto. ¹³ Cks si. ¹⁴ Bā adds ac-
chatī. ¹⁵ Bā -ehi. ¹⁶ Bā parebhi, adding evarūpo kuñjaro tattha tasmī nigro-
dhamūle gimhasamaye udekavātaṃ sampatīchanto acchatī tiṭṭhati ludda aṭṭha
sahassanāgā kiṃdisā. ¹⁷ Bā adds evarūpā aṭṭhasa nāgā naṃ rakkhanti. ¹⁸ Bā
bhīmūlā, Cks tīmūlā. ¹⁹ Bā nubandhaṃ. ²⁰ Bā -sa passāsantā. ²¹ Cks muc-
cantā, Bā muñcantā tiṭṭhanti. ²² Bā vātapaharitaṃ yaṃ. ²³ Bā tassā. ²⁴
Bā add te nāgā tattha tasmī²⁴ thāne āgataṃ manussabhūtaṃ disvā. ²⁵ Bā
nassā. ²⁶ Bā nāsavātēna. ²⁷ Bā katvā. ²⁸ Bā adds rajaññebhāvaṃ
bhasmaṃ pi kareyyuṃ. ²⁹ Bā omits pina. ³⁰ Cā Bā sonu-. ³¹ Bā adds
hutvā. ³² Bā pillandhanā.

29. Tam balānaṃ balaṃ setṭhaṃ aggaṃ paññābalaṃ balaṃ¹,
paññābalaṃ² upatthaddho atthaṃ vindati paṇḍito. 29.
30. Api ce labhati mando phītaṃ dharanaṃ³ uttamaṃ
akāmassa pasayhaṃ⁴ vā añño taṃ paṭipajjati. 30.
31. Abhi jāto pi ce hoti rajjaṃ laddhāna khattiyo
duppañño hi Kāsipati sabbena pi na jīvati. 31.
32. Paññā sutavinicchini paññā [kitti] silokavaddhaṇi,
paññāsahito naro idha [api] dukkhe⁵ sukhāni vindati. 32.
33. Paññaṇ ca kho asussūsaṃ na koci adhigacchati
bahussutaṃ anāgama dhammaṭṭhaṃ avinibbhujam⁶. 33. 10
34. Yo dhammaṇ ca vibhāgaññū kāluttāyī atandito
anuṭṭhahati kālena kammaphalaṃ tassa ijjhati. 34.
35. Nānāyatanasīlassa⁷ nānāyatanasevino⁸
na nibbindiyakāriṣṣa samma-d-attho vipaccati. 35.
36. Ajjhataṇ ca payuttassa tathāyatanasevino
anibbindiyakāriṣṣa samma-d-attho vipaccati. 36. 15
37. Yogappayogasamkhātāṃ sambhatassānurakkhamaṃ⁹
tāni tvaṃ tāta sevassu, mā akammāya randhayi¹⁰,
akammaṇā¹¹ hi dummedho na āgāraṃ va sīdatīti. 37.

Tattha mahaggaṭṭe ti mahārāja imasmiṃ sattalohe mahajjāsāye purise 20
pañcavidhaṃ balaṃ hoti, bāhābalaṃ¹² ti kāyabalaṃ, carimaṇ ti taṃ ati-
mahantaṃ pi samānaṃ lāmakam eva, kimkāraṇā: dandhabalabhāvena¹³, sace hi
kāyabalaṃ mahantaṃ nāma bhavēyya vāraṇabalato laṭukikāya¹⁴ balaṃ khudda-
kaṇ bhavēyya vāraṇabalalaṇa pana andhabalabhāvena¹⁵ maraṇassa paccayo
jātaṃ, laṭukikā¹⁶ attano nānakusalaṭāya vāraṇaṃ jīvitaṃ khayāni pāpesīti¹⁷, 25
imasmiṃ paṇ¹⁸ atthe na h¹⁹ eva sabbattha balena kiccaṃ, 'balaṃ hi bālassa
vadhāya hoti' suttaṃ āharitabbaṃ, bhogabalaṃ ti upatthambhanavasena
sabbam²⁰ hiraññasuvaṇṇādiupabhogaṭṭaṃ bhogabalaṃ nāma, taṃ kāyabalato
mahantataraṃ, amaccabalaṃ ti abhejjamantaṃ sūrasa suhadassa²¹ amacca-
maṇḍalassa atthitā²², taṃ balaṃ saṃgāmasūratāya purimehi balehi mahanta- 30
taraṃ²³, abhijaccabalaṃ²⁴ ti tīni kulāni atikkamitvā khattiyakulavasena

¹ Ck -balabala, Cs -balambala. ² Bā dhā-. ³ Cks akāmasā-, Bā akāmapakā-
sayhaṃ, Bā akāmassa pasayhaṃ. ⁴ Cks add pi. ⁵ Bds -ijjaṇi. ⁶ Bds anāya-.
⁷ Ck sambhakassā-, Cs sambhakassā-, Bā sambhūta-. ⁸ Bā raddhayi. Cks ru-.
⁹ Bds -unā. ¹⁰ Bā -hu-. ¹¹ Bā andabāla. ¹² Bā le-. ¹³ Cs -ba-. ¹⁴ Bā -si.
¹⁵ Cks sabba. ¹⁶ Bds -dayassa. ¹⁷ Bds -tāya. ¹⁸ Bā Cs mahantataraṃ. ¹⁹
Bā abhijja-.

muttā maṇi veluriyāmayā ca,
kiṃ kāhasi dantapilandhanena¹,
udāhu ghāteṣṣasi luddaputte ti āha. 109.

Tattha pilandhanā² ti ābharanāni, veluriyāmayā ti veluriyāmayāni,
5 ghāteṣṣasīti udāhu pilandhanapadesena luddaputte ghātāpetukāmāstīti pucchati³.

Tato devī gātham āha:

14. Sā issitā dukkhitā c' asmi ludda,
uddhañ ca⁴ sussaṃi anussaraṇi,
karohi me luddaka etam atthaṃ,
10 dassāmi te gāmaṇārāni pañcā 'ti. 110.

Tattha sā ti sā abhāṇi, anussaraṇīti tena vāraṇena⁵ mayi kataṃ
veraṃ anussaramānā, dassāmi te ti etasmiṃ te atthe nipphādite⁶ saṃ-
vacchare satasahasasūthānake pañca gāme⁷ dadāmi.

Evaṃ ca pana vatvā „samma luddaka“ ahaṃ etam⁸
15 chaddantahatthiṃ mārāpetvā⁹ yamakadante āharāpetum¹⁰
samatthā homīti¹¹ paccekabuddhānaṃ dānaṃ datvā patthanaṃ
thapesiṃ, mayā supinantena diṭṭhaṃ¹² nāma n' atthi, sā pana
mayā patthitapatthanaṃ samijjhissati, tvaṃ gacchanto mā bhā-
yīti¹³ taṃ samassāsesi¹⁴. So „sādhu ayyo¹⁵“ ti tassā va-
20 canaṃ sampaticchitvā „tena hi me pākataṃ katvā tassa
vasanattānaṃ kathehi¹⁶“ pucchanto

13. Katth' acchati¹⁷ kattha-m-upeti thānaṃ,
vīthi 'ssa kā nahānagatassa hoti,
kathaṃ¹⁸ hi so nahāyati nāgarājā,
25 kathaṃ vijānemu gatiṃ gajassā 'ti ā. 111.

Tattha katthacchati¹⁷ kattha vasati, katthamupeti thānaṃ ti
kattha tiṭṭhati¹⁸ attho, vīthissa kā ti tassa nahānagatassa kā vīthi hoti,
katarāmaggena nāma¹⁹ gacchati²⁰, kathaṃ vijānemu 'ti tayā akathito
mayam kathaṃ tassa gajassa gatiṃ vijānissāma, tasmā kathehi no ti attho.

¹ Bā piladdhanena, adding māretukāmā kuṇḍaraṃ chabbisānaṃ. ² Ck -nāni, Bā piladdhanā. ³ Bā pucchī. ⁴ Bā uddhacca. ⁵ Bā adda pūre. ⁶ Ck Bā nippā-. ⁷ Bā varagāme te tnyhaṃ dassāmi. ⁸ Bā aka. ⁹ Bā māretvā. ¹⁰ Ck -tu. ¹¹ Bā diṭṭhā. ¹² Bā -sāsiṭṭi. ¹³ Bā -e. ¹⁴ all three MSS. -ti. ¹⁵ Ck kattha, Ck kattha corr. to kathaṃ, Bā kathaṃ. ¹⁶ Bā adda ee. ¹⁷ Bā -ati.

jātisampatti, tam itarehi balehi mahantataram¹, jātisampannā eva hi yujjhanti na itare, yānicetanāti yāni ca etāni² cattāri pi balāni paṇḍito paññānubhāvena³ adhigaṇhāti⁴ abhibhavati tam sabbabalānaṃ paññābalam seṭṭham ti ca aggan ti ca⁵ vuccati, kiṃkāraṇā: tena hi balen' upatthaddho paṇḍito attham
 5 vindati vaddhīm pāpunāti, tadatthajotanattham 'puṇṇam nadim yena ca peyyamābū' ti Puṇṇanāḍijātakam Sirikālakappaṇipāṇho⁶ Pañcapaṇḍitapaṇho⁶ Sattubhastajāta-Sambhavaajāta-Sarabhaṅgajātakādini kathetabbāni, mando ti mandapaṇḍo bālo, phītan⁷ ti tāta mandapaṇḍo puggalo sattaratanaṇṇam ce pi⁸ uttamam dharanīm labhi⁹ tassa anicchamanass' eva pasayhakāram¹⁰ vā
 10 pana katvā aṇḍo paññāsampanno tam paṭipajjati mando¹¹ laddham pi¹² yasam rakkhitum kulasantakam vā pana paveniāgatam pi r. adhigantum na sakkoti, tadatthajotanattham 'addhā Pādañjali. sabbe paññāya atirocatiti' Pādañjali-jātakam¹³ kathetabbam, laddhānā¹⁴ ti jātisampattiṃ nissāya kulasantakam r. labhivāpi, sabbena pīti¹⁵ sakalena pi rajjena (add: na) jīvati anupāya-
 15 kusalatāya duggato va hotiti, evam M. ettake thāne apaṇḍitassa agunam kathetvā idāni paññam¹⁶ pasamsanto paññā ti ādim āha, tattha sutan ti sutapariyattakam¹⁶, tam hi paññavā¹⁷ vinicchinati¹⁸, kittisilokavaddhanāti kittighosassa ca lābhasakkārassa ca vaddhanā, sukhāni vindatīti dukkhe uppanne pi nibbhayo hutvā upāyakusalatāya sukhāni paṭilabhati, tadatthadīpa-
 20 nattham 'yass' ete caturō dhammā vānarinda yathā tava¹⁹, 'alam etehi jambūhi²⁰ ambehi²¹ panasehi cā²² ti ādini jātakāni kathetabbāni, asussūsan ti paṇḍitapuggale apayirupasanto asuṇanto, dhammaṭṭhan ti sabhāvākāraṇe thitam, bahussutam anāgama tassa²³ asaddahanto, avinibbhujan²⁴ ti atthānattham kāraṇākāraṇam anogāhanto atirento na koci paññam²⁵ adhigacchati
 25 tāte²⁶, dhammavibhagāññū²⁷ ti dasakusalakammaphavibhāgakusalo, kāluttahāyīti viriyam kāmum yuttakāle viriyassa²⁸ kārako, anuttahatīti tasmiṃ tasmiṃ kāle tam tam kiccam karoti, tassā²⁹ ti²⁹ tassa puggalassa kammaphalam samijjhati nippajjati, anāyatanasilassā³⁰ ti anāyatanam vuccati lābhayasa-sukhānam anākarō³⁰ dussīlyakammā³¹ tamasilassa tena dussīlyakammena samannāgatassa anāyatanabhūtam dussīlapuggalam sevantassa, kusalassa kammassa
 30 karaṇakāle nibbindiyakārissā³² ti³² nibbinditvā ukkaṇṭhitvā³³ karontassa, evarūpassa³⁴ puggalassa kammānam³⁵ attho sammā na vipaccati na sampajjati³⁶, tīni³⁷ kulaggāni cha kāmaggāni na upeṭīti³⁸ attho, ajjhartaṇ cā

¹ Bā mahantaram. ² Cks add ea. ³ Bā paññānabhā-, Cks yassānu-. ⁴ Cks Cks asamgaṇhāti. ⁵ Cks omit ca. ⁶ Bā -am. ⁷ Cks jīvan. ⁸ Cks cetipī, Bā ce. ⁹ Bā labhati. ¹⁰ Bā paseyyākāram. ¹¹ Bā adds hi. ¹² Bā omits pi. ¹³ Bā adds vā. ¹⁴ Bā add tena. ¹⁵ Cks paññā. ¹⁶ Ck -santakam, Bā pariyatti. ¹⁷ Bā paññāva. ¹⁸ Bā -cchindati. ¹⁹ Cks add yassete tayo dhammā vānarinda yathā tava. ²⁰ Bā appehi. ²¹ Ck jambehi, Bā jappuhi. ²² Ck vā. ²³ Bā tam. ²⁴ Bā -bbhajan. ²⁵ Ck -ā. ²⁶ Ck nāni or tāti. ²⁷ so Ck Bā; asussūsan ti - - - nñū wanting in Ck. ²⁸ Bā viya. ²⁹ Cks omit tassāti. ³⁰ Bā anācāro, Bā anācoro. ³¹ Cks -an. ³² Cks -rtssa, omitting ti. ³³ Ck ukkaṇṭhi-, Bā ukkanitvā corr. to ukkaṇḍi-. ³⁴ Bā add tāta. ³⁵ Bā -āni. ³⁶ Ck -ti, Bā omits na sampajjati. ³⁷ Ck tīni, Ck tīni, Bā kiṇi. ³⁸ Bā upaneyyati.

Tato sã jātissaraññāpēna paccakkhato diṭṭhatṭhānaṃ tassa ācikkhantī dve gāthā abhāsī:

10. Tatth' eva sã pokkharanī adūre
rammā sutitthā ca mahodikā¹ ca
sompupphitā bhamaragaṇānucinnā,
ettha hi so nahāyati nāgarājā. 112. 5
17. Sisaṃ nahāto² uppalamālabhārī
sabbaseto puṇḍarikattacaṃgī³
āmodamāno⁴ gacchatī [sa] niketaṃ
purakkhatvā mahesiṃ sabbabhaddan ti. 113. 10

Tattha tatthevā 'ti tassa vasanaṭṭhāne yeva, pokkharanīti Chaddantadahaṃ sandhāyāha, sampupphitā ti duvidhehi kumudehi tividhehi uppalehi pañcavaṇṇehi ca padūmehi samantato pupphitā, ettha hi so ti so nāgarājā ettha Chaddantadahe nahāyati, uppalamālabhārīti uppalādīnaṃ jalajathalaṇānaṃ pupphānaṃ mālāṃ bharanto⁵, puṇḍarikattacaṃgīti⁶ puṇḍarikasadisattacabhāvena⁷ odātena. āṅgena samannāgato, āmodamāno⁸ ti āmoditapamodito, sanniketaṃ ti attano vasanaṭṭhānaṃ, purakkhatvā ti sabbabhaddaṃ⁹ nama mahesiṃ purato katvā aṭṭhabhi nāgasahashehi parivuto attano vasanaṭṭhānaṃ gacchatī.

Taṃ sutvā Sonuttaro „sādhū ayye, ahaṃ taṃ vāraṇaṃ,
māretvā dante āharissāmiti“ samapaṭicchi. Ath' assa sã
tutṭhā sahasaṃ datvā „gehaṃ tāva gaccha, ito sattāhacca-
yena tattha gamissasīti“ taṃ uyyojetvā kammāre pakkosā-
petvā „tāta“¹⁰ amhākaṃ vāsipharasukuddālavikhādanamutṭhika-
velugumbacchedapasatthitiṇalāyanaasilohadaṇḍakhaṇukaayasiṃ-
ghāṭakehi attho, sabbam sīghaṃ katvā āharā“¹¹ ti ānāpetvā
cammakāre pakkosāpetvā „tāta amhākaṃ kumbhakāragāhikaṃ“¹²
cammabhastam¹³ kātuṃ vaṭṭati¹⁴, cammayottavarattahatthipāda-
upāhanacammachattehi¹⁵ pi no attho, sabbam sīghaṃ katvā
āharā¹⁶ ti ānāpesi. Te ubho pi sabbāni tāni sīghaṃ katvā 20 25 30

¹ Bā - dākā. ² read nahāt? ³ Ck -ī, Bā pupparikatthacaṃgī. ⁴ Ck. Bā a-. ⁵ Bā dhārento. ⁶ Ck pupparikattha-, Bā pupparikatthacaṃgīti. ⁷ Bā pupparikasadisattabhāvena. ⁸ Ck a-. ⁹ Ck sabbam-. ¹⁰ Ck tāta, Ck tāta corr. to tāta. ¹¹ Bā -gāhakaṃ. ¹² Ck cammam bhastam. ¹³ Ck vaṭṭati. ¹⁴ Ck yottānaccatta-. ¹⁵ Ck upāhanacca cam-, Bā -yottam varattam - - upāhanam.

'ti attano niyakajjhataṃ aniecabhāvanādivasena payuttassa, tathāyatana-sevino ti tath' eva silavante puggale sevamānassa, vipaccatīti¹ sampajjati, mahantaṃ yasaṃ deti, yogappayogasaṃkhātaṃ ti yogayūñjitabbayuttake² kāraṇe payogakotṭhāsabhūtaṃ paññaṃ³, sambhataṣṣā⁴ 'ti rāsikatassa anurakkhaṇaṃ⁵, tāni tvaṃ ti etāni ca dve purimāni ca mayā vuttakāraṇāni⁶ 5 sabbāni tāta sevassu, mayā vuttaṃ ovādaṃ hadaye katvā attano ghare dhanāni rakkha, mā⁷ akammāya randhayīti⁸ ayuttena akāraṇena mā randhayi, taṃ dhanāni mā jhāpayi mā nāsayi, kiṃkāraṇā: akammaṇa⁹ hīti ayuttakammakāraṇena¹⁰ dummedho puggalo sabbāni¹¹ dhanāni nāsetvā pacchā dugato naḷāgāraṃ va sīdatīti¹² yathā naḷāgāraṃ mūlato paṭṭhāya jīramānaṃ 10 appatitthaṃ patati evaṃ akāraṇena dhanāni nāsetvā apāyesu nibbattatīti.

Evam pi Bo. ettakena thānena pañca balāni vaṇṇetvā paññābalaṃ ukkhipitvā candamaṇḍale¹³ paharanto¹⁴ viya ka-thetvā idāni dasahi gāthāhi rañño ovādaṃ deti:

38. Dhammañ cara mahārāja mātāpitusu khattiya, (IV p. 421.) 15
idha dhammañ caritvāna rāja saggaṃ gamissasi. 38.

39. Dhammañ cara mahārāja puttadāresu khattiya -pe-. 39.

40. Dhammañ cara mahārāja mittāmaccesu khattiya -pe-. 40.

41. Dhammañ cara mahārāja vāhanesu balesu ca -pe-. 41.

42. Dhammañ cara mahārāja gāmesu nigamesu ca -pe-. 42. 20

43. Dhammañ cara mahārāja ratṭhe¹⁵ janapadesu ca -pe-. 43.

44. Dhammañ cara mahārāja samaṇabrāhmaṇesu ca -pe-. 44.

45. Dhammañ cara mahārāja migapakkhisu khattiya -pe-. 45.

46. Dhammañ cara mahārāja, dhammo ciṇṇo¹⁶ sukhāvaho¹⁷,

idha dhammañ caritvāna rāja saggaṃ gamissasi. 46. 25

47. Dhammañ cara mahārāja Indo¹⁸ devā sabrahmakā

suciṇṇena divaṃ pattā, mā dhammañ rāja pamādo¹⁹ ti. 47.

Tattha paṭhamagāthāya tāva dhammaṃ ti mātupatṭhānaṃ pitupatṭhānaṃ, dhammañ kālass' eva vutṭhāya mātāpitunnaṃ mukhodakadantakatṭhadānaṃ ādiṃ katvā sabbāni sarīrapariharaṇaṃ²⁰ karonto ca²¹ pūrehīti vadati, putta- 30 dāresu 'ti puttadhitaro tāva pāpā nivāretvā kalyāṇe nivesento²² sippaṃ

¹ Cks vipajja-. ² Cks yoga -- ko, Bđ yoga -- tabbake, omitting yutta, Bs yoge-

³ Cks pañña. ⁴ Bs sambhū-. ⁵ Bds -naṃ. ⁶ Cks -kara-. ⁷ Bđ adds naṃ.

⁸ Bđ raddha-. ⁹ Bđ -unā. ¹⁰ Cks -kara-. ¹¹ Bds sakaṃ. ¹² Cks sīdati. ¹³

Bds -laṃ. ¹⁴ Bds samha-. ¹⁵ Bđ ratthesu. ¹⁶ Bđ suciṇṇo. ¹⁷ Bđ sukhāmāvahā.

¹⁸ Ck Bđ indā. ¹⁹ read pamādo, cfr. IV p. 422. ²⁰ Bđ sabba sarīrapaṭijagga-

haraṇaṃ. ²¹ Bđ va. ²² Bđ nisevanto.

- āharitvā adamsu. Sā tassa pātheyyaṃ saṃvidahitvā āraṇisa-
 hitaṃ ādiṃ katvā¹ sabbaṃ upakaraṇaṃ ca baddhasattuādikāṃ²
 pātheyyaṃ ca sammabhaṣṭāyaṃ pakkhipi, taṃ sabbaṃ pi
 kumbhabhāramattaṃ ahosi. Sonuttaro pi attano parivacchaṃ
 5 katvā sattame divase āgantvā devīṃ vanditvā atṭhāsi. Atha
 naṃ sā „niṭṭhitaṃ te samma³ panthūpakaraṇaṃ⁴, imaṃ⁵ tāva
 pasibbakaṃ gaṇhā“⁶ 'ti āha. So pana mahāthāmo pañcannaṃ
 hatthīnaṃ balaṃ dhāreti, tasmā taṃ⁷ pūpapasibbakaṃ⁸ viya
 ukkhipitvā upakacchantare ṭhapetvā rittahāttho viya atṭhāsi.
 10 Cullasubhaddā⁹ luddassa dāraṇānaṃ paribbayaṃ datvā rañño
 ācikkhitvā Sonuttaraṃ uyyojesi. So pi rājānaṃ ca devīṃ ca
 vanditvā rājanivesanā oruyha rathē ṭhapetvā mahantena pari-
 vārena nagarā nikkhamitvā gāmanigamaparamparāya¹⁰ paccan-
 taṃ patvā jānapade¹¹ nivattetvā paccantavāsīhi saddhīṃ
 15 araṇṇaṃ pavisitvā mānussapathaṃ atikkamma paccantavāsīno
 pi nivattetvā ekako va gacchanto timsayojanikaṃ maggaṃ¹²
 dabbagahanaṃ kāsagahanaṃ tiṇagahanaṃ¹³ tulasigahanaṃ¹⁴
 saragahanaṃ¹⁵ tirivacchagahanaṇḍīni¹⁶ cākaṇṭakagumbaka-
 gahanaṇi vettagahanaṃ onissakagahanaṃ naḷavanasaravana-
 20 gahanasadisāṃ¹⁷ uragena pi dubbinivijjhaṃ ghanavanagahanaṃ
 rukkhagahanaṃ veḷugahanaṃ¹⁸ kalalagahanaṃ udakagahanaṃ
 pabbatagahanaṃ ti atṭhārasagahanaṇi paṭipāṭiyā patvā¹⁹ dabbā-
 gahanaṇḍīni asitena lāyitva²⁰ tulasigahanaṇḍīni veḷugumbacche-
 danasatthena chinditvā rukke pharasunā koṭṭetvā²¹ atimāhante
 25 nikkhādena vijjhitvā²² maggaṃ kāranto veḷuvane nissenīṃ katvā
 veḷugumbaṃ²³ āruyha veḷuṃ chinditvā aparassa veḷugumbassa
 upari pātetvā veḷugumbamatthaken²⁴ eva gantvā kalalagahane

¹ Bā āharitvā. ² Ck -sattuṃ-, Bā bandhasattuādikaditvā. ³ Bā omits sa-. ⁴ Bā sabbūpa-. ⁵ Bā idam. ⁶ Ck puppasimbakam, Bā tampulapaspipa-. ⁷ Bā omits culla. ⁸ Bā -nigama janapadamparamparāya. ⁹ Bā ja-. ¹⁰ Ck timsayojana, Ck timsayojanikaṃ maggaṃ corr. to timsayojanam. ¹¹ Bā ādā sara-gahanaṇi. ¹² Bā tū-. ¹³ Ck sarasiga-. ¹⁴ Bā -dīnaṃ vasana-. ¹⁵ Bā naḷa-gahanaṇi sara-. ¹⁶ Ck omits rukkhagahanaṃ veḷugahanaṇi. ¹⁷ Bā paṭiyā upa-gantvā. ¹⁸ Bā palā-. ¹⁹ Ck koṭṭhe-, Bā koṭe-. ²⁰ Bā veḷuvaneḷugumbaṃ.

uggaṇhāpento vāyappattakāle patirūpakulavasena¹ āvāhavihāraṃ karonto samān-
 vaṣena² dhanāni dento puttesu dhammāni carati nāma, bhariyaṃ samānento³
 anaticaranto issariyaṃ⁴ vossajjanto alaṃkāraṃ anuppādento dāresu dhammāni
 carati nāma, mittāmaṃcessū⁵ 'ti mittāmaṃcessu catūhi saṅghavattūhi saṅgaṇ-
 5 hanto⁶ aṇṇāpento⁷ tesu⁸ dhammāni carati nāma, vāhanesu bāsesu
 cā 'ti hatthiassādānaṃ vāhanānaṃ balakāyassa⁹ dātabbayuttakaṃ dento sakkā-
 raṃ karonto¹⁰ hatthiassādayo mahallakakāle kamme¹¹ ayojento tesu dhammāni
 carati nāma, gāmesu nigamesu cā 'ti gāmanigamavāsino dandabālīhi apī-
 lento va tesu dhammāni carati nāma, ratṭhe¹² janapadesu cā 'ti ratṭhaṃ
 10 ca janapadaṃ ca akāraṇena kīlānto hitacittāni accupattāpento¹³ tattha adham-
 māni carati nāma apīlento pana hitacittena pharanto¹⁴ tattha dhammāni carati
 nāma, samānabrāhmaṇesu cā 'ti tesu cattāro paccaye dento va tesu
 dhammāni carati nāma, migapakkhisū¹⁵ 'ti sabbacatuppadasakunānaṃ abhayaṃ
 dento tesu dhammāni carati nāma, dhammo ciṇṇo¹⁶ 'ti samacariyadhammo
 15 ciṇṇo nisammacariyadhammo ciṇṇo¹⁷, sukhāvaho¹⁸ 'ti tisu kusalasampadāsu¹⁹
 chasu kāmāggesu sukhaṃ āvabati²⁰, sucīṇṇa²¹ 'ti idha ciṇṇena kāyasu-
 caritādinaṃ sucīṇṇa, divaṃ pattā 'ti devalokabrahmalokasamākhātāṃ divaṃ
 gatā, tattha dibbayasapaṭilābhino jātā, mā dhammāni rāja pāmādo ti
 tasmā tvaṃ mahārāja jīvitaṃ jahanto pi dhammāni mā pamaṇjīti.

20 Evaṃ dāsa dhāmmacariyagāthā²² vatvā uttarim pi ova-
 danto osānagātham āha:

„Tatth' ev' ete²³ vattapadā esā ca anusāsani

sappaṇṇe²⁴ sevi²⁵ kalyāṇi²⁶ samattāni sāmataṃ²⁷ vidū ti. 48.

Tattha tatthevete²⁸ vattapadā ti idaṃ purimanāyena²⁹ eva yojetabaṃ,
 25 sappaṇṇe sevi kalyāṇi³⁰ samattāni³¹ sāmataṃ³² vidū ti mahārāja
 taṃ mayā vuttaṃ ovādaṃ tvaṃ niccakāle sappaṇṇo³³ puggalasevi kalyāṇaguna-
 samannāgato hutvā samattāni paripuṇṇāni sāmāni vidū attapaccakkhato va
 jānitvā yathānusitthaṃ³⁴ paṭipajjā 'ti.

Evaṃ M. ākāsaṃgaṃ otārento viya Buddhalībhāya dh.
 30 d. Mahājano mahāsakkāraṃ akāsi sādhu-kārasahassāni adāsi.
 Rājā tuṭṭho amacce āmantetvā pucchi: „bho amaccā mama

¹ Bd -kusala-. ² so Cks for samena? Bd samaye. ³ Bd adds anavamānento.

⁴ Cks -rāyaṃ. ⁵ Bd omits sam. ⁶ Bd omits avi-. ⁷ Bd etesu. ⁸ Bd adds ca.

⁹ Bd omits s. k. ¹⁰ Bd -esu. ¹¹ Bd -esu. ¹² Cks apaccupa-. ¹³ Ck pa-, Bd
 ramanto. ¹⁴ Bd suc-. ¹⁵ Bd sucacittadhammo in the place of sama - - - ciṇṇo.

¹⁶ Cks sukhāvahati, Bd sukhāmahavati. ¹⁷ Bd adds ca. ¹⁸ Bd -titi. ¹⁹ Bd

-āyo. ²⁰ Bd tattheva te, Cks tatthete. ²¹ so Cks for sappaṇṇa? Bd sabbāṇṇu?

²² so all three MSS. ²³ Bd samantāni corr. to sāmāni, B sāmāni. ²⁴ Ck

tatthete, Bd tattheva te. ²⁵ Bd adds ti. ²⁶ Pd sāmattāni. ²⁷ Pd sāmāni taṃ.

²⁸ so Cks for sappaṇṇa? Pd sappaṇṇu-. ²⁹ Bd -sethaṃ.

sukkhapadaram¹ attharivā tena gantvā aparam attharivā
 itaram khipivā puna purato attharanto tam atikkamivā
 dopim katvā tāya udakagahanam tarivā pabbatapāde thatvā
 ayasimghāṭakam yottena bandhitvā uddham khipivā pabbate
 laggāpetvā yottenāruyha vajiraggena lohadandēna pabbatam⁵
 vijjhivā khāṇukam koṭṭetvā tattha thatvā simghāṭakam
 ākadḍhitvā puna upari laggāpetvā tattha thatvā cammayottam
 olambetvā tam ādāya otarivā heṭṭhimakhāṇuke bandhitvā
 vāmabhatthena yottam gabetvā dakkhiṇahatthena muggaram
 ādāya yottam paharivā khāṇukam niharivā puna abhirūhati,¹⁰
 eten' upāyena pabbatamatthakam āruyha parato' otaranto'³
 purimanayen' eva paṭhamapabbatamatthake khāṇukam koṭṭetvā
 cammapasibbake yottam⁴ bandhitvā khāṇuke⁵ veṭhetvā⁶ sayam
 antopasibbake nisīditvā makkaṭakānam makkaṭasuttavissajjanā-
 kārena yottam vinivethento otari⁷, cammachattena vātām gāhā-¹⁵
 petvā sakupo viya otaratīti⁸ pi vadanti yeva. Evaṃ tassā
 Subhaddāya vacanam ādāya nagarā nikkhamivā sattārasa-
 gahanāni atikkamivā pabbatagahanam patvā tatrāpi cha
 pabbate atikkamivā Suvannapassapabbatamatthakam abhirūha-
 bhāvam⁹ ācikkhanto¹⁰ S. ā.:

20

18. Tatth' eva so uggahevāna vākyam
 ādāya tūṇi ca dhanu ca luddo
 vitureyyati¹¹ satta giri¹² brahante
 Suvannapassam nāma girim¹³ ulāram. 114.
 19. Āruyha selam bhavanam¹⁴ kinnarānam
 olokayī¹⁵ pabbatapādamūlam,
 tatth' addasā meghasamānavannam
 nigrodharājam atthaṣaṇṇapādam¹⁶. 115.

25

¹ Bā sukharukkha-; ² Bā pu-; ³ Bā adda itare; ⁴ Bā yottakam; ⁵ Bā
 -kam; ⁶ Bā pavedhitvā; ⁷ Bā -riti; ⁸ Bā otarantiti; ⁹ Bā abhirūya; ¹⁰
 Bā āyikaronto; ¹¹ so Ck; Bā vitariyati; ¹² all three MSS. -i; ¹³ so all
 three MSS. for pi? ¹⁴ so all three MSS. for bhavam? ¹⁵ all three MSS. -yi;
¹⁶ so Ck; Bā -poram; read pi for attha?

puttena taruṇajambuphalasamānatuṇḍena¹ Jambukapaṇḍitena
 evaṃ kathentena kena kattabbakiccaṃ katan² ti. „Senāpatinā
 devā³ ti. „Tena hi 'ssa senāpatitṭhānaṃ dammīti⁴ Jambukaṃ
 ṭhānantare ṭhapesi, so tato paṭṭhāya⁵ senāpatitṭhāne ṭhatvā
 pitukammāni akāsi. Tiṇṇaṃ sakuṇānaṃ mahanto sakkāro 5
 ahosi, tayo pi janā⁶ atthaṇ ca dhammaṇ ca anusāsimsu.
 Mahāsattass' ovāde ṭhatvā rājā dānādīni puññāni katvā sagga-
 parāyano ahosi. Amaccā rañño sarīrakiccaṃ kāretvā⁷ sakuṇā-
 naṃ ārocetvā „sāmi Jambusakuṇa rājā tumhākaṃ chattaṃ
 ussāpetabbaṃ akāsīti⁸ vadiṃsu. M. „na mayhaṃ rajjen' 10
 attho, tumhe appamattā r. kārethā⁹ 'ti mahājanaṃ silesu
 patitṭhāpetvā „evaṃ vinicchayaṃ pavatteyyāthā¹⁰ 'ti viniccha-
 yadhammaṃ suvaṇṇapaṭṭe likhāpetvā araṇṇaṃ pāvisi. Tass'
 ovādo cattālīsa vassasahassāni pavatti¹¹.

S. rañño ovādavasena imaṃ dh. desetvā j. s.: „Tadā rājā 15
 Anando ahosi, Kuṇḍalinī Uppalavaṇṇā, Vessantaro Sāriputto, Jambu-
 kasakuṇo aham evā¹² 'ti. Tesakuṇajātakaṃ.

2. Sarabhaṅgajātaka.

Alaṃkatā kuṇḍalino suvatthā ti. Idam S. Veḷuvane
 v. Mahāmoḅḡgallānattherassa parinibbānaṃ ā. k. Sāriputtathero¹ 20
 T-taṃ² J. viharantaṃ³ parinibbānaṃ anujānāpetvā gantvā Nālagāmake
 jātovara⁴ parinibbāyi. Tassa parinibbutabhāvaṃ sutvā S. Rāja-
 gahaṃ gantvā Veḷuvane vihaṇsi. Tadā thero Iḡigilipasse Kālasilāyaṃ
 viharati, so pana iddhibalena⁵ koṭṭipattabhāvena devacārikaṇ ca
 ussadacārikaṇ ca gacchati, devaloke Buddhasāvakaṇaṃ mahantaṃ 25
 issariyaṃ ussadanirayesu ca titthiyasāvakaṇaṃ mahantaṃ dukkhaṃ
 anubhavantaṃ disvā manussalokaṃ āgantvā „asukaupāsako asuka-
 upāsikā ca¹⁰ asukasmim nāma devaloke nibbattitvā mahāsampattim
 anubhavanti¹¹ titthiyasāvakesu asuko ca asukā ca¹² nirayādisu

¹ Ck -pala - - tuccena, Cs -pala - - tudhena. ² Bā adds tuṭho. ³ Bā adds rañño.

⁴ Bā katvā. ⁵ Bā -ttayī. ⁶ Bā adds hi. ⁷ Bā -tena. ⁸ Cs -vāraka. ⁹ Cks
 -le. ¹⁰ Bā asukā va upasikā. ¹¹ Cks -vatī. ¹² Ck -ko ca, Cs omits asukā ca.

30. Tatth' addasā kuñjaram chabbisāṇaṃ
sabbasetam duppasamaṃ parehi¹,
rakkhanti naṃ aṭṭhasahassanāga
isādanta² vātajavappahāriṇo. 116.
- 5 31. Tatth' addasā pokkharaniṃ adūre
raṇṇaṃ sutitthaṃ ca mahodikaṃ³ ca
sompupphitaṃ bhamaragaṇānucinnaṃ
yattha hi so nahāyati nāgarājā. 117.
32. Disvāna nāgassa gatiṃ tṭhiṇ ca
vīthi 'ssa yā nahānagatassa hoti
10 opātam āgañchi anariyarūpo
payojito cittavasānugāyā 'ti. 118.

Tattha so ti bhikkhave so luddo tatth' eva sattabhūmkapāsūdatale
tṭhāya tassa⁴ vacanaṃ uggahetvā saraṭṭhiraṇ⁵ ca mahādhanuṃ ca ādāya
15 pabbatagahanaṃ patvā kataro nu kho Suvanna-passapabbato nāma 'ti sattha
mahāpabbate vitureyyāti⁶ tasmim kāle tuletī tīreti, so evaṃ tīrento Suvanna-
passaṃ nāma giri-varam⁷ disvā ayaṃ so bhavissatīti cintesi, olokayīti taṃ
kīṇarāraṇaṃ bhavaṃ⁸ bhūtaṃ⁹ pabbataṃ āruya Subhaddāya dinnasāññavasena¹⁰
hetthā¹⁰ olokesi, tatthā 'ti tasmim pabbatapādamūle avidūre yeva taṃ
20 nigrodham addasa, tatthā 'ti tasmim nigrodhamūle tṭhā, tatthā 'ti tatth'
eva antopabbate tassa nigrodhassa avidūre¹¹ yattha so nahāyati taṃ pokkha-
raniṃ addasa, disvāna 'ti gāthāyaṃ Suvanna-passapabbatā oruḥa hatthīnaṃ
patakāle hatthipādakaupāhanaṃ āruya tassa nāgarāṇṇo gataṭṭhānaṃ nibaddha-
vasanaṭṭhānaṃ¹² upadhārento līnā maggena gacchati idha nahāyati nahāyitvā¹³
25 uttiṇṇo idha tṭṭhatīti sabbam disvā ahirikabhāvena anariyarūpo taya citta-
vasānugāya payojito tasmā opātam āgañchi¹⁴ paṭipajji, āvātaṃ khaṇīti attho.

Tatthāyaṃ¹⁵ anupubbikathā: so kira M-assa vasaṇokāsaṃ.
sattamāsādhikehi sattehi samvacccharehi¹⁶ sattadivasehi patvā
vuttanayena tassa¹⁷ vasaṇokāsaṃ sallakkhetvā idha āvātaṃ
30 khaṇitvā¹⁸ „tasmim tṭhito vāraṇādhīpatiṃ¹⁹ vijjhivā jīvitakkha-
yaṃ pāpessāmīti“ vavatthapetvā araṇṇaṃ pavasiṭvā thambhā-
dīnaṃ²⁰ atthāya rukkhe chinditvā dabbasambhāre sajjitvā

¹ Bā -bhi. ² Bā byāsa-. ³ Bā -da-. ⁴ Bā adda subhaddāya. ⁵ Ck^o -tuphiraṇ. Bā -tuphiraṇ. ⁶ so Ck^o; Bā vitarayati. ⁷ Bā giri-varam. ⁸ Ck^o -nambhū-. ⁹ Bā -saññāvasena. ¹⁰ Ck^o add na. ¹¹ Bā adda patvā. ¹² Bā nibandham vasaṇatṭhānaṃ. ¹³ Bā nahāy. ¹⁴ Bā tasmā upātam āgacchi, Ck^o tassa opādaṃ āgañchi. ¹⁵ Bā tatrāyaṃ. ¹⁶ Bā adda so. ¹⁷ Ck^o tassa, Ck^o tassa cori. to tassa. ¹⁸ Ck^o Bā -pi-, Ck^o -mi-. ¹⁹ Bā adda viśeṣitena khaṇitvā. ²⁰ Bā sambhāradīnaṃ.

asukaapāyesu¹ nāma nibbattā² ti manussānaṃ katheti³. Manussā
 sāsane pasīdanti titthiye parivajjenti⁴. Buddhasāvakaṇaṃ sakkāro
 mahanto ahosi, titthiyānaṃ parihāyati. Te there āghātaṃ bandhitvā
 „imasmiṃ jīvante amhākaṃ upatthākā bhijjanti, sakkāro parihāyati,
 5 mārāpessāma nan“ ti therassa māraṇattham samānaguttakassa⁵ nāma
 corassa sahaṃsaṃ adāmsu. So „theraṃ māressāmiti“ mahantena pari-
 vārena Kālasilaṃ agamāsi. Thero taṃ āgacchantaṃ disvā iddhiyā
 uppatitvā pakkāmi. Coro taṃ divasaṃ theram adisvā nivattitvā
 punadivase pi punadivase pi ti cha divase agamāsi. Thero pi tath’
 10 eva iddhiyā pakkāmi. Sattame divase therassa pubbe kataṃ aparā-
 pariyaavedaniyakammaṃ okāsaṃ labhi⁶, so kira pubbe bhariyāya va-
 canaṃ gahetvā mātāpitāro māretukāmo yānakena araṇṇaṃ netvā
 corānaṃ utthitākāraṃ katvā mātāpitāro potheti paharati, te cakkhu-
 dubbalatāya rūpadassanarahitā⁷ puttaṃ asaṇṇānantaṃ „corā evā⁸“ ti
 15 saṇṇāya „tāta asukā⁹ nāma corā no mārenti, tvaṃ pakkamā¹⁰“ ti
 etass’ eva paridevimsu, so cintesi: „ime mayā va¹¹ pothiyamānā¹²
 mayhaṃ űeva atthāya paridevanti, ayuttaṃ karomiti¹³“, atha ne assā-
 setvā corānaṃ palātākāraṃ katvā hatthapāde sambāhitvā¹⁴ „amma
 tāta, mā bhāyittha, corā palātā“ ti vatvā puna attano gehaṃ eva
 20 ānesi. Taṃ kammaṃ ettakaṃ kālāṃ okāsaṃ alabbhitvā bhasmā-
 paticchanno aggirāsi¹⁵ viya thatvā¹⁶ imaṃ antimasariraṃ upadhāvitvā
 gaṇhi, thero tassa nissandena ākāse uppatituṃ nāsakkhi, Nando-
 pananda-Damana-Vejayantassa¹⁷ kampanasamatthā¹⁸ pi ssa iddhi kamma-
 balena dubbalattaṃ pattā¹⁹. Coro therassa atthiṇi saṇṇuṇṇetvā
 25 palālapitthikakāraṇaṃ²⁰ nāma katvā „mato“ ti saṇṇāya saparivāro²¹
 pakkāmi. Thero pi²² satim labhitvā²³ jhānavethāna²⁴ sariraṃ
 veṭhetvā²⁵ uppatitvā Satthu santikaṃ gantvā vanditvā „bhante āyu-
 samkhāro me ossattho, parinibbāyissāmiti“ parinibbānaṃ anujānāpetvā
 tatth’ eva parinibbāyī. Taṃ khaṇaṃ űeva chadevalokā ekakolāhalaṃ
 30 ahesuṃ²⁶, „amhākaṃ kirācariyo²⁷ parinibbuto“ ti dibbagandhamālā-
 vāsadhūpe²⁸ c’ eva²⁹ nānādārūni³⁰ c’ eva gahetvā āgamiṃsu, ekūna-

¹ B^d -niraye. ² B^d nippatto. ³ B^d -si. ⁴ B^d -vajjanti. ⁵ so C^k; B^d -rattassa.

⁶ B^d -ati. ⁷ C^k -tāya. ⁸ B^d etā. ⁹ C^k -ka. ¹⁰ C^k -mī, B^d pakkamā corr. to pakkamā. ¹¹ C^k ca, B^d omits va. ¹² B^d adds ca. ¹³ B^d a. me katan ti. ¹⁴ B^d -etvā. ¹⁵ B^d agārāsi. ¹⁶ P^d adds sinerurājaṃ vijhitvā pathavi nimmuṇṇitvā.

¹⁷ C^k B^d -ta. ¹⁸ C^k -ttham. ¹⁹ C^k patta, C^e pattaṃ. ²⁰ B^d -pitakaraṇaṃ.

²¹ B^d adds yasaparivāro. ²² B^d omits pi. ²³ B^d patila-. ²⁴ B^d -vedhanena.

²⁵ B^d vedhitvā. ²⁶ so all three MSS. ²⁷ B^d kira ā-. ²⁸ B^d gandha - - dhumehi, omittitg dibba. ²⁹ B^d adds manussā. ³⁰ C^k -dāru, B^d -dārūni.

hatthīsu nahānatthāya gatesu tassa ṭhānokāse¹ mahākuddālena
caturassam āvāṭam khaṇitvā uddhaṭapaṃsum² bijaṃ vapanto viya
udake vikiritvā udukkhalapāsāṇānam upari thambhe patiṭṭhā-
petvā tulā ca kāce³ ca datvā padarāṇi attharitvā kaṇḍappa-
māṇaṃ chiddaṃ katvā upari paṃsuṇ ca kacavaraṇ ca pakkhi- 5
pitvā ekena passena attano pavisaṇaṭṭhānam katvā evaṃ
niṭṭhite āvāṭe paccūsakāle yeva paṭisīsakam paṭimuṇcitvā
kāśāvāṇi paridahitvā 'saddhiṃ visapītena' sallena dhanuṃ
ādāya āvāṭam otaritvā atṭhāsi.

Tam atthaṃ pakāseṇto S.³:

10

22. Katvāna⁴ kāsūṃ phalakehi chādayi
attānaṃ odhāya dhanuṃ ca luddo,
passāgataṃ puthusallena nāgaṃ
samappayī dukkatakamakārīti vatvā⁷ 119.

24. Viddho ca nāgo⁸ koṇcam anādi ghoram⁹, 15
sabbe va¹⁰ nāgā nimnaduṃ¹¹ ghorarūpaṃ,
tiṇaṃ ca kaṭṭhaṇ ca cuṇṇaṃ¹² karontā
dhāvimsu te atṭhadisā samantato. 120.

26. Vadhiṣṣam etan ti¹³ parāmasanto 20
kāśāvaṃ¹⁴ addakkhi dhajam isinaṃ,
dukkhena phutṭass' udapādi¹⁵ saṇṇā:
arahaḍdhajo¹⁶ sabbi avajjharūpo¹⁷ ti ā. 121.

Tattha odhāya 'ti odahitvā pavesetvā, passāgatan ti attano¹⁸ āvāṭassa
passam āgataṃ, so kira dutiyadvase āgantvā nahātvā¹⁹ uttīṇo²⁰ tasmiṃ
mahāvīśālāmāleke nāma padese atṭhāsi, ath' assa sarīrato udakaṃ²¹ nābhippa- 25
desena ogalitvā²² tena chiddena²³ luddassa sarīre pati, taya saṇṇāya so M-assa
agantvā thitabhāvaṃ ṇatvā taṃ²⁴ passāgataṃ puthunā sallena samappayī²⁵ vijji,
dukkatakamakārīti tassa M-assa²⁶ kāyikacetasikassa dukkhassa uppā-
danena dukkatassa kammassa kāraṇo, koṇcamanaḍḍīti koṇcanādaṃ kari, tassa
kira taṃ sallam²⁷ nābhiyā pavisitvā pihakādīni samcuṇṇitvā antāni chīduṭṭvā 30

¹ Bā vasaṇokāsaṃ. ² C* -su, Bā uddhataṃpaṃsum. ³ Bā -je. ⁴ Bā adds ca. ⁵
Bā adds āha. ⁶ Bā khaṇitvā. ⁷ C* Bā omīti vatvā. ⁸ so all three MSS. for so?
⁹ C* ku-. ¹⁰ Bā ca. ¹¹ so all three MSS. for naduṃ? ¹² C* raṇaṃ. ¹³
Bā vadhiṣṣāminanti. ¹⁴ C* -yaṃ. ¹⁵ C* puṭṭh-, Bā puṭh-. ¹⁶ Bā aharad-
dhajo. ¹⁷ C* avejja-, Bā apajja-. ¹⁸ Bā add ca. ¹⁹ Bā nhatvā. ²⁰ C* -e.
²¹ C* Bā -ka. ²² Bā ogalitvā. ²³ C* omīti chiddena. ²⁴ Bā omīti taṃ. ²⁵
C* samappayī, C* sampayī. ²⁶ Bā omīti m-assa. ²⁷ Bā sallena.

sataratanacandanacitakā ahosi, S. therassa santike tthatvā sarīra-
 nikkhepam kāresi. ālāhanassa samantā yojanamatte pupphavassam
 vassi, devānam antare manussā manussānam antare devā aṭṭham¹,
 sattadivasāni sādhuḷikāni kilīmsu. S. therassa dhātum gāhāpetvā
 Veluvanadvārakotṭhake cetiyam kārāpesi. Tadā dh. k. s. „āvuso 5
 Sāriputtathero T-assa santike aparinibbutattā Buddhānam² santikā
 mahantaṃ sammānam na labhi, Mahāmoggallānatthero pana³ samīpe
 parinibbutattā mahāsammānam labhī⁴“. S. āgantvā „kāya nu ttha
 bhikkhave e. k. s.“ ti pucchitvā „imāya nāmā“ ti vutte „na bhik-
 khave Moggallāno idān“ eva mama santikā sammānam labhi⁵ pubbe 10
 pi labhi yevā“ ti vatvā a. ā.:

A. B. Br. r. k. Bo. purohitassa brāhmaṇiyā kucchimhi paṭi-
 sandhiṃ gahetvā dasamāsaccayena paccūsasamaye mātu kuc-
 chimhā nikkhami. Tasmim khaṇe dvādasayojanike Bārāṇasi-
 nagare sabbāvudhāni pajjalīmsu. Purohito puttassa jātakkhaṇe 15
 bah ‘nikkhamitvā ākāsaṃ olovento nakkhattayogaṃ disvā⁶
 „iminā nakkhattena jātattā esa kumāro sakala-Jambudīpe dha-
 nuggahānam aggo bhavissatīti“ nātvā kālass’ eva rājakulam
 gantvā rājānam sukkasayitabhāvaṃ pucchitvā „kuto me ācariya
 sukkam“, ajja sakalanivesane āvudhāni pajjalitānīti“ vutte „mā 20
 bhāyi deva, na tumbhākaṃ nivesane yeva sakalanagare pi⁷
 pajjalīmsu yeva, ajja⁸ amhākaṃ gehe kumārassa jātattā etad
 ahoṣīti“. „Ācariya evam jātakumārassa pana kiṃ bhavissa-
 tīti“. „Na kiñci mahārāja⁹, so pana sakala-Jambudīpe agga-
 dhanuggaho bhavissatīti“. „Sādhu ācariya, tena hi nam¹⁰ 25
 paṭijaggitvā vayappattakāle amhākaṃ dasseyyāsīti“ vatvā
 khīramūlam¹¹ saḥassaṃ dāpesi. Purohito taṃ gahetvā nive-
 sanaṃ gantvā puttassa nāmagahaṇadivase jātakkhaṇe āvudhāni¹²
 pajjalitattā Jotipālo ti nāmam akāsi. So¹³ mahantena pari-
 varena vadḍhamāno soḷasavassakāle uttamarūpadharo ahosi. 30
 Ath’ assa pitā sarīrasampattiṃ olovento¹⁴ „tāta Takkasilaṃ

¹ Bā ahesuṃ. ² Bā -assa. ³ Bā omits pana. ⁴ Bā labhatīti. ⁵ Bā labhati.

⁶ Bā oloketvā. ⁷ Bā omits su-. ⁸ Bā omits pi. ⁹ Bā omits a-. ¹⁰ Bā -jāti.

¹¹ Bā tati. ¹² Bā adds tāva. ¹³ so all three MSS. for -nam? ¹⁴ Bā adds
 pana. ¹⁵ Bā -etvā.

pitthibhāgaṃ pharasunā phālentam¹ viya uggantvā ākāse pakkhandi, bhinnarajatakumbhato rajatam² viya pahāramukhena lohitaṃ pagghari, balavavedanā uppajji, so vedanaṃ adbhāsetum asakkonto vedanāmatto sakalapabbatam eka minnādaṃ karonto tikkhattum mahantaṃ koṇanādaṃ nadi, sabbeva³ 'ti te
 5 pi sabbe aṭṭhasaṃsā nāgā taṃ saddaṃ sutvā maraṇabhayaḥhitā ghorarūpaṃ minnadum⁴, cunnam⁵ karontā ti tena saddenāgantvā⁶ chaddantavāraṇaṃ vedanāmatteṃ disvā paccamittaṃ ganhiṣṣamā 'ti tinaṃ kaṭṭhaṃ ca cūṇavi-
 cūṇaṃ karontā dhāvissu, vadhiṣṣametaṃ ti⁷ bhikkhave so chaddanta-
 vāraṇo disā pakkhantesu nāgesu Subhaddāya kaneruyā⁸ passe thatvā sandhāretvā
 10 samassāsayamānāya vedanaṃ adbhāsetvā kaṇṭhasā āgatattṭhānaṃ sallakkhento⁹ sace imaṃ¹⁰ puratthimadisādhi āgataṃ bhaviṣṣa¹¹ kumbhādhi pavisitvā pacchi-
 makāyādhi nikkhamissati imaṃ¹² paṇa nābhim¹³ pavisitvā ākāsaṃ pakkhantaṃ taṃ mā pathaviyaṃ ṭhitena vossattṭhaṃ¹⁴ bhaviṣṣati upadhāretvā ṭhitattṭhānaṃ
 upaparikkhitukāmo ko jānāti kim bhaviṣṣati Subhaddaṃ. apanetuṃ vatṭatt¹⁵
 15 cintetvā bhadde aṭṭhasaṃsānāgā mama paccamittaṃ pariyesantā disā pakkhantā
 tvaṃ idha kiṃ karosīti vatvā deva ahaṃ tvaṃ sandhāretvā samassāsetti¹⁶ ṭhitā khamatha me ti tikkhattum padakkhinam katvā catūsu ṭhānesu vandiṭvā
 tāya ākāsaṃ pakkhantāya bhūmiṃ pādanakheṇa pahāri, padaraṃ uppatitva
 gataṃ, so¹⁷ chiddena olokeno Sonuttaraṃ¹⁸ disvā vadhiṣṣametaṃ ti¹⁹ cittaṃ
 20 rajatadāmaṇaṃ sonḍaṃ pavasetvā parāmasanto Buddhādinaṃ isīnaṃ dhaṃ
 kāsāvaṃ addakkhi, luddo kāsāvaṃ M-assa hatthe ṭhapesi, so tam ukkhipitva
 purato ṭhapesi, ath' assa tena²⁰ tatharūpenāpi dukkhena phutṭhasa²¹ ara-
 haddhajo²² nāma sabbhi²³ paṇḍitehi avajjharūpo²⁴ aññadattu²⁵ sakkātabbo
 garukātabbo yevā ti ayaṃ saññā udapādi, so tena saddhim, sallapanto gātha-
 25 dvayaṃ ā:

26. Anikkasāvo kāsāvaṃ yo vatthaṃ paridahessati²⁶

apeto damasaccena na so kāsāvaṃ arahati. 122. (Dhp. 9-11.)

Jāt. II. $\frac{108}{\mu}$. Therag. v. 900.)

27. Yo ca vantakāsāv' assa silesu susamāhito

30 upeto damasaccena sa ve kāsāvaṃ arahahīti. 123.

Tassa' attho: samma luddaputta yo puriso rōgādhi kāsāvehi anikkasāvo
 indriyadamaṇa²⁷ c' eva vacīsaccena ca²⁸ anupagato tehi guṇehi kāsāyasa-
 pītaṃ kāsāvavattaṃ paridahati so²⁹ taṃ kāsāvaṃ nārahati, ananucchaviko³⁰ so

¹ Ck pāl-, C phāl-, B padāl-. ² Ck Bā -naṃ. ³ Bā -cā. ⁴ Bā minnādaṃ.

⁵ Bā cūṇaṃ, Ck ranaṃ. ⁶ Bā -na-. ⁷ Bā vadhiṣṣamānanti. ⁸ Pā kaneruyā.

⁹ Bā -etvā. ¹⁰ Bā idaṃ. ¹¹ Bā abba-. ¹² Bā -iyā. ¹³ Bā viṣṭhaṃ. ¹⁴ Ck

-santi. ¹⁵ Bā adds tam. ¹⁶ Ck soṇ-. ¹⁷ Bā omits tena. ¹⁸ Ck pu-. ¹⁹ Bā

arahattadhajo. ²⁰ Ck sabba. ²¹ Bā abajha-. ²² Bā aññatidathum. ²³ read

paridahassati? ²⁴ Bā -damaṇa. ²⁵ Bā adds apeto. ²⁶ Bā yo. ²⁷ Bā nānu-

- gantvā disāpāṃmokkhassa ācariyassa santike sippaṃ uggaṇhā¹ 'ti āha. So „sādhū“ 'ti ācariyabhāgaṃ gahetvā mātāpitaro vanditvā tattha gantvā sahaṣsaṃ datvā sippaṃ paṭṭhāpetvā² sattāhen' eva nipphattiṃ pāpuṇi. Ath' assa ācariyo tussitvā
- 5 attano santakaṃ khaggaratanaṃ sandhiyuttamendakasiṅga-dhanuṃ³ sandhiyuttatunhīraṃ⁴ attano sannāhakāñcukaṃ⁵ unhīsaṃ ca datvā „tāta Jotipāla, ahaṃ mahallako, idāni tvaṃ ime māṇavake sikkhāpehīti“ pañcasatē māṇavake pi tass' eva niyyādesi. Bo. sabbaṃ gahetvā ācariyaṃ vanditvā Bārāṇasim
- 10 eva āgantvā mātāpitaro passi. Atha naṃ vanditvā ṭhitāṃ pitā avoca: „uggahītaṃ te tāta sippaṃ“ 'ti. „Āma tātā“ 'ti. So tassa vacanaṃ sutvā rājakulaṃ gantvā „putto me deva sippaṃ sikkhitvā⁶ āgato, kiṃ karotīti“⁷ āha. „Ācariya amhākaṃ⁸ upaṭṭhahatū“ 'ti. „Paribbayaṃ assa jānātha" devā“ 'ti.
- 15 „Devasikaṃ⁹ sahaṣsaṃ labhatū“ 'ti. So „sādhū“ 'ti śāmpa-ṭicchitvā gehaṃ gantvā kumāraṃ pakkosāpetvā „tāta rājānaṃ upaṭṭhahā“ 'ti āha. So tato paṭṭhāya devasikaṃ sahaṣsaṃ labhitvā rājānaṃ upaṭṭhahi¹⁰. Rājapādamūlikā ujjhāyimsu¹¹: „mayāṃ Jotipālena katakammaṃ na passaṃa, devasikaṃ sa-
- 20 hassaṃ gaṇhati¹², mayāṃ assa sippaṃ passitukāma¹³“ 'ti. Rājā tesāṃ vacanaṃ sutvā purohitassa kathesi. Purohito „sādhū devā“ 'ti puttassārocesi. So „sādhū tāta, ito sattame divase dassessāmi, rājā attano vijite dhanuggahe sannipātāpetū“ 'ti āha. Purohito gantvā tam atthaṃ rañño ārocesi. Rājā
- 25 nagare bheriṃ carāpetvā dhanuggahe sannipātāpesi¹⁴. Saṭṭhi-sahaṣsā dhanuggahā sannipatimsu. Rājā tesāṃ sannipātita-bhāvaṃ ṇatvā va¹⁵ „nagaravāsino Jotipālassa sippaṃ passantū“ 'ti¹⁶ bheriṃ carāpetvā rājāṇaṃ sajjāpetvā mahājanaparivuto

¹ Bā gaṇhāhi. ² C* -ap-, Bā upaṭṭha-. ³ Bā sandhimendika-. ⁴ C* -tunhīraṃ, Bā -yuttaṃ tunḍilaṃ or tunḍilaṃ. ⁵ C* -hamukhaṃ, Bā -hakaecukaṃ. ⁶ Bā sikkhāpetvā. ⁷ Bā -tūti. ⁸ Bā amhe. ⁹ so Bā; C* jānāpa, C* jāna. ¹⁰ Bā so de-. ¹¹ Bā -ahati. ¹² C* upajjhā-, Bā ujjhāyisu. ¹³ Bā -āti. ¹⁴ Bā -manhā. ¹⁵ Bā -pātesī. ¹⁶ Bā omits va. ¹⁷ Bā add nagare.

tassa vatthassa, yo pana tesam kāsāvaṇaṃ¹ vattatā² vattakasāvo³ assa silesu
susamāhito suppatīṭṭhito paripunnasīlācāro so etaṃ kāsāvaṇaṃ arahaṃ nāmā 'ti

Evam vatvā M. tasmim cittaṃ nibbāpetvā „samma ki-
matthaṃ tvaṃ maṃ vijjhi⁴ attano atthena⁵ udāhu aññena
payojito sīti“ pucchi. 5

Tam attham āvikaronto S.⁶

28. Samappito puthusallena nāgo
aduṭṭhacitto luddakam ajjhabhāsi⁷:
kimatthiyaṃ kissa vā samma hetu
mamaṃ vadhi kassa vāyaṃ payogo ti. 124. 10

Tattha kimatthiyaṃ ti āyatim kim patthento, kissa va ti kissa hetu
kena kūraṇena, kim nāma tava mayā saddhim veran ti adhippayo, kassa vā
ti kassa vā aññassa ayam payogo, kena payojito maṃ vadhi attho.

Ath' assa ācikkhanto luddo gātham āha:

29. Kāsissa rañño mahesi⁸ bhadante,
sā pūjitā rājakule Subhaddā
[sā] taṃ addasā sā ca mamaṃ asaṃsi,
dantehi attho ti⁹ ca maṃ avocā 'ti. 125. 15

Tattha pūjitā ti aggamahesiṭṭhāna¹⁰ pūjitā, addasā ti sā kira tam
supinena addasa, asaṃsīti sā ca mama sakkāraṃ karetvā Himavantaṭṭapadesa 20
evarūpo nāma nāgo asukasmiṃ nāma thāne vaṣṭi ācikkhi, dantehi ti tassa
nagassa chabbannarasiṃ samujjaladantā¹¹ tehi maṃ attho¹² pilaṇḍhanaṃ
kātukāmo¹³ mē te me āharā 'ti maṃ av. ca.

Taṃ sutvā „idaṃ¹⁴ Cullasubhaddāya kamman“ ti ñatvā
M. vedanaṃ adhiṇvassetvā „tassā mama dantehi attho n' atthi, 25
māretukāmatāya pana pahīṇīti“ dipento gāthadvayam ā:

30. Bāhū hi me dantayugā ulārā
ye me pitunnam pi pitāmahānaṃ,
jānāti sā kodhanā rājaputtī,
vadhathikā veram akāsi bālā. 126. 30

¹ Ck^s -vaṇ. ² Ck^s vattatā. ³ Bd -kā-. ⁴ Bd vijhasi, adding kim. ⁵ Bd omits
atthena. ⁶ Bd adds āha. ⁷ so all three MSS. for ajjhabhāsi luddaṃ? ⁸ all
three MSS. -ī ⁹ Bd te. ¹⁰ Bd -ṭṭhāne thapetvā. ¹¹ Ck^s -lantā. ¹² Bd adds
atthi. ¹³ Bd kāretukāma. ¹⁴ Bd imam.

pallāṃkavare nisīditvā dhanuggahe pakkositvā¹ „Jotipālo
 āgacchatū“² 'ti pesesi. So ācariyena dinnāni dhanutunhīra-
 sannāhakañcukaṇḥisāni³ nivāsanantare ṭhapetvā khaggaṃ gāhā-
 petvā pakativesen' eva⁴ rañño santikaṃ gantvā⁵ ekamantaṃ
 atṭhāsi. Dhanuggahā „Jotipālo kira dhanusippaṃ dassetuṃ 5
 āgato, dhanuṃ agahetvā⁶ pana āgatattā amhākaṃ hatthato
 dhanuṃ gahetukāmo bhavissati, nāssa⁷ dassāmā“⁸ 'ti katikaṃ
 karimsu. Rājā Jotipālaṃ āmantetvā „sippaṃ dassehīti“ āha.
 So sāniṃ parikkhipāpetvā antosāniyaṃ ṭhito sātakaṃ apānetvā
 sannāhaṃ sannayha kañcukaṃ pavisitvā⁹ unḥisaṃ sīse paṭi- 10
 muñcitvā mendakasiṅgadhanumhi pavālavannaṃ jiyāṃ āropetvā
 tunhīraṃ¹⁰ piṭṭhe bandhitvā khaggaṃ vāmato katvā vajiraggaṃ
 nārācaṃ nakhapitṭhe parivattento¹¹ sāniṃ vivaritvā paṭhaviṃ
 bhinditvā alaṃkātānāgākumāro viya nikkhamitvā¹² rañño apa-
 citiṃ dassetvā atṭhāsi. Taṃ disvā mahājano vaggati nadati 15
 appoṭheti¹³. Rājā „dassehi Jotipāla sippaṃ“ ti āha. „Deva
 tumhākaṃ dhanuggaheṣu akkhaṇavedhivālavedhisaddavedhisara-
 vedhino, caturo dhanuggahe pakkosāpehīti“. Rājā pakkosā-
 pesi. M. rājaṇgaṇe caturassaparicchedabbhantare maṇḍapaṃ¹⁴
 katvā catūsu kaṇṇesu cattāro dhanuggahe ṭhapetvā ekekassa 20
 tiṃsa tiṃsa kaṇḍasahassāni dāpetvā ekekassa santike kaṇḍa-
 dāyake ṭhapetvā sayāṃ vajiraggaṃ nārācaṃ gahetvā maṇḍala-
 majje ṭhatvā „mahārāja, ime cattāro dhanuggahā ekappahārena¹⁵
 sare khipitvā maṃ vijjhantu¹⁶, etehi khittakaṇḍāni vāressā-
 mīti“ āha. Rājā „evaṃ karoṭhā“¹⁷ 'ti āṇāpesi. „Mahārāja, mayaṃ 25
 akkhaṇavedhivālavedhisaddavedhisaravedhino, Jotipālo taruṇa-
 dārako, na mayaṃ vijjhissāmā“¹⁸ 'ti. M. „sace sakkoṭha vijjhatha
 maṃ“ ti āha. Te „sādhū“¹⁹ 'ti²⁰ ekappahārena²¹ kaṇḍāni khi-
 pimsu. M.²² tāni nārācena paharitvā paharitvāna²³ yathā vā

¹ Bā -sāpetvā. ² Bā -tunḥisarasannāhakañcukaṇḥissādini. ³ Bā -na. ⁴ Bā āg-.

⁵ Cā āg-. ⁶ Bā -tīti na. ⁷ Bā kaccukaṃ pavesetvā. ⁸ Bā tunḥisaraṃ. ⁹ Bā

parivatte gālitvā. ¹⁰ Bā add āgantvā. ¹¹ Bā vagganti nadanti appoṭenti. ¹²

Bā maṇḍalaṃ. ¹³ Bā -neva. ¹⁴ Bā add ahaṃ. ¹⁵ Bā adds sampatiṇṇitvā.

¹⁶ Bā bodhisatto. ¹⁷ so Cā; Bā omits paharitvā pa.

31. Uṭṭhehi tvaṃ ludda, khuraṃ¹ gahetvā
dante ime chinda purā marāmi,
vajjāsi taṃ kodhanam rājaputtiṃ:
nāgo hato, handa im' assa dantā ti. 127.

5 Tattha ime ti² tassa kira pitupitāmahanam dantā mā vinassimāsu³ 'ti
guhāya sannicetā, te sandhāya evam āha, jānānti bahunnam vāranānam idha
sannicetā dante jānāti, vadhatthikā ti kevalam pana sā maṃ māretukāmā
appamattā⁴ dosam hadaye ṭhapetvā attano veraṃ akāsi, evarūpena pharusa-
kammena matthakam pāpesi, khuraṃ¹ ti kakacam, purā marāmiti yāva na
10 marāmi⁴, vajjāsiti⁵ vadeyyāsi, handa imassa dantā ti hato so mayā
nāgo, manoratho te matthakam patto, gaṇha ime tassa dantā ti.

So tassa vacanam sutvā nisinnatṭhānā uṭṭhāya⁶ kakacam
ādāya „dante chindissāmiti“ tassa santikam upagato. So pana
ubbedhato atṭhāsīti hattho pabbato viya⁷ apaviddho, ten' assa
15 so dantatṭhānam na pāpuṇi⁸. Atha M. kāyaṃ upanāmento
hetṭhāsīsako⁹ nipajji, tadā nesādo M-assa rajatadāmasadisam
soḍḍam maddanto abhirūhitvā Kelāsakūte viya kumbhe ṭhatvā
mukhakoṭimamsam jānunā¹⁰ paharitvā anto pakkhipitvā kum-
bhato oruyha kakacam antomukhe pavesesi. M-assa balava-
20 vedanā uppajji, mukham lohiteṇa pūri. Nesādo ito c' ito ca
sañcārento¹¹ kakacena chinditum na¹² sakkhi. Atha nam M.
mukhato lohitaṃ chaḍḍetvā vedanam adhiyasetvā „kim samma
chinditum na sakkosīti“¹³ pucchi. „Āma sāmīti“¹⁴ vutte¹⁴ M.
satim paccupatṭhāpetvā „tena hi samma mama soḍḍam ukkhi-
25 pitvā kakacakoṭiyam¹⁵ gaṇhāpehi, mama sayam soḍḍam ukkhi-
pitum balam n' atthīti“ āha. Nesādo tathā akāsi. M. soḍ-
ḍāya kakacam gahetvā aparāparam cālesi, dantā kaḷḷā viya
chijjimsu. Atha ne āharāpetvā gaṇhitvā „samma luddaputta,
aham ime dante tuyam dadamāno n' eva „mayham appiyā“

¹ Bā kha-. ² all three MSS. ime hi. ³ Bā appamattakam. ⁴ Bā adds tāva
ime dantā kaccham kakacam pūretvā chinda te gahetvā kāsīpuram gamitvā de-
viyā datvā taṃ kodhanam rājaputti. ⁵ Bā vajjāsiti, Cā vajjeyyāsiti. ⁶ Bā u-
thāya. ⁷ Bā adds atthāsi. ⁸ Bā -jāti. ⁹ Bā hatthā-. ¹⁰ Bā jaṇunā. ¹¹ Cā
sañcārente, Bā sañcaranto. ¹² Cā Bā rā. ¹³ Bā nāsakkhīti. ¹⁴ Bā omits vu-
¹⁵ Bā -ji.

tathā vā pātesi, Bodhisatto koṭṭhakaṃ¹ parikkhipanto viya tālena²
 tālaṃ³ daṇḍakena daṇḍakaṃ vājena vājaṃ anatikkaṃanto⁴
 khipitvā⁵ saragabbhaṃ akāsi, dhanuggahānaṃ kaṇḍāni khīṇāni,
 so tesāṃ khīṇabbhāvaṃ ñatvā saragabbhaṃ avināsento va⁶
 5 uppatitvā⁷ rañño santike aṭṭhāsi. Mahājano unnadanto vag-
 ganto⁸ appoṭhento⁹ mahākolāhalaṃ katvā vatthābharaṇāni¹⁰
 khipi¹⁰, evaṃ rāsibhūtaṃ aṭṭhārasakoṭṭisaṃkhaṃ dhanam ahoṣi.
 Atha naṃ rājā pucchi: „kiṃ sippaṃ nāṃ' etaṃ Jotipālā“ 'ti.
 „Sarapaṭibāhanaṃ nāma devā“ 'ti. „Aññe p' etaṃ jānanta¹¹
 10 atthi¹¹“. „Sakala-Jambudīpe maṃ ṭhapetvā n' atthi devā“
 'ti. „Aparaṃ dasshehi tātā“ 'ti¹². „Deva¹³, ete tāva catūsu
 kaṇṇesu ṭhatvā cattāro pi janā maṃ vijjhituṃ nāsakkhiṃsu,
 ahaṃ pana te catūsu¹⁴ kaṇṇesu ṭhite¹⁵ eken' eva sareṇa
 vijjhissāmi¹⁶. Dhanuggahā ṭhatuṃ na ussaṃhiṃsu¹⁶. M. catūsu
 15 kaṇṇesu catasso kadaliyo ṭhapetvā¹⁷ nārācapuṃkhaḥ¹⁸ ratta-
 suttakaṃ¹⁹ bandhitvā ekaṃ kadaliṃ sandhāya²⁰ khipi, nārāco
 taṃ²¹ vijjhi²² tato dutiyaṃ tato tatiyaṃ tato catutthaṃ, tato
 paṭhamam²³ viddham²⁴ eva vijjhitvā puna hatthe yeva paṭiṭ-
 ṭhahi²⁵, kadaliyo suttaparikkhittā²⁶ aṭṭhaṃsu. Mahājano
 20 nādasahassāni²⁷ pavattesi. Rājā „kiṃ sippaṃ nāṃ' etaṃ²⁸
 tātā“ 'ti. „Cakkaviddhaṃ nāma devā“ 'ti. „Aparaṃ pi dasse-
 hīti²⁹“. M. saralattṭhiṃ nāma sararajjuṃ nāma saraveṇiṃ³⁰
 nāma dassesi, sarapāsādaṃ nāma saramaṇḍapaṃ³¹ saraso-
 pānaṃ nāma sarapokkharāṇiṃ nāma akāsi, sarapadumaṃ nāma
 25 pupphāpesi, saravassaṃ nāma vassāpesi. Iti aññehi asādhā-

¹ Ck^s bodhi koṭṭhakaṃ. ² Ck^s ta-. ³ B^d adds vālena vālaṃ. ⁴ B^d ati-
⁵ B^d repeats khipi-. ⁶ B^d omits va. ⁷ B^d adds gaṇitvā. ⁸ Ck^s omit va-. ⁹ B^d
 -ṭento selenṭo accharaṃ paharanto. ¹⁰ B^d khipiṃsu. ¹¹ B^d añño eva jānanto.
¹² B^d adds vadati. ¹³ B^d so. ¹⁴ Ck^s pana te catūsu, C^s pana te casu. ¹⁵ B^d
 panetesu catūsu kaṇṇesu ṭhitesu. ¹⁶ B^d -hanti. ¹⁷ C^s ṭhapāpetvā. ¹⁸ B^d
 nārācapokke. ¹⁹ Ck^s rattasuttaka. ²⁰ B^d kadalikhandhaṃ. ²¹ B^d adds kadali.
²² Ck^s vijjhitvā. ²³ Ck^s B^d patha-. ²⁴ B^d vijham. ²⁵ B^d patitthati. ²⁶ B^d suttam
 parikkhipitvā. ²⁷ B^d unnāda-. ²⁸ B^d nāmetam sippaṃ. ²⁹ B^d dasshehi tātā ti.
³⁰ so Ck^s; B^d sarapavedhani. ³¹ B^d adds sarapākūraṃ nāma.

ti dammi na Sakkatta-Māratta-Brahmādiṃ¹ patthento, imehi
 pana me dantehi satasahassaguṇena² sabbaññutañāṇadantā
 va piyatarā³, sabbaññutañāṇapaṭivedhāya me idaṃ puññaṃ
 paccayo hotu⁴“ ‘ti dante datvā „samma tvaṃ imaṃ ṭhānaṃ
 kittakena kālena āgato“⁵ ti pucchitvā „sattamāsaṭṭadivasā-
 dhikehi sattasaṃvaccharehīti“⁶ vutte „gaccha imesaṃ dan-
 tānaṃ ānubhāvena sattaḍḍivasabbhantare yeva Bārāṇasīyaṃ⁷
 pāpuṇissasīti“⁸ vatvā tassa parittaṃ katvā⁹ uyyojesi, uyyo-
 jetvā ca pana anāgatesu⁷ yeva tesu nāgesu c’ eva Subhad-
 dāya ca⁸ kālaṃ akāsi.

Imam attham pakāsento S.^y

39. Uṭṭhāya so luddo khuram¹⁰ gahetvā
 chetvāna dantāni gajuttamassa
 vaggū subhe appaṭime pathavyā
 ādāya pakkāmi tato hi khippan ti āha¹¹. 128. 15

Tattha' vaggū ti vilāsavante, 'subhē ti sundare, appaṭime ti imissā
puthuviyaṁ aṇṇehi¹² asadise.

Tasiniṃ pakkante nāgā paccāmittaṃ adisvā āgamiṃsu.

Tam attham pakāsento S.¹¹

35. Bhayadditā nāgavadhena atthā 20
ye te nāgā atthā ¹⁴ disā vidhāvuni
adisva ¹⁵ posamī gajapaccamittam ¹⁶
paccāgamum yena so nāgarājā ti āha ¹⁷. 129.

Tattha bhayadditā ti maraṇabhayena upaddhā, aṭṭā ti dukkhitā,
 gajapaccamittan¹⁶ ti gajassa paccamittani, yena so ti yattha mahāvīsāla- 25
 malake¹⁸ so nāgarājā kālani katvā Kelāsapabbato viya patito tam tñānani
 paccāgamun ti attho

¹ *Bd* sakkasampatti na māsasampatti na brahmasampatti. ² *Bd* satagunena saḥassagunena satasaḥassagunena ³ *Ck* omits sabba - - tarā, *Bd* omits tarā.

⁴ Ck *ahato*, B \bar{d} adds *si*. ⁵ B \bar{d} -*sī*, C^a -*sim*. ⁶ B \bar{d} adds *tam*. ⁷ Ck *āgatesu*.

⁸ B_d omits cava and ca. ⁹ B_d adds āha. ¹⁰ B_d kha-. ¹¹ B_d omits āha. ¹²

¹³ *Bd* adds āha. ¹⁴ *Ck* -ā. ¹⁵ *Cs* adisvā, *Bds* adisvāna.

¹⁶ Bā paccā - ¹⁷ Bā omits āha. ¹⁸ Ck^s - mālake. Bā omits mahā.

De parca - 1. De omnia ana. - 2. De - matane, De omnia mana.

raṇāni imāni dvādasa sippāni dassetvā puna aññehi asādhā-
 rane yeva satta mahākāye padālesi, aṭṭhaṅgulabahalaṃ udum-
 barapadaraṃ vijjhi, caturaṅgulabahalaṃ asanapadaraṃ duvaṅ-
 gulabahalaṃ tambapaṭṭaṃ¹ ekaṅgulabahalaṃ ayapaṭṭaṃ¹ ekā-
 baddhaṃ phalakasataṃ vinivijjhitaṃ² palālasakaṭavālukasakaṭa-
 padarasakaṭānaṃ purimabhāge saraṃ khipitvā pacchima-
 bhāgena nikkhāmesi³, pacchābhāge⁴ khipitvā purimabhāgena⁵
 nikkhāmesi³, uḍake catuṣsabhaṃ thale aṭṭhausabhaṃ ṭhānaṃ⁶
 kaṇḍaṃ⁷ pesesi, vātiṅgaṇasaññāya usabhamatthake vālaṃ
 vijjhi. Tassa ettakāni sippāni dassentass' eva suriyo atthaṃ- 10
 gato⁸. Ath' assa rājā senāpatitṭhānaṃ paṭijānitvā „Jotipāla,
 ajja vikālo, sve senāpatisakkāraṃ⁹ gaṇhissasi, massuṃ¹⁰ kāre-
 tvā nahātvā ehīti“ taṃ divasaṃ paribbayatthāya sataśahassaṃ
 adāsi. M. „iminā me¹¹ attho n' atthīti“ aṭṭhārasakoṭidhanaṃ¹²
 sāmikānaṃ ñeva datvā mahantena parivārena nahāyitum 15
 gantvā massuṃ¹⁰ kāretvā nahātvā sabbālaṃkārapatimaṇḍito
 anopamāya siriyā nivesanaṃ pavisitvā nānaggarasabhojanaṃ
 bhuñjitvā sirisayanaṃ abhiruyha nipanno, dve yāme sayitvā
 pacchimayāme pabuddho¹³ pallaṃkaṃ ābhuñjitvā¹⁴ sayana-
 pitṭhe nisinno, attano sippassa ādimajjhapariyosānaṃ olokento 20
 „mama sippaṃ¹⁵ ādito¹⁶ param maraṇaṃ¹⁷ paññāyati, majjhe
 kilesaparibhogo pariyosāne nirayamhi, paṭisandhi¹⁸, pāṇātipāto
 hi¹⁹ kilesaparibhogesu ca adhimattappamādo²⁰ niraye paṭi-
 sandhiṃ deti, raññā mayhaṃ senāpatitṭhānaṃ dinnāṃ, mahan-
 taṃ me issariyaṃ bhaviṣṣati, bhariyā ca puṭṭadhītaro ca bahū 25
 bhaviṣṣanti, kilesavatthum kho pana vepullagataṃ duccajaṃ
 hoti, idān' eva nikkhamitvā ekako va²¹ araññaṃ pavisitvā isi-

¹ Bā -paṭṭanaṃ. ² Bā -vijjhi. ³ Bā nikkhamāpesi. ⁴ Cks -gena, Bā adds saraṃ. ⁵ Bā -ge. ⁶ Cks -bhaṭṭhānaṃ. ⁷ Cks kaṇḍaṃ, Bā omits ka-. ⁸ Bā atigamito. ⁹ Bā -tiṭṭhānaṃsakkāraṃ. ¹⁰ Bā kesamaṣṣuṃ. ¹¹ Bā mayhaṃ. ¹² Bā -koṭisankhyadhanaṃ. ¹³ Bā adds uṭṭhāya. ¹⁴ Cks ābhuj-. ¹⁵ Cks -assa. ¹⁶ Bā adds va. ¹⁷ Cks paramā-, Bā paramā-. ¹⁸ Cks -dhiṃ, Bā adds param-
 parānaṃ, Bā paravaparā. ¹⁹ Bā omits hi. ²⁰ Cks -dā, Bā adhimattippamādo.
²¹ Cks ekena.

- Tehi¹ saddhiṃ Subbhaddāpi āgatā, te sabbe tattha roditvā
kanditvā M-assa kulūpakapaccekabuddhānam² santikaṃ gantvā
„bhante tumbhākaṃ paccayadāyako visasallena³ viddho kāla-
kato, sīvathikadassanam assa āgacchathā“⁴ ti vadiṃsu.
5 Pañcasatāpi⁵ paccekabuddhā⁶ ākāsenāgantvā mālake⁶ otariṃsu.
Tasmiṃ khane dve taruṇanāgā nāgarañño sarīraṃ dantehi
ukkhipitvā paccekabuddhe vandāpetvā citakaṃ āropetvā⁷ jhā-
payiṃsu. Paccekabuddhā sabbarattiṃ ālāhane⁸ sajjhāyam
akāṃsu. Atṭhasahassā⁹ nāgā ālāhanam¹⁰ nibbāpetvā nahātvā
10 Subhaddam purato katvā attano vasanaṭṭhānam gamiṃsu¹¹.

Etam atthaṃ pakāsento S.

34. Te tattha kanditvā roditvā¹² nāgā
sīse sake¹³ paṃsukaṃ okiritvā
agamāṃsu¹⁴ te sabbe sakaṃ niketaṃ
15 purakkhatvā mahesiṃ sabbabhaddan¹⁵ ti ā. 130.

Tattha paṃsukan ti ālāhanapaṃsukaṃ.

Sonuttaro¹⁶ pi appatte yeva sattame divase dante ādāya
Bāraṇasiṃ pāvisi¹⁷.

Tam atthaṃ pakāsento S.¹⁸

- 20 35. Ādāya dantāni gajuttamassa
vaggū subhe appaṭṭime pathavyā
suvaṇṇarājīhi samantamodare
so luddako Kā-īpuraṃ upāgami,
upanesi so rājakaññāya dante:
25 nāgo hato, paṇḍa im' assa dantā ti. 131.

Tattha suvaṇṇarājīhiti suvaṇṇarāsihi¹⁹, samantamodare ti sa-
mantato obhāsento²⁰, sakalavanasandam suvaṇṇavaṇṇam viya karonte²¹,
upanesi ti Chiddantavāranassa chabbanparamiṃ viya vissajjamāne yamakadante

¹ Ck tena hi. ² Bā -kānam; ac-. ³ Bā visapitena sa-. ⁴ Bā omits pi. ⁵ Bā
adda pi. ⁶ Ck mā-, Bā visālamālako ⁷ Ck citam āpetvā, Bā cittakam-.
Ck Bā ālā-, Bā adding dhammam. ⁸ Bā -a ⁹ Ck ālā-. ¹⁰ Bā āg-. ¹¹ Ck
-tvā, Bā tvāna. ¹² Ck sisakena, Ck sisakena ¹³ Bā āgamiṃsu. ¹⁴ read: katvā
pure sabbabhaddam mahesiṃ? ¹⁵ Ck soṇ- ¹⁶ Bā -nāsiyam sampāpuṇi ¹⁷
Bā adda āha ¹⁸ Ck -rājīhi. ¹⁹ Bā -sante, Ck -sento ²⁰ Ck -to.

- pabbajjam pabbajitum yuttam mayhan¹ ti M. sayanato¹ ut-
 thāya kañci² ajānāpetvā pāsādā oruyha aggadvārena nikkha-
 mitvā ekako va araṇṇam pavisitvā Godhāvaritīre³ tiyojanikam
 Kaviṭṭhavanam⁴ sandhāya pāyāsi⁵. Tassa nikkhantabhāvam
 5 nātvā Sakko Vissakamma⁶ pakkosāpetvā „tāta, Jotipālo
 abhinikkhamanam nikkhanto⁷, mahāsamāgamo bhavissati, Go-
 dhāvaritīre Kaviṭṭhavane⁸ assamam māpetvā pabbajitaparik-
 khāre paṭiyādehīti⁹ āha. So tathā akāsi. M. tam thānam
 patvā ekapadikamaggam disvā „pabbajitānam vasanaṭṭhānena
 10 bhavitabban¹⁰ ti tena maggena tattha gantvā kañci apassanto
 paṇṇasālam pavisitvā pabbajitaparikkhāre disvā „Sakko deva-
 rājā mama nikkhamanabhāvam¹¹ aññāsi, maññe¹² ti cintetvā
 sātakaṃ apanetvā rattavākacīram nivāsetvā ca pārupitvā¹³ ca
 ajinacammaṃ ekamsagataṃ¹⁴ akāsi, jaṭamaṇḍalam bandhitvā
 15 khārikājam amse katvā kattaradaṇḍam gahetvā paṇṇasālato
 nikkhamitvā caṃkamaṃ āruyha katipayavāre¹⁵ aparāparam
 caṃkami¹⁶. Pabbajjāsiriyaṃ vanam upasobhayamāno so kasiṇa-
 parikammaṃ katvā pabbajjato¹⁷ sattame divase aṭṭha samā-
 pattiyo pañca abhiññā ca¹⁸ nibbattetvā uñchacariyāya vana-
 20 mūlaphalāhāro¹⁹ eko²⁰ va vihāsi. Mātāpitumittasuhajjañāti-
 vaggio²¹ pi 'ssa tam apassanto rodanto carati²². Ath' eko
 vanacarako²³ Kaviṭṭhaka-assamapade²⁴ M-am disyā sañjānitvā
 tassa mātāpitunnam ārocesi, te raṇṇo ārocayimsu. Rājā „etha,
 nam passissāmā²⁵ 'ti mātāpitaro tassa²⁶ gahetvā mahājana-
 25 parivāro vanacarakadesitena maggena²⁷ Godhāvaritīram pāpunī.
 Bo. nadītīram āgantvā ākāse nisinno dh. desetvā te sabbe

¹ Bđ mahāsatto sayanato, Ck² mahāsayanapitṭham. ² Bđ kiñci. ³ Bđ -rinadi-
 tire. ⁴ Ck² kapittha-, Bđ kapithanavanam. ⁵ Bđ vāsiyapāvisi, B² pāvāsi. ⁶ Bđ
 visu-. ⁷ Ck² nikkhamanto. ⁸ Bđ kapittha-, cfr. vol. III p. 463. ⁹ Bđ nikkhanta-
¹⁰ Bđ omits maññe. ¹¹ Bđ pārump-. ¹² Bđ ekamsam. ¹³ Bđ -pāye-. ¹⁴ Bđ²
 -itvā. ¹⁵ Bđ pappaji tato. ¹⁶ Bđ -āyo, omitting ca. ¹⁷ Bđ omits vana. ¹⁸
 Bđ ekako. ¹⁹ Bđ -jjā - - vaggā. ²⁰ Bđ -tā rodantā paridevantā viveranti. ²¹
 Bđ adds araṇṇam pavisitvā. ²² Bđ kapitṭhaka - - de nisinnam. ²³ Bđ omits ta-
²⁴ Bđ vanacarikena maggadesakena.

ādāya āgacchāmi¹ nagaraṃ alaṃkārapetū 'ti deviyā sāsaṇaṃ pesetvā tāye 'rañño
ārocetvā² devanagare³ viya nagare alaṃkārapite Sonuttaro⁴ pi nagaraṃ pavī-
sivā pāsādani āruya⁵ dante upanesi.

Upaṇetvā⁶ ca pana „ayye yassa kira tumhe appamattakam'⁷
dosam hadaye karittha⁸ so nāgo mayā⁹ hato mato“ ti¹⁰. „Mata- 5
bhāvam me āroceyyāsīti“ āha. „Tassa matabhāvaṃ jānātha,
ime tassa¹¹ dantā“ ti dante adāsi. Sā M-assa chabbappa-
raṃsivacitte dante maṇitālavapaṇṇena¹² gahetvā ūrusu ṭhapetvā
purimabhāve¹³ attano piyasāmikassa dante olokeṇti¹⁴ „evārūpaṃ
vāma sobhaggappattaṃ vāraṇaṃ visapīṇena sallena jīvitakkha- 10
yaṃ pāpetvā¹⁵ dante chinditvā¹⁶ āgato“ ti M-am¹⁷ anussaranti
sokaṃ uppādetvā adhivāsetum 'nāsakkhi, ath' assā tatth' eva
hadayaṃ phali¹⁸, taṃ divasaṃ eva kalam akāsi¹⁹.

Tam atthaṇi-ppakāsento S.¹⁹

36. Divāna dantāni gajuttamassa 15
bhattu-ppiyassa purimāya jātiyā
tatth' eva tassā hadayaṃ aphāli,
ten' eva sā kalam akāsi bālā ti āha. 132.
37. Sambodhipatto va²⁰ mahānubhāvo
sitam akāsi parisāya majjhe, 20
pucchimsu bhikkhū suvimuttacittā,
nākāraṇe pātukaronti buddhā. 133.
38. Yam addasātha²¹ daharim kumārīm
kāśāya vatthaṃ anagāriyaṃ²² carantiṃ
sā kho tadā rājakaṇṇā ahoṣi, 25
ahaṃ tadā nāgarājā ahoṣim. 134.
39. Adāya dantāni gajuttamassa
vaggū subhe appaṭṭime pathavyā

¹ Cks ga-. ² Bđ -cāpetvā. ³ Bđ -raṇ. ⁴ C^s son-. ⁵ Cks oruya, Bđ āruyhitvā.

⁶ Bđ upanāmesi upanāmetvā. ⁷ Bđ -ka. ⁸ Bđ -tthā ti vadati. ⁹ Cks omit mayā.

¹⁰ Cks omit matoti. ¹¹ Bđ jānāthā ti handa tassa ime ¹² so Cks; Bđ maṇi-

lālahatthavaṇṇe, B^s maṇitālahatthavaṇṇe ¹³ Bđ porāṇaka, B^s porāṇakassa. ¹⁴

Bds add ime. ¹⁵ Bds add sonuttaro. ¹⁶ Bđ mahāsuttaṃ. ¹⁷ Bds phalitvā. ¹⁸

Bđ -siti. ¹⁹ Bđ adds āha. ²⁰ Bđ ca ²¹ Bđ -ssatha ²² Bđ anāgāriyaṃ.

assamaṃ pavesesi¹, tatrāpi tesam ākāse nisinno va kāmesu
 ādinavaṃ pakāsetvā dh. d. Rājānaṃ ādim katvā sabbe va
 pabbajimsu. Bo. isigaṇaparivuto tatth' eva vasi. Ath' assa
 tattha vasanabhāvo sakala-Jambudīpe pākato ahosi. Rājāno²
 raṭṭhavāsīhi saddhim āgantvā tassa santike pabbajanti³, sam- 5
 āgamo mahā ahosi, anupubbena anekasahassā⁴ parisā. Yo
 kāmavitakkaṃ vā⁵ vyāpādavitakkaṃ vā⁶ vihiṃsāvitakkaṃ vā⁷
 vitakketi M. gantvā tassa purato ākāse nisīditvā dh. deseti⁸,
 kasiṇaparikkammaṃ ācikkhati. Tass' ovāde ṭhatvā samāpattim⁹
 uppādetvā nipphattim pattā Sālissaro Meṇḍissaro Pabbato 10
 Kāḷadevalo Kisavaccho Anusisso Nārado ti satta jeṭṭhante-
 vāsino ahesum. Aparabhāge Kavittḥassamo¹⁰ paripūri, isigaṇassa
 vasanokāso n' atthi¹¹. Atha M. Sālissaraṃ āmantetvā „Sālissara,
 ayaṃ assamo isigaṇassa na-ppahoti, tvaṃ imaṃ isigaṇaṃ¹²
 gahetvāna¹³ Caṇḍapajjotaraṇṇo¹⁴ vijite Lambacūlakaṃ¹⁵ ni- 15
 gamaṃ upanissāya vasā¹⁶“ 'ti āha. So „sādhū“ 'ti tassa
 vacanaṃ sampatiṇṇetvā anekasahassaṃ isigaṇaṃ gahetvā¹⁷
 tattha gantvā vasaṃ kappesi. Manussesu āgantvā pabba-
 jantesu puna assamo pūri¹⁸. Bo. Meṇḍissaraṃ āmantetvā¹⁹
 „imaṃ isigaṇaṃ ādāya Surattḥajanapadassa²⁰ sīmantare Sāto- 20
 dikā²¹ nāma nadī atthi, tassā tīre vasā²²“ 'ti uyyojesi²³. Eten'
 eva upāyena tatiyavāre Pabbataṃ „mahāaṭaviyaṃ²⁴ Añjana-
 pabbato nāma atthi, taṃ upanissāya vasā²⁵“ 'ti pesesi. Ca-
 tutthavāre Kāḷadevalaṃ „Dakkhiṇāpathe Avantirattḥe Ghana-
 selapabbato nāma atthi, taṃ upanissāya vasā²⁶“ 'ti pesesi. 25
 Puna Kavittḥassamo pūri²⁷, pañcasu ṭhānesu anekasahasso²⁸
 isigaṇo ahosi. Kisavaccho pana M-aṃ āpucchetvā Daṇḍakī-

¹ Ck^s -setvā. ² B^d aññepi rā-. ³ B^d -jimsu. ⁴ B^d anekasatasahassa. ⁵ B^d omits vā. ⁶ B^d -si. ⁷ B^d -lyo. ⁸ B^d kapīṭhakassa ārāmo. ⁹ B^d nappahoti.
¹⁰ B^d omits isi. ¹¹ B^d -tvā. ¹² B^d tattha gantvā Mejhakaraṇṇo. ¹³ B^d ka-
 lamba-. ¹⁴ B^d vasissāhi. ¹⁵ C^s -tvāna. ¹⁶ B^d paripūri. ¹⁷ B^d adds meṇḍis-
 sara tvaṃ. ¹⁸ B^d suratta-. ¹⁹ Ck^s se-, B^d sātodakā. ²⁰ B^d vasūhi. ²¹ B^d
 adds puna kapīṭhaassamo paripuri. ²² B^d pappatamāha aṭṭa-, B^d pabbataṃ
 māha aṭṭa-. ²³ B^d kapīṭha ka ārāmo paripūri. ²⁴ B^d -a.

yo¹ luddako Kāsipuraṃ upāgami
so kho tadā Devadatto ahoṣi. 135.

40. Anāvasūraṃ cirarattasamsitāṃ²
uccāvacaṃ³ caritam idaṃ purāṇaṃ

5 vītaddaro vītasoko visallo
sayāṃ abhinñāya abhāsi Buddho. 136.

41. Ahaṃ vo tena kālena ahoṣiṃ tattha bhikkhavo
nāgarājā tadāhoṣiṃ, evaṃ dhāretha jātakan ti 137.

imā gāthā Dasabalassa guṇe vaṇṇentehi dhammasaṃgāyikattherehi
10 t̥hapitā.

Tattha sītāṃ akāsi⁴ āvuso⁴ sambodhippato S. mahānubhāvo⁴ alaṃ-
katadhammāsane paṭisamajjhe nisinnō ekadivasaṃ sītāṃ akāsi, na akāraṇe ti
bhante buddhā nāma akāraṇe sītāṃ na karonti tumhehi⁶ ca sītāṃ kena nu
kho kāraṇena taṃ katan ti mahākhippāsavā bhikkhū pucchimsu, yamadda-
15 sāthā⁷ ti evaṃ puṭṭho āvuso S attano sitākāraṇaṃ ācikkhanto ekaṃ dahara-
bhikkhunin dassetvā evaṃ āha: bhikkhave yaṃ etaṃ⁸ daharaṃ yobbanap-
pattāṃ kumārīṃ kāsāyavatthāṃ anagāriyaṃ upetaṃ pabbajitvā imasmiṃ sāsane
carantiṃ addasātha⁹ passatha sā tadā visapītasallena¹⁰ nagaṃ¹¹ gantvā¹²
vadhehi¹³ Sonuttaraṇi¹³ pesetvā¹⁴ rājakaññā ahoṣi tena gantvā jīvitaḥkayaṃ
20 pāpito ahaṃ tadā¹⁵ nāgarājā ahoṣiṃ ti attho, Devadatto ti bhikkhave idāni
Devadatto tadā so luddo¹⁶ ahoṣi, anāvasūraṃ ti na avasuraṃ anattaṃ
gata-urīyaṃ ti attho, cirarattasamsitāṃ¹⁷ ti ito ciraratte anekavassakoṭi-
matthake samsitāṃ¹⁸ caritam¹⁹ anuciṇṇaṃ, i. v. h: āvuso ito anekavassakoṭi-
matthake samsaritam²⁰ pi pubbaṇhe kataṃ taṃ divasaṃ eva sāyaṇhe saranto
25 viya attano caritavasena uccaṃ taya rājadhītaya ca²¹ Sonuttarassa²² ca carita-
tavasena nīcattā uccānīcaritam²³ idaṃ purāṇaṃ rāgādīnaṃ darāṇaṃ²⁴ vigata-
tāya²⁵ vītaddaro nātiddhanasokādīnaṃ²⁶ abhāvena vītasoko rāgasallādīnaṃ
vigatattā²⁷ visallo attanā²⁸ jānitvā Buddho abhāsi²⁹, ahaṃ vo t. ettha vo ti
nipātamattāṃ, bhikkhave ahaṃ tena kālena tattha Chaddantadahe ahoṣiṃ ti
30 attho, nāgarājā ti bhonto³⁰ va³¹ na añño kori tadā homi, atha kho
nāgarājā homi ti attho, evaṃ dhārethā³² ti tumhe etaṃ³² jātakāṃ evaṃ dhā-
retha³³ pariāpupātha.

¹ Ck^o so, Bā ya. ² Bā -rattāṃ samsitāṃ. ³ Ck^o uccāni, C^o uccānīcaṃ. ⁴ Bā
so. ⁵ Bā adds alaṃkatasabāyaṃ. ⁶ Ck^o tumhe. ⁷ Bā -ssathā. ⁸ Bā ekaṃ,
omitting yaṃ. ⁹ Bā adassatha. ¹⁰ Bā -pitena. ¹¹ Bā nāgarājāni, adding
vijitvā. ¹² Bā gantvā, Ck^o hantvā. ¹³ C^o son-, Bā sonuttarassa. ¹⁴ Ck^o
pesitā. ¹⁵ Bā adds so. ¹⁶ Bā -ako. ¹⁷ Bā -rattiyāmsitāṃ. ¹⁸ Bā samsari-
tāṃ. ¹⁹ Bā omits ca. ²⁰ Bā sītāṃ. ²¹ Bā omits ca. ²² Ck^o Bā son-. ²³
Bā -nīcānīca-. ²⁴ Ck^o dā-, Bā purāṇa, B^o ariṇānaṃ. ²⁵ Bā vigatāya, Ck^o viha-
tatāya. ²⁶ Bā adds pana. ²⁷ Bā omits dhana, Ck^o sokadhanasokā-. ²⁸ C^o
viha-. ²⁹ Bā -no ca. ³⁰ Bā -siti. ³¹ Ck^o homto, Bā hontā. ³² Bā ca. ³³
Bā taṃ. ³⁴ Bā upadhāretha. adding gantvātha.

rañño vijite Kumbhavatīnagare senāpatim upanissāya uyyāne vihāsi, Nārado Majjhimadese¹ Arañjaragirināmake² pabbatajālantare vihāsi, Anusisso pana M-assa santike va³ ahosi. Tasminim kāle Daṇḍakirājā ekaṃ laddhasakkāraṃ gaṇikam tñhānā cāvesi, sā attano dhammatāya vicarantī uyyānaṃ gantvā Kisa-
 5 vacchatāpasam disvā „ayam kālakaṇṇī bhavissati, imassa sarīre⁴ kalim pavāhetvā nahātvā gamissāmīti“ dantakaṭṭham⁵ khāditvā sabbapaṭhamam tassa⁶ bañhalakheḷam niṭṭhubhanti Kisavacchatāpasassa jaṭantare niṭṭhubhitvā dantakaṭṭham⁷ pi
 10 'ssa sīse yeva khipitvā sayam sīsam⁸ nahāyitvā gatā⁹, rājāpi tam saritvā¹⁰ pākatikam eva akāsi, sā mohamūlā hutvā „kāla-kaṇṇisarīre kalim pavāhetvā mayā yaso laddho“ ti saññam akāsi. Tato nacirass' eva rājā purohitam tñhānato cāvesi, so tassā santikaṃ gantvā „tvam kena kāraṇena puna tñham
 15 labhīti¹¹“ pucchi. Ath' assa sā „rājuyyāne kālakaṇṇisarīre kalissa pavāhitattā“ ti ārocesi. Purohito gantvā tath' eva tassa sarīre kalim pavāhesi, tam pi rājā puna tñhāne tñhapesi. Ath' assa aparabhāge paccanto kuppi¹², so senāṅgaparivuto yuddhāya nikkhami. Atha naṃ mohamūlho purohito „mahā-
 20 rāja tumhe jayam icchatha parājayan“ ti pucchitvā „jayan“, ti vutte „tena hi rājuyyāne kālakaṇṇī vasati, tassa sarīre kalim¹³ pavāhetvā yāhīti“. So tassa katham¹⁴ gaḥetvā „mayā saddhim gacchantā uyyāne kālakaṇṇisarīre kalim pavāhentū“
 'ti vatvā¹⁵ uyyānaṃ pavisitvā dantakaṭṭham¹⁶ khāditvā sabbapaṭhamam sayam eṇa tassa jaṭantare khelaṇ ca dantakaṭṭhaṇ
 25 ca khipitvā sīsam nahāyi, balakāyo pi 'ssa tathā akāsi. Tasminim pakkante senāpati¹⁷ gantvā tāpasam disvā dantakaṭṭhāni ni-
 haritvā sādhuḥkam nahāpetvā¹⁸ „rañño kim¹⁹ bhavissatīti“ pucchi²⁰. „Āvuso mayham manopadoso n' atthi, devatā pana

¹ Bā pacchima-. ² Bā añcanagiri-. ³ Ck ca, Bā yeva. ⁴ Bā imassupari. ⁵ Bā daṇḍakoṭṭham. ⁶ Bā tassupari. ⁷ Bā omits sī-. ⁸ Bā gami. ⁹ Bā adds puna. ¹⁰ Bā labhasiti. ¹¹ Bā kupito. ¹² Cks -lim. ¹³ Bā adds sutvā. ¹⁴ Cks -hetū ti gantvā. ¹⁵ Cks -tiim. ¹⁶ Bā nhāyitvā bhante. ¹⁷ Bā ki rañño. ¹⁸ Ck: pucchitvā.

Imaṇ ca pana desanaṃ sutvā bahū sotāpannādayo ahesuṇi, sā pana bhikkunī pacchā vipassitvā arahattaṃ pattā ti. Chaddanta-jātakaṃ.

5. Saṃbhava-jātaka.

Rajjaṇca paṭipannasmā 'ti. Idam S. J. v. paññāpāramiṃ 5
ā. k. Paccuppannavatthuṃ Mahāumaggajātaka āvibhavissati.

Atte pana Kururāṭṭhe Indapattanagare Dhanāñ-jayakora byo nāma¹ rajjaṃ kāreti². Tassa Sucīrato nāma brāhmaṇo purohito atthadhammānusāsako ahoṣi. Rājā dānādini puññāni karonto dhammena rajjaṃ anusāsi. So ekā- 10
divasaṃ dhammayāgaṃ nāma pañhaṃ abhisamkharitvā Sucī-rataṃ brāhmaṇaṃ āsane nisīdāpetvā sakkāraṃ katvā pañhaṃ pucchanto catasso gāthā abhāsi:

1. Rajjaṇ ca paṭipann' asmā adhipaccaṃ Sucīrata,
mahattaṃ³ pattum icchāmi vijetum paṭhaviṃ imaṃ 138. 15
2. Dhammena no adhammena, adhammo me na ruccati,
kicco va⁴ dhammo carito rañño hoti Sucīrata, 139.
3. Idha c' evāninditā⁵ yena pecca⁶ yena aninditā
yasaṃ devamanussesu yena pappomu brāhmaṇa. 140.
4. Yo 'haṃ⁷ atthaṇ ca dhammaṇ ca kattum icchāmi brāhmaṇa 20
taṃ tvaṇ atthaṇ ca dhammaṇ ca
brāhmaṇ' akkhāhi pucchito ti. 141.

Tattha rajjan ti ācariya mayam imasmiṃ sattaṃjanike Indapattanagare rajjaṇ ca tiyojanasatike Kururāṭṭhe issariyabhāvasamkhātāṃ adhipaccaṇ ca paṭipannā adhigatā, mahattaṇ⁸ ti idāni mahantabhāvaṃ pattum icchāmi, 25
vijetun ti imaṃ paṭhaviṃ dhammena abhivhavitum ajjhottharituṃ icchāmi,
kicco⁹ vā¹⁰ 'ti avasesajanehi rañño va¹¹ dhammo kicco¹² karaniyataro, rājā-nuvattako hi loko. so tasmiṃ dhammike sabbo¹³ dhammiko hoti, tasmiṃ esa dhammo¹⁴ rañño va kicco ti, idha cevāninditā ti yena mayam idhaloke

¹ Bds add rājā. ² Bds -si. ³ Ck Bds mahantaṃ, Cs mahattaṇ? ⁴ Bds ca. ⁵
Ck idha vevā-. ⁶ Bds pacca. ⁷ Cks sohaṃ. ⁸ Bds mahantaṇ ⁹ Cks kiso. ¹⁰
Bds cā. ¹¹ Bds carito. ¹² Bds adds ca. ¹³ Bds add pi. ¹⁴ Bds add nāma.

kupitā, ito sattame divase sakalaratṭhaṃ aratṭhaṃ bhavissati,
 tvaṃ sīghaṃ palāyitvā aññattha yāhiti¹. So bhītatasi to
 gantvā rañño ārocesi. Rājā tassa vacanaṃ agaṇhi². So
 nivattitvā attano gehaṃ gantvā puttadāraṃ ādāya palāyitvā
 aññaṃ ratṭhaṃ agamāsi. Sarabhaṅgasatthā taṃ kāraṇaṃ 5
 natvā dve taruṇatāpase pesetvā Kisavacchaṃ mañcasivikāya
 ākāsenā ānāpesi³. Rājā yujjhितvā core gahetvā nagaram eva
 paccāgami. Tasmim āgate devatā paṭhamaṃ devaṃ vassa-
 pesuṃ, vassogghena sabbakuṇapesu avahātesu⁴ suddhavāluka-
 matthake dibbapupphavassam vassi, pupphamatthake māsaka- 10
 vassam, māsakamatthake kahāpaṇavassam, kahāpaṇamatthake
 dibbābharāṇavassam vassi. Manussā somanassappattā hirañña-
 suvaṇṇābharāṇāni gaṇhituṃ ārabhiṃsu. Atha nesaṃ sarīre
 pajjalitaṃ⁵ nānappakāraṃ⁶ āvudhavassam vassi, manussā
 khaṇḍakhaṇḍikaṃ chijjimsu⁷. Atha nesaṃ upari mahantā 15
 vitaccikaṅgārā patimsu, nesaṃ upari mahantāni pajjalita-
 pabbatakūṭāni, tesam upari satṭhihatthattṭhānaṃ pūrayantaṃ
 sukhumavālukaṇavassam vassi. Evaṃ satṭhiyojanattṭhānaṃ ara-
 tṭhaṃ ahosi, tassa⁸ evaṃ vinattṭhabhāvo⁹ sakala-Jambudīpe
 paññāyi¹⁰. Ath' assa ratṭhassa antararatṭhādhipatino Kaliṅgo¹¹ 20
 Atṭhako Bhīmaratho¹² tayo rājāno cintayimsu: „pubbe Bārāṇa-
 sīyaṃ Kalābo¹³ Kāsīrājā Khantivādītāpase aparajjhितvā paṭhaviṃ
 pavittṭho ti sūyati, tathā Nālikīro¹⁴ tāpase sunakhehi khādā-
 petvā sahassabāhu Ajjuno ca Aṅgīrase aparajjhितvā idāni
 Daṇḍakīrājā Kisavacche aparajjhितvā saha ratṭhena vināsaṃ 25
 patto ti sūyati, imesaṃ¹⁵ catunnaṃ rājūnaṃ nibbattattṭhānaṃ
 mayam na jānāma, taṃ no ṭhapetvā Sarabhaṅgasatthāraṃ
 añño kathetuṃ samattho¹⁶ n' atthi, taṃ upasaṃkamitvā¹⁷

¹ Bā adds āha. ² so Cks; Bā nagaṇhi. ³ Bā aneḥitī ānāpesi. ⁴ Bā apaharantesu
 suddhavālukaṃ vassaṃ vassāpesuṃ. ⁵ Bā sampajjalikaṃ. ⁶ Bā -naṃ. ⁷ Bā
 chijjimsu. ⁸ Bā omits tassa. ⁹ Bā omits na. ¹⁰ Bā -yati. ¹¹ Bā ka-. ¹²
 Bā bhīmparatho. ¹³ Bā -pu. ¹⁴ Bā nālikīrarājā. ¹⁵ Bā adds pana. ¹⁶ Bā
 adds nāma. ¹⁷ Bā adds ime pañhe.

ca¹ paraloke ca aninditā, yena pappomū² 'ti yena mayam³ nirayādisu
anibbattitvā devesu ca manussesu ca⁴ yasam⁵ issariyam sobhaggaṃ pāpuṇey-
yāma tam⁶ kāraṇaṃ kathehi. yo haṇ ti brāhmaṇo yo ahaṃ phalavipākasaṃ-
khiṭaṃ atthaṇ ca tassa⁷ atthassa herubhūtaṃ dhammaṃ ca kattum samādāya
5 vattitum uppādetum ca icchami, tam tvaṇ ti⁸ tam⁹ tassa¹⁰ mayham tvaṇ
sukheṇ' eva nibbānagāmiṃ aggaṃ āruya appaṭisaṇḍhikabhāvaṃ paṭthentassa tam
atthaṇ ca dhammaṃ ca pucchito akkhāhi me pākataṃ, katvā kathehi brah-
maṇaṃ dhammayagapaṇhaṃ pucchi.

Ayam pana paṇho gambhīro Buddhavisayo, sabbaññu-
10 buddham ev' etaṃ¹¹ pucchitum yuttaṃ, 'tasmiṃ asati sabbaññu-
tañānapariyesakaṃ Bodhisattaṃ. Sūcīrato pana attano abodhi-
sattatāya paṇhaṃ kathetum nāsakki asakkonto ca paṇḍita-
mānaṃ akatvā attano asamatthabhāvaṃ kathento

5. Nāññatra¹² Vidhurā¹³ rāja etad akkhātum¹⁴ arahati
15 yaṃ tvaṃ atthaṇ ca dhammaṃ ca
kattum icchasi khattiyā 'ti g. ā. 142.

Tass' attho¹⁵: avīso esa mahārāja paṇho madisānaṃ, ahaṃ hi n' ev'
assa ādīnaṃ na pariyoṇeṇaṃ passami, andhakāraṇ¹⁶ pavittho viya homi, Bārāṇasi-
rañño pana purohito Vidhuro nama brahmaṇo atthi so etaṃ ācikkheyya,
20 tam thapetvā yaṃ tvaṃ atthaṇ ca dhammaṃ ca kattum icchasi etad¹⁷ akkhātum
na añño arahatīti

Rājā tassa vacanaṃ sutvā „tena hi brāhmaṇa khippaṃ
tassa santikam gacchā“ 'ti paṇṇākāraṃ datvā taṃ pesetukāmo

6. Ehi kho pahito gaccha Vidhurassa upantikaṃ,
25 nikkham imaṃ¹⁸ suvaṇṇassa haraṃ gaccha Sūcīrata,
abhihāraṃ imaṃ dajjā atthadhammānusatthiyā ti g. ā. 143.

Tattha upantikaṃ ti santikaṃ, nikkhaṇ ti pañcadassasuvāṇā¹⁹ eko
nikkho. ayam pana rattasuvāṇassa nikkhasahassam datvā evam aha, imaṃ
dajjā ti tena imasmiṃ dhammayāgapaṇhe kathite tassa²⁰ atthadhammānu-
30 satthiyā abhihāraṃ pūjaṃ karonto imaṃ nikkhasahassam dadeyyātīti²¹.

¹ B^d omits ca ² B^d pappe-. ³ B^d mayā ⁴ B^d ma. ⁵ C^k yaṃ ⁶ B^d tam
no. ⁷ C^k cassa ⁸ C^k omits tam tvaṇ ti ⁹ B^d omits tam. ¹⁰ C^k omits
tassa. ¹¹ C^k evenam, B^d buddhametaṃ. ¹² C^k naa-. ¹³ B^d vidhūrā. ¹⁴ C^k
akko-, C^s akkho-. ¹⁵ C^k has etadakkhātum na añño arahatīti in the place of
khattiya - - attho. ¹⁶ B^d -ra ¹⁷ B^d etaṃ. ¹⁸ B^d nikkhañci-. ¹⁹ C^k -e,
C^s -o. ²⁰ B^d tassa. ²¹ C^k dadeyyātī

pucchissāmā“ 'ti tayo pi mahantena parivārena pañham
 pucchanatthāya nikkhamimsu. Te¹ pana² „asuko pi nikkhanto“
 ti³, „asuko pi nikkhanto“ ti na jānanti⁴, ekeko „aham eva
 gacchāmīti“ maññati, tesam Godhāvarīto avidūre samāgamo
 5 ahosi, te rathehi otarivā tayo pi ekam eva ratham abhiruyha
 Godhāvarītīram sampāpuñimsu. Tasmim khane Sakko Paṇḍu-
 kambalasilāsane nisinno satta pañhe cintetvā „ime pañhe
 ṭhapetvā Sarabhaṅgasatthāram añño sadevake loke kathetum
 samattho nāma n' atthi, tam pañham⁵ pucchissāmi, ime pi
 10 tayo rājāno Sarabhaṅgasatthāram pañham pucchitum Godhā-
 varītīram pattā, etesam pañhe pi aham pucchissāmīti“ dvīsu
 devalokesu devatāhi parivuto devalokato otari. Tam divasam
 eva Kisavaccho kālam akāsi, tassa sarīrakiccaṃ kātum catūsu
 ṭhānesu anekasahassā⁶ isigaṇā Kisavacchassa candanacitakam
 15 katvā sarīram jhāpesum, ālāhanassa samantā addhayanamatte
 ṭhāne⁷ dibbakusumavassam vassi. M. tassa sarīranikkhepaṃ
 kāretvā⁸ assamaṃ pavisitvā tehi isigaṇehi parivuto nisīdi.
 Tesam pi rājūnam nadītīram⁹ āgatakāle mahāsenāvāhanaturī-
 yasaddo¹⁰ ahosi. M. tam sutvā Anusissatāpasam āmantetvā
 20 „tāta gantvā tāva jānāhi: kiṃsaddo nāma¹¹ eso“ ti āha. So
 pāṇiyaghaṭam ādāya tattha gantvā te rājāno disvā pucchā-
 vasena paṭhamam g. ā.:

1. Alamkatā kuṇḍalino suvatthā
 veluriyamuttā tharukhaggabaddhā
 25 rathesabbhā tiṭṭhatha, ke¹² nu tumhe,
 katham vo jānanti manussaloke ti. 49.

Tattha veluriyamuttā tharukhaggabaddhā ti veluriyamanīhi c' eva
 muttolambakehi¹³ ca alamkatatharūhi khaggaratanehi samannāgatā, tiṭṭhathā
 'ti ekasmim rathe tiṭṭhatha, ke¹² nū 'ti ke¹² nu tumhe, katham vo sañjānanti.

¹ C^s tesam. ² C^k omits te pana. ³ C^s omits ti, but add tesam pana. ⁴ C^s
 jānāti. ⁵ B^d tam ime pañhe. ⁶ B^d adds issayo tattheva gaṇitvā pañcasu ṭhā-
 nesu maṇḍappaṃ kāretvā anekasahassā. ⁷ C^s omits ṭhāne. ⁸ B^d -rāpetvā. ⁹
 B^d -re. ¹⁰ C^k -am, B^d adds mahā. ¹¹ B^d kiṃ nāmeso saddo. ¹² C^s ko.
¹³ B^d muttā.

Evañ ca pana vatvā pañhavissajjanassa likhanatthāya
 satasahassagghanikaṃ suvaṇṇapaṭṭaṃ¹ gamanatthāya yānaṃ
 parivāratthāya² balakāyaṃ³ tañ ca paṇṇākāraṃ datvā tañ
 khaṇaṃ ñeva uyyojesi. So⁴ Indapattanagarā nikkhamitvā
 ujukam eva Bārāṇasīṃ agantvā⁵ yattha yattha paṇḍitā vasanti
 sabbāni tāni tñhānāni upasaṃkamitvā sakala-Jambudīpe pañ-
 haṃ⁶ vissajjetāraṃ⁷ alabhitvā anupubbena Bārāṇasīṃ patvā
 ekasmiṃ tñhāne nivāsaṃ gabetvā katipayehi⁸ saddhiṃ pātarā-
 saṃ⁹ bhuñjanavelāya Vidhurassa¹⁰ nivesanaṃ gantvā āgata-
 bhāvaṃ ārocāpetvā tena pakkosāpito taṃ sake ghare bhuñja-
 mānaṃ addasa.

Tam atthaṃ pakāsento S. sattamaṃ gātham āha:

7. Sv-ādhippāgā¹¹ Bhāradvājo Vidhurassa upantikaṃ.

tam addasa mahābrahmā asamānaṃ sake ghare ti. 144.

Tattha svādhippāgā¹² ti so Bhāradvājagotto Sucirato adhippāgato¹³ 15
 ti attho, mahābrahmā ti mahābrāhmaṇo, asamānaṃ ti bhuñjamānaṃ.

So pana tassa bālasahāyako ekācariyakule ugghatisippo,
 tasmā tena saddhiṃ ekato bhuñjitvā bhattakiccapiariyosāne
 sukhānisinno „saṃma kimatthaṃ āgato sīti“ puṭṭho āgamana-
 kāraṇaṃ ācikkhanto atthamaṃ g. ā. 20

8. Rañño 'haṃ pahito dūto Korabyassa¹⁴ yasassino,

'atthaṃ dhammaṃ ca pucchasi' icc-abravi Yudhiṭṭhilo,

taṃ tvaṃ atthaṃ ca dhammaṃ ca

Vidhur' akkhāhi¹⁵ pucchito ti. 145.

Tattha rañño ti ahaṃ rañño Korabyassa¹⁶ yasassino dūto. pahito¹⁷ ti 25
 tena pesito idhāgaminī, pucchasi ti so Yudhiṭṭhilagotto Dhanañjayaṛājā maṃ
 dhammayāgapañhaṃ nāma pucchā, ahaṃ kathetum asakkonto tvaṃ¹⁸ sakkhissa-
 sīti ñatvā tassāroresiṃ¹⁹, so paṇṇākāraṃ datvā pañhaṃ pucchanaṭṭhāya maṃ
 tava santikaṃ pesento Vidhurassa²⁰ santikaṃ gantvā imassa pañhassa arthaṃ ea
 pāliddhammaṃ ca puccheyyāsīti iti abravi. taṃ tvaṃ idāni mayā pucchito akkhāhīti. 30

¹ Bā - paṭṭaṇca. ² Bā - ranatthāya. ³ Bā - yaṇca. ⁴ Bā adds pana. ⁵ Ck Bā
 āg- ⁶ Ck -a. ⁷ Bā pañhassa viśajjanākāraṃ. ⁸ Bā adds jānehi. ⁹ Bā -a. ¹⁰
 Bā -dhū-. ¹¹ Ck svādhippākāgā, C^o -ppagākā ¹² Ck svādhippākā. ¹³ Ck
 adhippāgāhato, B^o adhippāgā āgato? ¹⁴ Bā korabbassa. ¹⁵ Bā vidūra-. ¹⁶ Ck
 -vyassa. ¹⁷ C^o pahī-. Bā pahī-. ¹⁸ Ck taṃ. ¹⁹ Bā tassa ā-. ²⁰ Bā vidhūra

Te tassa vacanaṃ sutvā rathā otaritvā vanditvā aṭṭhaṃsu.

Tesu Aṭṭhakarājā tena saddhiṃ sallapanto dutiyaṃ g. ā.:

1. Aham Aṭṭhako, Bhīmaratho paṇāyaṃ,
Kālīṅgarājā¹ pana uggato ayaṃ,
susaṇṇātān'² isinaṃ³ dassanāya
idhāgatā pucchitāyēṃha pañhe ti. 50.

5

Tattha uggato ti cando viya suriyo viya ca pākato pañṇāto, susaṇṇātānaṃ⁴ isinaṃ⁵ ti bhante, na mayaṃ⁶ idha vanakīlādīnaṃ atthāya āgatā, atha kho kāyādihi susaṇṇātānaṃ silasampannānaṃ isīnaṃ dassanattāya idhāgatā, pucchitāyēṃha pañhe ti Sarabhaṅgasattthāraṃ pañhe pucchitum emha 10 āgat' amhā 'ti attho, yakāro vyañjanasandhikaro ti veditabbo.

Atha te⁷ tāpaso „sādhu mahārāja, āgantabbatṭhānaṃ nēva āgat' attha, tena hi nahātvā vissamitvā assamapadaṃ pavisitvā isigaṇaṃ vanditvā sattthāraṃ⁸ pañhaṃ pucchathā“ 'ti tehi saddhiṃ paṭisanthāraṃ katvā pāṇiyaghaṭaṃ ukkhipitvā uda- 15 kaccheve⁹ puñjanto¹⁰ ākāsaṃ oloketvā Sakkaṃ devarājānaṃ devagaṇaparivāraṃ Erāvaṇakkhandhagataṃ otarantaṃ disvā tena sallapanto tatiyaṃ g. ā.:

2. Vehāsayaṃ tiṭṭhati antalikkhe
pathaddhuno paṇṇarase va cando, (IV $\frac{364}{20}$)
pucchāmi taṃ yakkha mahānubhāva:
kathaṃ naṃ jānanti manussaloke ti. 51.

20

Tattha vehāsayaṃ ti¹¹ antalikkhe¹², pathaddhuno ti pathaddhagato, addhapathe gaganamajjhe tīhito ti attho.

Taṃ sutvā Sakko catutthaṃ g. ā.:

25

3. Yam āhu devesu Sujampatīti (IV $\frac{403}{27}$)
Maghavā ti naṃ¹³ āhu manussaloke,
sa devarājā idam ajja¹⁴ patto
susaṇṇātān' isinaṃ¹⁵ dassanāyā 'ti. 52.

¹ Bḍ ka-. ² Ck -te, Bḍ -tānaṃ. ³ C isīnaṃ. ⁴ Ck -te. ⁵ Ck isī-. ⁶ Bḍ adds idha. ⁷ Bḍ ne. ⁸ Bḍ sarabhaṅga-. ⁹ so Ck; C udaccheve, Bḍ udacatheve. ¹⁰ Bḍ muñcanto. ¹¹ Bḍ adds abbhuggamitvā. ¹² Bḍ adds ākāse tīṭhasi. ¹³ Bḍ taṃ. ¹⁴ Ck idhamajja. ¹⁵ Ck -te isinā, C -te isīnaṃ.

Tadā pana so brāhmaṇo „mahājanassa cittaṃ gaṇhissā-
mīti“ Gaṇgaṃ pidahanto viya vinicchayaṃ vicāreti, nāssa
pañhavissajjane okāso atthi¹.

So tam atthaṃ ācikkhanto navamaṃ gātham āha:

9. Gaṇgaṃ me pidahissanti, na naṃ² sakkomi brāhmaṇa
apidhetuṃ mahāsindhuṃ, taṃ kathaṃ so bhavissati,
na te sakkomi akkhātūṃ
atthaṃ dhammaṃ ca pucchito ti. 146.

Tass' attho: brāhmaṇa mayhaṃ³ mahājanassa nānācittagatisaṃkhātāṃ
10 gaṇgaṃ pidahissanti, vyāpāro uppanno, tam ahaṃ mahāsindhuṃ apidhetuṃ na
sakkomi⁴, tasmiṃ kathaṃ so okāso bhavissati yasmiṃ⁵ te ahaṃ pañhe⁶ vissaj-
jeyyaṃ, iti citta-kaggataṃ c' eva⁷ okāsaṃ ca alabhanto na te sakkomi akkhātūṃ
atthaṃ dhammaṃ ca pucchito ti.

Evaṃ ca pana vatvā „putto me paṇḍito mayā āṇavanta-
15 taro, so te vyākarissati⁸, tassa santikaṃ gacchā“ 'ti vatvā
dasamaṃ gātham āha:

10. Bhadrakāro ca me putto oraso mama atrajo,
taṃ tvaṃ atthaṃ ca dhammaṃ ca
gantvā pucchassu brāhmaṇā 'ti. 147.

20 Tattha oraso ti ure saṃvaddho, atrajo ti attāno jāto.

Taṃ sutvā Sucīrato Vidhurassa⁹ gharā nikkhamitvā Bha-
drakārassa bhuttapātārāsassa attano parisāya majjhe nisinna-
kāle nivesanaṃ agamāsi¹⁰.

Tam atthaṃ pakāsento S. ekādasamaṃ g. āha:

- 25 11. Sv-ādhippāgā¹¹ Bhāradvājo Bhadrakārass' upantikaṃ,
tam addasa mahābrahmā nisinnaṃ samhi vesmanīti. 148.

Tattha vesmanīti ghare.

So tattha gantvā Bhadrakāramāṇavena katāsanābhihāra-
sakkāro nisīditvā āgamanakāraṇaṃ puṭṭho dvādasamaṃ g. āha:

¹ Bā tassa pañhassa vi - - natthi. ² Bā taṃ. ³ Bā pañhaṃ. ⁴ Bā na taṃ
sakkomi brahmaṇa apidhetuṃ mahāsindhuṃ. ⁵ Bā yasmiṃ. ⁶ Bā -aṃ. ⁷ Bā
tava. ⁸ Bā -titi. ⁹ Cka -nā. ¹⁰ Bā āg-. ¹¹ Cka svādhippākā

Tattha sa devarājā ti so ahañ Sakko devarājā, idamajja¹ patto ti idam thānañ ajja āgato, dassanāyā ti dassanathāya vandanathāya Sarabhaṅgasatthārañ ca pañhañ pucchanathāya ti āha.

Atha nañ Anusisso „sādhu mahārāja tumhe pacchā-
 5 gacchathā²“ ti vatvā pāṇiyaghaṭaṃ ādāya assamañ pavisitvā
 pāṇiyaghaṭaṃ paṭisāmetvā tiṇṇaṃ rājānañ devarājassa ca
 pañhe³ pucchanathāya āgatabhāvaṃ M-assa ārocesi. So isi-
 gaṇaparivuto mahāvisālamālake nisīdi. Tayo rājāno gantvā⁵
 isigaṇaṃ vanditvā ekamantaṃ nisīdiṃsu. Sakko pi otaritvā
 10 isigaṇaṃ upasaṃkamitvā añjaliṃ pagayha⁶ isigaṇaṃ vaṇṇetvā
 vandamāno pañcamaṃ g. ā.:

5. Dūre sutā no isayo samāgatā
 mahiddhikā iddhiguṇūpapaṇṇā,
 vandāmi te ayire⁷ pasannacitto
 15 ye jīvalok’ ettha manussasetṭhā ti. 53.

Tattha dūre sutā no ti bhante amhehi tumhe dūre devaloke thitehi
 yeva sutā⁸, mamāyanto evaṃ āha, i. v. l.: ime idha samāgatā amhakaṃ isayo
 dūre sutā yāva Brahmaloḷā vissutā pākātā ti, mahiddhikā ti⁹ mahānubhāva,
 iddhiguṇūpapaṇṇā¹⁰ ti pañcavidhena iddhiguṇena samannāgatā, ayire⁷ ti
 20 ayye¹¹, ye ti¹² ye tumhe imasmiṃ jīvaloke manussasetṭhā.

Evaṃ isigaṇaṃ vanditvā Sakko cha nisajjadose parihaaranto
 ekamantaṃ nisīdi. Atha nañ isīnañ adhovāte nisinnaṃ disvā
 Anusisso chaṭṭhaṃ g. ā.:

6. Gandho isīnaṃ ciradakkhitānaṃ
 25 kāyā cuto gacchati mālutena,
 ito parakkamma¹³ saḥassanetta
 gandho isīnaṃ asuci devarājā ti. 54.

Tattha ciradakkhitānaṃ ti cirapabbajitānaṃ, parakkamma¹⁴ ti
 parakkama¹³ apehi, saḥassanetta ti ālapanam etaṃ, Sakko hi amacca-
 30 saḥassehi¹⁵ cintitaṃ atthaṃ¹⁶ ekako¹⁷ va passati, tasmā saḥassanetta ti

¹ C* idhammajja. ² Bā pacchā āg-. ³ Bā -am. ⁴ Bā -lake. ⁵ Bā āg-. ⁶ Bā
 adds thito. ⁷ Bā ayyare. ⁸ Cks sutam. ⁹ Ck omits ti. ¹⁰ Bā -guṇo-.
¹¹ Cks ayyā, Bā ayyākā. ¹² Cks yo, omitting ti. ¹³ Bā paṭikkamma. ¹⁴ Bā
 patikkammā. ¹⁵ Bā -ssena. ¹⁶ Bā omits atthaṃ. ¹⁷ Bā ekameko.

13. Rañño 'haṃ pahito dūto Koravyassa' yasassino,
'atthaṃ dhammaṃ ca pucchasi' icc-abravi Yudhiṭṭhilo,
taṃ tvaṃ atthaṃ ca dhammaṃ ca
Bhadrakāra brāvīhi⁷ me ti. 149.

Atha naṃ Bhadrakāro „tāta ahaṃ imesu divasesu⁸
paradārakakamme⁹ abhinivīṭṭho, cittaṃ me vyākulaṃ⁴, tena
ty-āhaṃ⁵ vissajjetuṃ na sakkhissāmi, mayhaṃ pana kaniṭṭho
Saṅjayakumāro⁶ mayā⁷ visadañāṇatāro⁸, taṃ pucchā, so te
taṃ pañhaṃ vissajjessatīti“ tassa santikaṃ pesetuṃ dve
gāthā abhāsi:

13. Maṃsakācaṃ⁹ avahāya godhaṃ anupatāṃ¹⁰ ahaṃ,
na te sakkomi akkhātuṃ atthaṃ dhammaṃ ca pucchito. 150.
14. Saṅjāyo nāma me bhātā kaniṭṭho me Sucīrata,
taṃ tvaṃ atthaṃ ca dhammaṃ ca
gantvā pucchassu brāhmaṇā¹¹ ti. 151.

Tattha maṃsakācaṃ⁹ ti yathā nāma puriso thūlanigamaṃsaṃ kācena-
dāya¹⁰ gacchanto antaramagge godhapotakaṃ disvā maṃsakācaṃ⁹ chaḍḍetvā taṃ
anubandheyya evaṃ evaṃ¹¹ attano ghare vasantiṃ¹² bhariyaṃ chaḍḍetvā parassa
rakkhitagopitaṃ¹³ itthiṃ anubandhanto homīti dipento evaṃ āha.

- So tasmīṃ yeva khaṇe Saṅjayassa nivesanaṃ gantvā tena¹⁴
katasakkāro āgamanakāraṇaṃ puṭṭho ācikkhi.

Taṃ utthaṃ pakāsento S. dve gāthā abhāsi:

15. Sv-adhippāgā¹⁴ Bhāradvājo Saṅjayassa upantikaṃ,
taṃ addassa mahābrāhmā nisiṇṇaṃ sa[mhi] parisati¹⁵. 152.
16. Rañño 'haṃ pahito dūto Koravyassa' yasassino,
'atthaṃ dhammaṃ ca pucchasi' icc-abravi Yudhiṭṭhilo,
taṃ tvaṃ atthaṃ ca dhammaṃ ca Saṅjay' akkhāhi pucchito ti. 153.

Saṅjayakumāro pi pana tadā paradāraṃ eva sevati, ath'
assa „so ahaṃ tāta paradāraṃ sevāmi, sevanto ca¹⁶ Gaṃgaṃ

¹ B^d -byassa. ² B^d pabrūhi. ³ C^k pa-. ⁴ B^d byā-. ⁵ B^d kyāhaṃ. ⁶ B^d
sañceyya-. ⁷ B^d mahā. ⁸ B^d ativiyañāṇavāntatāro. ⁹ B^d -jaṃ. ¹⁰ B^d kāje-.
¹¹ B^d eva. ¹² B^d vasavattantiṃ. ¹³ B^d -taṃgo-. ¹⁴ C^k -ppakā. ¹⁵ C^k B^d
parisati, C^o parisatīti. ¹⁶ B^d adda pana.

vuccatī, asu'e'ti sedamalādi-paribhāvitattā duggandho, tumhe ca sucikāmā, tena vo esa gandho khādatīti¹.

Tam sutvā Sakko itaram g. ā.:

7. Gandho isīnam ciradakkhitānam

kāyā cuto gacchatu mālutena,

5

vicitrapuppham² surabhiṃ va mālām

gandham etaṃ pāṭikamkhāma bhante,

na h' ettha dewī paṭikkūlasaṇṇino ti. 55.

Tattha gacchatū 'ti yathasukham pavattatu, nāsāpuṭam no paharatū 'ti attho, pāṭikamkhāmā 'ti icchāma patthema, etthā 'ti etasmim gandhe devā jegucchasaṇṇino³ na honti, dussīle⁴ yeva hi devā jigucchanti na sīlavante ti. 10

Evañ ca pana vatvā „bhante Anusissa, aham mahantena ussāhena pañham pucchitum āgato, okāsam me karohiti“ āha. So tassa vacanam sutvā utthāyāsana isiganam okāsam karonto gāthadvayam āha:

15

8. Purindado bhūtapatī yasassī

devānam indo Maghavā Sujampati

sa devarājā Asura[gaṇa]ppamaddano⁵

okāsam ākamkhati⁶ pañha⁷ pucchitum. 56.

9. Ko n' ev' imesaṃ⁸ idha paṇḍitānam

20

pañhe puṭho⁹ nipuṇe vyākariṣṣati,

tiṇṇam ca raññaṃ manujādhipānam

devānam indassa ca Vāsavassā 'ti. 57.

Tattha purindado ti ādini Sakkass' eva gaṇanāmāni, so hi pure dānam dinnattā purindado, bhūtesu¹⁰ jeṭṭhakattā bhūpati, paṇḍitānam paṇḍitānam, paramissaratāya devānam indo, sattannam vatasamādānānam sutthukattā Sakko, purimajātivasena Maghavā, Sujāya¹² patibhāvena Sujampati, rañjanatāya¹³ rājā, ko nevā 'ti ko nu eva, nipuṇe ti saṃhasukhumapañhe¹⁴, raññaṃ ti rājūnam, imesaṃ catunnam janānam¹⁵ manam gaheva ko imesaṃ paṇḍitānam isīnam pañham kathessati, pañhe¹⁶ nesaṃ kathetum samattam janāthā 'ti vadati. 30

¹ Cs khādha-? Bd badha-. ² Bd vicittam-. ³ Bd jigucchi-. ⁴ Bds -lino. ⁵ Bd asūrānappa-. ⁶ Cks -si. ⁷ Cs -he, Bd pañam. ⁸ Cs novimesam, Bds neva-tesam. ⁹ Cks puṭṭho. ¹⁰ Cks santesu. ¹¹ Ck -dāya ssi, Cs -resampadāya sassi, Bd -rasampadāya yassi. ¹² Bd sujātāya asukaññāya. ¹³ Ck rañjantāya. ¹⁴ Cks -ham. ¹⁵ Bd rājūnam. ¹⁶ Bd -ham.

taritvā paratīraṃ gacchāmi, taṃ maṃ sāyaṃ ca pāto ca nadiṃ
tarantaṃ maccu gilati nāma, tena me cittaṃ vyākulaṃ, na
ty-āhaṃ ācikkhituṃ sakkhissāmi¹, kaniṭṭho pana me² Sam-
bhavakumāro nāma atthi jātiyā sattavassiko mayā sata-
5 guṇena saḥassaguṇena³ adhikaṇāṇo⁴, so te ācikkhissati, gaccha
taṃ⁵ pucchā⁶ 'ti.

Taṃ atthaṃ pakāsento S. dve gāthā abhāsi:

17. Sadā maṃ gilati⁷ maccu sāyaṃ pāto Śucīrata,
na te sakkomi akkhātuṃ atthaṃ dhammaṃ ca pucchito. 154.
10 18. Sambhavo nāma me bhātā kaniṭṭho me Śucīrata.
taṃ tvaṃ atthaṃ ca dhammaṃ ca
gantvā pucchassu brāhmaṇā 'ti. 155.

Taṃ sutvā Śucīrato „ayaṃ pañho imasmiṃ loke abbhuto
bhaviṣṣati, imaṃ vissajjetuṃ samattho nāma n' atthi, maññe-
15 ti cintetvā dve gāthā abhāsi:

19. Abbhuto vata bho dhammo, nāyaṃ asmāka ruccati,
tayo janā pitā puttā te su paññāya no vidu. 156.
20. Na taṃ sakkotha akkhātuṃ atthaṃ dhammaṃ ca pucchitā,
kathan nu daharo jañña atthaṃ dhammaṃ ca pucchito ti. 157.
20 Tattha nāyaṃ ti ayaṃ pañhadhammo⁸ abbhuto, imaṃ kathetuṃ sa-
matthena⁹ nāma na bhavitabbāmi, tasmā yaṃ tvaṃ kumāraṃ kathessatīti vadesi¹⁰
nāyaṃ ambhākaṃ ruccati, te sū 'ti ettha sukāro nīpātamattaṃ, pitā Vidhuro¹¹
putto Bhadrakāro ca Saṅjaya cā 'ti te pi me tayo pitā puttā paññāya imaṃ
dhammaṃ no vidu na vijānanti¹², añño ko jāniṣṣatīti attho, na taṃ ti tumhe
25 tayo janā pucchitā etaṃ akkhātuṃ na sakkotha daharo sattavassikakumāro puc-
chito nu jañña, kena kārāṇa jānituṃ sakkhissatīti attho.

Taṃ sutvā Saṅjayakumāro „tāta Sambhavakumāraṃ
daharo ti mā maññāsi, sace pi pañhaṃ¹³ vissajjane n' atthi
ko¹⁴ gaccha taṃ pucchā¹⁵ 'ti atthadīpanāhi upamāhi kumā-
30 rassa vaṇṇaṃ pakāsento dvādasā gāthā abhāsi:

¹ Bđ -mitti. ² Ck^s omīti me. ³ Bđ adds sataḥassaguṇena. ⁴ Bđ -ñāpataro.
⁵ Bđ tvaṃ. ⁶ Bđ pucchāhi. ⁷ Bđ -te. ⁸ Bđ -hā-. ⁹ Ck^s -itto. ¹⁰ Bđ vada-
¹¹ Bđ -dhū-. ¹² Ck^s viditanti, Bđ vidu ti. ¹³ Bđ pañhā. ¹⁴ so all three MSS.
for koei? ¹⁵ Ck^s gacchā, omitting taṃ pucchā, Bđ gaccha naṃ pucchā.

Taṃ sutvā isigaṇo „mārisa Anusissa, tvam paṭhaviyaṃ
thatvā paṭhaviṃ apassanto viya kathesi, ṭhapetvā Sarabhaṅga-
satthāraṃ ko añño ete pañhe kathetuṃ samattho“ ti vatvā

10. Ayaṃ isi Sarabhaṅgo tapassī
5 yato jāto¹ virato methunasma
ācariyaputto suvinītarūpo
so nesaṃ pañhāni viyākarissatīti g. ā. 58.

Tatha² Sarabhaṅgo ti sare khfipivā ākāse sarapāsāda³ni⁴ katvā puna
ekena sarena te sare pātentō bhaggavibhagge⁵ akāsīti Sarabhaṅgo. methu-
10 nasmā ti methunadhammato, so kira methunaṃ asevitvā va pabbajito, ācari-
yaputto ti rañño ācariyassa purohitassa putto.

Evaṃ ca pana vatvā isigaṇo Anusissaṃ āha: „mārisa
tvam eva satthāraṃ vanditvā isigaṇassa vacanena Sakkena
pucchitapañhaṃ kathanāya okāsaṃ karohīti⁶“. So „sādhū“
15 'ti sampatichhitvā satthāraṃ vanditvā okāsaṃ karonto anan-
taraṃ g. ā.:

11. Koṇḍañña pañhāni viyākarohi,
yācanti taṃ isayo sādthurūpā,
Koṇḍañña eso manujesu dhammo
20 yaṃ vaddham⁷ āgacchati esa bhāro ti. 59.

Tattha Koṇḍañña 'ti taṃ gottenālapati, dhammo ti sabhāvo, yaṃ
vaddham⁷ ti yaṃ paññāya vuddhaṃ⁸ purisaṃ esa pañhaṃ⁹ vissajjanabhāvo¹⁰
nāma āgacchati, esa¹¹ manujesu sabhāvo, tasmā candasuriyasahassaṃ¹² utthā-
pento viya pākataṃ katvā devarañño pañhaṃ kathehīti.

25 Tato Mahāpuriso okāsaṃ karonto anantaraṃ g. ā.:

12. Katāvakāsā pucchantu bhonto
yaṃ kiñci pañhaṃ manasābhipatthitaṃ,
ahaṃ hi taṃ taṃ vo viyākarissam
ñatvā sayam lokaṃ imaṃ paraṃ cā 'ti. 60.

¹ read: jāto yāto. ² Bā adds bhante anusissa. ³ Cks -pāsādini. ⁴ Cs -ggo,
Bā bhaṅgavibhaṅgo. ⁵ Bā kare-. ⁶ Bā buddham. ⁷ Bā buddhan. ⁸ Bā
buddhaṃ. ⁹ Bā -hānam. ¹⁰ Bā -bhāro. ¹¹ Bā eso. ¹² Bā candima-.

21. Mā naṃ daharo [ti] uññāsi¹ apucchitvāna² Sambhavaṃ,
pucchitvā Sambhavaṃ jaññā
atthaṃ dhammaṃ ca brāhmaṇa. 158.
22. Yathāpi cando vimalo gacchaṃ ākāsadbātuyā
sabbe tārāgaṇe³ loke ābhāya atirocati 159. 5
23. Evam pi dahar' ūpeto⁴ paññāyogena Sambhavo,
mā naṃ daharo [ti] uññāsi¹ apucchitvāna² Sambhavaṃ,
pucchitvā Sambhavaṃ jaññā
atthaṃ dhammaṃ ca brāhmaṇa. 160.
24. Yathāpi rammako⁵ māsō gīmhānaṃ hoti brāhmaṇa 10
at' ev' aññehi māsehi dumapupphehi sobhati 161.
25. Evam pi dahar' ūpeto -pe-. 162.
26. Yathāpi himavā brahme pabbato Gandhamādana
nānārukkhehi sañchanno⁶ mahābhūtagaṇālayo
osadhehi ca dibbehi disā bhāti pavāti ca 163. 15
27. Evam pi dahar' ūpeto -pe-. 164.
28. Yathāpi pāvako brahme accimālī yasassimā
jalamāno caraṃ kacche⁷ analo⁸ kaṇhavattani 165.
29. Ghatāsano⁹ dhumaketu uttamāhevanandaho¹¹
nisīthe¹¹ pabbataggasmiṃ pahūtedho¹² virocati 166. 20
30. Evam pi dahar' ūpeto -pe-. 167.
31. Javena bhadraṃ jānanti balivaddaṃ ca vāhiye¹³
dohena dhenuṃ jānanti bhāsamānaṃ ca paṇḍitaṃ, 168.
32. Evam pi dahar' ūpeto paññāyogena Sambhavo,
mā naṃ daharo [ti] uññāsi apucchitvāna² Sambhavaṃ, 25
pucchitvā Sambhavaṃ jaññā
atthaṃ dhammaṃ ca brāhmaṇa 'ti. 169.

Tattha jaññā ti jāññāsi¹⁴, cando ti punnācando, vimalo ti abbhā-
dimalarāhito, evam pi daharūpeto ti evaṃ Sambhavaṃ kumāro daharabhāvena

¹ Bā maññāsi. ² Bā āp-. ³ Ck tarāgāṇā, Bā tārāgaṇe. ⁴ Cks upe- ⁵ Ck
rammako. ⁶ Ck sañjanno, Ck sañjatto, Bā sacchanno. ⁷ Ck varaṃ kacche, Ck
varaṃ kaccho, Bā vane gacche. ⁸ Ck atalo yathā pi pāvako - - analo wanting in
Bā. ⁹ Ck -ne. ¹⁰ Ck -hemaṇaṇḍaho, Ck -hevanandaho, Bā -hevandaṇḍaho. ¹¹
Ck -te, Bā nīsiṇḍe. ¹² Bā bahutejo. ¹³ Cks -se, Bā vāhiye. ¹⁴ Cks -ti.

Tattha yaṃ kiñcīti na kevaḷaṃ tumbhākaṃ eva sadevakassa lokassa yaṃ manasābhipatthitaṃ taṃ maṃ bhavanto pucchantu ahaṃ hi¹ idhalokaṇissitaṃ vā paralokaṇissitaṃ vā² sabbapaṇhaṃ³ imaṃ ca paraṃ ca⁴ lokaṃ sayāṃ abhiññāya sacchikatvā kathessāmi ti sabbāññū pavāraṇaṃ pavāresi⁵.

Evam tena okāse kate Sakko attano⁶ abhisamkaṭaṃ pañ- 5
haṃ pucchi.

Tam atthaṃ pakāsento S. āha:

13. Tato ca Maghavā Sakko atthaddassī purindado
apucchi paṭhamam pañhaṃ yañcāsi abhipatthitaṃ: 61.
14. Kiṃ sū vadhivā na kadāci socati, 10
kissa-ppahānaṃ⁷ isayo⁸ vaṇṇayanti,
kass' idha vuttaṃ pharusaṃ khametha,
akkhāhi me Koṇḍañña etaṃ atthaṃ ti. 62.

Tattha yañcāsīti yaṃ tassa manasā abhipatthitaṃ āsi taṃ pucchīti
attho, etaṃ ti etaṃ mayā pucchitaṃ atthaṃ akkhāhi me ti ekagāthāya tayo 15
pañhe pucchi.

Tato⁹ pañhaṃ vyākaraṇto

15. Kodhaṃ vadhivā na kadāci socati,
makkhappahānaṃ isayo vaṇṇayanti,
sabbesaṃ vuttaṃ pharusaṃ khametha, 20
etaṃ khantiṃ uttamam āhu santo ti āha. 63.

Tattha kodhaṃ vadhivā ti socanto hi paṭighacitten¹⁰ eva¹¹ socati, kodhā-
bhāva kuto soko, tena vuttaṃ na kadāci socatīti, makkhappahānaṃ ti
pucchi attano¹² katagūṇamakkhaṇassa akataññūbhāvasamkhātassa makkhassa pa-
hānaṃ isayo vaṇṇayanti, sabbesaṃ ti hīnamajjhimokkappaṭṭhānaṃ¹³ sabbesaṃ 25
pharusavacanaṃ khametha, santo ti porāṇakapaṇḍitā evaṃ kathenti.

16. Sakkā hi dvinnam¹⁴ vacanaṃ titikkhitum
sādisassa vā seṭṭhanarassa vāpi,
kathan nu hīnassa vaco khametha,
akkhāhi me Koṇḍañña etaṃ atthaṃ¹⁵. 64. 30
17. Bhayā hi seṭṭhassa vaco khametha
sārambhahetu¹⁶ pana sādisassa¹⁷,

¹ Bd adds vo. ² Cks omit para- vā. ³ Bd sabbam-. ⁴ Cks para. ⁵ Bd sampa-

⁶ Bd -nā. ⁷ Bd kiṃsu-. ⁸ so all three MSS. for isi? ⁹ Bd tatoparaṃ. ¹⁰

Bd -mukka-. ¹¹ Bd sakkā ubhinnaṃ. ¹² Bd adds: sarabhaṅgo āha. ¹³ Cs Bd

sārabha-. ¹⁴ Bd sa-.

yo c' idha hīnassa vaco kametha
etaṃ khantiṃ uttamam āhu santo ti 65.

evamādināṃ gāthānaṃ vacanapaṭivacanavasena sambandho
veditabbo.

- 5 Tattha akkhāhīti bhante Koṇḍañña tumhehi¹ dve pañhā sukathitā, eko
cittāṃ me² na gaṇhāti kathaṃ sakkā attano³ hīnatarassa vacanāṃ adbhivāsetuṃ tam
me akkhāhīti pucchanto evam āha, etaṃ khantiṃ ti yam p' etaṃ jātigottādihi
hīnassa vacanāṃ khaṃa naṃ, etaṃ khantiṃ uttamam ti porāṇakapaṇḍitā va-
danti, yaṃ paṇ' etaṃ jātiādihi seṭṭhassa bhayena sadisassa kāraṇuttariya-
10 lakkhaṇe sārāmbhe ādinavadassanena khamanāṃ n' eṣā adbhivāsanakhanti nāma
'ti attho.

Evam vutte Sakko M-aṃ āha⁴: „bhante paṭhamāṃ tumhe
'sabbesaṃ vuttaṃ pharusāṃ khametha etaṃ khantiṃ uttamam
āhū⁵ ti vatvā idāṃ 'yo c' idha hīnassa vaco khametha etaṃ
15 khantiṃ uttamam āhū⁶ ti vadatha, na vo purimena pacchimaṃ
sametīti“. Atha naṃ M. „Sakka, pacchimaṃ mayā ayaṃ
hīno ti ṇatvā pharusavacanāṃ adbhivāsentassa vasena vuttaṃ,
yasmā pana na sakkā rūpadassanamattena sattānaṃ seṭṭhādi-
bhāvo ṇātuṃ tasmā purimaṃvuttan“ ti vatvā sattānaṃ aññatra
20 saṃvāsā rūpadassanamattena seṭṭhādibhāvassa duviññeyyatāṃ
pakāseṇto

19. Kathaṃ vijaññā catumaṭṭharūpaṃ
seṭṭhaṃ sarikkhaṃ athavāpi hīnaṃ,
virūparūpena caranti santo,
25 tasmā hi sabbesaṃ vaco khamethā 'ti g. ā. 66.

Tattha catumaṭṭharūpaṃ ti catuhi iriyāpathehi paṭicchannasabhāvaṃ,
virūparūpenā 'ti virūpanāṃ lāmakapuggalānaṃ rūpena uttamaguṇā⁶ santo
pi caranti, imasmiṃ paṇ' atthe Majjhantikatherassa vatthuṃ kathetabbāṃ.

Tam sutvā Sakko nikkamkko hutvā „bhante etāya no
30 khantiyā ānisaṃsaṃ kathethā“ 'ti yā. i. Ath' assa⁷ M.:

19. Na h' etaṃ atthaṃ mahatī pi senā
sarājīkā yujjhamānā labhetha

¹ Cks -he. ² Cks omit ne. ³ Bā -nā. ⁴ Cks omit āha. ⁵ Bā adds santo. ⁶
Bā -ṇena. ⁷ Ck atha.

yaṃ khantimā sappuriso labhetha,
khantībalass' ūpasamanti¹ verā ti g. ā. 67.

Tattha etamatthan ti etaṃ veravūpasamanāṃ nīppatighabhāvasam-
khātāṃ atthaṃ.

Evam M-ena khantigūṇe kathite te rājāno cintayimsu: 5
„Sakko attano pañhaṃ² pucchati, amhākaṃ pucchānokāsaṃ
na dassatīti“. Atha nesaṃ ajjhāsayaṃ viditvā³ attanābhisaṃ-
khaṭe⁴ cattāro pañhe ṭhapetvā va tesāṃ kaṃkhā⁵ pucchanto

20. Subhāsitan te anumodiyānaṃ
aṇṇāṃ taṃ pucchāmi, tad ingha brūhi, 10
yathā ahū Daṇḍakī Nālikīro
ath' Ajjuno Kalābu cāpi⁶ rājā
tesāṃ gatiṃ brūhi supāpakammināṃ
katth' ūpapannā isinaṃ viheṭhakā ti g. ā. 68.

Tattha anumodiyānaṃ ti idaṃ mayā puṭṭhānaṃ tinnaṃ pañhānaṃ 15
vissajjanasamikhātāṃ tava subhāsitaṃ anumoditvā, yathā ahū ti yo nāma
ahosi⁷, Kalābu ca 'ti Kalābu ca rājā⁸.

Ath' assa vissajjento⁹ M. pañca gāthā abhāsi:

21. Kisam pi¹⁰ Vacchaṃ avakiriya Daṇḍakī
ucchinnamūlo sajano saraṭṭho 20
Kukkulanāme¹¹ nirayamhi paccati,
taṣsa pulliṅgāni¹² patanti kāye. 69.

22. Yo saṇṇate pabbajite avañcasi¹³
dhammaṃ bhaṇante samaṇe adūsake
taṃ Nālikīraṃ sunakhā parattha 25
saṃgamma khādanti viphandamānaṃ. 70.

23. Ath' Ajjuno niraye sattisūle¹⁴
avaṃsiro patito addhapādo

¹ so Cks for ūpasamanti? Bā upamanti. ² Bā -e. ³ Bā adds sakko. ⁴ Bā
attano abhisaṅkhāte. ⁵ Bā -am. ⁶ read: cāpi kalābu? ⁷ Bā cattāro janā ca
abesum in the place of yo - ahosi. ⁸ Cks omīt rājā. ⁹ Bā visajja-. ¹⁰ Bā
kissāṇhi? Cks kissāṇi. ¹¹ Cks -a. ¹² Ck puli-, Bā phulli-. ¹³ so Cks; Bā
acchedayi. ¹⁴ Bā satta-.

Angīrasaṃ Gotamaṃ heṭṭhayitvā
khantiṃ tapassim cirabrahmacāriṃ. 71.

24. Yo khaṇḍaso pabbajitaṃ achedayi
khantiṃ vadantaṃ samaṇaṃ adūsakaṃ
5 Kalābu vicim upapajja paccati
mahābhitāpaṃ¹ kaṭukaṃ bhayaṇakaṃ. 72.

25. Etāni sutvā nirayāni paṇḍito
aññāni pāpīṭṭhatarāni² c' ettha
dhammaṃ care samaṇabrāhmaṇesu,
10 evaṃkaro saggaṃ upeti ṭhānaṃ ti. 73.

Tattha kisaṇ ti appamaṇisaḥohittatā kisasarīraṃ, avakiriya¹ 'ti avakiritvā
nutṭhubhanadantakaṭṭhapātanena² tassa sarīre kaḷim pavāhetvā, ucchinna-
mūlo ti chinna-mūlo hutvā, sajano ti sapariṣo, Kukkulanāme³ nira-
yamhīti yojaniasatappamāṇe kappena saṇṭhite unbhachārikaniraye, pulliṅgā-
15 nīti⁴ vitaccikaṇḍārā⁵ tassa kira tattha unbhakukkule nimuggassa navahi vaṇa-
mukhehi unbhachārikā pavisanti⁶. sīse mahantamahantā aṅgārā patanti yesaṃ⁷
patanakāle sarīraṃ⁸ dīparukkho viya jalati, balavedanā vattanti, taṃ⁹ adhi-
vāsetum asakkonto mahāravaṃ ravati, Sarabhaṅgasatthā paṭhaviṃ bhinditvā taṃ
tathā¹⁰ paccamānaṃ dassesi, mahājano bhayasantāsaṃ āpajji, tassa atīta-
20 bhavaṃ¹¹ ūtvā M. taṃ nirayaṃ antaradbāpesi, dhammaṃ bhaṇante ti
dasakusalakammāpathadhammaṃ bhāsante, samaṇe ti samitapāpe, adūsake
niraparādhe, Nālikīraṇ ti evaṃnāmakarājānaṃ, paratthā¹² 'ti paraloke niraye
nibbattaṃ. saṃgammā¹³ 'ti ito c' ito ca samāgantvā¹⁴ mahantā sunakhā khā-
danti, tasmiṃ kira Kālīṅgaratthe Dantapurāṇagare Nālikīre rajjaṃ kārayamāṇe
25 eko mahatāpaso pañcasatātāpasaparivuto Himavanta āgama rāḍuyyāne vasaṃ
kappetvā mahājanassa dhammaṃ desesi, dhammikātāpaso uyyāṇe vasatīti rañño
ārocayīṃsu, rāja paṇa adhammiko adhammena rajjaṃ kāreti, so amaccesu
pasamīsesu aham pi dhammaṃ suṇissamīti uyyāṇaṃ gantvā tāpasaṃ vanditvā
nisīdi, tāpaso rañña saddhīm paṭisanthāraṃ karonto kiṃ mahārāja dhammena
30 rajjaṃ karesi janaṃ¹² na¹⁴ pīlesīti āha, so tassa kujjhītvā ayaṃ kūtajatiḷo
ettakaṃ kālāṃ nāgarānaṃ santike mamaṃ neva agūṇaṃ kathesi maññe hotu
jānissamīti ciṇṭevā sva ambhakaṃ gharadvaram āgaccheyyathā¹⁵ 'ti nimantetvā
punadvase purāṇagūṭhassa cātiyo pūrāpetvā tāpasesu āgatesu tesaṃ bhikkhā-
bhājanāni gūṭhassa pūrāpetvā dvāraṃ pidāhāpetvā musalāni ca lobhaṇḍe ca

¹ Bḍ mahāpa-. ² Bḍ nutṭhabhitadanta-. ³ Cks -ma. ⁴ Cks pull-, Bḍ phulli-.

⁵ Bḍ vitaccichitāṅgārā. ⁶ Cks -sati. ⁷ Bḍ tesaṃ. ⁸ Bḍ sakalasarīre. ⁹ Bḍ so.

¹⁰ Bḍ tattha. ¹¹ so Ck for atibhāta-? Bḍ ativiyabhitābhāvāṃ, C anibhāta-

bhāvāṃ. ¹² Bḍ adds chinditvā. ¹³ Cks jana. ¹⁴ Bḍ na rathāṃ in the place
of janana

gahāpetvāna isīnaṁ sīsāni bhindāpetvā jaṁghāsū¹ gahetvā kaḍḍhāpetvā suna-
khehi khādāpetvā bhinnāni paṭhavim pavisitvā Sunakhamahāniraye nibbatti, tatr'
assa tigāvutikaṁ sarīraṁ ahoṣi, atha naṁ mahantā haṭṭhikucchippamāṇā pañca-
vaṇṇasunakhā² anubandhitvā ḍasitvā navayojanāya jalitaayapaṭhavīyaṁ pādetvā
mukhapūraṁ³ luṇcantā vipphandamānaṁ khādīṁsu, M. paṭhavim dvidhā
bhettvā⁴ taṁ nirayaṁ dassetvā mahājanassa bhūtabbhāvaṁ ṇatvā puna antara-
dhāpesi; atha jjuṇo ti sahaṣṣabāhurājā, Aṅgīrasaṁ ti aṅgehi raṁsīnaṁ
niccharapato evaṁ laddhanāmaṁ, heṭṭhayitvā ti viheṭṭhetvā visapītakaṇḍena
vijjhītvā jīvitaḥkhayaṁ pāpetva, so kira⁵ Mahīṁsakaraṭṭhe Kekarājadhāniyaṁ⁶
rajjāṁ karento miḡavaṁ gantvā miḡe vadhitvā aṅgāramaṁsaṁ⁷ khādanto vicari,
10 ath' ekadivasaṁ miḡānaṁ agamaṇaṭṭhāne koṭṭhakaṁ katvā miḡe olokayamāno
aṭṭhāsi, tadā so tāpaso tassa raṇṇo avidūre ekaṁ kārarukkhāṁ abhiruhitvā
phalaṁ ocinanto ocitaphalaṁ⁸ sākhāṁ muñci, tassā viṣaṭṭhāya⁹ taṁ thānaṁ
pattā miḡa palāyīṁsu, rājā kujjhītvā tāpasāṁ visena sallena vijjhi, so patitvā
galanto¹⁰ matthakena khadirakhaṇuṁ¹¹ āsādetvā sūlagge yeva kalam akāsi, rājā
15 taṁ khaṇaṁ ṇeva dvidhābhinnāni paṭhavim pavisitvā Sattisulaniraye nibbatti,
tigāvutappamānaṁ sarīraṁ ahoṣi, tatra taṁ¹² nirayapālā jalitehi āvudhehi
kotteṭvā¹³ jalitaṁ ayapabbataṁ āropenti, pabbatamatthake thitakale¹⁴ vāto
paharati, so vatappahārena patitvā paṇigalati¹⁵, tasmīṁ khaṇe heṭṭhā nava-
yojanāya jalitaayapaṭhavito¹⁶ mahātalakkhandhappamāṇaṁ¹⁷ jalantaṁ¹⁸ aya-
20 sūlaṁ utthahati, so sūlaggaṁ matthaken' eva āsādetvā sūlavuto tiṭṭhati, tasmīṁ
khaṇe paṭhavi jalati, sūlaṁ jalati¹⁹, sarīraṁ²⁰ jalati, so tattha mahāravāṁ
ravanto paccati, M. paṭhavim dvidhā katvā nirayaṁ²¹ dassetvā mahājanassa
bhūtabbhāvaṁ ṇatvā antaradhāpesi, khaṇḍaso ti cattaro²² cattāro haṭṭhapāde
kaṇṇasāṇi ca khaṇḍākhandaṁ katvā, adūsakaṁ ti niraparādhāṁ, tatha che-
25 dāpetvā dvīhi kasāpahārasahashehi²³ tālāpetvā jaṭṭāsu gahitaṁ²⁴ akaḍḍhāpetvā
paṭikujjāṁ nipajjāpetvā piṭṭhiyaṁ paṇhiyā paharitvā mahādukkhasamappitaṁ
akāsi, Kalābuvicīṁ ti Kalābuaviciṁ, kaṭukan ti tikkhavedanaṁ, evaṁ²⁵
nirayaṁ upapajjīva chaṇṇaṁ jālānaṁ antare paccati, vitthārato pana Kalābu-
raṇṇo vatthuaṁ Khantivādajātaka kathitaṁ eva, pāpiṭṭhatarāṇi cetthā²⁶ ti
30 ete hi nirayehi pāpiṭṭhatarāṇi ca aññāni nirayaṇi sutvā, dhammaṁ care ti
Sakka devarāja paṇḍito kulaputto na kevalaṁ ete²⁶ cattāro nirayā ete yeva ca
rajjano nerāyikā atha kho aññe pi nirayā aññe pi rajano nirayesu upapannaṁ ti
viditvā catupaccayadānadharmikarakkhāvarasāṁ vidhānasamkhātāṁ samaṇa-
brahmanesu dhammaṁ careyya.

35

¹ Bds -ghadisū. ² Bd -ṇṇā-. ³ Ck repeats mukha-, C^s mukhapurāṁmuka. ⁴ Ck hetvā, Bd bhinditvā. ⁵ Bd adds ajjuṇo nāma rājā. ⁶ Bd kevaka. ⁷ Bds aṅgārapakkamaṁsaṁ. ⁸ C^s ocati-, Bds ocinaphala. ⁹ Bd adds saddena. ¹⁰ Bd paṇig-. ¹¹ Bds khadirakhaṇuke, C^s khārakhāṇuṁ. ¹² C^s tatrāyaṁ. ¹³ Ck koṭṭhe-, Bd kote-. ¹⁴ Bd patitakāle. ¹⁵ C^s -ḷeti. ¹⁶ Bd -paṭhaviyā. ¹⁷ Ck -ḷi, C^s -ṇa. ¹⁸ Ck jal-, C^s jalintaṁ, Bd jalitaṁ. ¹⁹ Bd sūlāni jalanti. ²⁰ Bd tassa sa-. ²¹ Bd taṁ ni-. ²² Ck varo, Bd omits cattāro. ²³ Bd kasāhi pa-. ²⁴ Bd gahitvā corr. to gahetvā. ²⁵ Bds evarūpaṁ. ²⁶ Bd adds yeva.

Evam M-ena catunnam rājūnam nibbattatthāne dassite
tayo rājāno nikkamkhā ahesun. Tato Sakko avasese cattāro
pañhe pucchanto g. ā.:

26. Subhāsitan te anumodiyānam
5 aññam tam pucchāmi, tad imgha brūhi,
kathamvidham silavantam vadanti,
kathamvidham paññavantam vadanti,
kathamvidham sappurisaṃ vadanti,
kathamvidham no¹ siri no jahātīti. 74.

10 Tattha kathamvidham no¹ siri no jahātīti kathamvidham nu
purisaṃ paṭiladdhasiri² na jahāti.

Ath' assa vissajjanto M. catasso gāthā abhāsi:

27. Kāyena vācāya ca yo³ ca⁴ saññato
manasā ca kiñci na karoti pāpam
15 na attahetu⁵ alikam bhaṇāti
tathāvidham silavantam vadanti. 75.

28. Gambhīrapañham manasābhicintayam⁶
nācēhitam kamma⁷ karoti luddam (IV ^{4,6}/₂₄)
kālabhatam⁸ atthapadam na riñcati
20 tathāvidham paññavantam vadanti. 76.

29. Yo ve kataññū⁹ katavedi dhīro
kalyāṇamitto dāḥabhatti¹⁰ ca hoti¹¹
dukkhitassa¹² sakkacca karoti kiccaṃ
tathāvidham sappurisaṃ vadanti. 77.

25 30. Etehi sabbehi guṇeh' upeto¹³
saddho mudū samvibhāgī vadaññū —
saṃgāhakaṃ sakhilaṃ¹⁴ saṃhavācam (IV ^{11,9}/₁₉)
tathāvidham no siri no jahātīti. 78.

¹ Bā nu. ² Bā -siri, Cks -siriṃ. ³ Cs so. ⁴ Bds dha. ⁵ so all three MSS. for -tū? ⁶ Bā -tiyam. ⁷ Bā -am. ⁸ Bds -gataṃ. ⁹ all three MSS. -u.
¹⁰ Cks -bhanti, Bā -bhitti. ¹¹ so all three MSS. for hoti ca? ¹² Bā dukkhi-
Ck dukkhī- corr. to dukhī-. ¹³ Ck -hipeto. ¹⁴ Ck sakhī-.

Tattha kāyenā 'ti ādini tividhasucaritadvāravasena vuttāni, na attahetu
 ti¹ desanāsīsam, etaṃ attahetu vā parahetu vā yasahetu vā dhanahetu vā lābha-
 hetu vā alikaṃ na kathetīti attho, kāmaṃ c'esa² attho vācāsaññato ti iminā va
 siddho, musāvādino pana akattabbaṃ pāpakammaṃ nāma n' atthīti garuka-
 bhāvādīpanatthaṃ puna evaṃ āhā 'ti vedītabbo³, gambhīrapañhaṃ ti⁴ 5
 atthato ca palito ca gambhīraṃ gūḷhaṃ paññehannaṃ Sattubhastajātaka-
 Ummaggajātakesu āgatasadisāṃ pañhaṃ, manasābhicintayan ti manasābhi-
 cintento atthapadaṃ⁵ pativijjhīva candasahassaṃ utthāpento viya pākaṃ
 katvā yo kathetuṃ sakkoṭīti attho, nācchāhitaṃ ti na atīhitaṃ⁶ hitāikkantaṃ
 luddaṃ pharusāṃ sahasikakammaṃ ca yo na karotīti attho, imassa ca paṇ'¹⁰
 atthassa vibhāvanatthaṃ

Na paṇḍitā attasukhassa hetu

pāpāni kammāni samācaranti⁷,

dukkhena phutthā khalitāpi santa⁸

chandaṃ ca dosā na jahāti dhammaṃ ti

15

Bhūripaṇḍho kathetabbo, kālabhataṃ⁹ ti tattha dānaṃ dātābbakāle sīlaṃ
 rakkhanaḥkāle¹⁰ uposathavasakāle sarāpesu patitthāpabbajjakāle¹¹ samāpa-
 dhammakarāṇakāle vipassanācārasmīm yuñjanakāle¹² ca imāni¹³ dānādini sam-
 padento¹⁴ kālabhataṃ⁹ atthapadaṃ na riñcati na galāpeti nāma, tathā-
 vidhaṃ ti sabbaññū Buddhā ca Paṇḍekabuddhā ca Bodhisattā ca paññavantaṃ 20
 kathenti evarūpaṃ puggalaṃ kathenti, yo ve ti gāthāya parena attano kata-
 gunāṃ janatīti kataññū evaṃ ūtvā pana yen' assa guṇo kato tassa guṇaṃ
 paṭikaronto katavedi nāma, dukkhitaṃ¹⁵ 'ti attano sahayassa dukkhappattassa
 dukkhaṃ attani āropetvā yo tassa uppannaṃ kiccaṃ sahatthā sakkaccaṃ karoti
 Buddhado evarūpaṃ sappurisaṃ kathenti, api ca sappurisaṃ nāma kataññū 25
 katavedino hontīti Satapattajātaka-Cullahaṃsa-Mahāhaṃsajātakādini¹⁶ katha-
 tabbāni¹⁷, etehi sabbehi Sakka yo etehi hetthāvuttehi silādihi sabbehi pi
 guṇehi upero okappanasaddhāya samannāgato mudu¹⁸ piyabhāni¹⁹ saṃvibhāgā-
 bhigatattā saṃvibhāgi yācākaṇaṃ vacanaṃ ūtvā²⁰ dānavasena vadaññū catuhi
 saṃgahavatthūhi tesāṃ tesāṃ saṃgaṇhanato²¹ saṃgahakaṃ madhura vacanātāya 30
 sakkhilaṃ mattavacanātāya saṃhāvācāṃ tathāvidhaṃ no puggalaṃ²² adhigata-
 yasasobhaggasamkhāta siri no jahāti, nāssa siri vinassatīti.

¹ mitto dalha - - na attahetu ti wanting in Cs. ² Bā ceva. ³ Bā adds taṃ
 puggalaṃ silavantaṃ vadanti. ⁴ Bā adds bho sakka yo gambhīrapañhaṃ. ⁵

Bā atthaṃ. ⁶ Ck* atīhitaṃ. ⁷ Ck* samāha-, Bā sammāca-. ⁸ Bā pīlitāpi-, Ck*
 khalināntānisannā? Ck* balitattānisantā? ⁹ Bā kālāga-. ¹⁰ Ck Bā -na-. ¹¹

Bā patitthānakāle pabbajitakāle. ¹² Ck puñjana-, Bā yujjana-. ¹³ Ck idāni.
¹⁴ Bā samādento. ¹⁵ Ck Bā dukkhi-. ¹⁶ Ck* -dīhi. ¹⁷ Ck* -bbāni. ¹⁸ Bā

mudu ti. ¹⁹ Bā adds saṃvibhāgi ti silasaṃvibhāgādāna. ²⁰ Bā sutvā. ²¹

Bā -gaṇhato. ²² Bā tathāvidhanti tathāvidhaṃ mudupuggalaṃ.

Evam M. gaganatale candam utthāpento viya cattāro pañhe vissajjesi. Tatoparam sesapañhānam pucchā ca¹ vissaj-janañ ca hoti:

31. Subhāsitan te anumodiyānam
 5 aññam taṃ pucchāmi, tad imgha brūhi,
 sīlam sirī² cāpi satañ ca dhammā³
 paññā ca⁴ — kam setthatarāṃ vadanti. 79.
32. Paññā hi setthā kusalā vadanti (III ³⁴⁸/₁₈)
 10 nakkhattarājā-r-iva tārakānam,
 sīlam sirī⁵ cāpi satañ ca dhammā⁶
 anvāyikā paññavato bhavanti. 80.
33. Subhāsitan te anumodiyānam
 aññam taṃ pucchāmi, tad imgha brūhi,
 kathamkaro kintikaro kiṃ ācaram (IV ³³⁹/₂₅)
 15 kiṃ sevamāno labhatīdha paññam,
 paññāya dāni paṭipadam vadehi,
 kathamkaro paññavā hoti macco. 81.
34. Sevetha vaddhe⁷ nipuṇe bahussute,
 uggāhako vā⁸ paripucchako siyā,
 20 suṇeyya sakkacca sabhāsītāni,
 evamkaro paññavā hoti macco. 82.
35. Sa paññavā kāmagaṇe avekkhati
 aniccato dukkhato rogato ca,
 evamvipassī pajahāti chandam
 25 dukkhesu kāmesu mahabbhayesu. 83.
36. Sa vītarāgo pavineyya⁹ dosam,
 mettam¹⁰ cittam bhāvaye¹¹ appamānam,
 sabbesu bhūtesu nidhāya daṇḍam (IV ⁴⁵²/₂₃)
 anindito Brahmam upeti thānan ti. 84.

¹ Cks omit ca. ² Ck sirim, C* Bd sirin. ³ Bd -am. ⁴ Cks paññā vā, Bd paññāna. ⁵ Cks -rin, Bd -rin. ⁶ Bd -o. ⁷ Bd buddhe. ⁸ Bd -hato ca. ⁹ Bd pavineyya. ¹⁰ Bd -a. ¹¹ Bd -veyya.

Tattha sīlan ti ācārasīlan¹ vā issariyasīlan¹ vā sappurissadhamman¹ vā paññān¹ vā ti imesaṃ dhammānaṃ kataradhamman¹ seṭṭhataraṃ vadanti¹ pucchati, paññā hīti Sakka etesu catūsu dhammesu yā esā paññā nāma sā² va seṭṭhā iti Buddhādayo kusala vadanti, yathā³ hi tārakā candaṃ parivārenti cando va⁴ tnesaṃ⁵ uttamo evaṃ sīlan⁶ siri⁶ cāpi sataṃ ca dhammo ti ete tayo pi anvāyikā⁷ paññavato bhavanti paññāvantaṃ eva anugacchanti⁸, paññāya eva parivārā hontīti attho, kathaṃkaro ti ādīni aññamaññāvevacanān⁹ eva⁹, katham karonto¹⁰ kiṃ nāma kammaṃ karonto kiṃ ācaranto kiṃ sevamāno bhajamāno¹¹ idhaloke paññān¹² labhati, paññāyam eva paṭipadaṃ vadehi, jānitukāmo¹³ mhi, kathaṃkaro macco paññavā nāma hotīti pucchati, vaddhe¹³ ti paññāya vuddhi¹⁴ pappatte paṇḍite nipune sukhumakāraṇajānanasamatthe, evaṃkaro ti¹⁴ yo puggalo evaṃvuttappakāre puggale sevati bhajati payirupāsati pāliṃ uggaṇhāti punappuna attham pucchati pāsāne lekhaṃ khaṇanto viya kaṇḍanāḷiyā sihavasam¹⁵ paṭicchanto¹⁵ viya ohitasoto sakkaccaṃ subhāsitaṃ supāti ayaṃ evaṃkaro macco paññavā hotīti evaṃ M. pācīnalokadhātuto suriyaṃ utthāpento viya¹⁵ paññāya paṭipadaṃ kathetvā idāni tassā paññāya guṇaṃ kathento sa paññavā ti ādīm āha, tattha kāmaguṇe ti kāmakoṭṭhāse hutvā abhāvattthena¹⁶ aniccato diṭṭhadhammikasamaparāyikānaṃ dukkhānaṃ vatthubhāvena dukkhato atthānavutiyā rogamukhānaṃ kāme nissaya uppatṭisambhāvena rogato avekkhati¹⁷ oloketi, so evaṃvipassī¹⁸ etehi kāraṇehi kāmānaṃ aniccādītaṃ passanto kāme²⁰ nissaya uppajjanakadukkhānaṃ¹⁹ anto n' atthi kāmānaṃ pahānaṃ eva sukhaṃ ti viditvā dukkhesu kāmesu mahabbhāyesu chandaṃ pajahati, sa vītarāgo ti Sakka so puggalo evaṃ vītarāgo navaḡhatavattuvasena uppajjanakabhāvaṃ²⁰ dosaṃ vinetvā²¹ mettacittānaṃ bhāveyya, appamānasattā rammanattā appamānaṃ taṃ²² bhāvetvā aparihīṇajjhēno agarahito Brahmaloce uppajjati. 25

Evaṃ M-e kāmānaṃ dose²³ kathente yeva tesāṃ tiṇṇaṃ pi rājūnaṃ²⁴ sabalakāyānaṃ tadaṅgappahānena kāmaguṇarāgo²⁵ pāhīno. Taṃ natvā M. tesāṃ pahānsanavasena

37. Mahiddhiyaṃ āgamaṇaṃ ahosi

tava-m-Atthakā²⁶ Bhīmarathassa cāpi

Kālīṅgarājassa ca uggaṭassa,

sabbesaṃ vo kāmārāgo pāhīno ti g. ā. 85.

¹ Bā -yasiri. ² Bā nāmesā. ³ Ck^s tathā. ⁴ Bā ca. ⁵ Bā te- ⁶ all three MSS. siriṇ.

⁷ Ck^s -ko. ⁸ Bā omits paññā - - - gacchanti. ⁹ Ck^s aññamaññāvevacanāneva.

¹⁰ Bā -karoti. ¹¹ Bā omits bha-. ¹² Ck^s -ā. ¹³ Bā vuddhe ¹⁴ Ck^s omit ti.

¹⁵ Ck^s -channo, C^s vaṭicchanto, Bā^s sampaticchanto ¹⁶ Bā -tthena ¹⁷ Ck^s ape-, C^s āve-, Bā avekkhatīti. ¹⁸ Bā -ssati. ¹⁹ C^s uppajjanadu-, Bā uppajjamānaka-.

²⁰ Bā^s -kasabhāvaṃ. ²¹ Bā viditvā. ²² Bā -naṃ, omitting taṃ. ²³ Bā -aṃ.

²⁴ Ck^s -nampi. ²⁵ Bā paṇḍakā-. ²⁶ all three MSS. -ka.

Tattha mahiddhiyan ti mahattham mahāvippahāram mahājutikam, tava matṭhakā ti tava Atṭhakā¹, pahīno ti tadaṅgappahānena pahīno.

Tam sutvā mahārājāno M-assa thutim karontā²

38. Evam etam³ paracittavedi:

5 sabbesam no kāmarāgo pahīno,
karohi okāsam anuggahāya

yathā gatiṃ te abhisambhavemā⁴ 'ti g. āhaṃsu. 86.

Tattha anuggahāya 'ti pabbajjattāya⁵ flo okāsam karohi yathā mayam pabbajitvā tava gatiṃ nipphattim abhisambhavema pāpuṇeyyāma tayā paṭi-
10 laddham⁶ guṇam paṭivijjheyamā⁷ 'ti vadimsu.

Atha nesam okāsam karonto M. itaram g. ā.:

39. Karohi okāsam anuggahāya

tathā hi vo kāmarāgo pahīno,

pharātha⁸ kāyam vipulāya pītiyā

15 yathā gatiṃ me⁹ abhisambhavethā¹⁰ 'ti. 87.

Tattha pharāthā¹¹ 'ti jhānapītiyā vipulāya kāyam pharathā¹² 'ti.

Tam sutvā te¹³ saṃpaṭicchantā¹⁴.

40. Sabbam karissāma tavānusāsanim

yam yam tuvaṃ¹⁵ vakkhasi bhūripaṇṇa,

20 pharāma kāyam vipulāya pītiyā

yathā gatiṃ te abhisambhavemā¹⁶ 'ti g. āhaṃsu. 88.

Atha nesam balakāyānam¹⁷ M. pabbajjam dāpetvā isi-
gaṇam uyyojento

41. Katāyam Vacchassa Kisassa pūjā,

25 gacchantu bhonto isayo¹⁸ sādhurūpā,

jhāne ratā bhotha sadā samāhitā,

esā ratī¹⁹ pabbajitassa seṭṭhā²⁰ ti g. ā. 89.

Tattha gacchantū²¹ 'ti attano attano vasanaṭṭhānēni gacchantu.

¹ Cks -ka. ² all three MSS. -to. ³ so all three MSS. for evam pi etam?

⁴ Bd paṭividdha ⁵ Bd -viddhe-. ⁶ Bd phara-. ⁷ Ck gatimeva, Bd gati me.

⁸ Bd onitā te. ⁹ Bd tam- corr. to sam-. ¹⁰ Cks yam tuvaṃ. ¹¹ Bd sabbaba-

¹² so all three MSS. for isi? ¹³ Ck -tim, C² Bd -ti.

Isayo tassa¹ vacanaṃ sirasā sampatiṇṇhitvā² vanditvā
ākāsaṃ uppatitvā sakatṭhānāni³ gamimsu. Sakko pi utṭhā-
yāsanaṃ M-assa thutiṃ katvā añjalim paggayha suriyaṃ na-
massanto viya M-aṃ namassamāno sapaṇiso pakkāmi.

Etam atthaṃ viditvā S. imā gāthā āha⁴:

5

12. Sutvāna gāthā paramatthasamhitā⁵

subhāsītā isinā paṇḍitena

te vedajātā anumodamānā

pakkāmu devā⁶ devapurāṇaṃ yasassino. 90.

13. Gāthā imā atthavatī suvyañjanā

10

subhāsītā isinā paṇḍitena,

11

yo koc' imā atṭhikavā suṇeyya

labhetha pubbāpariyāṃ viṣesaṃ,

laddhāna pubbāpariyāṃ viṣesaṃ

adassanaṃ maccurājassa gacche ti. 91.

15

Tattha paramatthasamhitā⁷ ti⁸ aniccādini dīpanena nibbānanissitā,
gāthā imā ti idaṃ S. Sarabhaṅgasatthuno nibbānadāyakaṃ subhāsitaṃ
vannento āha, tattha atthavatīti nibbānadāyakaṭṭhena paramatthanissitā, su-
vyañjanā ti supariuddhavyañjanā⁹, subhāsītā ti sukathitā, atṭhikavā ti
attano atthikabhāvaṃ katvā atthiko hutvā sakkaccaṃ suṇeyya, pubbāpariyaṃ
ti paṭhamajjhānaṃ pubbaviṣeso dutiyajjhānaṃ aparaviṣeso tatiyajjhānaṃ apa-
viṣeso ti evaṃ atṭhasamāpatticatummaggavasena pubbāparabhāvena tṭhitaṃ¹⁰
viṣesaṃ, adassanaṃ ti pariyoṣāṇe aparaviṣesaṃ arahattaṃ labhitvā nibbānaṃ
papuṇeyya, nibbānappatto hi puggalo maccurājassa adassanaṃ gato nāma hotīti.

Evam S. arahattena desanākūṭaṃ gaṇhitvā „na bhikkhave idāṃ” 25
eva pubbe pi Moggallānassa ālāhane pupphavassaṃ vassīti” vatvā
s. p. j. samodhānento

14. Sāliṣsaro Sāriputto Meṇḍissaro ca Kassapo

Pabbato Anuruddho ca Kaccāyano ca Devalo

Anusisso ca Anando Kisavaccho ca¹¹ Kolito¹²

30

Sarabhaṅgo Bodhisatto, evaṃ dhāretha jātakaṃ ti āha. 92.

Sarabhaṅgajātakaṃ.

¹ Bds sarabhaṅgasatthuno. ² Cks paṭiṇṇhitvā. ³ Bd sakāni vasanathānāni. ⁴ Bd
gāthāyo abhāsi. ⁵ Bd -saññitā. ⁶ so Ck Bd for te? ⁷ Ck -mattham-, Bd
-saññitā. ⁸ subhāsītā --- ti wanting in Cs. ⁹ Bd omits su. ¹⁰ Bd tam.

¹¹ Cks pana. ¹² Bds add nārado udāyitthero.

3. Alambusajātaka.

Atha bravīti. Idam S. J. v. purāṇadūtiyikapalobhanam¹ ā. k. Vatthum Indriyajātake vitthāritam eva. S. pana tam bhikkhum „saccam kira tvaṃ bhikkhu ukkaṇṭhito“ ti² pucchitvā
 5 „saccam bhante“ ti „kena ukkaṇṭhāpito sīti“³ purāṇadutiyaikāyā 'ti vutte „bhikkhu esā itthi tuyham anattakārikā, tvaṃ etam nissāya jhānam nāsetvā tīpi samvaccharāni mūlho visaṇṇī“⁴ nipajjitvā uppannāya saṇṇāya mahāparidevaṃ paridevīti⁵ vatvā a. ā.:

A. B. Br. r. k. Bo. Kāsiratthe⁶ brāhmaṇakule nibbat-
 10 titvā vayappatto sabbasippesu⁷ nipphattiṃ patvā isipabbajjam pabbajitvā araṇṇāyatane vanamūlaphalāhāro yāpesi. Ath' ekā migi⁸ tassa passāvattthāne sambhavamissakam tiṇaṃ khādi⁹ udakam pivi, ettaken' eva tasmiṃ paṭibaddhacittā gabbham paṭilabhitvā tato paṭṭhāya tattha āgantvā¹⁰ assamasāmate¹¹
 15 yeva carati. M. parigaṇhanto tam kāraṇaṃ aṇṇāsi. Sā aparabhāge manussadārakam vijāyi, M. tam puttasiṇehena paṭijaggi, Isisiṅgo ti 'ssa nāmaṃ ahosi. Atha naṃ viññūbhāvaṃ pattam¹² pabbājetva attano mahallakakāle tam ādāya Nārivaṇaṃ nāma gantvā „tāta imasmiṃ Himavante imehi pupphehi sadisā itthiyo
 20 nāma honti, tā“¹³ attano vasagate mahāvināsaṃ pāpenti, tasmaṃ vasaṃ nāma gantum na vattatīti“¹⁴ ovaditvā aparabhāge Brahma-lokaparāyano ahosi. Isisiṅgo pi jhānakīlaṃ kīlanto Himavanta-padese vasaṃ kappesi ghoratapo, parimāritindriyo' ahosi. Ath' assa silatejena Sakkabhavanaṃ kampi. Sakko āvajjanto tam
 25 kāraṇaṃ ṇatvā „ayaṃ maṃ Sakkattā cāveyyā“¹⁵ 'ti „ekam accharaṃ pesetvā sīlam assa bhindāpessāmīti“¹⁶ sakaladevalokaṃ upaparikkhanto attano addhateyyakoṭisaṃkhānaṃ¹⁷ paricārikānaṃ majjhe ekam Alambusaṃ nāma accharaṃ ṭhapetvā aṇṇaṃ tassa sīlaṃ bhinditum samatthaṃ adisvā tam pakkosāpetvā
 30 tassa sīlabhedam kātum āṇāpesi.

¹ Bd ukkaṇṭhitabhikkhum. ² Bd sīti. ³ Cks si. ⁴ Bd -o. ⁵ Cks -e. ⁶ Bd -ā. ⁷ Bd -itvā. ⁸ Bd katthaci agantvā, adding tattheva tiṇaṃ khādi. ⁹ Bd assamassa-. ¹⁰ Bd viññūtiuppattam. ¹¹ Cks tam. ¹² Cks cāpe-. ¹³ Ck -sami-khātānaṃ, Ck -sami-kānaṃ, Bd -sami-khātānaṃ.

Etam¹ attham āvikaronto S. imam² g. ā.:

1. Ath' abravī brahā Indo Vatrabhū³ jayatam pitā
devakaññam parābhetvā Sudhammāya Alambusan: ti. 93.

Tattha brahā ti mahā, Vatrabhū ti Vatrassa nāma asurassa abhi-
bhavitā, jayatampitā ti jayantānam sesānam tettiṃsāya devaputtānam piti- 5
kiccaśāhanena⁴ pitā, parābhetvā ti hadayaṃ bhinditvā olokeno viya tam
paṭibala ayan ti natvā ti attho, Sudhammāyan ti Sudhammāya devasabhāya
Paṇḍukambalasilāsane nisinnō tam Alambusan pakkosāpetvā idam āha:

2. Misse devā tam⁵ yācanti Tāvatiṃsā saindakā:
isim palobhike gaccha Isisiṅgam Alambuse ti. 94. 10

Tattha Misse ti tam ālapati, idan⁶ tassā nāman, sabbāpi pana itthiyo
purise⁷ kilesamissanena⁸ missanato missā ti vuccanti, tena sādharmaṇena nāme-
nālapanto⁹ evam āha, isim palobhike ti isinaṃ palobhanasamatthe,
Isisiṅgan ti tassa kira matthake migasiṅgākārena dve cūlā utṭhahiṃsu, tasmā 15
evam vuccati.

Sakko¹⁰ „gaccha Isisiṅgam upasaṃkamitvā attano vasaṃ
ānetvā sīlam assa bhindā“ ti Alambusan ānāpesi.

3. Purāyaṃ amhe acceti¹¹ vatavā brahmacariyavā
nibbānābhirato vaddho¹²
tassa maggāni ācara¹³ iti vacanam ā. 95. 20

Tattha purāyaṃ ti ayaṃ tāpaso vattasampanno ca brahmacariyavā ca, so
kho paṇ' esa dīghayukatāya nibbānasamkhāte magge abhirato guṇavuddhiyā ca
vaddho¹⁴, tasmā yāva esa amhe nātikkamati na abhibhavitvā imamhā thānā
cāveti¹⁵ tāvad, eva tvaṃ gantvā tassa devalokagamanāni maggāni ācara¹⁶, yathā
idha nāgacchati evam karohīti attho. 25

Tam sutvā Alambusā gāthadvayam āha:

1. Devarāja kim eva tvaṃ, mam' eva tuvaṃ¹⁷ s' ikkhasi¹⁸:
'isim palobhike¹⁹ gaccha', santi aññāpi accharā 96.
2. Mādisiyo pavarā c' eva asoke Nandane vane,
tāsam pi hotu pariyāyo, tāpi yantu palobhikā ti. 97. 30

¹ Bā tam. ² Bās pathaman. ³ so all three MSS. and Abhidhānappadīpikā
for -hū =hā? ⁴ Cks pīti-, Bā pitukiccaṃsā-. ⁵ Cks nam. ⁶ Bā idaṃca. ⁷ Bā
-sena. ⁸ Bā -missena. ⁹ Bā guṇanāmenā-. ¹⁰ Bā iti sakko. ¹¹ Bā nāceti.
¹² Bā buddho. ¹³ Bās āvara. ¹⁴ Bā vu-. ¹⁵ Ck cāpesi, Bā cāvesi. ¹⁶ Bā ava.
¹⁷ Cks tvaṃ. ¹⁸ so all three MSS. for yikkhasi? ¹⁹ Bā -bhake, Bās -bhane.

Tattha kimeva tvaṃ ti kiṃ nāṃ' etaṃ tvaṃ karosīti dīpeti, mameva tuvaṃ¹ sikkhasīti² imasmiṃ sakaladevaloke maṃ eva tuvaṃ ikkhasi³ aññāmaṃ na passasīti adhippayena vadati, sakāro⁴ paṇ' ettha vyanjanasandhikaro, isiṃ palobhike gacchā 'ti kiṃkāraṇā maṃ ñeva evaṃ vadasīti adhippāyo, pavarā
5 cevā 'ti mayā uttaritarā c' eva, asoke ti sokarahite, nandane ti nandijanake, pariāyo ti vāro.

Tato Sakko tisso gāthā abhāsi:

6. Addhā hi saccaṃ bhaṇasi, santi aññāpi accharā,
tādisiyo pavarā c' eva asoke Naṭṭane vane. 98.
- 10 7. Na tā evaṃ pajānanti pāricariyaṃ pumaṃ gatā
yādisaṃ tvaṃ pajānāsi nāri sabbaṅgasobhane⁵. 99.
8. Tvaṃ eva gaccha kalyāṇi, itthiṇaṃ pavarā c' asi,
tam eva vaṇṇarūpena vasam ānāmayissasīti⁶. 100.

Tattha pumaṃ gatā ti purisaṃ upasamkantā samānā purisapalobhani-
15 pāricariyaṃ na jānanti, vaṇṇarūpenā 'ti sarīravanneṃ' eva ca rūpasampattiya
ca, ānāmayissasīti⁷ tam tāpasam attano vasaṃ ānessasi.

Taṃ sutvā Alambusā dve gāthā abhāsi:

9. Na v' āhaṃ na gamissāmi devarājena pesitā,
vihemi⁸ c' etaṃ āsādum, uggatejo hi brāhmaṇo. 101.
- 20 10. Aneke nirayaṃ pattā isiṃ āsādiyā⁹ janā
āpannā¹⁰ mohasaṃsāraṃ, tasmā lomāni haṃsaye ti. 102.

Tattha na vāhaṇ ti na ve ahaṃ, vihemīti¹¹ bhāyāmi, āsādum ti āsāditum, i. v. h.: nāhaṃ deva tayā pesitā na gamissāmi, na v' āhaṃ taṃ isiṃ silabhedanattāya alliyitum¹² bhāyāmi, uggatejo hi so ti, āsādiyā ti āsādetvā
25 mohasaṃsāraṃ ti mohena¹⁴ saṃsāraṃ, mohena isiṃ palobhetvā saṃsāraṃ
āpannā¹⁵ vattadukkhe paṭṭhitā sattā gaṇanapathaṃ atikkantā, tasmā ti tena kāraṇenāhaṃ lomāni haṃsaye ti lomāni utthāpemi, tassa kirāhaṃ silaṃ bhindissāmīti cintayamānāya me lomāni haṃsantīti vadati.

11. Idaṃ vatvāna pakkāmi accharā nāma vaṇṇini
30 missā missetum icchantī Isisiṅgaṃ Alambusā. 103.

¹ Cks tvaṃ. ² so all three MSS. for yikkha-? ³ Cks sikkhasi. ⁴ Cks yakāro.
⁵ Bd -ne. ⁶ Bd ānayissasīti. ⁷ Cks anā-. ⁸ so Cks for bibhemi? Bd viromi.
⁹ Bd -ya ¹⁰ Cks -a ¹¹ Bd viromiti. ¹² Bd api cāhaṇ in the place of na vāhaṇ. ¹³ Ck illi-. ¹⁴ Cks moha. ¹⁵ Ck Bd -a, C -a corr. to -ā.

12. Sā ca nam¹ vanam ogayha Isisiṅgena rakkhitam
bimbijālakaśaṅchannam samantā adḍhajojanam 104.
13. Pāto va pātarāsamhi udanhasamayam² pati
aggittham parimajjantam Isisiṅgam upāgamīti 105.
- imā abhisambuddhagāthā.

5

Tattha pakkāmīti tena hi devarājā āvajjeyyāsi man ti attano sayana-
gabbham pavisitvā alamkaritvā Isisiṅgam kilesena missetum icchānti pakkāmi,
bhikkhave sā accharā tassa assamam gatā ti³, bimbijālakaśaṅchannam ti
rattakuravakavanena⁴ saṅchannam, pāto va pātarāsamhīti bhikkhave pātarā-
savelāya pāto va page yeva kīvape⁵ ti udanhasamayam⁶ patīti⁷ suri- 10
yuggamanavelāyam eva, aggittham ti aggisālam rattipadhānam⁸ anuyunjitvā
pāto va nahātvā udakakīcam katvā paṇṇasālāya thokam jhānasukkhena vītina-
metvā nikkhamitvā aggisālam sammajjantam⁹ isim sā upāgami, itthivīlāsam
dassenti¹⁰ tassa purato atthāsi.

Atha nam tāpaso pucchamāno āha:

15

14. Kā nu vijju-r-ivābhāsi osadhī viya tārakā
vicitrahatthābharanā¹¹ āmuttamanikunḍalā 106.
15. Ādiccavaṇṇasamkāsā hemacandanagandhani
saññātūrū mahāmāyā kumārī cārudassanā 107.
16. Vīlākā mudukā suddhā, pādā te suppatitthitā,
kamanā¹² kamanīyā te haranti¹³ nēva me mano. 108.
17. Anupubbā va¹⁴ te ūrū nāganāsasamūpamā,
vimatthā tuyham sussoṇī akkhassa phalakam yathā¹⁵. 109.
18. Uppalassēva kiṇjakkhā nābhi te sādhusaṇṇhitā
purā kaṇhañjanassēva dūrato patidissati. 110.
19. Duvidhā jātā urajā avanṭā¹⁶ sādhupeccudā¹⁷
payodharā appatītā addhalābusamā¹⁸ thanā. 111.
20. Dīghā kambutalābhāsā¹⁹ gīvā eṇeyyakā yathā
paṇḍarāvaranā vaggu catutthamanasannibhā. 112.

25

¹ Bā tam. ² Bā uphesa-. ³ Bā omits ti. ⁴ Bā -vaṇṇena. ⁵ Bā atipage. ⁶
Bā udanhe-. ⁷ Cks pati. ⁸ Cā rattim-, Bā rattipatanam. ⁹ Bā adds tam. ¹⁰
all three MSS. -i. ¹¹ Bā vicitta-. ¹² Bā gamanā. ¹³ Bā -ti, Cks -tim. ¹⁴
Bā ca. ¹⁵ Bā adds atha nam tāpaso pucchamāno. ¹⁶ Bā avanṭā? ¹⁷ Cks
paṇḍu-. ¹⁸ Bā adaphālu-. ¹⁹ Bā kappukalā.

21. Uddhaggā ca adhaggā ca dumaggaparimajjitā
duvijā nelasambhūtā dantā tava sudassanā. 113.
22. Apaṇḍarā lohitantā jīṇjukaphalasannibhā¹
āyatā ca visālā ca nettā tava sudassanā. 114.
- 5 23. Nātidīghā susammatthā² kanakaggāsamocitā³
uttamaṅgaruhā tuyhaṃ kesā candanagandhikā⁴. 115.
24. Yāvataṃ kasigorakkhā vaṇijānaṃ ca yā gati
isīnaṃ ca parakkantaṃ saññātānaṃ tapassinaṃ — 116.
25. Na te samasamaṃ passe asmiṃ puthuvimaṇḍale⁵,
10 ko vā tvaṃ kassa vā putto, kathaṃ jānenu taṃ mayan ti. 117.

Tattha vicitrahattābharanā⁶ ti vicitrehi⁶ hattābharanehi samannā-
gatā, hemaṇḍanagandhinīti suvaṇṇavannaṇḍanagandhavilepanā, saññā-
tūrū ti suvatthitaḥḥanaūru sampannaūrulakkhaṇa⁷. vilākā ti saṃkhittamajjhā⁸,
mudukā ti mudusukhumalā⁹, suddhā ti nimmalā, suppatitthitā ti samaṃ
15 pathaviṃ phussantā sutthu patitthitā, Kamaṇā¹⁰ ti gacchamānā¹¹, kamaṇīya
ti kantā kāmatabbayuttakā, haranti¹² āeva me mano ti ete evarūpā¹³
paramena itthivilāsenā caṃkamantiyā tava pādā mama eittāṃ haranti yeva,
vimaṇḍā ti visālā, sussonīti suṇḍarasonī, akkhassā¹⁴ ti suvaṇṇaphalakāṃ¹⁴
viya visālā te sonīti vadati, uppalasseva kiṇḍakkhā¹⁵ ti nīluppalakāṇṇikā
20 viya, kaṇḍhāṇḍjanassevā¹⁶ ti sukhumakaṇḍhalomacitattā evaṃ āha, duvidhā
ti gāthā thāne vaṇṇaṃ vadanto¹⁷ āha, te hi dve hutvā ure jātā vattassa abhāva
avantā ure laggā eva hutvā sutthu nikkhantattā sādhipaccudā¹⁸ payassādhā-
ranato¹⁹ payodharā, appatitā ti na-ppatitā amīlātātayā²⁰ vā anabbhunnatātayā²¹
vā na anto²² pavitthā ti appatitā, suvaṇṇaphalake thāpitasuvaṇṇamayavattā-
25 lābuno²³ addhena sadisātayā addhalābusamānā thanā, eṇeyyakā yathā ti
eṇimigassa hi²⁴ dīghā ca vattā ca gīvā sobhati evaṃ tava gīvā²⁵ thokaṃ dīghā
kaṃbutalābhāsā²⁶ suvaṇṇāliṅgatalasannibhā gīvā ti attho, paṇḍarāvaranā
ti dantavarānā, catutthamanasannibhā ti catutthamano vuccati catuttha-
vatthubhūtā²⁷ jivhā, abhīrattabhāvena jivhāsadisān te oṭṭhāpariyosānen ti vadati,
30 uddhaggā ti hetthimadantā, addhaggā ti uparimadantā, dumaggapari-

¹ Ck jīṇjuka-, Cs jīndhuka-. ² Cks susama-, Bd susampathā. ³ Bds -kabyā?
⁴ Bd -itā. ⁵ Bd pathavī-. ⁶ Bd vicitt-. ⁷ Cks -ne. ⁸ Cks -majjhe, Bd -majhā.
⁹ Cks -e. ¹⁰ Cs kāmānā, Bds gamanā. ¹¹ so all three MSS. ¹² Cks garahantiṃ.
¹³ Bd -pena. ¹⁴ Bd suṇḍaravaṇṇasasuvannaṇḍanaphalakāṃ. ¹⁵ Bd kiṇḍikkhā. ¹⁶
Ck kaṇḍhāja-, Cs kaṇḍabhāja-. ¹⁷ Ck gāthā ne vaṇṇaṃ-, Bd kathaṃ thāne
vaṇṇayanto. ¹⁸ Cks paṇḍudā. ¹⁹ Bd -ssa-. ²⁰ Cks amīyāmānatāyā. ²¹ Ck
-tatayā, Bd anubbhannatātayā. ²² Cks add na. ²³ Cks -mayācābundo. ²⁴ Cks
omit hi. ²⁵ Cks omit gīvā. ²⁶ Bd adds ti. ²⁷ Ck catutthabhūtā, Bd catuttha-
manavattubhūtā.

majjitā ti dantakaṭṭhaparimajjitā¹ parisuddhā, duvijā ti dvijā, nelasam-
bhutā ti niddosesu hanumaṇṣapariyosānesu sambhūtā, apaṇḍarā ti kaṇhā,
lohitantā² ti rattapariyantā, jīṇjuka phalasannibhā ti rattatṭhāne jīṇjuka-
phalasadisā, sudassanā ti passantānaṃ atittakarā³ paṇcappasadasamannāgatā,
nātidighā ti pamāṇayuttā, susammatṭhā ti suṭṭhu sammatṭhā, kana- 5
kaggā⁴ samocitā ti kanakaggā⁴ vuccati suvaṇṇaphanikā tāya⁵ gandhatelaṃ⁶
ādāya paharitā⁷ suracitā⁸, kasigorakkhā ti iminā kasiṇ⁹ ca gorakkhaṇ ca
nissāya jīvanasatte¹⁰ dasseti, yā gatitī¹¹ yattika¹² nipphatti, parakkantaṃ
ti yattakaṃ isīnaṃ parakkantaṃ¹³, vitthārikatā¹⁴ imasmim Himavante yattakā
isayo vasantitī attho, na te samasamaṃ ti tesu sabbesu ekam pi rūpalilā- 10
vilasādisamatāya¹⁵ tayā¹⁶ samaṃ na passāmi, ko vā tvaṃ ti idaṃ tassā itthi-
bhavaṃ na jananto pi purisavohārasena pucchi.

Evam pādato patṭhāya yāva kesā attano vaṇṇaṃ bhāsante
tāpase Alambusā tuṇhī hutvā tassa kathāya yathānusandhiṃ
gatāya tassa sammūlhabhāvaṃ nātvā 15

26. Na paṇhakālo bhaddan te Kassap' evaṃ gate sati,
ehi samma ramissāma ubho amhākaṃ assame,
ehi¹⁷ taṃ upagūhissaṃ ratīnaṃ kusalo bhavā 'ti g. ā. 118.

Tattha Kassapevaṃ gate satitī Kassapagotta evaṃ¹⁸ tava citte
pivatte sati paṇhakālo na hoti, sammā 'ti vayassa¹⁹, ratīnaṃ ti paṇca- 20
kamagūṇaratīnaṃ.

Evam vatvā Alambusā cintesi: „nāyaṃ mama ṭhitāya²⁰
hatthapassaṃ²¹ āgamissati, gacchantī viya bhavissāmīti²²“ sā
itthimāyā²³ kusalatāya tāpasam kampetvā āgatamaggābhi-
mukhi²³ pāyāsi. 25

Taṃ attham pakāsento Satthā:

27. Idaṃ vatvāna pakkāmi accharā kāmavaṇṇinī
missā missetum icchantī Isisīṅgaṃ Alambusā ti g. ā. 119.

¹ Bā dantaṭṭhaparī-. ² Bā lohitaṇ. ³ Bā atitti-. ⁴ Bā -kabyā. ⁵ Ck -phaṇi-
kāya, Bā -palikatāya. ⁶ Ck -tela, C -kelaṃ, Bā -tesaṃ. ⁷ Bā -kā. ⁸ Bā
sucaritā. ⁹ Ck -ī, C -ī. ¹⁰ Bā jīvanakasatte. ¹¹ Ck gati, C gaṇī. ¹² Bā
yatta. ¹³ Ck -ta. ¹⁴ Bā -ritakatvā? ¹⁵ Bā -līlā-. ¹⁶ Bā tassa. ¹⁷ C
adds ca, Ck ma. ¹⁸ ehi samma - - evaṃ wantiṃ in Bā. ¹⁹ Ck cayassa,
Bā piyavacanaṃ mā lapanametam. ²⁰ Ck ṭhitassa, Bā mayi ṭhitāya. ²¹ Bā
-pasaṃ. ²² Bā gamissāmīti. ²³ Bā -khaṇi.

Atha nañ tāpaso gacchantiñ disvā „ayam gacchatīti“
attano dandaparakkamañ¹ mandagamanam chinditvā vegena
dhāvitvā kesesu hatthena parāmasi.

Tam attham pakāsento Satthā āha:

- 5 28. So ca vegena nikkhamma chetvā dandaparakkamañ²
tam uttamāsu veṇiṣu ajjhāpatto parāmasi. 120.
29. Tam udāvattam kalyāṇi palissaji³ susobhanā⁴
cavi tamhi⁵ brahmacariyā⁶ yathā tañ aha tositā. 121.
30. Manasā⁷ āgamā Indam vasantañ Nandane vane,
10 tassā saṅkappam aññāya Maghavā devakuñjaro
pallamañ palhiñ khippam sovaṇṇam sopavāhanam 122.
31. Sauttaracchadapaññāsam⁸ saḥassapaṭiyatthatañ⁹,
tañ enaṃ tattha dhāresi ure katvāna sobhanā. 123.
32. Yathā ekamuhuttañ va tiṇi vassāni dhārayi
15 vimado tihi vassehi paṭibujjhivāna¹⁰ brāhmaṇo. 124.
33. Addasāsi harirukkhe¹¹ samantā¹² aggiyāyanam
navapattavanam phullam kokilagaṇaghositam¹³. 125.
34. Samantā paviloketvā¹⁴ rudam assūni vattayi,
na juhe na jape mante, aggihuttañ a hāpitam. 126.
20 35. Ko nu me pāricariyāya pubbe cittañ palobhayi
araññe me viharato yo me tejā ha sambhatañ¹⁵
nānāratanaparipūram nāvam va gaṇhi añṇave ti. 127.

Tattha ajjhāpatto ti saupatto, tamudāvattam¹⁶ kalyāṇi tañ
kese parāmasitvā tñitañ isin udāvattitvā nivattitvā kalyāṇadassanā sā suṭṭhu
25 sobhanā, palissajiti ālīngi, cavi tamhi¹⁷ brahmacariyā yathā tañ
atha tositā ti bhikkhave tassa isino tāvad eva jhānam antaradhāyi, tasmiñ
tamhā jhānā brahmacariyā cavite yathā tañ Sakkena patthitam¹⁸ tath' eva
ahosi, atha Sakkassa patthanāsamiddhabhāvañ¹⁹ viditvā sā devakaññā tositā,
tassa tena brahmacariyavināsa²⁰ sañjanitapiti pamojjakatā²¹ ti attho, manasā
30 āgamā ti sā tañ ālīngitvā tñitā aho vata Sakko pallamañ peseyyā²² ti evam²³
pavattena manasā Indam āgamā, Nandane ti nandijananasamatthatāya
Nandanavanasaṅkhaṭe Tāvatiṇsabhavane vasantañ, devakuñjaro ti Deva-

¹ Bā daddhu-. ² Bā daddha-. ³ Ck palissapī, Bā palissajjī. ⁴ Bā ssusobhanā.
⁵ Bā tehi. ⁶ Ck -yāya. ⁷ Ck sā ma-. ⁸ Bā -sa. ⁹ Ck -sattatañ, Ck -yatta-
tañ, Bā yatthakañ. ¹⁰ Bā parivijjhivāna. ¹¹ Bā haritaru-. ¹² Bā samanna.
¹³ Ck -lā-. ¹⁴ Ck paṭi-. ¹⁵ so Ck; Ck tejābhasam-, Bā tejāhasambhū-. ¹⁶
all three MSS. -tta. ¹⁷ Bā tehi. ¹⁸ so all three MSS. ¹⁹ Bā -nāyasami-.
²⁰ Bā -yāvanāsa-. ²¹ Bā -mejjā, omitting katā. ²² Ck eva.

settho, pahīṇīti¹ pesesi, pāhīṇīti² pi pātho, sopavāhanan ti sapari-
vāraṇ, sauttaracchadapaññāsan ti paññāsāya uttaracchadehi paṭicchāditaṇ,
sahassapaṭiyatthatan ti sahassadibbakojavatthataṇ³, tamenan tatthā⁴ ti
taṇ Isisingaṇ tattha dibbapallaṇke nisinnā sā ure⁵ katvā dhāresi, tiṇi
vassānīti⁶ ekaṇ⁷ muhuttaṇ viya manussaganāyā tīni vassāni taṇ ure 5
nipajjāpetvā tattha nisinnāṇi⁸ dhāresi, vimado ti nimmodo vigatavisaññabhāvo,
so hi tīni samvaccharāni visañño sayitvā pacchā paṭiladdhasañño pabujjhi⁹,
tasmiṇ pabujjhamāne hatthādhiphandanaṇ disvā va Alambusā tassa pabujjha-
bhavaṇ ṇatvā pallaṇkaṇ antaradhāpetvā sayam pi antarahitā¹⁰ atthāsi,
addasāsīti¹¹ assamapadaṇ olokeno kena nu kho mhi silavināsaṇaṇ¹² 10
pāpito ti cintevā mahantena saddena paridevamāno addasa¹³, harirukkhe¹⁴
ti aggiyāyatanasamkhātāṇi¹⁵ aggisālāṇi samantā parivāretvā thite haritapatte¹⁶
rukkhe, navapattavanān ti taruṇehi navapattehi samchannaṇ vanaṇ,
rudan ti paridevanto, na juhe na jape¹⁷ mante¹⁸ ti ayam assa pari-
devanagāthā, ahapitan ti hāpitaṇ, akāro¹⁹ upasaggamattaṇ, pāricariyāyā 15
ti ko nu kilesapāricariyāya ito pubbe mama cittaṇ palobhayīti paridevati,
yo²⁰ me tejahasambhataṇ²¹ ti hakāro²² nipātamattaṇ yo mama samaṇa-
tejena sambhataṇ²³ jhānagunaṇ nanaratanapunnāṇi²⁴ mahāṇṇave nāvāṇi viya
paṇhi vināsaṇ pāpesi ko nāmi eso ti paridevi²⁵.

Taṇ sutvā Alambusā cintesi: „sac’ āhaṇ na kathessāmi 20
ayaṇ me abhisapissati, haṇ’ assa kathessāmīti“ sā dissa-
mānena²⁶ kāyena tathavā

36. Ahaṇ te pāricariyāya devarājena pesitā

avadhi²⁷ cittaṇ cittena, pamādā tvaṇ na bujjasīti g. ā. 128.

So tassā kathaṇ sutvā pitarā dinnaovādaṇ²⁸ saritvā 25
pitu vacaṇaṇ akatvā mahāvināsaṇ patto mhi²⁹ paridevanto
catasso gāthā abhāsi:

37. Imāni kira maṇ tātō Kassapo anusāsate³⁰:

kamalāsaris’ itthiyo³¹, tāyo bujjhesi māṇava, 129.

38. Ure gaṇḍāyo bujjhesi, tāyo bujjhesi māṇava, 30

icc-ānusāsi maṇ tātō yathā maṇ anukampako. 130.

¹ Bd pā-, Cks pahīṇīti. ² Ck pahīṇīti, Cs pahīṇīti. Bd pahīṇīti. ³ Bd -kam.

⁴ Bd uttare. ⁵ Cks omit vassānīti. ⁶ Bd eka. ⁷ Bd -nnā. ⁸ Bd -itvā adda-

sāsīti. ⁹ Bd -itvā. ¹⁰ Bd adds so. ¹¹ Bd -nāsaṇ. ¹² Bd -sāsi. ¹³ Bd

haritaru-. ¹⁴ Cks aggiyāyana-. ¹⁵ Bd -tta. ¹⁶ Bd jappe. ¹⁷ Cks -to. ¹⁸

Bd ā-. ¹⁹ Cks ye. ²⁰ Cks -bhasamahatan, Bd -hasambhutan. ²¹ Cs bhākarō.

²² Bd -bhūtaṇ. ²³ Bd -pari puṇṇaṇ mahantaṇ. ²⁴ Bd -vati. ²⁵ Ck disasa-,

mānena, Ck disassamānena, Bd disamānena. ²⁶ so C for -dhiṇ? Ck Bd -dhi.

²⁷ Bd dinnaṇ-. ²⁸ Bd -ti. ²⁹ Cks kamma-, Bd kamalāsiripittāso.

39. Tassāham vacanaṃ nākaṃ pitu vaddhassa¹ sāsanaṃ,
araññe nimmanussamhi sv-ājja-jjhāyāmi²-ekako. 131.
40. So 'haṃ tathā karissāmi, dhi-r-atthu jīviteṇa me,
puna vā tādiso hessaṃ, maraṇaṃ³ me bhavissatīti. 132.
- 5 Tattha imānīti imāni vacanāni, kamalāsarisitthiyo⁴ ti kamalā⁵
vuccati nārī phullatāya⁶, pupphasadisā itthiyo, tāyo bujjhesiti⁷ māṇava
tāyo jāneyyāsi, ṇatvā dassanapathaṃ agantvā⁸ palāyeyyāsi⁹, yāni evarūpāni
vacanāni tadā maṃ tāto anusāsati imāni kira tānīti¹⁰, 'ure gaṇḍāyo ti
10 uramhi dvīhi dvīhi¹¹ gaṇḍehi samannāgatāyo, tāyo bujjhesiti¹² tāyo attano
vasagato¹³ vināsaṃ pāpetīti jāneyyāsi¹⁴, nākaṃ ti nākarin, jhāyāmīti
pajjhāyāmi¹⁵ paridevāmi, dhiratthu jīviteṇa me ti dhi-r-atthu garahitaṃ
mama jīvitaṃ¹⁶, jīviteṇa me ko attho, puna vā ti tathā karissāmi yathā puna
tādiso¹⁷ na bhavissāmi, natthajjhānaṃ¹⁸ uppādetvā vitarāgo bhavissāmi,
maraṇaṃ¹⁹ me bhavissatīti.
- 15 So kāmarāgaṃ²⁰ pahāya²¹ jhānaṃ uppādesi. Ath' assa
samaṇatejaṃ disvā jhānassa ca uppāditabhāvaṃ ṇatvā Alam-
busā bhītā khamāpesi.

Tam atthaṃ pakāsento Satthā dve gāthā²² abhāsi:

41. Tassa tejaṃ ca viriyaṃ ca dhītīṃ ca ṇatvā avatthitaṃ
20 sirasā aggahi pāde Isisiṅgaṃ Alambusā. 133.
42. Mā me kujjhi²³ mahāvira, mā me kujjhi²⁴ mahāsi²⁵,
mahā attho mayā ciṅṇo tidasānaṃ yasassināṃ,
tayā pakampitaṃ āsi sabbāṃ devapuraṃ tadā ti. 134.

Atha naṃ so „khamāmi te bhaddo, yathāsukhaṃ gacchā“
25 'ti vissajjento

43. Tāvatimsā ca ye devā tidasānaṃ ca Vāsavo
tvaṃ ca bhaddo sukhi hohi,
gaccha kaññe yathāsukhaṃ ti g. ā. 135.
- Sā taṃ vanditvā ten' eva suvaṇṇapallaṅkena deva-
30 puraṃ gatā.

¹ Bd vuddh-. ² Bd svajjajjhā-. ³ Cks add vā. ⁴ Cks kamma-, Bd kamalāsiripittiyo.

⁵ Cks kammalā. ⁶ Ck phalla, Bd phullatātāsaṃ. ⁷ Bd bujjha-. ⁸ Bd ā-. ⁹ Bd malāpeyyāsi.

¹⁰ Bd tāni. ¹¹ Bd omits one dvīhi. ¹² Bd bujhasiti māṇava.

¹³ Bds vasati-. ¹⁴ Bd omits jā-. ¹⁵ Ck omits pa-, Bd has sajjhā-. ¹⁶ Cks

omit ji-. ¹⁷ Bd adds vā. ¹⁸ Bd nathamjhā-. ¹⁹ Bd adds vā. ²⁰ Cks -gaṃ.

²¹ Bd adds puna. ²² Bd -āyo. ²³ Bd -a. ²⁴ Bd -e.

Tam attham pakāsento S. tisso gāthā abhāsi:

14. Tassa pāde gahetvāna katvā ca naṃ padakkhiṇaṃ
aṇḍalim¹ paggaheṭvāna tamhā ṭhānā apakkami. 136.
45. Yo ca tassāsi² pallaṃko sovaṇṇasopavāhano³
saṭṭaracchadapaṇṇāso⁴ saḥassapaṭiyatthato⁵
tam eva pallaṃkam āruya agā devāna santike. 137.
46. Tam okkam iva āyantim⁶ jalantaṃ vijjutam yathā
patito sumano vitto devindo⁷ adadā varan ti. 138.

Tattha okkamivā 'ti dipam⁸ viya, patito ti ādhi pi tuṭṭhākaro va
dassito⁹, adadā varan ti āgantvā vanditvā ṭhitāya tuṭṭho varaṃ adasi.

Sā tassa santikā¹⁰ varaṃ gaṇhantī osānagātham ā:

47. Varaṇ ce me ado Sakka sabbabhūtānam issara
na isipalobhiyaṃ¹¹ gacche, etaṃ¹² Sakka varaṃ vare ti. 139.

Tass' attho: Sakka devarāja sace me tvaṃ varaṃ ado puna isipalobhikāya
na gaccheyyaṃ mā naṃ etadattāya pahīneyyāsi etaṃ varaṃ varemīti.

S. tassa bhikkhuno i. d. ā. s. p. j. s. (Saccapariyosāne so bhikkhu
sotāpattiṭṭhale patiṭṭhahi): „Tadā Alambusā purāṇadutiyaikā ahoṣi,
Isisīṅgo ukkaṇṭhitabhikkhu, pitā mahāisi ahaṃ evā“ 'ti. Alam-
busajātakaṃ.

4. Saṃkhaṇḍajātaka.

Ariyāvakāso sīti. Idam S. J. v. uposathakammaṃ ā. k.
Tadā hi S. „uposathike upāsake sampahamsetvā porāṇakapaṇḍitā
mahatim¹³ nāgasampattim¹⁴ pahāya uposatham upavasimsu yevā“ 'ti
vatvā tehi yācito a. ā.:

A. Rājagahe Magadharājā r. kāresi. Tadā B. tassa rañño
aggamahesiyā kucchinihi nibbatti, Duyyo dhaṇo ti 'ssa nāmaṃ
karimsu. So vayappatto Takkaṣilāya¹⁵ sippaṃ¹⁶ uggaṇhitvā
āgantvā pitaraṃ addasa. Atha naṃ pitā rajje abhisīñcitvā isi-

¹ Bd -i. ² Bd tassābhi. ³ C^s -ṇṇāso-, Bd -ṇṇoso-. ⁴ Bd saṃ-. ⁵ Bd -ko. ⁶
C^s Bd -ti. ⁷ C^k cino, C^s citto. ⁸ Bd^s dipakaṃ. ⁹ C^k va ssito. ¹⁰ Bd -ke.
¹¹ Bd^s -itaṃ. ¹² C^k evaṃ. ¹³ 4. Cfr. B. & Cariyāp. by R. Morris p. 91. ¹⁴
C^k -ti, Bd -ti. ¹⁵ C^k -ī, Bd -i. ¹⁶ Bd^s -yaṃ. ¹⁷ Bd^s sabbusippāni.

pabbajjam pabbajitvā uyyāne vasi, B. divasassa¹ tikkhattum
 pitu santikam agamāsi², mahālābhasakkāro udapādi. So tena³
 palibodhena kaṣiṇaparikkammamattam pi kātum asakkonto cin-
 tesi „mahā me lābhasakkāro, na sakkā mayā idha vasantena
 5 imam jaṭam bhinditum, puttassa anārocetvā va aññattha ga-
 missāmīti“ so kañci⁴ ajānāpetvā uyyānā nikkhamma Magadha-
 rattham atikkamitvā Mahimsakaratthe⁵ Saṃkhapāladaḥato
 nāma nikkhantāya Kaṇṇapennāya⁶ naḍiyā nivattane Candaka-
 pabbatam nissāya⁷ paṇṇasālam katvā tattha⁸ vasanto kaṣiṇa-
 10 parikkammam katvā jhānābhīṇṇam⁹ nibbattetvā uñchācariyāya
 yāpesi. Tam enam Saṃkhapālo nāma nāgarājā mahantena
 parivārena Kaṇṇapennanadito¹⁰ nikkhamitvā antaranārā upa-
 saṃkamati, so tassa dhammam deseti¹¹. Ath' assa putto
 pitaram datthukāmo gatattthānam ajānanto anuvijjāpetvā¹²
 15 „asukattthāne nāma vasatīti“ nātvā tassa dassanattthāya
 mahantena parivārena tattha gantvā ekamante¹³ khandhāvāram
 nivesetvā¹⁴ katipayehi amaccehi saddhim assamapadābhimukho
 pāyāsi. Tasmim khane Saṃkhapālo mahantena parivārena dh.
 sunanto nisīdi, so tam rājānam āgacchantam disvā isim van-
 20 ditvā utthāya¹⁵ pakkāmi. Rājā pitaram vanditvā paṭisanthāram
 katvā nisīditvā pucchi: „bhante katararājā nām' esa tumhākam
 santikam āgato“ ti. „Tāta Saṃkhapālanāgarājā nām' esq“
 ti. So tassa sampattiṃ nissāya nāgabhave lobham
 katvā katipāham vasitvā pitu bhikkhāhāram nibaddham dā-
 25 petvā¹⁶ attano nāgarāma eva gantvā catūsu dvāresu dānasālam¹⁷
 kāretvā¹⁸ sakala-Jambudīpam khobhento¹⁹ dānam datvā sīlam
 rakkhitvā uposathakammam²⁰ katvā nāgabhavanam patthetvā
 āyupariyosāne nāgabhave nibbattitvā Saṃkhapālanāgarājā

¹ B^d divase divase. ² B^d ā-. ³ B^d teneva. ⁴ B^d kiñci. ⁵ C^{ks} mahiseka-. ⁶
 B^d kaṇṇavannāya. ⁷ C^s B^d upani-. ⁸ C^{ks} omit tattha. ⁹ B^d -ññā. ¹⁰ B^d
 kaṇṇavanna-. ¹¹ B^d -si. ¹² C^{ks} -vijjhā-, B^d anuvicārāpetvā. ¹³ B^d -tam. ¹⁴
 B^d nivā-. ¹⁵ B^d utthāyāsana. ¹⁶ C^k nibaddhāpetvā, C^s nioddhāpetvā, B^d
 nibandham dā-. ¹⁷ B^d -lāyo. ¹⁸ B^d kārapetvā. ¹⁹ B^d saṃkhobbhanto. ²⁰
 B^d -thavāsaka-.

ahosi. So gacchante¹ kāle tāya sampattiyaṃ vipattiyaṃ hutvā
tato paṭṭhāya manussayoniṃ patthento uposathavāsaṃ vasi,
ath' assa nāgabhavane vasantassa uposathavāso na sampajjati,
sīlavināsaṃ pāpuṇāti, so tato paṭṭhāya nāgabhavanā nikkha-
mitvā **Kaṇṇapennāya**² avidūre mahāmaggassa ca ekapadika-
maggassa ca antare ekaṃ vammikaṃ parikkhipitvā uposatham
adhiṭṭhāya samādinnaṃ „mama cammena atthikā³ camma-
maṃsādīhi⁴ atthikā maṃsādīni⁵ harantū“ 'ti attānaṃ dāna-
mukhe vissajjettvā vammikamatthake nipanno samanadhammaṃ
karonto cātuddase⁶ pannarase vasitvā paṭipade⁷ nāgabhāvanam
gacchati. Tasmīṃ ekadivasaṃ evaṃ sīlaṃ samādiyitvā ni-
panne⁸ paccantagāmaṃvāsino soḷasa janā „maṃsaṃ āharissāmā“
'ti āvudhahatthā araṇṇe carantā⁹ kiñci alabhitvā nivattā¹⁰ taṃ
vammikamatthake nipannaṃ disvā „mayam ajja godhapotakaṃ
pi na labhimha, imam nāgarājānaṃ vadhitvā khādissāmā“ 'ti
cintetvā „mahā kho pan' esa, gayhamāno palāyeyyāpi¹¹, yathā
nipannaṃ eva taṃ¹² bhogesu sūlehi vijjhittvā dubbalaṃ katvā
gaṇhissāmā“ 'ti sūlāni ādāya upasaṃkamimsu. B-assāpi
sarīraṃ mahantaṃ ekadoṇikanāvappamānaṃ vattetvā¹³ ṭhapita-
sumanapupphadāmaṃ viya jīṇṇukaphalasannibhehi akkhīhi
jayasumanapupphasadisena sīsenā samannāgataṃ¹⁴ ativiya so-
bhati, so tesam soḷasannaṃ janānaṃ padasaddena bhoganta-
rato sīsam nīharitvā rattakkhīni ummīletvā te sūlahatthe
āgacchante disvā cintesi: „ajja mayham manoratho matthakaṃ
pāpuṇissati, aham attānaṃ dānamukhe niyyādetvā viriyaṃ
adhiṭṭhāhitvā nipanno, ime me sarīraṃ sattihi koṭṭetvā¹⁵
chiddavichiddaṃ karonte kodhavasena akkhīni ummīletvā na
olokessāmi¹⁶“ attano sīlabhedabhayaena dāhaṃ adhiṭṭhānaṃ¹⁷

¹ C^s B^d repeat ga-. ² C^k -plinnāya, B^d -vaṇṇāya. ³ B^d omits cammena atthikā.

⁴ C^s cammaṃ-. ⁵ B^d cammamāṃsā-. ⁶ C^s -sī. ⁷ C^s -pāde, B^d paṭipade.

⁸ C^s -o. ⁹ B^d vicaranto. ¹⁰ B^d nikkhamantā. ¹¹ B^d -ti, B^s palāyeyyāte. ¹²

C^k evaṃ naṃ. ¹³ C^s vatte-. ¹⁴ B^d -to. ¹⁵ C^s B^d koṭe-. ¹⁶ B^d -eyyāmi.

¹⁷ B^d omits adhi-.

adhittāya sīsam bhogantare yeva pavesetvā nipajji. Atha
 nam te upagantvā naṅgutthe gahetvā kaḍḍhantā bhūmiyaṃ
 pātetvā tikkhiṇasūlehi¹ atthasu thānesu vijjhitvā sakaṇṭakā²
 kālavettayattḥiyo pahāramukhehi pavesetvā atthasu thānesu
 5 kāceh' ādāya³ maggaṃ paṭipajjimsu. M.⁴ sūlehi vijjhanato
 paṭṭhāya ekaṭṭhāne pi kodhavasena akkhini ummiletvā te na
 olokesi, tassa atthahi kāceh' ādāya⁵ niyyamānassa sīsam olam-
 bitvā bhūmiyaṃ pahari. Atha nam sīsam assa olambatīti⁶
 mahāmagge nipajjāpetvā taruṇasūlena nāsāpuṭe⁷ vijjhitvā
 10 rajjukam pavesetvā sīsam ukkhipitvā ca koṭiyaṃ⁸ laggetvā
 puna⁹ ukkhipitvā maggaṃ paṭipajjimsu. Tasmim khaṇe Vide-
 haratthe Mithilānagaravāsī Ālāro nāma kuṭumbiko pañca sa-
 katasatāni ādāya sukhayānake nisīditvā gacchanto te bhoja-
 putte B-am tathā gaṇhitvā gacchante disvā tesam soḷasannam
 15 pi soḷasahi vāhagonehi saddhim pasatam pasatam suvaṇṇa-
 māsake sabbesam nivāsanaṇṇapāṇāni bhariyānam pi tesam
 vatthābharaṇāni datvā vissajjāpesi. So nāgabhanam gantvā
 tattha papañcam akatvā mahantena parivārena nikkhamitvā
 Ālāram upasamkamitvā nāgabhanassa vaṇṇam kathetvā tam
 20 ādāya nāgabhanam gantvā tihi¹⁰ nāgakaṇṇāsatehi saddhim
 mahantam assa yasam datvā dibbehi kāmehi santappesi.
 Ālāro nāgabhavane ekaṃ¹¹ vassam vasitvā dibbe¹² kāmē
 paribhuñjitvā „icchām' aham samma pabbajitun“ ti nāgarā-
 jassa kathetvā pabbajitaparikkhāre gahetvā nāgabhanato
 25 Himavantapadesam gantvā pabbajitvā tattha ciraṃ vasitvā
 aparabhāge cārikaṃ caranto Bāraṇasim patvā¹³ rājuyyāne va-
 sitvā punadvase bhikkhāya nagaram pavisitvā rājadvāram aga-
 māsi¹⁴. Atha nam Bāraṇasirājā disvā iriyāpathe pasīditvā
 pakkosāpetvā paññattāsane nisīdāpetvā nānaggarasabhojanam

¹ Ed tikkhi. ² Bd -ka. ³ Cs kacehā ādāya, Bds kājenādaya. ⁴ Cks -e. ⁵

Bds kājehi ā-. ⁶ Bds nāsapūṭam. ⁷ Bds kājako. ⁸ Bds addo pi. ⁹ Cks tihi.

¹⁰ Bds -a. ¹¹ Bds dippa. ¹² Bds gantvā. ¹³ Bds -ā.

bhojetvā aññatarasmiṃ nīce āsane nisinno vanditvā tena sad-
dhiṃ sallapanto paṭhamam g. ā.:

1. Ariyāvākāso si pasannanetto
maññe bhavam pabbajito kulamhā,
kathan nu vittāni¹ pahāya bhoge
pabbaji² nikkhamma gharā sapañña³ 'ti. 140.

Tattha ariyāvākāso sīti niddosasuṇḍarasarīravākāso abhirūpo sīti attho⁴
pasannanetto ti pañcahi pasādehi yuttanetto, kulamhā ti khattiyabrāh-
maṇakulā vā seṭṭhikulā vā pabbajito sīti maññāmi, kathan nū 'ti kena nu
kāraṇena kiṃ ārammaṇam katvā dhanaṃ ca upabhoge ca pahāya gharā nikkha-
mitvā pabbajito si sapañña⁴ paṇḍitapurisā⁵ 'ti pucchati.

Tatoparam tāpasassa ca rañño ca vacanapaṭivacanavasena
gāthānaṃ sambandho veditabbo:

2. Sayam vimānam naradeva disvā
mahānubhāvassa mahoragassa
disvāna puññānam mahāvipākam
saddhāyāham pabbajito 'mhi rāja. 141.
3. Na kāmakāmā na bhayā na dosā
vācam musā pabbajitā bhaṇanti,
akkhāhi me pucchito etam attham,
sutvāna me jāyihiti-ppasādo⁶. 142.
4. Vāṇijja⁷ raṭṭhādhipa gacchamāno
pathe addasāsim hi milācaputte⁸
pavaṭṭakāyam⁹ uragāṃ mahantaṃ
ādāya gacchante pamodamāne¹⁰. 143.
5. So 'ham samāgama janinda tehi
saṃhaṭṭhalomo¹¹ avacasmi¹² bhito:
kuhiṃ ayaṃ nīyati bhīmakāyo,
nāgena kiṃ kāhatha bhojaputtā. 144.

¹ Bā cl-. ² Ck^s pabbajja ³ Bā -o. ⁴ Bā -o ti ⁵ Ck^s mehi jāyihiti-, Bā me
jāyiti. ⁶ Bā vāṇijjam. ⁷ C^s bhilāca- corr. to calāca, Bā bhojana pu-. ⁸ Bā
pavaḍha-. ⁹ Bā -o. ¹⁰ Bā^s pah-. ¹¹ Bā avacasī, Ck^s avacasmiṃ.

6. Nāgo ayaṃ nīyati bhojanattham
pavattakāyo¹ urago mahanto,
sāduṃ ca thūlaṃ ca muduṃ ca maṃsaṃ
na tvaṃ ras' amñāsi Videhaputta. 145.
- 5 7. Ito mayaṃ gantvā sakaṃ niketanam²
ādāya satthāni vikopayitvā
maṃsaṃ bhokkhāma pamodamānā,
mayaṃ hi vo sattavo pannagānaṃ. 146.
8. Sace ayaṃ nīyati bhojanattham
10 pavattakāyo¹ urago mahanto
dadāmi vo balivaddāni soḷasa,
nāgaṃ imaṃ muñcatha bandhanasmā. 147.
9. Addhā hi no bhakkho ayaṃ manāpo
bahū³ ca no uragā⁴ bhuttapubbā⁵,
15 karoma te taṃ vacanaṃ Alāra,
mittaṃ ca no hohi Videhaputta. 148.
10. Tad assu⁶ te bandhanā mocayimsu
yaṃ natthuto paṭimokkh' assa pāse,
mutto ca so bandhanā nāgarājā
20 pakkāmi pācīnamukho muhuttaṃ. 149.
11. Gantvāna pācīnamukho muhuttaṃ
puṇṇehi nettehi palokayī maṃ,
tad ass' ahaṃ piṭṭhito anvagañchim
dasaṅgulim aṇjaliṃ paggahevā. 150.
- 25 12. Gacch' eva⁷ kho tvaṃ taramānarūpo,
mā taṃ amittā punar aggahesuṃ,
dukkho hi luddehi punā samāgamo,
adassanaṃ bhojaputtāna⁷ gaccha. 151.
13. Agamāsi so rahadaṃ vippasannaṃ
30 nīlobhāsaṃ ramaṇīyaṃ sutitthaṃ

¹ B^d pavaḍha-. ² B^d niketaṃ. ³ C^k -uñ. ⁴ B^d -o. ⁵ so all three MSS.
C^k gaccheca. ⁷ C^o B^d -naṃ, C^k -naṃna

- samotataṃ¹ jambuhi vetasāhi²,
 pāvekkhi nittiṇṇabhayo³ patīto. 152.
14. So taṃ pavissa⁴ nacirassa nāgo
 dibbena⁵ me pātur ahū janinda,
 upatṭhahī maṃ pitaraṃ va putto 5
 hadayaṅgamaṃ kaṇṇasukhaṃ bhaṇanto. 153.
15. Tvaṃ me si mātā ca pitā ca Alāra⁶
 abbhantaro pāṇadado sahāyo,
 sakaṃ ca iddhiṃ paṭilābhito smi,
 Alāra passa me nivesanāni 10
 pahūtabhakkhaṃ bahuannapānaṃ
 Masakkasāraṃ⁷ viya Vāsavassā⁸ 'ti. 154.

Tattha vimānaṃ ti Saṅkhapālanāgarañño anekasatanātakasampatisam-
 panṇaṃ kañcanamanivimānaṃ, puññānaṃ ti tena katānaṃ puññānaṃ ma-
 hantaṃ vipākaṃ disvā kammaṃ ca phalaṃ ca paralokaṃ ca saddahitvā pavattāya 15
 saddhāya ahaṃ pabbajito, na kāmakāmā ti na vatthukāmena na pi bhaya-
 dosehi⁹ musā bhaṇanti, jāyihitī¹⁰ bhante tumbhākaṃ vacanaṃ sutvā mayham
 pi pasādo somanassaṃ jāyissati, vaṇijjan ti vaṇijjakammaṃ karissāmiti gac-
 chanto, pathe addasāsin ti pañcannaṃ sakatasatānaṃ purato sukhayānake
 nisīditvā gacchanto mahāmagge janapadamanusse addasaṃ, pavaṭṭakāyaṃ¹¹ 20
 ti vaḍḍhitakāyaṃ, ādāya 'ti atṭhahi kacehi¹² gahetvā, avacasmiṃ¹³ ti abhāsīṃ.
 bhīmakāyo ti bhayajanakakāyo, bhojaputtā ti luddake piyasamudācārenāla-
 pati, Vedehaputtā¹⁴ ti Vīdeharatṭhavāsītāya¹⁵ Alāraṃ¹⁶ ālapimsu, vikopa-
 yitvā ti chinditvā, mayam hi vo sattavo ti mayam pannaganāṃ verino
 nāma, bhoja-atṭhā ti¹⁷ khādanatthāya, mittaṃ ca no hohīti tvaṃ ambhākaṃ 25
 mitto hohi, katagūṇaṃ jāna. tadassu te ti mahārāja tehi bhojaputtēhi evaṃ
 vutte ahaṃ tesam solasavāhagone¹⁸ nivāsanaṃ pārupanāni pasatam pasatam su-
 vannaṃ māsake bhariyānaṃ ca tesam¹⁹ vatthālankāraṃ ādāsīṃ, atha Saṅkhapāla-
 nāgarājānaṃ bhūmiyaṃ nippajjāpetvā attano kakkhalaṭṭāya kaṇṭakacitā kālavetta-
 latā¹⁸ koṭṭiyaṃ gahetvā ākaḍḍhituṃ ārabhiṃsu, athāhaṃ nāgarājānaṃ kilamantaṃ 30
 disvā akilamanto va asinā tā latā [chinditvā] dārakānaṃ kaṇṇavedhato vaṭṭi-
 haraṇṇiyāmena²⁰ adukkhaṃ pento saṅkhaṃ nīharīṃ, tasmiṃ kāle te bhojaputtā
 yaṃ bandhanaṃ assa natthuto pavesetvā pāse paṭimokkhaṃ tasmiṃ bandhanaṃ

¹ Bā sammonataṃ. ² Cks ceta-, Bā vedisāhi. ³ Ck -yā, Cs -ye. ⁴ Cks -issati, Bā -issati. ⁵ Cks -ehi. ⁶ so all three MSS. for c' Alāra? ⁷ Bā pasakkāraṃ-sāraṃ. ⁸ Bā -a. ⁹ Bā bhayena pi dosena pi. ¹⁰ Bā jāyihiti, Cks jāyihiti. Cs jāyihiti. ¹¹ Bā pavaḍḍha --. ¹² Bā kacehi. ¹³ so all three MSS. = avacaṃ asmiṃ? ¹⁴ so all three MSS. ¹⁵ Bā ve. ¹⁶ Bā ā-. ¹⁷ Bā adds bhojanatthāya. ¹⁸ Cks -goṇena. ¹⁹ Bā ne-. ²⁰ so Cks; Bā sakaṇḍakacitakālavettalatāya. ²¹ Bā atthihāra.

tañ uraṇaṃ mocayīṃsu, tassa nāsato saha pāsena nañ rajjukaṃ nīharīṃsū 'ti
 dīpeti, iti te uraṇaṃ vissajjetvā thokañ gantvā ayaṃ urago dubbalo matakāle
 nañ¹ gahetvā va gacchissāmā² 'ti nīlīyīṃsu, punñehīti so pi muhuttaṃ pā-
 cīnamukho³ gantvā assupunñehi nettehi mañ palokayi, tadassahañ⁴ ti tadā
 5 assa ahañ, gacchevā 'ti evaṃ tañ avacañ ti vadati, rahadañ ti Kappa-
 penṇadahañ⁵, samotatan⁶ ti ubhayatīresu jamburukkhavetasarukkhehi⁷ ota-
 tañ⁸ vitatañ⁹, nittipṇabbhaya patīto ti so kira tañ rahadañ¹⁰ pavisañto.
 Alārassa¹¹ nipaccākarañ dassetvā yāva nañgutthā otari, uḍake pavittṭhapa-
 vitṭṭhatthānañ¹² ev' assa nibbaṇaṃ¹³ ahośi, tasmā nittipṇabbhaya patito haṭṭha-
 10 tutṭho pāvekkhi¹⁴, pavissā 'ti pavisitvā, dibbena me ti nāgabhave pa-
 mādañ anāpajjitvā mayi Kappapennatīrañ¹⁵ anatikkamante¹⁶ yeva dibbena
 parivārena mama purato pātur ahośi, upaṭṭhaṇṇi upāgami, abbhantaro ti
 hadayamañsasadiśo. passa me ti tvañ mama bahūpakāro sakkarañ te kaṭṭi-
 sāmi passa me nivesanāni¹⁷ mama nāgabhavevañ passa, Masakkasārañ
 15 viyā 'ti Masakkasāro vuccati osakkanaparisakkanābhāvena ghanasārātaya¹⁸ va
 Sinerupabbatarājā, ayañ pana tattha māpitañ Tēvatīṃsabbhavevañ sandhāy'
 evaṃ āha.

Mahārāja evaṃ vatvā so nāgarājā uttarīṃ attano bha-
 vanaṃ vaññento gāthadvayaṃ āha:

- 20 16. Tañ bhūmibhāgehi upetarūpañ,
 asakkharā¹⁹ c' eva mudū subhā ca
 nīcātiṇā²⁰ apparajā²¹ ca²² bhūmi
 pāsādikā yattha jahanti sokaṃ 155.
 17. Anāvakuḷā²³ veluriyūpanilā,
 25 catuddisañ ambavanañ surammañ,
 pakkā ca pesi²⁴ ca phalā suphullā²⁵,
 niccotukā dhārayantī phalanīti. 156.

30 Tattha asakkharā ti²⁶ yā tattha bhūmi pāsāpasakkharahitā²⁷, mudu
 subhā kañcanarajataṃapimayā sattaratanaṇṇīkākiṇṇā, nīcātiṇā²⁸ ti indago-
 pakapittṭhisadisavaññehi nīcātiṇe²⁹ samannāgatā, apparajā ti paṃsurahitā,
 yattha jahanti sokañ ti yattha pavittṭhamattā va nissokā honti, anāva-

¹ Bā phamsaṃ. ² Bā gami-. ³ Bā pācīnābhi-. ⁴ Cks tassahan. Bā tadassahan.
⁵ Bā -veṇṇadahañ. ⁶ Bds -natan. ⁷ Ck -rukkehe-. Cs -rukkebe-. Bā jam-
 buka -rukkhavedisā-. ⁸ Cks -ta. Bds onatan. ⁹ Bā vinatan. ¹⁰ Bā dahan.
¹¹ Bā a-. ¹² Bā omits one pavittṭha. ¹³ Bā nippanṇaṃ. ¹⁴ Cks pa-. ¹⁵ Bā
 -vanṇa-. ¹⁶ Bā -kknte. ¹⁷ Bā -nanti. ¹⁸ Cks -tā. ¹⁹ Cks -ārā. ²⁰ Cks
 -nañ, Bds nicca-. ²¹ Cks -jañ. ²² Cks va. ²³ so all three MSS. for anuk-
 kulā? ²⁴ Cks keśi, Bā pesi. ²⁵ Cks du-. ²⁶ Bā adds paṃsurahitā. ²⁷ Bā
 omits sakkhara. ²⁸ Bā nicca-.

kulā ti na avakulā¹ akhanimā² ukkulabhāvarahitā³ va⁴ samasaṇṭhitā, veḷuri-
yupanilā ti veḷuriyena upanilā, tasmim nāgabhave veḷuriyamayā pasanna-
salilā nīlobhāsā anekavaṇṇakamaluppalasañchannā pokkharapiti attho, catuddi-
saṇ ti tassā pokkharaniyā catūsu disāsu, pakkā cā 'ti tasmim ambavane am-
barukkhe⁵ pakkaphalā ca addhapakkaphalā⁶ ca taruṇaphalā ca phullitā yevā 5
'ti attho, niccotukā⁷ ti channam pi utūnam anurūpehi pupphaphalehi
saṁannagatā ti.

18. Tesam vanānam naradeva majjhe
nivesanam bhassarasannikāsam
rajaṭaggaḷam sovaṇṇamayam ulāram 10
obhāsati vijjur iv' antalikkhe 157.
19. Maṇimayā⁸ sovaṇṇamayā⁹ ulārā¹⁰
anekacittā¹¹ satatam sunimmitā¹²
paripūra¹³ kaññāhi alamkatāhi
suvāṇṇakāyūradharāhi rāja. 158. 15
20. So Saṅkhapālo taramānarūpo
pāsādam āruya¹⁴ anomavaṇṇo
sahassathambham atulānubhāvam
yatth' assa bhariyā mahesī ahosi. 159.
21. Ekā ca nārī taramānarūpā 20
ādāya veḷuriyamayam mahaggham
subham maṇim jātimantūpapannam
acoditā āsanam abbhīhāsi. 160.
22. Tato mam urago hatthe gahetvā¹⁵ 25
nisīdayī pamukhamāsanasmim¹⁶:
idam¹⁷ āsanam atrabhavam nisīdatu,
bhavam hi me¹⁸ aññatara garūnam. 161.
23. Aññā ca nārī taramānarūpā
ādāya vārim upasaṅkamitvā
pādāni pakkhālayi¹⁹ me janinda 30
bhariyā ca²⁰ bhattū patino piyassa. 162.

¹ Cks ā-. ² so Cs; Ck akkhamā, Bđ akhānuni. ³ Bds ukkulavikkula-. ⁴ Bds
va. ⁵ Bđ apparukkā. ⁶ Bđ aḍha-. ⁷ Cks -dukā. ⁸ so all three MSS. for
-am? ⁹ Bđ -ā. ¹⁰ so all three MSS. ¹¹ Cks -tvāna. ¹² Bđ -namhi. ¹³ Bđ
imam. ¹⁴ Bđ ve. ¹⁵ Cks -si. ¹⁶ Bđ va.

21. Aparā ca nārī taramānarūpā
paggayha sovaṇṇamayā¹ pātiyā
anekasūpaṇṇaṃ vividhaṃ viyañjanam
upanāmayī bhatta manuññarūpaṃ. 163.

5 25. Turiyehi maṃ Bhārata² bhuttavantaṃ
upaṭṭhahum bhattu mano viditvā
tatuttariṃ maṃ nipati mahantaṃ
dibbehi kāmehi anappakehī³. 164.

Tattha nivesanaṃ ti pāsādo, bhassarasannikāsaṃ ti pabhassara-
10 dassanaṃ, rajataggaṇaṃ ti rajatadvārakavāṭaṃ, maṇimayā ti evarūpā tattha
kūṭāgārā ca gabbhā ca, paripūrā ti sampuṇṇaṃ⁴, so Saṃkhaṇḍapālo ti mahā-
rāja ahaṃ evaṃ tasmīṃ nāgabavanam vaṇṇente taṃ daṭṭhukāmo ahoṣiṃ, atha
maṃ⁵ tattha netvā so Saṃkhaṇḍapālo hatthe gahe tvā taramāno veluriyathambhehi
sahassathambhaṃ pāsādaṃ āruya⁶ yasmiṃ thāne assa mahesī ahoṣi taṃ thānaṃ
15 isīti⁷ dīpeti, ekā cā 'ti mayi pāsādaṃ abhirūḷhe ekā itthi aññehi pi⁸ maṇi-
jātimantehi upetaṃ sabbam veluriyāsanaṃ tena nāgarājena avuttā va, abbhīhā-
sīti⁹ abbhīhari, attharīti vuttaṃ hoti, pamukhaṃ āsanasmaṃ ti pamukha-
sanasmaṃ, uttamasane nisīdāpesīti attho, garūṇaṃ ti mātāpitunnaṃ me tvaṃ
aññataraṃ ti vatvā nisīdāpeti, vividhaṃ viyañjanaṃ ti vividhavyañjanaṃ,
20 bhattamanuññarūpaṃ ti bhattaṃ manuññarūpaṃ, Bhārata⁹ 'ti rājānaṃ
ālapati, bhuttavantaṃ ti bhuttaviṃ¹⁰ katabhattakiccaṃ upaṭṭhahanti, anekasa-
tehi turiyehi gandhabbaṃ kurumānā upaṭṭhahimsu, bhattumano viditvā ti
attano patino eittam jānitvā, tatuttariṃ ti tato gandhabbakarānato uttariṃ.
maṃ nipatīti so nāgarājā maṃ¹¹ upasaṃkami, mahantaṃ dibbehīti¹²
25 mahantehi ulārehi dibbehi kāmehi tehi ca pana na appehi na appakehi¹³.

Evam upasaṃkamitvā ca pana

26. Bhariyā maṃ¹ etā tisaṭā Aḷāra
sabb' atthamajjhā padumuttarābhā,
Aḷāra etā² su te kāmakāro³
30 dadāmi te tā paricārayassū⁴ 'ti gātham āha. 165.

Tattha sabb' atthamajjhā ti sabbā atthamajjhā⁵, pāṇinā gahitappa-
mānamajjhā ti attho, aṭṭhakathāyaṃ pana sumajjhā ti pāṭho, padumutta-

¹ Bā su-. ² Bā -tha. ³ Bā sappannā. ⁴ Ck omīti maṃ. ⁵ Bā abhirūya.
⁶ so Ck; Bā netīti. ⁷ Bā omīti pi. ⁸ Ck abbhīhāsīti, Bā mabbhiyāsīti.
⁹ Bā -thā ¹⁰ Bā gantabbam. ¹¹ Bā maṃ. ¹² Ck add mahantaṃ dibbehi. ¹³
Bā anappakehi in the place of na appehi. ¹⁴ so Bā for -rā? Ck -karo. ¹⁵
Bā -cāri-, Ck -vāra-. ¹⁶ Bā atta-

rābha ti padumavannauttarābhā, padumavannacchaviyo¹ ti attho, paricāra-
yassu² 'ti³ pādapariṇāṇikā karohīti vatvā tīhi itthisatehi saddhiṃ mahāsam-
pattim⁴ mayham adāsi.

So āha⁵:

27. Saṁvaccharaṃ dibbaras' ānubhuvā⁶ 5
tadass' ahaṃ⁷ uttarim paccabhāsim⁸:
nāgass' idaṃ kinti⁹ kathaṃ ca laddhaṃ
kath' ajjhagamāsi vimānasetṭhaṃ. 166.
28. Adhicca¹⁰ laddhaṃ pariṇāmajan te
sayamkataṃ udāhu¹¹ devehi dinnam, 10
pucchāmi te¹² nāgarāja¹³ tam atthaṃ,
kath' ajjhagamāsi¹⁴ vimānasetṭhan ti. 167.

Tattha dibbarasānubhuvā ti dibbakāmaguṇarase¹⁵ anubhavitvā, ta-
dassahan¹⁶ ti tadāssa¹⁷ ahaṃ, nāgassidan ti bhadrāmukhassa Saṅkha- 15
pālanāgassa idaṃ sampattijātāṃ, kin ti kiṃ nāma kammaṃ katvā laddhaṃ
katham etaṃ vimānasetṭhaṃ tvam¹⁸ ajjhagamāsi¹⁹ iti naṃ ahaṃ pucchāmi,
adhicca laddhaṃ ti ahetunā laddhaṃ, pariṇāmajante ti kenaci tava
atthāya pariṇāmitattā pariṇāmato jātāṃ, sayamkataṃ ti kārake pakkosittvā
ratanāni datvā kārītaṃ ti. 20

Tatoparā dvinnam pi vacanapaṭivacanagāthā ca

29. Nādhicca laddhaṃ na pariṇāmajan me
na sayamkataṃ na pi devehi dinnam,
sakehi kammehi apāpakehi
puññehi me laddhaṃ idaṃ vimānam. 168. 25
30. Kin te vataṃ²⁰ kiṃ pana brahmacariyaṃ
kissa suciṇṇassa ayaṃ vipāko,
akkhāhi me nāgarāja²¹ tam atthaṃ:
kathan nu te laddhaṃ idaṃ vimānam. 169.
31. Rājā ahoṣim Magadhānam issaro 30
Duyyodhano nāma mahānubhāvo,

¹ Bd -iko. ² Bds add tā attano. ³ all three MSS. -i. ⁴ Cks ahaṃ. ⁵ Bd tada-
sutehaṃ. ⁶ Cks paccabhāsim, Bd pajhabhāsi. ⁷ Cks kiñci. ⁸ Bd avicca. ⁹ so
all three MSS. for ādu? ¹⁰ Bd tam. ¹¹ Bd -je. ¹² Cks tadajjha-. ¹³ Bd
dibbe-guṇe-. ¹⁴ Bd tadāsuhan, Bs tadassuhan. ¹⁵ Bd tadāsu, Bs tadāssu. ¹⁶
Cks tam. ¹⁷ Bd pajha-. ¹⁸ Bd vattaṃ.

- so¹ ittarāṃ jīvitāṃ saṃviditvā
asassataṃ vipariṇāmadhammaṃ 170.
32. Annaṃ ca pānaṃ ca pasannacitto
sakkacca dānaṃ vipulaṃ adāsi¹,
5 opānabhūtaṃ me gharaṃ tadāsi,
santappitā samaṇabrāhmaṇā² ca³. 171.
33. Tam me vataṃ⁴ taṃ pana brahmacariyaṃ
tassa suciṇṇassa ayaṃ vipā⁵ko,
ten' eva me laddham idaṃ vimānaṃ
10 pahūtabhakkhaṃ⁶ bahuannapānaṃ 172.
34. Naccehi gītehi upetarūpaṃ
ciraṭṭhitikaṃ⁶, na ca⁷ sassat' āyaṃ,
appānubhāvā taṃ mahānubhāvāṃ
tejassinaṃ hanti atejavanto,
15 kim eva dāṭhāvudha⁸ kiṃ paṭicca
hatthattham āgañchi⁹ vanibbakānaṃ. 173.
35. Bhayaṃ nu te anvagataṃ mahantaṃ
tejo nu te nānvagaṃ dantaṃ mūlaṃ,
kim eva¹⁰ dāṭhāvudha¹¹ kiṃ paṭicca
20 kilesaṃ āpajji vanibbakānaṃ. 174.
36. Na me bhayaṃ anvagataṃ¹² mahantaṃ
tejo na sakkā mama tehi hantaṃ,
sataṃ ca dhammāni sukittitāni
samuddavelā va duraccayāni. 175.
- 25 37. Cātuddasjīṃ pannarasiṇ c' Alāra¹³
uposathaṃ niccam upāvasāmi,
athāgamuṃ soḷasa bhojaputtā
rajjum gahetvāna dāhaṃ ca pāsāṃ. 176.

¹ so all three MSS. ² so all three MSS. for -ṇā brā-? ³ Bds add mālaṇca
gandhaṇca vīlepanaṇca pacipayaṃ yānaṃ upasayaṇca acchādanaṃ sayanamathanna-
pānaṃ sakkacca dānaṃ adāsi tattha ⁴ Bd vattaṃ. ⁵ Bd bahūta. ⁶ so
Bds; Cs -tikā, Ck -tikā. ⁷ Cks va. ⁸ Cks kimmeva-, Bd kimeva dhāvudha.
⁹ Bd āgacchi. ¹⁰ Cs kameva, Bd kiṃ meva. ¹¹ Bd dhāvudha. ¹² Cks anva-
gaṃ. ¹³ Ck ca ulāra, Cs calāra, Bd cālāra.

38. Bhetvāna nāsaṃ atikassa¹ rajjuṃ
nayaṃsu maṃ sampaṭiggayha² luddā,
etādisaṃ³ dukkhaṃ ahaṃ titikkhiṃ
uposathaṃ appaṭikopayanto. 177.
39. Ekāyane taṃ pathe addasāsiṃ⁴ 5
balena vaṇṇena upetarūpaṃ,
siriya⁵ ca⁶ paññāya ca bhāvito si,
kimatthiyaṃ nāga tapo karosi. 178.
40. Na puttahetu na dhanassa hetu (= IV ^{4 6 6} 11) 10
na āyuno cāpi Alāra hetu,
manussayoniṃ abhipatthayāno
tasmā parakkamma tato karomi. 179.
41. Tvaṃ lohitakkho vihatantaraṃso
alamkato kappitakesamassu
surosito⁶ lohita-candanena 15
gandhabbarājā va disā pabhāsasi⁷. 180.
42. Deviddhipatto si mahānubhāvo
sabbehi kāmehi samaṅgibhūto,
pucchāmi taṃ nāgarāje taṃ atthaṃ:
seyyo ito kena manussaloko. 181. 20
43. Alāra nāññatra⁸ manussalokā
suddhī ca⁹ saṃvijjati saññāmo vā,
ahaṃ ca laddhāna manussayoniṃ
kāhāmi jātīmarapaṇassa antaṃ. 182.
44. Saṃvaccharo me vusito¹⁰ tav' antiṇe, 25
annena pānena upaṭṭhito 'smi,
āmantayitvāna palemi¹¹ nāga,
cirappavuttho 'smi ahaṃ janinda. 183.
45. Puttā ca dārā c' anujīvino¹² ca 30
niccānusiṭṭhā upaṭiṭṭhate taṃ,

¹ Bā anti-. ² Bā samparipaggayha. ³ Cks -iṃ. ⁴ Bā addasaṃsu. ⁵ Cks -yāya, Bā siriya, omitting ca. ⁶ Ck sure-, Bā surohi-. ⁷ Ck -sasiṃ, Cs pabhāsi, Bā -āsi. ⁸ Cks na añ-. ⁹ Ck -iñca, Cs -iññca, Bā suddhivā. ¹⁰ Bā -ro va me vasato. ¹¹ Cks pha-, Bā pale-. ¹² Cks ca anu-, Bā ca manu-.

kaccin¹ nu te nābhisamsittha² koci,
piyaṃ hi me dassanaṃ tuyh' Alāra. 184.

46. Yathā ca mātā ca pitā c' agāre³
putto piyo paṭivihito va seyyo
tato pi mayhaṃ idha-m-eva seyyo
cittaṃ hi te nāga mayī pasannaṃ. 185.

47. Maṇi mama⁴ vijjati lohitaṃko⁵
dhanāhāro⁶ maniratanāṃ uḍāraṃ,
ādāya taṃ gaccha sakaṃ niketaṃ
laddhā dhanāṃ taṃ maṇim ussajassū⁷ 'ti. 186.

Tattha kinte vataṃ ti kiṃ tava vatasamādānaṃ, brahmacariyaṃ ti
seṭṭhacariyaṃ, opānabhūtaṃ ti catumahāpathe khatapokkharāṇi⁸ viya dham-
mikasamaṇabrahmaṇānaṃ yathāsukhaṃ paribhuñjitabbavibhavaṃ, na ca sassa-
tāyaṃ ti ciraṭṭhitikaṃ samānaṃ pi kataṃ⁹ mayhaṃ sassataṃ na hotīti me
15 kathesi, appānu bhāvā ti bhojaputte sandhāyāha, hantīti aṭṭhasu ṭhānesu
sūlehi vijjhantā kiṃkāraṇā haṇīsu, kiṃ paṭicca¹⁰ 'ti kiṃ sandhāya tvam tadā
tesaṃ hatthathāṃ¹¹ āgāñchi¹² vasaṃ upagato, vanibbakānaṃ ti bhojaputta
idha vanibbakā ti vuttā, tejo nu te nānvagaṃ dantaṃ mūlaṃ ti kiṃ nu tava
te¹³ bhojaputte disvā tadā bhayaṃ mahantaṃ anvagataṃ¹⁴ udāhu viṣaṃ danta-
20 mūlaṃ na anvagataṃ¹⁵, kilesaṃ ti dukkhaṃ, vanibbakānaṃ ti bhoja-
puttānaṃ santike, bhojaputte nissāya¹⁶ 'ti attho, tejo na sakkā mama tehi
hantun ti mama visatejo aññassa tejena abhihantun pi na sakkā, satan ti
Buddhādīnaṃ dhammānīti silasamādhīpaññākhaṇṭiyanuddaya mettābhāvanāsaṃ-
khātadhammā¹⁷, sukittitānīti suvaṇṇitāni sukathitāni, kiṃ ti katvā ti samudda-
25 velā va¹⁸, tāni hi¹⁹ tehi samuddavelā viya²⁰ sappurisehi jivikattha²¹ pi duracca-
yānīti vaṇṇitāni, tasma ahaṃ silabhedabhayaṃ khantimettāsamannāgato hutvā
mama kopassa²² silavelaṃ²³ atikkamitun nādāsīti ti āha, imissā pana Saṃkha-
pāladhammadesanāya dasa pāramiyo labbhanti, tadā hi M-ena sarīrassa paric-
cattabbhāvo dānapāramī, dhāma hoti, tathārūpeṇa pi visatejēna silassa abhinnaṭṭā
30 silapāramī, nāgabhavanato nikkhamitvā samāpadhammakaraṇaṃ²⁴ nekkhamma-
pāramī²⁵, idaṃ c' idaṃ ca kātum vaṭṭatīti saṃvidahanaṃ paññāpāramī, adhivā-
sanaviriyaṃ viriyāpāramī, adhivāsanakhaṇṭi khantipāramī, saccasamādānaṃ
saccapāramī, mama silaṃ na bhindissāmīti adhiṭṭhānaṃ²⁶ adhiṭṭhānapāramī.

¹ Bā kiñci. ² Ck -siddha, Bā -sambhittha. ³ Bā ca agāre. ⁴ Bā mayhaṃ, Ck mama. ⁵ Bā -taṅgo. ⁶ so all three MSS. for -haro? ⁷ Cā maṇimusa-, Bā maṇimassa-. ⁸ Ck Bā khaṇa-. ⁹ Bā cetāṃ. ¹⁰ Bā -ttaṃ? ¹¹ Bā -acchi. ¹² Bā tejo. ¹³ Bā anva-. ¹⁴ Bā -tāni dhammāni. ¹⁵ so Bā; Ck kintikatvā samuddavelaṃ, C - -velava. ¹⁶ Bā duraccayā ti in the place of tāni hi. ¹⁷ Ck -samuddena velāya-. ¹⁸ so Bā; Ck jivitaṃ. ¹⁹ Bā kopathassa, Bā gopayasa? ²⁰ Bā -dantāni. ²¹ Ck -dhammāni-. ²² Bā nikkhama-. ²³ Bā omīti adhi.

anuddayabhāvo mettāpāramī, vedanāya majjhatabhāvo upekkhāpāramī, athā-
 gamun ti ath' ekadivasam vammikamatthake nipannam disvā soḷasa bhojaputtā
 khararajjuṇ ca dalhapāsaṇ ca sūlāni ca gaheṭvā mama santikaṁ āgatā, bhett-
 vānā 'ti mama sarīraṁ aṭṭhasu thānesu bhinditvā kaṇṭakalatā pavesetvā, nā-
 sam atikassa¹ rajjun [ti thokaṁ gantvā sīsam² olambantaṁ disvā mahā-
 magge nipajjāpetvā puna nāsam pi me bhinditvā rajjun³ atikassa¹ kācakoti-
 yam⁴ laggetvā samantato pariggahetvā maṁ nayimsu, addasaṁsū 'ti samma
 Saṁkhaṇḍapāḷā te bhojaputtā ekāyane ekagamane⁵ jaṁghapadikamagge taṁ balena⁶
 vappena⁶ upetarūpaṁ passimsu, tvaṁ pana issariyasobhaggasiriyā ca paññāya ca
 bhāvito vaḍḍhito, so tvaṁ evarūpo samāno⁷ kimatthaṁ tapam karosī⁸, kim icchanto
 uposathāvāsaṁ vasasī⁹, silaṁ rakkhasīti¹⁰ pi pāṭho, ahaṁ ekāyane mahāmagge
 taṁ addasaṁ ti attho, abhipatthayāno ti patthento, tasmā ti yasmā
 manussayoniṁ patthemī tasmā viriyena parakkamitvā tapokammaṁ karomīti,
 surosito ti suanulitto¹¹, ito ti imambā nāgabhaṇā mama manussaloko
 kena uttaritaro ti¹², suddhīti maggaḥalanibbānasaṁkhātā¹³ visuddhi, sam-
 yamo ti silaṁ, idaṁ so manussaloko va¹⁴ Buddhapaccekaḥbuddhānaṁ uppattiṁ
 sandhāyāha, kāhāmīti attano appaṭisandhikabhāvaṁ¹⁵ karonto jātimaraṇassa
 antaṁ¹⁶ karissāmīti¹⁷, evaṁ mahārāja so Saṁkhaṇḍapālo manussalokaṁ vappe-
 sīti¹⁸, saṁvaḷḷcharo me ti evaṁ mahārāja tasmīṁ manussalokaṁ vappente
 ahaṁ pabbajjāya sinehaṁ katvā etad avocaṁ, tattha upaṭṭhito 'smīti¹⁹
 annapānehi²⁰ c' evaḷ dibbehi ca kāmagaṇehi pariciccho mānito²¹, paḷemīti²²
 paremī gacchāmi, cirappavuttho 'smīti²³ ahaṁ manussalokato cirappavuttho.
 nābhisaṁsitthā²⁴ 'ti kacci²⁵ nu²⁶ mama puttādisu koci taṁ nu akkosi
 paribhāsīti pucchati²⁷, nābhisaṁjjetthā²⁸ 'ti pāṭho, na kopesīti attho, paṭivī-
 hito ti paṭijaggito, maṇi mamaṁ ti sace samma²⁹ Alāro³⁰ gacchasi yeva
 evaṁ sante mama lohitamko³¹ dhanāharano³² sabbakāmadado maṇi saṁvijjati,
 taṁ ulāraṁ maṇiratanam ādāya tava gehaṁ gaccha, tattha imassanubhāvena
 yāvadicchakaṁ laddhā dhanam puna imaṁ maṇim ossajassu³³ ossajanto³³ ca
 aññattha anussajjivā³⁴ attano udakacāṭiyam ossajeyyāsīti³⁵ vatvā mayhaṁ
 maṇiratanam upanesīti vadati.

Evaṁ vatvā Alāro³⁰ „athāhaṁ mahārāja taṁ³⁵ nāgarā-
 jānaṁ³⁶ 'samma nāhaṁ dhanen' atthiko,⁹ pabbajitum pana

¹ Bā antikassa. ² Bā sīramme. ³ Bā vaṭṭarajjuṇ. ⁴ Bā kāja-. ⁵ Bā omits
 aka-. ⁶ Bā adda ca. ⁷ Bā adda si. ⁸ Bā adda ti. ⁹ Cks vassī, Bā vasi. ¹⁰
 Bā -asi addasāsīnti. ¹¹ Bā suṭhu-. ¹² Bā omits ti. ¹³ Ck -laṁnibbānaṇa-,
 Ck -laṁ nibbānaṇ-. ¹⁴ Bā yeva. ¹⁵ Cks -tikasaṇ-. ¹⁶ Bā jātiarāmarapaṇassaṇ-
 taṁ. ¹⁷ Cks -māti. ¹⁸ Bā -esi. ¹⁹ Ck -smīnti, Bā -smīnti. ²⁰ Bā -ṇena. ²¹
 Ck mānato, Bā hanito. ²² Cks phale-. ²³ -smīnti. ²⁴ Cks nābhisaṁsībha, Ck
 nābhisaṁsīcā. ²⁵ Bā kañci. ²⁶ Bā adda kho. ²⁷ Bā pucchī. ²⁸ Ck abhiya-
 jethā, Ck -tā, Bā nābhisaṁjjetā. ²⁹ Ck mama. ³⁰ Bā ā-. ³¹ Bā -taṅgo. ³²
 Bā -ko. ³³ Bā uṣa-. ³⁴ Bā manussaṁjjetvā. ³⁵ Bā omits taṁ. ³⁶ Bā adda
 etadavoca.

icchāmīti' pabbajitaparikkhāre yācitvā ten' eva saddhīm nāga-
bhavanā nikkhamitvā tam¹ nivattetvā Himavantaṃ pavisitvā
pabbajito² ti vatvā rañño dhammakathaṃ kathento gātha-
dvayam ā.:

- 5 48. Dīṭṭhā mayā mānusikāpi kāmā
asassatā vipariṇāmadhammā,
ādīnavaṃ kāmagaṇesu disvā
saddhāy' ahaṃ pabbajito 'mhi rāja. 187.
49. Dumapphalān' eva³ patanti mānavā⁴
10 daharā ca vuddhā⁵ ca sarīrabhedā,
etam pi disvā⁶ pabbajito 'mhi rāja
apaṇṇakaṃ sāmāññaṃ eva seyyo. 188.

Tattha saddhāyā ti kammaṇ ca phalaṇ ca nibbānaṇ ca saddahitvā. du-
mapphalāneva ti yathā rukkhaphalāni pakkāni pi apakkāni pi patanti tathā
15 daharā ca vuddhā ca patanti, apaṇṇakaṃ ti aviruddhaṃ niyyānikaṃ, sā-
māññaṃ eva seyyo ti pabbajjā va uttamā ti pabbajjāya guṇaṃ disvā pab-
ajito 'mhi mahārājā ti.

Tam sutvā rājā anantaraṃ gātham āha:

50. Addhā have sevitabbā sapaññā
20 bahussutā ye bahuṭṭhānacintino,
nāgaṇ ca sutvāna tavaṇ c' Alāra
karomi⁶ puññāni anappakānīti. 189.

Tattha ye bahuṭṭhānacintino ti ye ca⁷ bahūni kārāṇāni⁸ jānanti,
nāgaṇ⁹ ti tathā appamādavahāriṇ¹⁰ nāgarājānaṃ ca tava ca¹¹ vacanaṃ sutvā.

- 25 Ath' assa ussāhaṃ janento tāpaso osānagātham ā.:

51. Addhā have sevitabbā sapaññā
bahussutā ye bahuṭṭhānacintino,
nāgaṇ ca sutvāna mamaṇ ca rāja
karohi puññāni anappakānīti. 190.

¹ Cks omitt tam. ² so all three MSS. for -nīva? ³ Cks -pa-. ⁴ Bđ vuḍḍhā. ⁵
so all three MSS. for disvāpi tam? ⁶ Bds kāmāni. ⁷ Ck va, Bđ omitt ca. ⁸
C* kārāṇakārāṇāni, C* kārāṇakārāṇāni. ⁹ Bđ nāgaṇicā. ¹⁰ Bđ -rīnaṃ. ¹¹
Cks tava, Bđ tam, all three MSS. omitting ca.

Evam so rañño dh. desetvā tatth' eva cattāro vassāna-
māse vasitvā¹ puna Himavantam gantvā yāvajīvam cattāro
brahmavihāre bhāvetvā Brahmālokūpago ahosi. Saṅkhapālo
pi yāvajīvam uposathavāsam vasi², rājā ca dānādīni puññāni
karitvā yathākamman gato.

5

S. i. d. ā. j. s.: „Tadā pitā tāpaso Kassapo ahosi, Bārāṇasirājā
Anando. Alāro Sāriputto. Saṅkhapālo aham evā“³ ti. Saṅkhā-
pāla jātakaṃ.

5. Cullasutasomajātaka.

Amantayāmi nigaman ti. Idam S. J. v. nekkhammapāramim 10
ā. k Paccuppannavatthum Mahānārada-kassapa-jātakasadisam eva.

A. pana Bārāṇasī³ Sudassanam nāma nagaram ahosi, tam
Brahmadatto nāma rājā ca⁴ ajjhāvasi. B. tassa aggamaheṣiṇyā
kucchimhi nibbatti, tassa⁵ puñṇacandasassirikaṃ⁶ mukham
ahosi, ten' assa Somakumāro ti nāman karimso. So viññū- 15
tam patto⁷ sutavitto⁸ savanasilo ahosi, tena nam Sutasomo
ti sañjānimso. So vayappatto Takkaṣilāya⁹ sippam¹⁰ uggahetvā
āgato pitu santikā setacchattam labhitvā dhammena r. kāresi,
mahantam issariyam ahosi, tassa Candadevi-pamukhāni soḷasa
itthiṣahassāni ahesum. So aparabhāge puttadhītāhi vaḍḍhento 20
gharāvāse anabhirato araññam pavisitvā pabbajitukāmo ahosi.
So ekadivasam kappakam āmantetvā „yadā me samma siras-
sim phalitam¹¹ passeyyāsi atha me āroceyyāsīti“ āha. Kap-
pako tassa vacanam sampañcchitvā aparabhāge phalitam¹¹
disvā ārocetvā „tena hi nam samma kappaka uddharitvā 25
mama hatthe patiṭṭhāpehīti“ vutto¹² suvaṇṇasaṇḍāsena ud-
dharitvā hatthe ṭhapesi. Tam disvā M. „jarāya me sarīram
abhibhūtan“ ti bhīto tam phalitam gahetvā va¹³ pāsādā otaritvā

¹ Bā pavisetvā. ² Bā -itvā. ³ Cks -siyam. ⁴ Bā omits ca. ⁵ Bā adds pana.
⁶ so all three MSS. ⁷ Bā -tappatto ⁸ Ck -citto? ⁹ Bā -yam. ¹⁰ Bā sabba-
sippāni. ¹¹ Bā pa-. ¹² Bā -e. ¹³ Bā pi.

mahājanassa dassanaṭṭhāne paññattarājapallamke¹ nisīditvā
senāpatipamukhāni asītiarmacasahassāni purohitapamukhāni
saṭṭhibrahmaṇasahassāni aññe ca² raṭṭhikanegamaḍayo bahū
pakkosāpetvā „sirasmim me phalitaṃ jātaṃ³, mahallako 'smi,
5 mama pabbajjabhāvaṃ⁴ jānāthā⁵“ 'ti paṭṭhamam g. ā.:

1. Āmantayāmi nigamaṃ mittāmacce parisaje⁶:

sirasmim phalitaṃ jātaṃ, pabbajjam dāni roc' ahan⁶ ti. 191.

Tattha āmantayāmi jānāpemi, rocahan⁶ ti roceṃi ahaṃ, tassa me
bhonto pabbajjabhāvaṃ⁴ jānāthā⁵ 'ti.

10 Taṃ sutvā tesu ekeko visāḍappatto⁷ hutvā

2. Abhumme kathan nu bhaṇasi

sallam me deva urasi kampesi,

sattasatā te bhariyā

kathan nu te tā bhavissantiti g. ā. 192.

15 Tattha abhumme ti avaddhim⁸, urasikampesiṭi urasmim nisitaṃ⁹
sattiṃ cāresi¹⁰, sattasatā ti samajātikā khattiyakāñña sandhāy' etaṃ vuttaṃ,
kathan nu te tā bhavissantiti tāta tava bhariyāyo¹¹ taya pabbajite anāthā
nippaccayā kathan bhavissantī¹², etā anāthā katvā tumhākaṃ pabbajjā nāma
yuttā¹³ ti.

20 Tato M. tatiyaṃ gātham āha:

3. Paññāyihinti etā,

daharā, aññaṃ pi tā gamissantī,

saggañ ca¹⁴ paṭṭhayāno¹⁵

tena-m-ahaṃ¹⁶ pabbajissāmi. 193.

25 Tattha paññāyihintīti attano kammaṇa paññāyissantī, ahaṃ etāsaṃ kiṃ
homi, sabbā p' etā daharāyo, añño¹⁷ rājā bhavissati, taṃ etā gamissantīti.

Amaccā¹⁸ B-assa paṭivacanam dātuṃ asakkontā¹⁹ tassa
mātu santikaṃ gantvā tam atthaṃ ārocesuṃ. Sā turitaturitā

¹ C^s -ttam-, B^d -tte- ² C^s añña. omittīng ca. ³ B^d adds ahaṃ. ⁴ B^d
pappajita-. ⁵ C^s paṛisajje ca, B^d paṛisajje ⁶ B^d rocahan. ⁷ B^d visāḍappatto.
⁸ C^s -i, B^d avuḍhi. ⁹ B^d sunissitatetaṃ. ¹⁰ C^s vā-. ¹¹ B^d -riyā. ¹² B^d -tīti.
¹³ B^d nayuttā. ¹⁴ B^d cassa. ¹⁵ B^d payaṭṭhayamāno. ¹⁶ B^d tena ahaṃ. ¹⁷ C^s B^d
-e. ¹⁸ B^d -ccādayo. ¹⁹ all three MSS. -to.

āgantvā „saccam kira tvaṃ tātā pabbajitukāmo“ ti vatvā dve
gāthā¹ abhāsi:

4. Dulladdham me āsi²

Sutasoma yassa te ahaṃ³ mātā

yaṃ me vilapantiyā

5

anapekho pabbajasi deva. 194.

5. Dulladdham me āsi⁴

Sutasoma yaṃ tām ahaṃ vijāyissam

yaṃ me vilapantiyā

anapekho pabbajasi deva. 195.

10

Tattha dulladdham ti yaṃ etaṃ mayā⁵ labhantiya puttāṃ jammaṃ
laddham ti dulladdham, yaṃ me ti yena kāraṇena mayi nānappakāraṃ⁶ vila-
pantiyā tvaṃ pabbajitum icchasi tena kāraṇena tādisassa puttassa labhanam
mama⁷ dulladdham nāma.

B. evaṃ paridevamānāya pi mātārā⁸ saddhiṃ kiñci na 15
kathesi. Sā roditvā sayam eva ekamantaṃ ahosi. Ath' assa
pitu ārocesum. So āgantvā⁹ ekaṃ tāva g. ā.:

a. Ko nāṃ' eso dhammo

Sutasoma kā¹⁰ nāma pabbajjā

yaṃ no amhe jīṇṇe¹¹

20

anapekho pabbajasi devā 'ti. 196.

Tattha yaṃ no amhe ti yaṃ tvaṃ amhākaṃ putto samāno amhe¹²
jīṇṇe patijaggitabbakāle apatijaggitvā papāte silaṃ¹³ pavaṭṭento viya chaḍḍetvā
anapekho pabbajasi, tena taṃ vadāmi: ko nāṃ' eso tava dhammo ti adhippāyo.

Taṃ sutvā M. tuṇhī ahosi. Atha naṃ pitā „tātā Suta- 25
soma sace pi te mātāpitūsineho¹⁴ n' atthi puttadhītarō te bahū
taruṇā, ne¹⁵ tayā vinā vattitum na sakkhissanti, tesam vuddhip-
pattakāle¹⁶ pabbajissasīti“ sattamaṃ g. ā.:

¹ Bā -āyo. ² Cā Bā asi. ³ Bā homahaṃ. ⁴ Bā asi, Cā ādi. ⁵ Cā adds taṃ
etaṃ. ⁶ Bā -raṇaṃ. ⁷ Bā omits mama. ⁸ Cā -rāya. ⁹ Bā ga-. ¹⁰ Bā adds
ca. ¹¹ Cā -o. ¹² Cā add hi. ¹³ all three MSS. si-. ¹⁴ Bā -tūsu si-. ¹⁵
Bā omits ne. ¹⁶ Bā vuddhi.

7. Puttāpi tuyhaṃ bahavo
dahaṛā appattayobbanā,
mañjū te¹ taṃ apassantā
maññe dukkhaṃ nigacchantīti². 197.

5 Tattha mañjū ti madhuravacanā nigacchantīti nigacchissanti kāyika-
cetasikadukkhaṃ paṭilabbhissantīti maññāmi.

Taṃ sutvā M. gātham āha:

8. Puttehi ca me etehi
daharehi appattayobbanehi
10 mañjūhi sabbehi pi tumhehi
cīram pi katvā vinābhāvo³ ti. 198.

Tattha sabbehi pi tumhehīti tāta na kevaṇaṃ⁴ puttehi⁵ eva atha kho
tumhehi pi⁶ sabbasaṃkhārehi cīram pi katvā⁷ dīgham addhānaṃ thatvāpi vinā-
bhāvo⁸ va niyato, sakalasamīmaṃ pi⁹ lokasannivāse ekasaṃkhāro pi nicco nāma
15 n' atthīti.

Evam M. pitu dh.⁹ kathesi. So tassa dhammakathaṃ¹⁰
suvā tuṇhī ahosi. Ath' assa sattasatānaṃ bhariyānaṃ āroca-
yimsu, tā pāsādā oruyha tassa santikam āgantvā goppakesu¹¹
gahetvā paridevamānā

20 9. Chinnaṃ nu tuyhaṃ hadayaṃ
ādu karunā ca n' atthī amhesu
yaṃ no pi¹² kandantiyo
anapekko pabbajasi devā¹³ ti g. ā. 199.

Tass' attho: sāmi Sutasoma amhe hi¹⁴ vidhavā katvā gacchantassa appa-
25 mattakassa pi sinehassa¹⁵ abhāvena chinnaṃ nu tava amhesu hadayaṃ udāhu
karunāya abhāvena kāruṇīyaṃ vā n' atthī yaṃ no evaṃ kandantiyo¹⁶ pahāya
pabbajasīti

M. tāsāṃ pādamūle pavattetvā paridevamānānaṃ taṃ¹⁷
paridevaṃ¹⁸ sutvā anantaraṃ g. ā.:

¹ Cks add pi. ² Cks dukkhānigacch-. ³ Bds thatvā vināsaḥbhāvo. ⁴ Cks
-lañca. ⁵ Bds add aññehi pi. ⁶ Bd omits cīrampi katvā. ⁷ Bd vināsa-. ⁸
Cks add hīve. ⁹ Bds dhammakathaṃ. ¹⁰ Bd omits dhamma. ¹¹ all three
MSS goppa-. ¹² Cs Bd vi. ¹³ Bd omits hi. ¹⁴ Bd vik-. ¹⁵ Bd omits taṃ.
¹⁶ Bd -vasaddaṃ.

10. Na ca mayhaṃ chinnaṃ hadayaṃ
atthi karuṇāpi mayhaṃ tumhesu,
saggaṇ ca patthayāno¹
tena-m-ahaṃ² pabbajissāmiti. 200.

Tattha saggaṇcā 'ti ahaṃ saggaṇ ca patthayāno³ yasmā cāyaṃ⁴ pab-⁵
bajja nāma Buddhādihi vappitā tasmā pabbajissāmi tumhe mā cintayitthā 'ti
tā assāsesi.

Ath' assa aggamahēsiyā ārocesuṃ, sā garubhārā pari-
puṇṇagabbhāpi samānā āgantvā M-aṃ vanditvā ekamante
ṭhitā tisso gāthā⁵ abhāsi:

10

11. Dulladdham me āsi⁶
Sutasoma yassa⁷ te ahaṃ bhariyā
yam me vilapantiyā
anapekho pabbajasi deva. 201.

12. Dulladdham me āsi⁶
Sutasoma yassa te ahaṃ bhariyā
yam maṃ kucchimatim⁸ santim⁹
anapekho pabbajasi deva. 202.

15

13. Paripakko me gabbho
kucchigato, yāva naṃ vijāyāmi
māhaṃ ekā vidhavā
pacchā dukkhāni addakkhin ti. 203.

20

Tattha yamme ti yasmā mama vilapantiyā tvam anapekho pabbajasi
tasmā yaṃ mayā tava santikā aggamahesiṭṭhānaṃ laddhaṃ taṃ dulladdham me
dutiya-gāthāya⁹ yasmā maṃ tvam kucchimatim¹⁰ santim¹⁰ palāya anapekko pabba-²⁵
jasi tasmā yaṃ mayā tava bhariyattaṃ taṃ dulladdham me ti attho, yāva naṃ
ti yāva ahaṃ¹¹ taṃ gabbhaṃ vijāyāmi tāva adhivāsehitī.

Tato M. gātham āha:

14. Paripakko te gabbho
kucchigato, iṃgha naṃ vijāyassu

30

¹ Bā pathayamāno. ² Ck tena mayhaṃ, Bā tena ahaṃ. ³ Bā pathayanto. ⁴
Bā ayaṃ. ⁵ Bā -āyo. ⁶ Bā asi. ⁷ Ck sassa, Bā passa. ⁸ Bā me kucchipaṭi-
sandhi. ⁹ so Ck'; Bā -kathaya? ¹⁰ Bā kucchipaṭisaudhi. ¹¹ Bā yāvāhan.

puttaṃ anomavaṇṇaṃ,
taṃ hitvā pabbajissāmīti. 204.

Tattha puttaṃ ti bhadde tava gabbho paripakko ti jānāmi, tvaṃ pana
vijāyamanā puttaṃ vijāyissasi na dhītarāṃ, sā tvaṃ sotthinā vijāyassu puttaṃ,
5 ahaṃ pana saddhiṃ taya taṃ puttaṃ hitvā pabbajissāmi yevā 'ti.

Sā tassa vacanaṃ sutvā sokaṃ sandhāretuṃ asakkontī
„ito dāni paṭṭhāya deva amhākaṃ siri nāma n' atthīti“ ubholi
hatthehi hadayaṃ dhārayamānā¹ assūni puñjantī mahasaddena
paridevi. Atha naṃ samassāsento M.:

10 15. Mā tvaṃ Candē rudi²
mā soci vanatimiramattakkhi, (IV ²⁸⁵/₂₄)
āroha³ ca pāsādaṃ,
anapekho ahaṃ gamissāmīti g. ā. 205.

Tattha mā tvaṃ Candē rudīti⁴ bhadde Candā devī tvaṃ mā rodi
15 mā soci, vanatimiramattakkhīti⁵ girikaṇṇikasamānanette⁶, Pāliyaṃ pana
kovīlaratambakkhīti likhitaṃ, tassa⁷ kovīlārapupphaṃ⁸ viya tambanette ti attho.

Sā tassa vacanaṃ sutvā ṭhātuṃ asakkontī pāsādaṃ āruya
rodamānā nisīdi. Atha naṃ B-assa jeṭṭhaputto disvā „kin
nu kho me mātā rodantī nisinnā“ 'ti taṃ pucchanto:

20 16. Ko taṃ amma kopesi,
kim rodasi pekkhasi⁹ ca maṃ bālhaṃ,
ghātemi kaṃ avajjhaṃ
ñātinaṃ udikkhamānānaṃ ti g. ā. 206.

Tattha kopesīti amma ko nāma taṃ kopesi, ko te appiyaṃ akasi,
25 pekkhasi⁹ cā 'ti maṃ bālhaṃ pekkhantī¹⁰ kimkāraṇā rodasīti adhippāyo.
ghātemi kaṃ avajjhaṃ¹¹ ti aghātetabbhaṃ pi kaṃ attano ñātinaṃ udikkha-
mānānaṃ¹² nēva akkhāhi me ti pucchati.

Tato devī gātham āha:

17. Na hi so sakkā hantuṃ
30 jivitāvī yo¹³ maṃ [tātā¹⁴] kopesi,

¹ Bā vāra-. ² Cks rucci. ³ Cks -hañ, B -hiṃ. ⁴ Cks ruccīti. ⁵ Cks -netta,
Bā -nnakapuppasa-. ⁶ Bā -rarattakkhīti. ⁷ so Cks; Bā -ā. ⁸ Cks -ā. ⁹
Ck -siri, Cs -sī. ¹⁰ Bā -taṃ. ¹¹ Bā taṃ avajjhaṃ ghātemi. ¹² Cks ude-
¹³ Cks so. ¹⁴ Bā tāta.

pitā te mañ tātā avaca:

anapekkho ahañ gamissāmīti. 207.

Tattha vijitāvīti tātā yo mañ imissā paṭhaviyā vijitāvī kopesi appiya-samudācārena me hadaye kopañ ca sokañ ca pavesesi so tayā hantum na sakkā, mañ hi tātā tava pitā ahañ rajjasirīñ ca tañ ca pahāya araññañ pavisitvā 5 pabbajissāmīti avaca, idañ me rodanakāraṇaṇ ti.

So tassā vacanañ sutvā va¹ „amma, kin nāma tvañ kathesi, nanu evañ sante mayañ anāthā² bhavissāmā“³ ‘ti paridevanto

18. Yo ‘hañ pubbe niyyāmi

10

uyyānañ mattakuñjare⁴ ca yodhemi

Sutasome pabbajite

kathan nu dāni karissāmīti g. ā. 208.

Tass’ attho: yo ahañ pubbe caturājaññayuttañ⁵ sabbālaṇkārāpatimaṇḍitañ rathañ abhiruyha uyyānañ gacchāmi mattakuñjare yodhemi aññehi ca 15 assakīlādīhi kīlāmi sv-āhañ idāni Sutasome pabbajite kathañ karissāmīti.

Ath’ assa kaniṭṭhabhātā sattavassiko te ubho pi⁶ rodante disvā mātarañ upasaṃkamtivā „amme⁷ kimkāraṇā⁸ rodathā“ ‘ti pucchitvā tam atthañ sutvā „tena hi mā rodatha, ahañ tāt’ assa⁹ pabbajitum na dassāmīti“ ubho pi te assāsetvā 20 dhātiyā saddhim pāsādā oruyha pitu santikañ gantvā „tātā tvañ kira amhe akāmake pahāya ‘pabbajāmīti’ vadasi, ahañ te pabbajitum na dassāmīti“ pitarañ gīvāya daḥhañ gahetvā

19. Mātuc ca¹⁰ me rudatyā¹¹

jetthassa ca bhātuno akāmassa

25

hatthe pi te gahessam,

na hi gañchisi¹² no akāmānañ ti g. ā. 209.

M. cintesi: „ayam me paripanthakaro ti, kena nu kho nañ upāyena paṭikkamāpeyya“ ti, tato dhātīm oloketvā „amma dhāti hand’ imañ mañikkhandhapilandhanañ¹³ tav’ eso 30

¹ Ck ca, Bđ omits va. ² Bđ adds nāma. ³ Cks omit matta. ⁴ Cks -ā, Bds catuāj-. ⁵ Cks ml. ⁶ Cs -a, Bđ amhe. ⁷ Bds add tumbe. ⁸ Bđ tāpassa, Bs tāvassa. ⁹ Bđ -tuñca. ¹⁰ Ck rudamityā, Bđ rudatyāsi. ¹¹ Bđ gacchasi, Cks gañjisi. ¹² Cks -ampil-.

hoti¹. puttāṃ apanehi, mā me antarāyaṃ karitī² sayāṃ puttāṃ
hatthe gahetvā apānetuṃ asakkonto tassā lañcaṃ paṭijānitvā

20. Uṭṭhehi tvaṃ dhāti,

imaṃ kumāraṃ ramehi aññattha,

5 mā me paripantham akā

saggaṃ mama patthayānassā 'ti g. ā. 210.

Tattha imaṃ kumaraṃ ti amma dhāti tvaṃ uṭṭhehi, imaṃ kumaraṃ
apānetvā āgantvā imaṃ maṇiṃ gahetvā aññattha naṃ abhiramehi.

Sā lañcaṃ labhitvā² kumāraṃ saññāpetvā ādāya aññattha

10 gantvā paridevamānā

21. Yan nūn' imaṃ jaheyyaṃ³

pabhaṃkaraṃ, ko nu me n' attho⁴,

Sutasome pabbajite

kin nu me naṃ karissāmiti g. ā. 211.

15 Tass' attho: yan nuna ahaṃ imaṃ lañcatthāya gahiṃ taṃ pabhaṃkaraṃ
suppabhāsaṃ maṇiṃ jaheyyaṃ³, ko nu mayhaṃ Sutasomanarinde⁵ pabbajite
iminā attho, kin nu me taṃ⁶ karissāmi⁷, ahaṃ tasmaṃ pabbajite imaṃ⁸
labhissāmi, labhantī pi ca kin nu etaṃ karissāmi, passatha me kamman ti.

Tato mahāsenagutto cintesi: „ayaṃ rājā 'gehe me dhanāṃ'

20 mandan' ti saññaṃ karoti maññe, bahubhāvaṃ assa¹⁰ kathessā-
mīti¹¹ so uṭṭhāya vanditvā

22. Koso ca tuyhaṃ vipulo,

koṭṭhāgāraṃ ca tuyhaṃ paripūraṃ¹¹,

paṭhavī ca tuyhaṃ vijitā¹²,

25 ramassu mā pabbaja¹³ devā 'ti g. ā. 212.

Taṃ sutvā M. gātham āha:

23. Koso mayhaṃ vipulo,

koṭṭhāgāraṃ ca mayhaṃ paripūraṃ,

paṭhavī ca mayhaṃ vijitā,

30 naṃ¹⁴ hitvā pabbajissāmiti. 213.

¹ B^d -tu. ² B^d gahetvā. ³ B^d dadeyyaṃ. ⁴ so C^k for me ten' attho? B^d
me iminā attho, B^s -iminattho. ⁵ B^d -me-. ⁶ C^s naṃ, B^d na. ⁷ B^d -miti.

⁸ C^k add na. ⁹ B^d vana? C^s danaṃ. ¹⁰ B^d bahutāpassa. ¹¹ C^k add saṃ.

¹² C^k -ta, B^d -tavi. ¹³ B^d -ji. ¹⁴ C^s B^d taṃ.

Taṃ sutvā tasmim̐ apagate Kulavaddhanasetthi nāma
uttahāya vanditvā g. ā.

24. Mayham pi dhanam̐ pahūtam̐
sainkhātum̐ no pi deva sakkomi,
tan te dadāmi sabbam̐¹,
ramassu mā pabbaja⁴ devā 'ti. 214.

5

Taṃ sutvā M. gātham āha:

25. Jānāmi dhanam̐ pahūtam̐
Kulavaddhana pūjito tayā c' asmi,
saggañ ca patthayāno
tena aham̐³ pabbajissāmiti. 215.

10

Taṃ sutva Kulavaddhane apagate⁴ Somadattam̐ nāma
kanitthabhbhātaram̐ āmantetvā „tāta aham̐ pañjaraparikkhitto⁵
vanakukkuṭo viya ukkanthito, mam̐ gharāvāse arati⁶ abhi-
bhavati, ajj' eva pabbajissāmi⁷, tvaṃ imam̐ r. paṭipajjā“ 'ti⁸ 15
r. niyyādentō

26. Ukkantthito smi bālham̐,
arati mam̐ Somadatta āvisati⁹,
bahukāpi¹⁰ antarāyā¹¹,
ajj' ev' aham̐¹² pabbajissāmiti g. ā. 216.

20

Taṃ sutvā so pi pabbajitukāmo tam̐¹³ dīpento itaram̐ g. ā.

27. Idañ ca tuyham̐ rucitam̐
Sutasoma ajj' evā dāni tvaṃ¹⁴ pabbaja¹⁵,
aham̐ pi pabbajissāmi,
na ussahe tayā vinā aham̐ thātun¹⁶, ti. 217.

25

Atha nam̐ so paṭikkhipitvā upaddhag. ā.

- 28^a. Na hi sakka¹ pabbajitum̐,
nagare na hi paccati janapade vā¹⁷ ti. 218.

¹ Bd -mpi. ² Bd -ji. ³ Cks mayham̐ ⁴ Bd adds mahāsatto. ⁵ Bds -pak-
khitto. ⁶ Bd anabhirati. ⁷ Cks -mīti. ⁸ Bd paṭiccādihi. ⁹ Bd āgissati, B^s vis-
sati. ¹⁰ Bds add me ¹¹ Cks -ya. ¹² Bds āham̐. ¹³ Cks -kāman. ¹⁴ Cks
omit tvaṃ. ¹⁵ Cks pabbajjam̐, Bds pabbajja ¹⁶ Bd kātun. ¹⁷ Bds cā.

Tattha na hi paccatīti idaṃ n' eva tāva¹ mama pabbajjādhippāyaṃ
 sutva va imasmiṃ dasayojanike² Sudassananagare ca sakalajanapade ca na
 parcati, koci uddhane aggiṃ na jāleti³, amhesu pana dvīsu pabbajitesu anātha
 ca raṭṭhavāsino bhavissanti, tasmā na hi sakkā tayā pabbajitum, aham eva
 5 pabbajissāmi.

Taṃ sutvā mahājano M-assa pādamūle pavatṭitvā⁴ pari-
 devanto

28^b. Sutasome pabbajite

kathan nu dāni karissāmā⁵ 'ti āha. 218.

10 Tato M. „alaṃ, mā socittha, ahaṃ ciraṃ pi ṭhatvā tum-
 hehi vinā bhavissāmi, uppannasamkhāro hi nicco nāma n'
 atthīti“ mahājanassa dh. desento⁶

29. Upanīyat' idaṃ maññe (IV ²⁸⁴/₉)

parittaṃ udakaṃ va caṃgavāramhi⁶,

15 evaṃ suparittake jīvite

na-ppamajjitukālo⁷. 219.

30. Upanīyat' idaṃ maññe

parittaṃ udakaṃ va caṃgavāramhi⁶,

evaṃ suparittake jīvite

20 atha bālā pamajjanti. 220.

31. Te vadḍhayanti⁸ nirayaṃ

tiracchānayaniṃ ca pettivisayaṃ ca,

taṇhābandhanabaddhā⁹

vadḍhenti asurakāyaṃ ti āha. 221.

25 Tattha upanīyatidaṃ maññe ti tāta idaṃ jīvitam upanīyatīti ahaṃ
 maññāmi, aññesu sutteru upasamharanatto upanayanatto¹⁰ idha pana pari-
 yādānatto, tasmā yathā parittaṃ udakaṃ rajakānaṃ khāracaṃgavāre¹¹ pak-
 khittaṃ sīghaṃ pariyādiyati tathā jīvitam pi, evaṃ suparittake jīvite taṃ
 parittakaṃ āyusamkhāraṃ gaheva vicarantānaṃ sattānaṃ na puññakiriya-
 30 pamajjitum¹² kālo, appamādo va¹³ kātum vatṭatīti ayam ettha attho, atha
 bālā pamajjantīti ajarāmarā viya hutvā gūthakalale sūkarā viya kāmapiṃke

¹ so Bā; Ck^a idaṃ nevatava. ² Bā dvādasa-. ³ Bā jālehi, Ck^a jaleti. ⁴ Bā
 pavatettvā. ⁵ Bā kathento. ⁶ Bā caṃka-. ⁷ Bā na ca papajjitu-. ⁸ Bā
 vadḍhanti. ⁹ Bā taṇhāyabandhanam-. ¹⁰ Bā -niyya-. ¹¹ Bā -caṃka-. ¹² Bā
 papajj-. ¹³ Bā ca.

nimujjantā¹ pamajjanti, asurakūyaṇ ti² kālakañjakaasurayoniṇ ca³ vadḍhen-
tīti⁴ attho.

Evam M. mahājanassa dh. desetvā Pupphakaṃ nāma
pāsādaṃ āruyha sattamāya bhūmiyā t̥hito khaggena cūlaṃ
chinditvā „ahaṃ tumhākaṃ kiñci na homi, attano rājanaṃ 5
gaṇhathā“ 'ti savethanacūlaṃ mahājanassa antare khipi. Taṃ
gahetvā mahājano bhūmiyaṃ pavatṭento⁵ vippavatṭento⁶ pari-
devi, tasmim̐ thāne mahantaṃ rajaggaṃ utthahi, paṭikkamitvā
t̥hitajano taṃ oloketvā „raññā' cūlaṃ chinditvā savethanacūlaṃ
mahājanantare khittā bhavissati, tenāyaṃ pāsādassa avidūre 10
rajavattī uggaṭā“ ti paridevanto

32. Uhaññate rajaggaṃ

avidūre Pupphakaṃhi⁸ pāsāde,

maññe no kesā¹⁰ chiunnā

yasassino dhammarājassā 'ti g. ā. 222.

15

Tattha uhaññate ti utthahati, rājaggaṇ ti rajakkhandho, avidūre
ti ito ambhakaṃ t̥hitat̥thānato avidūre, Pupphakam̐hīti Pupphakapāsādassa
samīpe, maññe no ti ambhakaṃ dhammarājassa kesā chiunnā bhavissantīti
maññe.

M. pi paricārakaṃ¹¹ pesetvā pabbajitaparikkhāre āharā- 20
petvā kappakena kesamassuṃ oharāpetvā alamkāraṃ sayana-
pit̥the pādetvā rattapaṭṭānaṃ¹² dasāni chinditvā tāni kāsāyāni
nivāsetvā mattikāpattaṃ¹³ vāmamsakūṭe¹⁴ laggetvā kattara-
daṇḍaṃ ādāya mahātale aparāparaṃ caṃkamitvā pāsādā ota-
ritvā antaravithiṃ paṭipajji, gacchantam̐ pana taṃ¹⁵ na koci 25
sañjāni. Ath' assa sattaasatā khattiyakaññā pāsādaṃ abhirū-
hitvā taṃ adisvā ābharanabhaṇḍam̐ eva disvā otaritvā avase-
sānaṃ soḷasasahassānaṃ itthīnaṃ santikaṃ gantvā „tumhā-
kaṃ piyasāmiko Sutasomo mahissaro pabbajito“ ti mahā-
saddena paridevamānā¹⁶ bahi nikkhamimsu. Tasmim̐ khaṇe 30

¹ Bā adds viya. ² Cks omit asu-. ³ Bā -kañcika-. ⁴ Cks vadḍhanti-, Bā
vadhanti-. ⁵ Bā -tt-. ⁶ Bā omits vi-. ⁷ Bā -o-. ⁸ Bā -nā-. ⁹ Bā adds ca.
¹⁰ Cks -e. ¹¹ Bā -ikaṃ. ¹² Ck -t̥tha, Bā -paṭā-. ¹³ Bā -ka-. ¹⁴ Bā vāma-
amsa-. ¹⁵ Bā omits taṃ. ¹⁶ Bā adds va.

mahājano tassa pabbajitabhāvaṃ aññāsi, sakalanagaraṃ saṃ-
 khubhitvā „rājā kira no pabbajito“ ti¹ rājadvāre sannipati,
 mahājano „rājā idha bhavissati, ettha bhavissatīti“ pāsāda-
 dīni² paribhogatthānāni gantvā rājānaṃ adisvā

- 5 33. Ayam assa pāsādo
 suvaṇṇo³ pupphamalyavītikiṇṇo
 yamhi-m-anuvaricari rājā
 parikiṇṇo itthāgārehi. 223.
- 10 34. Ayam assa pāsādo
 sovaṇṇo³ pupphamalyavītikiṇṇo
 yamhi-m-anuvaricari rājā
 parikiṇṇo nātisaṃghena. 224.
- 15 35. Idam assa kūtāgāraṃ
 sovaṇṇaṃ pupphamalyavītikiṇṇaṃ
 yamhi-m-anuvaricari rājā
 parikiṇṇo itthāgārehi. 225.
- 20 36. Idam assa kūtāgāraṃ
 sovaṇṇaṃ pupphamalyavītikiṇṇaṃ
 yamhi-m-anuvaricari rājā
 parikiṇṇo nātisaṃghena. 226.
- 25 37. Ayam assa asokavanikā
 supupphitā sabbakālīkā ramma
 yamhi-m-anuvaricari rājā
 parikiṇṇo itthāgārehi. 227.
- 30 38. Ayam assa asokavanikā
 supupphitā sabbakālīkā ramma
 yamhi-m-anuvaricari rājā
 parikiṇṇo nātisaṃghena. 228.
- 30 39. Idam assa uyyānaṃ
 supupphitaṃ sabbakālīkaṃ rammaṃ

¹ Bd adds tadā. ² Ck -e, Bd -a. ³ C^o -e, Bd -a.

yamhi-m-anuvarī rājā
parikiṇṇo itthāgārehi. 229.

40. Idam assa uyyānaṃ
supphitaṃ sabbakālikaṃ rammaṃ
yamhi-m-anuvarī rājā
parikiṇṇo nātisaṃghena. 230.

5

41. Idam assa kaṇikāravanaṃ
supphitaṃ sabbakālikaṃ rammaṃ
yamhi-m-anuvarī rājā
parikiṇṇo itthāgārehi. 231.

10

42. Idam assa kaṇikāravanaṃ
supphitaṃ sabbakālikaṃ rammaṃ
yamhi-m-anuvarī rājā
parikiṇṇo nātisaṃghena. 232.

15

43. Idam assa pāṭalivanaṃ
supphitaṃ sabbakālikaṃ rammaṃ
yamhi-m-anuvarī rājā
parikiṇṇo itthāgārehi. 233.

44. Idam assa pāṭalivanaṃ
supphitaṃ sabbakālikaṃ rammaṃ
yamhi-m-anuvarī rājā
parikiṇṇo nātisaṃghena. 234.

20

45. Idam assa ambavanaṃ
supphitaṃ sabbakālikaṃ rammaṃ
yamhi-m-anuvarī rājā
parikiṇṇo itthāgārehi. 235.

25

46. Idam assa ambavanaṃ
supphitaṃ sabbakālikaṃ rammaṃ
yamhi-m-anuvarī rājā
parikiṇṇo nātisaṃghena. 236.

30

47. Ayam assa pokkharanī
sañchannā aṇḍajehi vītikiṇṇā

yamhi-m-anuvicari rājā
parikiṇṇo itthāgārehi. 237.

18. Ayam assa pokkharanī
sañchannā aṇḍajehi vītikinṇā

5 yamhi-m-anuvicari rājā
parikiṇṇo nātisaṃghenā 'ti 238.
imāhi gāthāhi paridevanto vicari.

Tattha vītikinṇo ti sovaṇṇapupphehi¹ ca nānāmalyehi ca samokinṇo,
parikiṇṇo ti parivārito, itthāgārehīti² dāsiyo upādāya itthiyo itthāgāro
10 nāma, nātisaṃghenā 'ti amaccāpi idha nātiyo eva, kūṭāgāran ti sattara-
tanaviccitto sayanakūṭāgāragabbho. asokavanikā ti asokavanabhūmi, sabba-
kālikā ti sabbakālaparibhogakkhamā niccapupphitā vā, uyyānan ti Nandana-
vana-Cittalatāvana-sadisaṃ uyyānaṃ, sabbakālikan ti tisu³ pi utūsu up-
pajjanakapupphaphalasampannaṃ kaṇikāravanādisu sabbakālikan ti sabbakāle
15 pupphitaphalitam eva, sañchannā ti nānāvidhehi jalajakusumehi⁴ suṭṭhu
sañchannā, aṇḍajehi vītikinṇā ti sakunasaṃghehi okiṇṇā.

Evam tesu tesu thānesu paridevitvā mahājano puna rājān-
gaṇaṃ āgantvā

49. Rājā kho pabbajito

20 Sutasomo rajjāṃ imaṃ pahatvāna
kāśāyavatthavasano
nāgo va ekako caratīti 239.

gāthaṃ vatvā attano gharavibhavaṃ pahāya puttadhītaro
hatthesu gahetvā nikkhamitvā B-ttass' eva santikaṃ aga-
25 māsi, tathā mātāpitaro puttadaharā⁴ soḷasasahassā ca nāta-
kitthiyo ti sakalanagāraṃ tucchāṃ viya ahosi, janapadavāsino
pi tesāṃ pacchato⁵ agamaṃsu. B. dvādasayojanikaṃ⁶ parisāṃ
gahetvā himavantābhimukho pāyāsi. Ath' assa abhinikkha-
manāṃ nātvā Sakko Vissakammaṃ⁷ āmantetvā „tāta Vissa-
30 kamma⁷, Sutasomarājā abhinikkhamanaṃ nikkhanto⁸, vasa-

¹ Cks -enā ti. ² Bds chasu. ³ Bd jalajathalajaku-. ⁴ Bd -dārā, Cks -daharo.

⁵ Bd repeats pa-. ⁶ Ck -ke, Bd -niyam. ⁷ Bd visu-. ⁸ Bd adds ca.

natthānaṃ laddhuṃ¹ vaṭṭati, samāgamo mahā bhavissati,
 gaccha Himavantapadese Gaṅgātīre tiṃsayojanāyāmaṃ pañca-
 yojanavithataṃ assamapadaṃ māpehīti² pesesi, so tathā
 katvā tasmiṃ assamapade pabbajitaparikkhāre paṭiyādetvā
 ekapadikamaggaṃ nīharitvā devalokam eva gato. M. tena³
 maggena⁴ taṃ assamaṃ⁵ pavisitvā paṭhamam sayam pabha-
 jitvā pacchā sese pabbājesi, aparabhāge bahū pabbajimsu,
 tiṃsayojanikatthānaṃ⁶ paripūri. Vissakammena⁷ paṇ' assa
 assamaṃ māpitaniyāmo ca bahunnaṃ pabbajitaniyāmo ca
 B-assa assamapadaṃ samvidahananiyāmo⁸ ca Hatthipāla-¹⁰
 jātaka āgatanayen' eva veditabbo. Tattha M. yassa yass'
 eva kāmavitakkādimmicchāvitakko uppajjati taṃ taṃ ākāseṇa
 upasaṃkamitvā ākāse pallaṃkena nisīditvā ovaḍanto⁹ gātha-
 dvayaṃ abhāsi:

50. Māssu⁸ pubbe ratikīlītāni¹⁵
 hasitāni anussaritto⁹,
 mā vo kāmā haniṃsu
 rammaṃ hi Sudassanaṃ nagaraṃ. 240.
51. Mettaṇ ca cittaṇ ca bhāvētha
 appamāṇaṃ divā ca ratto ca,²⁰
 atha gaṇchitto¹⁰ devaṃ puraṃ
 āvāsaṃ puñṇakammānaṃ¹¹ ti. 241.

Tattha ratikīlītānīti kāmaratiyo ca kāyavācākīlāvasena¹² pavatta-
 kīlītāni ca, mā vo kāmā haniṃsū 'ti mā tumhe' vatthukāmakīlesakāma
 haniṃsu, rammaṃ hīti Sudassananagaraṃ nāma ramaṇīyaṃ. taṃ mā anussa-²⁵
 rittha, mettaṇ ti idaṃ desanāmettam eva, so pana cattāro pi brahmavibhāre
 ācikkhi, appamāṇaṇ ti appamāṇasattārammaṇaṃ, gacchitto¹³ 'ti gamissa-
 tha¹³, devapuraṇ ti Brahmalokeyaṃ.

¹ Bā adds ca. ² Bā adds gamitvā. ³ Bā -mapadam. ⁴ Bā -kaṃ thā-, Ck
 -kathā-. ⁵ Bā visu-. ⁶ Bā -dāhita-. ⁷ Bā ovāde-. ⁸ Bā māsu. ⁹ Bā
 -ittha. ¹⁰ Ck gaṇji-, Bā gacchi-. ¹¹ Bā -minan. ¹² Bā -khiḍā-. ¹³
 Ck -issan.

So pi isigaṇo tassa ovāde ṭhatvā Brahmaloḥa-parāyano
aṇosīti sabbam Hatthipālaajātakayanen' eva kathetabbam.

S. i. d. ā. „na bhikkhave idān' eva pubbe pi T. mahānekkham-
mam nikkhami yevā" 'ti vatvā j. s.: „Tadā mātāpitāro mahārāja-
5 kulāni ahesum. Candā Rāhulamātā, jeṭṭhaputto Sāriputto. kaṇiṭṭha-
putto Rāhulo, dhātī Khujjuttarā, Kulavaddhanaseṭṭhi Kassapo, mahā-
senagutto Moggallāno, Somadattakumāro Anando, Sutasomarājā aham
evā" 'ti. Cullasutasomajātakam. • Cattālisaniṭṭapaṭṭavanna
niṭṭhitā.

XVIII. PANNĀSANIPĀTA.

1. Naḷinikājātaka.

Udḍayhate janapado ti. Idam S. J. v. purāṇadutiyika-
palobhanam ā. k., kathento ca tam bhikkhum „kena ukkanthā-
pito sīti“ pucchitvā „purāṇadutiyikāyā“ 'ti vutte „esā kho bhikkhu tava 5
anattakārikā, pubbe tvaṃ etam nissāya jhānā parihāyitvā mahāvi-
nāsam patto“ ti vatvā a. ā.:

A. B. Br. r. k. Bo. udicca brāhmaṇa mahāsālakule nib-
battitvā vayappatto uggahitasippo isipabbajjam pabbajitvā
jhānābhiññam¹ nibbattetvā Himavantapadese vāsam kappesi. 10
Alambusājātake vuttanayen' eva tam paṭicca ekā migā gab-
bham paṭilabbhitvā puttam vijāyi, Isisiṅgo t' ev' assa nāmaṃ
ahosi. Atha nam pitā vayappattam pabbājetvā kaṣiṇapari-
kammam² uggahāpesi. So nacirass' eva jhānābhiññam nib-
battetvā³ Himavantapadese⁴ jhānasukhena⁵ kīlī⁶, ghoratapo 15
parimāritindriyo ahosi, tassa silatejena Sakkabhavanam kampi.
Sakko āvajjanto tam kāraṇam űatvā „upāyen' assa silam
bhindissāmiti“ tīpi samvaccharāni sakala-Kāsiratṭhe vutṭhim
vāresi, ratṭham aggidaḍḍham viya ahosi, sasse asampajjamāne
dubbhikkhapīṭita manussā sannipatitvā rājāṅgaṇe upakkosimsu. 20
Atha ne rājā vātapāne ṭhito „kim etan“ ti pucchi. „Mahārāja

¹ Bd -ā. ² Bd adds vatvā. ³ Bd -ā uppādetvā. ⁴ Bd omits hi. ⁵ Bd adds so.

tīṇi samvaccharāṇi devassa avassantassa sakalaratṭham¹ ud-
 dayhati, manussā dukkhitā, devaṃ² vassāpehi devā³ 'ti. Rājā
 silaṃ samādiyitvā uposathaṃ upavasanto vassāpetum nāsakkihi.
 Tasmim kāle Sakko aḍḍharattasamaye tassa sirigabbhaṃ pavi-
 5 sitvā ekobhāsaṃ katvā vehāsaṃ atṭhāsi. Rājā taṃ disvā „ko
 si tvaṃ“ ti pucchi. „Sakko 'ham' asmīti“. „Ken' atthenā-
 gato sīti“. „Vassati te mahārāja rajje³ devo“ ti. „Na vassa-
 tīti“. „Jānāsi pan' assa avassanakāraṇaṃ“ ti. „Na jānā-
 mīti“. „Mahārāja Himavantapadese Isisiṅgo nāma tāpaso
 10 vasati ghoratapo parimāritindriyo, so nibaddhaṃ deve vassante
 kujjhītvā ākāsaṃ olokesi, tasmā devo na vassatīti“. „Idān'
 ettha kiṃ kātābbaṃ“ ti. „Tassa tape bhinne devo vassatīti“.
 „Ko pan' assa tapaṃ bhinditum samattho“ ti. „Dhītā te
 mahārāja Naḷinikā⁴ samatthā, taṃ pakkositvā⁵ 'asukatṭhānaṃ
 15 nāma gantvā tāpasassa tapaṃ bhindā' 'ti pesehīti“. Evaṃ so
 rājānaṃ anusāsītvā sakatṭhānaṃ eva agamāsi. Rājā puna-
 divase amaccehi saddhiṃ mantetvā dhītaraṃ pakkosāpetvā
 paṭhamam g. ā.:

1. Uḍḍayhate janapado ratṭhaṃ cāpi vinassati,
 20 ehi Naḷinike gaccha, tam me brāhmaṇam ānayā 'ti. 1.

Tattha tamme ti taṃ mama anattakārīṇi brāhmaṇaṃ attano vasaṃ
 ānehi, kilesarativasen' assa silaṃ bhindā 'ti.

Taṃ sutvā sā dutiyaṃ g. ā.:

2. Nāhaṃ dukkhakkhamā rāja, nāhaṃ addhānakovidā,
 25 kathaṃ ahaṃ gamissāmi vanaṃ kuṇḍarasevitaṃ ti. 2.

Tattha dukkhakkhamā ti ahaṃ mahārāja dukkhassa khamā na homi.
 addhānaṃ pi na jānāmi, sāhaṃ kathaṃ gamissāmiti.

Tato rājā dve gāthā abhāsi:

3. Phītaṃ janapadaṃ gantvā hatthinā ca rathena ca
 30 dārusaṃghātayānena evaṃ gaccha Naḷiniye. 3.

¹ Bā adds pi. ² Bā vassam. ³ Bā rathe. ⁴ Bā mīlikā. ⁵ Bā pakkosāpetvā.

4. Hatthī assarathā patti — gacch' evādāya khattiye
tav' eva¹ vaṇṇarūpena vasaṃ taṃ ānayissasīti. 4.

Tattha dārusaṃghāṭayānenā 'ti amma Nalinike tvaṃ padasā na
gamissasi, phītaṃ pana subhikkhaṃ khemaṃ attano janapadaṃ hatthivāhanehi²
gantvā tatoparam pi ajjhokāse paṭicchannaena vayhādina udakaṭṭhāne nāvāsaṃ- 5
ghāṭeṇa³ dārusaṃghāṭayānenā gaccha, vaṇṇarūpenā 'ti evaṃ akilamamānā⁴
gantvā tava⁵ vaṇṇena c' eva rūpasampadāya ca taṃ⁶ brāhmaṇaṃ attano vasaṃ
ānayissasīti.

Evaṃ so dhītaraṃ saddhiṃ akathetabbam pi raṭṭhapari-
pālanam nissāya kathesi. Sāpi „sādhū“ 'ti sampaticchi. Ath' 10
assā sabbaṃ dātabbayuttakaṃ datvā amaccehi saddhiṃ uyyo-
jesi. Amaccā paccantaṃ gantvā tattha khandhāvāraṃ nivā-
setvā rājadhītaraṃ ukkhipāpetvā vanacarakadesitena maggena
Himavantaṃ pavisitvā pubbaṇhasamaye tassa assamasamīpaṃ⁷
pāpuṇṇisu. Tasmīṃ khaṇe Bo. puttaṃ assamapade nivattetvā 15
sayam phalāphalattthāya araṇṇaṃ pavittṭho hoti. Vanacarakā
sayam assamaṃ āgantvā tassa pana dassanaṭṭhāne tathvā
Nalinikāya taṃ dassetvā⁸ dve gāthā vadiṃsu:

- a. Kadalidhajapaṇṇāṇo ābhujīparivāraṇo⁹

eso padissati rammo Isisiṅgassa assamo¹⁰. 5.

20

- a. Eso aggi 'ssa saṃkhāto, eso dhūmo padissati,
maññe no aggiṃ hāpeti Isisiṅgo mahiddhiko ti. 6.

Tattha kadalisaṃkhātā dhajā paṇṇāṇaṃ¹¹ assā 'ti kadalidhajapaṇṇāṇo,
ābhujīparivāraṇo¹² ti bhūjapattavanaparikkhitto, saṃkhāto ti eso aggi
assa Isisiṅgassa ṇāṇena¹³ saṃkhāto paccakkhato jalati, maññe no aggiṃ ti 25
na aggiṃ hāpeti juhati¹⁴ paricaratīti¹⁵ maññe¹⁶.

Amaccāpi¹⁷ B-assa araṇṇaṃ pavittṭhavelāyam eva assa-
maṃ parivāretvā ārakkhaṃ tṭhapetvā rājadhītaraṃ isivesaṃ

¹ Ck tadveva. ² Bd adds ca raṭṭhavāhanehi ca. ³ Cks -nā. ⁴ Bd akilimānā.
⁵ Ck tañca. ⁶ Ck tu, Cs ta. ⁷ Bd assamāpadassasa-. ⁸ Bd dassanto. ⁹
Cks -jiṇ-, Bd -javārito. ¹⁰ Cks -e. ¹¹ Ck -ṇā. ¹² Bd ābhūjaparivārito,
Cks ābhūjīpariharāṇo. ¹³ Bd jhānena. ¹⁴ so Bd; Cks duggatīti. ¹⁵
Cks -hara-. ¹⁶ Bd -āmi. ¹⁷ Bd adds kho.

gāhāpetvā suvaṇṇacīrakam¹ nivāsanapārūpanam² katvā sab-
 bālaṃkārehi alaṃkaritvā tantubaddham³ cittabheṇḍukam⁴ gāhā-
 petvā assamapadam pavesetvā sayam bahi rakkantā atthamsu.
 Sā tena bheṇḍukena⁵ kilanti caṃkamanakoṭim⁶ otari. Tasmini
 5 khaṇe Isisiṅgo paṇṇasāladvāre paṇṇasālaphalake⁷ nisinno hoti,
 so taṃ āgacchantiṃ disvā bhītatasi to utthāya paṇṇasālaṃ
 pavisitvā atthāsi. Sāpi 'ssa paṇṇasāladvāraṃ gantvā kilī yeva.

S. taṃ ca tato ca uttarim attham⁸ pakāsento tisso gāthā abhāsi:

7. Taṃ ca disvāna āyantiṃ āmuttamaṇikuṇḍalam⁹
- 10 Isisiṅgo pavisi bhīto assamaṃ paṇṇachādanam. 7.
8. Assamassa ca sā dvāre bheṇḍuken¹⁰ assa kilati
 vīdamsayanāni āṅgāni gūyhaṃ pakāsītāni¹¹ ca. 8.
9. Taṃ ca disvāna kilantiṃ paṇṇasālam gato jaṭi,
 assamā nikkhamitvāna idam vacanam abravīti. 9.
- 15 Tattha bheṇḍukenassā 'ti assa Isisiṅgassa assamadvāre bheṇḍukena
 kilati, vīdamsayanāni dassenti, gūyhaṃ pakāsītāni¹² ca 'ti gūyhaṃ ca
 rahassaṅgaṃ pakāsītāni¹³ ca pakāṇi mukhahatthādāni, abravīti¹⁴ so kira
 paṇṇasālāya thatvā cintesi: sac' āyam yakkho bhavēyya paṇṇasālaṃ pavisitva
 maṃ¹⁵ murumurāpetvā khādeyya, nāyam¹⁶ yakkho tāpaso bhavissatīti, tasmā¹⁷
- 20 nikkhamitvā pucchissāmi naṃ ti vatvā gātham¹⁸ āha.

10. Ambho ko nāma so rukkhho yassa tēvaṃgataṃ phalaṃ,
 dūre pi khittam pacceti, na taṃ ohāya gacchatīti kathesi. 10.

Tattha yassa tēvaṃgataṃ ti yassa tava rukkhassa evaṃgataṃ
 manoramam phalaṃ ko nāma so rukkhho ti citrabheṇḍukena aditthapūbbat-
 25 rukkhaphalen¹⁹ etena bhavitabban ti maññamāno evaṃ pūcchi.

Ath' assa sā rukkhāṃ ācikkhanti:

11. Assamassa mama²⁰ brahme samīpe Gandhamādane
 bahavo²¹ tādisā rukkhā yassa tēvaṃgataṃ phalaṃ,
 dūre pi khittam pacceti, na maṃ²² ohāya gacchatīti g. ā. 11

¹ Bā -kena ² Ck -nam, ³ C -pāpuranaṃ, Bā nivāsena pārūpanam. ⁴ Bā
 -bandham. ⁵ Bā citrage-. ⁶ Bā ge-throughout. ⁷ Bā -tīyam. ⁸ Bā pāsānapa-
⁹ Bā -līm. ¹⁰ Ck -kāni. ¹¹ Bā adds pucchissāmi nanti, Bā pucchissāmi nanti
 gāthamāha. ¹² Ck tam. ¹³ Ck nācāyam. ¹⁴ Bā tasmā corr. to assamā.
 Ck omit pucchissāmi nanti vatvā gātham. ¹⁵ C ca maṃ, Ck ca, omitting maṃ
¹⁶ Ck -ve. ¹⁷ Bā vanam in the place of na maṃ.

Tattha samīpe Gandhamādane ti Gandhamādanapabbate mama assa-
masamīpe, yassa tevaṅgatan ti yassa evaṅgatanī, takāro sandhikaro¹.

Iti sā musā² abhāsi, itaro pana saddahitvā „tāpaso eso“
ti saññāya paṭisanthāraṁ karonto:

12. Etū bhavaṁ assaṁ³ imaṁ adetu, 5
pajjaṇ ca bhakkhaṇ ca paṭicca dammi,
idaṁ āsanaṁ atrabhavaṁ nisīdatu,
ito bhavaṁ mūlaphalāni bhuñjatu⁴ 'ti g. ā. 12.

Tattha assamīman ti assamaṁ imaṁ bhavaṁ pavisatu, adetu⁵ 'ti yathā-
sannihitaṁ āhāraṁ bhuñjatu. pajjan ti pādabbhañjanaṁ. bhakkhaṇ ti 10
madhuraphalāphalaṁ, paṭiccha⁶ 'ti paṭigāha. idaṁ āsanaṁ ti pavittakāle
evam āha.

„Kin te idan“ ti tassā³ paṇṇasālaṁ pavisitvā kaṭṭhatthare⁴
nisīdantiyā suvaṇṇacīrake dvidhāgate⁵ sarīraṁ appaṭicchannaṁ
ahosi, tāpaso mātugāmasarirassa aditṭhapubbattā disvā „vaṇo 15
eso“ ti saññāya evaṁ āha:

13. Kin te idaṁ ūrunaṁ antarasmim
supicchitaṁ kaṇha-r-iva-ppakāsati,
akkhāhi me pucchito etam atthaṁ,
kose⁶ nu te uttamaṅgaṁ pavittṭhan⁷ ti. 13. 20

Tattha supicchitaṁ ti dvinnāṁ ūrunaṁ samāgamakale⁸ suphassitaṁ⁹
sippimukhasaṅṭhānaṁ¹⁰ subhalakkhaṇena hi¹¹ asamannāgatāya taṁ ṭhānaṁ
āvādhātukaṁ hoti samannāgatāya abbhunnataṁ¹² sippipuṭamukhasaṅṭhānaṁ.
kaṇharivappakāsatti¹³ ubhosu passesu kālakaṁ¹⁴ viya khāyati, kose⁶
nu te uttamaṅgaṁ pavittṭhan ti tava uttamaṅgaṁ lūgasanṭhānaṁ na 25
paññāyati, kin nu taṁ tava sarīrasamkhāte kose pavittṭhan ti pucchi.

Atha naṁ sā vañcayanti gāthadvayaṁ āha:

14. Ahaṁ vane mūlaphalesanaṁ caraṁ
āsādayim acchaṁ sughorarūpaṁ¹⁵,

¹ Ck -karena, C^o -karona, B^d byañjanasandhikāro. ² B^d musāvādaṁ. ³ Ck B^d
tassa. ⁴ B^d kaṭṭhatthare. ⁵ B^d -kate. ⁶ Ck^o -so. ⁷ Ck -ṭṭho. ⁸ B^d -gamana-.
⁹ B^d -phu-. ¹⁰ B^d sippipuṭamukha-, B^o sippibalamukha-. ¹¹ B^d -ṇe ti. ¹²
so Ck^o; B^d abbhantaraṁ. ¹³ Ck^o -kāsti, B^d -kāsaniti. ¹⁴ Ck^o kālakaṁ. ¹⁵
Ck^o omit su.

so maṃ patitvā sahas' ajjhapatto
panujja maṃ abbahi¹ uttamaṅgaṃ. 14.

15. Sv-āyaṃ vaṇo khajjati kaṇḍuvāyati,
sabbañ ca kālaṃ na labhāmi sātaṃ,
5 paho bhavaṃ kaṇḍum imaṃ vinetuṃ,
kurute² bhavaṃ yācito brāhmaṇatthan ti. 15.

Tattha āsādayin ti ghaṭṭesiṃ³, āgacchantaṃ disvā leḍḍunā paharin⁴ ti
attho, patitvā ti upadhāvitvā, sahasajjhapatto ti⁵ sahasā ajjhapatto
samppatto, panujjā⁶ ti atha maṃ pāteṭvā, abbahīti⁶ mukhena mama utta-
10 maṅgaṃ luñcitvā pakkāmi, tato paṭṭhāya imasmiṃ thāne vaṇo jāto, svāyaṃ ti
so ayaṃ tato paṭṭhāya mayheṃ vaṇo khajjati c'eva kaṇḍuṃ ca karoti, tappac-
cayā cāhaṃ⁷ sabbakālaṃ kāyikacetasikasukhaṃ na labhāmi, paho⁸ ti pahu⁹
samattho, brāhmaṇatthan ti bhavaṃ mayā yācito idaṃ¹⁰ brāhmaṇassa
atthaṃ karotu idaṃ me dukkhaṃ harā¹¹ ti vadati.

- 15 So tassā musāvādaṃ sabhāvo ti saddahitvā „sace vo¹²
evaṃ sukhaṃ hoti karissāmīti“ taṃ padesaṃ oloketvā anan-
taraṃ g. ā.:

16. Gambhīrarūpo te vaṇo salohito
apūṭiko pannagandho¹³ mahā ca,
20 karomi te kiñci kasāyayogaṃ¹⁴
yathā bhavaṃ paramasukhī bhaveyyā¹⁵ ti. 16.

Tattha salohito ti rattobhāso, apūṭiko ti pūṭimaṃsarāhito, panna-
gandho¹⁶ ti thokaṃ duggandho, kasāyayogaṃ¹⁷ ti ahaṃ kecikcirukka-
kasāye¹⁸ gaheṭvā tava ekaṃ kasāyayogaṃ¹⁷ karomīti.

- 25 Tato Naḷinikā gātham āha:

17. Na mantayogā na kasāvayogā
na osadhā brahmacārī kamanti,
yam te mudū tena¹⁹ vinehi kaṇḍukaṃ
yathā ahaṃ paramasukhī bhaveyyan ti. 17.

¹ B^d -bu-. ² B^d karutaṃ. ³ B^d ghāte-. ⁴ C^k -raṇ. ⁵ B^d adds mamaṃ. ⁶
C^k avyabhīti, B^d abbubhīti. ⁷ B^d khoḥaṃ. ⁸ C^k -ū. ⁹ B^d -o. ¹⁰ B^d imaṃ.
¹¹ B^d -āhi. B^e -rāpehi. ¹² B^d te. ¹³ so C^k; B^d vaṇṇa- corr. to vaṇa-. ¹⁴
C^k kā-. ¹⁵ C^k -yyan. ¹⁶ B^d vaṇṇa corr. to vaṇa-. ¹⁷ C^k kā-. ¹⁸ so C^k;
B^d kecīruk-. ¹⁹ B^d ghaṭṭena mudukena.

Tattha kamantīti bho brahmacāri imasmiṃ mama vāpe n' eva manta-
yogā na kasāvayogā na pupphaphalādīni osadhāni kamantī, anekavāraṃ katehi
pi tehi etassa phāsubbhāvo na bhūtapubbo, yaṃ pana te etaṃ mudu aṅgaḷātāṃ
tena ghaṭṭiyamānass' eva¹ tassa kaṇḍu na hotī, tasmāssa tena vinehi²
kaṇḍuṃ ti.

5

So „saccaṃ esā bhaṇatīti“ sallakkhetvā „methunasam-
saggena sīlaṃ bhijjati jhānaṃ antaradhāyatīti“ ajānanto mātu-
gāmassa aditṭhapubbattā methunadhammassa ca ajānanabhāvena
bhesajjan ti vadantiyā tāya methunaṃ patisevi³, tāvad ev'
assa sīlaṃ bhijji⁴ jhānaṃ parihāyi, so dve tayo vāre sam- 10
saggaṃ katvā kilanto hutvā nikkhamitvā saraṃ oruyha nahātvā
paṭippassaddhadaratho āgantvā paṇṇasālāya nisīditvā puna pi
taṃ tāpaso ti maññamāno vasanaṭṭhānaṃ pucchanto:

18. Ito nu bhoto katamena assamo,

kacci⁵ bhavaṃ abhiramasī⁶ araṇṇe,

15

kacci⁷ te mūlaphalaṃ pahūtaṃ,

kacci⁸ bhavantaṃ na vihiṃsanti vālā ti g. ā. 18.

Tattha katamenā 'ti ito katamena disābhāgena bhoto assamo, bhavaṃ
ti ālapanam etaṃ.

Tato Naḷinikā catasso gāthā āha:

20

17. Ito ujum uttarāyaṃ⁹ disāyaṃ

Khemā nadī Himavantaṃ pabhāti,

tassā tīre assamo mayha⁹ rammo,

aho bhavaṃ assamaṃ mayhaṃ⁹ passe. 19.

20. Ambā ca sālā tilakā ca jambuyo (IV⁴⁶⁶)

25

uddālakā pāṭaliyo ca phullā,

samantato kimpurisābhigītaṃ

aho bhavaṃ assamaṃ mayha¹⁰ passe. 20.

21. Tālā ca mūlā ca phalā ca mēṭṭha,

vaṇṇena gandhena upetarūpaṃ

30

¹ Bā ghaṭṭay-. ² Bā tasmā vi- ³ Bā patisevati. ⁴ Cks -itvā. ⁵ Bā kiūci.

⁶ Bā -misaṃ. ⁷ Bā kicci. ⁸ Cks ujuttarāyaṃ. ⁹ all three MSS. mayhaṃ.

¹⁰ Cs Bā -aṃ.

taṃ bhūmibhāgehi upetarūpaṃ
aho bhavaṃ assamaṃ mayha¹ passe. 21.

22. Phalā ca mūlā ca pahūta mettha²
vaṇṇena gandhena rasena³ upetā,
5 āyanti⁴ ca luddakā taṃ padesaṃ,
mā me tato mūlaphalaṃ ahaṃsū⁵ 'ti. 22.

Tattha uttarāyaṇa ti uttarāya, Khemā ti evaṃnāmikā nadi, Himavanta⁶
pabbhātīti Himavantaṭṭha pavattati, aho ti patthanaṭṭhe nipāto. uddālakā ti
vātaghātakā, kimpurisa⁷ abhigāṇa ti sabbadā⁸ parivāretvā madhurasaddena
10 gāyantehi kimpurisehi abhigāṇa, tālā ca mūlā ca phalā ca mettha⁹ 'ti
ettha mama assame pāsādikā tālarukkā ca tesam yeva vaṇṇādihi¹⁰ sampannā
kandasamkhātā tālamūlā ca tālā ca mūlā ca¹¹ pahūtamettha¹² 'ti nānārukkha-
phalāphalā¹³ ca rukkhavallimūlā ca pahūta ettha, mā me tato ti taṃ mama
assamapadesaṃ pahūtaluddakā āgacchanti, mayā c' ettha āharitvā¹⁴ thapitaṃ
15 bahū¹⁵ madhurasasaṃ mūlaphalaṃ¹⁶ atthi, te mayi cirāyaṇte mūlaphalāphalaṃ
hareyyuṃ, te tato mama mūlaphalāphalaṃ mā āharissu, tasmā sace mayā
saddhiṃ āgantukāmo ehi noce ahaṃ gamissāmi āha.

Taṃ sutvā tāpaso yāva pitu āgamaṇā¹⁷ adhiyāsāpetuṃ g. ā.:

23. Pitā mamaṃ mūlaphalesanaṃ gato
20 idāni āgacchati sāyakāle,
ubho va gacchāmasa assamaṃ taṃ
yāva pitā mūlaphalato¹⁸ etū 'ti. 23.

Tattha ubho va gacchāmasa ti mamaṃ¹⁹ pitu ārocetvā ubho va
gamissāma.

- 25 Tato sā cintesi: „ayaṃ tāva araṇṇe vaḍḍhitabhāvena
mama itthibhāvaṃ na jānāti, pitā pan' assa maṃ²⁰ disvā va
jānitvā 'tvaṃ idha kiṃ karosīti' kājakotiya²¹ paharitvā sīsaṃ
pi me bhindeyya, tasmim anāgate yeva mayā gantuṃ vaṭṭati,
āgamanakammam pi me nitthitaṃ²² ti sā tassa āgamanūpāyaṃ
30 ācikkhanti itaraṃ g. ā.

¹ B^d -aṃ. ² C^k -tamatta, C^s B^d -tamatta corr. to -tāmetha. ³ so all three MSS. for cā. ⁴ B^d samantato. ⁵ B^d vaṇṇagandhādi. ⁶ B^s phalā ca, B^d mūlā ca phalā ca in the place of tālamūlā - -. ⁷ B^d only one phalā. ⁸ B^d bahū madhū rasaphalāphalaṃ. ⁹ B^d adds tāva. ¹⁰ so all three MSS for -lāto? ¹¹ C^k maṃ. ¹² C^k mama. ¹³ C^k -yāva.

24. Aññe bahū isayo sādthurūpā
rājīsayo anumagge vasanti,
te yeva pucchesi mam' assaman taṃ
te taṃ nayissanti mamaṃ sakāse ti. 24.

Tattha rājīsayo ti samma na sakkā mayā cīrāyituṃ, aññe pana sādhusa- 5
bhāvā brāhmaṇīsayo ca rājīsayo ca anumagge mama assamamaggapasse vasanti
ahaṃ te taṃ¹ ācikkhitvā gamissāmi, tvaṃ te puccheyyāsi, te taṃ mama
santikaṃ nayissantiti.

Evaṃ sā attano palāyanūpāyaṃ katvā paṇṇasālato nikkha-
mitvā olokantam' eva „tvam nivattā“ 'ti vatvā āgama- 10
maggen' eva amaccānaṃ santikaṃ agamāsi, te taṃ gahetvā
khandhāvāraṃ gantvā anupubbena Bārāṇasim saṃpāpuṇṇisu.
Sakko pi taṃ divasam eva tussitvā sakalaratṭhe devaṃ
vassāpesi². Isisiṅgatāpasassāpi³ tāya pakkantamattāya sarīre⁴
dāho uppajji, so kampanto paṇṇasālaṃ pavisitvā vākacīraṃ 15
pārupitvā socanto nipajji. Bo. sāyaṃ āgantvā puttaṃ apa-
santo „kuhin nu kho gato“ ti kācaṃ otāretvā paṇṇasālaṃ
pavisitvā⁵ nipannakaṃ disvā „tāta kiṃ karosīti“ piṭṭhiṃ pari-
majjanto tisso gāthā abhāsi:

25. Na te kaṭṭhāni bhinnāni, na te udakam ābhatam, (IV ²²¹/₁₉) 20
aggi pi te na hāpito, kin nu mando va jhāyasi. 25.
26. Bhinnāni kaṭṭhāni huto ca' aggi
tapanī pi te samitā brahmacārī
piṭṭhaṃ ca mayhaṃ udakaṃ ca hoti
ramasi tuvaṃ brahmabhūto puratthā. 26. 25
27. Abhinnakaṭṭho si' anābhatodako
ahāpitaggi si' asiddhabhojano⁶
na me tuvaṃ ālapasi mam' ajja,
natṭhan nu kiṃ cetasikañci⁷ dukkhan ti. 27.

¹ Bd te saṃ. ² Bds taṃ olokentam. ³ Bd -ti. ⁴ Cks -go-. ⁵ Bds evaṃkāye.

⁶ Bd adda taṃ ⁷ Bd va. ⁸ Bd ahoṣitaggi pi. ⁹ C' asitṭha-, Bd āsiṭha. ¹⁰ so
C's for -kaṃ ca? Bd -ka.

Tattha bhinnānāti araṇṇato uddhaṇi, na hāpito ti na jalito, bhinnānāti pubbe tayā mamāgamanavelāya kaṭṭhāni uddhaṇa' eva honti, huto ca aggīti aggi ca huto¹ hoti², tapanīti³ visīvanaaggittṭhasaṅkhātā⁴ tapanī pi te samitā va⁵ saṁvidahitā va hoti, pīṭhan ti mama āsanatthāya pīṭhan ca
 5 paññattam eva hoti, udakaṇ cā 'ti pādadhovanodakaṇ ca upaṭṭhitam⁶ eva hoti, brahmabhūto ti tvaṁ hi⁷ ito puratthā seṭṭhabhūto imasmim araṇṇe abhiramasi, abhinnaṇṇattho sīti so dāni ajja anuddhaṇattho⁸, asiddha-
 bhojano⁹ ti na te kiñci amhākaṁ kandaṁulāni vā paṇṇaṁ vā seditaṁ, mamajjā 'ti mama putta ajja na me tvaṁ ālapasi, naṭṭhanu kin ti kin
 10 te naṭṭhaṁ, kin cetasiṇakadukkaṁ, akkhāhi me āpannakāraṇaṁ ti pucchati.

So pitu vacanaṁ sutvā taṁ kāraṇaṁ kathento ā.:

28. Idhāgamā jaṭilo brahmacārī
 sudassaneyyo sutanū vineti
 n' evātidigho na punātirasso
 15 sukaṇḥakaṇḥacchadanehi¹⁰ bhoto. 28.
29. Amassu jāto apurāṇavannī,
 ādhārārūpaṇ ca paṇ' assa kaṇṭhe¹¹,
 dv' āssa gaṇḍā ure¹² sujātā
 sovaṇṇapiṇḍūpanibhā¹³ pabbhassarā¹⁴. 29.
- 20 30. Mukhaṇ ca tassa bhusadassaneyyaṁ¹⁵,
 kaṇṇesu¹⁶ lambanti ca kuñcitaggā,
 te jotare carato māṇavassa
 suttaṇ ca yaṁ saṁyamanāṁ jaṭānaṁ. 30.
- 25 31. Aññā ca tassa¹⁷ saṁnāmanī catasso
 nilāpi tā lohitaḥ ca satā
 tā pimsare¹⁸ carato māṇavassa
 cirīṭisaṁghā-r-iva¹⁹ pāvusaṁhi. 31.
32. Na mekhalāṁ muñjamayaṁ dhareti,
 na santacāṁ²⁰ no²¹ pana pabbaj' assa²²,

¹ Cks add ca. ² Bz jahāti. ³ Cks -nīyā ti. ⁴ Bd visibbana aggi saṅkhātā. ⁵ Bd adds sayameva. ⁶ Bds upaṭṭhāpi-. ⁷ Bd tuvampi. ⁸ Ck anuṭṭhava-, C^s anuddhava-. ⁹ Bd asīṭha-. ¹⁰ C^s Bd omit one kaṇḥa. ¹¹ C^s -o, Bd -kaṇṭhe. ¹² read: dvu' āssa gaṇḍā urato? Bd dveyamāgandhā-. ¹³ Bd suvaṇṇapiṇḍu-. ¹⁴ Cks -bhāsare. ¹⁵ Bd bhūsaṁ-, Cks bhuja-. ¹⁶ Cks -osu, Bd -āsu. ¹⁷ sa all three MSS. ¹⁸ Cks pimsare, Bds pisare. ¹⁹ Ck virīṭi-, C^s elpīṭi, Bd tirīṭi-. ²⁰ so C^s; Ck santamaṁ, Bz saṇhare, Bd saṇhare corr. to santare. ²¹ Cks vo. ²² Cks -ssu.

- tā¹ jotare jaghanavare² vilaggā
sateratā vijjur-iv' antalikkhe. 32.
33. Akhīlakāni³ ca avaṇṭakāni
hetṭhā nabhyā kaṭṭisamohitāni
avighaṭṭitā niccaṃ kilim⁴ karonti, 5
han tāta kiṃ rukkhaphalāni tāni. 33.
34. Jaṭā ca tassa bhusadassaneyyā⁵
parosataṃ vellitaggā sugandhā,
dvedhāsīro sādhuviḥattarūpo,
aho nu kho mayha tathā jaṭāssu. 34. 10
35. Yadā ca so parikati tā⁶ jaṭāyo
vaṇṇena gandhena upetarūpā
nīluppalaṃ vātasameritaṃ va
tath' eva saṃkhāti⁷ vanassamo ayaṃ. 35.
36. Paṃko ca tassa bhusadassaneyyo⁸ 15
n' etādiso yādiso mayha kāyo,
so vāyatī erito mālutena
vanam yathā aggagimhesu phullaṃ. 36.
37. Nihanti so rukkhaphalaṃ pathavyā
sucittarūpaṃ ruciraṃ⁹ dassaneyyaṃ 20
khittāṇ ca nassa¹⁰ punar eti hatthaṃ,
han tāta kiṃ rukkhaphalaṃ nu kho taṃ. 37.
38. Dantā ca tassa bhusadassaneyyā¹¹
suddhā samā saṃkhavarūpapaṇṇā
mano pasādenti vivariyamānā, 25
na ha¹² nūna so sākaṃ akhāci tehi¹³. 38.
39. Akakkasaṃ agaḷitaṃ¹⁴ muhuṃ muduṃ¹⁵
[ujuṃ] anuddhataṃ¹⁶ acapalaṃ assa bhāsitaṃ,

¹ Ck sā. ² Bd jaṅghatane corr. to jaṅghanantare? ³ Ck abila-, Bd akhila-.

⁴ Bd kilim. ⁵ Bd bhusaṃ-, Ck bhuja-. ⁶ Bd pakirati tā. ⁷ Bd saṃvāyati

corr. to -vāti, Bd -vāti. ⁸ so Bd¹¹; Ck suci-. ⁹ Bd ta-. ¹⁰ Ck bha, Bd hi ¹¹
Ck kehi. ¹² Ck agaḷa, Ck agaḷa, Bd aggaḷitaṃ. ¹³ Ck muhuṃ. ¹⁴ Bd -taṃ.

- rudam manuṇṇam karavīkasussaram
hadayaṅgamam rañjayat' eva me mano. 39.
40. Bindussaro nātivissatṭhavākya
na nūna sajjhāyamatippayutto,
5 icchāmi kho tam punar eva datṭhum
mittam¹ hi me māṇav' āhū puratthā. 40.
41. Susandhi sabbattha vimaṭṭh' imam vaṇam
puthum² sujātam kharapattasannibham —
ten' eva mam uttariyāna³ māṇavo
10 vivariya ūrum⁴ jagghanena pīlayi. 41.
42. Tapanti ābhanti⁵ virocara va
sateratā⁶ vijjur-iv' antalikkhe
bāhā mudū añjanalomasādisā
vicitravatṭaṅgulikāssa sobhare. 42.
43. Akakkasaṅgo na ca⁷ dighalomo
15 nakhāssa⁸ dighā api lohitaggā,
mudūhi bāhāhi palissajanto⁹
kalyāṇarūpo ramayam¹⁰ upatṭhahi. 43.
44. Dumassa tūlūpanibhā¹¹ pabhassarā¹²
20 suvaṇṇakambūtalavaṭṭasucchavi
hatthā mudū, tehi mam samphusitvā¹³
ito gato, te mam dahanti tāta. 44.
45. Na ha¹⁴ nūna so khārividham ahāsi¹⁵,
na nūna¹⁶ katṭhāni sayam abhañji¹⁷,
25 na nūna so¹⁸ hanti dume kuṭṭhāriyā¹⁹,
na pi 'ssa²⁰ hatthesu khilāni²¹ atthi. 45.
46. Accho ca²² kho tassa vaṇam akāsi,
so mam bravi: sukhitam mam karohi,

¹ Bā - o, Bā - ā. ² Cks - ū, Bā - u. ³ Cks - yāya. ⁴ Cks ūru. ⁵ Cks āhanti.
⁶ Bā - ri-. ⁷ Cks va. ⁸ Cks nagh-, Bā nakhassa. ⁹ Bā palissajanto. Cks
pajalissajanto. ¹⁰ Cā marayam, Bā ramayam, Bā ramayam? ¹¹ Cks pabhā-
sarā, ¹² Cks mamamphu-. ¹³ Bā omits ha. ¹⁴ Cks abbāsi, Bā ahoṣi. ¹⁵
Bā adds so. ¹⁶ Bā abhu-. ¹⁷ Bā kumā-. ¹⁸ Bā hīssa. ¹⁹ Bā khilāni, Cks
khiṇāni. ²⁰ Cks ajjeva.

- t' āhaṃ¹ kariṃ², tena mamāpi³ sokhyaṃ.
so ca bravī sukhito smīti brahme. 46.
47. Ayaṇ ca te māluvapaṇṇasanthatā
vikiṇṇarūpā va mayā ca tena ca,
kilantarūpā udake ramitvā 5
punappunaṃ c' assa kuṭṭhā vajāma. 47.
48. Na m' ajja mantā paṭibhanti⁴ tāta
na aggihuttaṃ na pi yaṃñā tatra,
na cāpi te mūlaphalāni bhuñje
yāva na passāmi taṃ brahmacāriṃ. 48. 10
49. Addhā pajānāsi tuvaṃ pi tāta
yassaṃ disāyaṃ⁵ vasate brahmacārī,
taṃ maṃ disaṃ pāpaya tāta khippaṃ
mā te ahaṃ amariṃ assamamhi. 49.
50. Vicitrapupphaṃ hi vanaṃ suttaṃ mayā
dijābhigghuṭṭhaṃ⁶ dijaṃghasevitaṃ,
taṃ maṃ disaṃ⁷ pāpaya tāta khippaṃ
purā te paṇaṃ vijahāmi assame ti. 50. 15

Tattha idhāgamā ti tāta imaṃ⁸ assamapadaṃ āgato, sudassaneyyo
ti suṭṭhu dassaneyyo, sutanū ti suṭṭhu tanuko nātikiso nātithūlo, vinetīti 20
attano sarirappabhāya assamapadaṃ ekobhāsaṃ viya pūreti, sukaṇḥakaṇ-
hacchadanehi bhoto ti tāta tassa bhoto kaṇhehi kaṇhacchadanehi bha-
maravaṇṇehi kesehi sukaṇḥasaṃ sumajjitamaṇimayaṃ viya khāyati, amassu-
jāto ti na tāv' assa massu jāyati, taruṇo jeva, apurāṇavaṇṇīti acirapabba-
jito, ādhārarūpaṇca paṇassa kaṇṭhe ti kaṇṭhe ca paṇ' assa amhākaṃ 25
bhikkhābhājanāṭhapaṇapaṇṇadhārasadisaṃ⁹ pīlandhanaṃ atthīti muttābharanaṃ¹⁰
sandhāya vadati, gaṇḍā¹¹ ti thane sandhāyāha, uṇesujātā ti uraṃhi sujātā,
urato ti pi pāṭho, pabhassarā ti pabhāsampannā, pabhāsare ti pi pāṭho,
obhāsayaṇtīti attho, bhusadassaneyyaṃ¹² ti ativiya dassaneyyaṃ, kuñci-
taggā¹³ ti sīhakuṇḍale¹⁴ sandhāya vadati, suttaṇcā 'ti yaṃ tassa jāta- 30
bandhanasuttaṃ¹⁵ taṃ pi jotati¹⁶ pabhaṇ ca muṇcati, saññāmaṇi¹⁷
catasso ti iminā maṇisuvanaṇṇapavālarajataṃmayāni pi cattāri pīlandhanāni

¹ Cks nāham, Bd tāmaham. ² all three MSS. kari. ³ Bd -si. ⁴ Cks -hanti.
⁵ read: disā? ⁶ Cks -ghuṭṭā, Bd -ghuṭṭhaṃ. ⁷ Bds vanaṃ. ⁸ Bd idam. ⁹
Bds -pattādhāra-. ¹⁰ Bds muttāhāraṃ. ¹¹ Bd kaṇḍā. ¹² Cks bhujā-, Bd bhusaṃ-.
¹³ Bd kiñci-. ¹⁴ Bd -lain. ¹⁵ Cks -aṃsu-. ¹⁶ Bd -teti-. ¹⁷ Bd ayamāni.

- dasseti, tā piṇsare¹ ti tāni pilaṇḍhanāni pāvusena va vaṭṭe² deve cirīṭi-
 saṅghā³ viya viravanti⁴, mekhale⁵ ti mekhalam, ayam eva vā pātho;
 idam⁶ nivatthakaṇḍanacīram⁷ sandhāyāha, na santace⁸ ti na vāke⁹, i. v. h.
 tāta yathā mayam tipamayaṃ vā vākamayaṃ vā vākacīram¹⁰ katvā¹¹ dhārema
 5 na tathā so¹² so pana suvaṇṇacīram dhāretiti, akhīlakāniti¹³ akācāni¹⁴ nik-
 kaṇṭakāni¹⁵, kaṭṭisamohitāniti kaṭṭiyam nibaddhāni¹⁶, niccam kilim¹⁷
 karontiti aghaṭṭitāni pi niccam kilikilāyanti¹⁸, ahantātā¹⁹ ti ambho²⁰ tāta,
 kim rukkhaphalāni²¹ tāniti tāni tassa²⁴ mānavassa²² suttārūḥhāni²³ kaṭṭiyam
 baddhāni katararukkhaphalāni nāma²⁵ 'ti maṇisaṅghāni²⁶ sandhāyāha, jaṭā ti
 10 jaṭamaṇḍalākārena baddhā ratanamissakakesavaṭṭiyo sandhāyāha, vellitaggā ti
 kuṇḍitaggā²⁵, dvedhāsiro ti tassa sisam dvedhā katvā baddhānam jaṭanam
 vasena²⁶ sutthu vibhatarūpaṃ, tathā ti yathā tassa mānavassa jaṭā tathā
 tumhehi mama na baddhā²⁷, aho vata mamāpi tathā assu²⁸ 'ti patthento²⁸,
 upetarūpā ti upetasabhāvā, vātasameritam vā ti yathā nāma nīluppalam
 15 vātena samīritam tath' eva ayam imasmiṃ vaṇasaṇḍe assamo samvāti, netā-
 diso ti na etādiso, mama²⁹ kāye paṇko n' etādiso tassa, so hi dassaniyo c'
 eva sugandho ca, aggagimhesu³⁰ 'ti vasantasamaye, nihantiti paharati, kim
 rukkhaphalam nu kho tan ti katararukkhassa nu kho tam phalam, saṃ-
 khavarūpappannā³⁰ ti sudhotasamkhapaṭibhāgā, sākamakkhāditi³¹ nūna so
 20 mānavo mayam viya tehi dantehi rukkhapaṇṇāni c' eva mūlaphalāni ca na
 khādi, ambhākam hi tāni khādantānam³² sākapaṇṇavāṇṇadantā³³ ti dipeti,
 akakkasan ti tāta tassa bhāsitaṃ aphaṇḍasam agalitaṃ, punappuna vadan-
 tassāpi madhuratāya muhuraṃ³⁴ amammanatāya³⁵ ujuṃ ācikkhittatāya³⁶
 anuddhataṃ³⁷ paṭiṭṭhitatāya acapalam³⁸, rudan ti bhāsamanassa pan' assa³⁹
 25 sarasamkhātāṃ rudam pi manoharam karavikassa viya sussaram sumadhuram,
 raṇjayatevā⁴⁰ 'ti mama mano raṇjeti⁴⁰ yeva, bindussaro ti piṇḍitassaro,
 māṇavāhū ti so hi mānavo puratthāya mama mittam⁴¹ ahū, susandhi sab-
 battha vimaṭṭhimam vaṇan ti tāta tassa mānavassa ūrūpaṃ antare ekaṃ
 vaṇam atthi, tam susandhim suphussitam⁴² sippipūṭamukhasadīsam sabbattha vi-
 30 maṭṭham samantato maṭṭham, puthun⁴³ ti mahantaṃ, sujātan ti susaṇṭhitam,

¹ Cks tā siṃsare, Bd tā pi sare. ² Bd pavuṭhe. ³ Ck cirī-, Bd tiritisaṅkhāghā, B tirati-, Cks -ghāti. ⁴ Bd vadanti. ⁵ Bd mikhalan, B mekhalan. ⁶ Cks idanti. ⁷ Bd vattha-. ⁸ Bd saṅhare? B sandhare. ⁹ Bd nivāte. ¹⁰ C ciram.
¹¹ Bd omits ka-. ¹² Cks omit so. ¹³ Cks abila-, Bd akhi-. ¹⁴ Ck akāmāni, Bd akāni. ¹⁵ Ck nikkhaṇṭhakāni, Bd nippannāni, C nibaṇṭa-. ¹⁶ Bd bandhāni.
¹⁷ Bd kilam. ¹⁸ Bds nicca kēlam kilā-. ¹⁹ Cks ahantā. ²⁰ Cks amhe. ²¹ Cks -kkhe-. ²² Cks ssa. ²³ Ck pamāṇamassa, C -ṇacassa. ²⁴ so Ck; C -ṇi, Bds -ṭi.
²⁵ Ck kuṇḍinaggā. ²⁶ Bd bandhānam vasena, omitting jaṭānam. ²⁷ Bd maṇi-
 bandhā in the place of mama-. ²⁸ Bd assuti paṭthento. ²⁹ Bd to tādiso ti tāta
 yādiso mamma. ³⁰ Bd saṅkhā-. ³¹ Bd -maṅkhāditehitina. ³² Bd -tā. ³³ Bd
 sapaṇṇapaṇṇavāṇṇadantā. ³⁴ Cks muhura. ³⁵ so Cks; Bd apamussatāya, B
 āpapussatāya. ³⁶ so Cks; B āvi-, Bd omits u- tāya. ³⁷ Bd -taṃ. ³⁸ all
 three MSS. -phalam ³⁹ Bd omits panassa. ⁴⁰ Bd -ja-. ⁴¹ Bd -o. ⁴² Bd
 -phuṇṇasitaṃ, Cks -passitaṃ. ⁴³ Cks -u, Bd -u.

kharapattasannibhan¹ ti padumamakulasannibham, uttariyānā 'ti uttaritvā avattharitvā, pīlayīti pīlesi², tapantīti tassa mānavassa sarīrato niccharantā suvaṇṇavaṇṇā³ raṁsiyo jalanti⁴ obhāseṇti⁵ virocenti⁶ ca, bāhā ti bāhā pi 'ssa mudū, añjanalomasadisā ti añjanasadihehi romehi⁷ samannāgatā, vicitravattāṅgulikāssa⁸ sobhare⁹ ti hatthāpi 'ssa dhuvalakkhaṇa-
 vicitrāhi⁴ pavāṇamkurasadisāhi⁵ vattāṅgulīhi samannāgatā sobhanti, akakka-
 saṅgo ti kaccupīlakādirahitaṅgapaccaṅgo, ram'ayam upaṭṭhahīti maṁ
 ramayanto¹¹ upaṭṭhāsi paricari, tūlūpanibhā ti mudubhāvassa upamā, su-
 vāṇakambutalavattasucchavīti suvaṇṇamayam ādasatalam viya vattā ca succhavī
 ca parimaṇḍalā c' eva sundaracchavī cā 'ti attho, samphussitvā ti suṭṭhu
 phussitvā attano hatthasamphassam mama sarīre pharāpetvā¹², ito gato ti
 mama oloketass' eva ito gato, te maṁ dahantīti te tassa hatthasamphassā
 idāni maṁ dahanti, tathā hi tassa gatakālato paṭṭhāya mama sarīre dāho
 utṭhito, ten' amhi domanassappatto nipanno¹³ ti, khārividhan ti tāta nūna
 so mānava na khārībhāram ukkhipitvā vicari, khīlānīti¹⁴ khiṇāni¹⁵, ayam
 eva vā pātho, sokhyan ti sukham, santhata ti santhāro, vikiṇṇarūpavā
 'ti tāta ayam tava māluvapaṇṇasanthāro ajja mayā ca tena ca aññamaññam
 parāmasanāliṅganavasena sammā parivattantehi vikiṇṇā viya ākulavyākulā jātā,
 punappunāmeccā¹⁶ 'ti tāta ahaṇ ca so ca abhiramitvā kilantarūpā paṇṇa-
 sālato nikkhamitvā udakam pavisitvā vinītadarathā¹⁷ punappuna imam
 eva kuṭiyam¹⁸ paviesamā 'ti vadati, mantā¹⁹ ti ajja mama tassa gatakālato
 paṭṭhāya n' eva mantā paṭibhanti²⁰ na²¹ upaṭṭhahantīti²¹ na ruccanti, na
 aggihuttam na pi yam nam tatrā 'ti²³ mahābrahmuno ārāghanatthāya
 kattabbam havyadhūmādiyaññakiriyāpi²⁴ me na paṭibhāti²⁵ na ruccati, na
 cāpi te ti tayā ābhatamūlaphalāni pi na bhuñjissāmi, yassam²⁶ disāyan²⁷
 yassan²⁸ disāyam, vanan ti tassa mānavassa assamam parivāretvā ṭhitavanam.

Tass' evam vilapantassa tam vippalāpam sutvā M. „ekāya
 itthiyā imassa silam bhinnam bhavissatīti“ nātvā tam ovadanto
 cha gāthā abhāsi:

51. Imasmā²⁹ ham jotirase vanamhi
 gandhabbadevaccharasamghasevite

30

¹ Cks khura-. ² Bds paṭipī-. ³ Cs Bā -a. ⁴ Bā -tā. ⁵ Bā -anti. ⁶ Bā lo-.
⁷ Ck -kassa, Bā -tassa. ⁸ Bā -ṇe. ⁹ Cks -ṇamvicitrāhi. ¹⁰ Ccs -sehi. ¹¹
 Cks add maṁ. ¹² Bā parāmasitvā. ¹³ Bā omits ni-. ¹⁴ Cks khiṇā-, Bā
 khiṇā-. ¹⁵ so C; Bā khiṇāni, Ck omits khiṇāni. ¹⁶ Cs vassā. ¹⁷ Bds vigata-.
¹⁸ Bā -i. ¹⁹ Bā namaññamantā. ²⁰ Cks -hanti. ²¹ Cks nam. ²² Bā -anti.
²³ Cks piyamñātantranti. ²⁴ Cks bhavyā-, Bā kattabbahopividhumanādi-. ²⁵ Bā
 adds na upaṭṭhahati. ²⁶ Cks yassa, Bā yassā. ²⁷ Cks disan for disa? ²⁸ Bā
 yassa. ²⁹ so all three MSS. for imasmi?

- isīnaṃ āvāse sanantanamhi
n' etādisaṃ aratīṃ pāpuṇetha. 51.
52. Bhavanti mittāni atha na honti,
ñātīsu mittesu karonti pemaṃ,
5 ayaṃ ca jammo kissa vā nivīṭṭho¹
yo n' eva jānāti: kuto 'mhi āgato. 52.
53. Saṃvāseṇa hi mittāni sandhīyanti punappunaṃ,
sā ca metti asaṅgantu² asaṃvāseṇa jīrati. 53.
54. Sace tuvaṃ dakkhasi brahmacārīṃ
10 sace tuvaṃ sallape brahmacārīṇā
sampaṇnasassaṃ va mahodakena
tapoguṇaṃ khippam imaṃ pahassasi³. 54.
55. Punap-pi⁴ ce dakkhasi brahmacārīṃ
punap-pi ce sallape brahmacārīṇā
15 sampaṇnasassaṃ va mahodakena
usmāgataṃ khippam imaṃ pahassasi⁵. 55.
56. Bhūtāni etāni caranti tāta
virūparūpena manussaloke,
na tāni sevetha⁶ naro sapañño,
20 āsajjanaṃ⁷ tassati⁸ brahmacārīti. 56.

Tattha imasmā⁹ ti imasmiṃ, han ti nipātamattaṃ, jotirase ti hūya-
mānassa jotino raṃsiobhāsito¹⁰, sanantanambhīti¹¹ porāṇake, pāpuṇethā¹²
'ti pāpuṇeyya, i v. h: tāta evarūpe vane vasanto yaṃ aratīṃ¹³ tvaṃ patto
etādisaṃ na pāpuṇeyya paṇḍito kulaputto. puttūṃ¹⁴ na arahatīti attho, bha-
25 vantīti imaṃ g. M. antagatam eva bhāsati, ayaṃ h' ettha¹⁵ adhippayo: loke
sattānaṃ mittāni nāma honti pi na honti pi, tattha yesaṃ honti te attano
ñātīsu ca mittesu ca pemaṃ karonti, ayaṃ ca jammo migasiṅgo kissavānī-
vīṭṭho¹⁶ ti¹⁷ kena nāma kāraṇena tasmīṃ mātugāme mittasaññāya nivīṭṭho.
so migiyā kucchimhi nibbattitvā araṇṇe vadḍhitattā kutomhi āgato ti āgatatthā-

¹ B^d kissavānīnivīṭṭho, C^k kissarivānīvivīṭṭho. ² C^k yā ca menti asaggantūṃ, B^d
sveva mitto asaṅgantu. ³ C^k pabha-, B^d hessasi? B^s pahissasi. ⁴ B^d puna pi.
⁵ B^d pahissasi, C^k pabha-. ⁶ C^k na tādiso cetha. ⁷ B^d āsajja naṃ corr. to
āpa-. ⁸ B^d na-. ⁹ so all three MSS. for imasmā? ¹⁰ C^k -tena. ¹¹ C^k
sanantambhīti, B^d sanantarambhīti corr. to -tanamhīti. ¹² B^d -ñīṭṭhā. ¹³ B^d
anabhiratīṃ. ¹⁴ B^d puttūṃ corr. to pattum, C^k vattum. ¹⁵ B^d ayaññettha.
¹⁶ C^k kissarini-. ¹⁷ C^k omit ti.

nam¹ eva na jānāti pag eva nātimitte ti², punappunan ti tāni³ mittāni
 nāma punappuna saṁvāseṇa saṁsevanena sandhīyanti⁴, sā ca mettīti⁵ sā
 eva mettī⁶ asaṅgantu⁷ asaṁāgacchantassa purisassa tena asaṁāgamanasaṁ-
 khātena asaṁvāseṇa jīrati vinassati, sace ti⁸ tasmā tāta sace tvaṁ puna pi
 taṁ dakkhasi tena vā sallapiassasi atha yathā nāma sunipphannaṁ sassaṁ maho- 5
 ghena hariyati evaṁ imaṁ attano tapogūṇaṁ pahassasi⁹ pahāressasīti attho,
 usmāgatan ti samaṇatejaṁ, virūparūpenā 'ti vividharūpena. i. v. h.: tāta
 manussalokasmīm hi etāni yakkhinisaṁkhātāni bhūtāni vividharūpapaṭicchan-
 nena¹⁰ attano rūpena attano vasaṁgate khādītum caranti, tāni sapaṇṇo naro na
 sevetha, tādīsaṁ hi bhūtāṁ āsajjanāṁ¹¹ patvā nassati brahmacārī, diṭṭho si 10
 tāya¹² yakkhiniyā na khādito ti evaṁ puttaṁ ovadi¹³.

So pitu kathaṁ sutvā „yakkhinī kira sā“ ti bhīto cittaṁ
 nivattetvā „tāta, etto na gamissāmi, khamatha me“ ti khamā-
 pesi. So pi naṁ samassāsetvā „ehi tvaṁ māṇava, mettaṁ
 bhāvehi karuṇaṁ¹⁴ muditaṁ¹⁵ upekkhaṁ“ ti brahmavihārabhāva- 15
 naṁ ācikkhi. So tathā paṭipajjitvā puna jhānaṁ nibbatesi¹⁶.

S. i. d. ā. s. p. j. s. (Saccapariyosāne ukkaṇṭhitabhikkhu sotā-
 pattiphale paṭiṭṭhaḥi): „Tadā Naḷinikā purāṇadutiyikā¹⁷ ahoṣi, Isisiṅgo
 ukkaṇṭhitabhikkhu, piṭā ahaṁ evā“ 'ti. Naḷinijātakaṁ¹⁸.

2. Ummadantijātaka.

20

Nivesanaṁ kussa nudaṁ Sunandā 'ti. Idam S. J. v. uk-
 kaṇṭhitabhikkhum ā. k. So kir' ekadivasam Sāvatthiyaṁ piṇ-
 dāya caranto ekam¹ alaṁkatapaṭiyattaṁ uttamarūpadharaṁ itthim olo-
 ketvā paṭibaddhacitto hutvā cittaṁ nivattetuṁ asakkonto vihāram eva
 āgantvā tato paṭṭhāya sallaviddho viya rāgāturo bhantamigapaṭi- 25
 bhāgo¹⁹ kiso dhamanisanthatagatto uppaṇḍuppaṇḍukajāto anabhirato
 ekiriyaṭhe cittaśśadaṁ alabhanto ācariyavattādīni pahāya uddesapari-
 pucchākammaṭṭhānānuyogavirahito vihāsi. So sahāyabhikkhūhi²⁰ „pubbe
 tvaṁ āvuso pasannindriyo²¹, vipasannamukhavaṇṇo idāni, na²² tathā,

¹ Bā attano gatathā-. ² Bā hi. ³ Bā tāta. ⁴ Bā add ghaṭṭiyanti. ⁵ Bā
 sveva mitto ti. ⁶ Bā sova mitto. ⁷ Bā asagantu, Ck^s asaṅgantum. ⁸ Ck^s
 omit ti. ⁹ Ck^s pabba-, B^s pahi-. ¹⁰ Ck^s add ca. ¹¹ Bā āsajjaṇaṁ. ¹² Ck^s Bā
 tā. ¹³ Bā -ditti. ¹⁴ Bā karuṇāṇaṁ corr. to karuṇaṁ, Ck^s karuṇā. ¹⁵ Ck^s -tā.
¹⁶ Bā jhānābhīṇā-, Ck^s jhānaṁ pabba-. ¹⁷ Ck^s -tī-. ¹⁸ so all three MSS. 2.
 cfr. Th. Zachariae: Die 16te Erzähl. der Vetälap. in Beiträge z. Kunde d. ig.
 Sprachen IV. ¹⁹ Bā bhanda-. ²⁰ Bā -yobhikkhuhi. ²¹ B^s santindr-. ²² Bā no-.

kin nu kho kāraṇa¹ ti puṭṭho „āvuso anabhirato 'smiti' āha. Atha
 nam te „abhirama āvuso, Buddhuppādo nāma dullabho, tathā sad-
 dhammasavanaṃ manussapaṭilābho ca, so tvaṃ manussapaṭilābhaṃ
 labhivā dukkhassa antakiriyaṃ patthayamāno assumukhaṃ nātijanaṃ
 5 pahāya saddhāya² pabbajivā kiṃkāraṇā kilesavasaṃ yāsi, kilesā nāma³
 ete gaṇḍupādapāṇaṃ⁴ upādāya sabbabālajanasādhāraṇā, ye tesam
 vatthubhūtā te pi appassādā, kāmā bahudukkhā bahupāyāsā, ādīnava
 ettha bhiyyo, atṭhikaṃkalūpamā kāmā, māmsapesūpamā kāmā⁵, tiṇukkū-
 pamā kāmā⁶, aṅgarakāsūpamā kāmā, supinakūpamā kāmā, yācitakū-
 10 pamā⁷ rukkhaphalūpamā⁸ sattisūlūpamā⁹ sappasirūpamā¹⁰ kāmā, tvaṃ
 nāma evarūpe sāsane pabbajivā evaṃ anattakāraṇānaṃ¹¹ kilesānaṃ
 vasaṃ gato¹² ti¹³ ovaḍitvā attano kathaṃ¹⁴ gāhāpetum asakkontā Satthu
 santikaṃ dhammasabhaṃ netvā „kiṃ bhikkhave aniccamānakaṃ bhik-
 khaṃ ānāyithā¹⁵ ti¹⁶ vutte „ayaṃ kira ukkaṇṭhito¹⁷ ti āhaṃsu. S. „sac-
 15 caṃ kirā¹⁸ ti¹⁹ pucchitvā „saccaṃ bhante²⁰ ti²¹ vutte „bhikkhu porāṇaka-
 paṇḍitā rajjaṃ anusāsantāpi kilese kilese uppanne tassa vasaṃ āgantvā
 cittaṃ nivāretvā na ayuttaṃ karimsū²² ti²³ vatvā a. ā.:

A. Siviraṭṭhe Aritṭhapuranagare Sivi nāma rājā r. kāresi.
 Bo. tassa aggamaheṣiṇi²⁴ kucchimhi nibbati, Sivikumāro t'
 20 ev' assa nāmaṃ karimsu. Senāpatissāpi putto²⁵ vijāyi, Ahi-
 pārako²⁶ ti²⁷ 'ssa nāmaṃ karimsu. Te ubho pi sahāyakā hutvā
 abhivaḍḍhantā soḷasavassikā hutvā Takkaṣilaṃ gantvā sippaṃ
 uggaṇṭhitvā āgamimsu. Rājā tassa r. adāsi, so pi Ahipārakaṃ
 senāpatitṭhāne ṭhapetvā dhammena r. kāresi. Tasmim yeva
 25 nagare Tirīṭṭavacchassa²⁸ nāma²⁹ asītikoṭṭidhanavibhavassa seṭ-
 ṭhino dhītāpi nibbatti uttamarūpadharā sobhaggappattā su-
 bhalakkhaṇena saṃannāgatā, tassā nāmagahaṇadivase Umma-
 dantīti nāmaṃ karimsu. Sā soḷasavassakāle atikkanta-
 mānusakavaṇṇā devaccharā viya abhirūpā³⁰ ahoṣi, ye ye
 30 puthujjanā taṃ passanti te te sakabhāvena³¹ saṇṭhātum³² na

¹ Cks -nenā. ² Cks saddhā, Bā omits sa-. ³ Ck -ṇa, Bā -ṇakaṃ. ⁴ Bā
 tiṇikkupamā kāmā, efr. M. N. 1,130; Cks omit tiṇu-. ⁵ Bā adds kāmā. ⁶ Bā
 visasappabbhīrū-. ⁷ Cks -raṇkānaṃ, Bā -raṇānaṃ. ⁸ Bā sīti. ⁹ Bā gātāṃ. ¹⁰
 Cks -am. ¹¹ Bā abhi- throughout. ¹² Bā tiriva-. ¹³ all three MSS. nāmaṃ.
¹⁴ Bā abhirūpadaṣṇāṇi pāsādika paramāya vaṇṇāya saṃannāgatā. ¹⁵ Cks saka-
 bhā-. ¹⁶ Bā sandhāretum.

sakkonti, surāpānamadena¹ viya kilesamadena mattā hutva
 satim paccupaṭṭhāpetum samatthā nāhesum. Ath' assā pitā
 Tirītavaccho² rājānam upasamkamitvā „deva mama gehe
 itthiratanam uppannam rañño va anucchavikam, lakkhaṇa-
 pāthake³ pesetvā tam vīmaṃsāpetvā yathāruciṃ karohīti“ āha. 5
 Rājā „sādhū“ 'ti vatvā brāhmaṇe peseti, te seṭṭhigeham
 gantvā katasakkārasampānā pāyāsam paribhuñjimsu. Tasmim
 khaṇe Ummadantī sabbālamkārapaṭimaṇḍitā tesam santikam
 agamāsi. Te tam disvā satim paccupaṭṭhāpetum asakkontā
 kilesamadamattā hutvā attano vippakatabhojanabhāvaṃ na 10
 jānimsu, ekacce ālopan gahetvā bhuñjāmā⁴ 'ti saññāya sīse
 ṭhapesum, ekacce upakacchantare⁵ khipimsu, ekacce bhittim⁶
 paharimsu, sabbe ummattakā ahesum. Sā te disvā „ime kira
 mama lakkhaṇam vīmaṃsantīti⁷, gīvāya ne gahetvā nīharathā“
 'ti nīharāpesi. Te maṃkubhūtā rājanivesanam gantvā Umma- 15
 dantiyā rutṭhā⁸ „deva sā itthi kālakaṇṇī, na tumhākam anuc-
 chavikā“ ti vadimsu. Rājā „kālakaṇṇī kirā“ 'ti tam na ānā-
 pesi⁹. Sā tam pavattim sutvā „aham kira kālakaṇṇīti raññā
 na gahitā, kālakaṇṇīyo nāma evarūpā¹⁰ hontīti“ vatvā „hotu,
 sace pi tam rājānam passissāmi jānissāmīti“ tasmim āghātam 20
 bandhi. Atha nam pitā Ahipārakassa adāsi, sā tassa piyā
 ahosi manāpā. — Kassa pana kammassa phalena¹¹ evam abhi-
 rūpā ahosīti. rattavatthadānassa¹²: sā kira atīte Bārāṇasiyam
 daliddakule nibbattitvā ussavadvase puññasampannā itthiyo
 kusumbharattavattham nivāsetvā alamkāṭā kilantiyo disvā 25
 tādisam. vattham nivāsetvā kilītukāmā hutvā mātāpitunnam
 ārocetvā tehi „amma mayam daliddā, kuto no evarūpam
 vatthan“ ti vutte „tena hi maṃ ekasimam aḍḍhakule bhatim
 kātum anujānātha, te mama guṇam nātvā dassantīti“ vatvā

¹ Ck omīti surā. ² Bd titiṭi-. ³ Bd add brahmaṇe. ⁴ C* -jamā, Bd bhuñjaha, B* bhuñjamānā. ⁵ Bd add bhattam. ⁶ Ck -i, Bd bhittiyādisu. ⁷ Bd -sissanti, B* -sissantikim. ⁸ Bds kuddhā. ⁹ Bd ānā- ¹⁰ Bds add na. ¹¹ Bd add sē. ¹² Bds add nissandena.

- tehi anuññātā ekam kulam upasamkamitvā „kusumbharattavattkena bhatim karomiti“ āha. Atha nam te „tini samvaccharāni kamme kate tava guṇāguṇam¹ nātvā dassāmā“ 'ti vadimsu. Sā „sādhū“ 'ti paṭisunivā kammaṃ paṭipajji. Te
- 5 tassā guṇam nātvā aparipunnesu yeva tisu samvaccharesu tassā ghanakusumbharattavattkena² saddhim aññam pi vattham datvā „tava sahāyikāhi saddhim gantvā nahāyivā nivāsehi“ tam pesayimsu. Sā sahāyikā ādāya gantvā rattavattham tīre tḥapetvā nahāyi. Tasmim khaṇe eko Kassapadasabalassa
- 10 sāvako acchinnacivaro sākḥābhaṅgam nivāsetvā ca pārupitvā ca tam padesaṃ pāpuṇi. Sā tam disvā „ayam bhadanto acchinnacivaro bhavati³, pubbe pi adinnabhāvena mama nivāsanaṃ dullabham jātan 'ti' vattham dvidhā phāletvā ekam koṭṭhāsaṃ ayyassa dassāmīti“ cintetvā uttaritvā attano nivā-
- 15 sanaṃ nivāsetvā „tiṭṭhatha bhante“ ti vatvā theram vanditvā vattham phāletvā tass' ekakoṭṭhāsaṃ⁴ adāsi. So ekamante paṭicchannaṭṭhāne tḥatvā sākḥābhaṅgam chaḍḍetvā tass' ekam kannam nivāsetvā ekam pārupitvā nikkhami, ath' assa vatthobhāseṇa sakalasarīram taruṇasuriyo viya ekobhāsaṃ ahoṣi.
- 20 Sā tam disvā „ayam⁵ ayyo paṭhamam na sobhi⁶ idāni taruṇasuriyo viya virocati, idam pi tass' eva⁷ dassāmīti“ dutiyam pi koṭṭhāsaṃ datvā „bhante aham bhava caranti uttamarūpa-dharā bhavēyyam, mam disvā koci puriso sakabhāveṇa saṇṭhātum⁸ mā asakkhi⁹, mayā abhirūpatarā nāma aññā mā hotū“
- 25 'ti patthanam tḥapesi. Thero anumodanam katvā pakkāmi. Sā devaloke sañcaranti¹⁰ tasmim kāle Ariṭṭhapure nibbattitvā tathārūpā ahoṣi. — Atha tasmim nagare kattikachanaṃ gho-sayimsu, kattikapuṇṇamāya nagaram sajjayimsu. Ahipārako attano ārakkhatthānam gacchanto tam āmantetvā „bhadde

¹ Bds omit guṇā. ² Bd ghaṇanaku-. ³ Bds bhaviseati. ⁴ Bds adds tam. ⁵ Bd sū tam koṭṭhāsaṃ. ⁶ Bds mayham. ⁷ Bd -ati. ⁸ Bd etasseva. ⁹ Bds sandhāretum. ¹⁰ Cks -iti. ¹¹ Bds samisaranti.

Ummadanti, ajja kattikacchaṇo¹, rājā nagaram padakkhiṇaṃ karonto paṭhamam imaṃ gehadvāraṃ āgamissati, mā kho tassa attānaṃ dassesi, so hi taṃ disvā satim upaṭṭhāpetum na sakkhissatīti² āha. Sā gacchantam³ „ahaṃ jānissāmīti“. Tasmiṃ gate dāsiṃ⁴ ānāpesi: „rañño imaṃ gehadvāraṃ āgata- 5 kālē mayhaṃ āroceyyāsīti“. Atha suriye atthaṃgate uggate puṇṇacande⁵ devanagare⁶ viya alaṃkate nagare sabbadisāsu dīpesu jālantesu⁷ rājā sabbālaṃkārapatimaṇḍito ājaññarathavaragato amaccaganaṇapativuto mahantena yasena nagaram padakkhiṇaṃ karonto paṭhamam eva Ahipārakassa gehadvāraṃ 10 agamāsi, taṃ pana geham manosiḷāvannaṇapākāraparikkhittam alaṃkataṃ dvārattālakam sobhaggappattam pāsādikam. Tasmiṃ khaṇe dāsi Ummadantiyā ārocesi, sā pupphasamuggam gāhāpetvā kinnarīlīhāya⁸ vātapānam nissāya ṭhitā rañño pupphāni khiṇi. So taṃ ulloketvā⁹ kilesamadamatto satim 15 paccupaṭṭhāpetum asakkonto „Ahipārakass’ etaṃ gehan“ ti sañjānitum pi nāsakkhi. Atha sārathim āmantetvā pucchanto dve gāthā abhāsi:

1. Nivesanaṃ kassa nu ’daṃ Sunanda
pākārena paṇḍumayena guttaṃ, 20
kā dissati aggisikhā va dūre
vehāsayaṃ pabbatagge va acci. 57.
2. Dhītā n’ ayaṃ kassa Sunanda hoti,
suṇisā n’ ayaṃ kassa atho pi bhariyā,
akkhāhi me khippam id’ eva⁹ puṭṭho: 25
avāvaṭā, yadivā atthi bhattā ti. 58.

Tattha kassa nudaṇ’ ti kassa nu¹⁰ idaṃ, paṇḍumayenā’ ti rattitṭhi-
kāmayena¹¹, dissatīti vātapāne ṭhitā paññāyati, aggīti¹² analajālakkhandho¹³,

¹ C^s kattikarattikacchaṇo, B^d -ratti gāro chaṇo. ² B^d gaccha tvaṃ sāmi. ³ C^s -am. ⁴ C^s -o. ⁵ B^d -ram. ⁶ B^d jalitesu. ⁷ B^d līlāya. ⁸ B^d disvā olo-.
⁹ C^s idheva, B^d imeva. ¹⁰ C^s omit nu. ¹¹ B^d rattitṭhakapākāramayena. ¹² C^s aggaṭi, B^d acchitī. ¹³ C^s nalajā-.

dhītā nayan ti dhītā¹ nu ayaṃ, avāvaṭṭa ti apetaḥbharanā² apariggahitā³,
bhātā ti yadivā assā sāmiko atthi, idaṃ akkhāhīti.

Ath' assa so ācikkhanto dve gāthā⁴ abhāsi:

3. Ahaṃ hi jānāmi janinda etaṃ
5 matyā ca petyā ca atho pi assā⁵,
tath' eva⁶ so puriso bhūmipāla
rattimdivaṃ appamatto tav' atthe. 59.
4. Iddho ca phīto⁷ ca subāl'hiko⁸ ca
amacco te aññataro janinda.
10 tass' esā bhariyā Ahipārakassa
Ummadantī⁹ nāmadheyyena rājā 'ti. 60.

Tattha matyā ca petyā cā 'ti mātito ca pītito ca taṃ jānāmiti vadati.
atho pi assā ti atha sāmikam pi 'ssā jānāmiti vadati, iddho ti samiddho.
phīto⁷ ti vatthālamkārehi phullito¹⁰, subāl'hiko¹¹ ti suṭṭhu aḍḍho, nāma-
15 dheyenā 'ti nāmena, ayaṃ hi¹² yo naṃ passati taṃ ummadetī satim assa
paccupaṭṭhāpetum na deti tasmā Ummadantīti vuccati.

Taṃ sutvā rājā nāmaṃ assā thomento anantaraṃ g. ā.:

5. Ambho ambho¹³ nāmaṃ idaṃ imissā
matyā ca petyā ca kataṃ susādhū,
20 tathā¹⁴ hi mayhaṃ apalokayantī
ummattakaṃ Ummadantī akāsīti. 61.

Tattha maṭṭyā ca petyā cā 'ti mātaraṃ ca pītaraṃ ca, mayhaṃ ti upa-
yogatthe sampadānaṃ, apalokayantīti mayā apalokitā sayāṃ maṃ apaloka-
yantī maṃ ummattakaṃ akāsīti attho.

- 25 Sā tassa kampitabhāvaṃ ñatva vātapānaṃ thaketvā siri-
gabbhaṃ eva agamāsi. Rañño pi 'ssā¹⁵ ditṭhakālato paṭṭhāya
nagarapadakkhiṇakaraṇe¹⁶ cittam eva nāhosi. So sārathim
āmantetvā „samma Sunanda rathaṃ nivattehīti“ vatvā „ayaṃ

¹ Bā adds kā. ² Bā -varaṇā. ³ Bā -ggahā. ⁴ Bā -āyo. ⁵ Ck^s tassā. ⁶
Bā^s taveva. ⁷ Ck^s pī-, C^s thī-, Bā phī-. ⁸ Bā suvaḍḍhito. ⁹
Bā ummadantīti, read: ummadīnī? cfr. Zachariae supra. ¹⁰ Bā puppito. ¹¹
Bā suvaḍḍhito. ¹² Bā ayañhi, Ck^s ahañhi. ¹³ so all three MSS. for aho? ¹⁴
Bā tadā. ¹⁵ Bā tassā. ¹⁶ Ck^s -ṇaṇka-, Bā -ṇakā-.

chaṇo ambhākaṃ nānucchaviko, Ahipārakasenaṭṭiss' evānucchaviko, r. pi tass' evānucchavikaṃ⁴ ti rathaṃ nivattāpetvā pāsādaṃ abhiruyha sirisayane nipajjitvā vippalapanto āha:

6. Sā¹ punṇamāse migamandalocanā
upāvisī punḍarīkattacaṅgī, 5
dve punṇamāyo tadahū amaññaṃ²
disvāna pārāpatarattavāsiniṃ. 62.
7. Alārapamhehi subhehi vagguhi
palobhayanti⁴ maṃ yadā udikkhati
vijambhamānā harat' eva me mano 10
jātā vane kimpurisīva pabbate. 63.
8. Tadā hi brahatī⁵ sāmā⁶ āmuttamaṇikuṇḍalā
ekaccavasanā nārī migī bhantā⁷ v' udikkhati. 64.
9. Kadāssu maṃ tambanakhā sulomā
bāhāmudū candanasāralittā 15
vaṭṭaṅgulī sannatavīrakuttiyā⁸
nārī upaṇṇissati sīsato subhā. 65.
10. Kadāssu maṃ kañcanamāluracchadā⁹
dhītā Tirīṭissa vilākamajjhā
mudūhi bāhāhi palissajissati¹⁰ 20
brahāvane jātadumaṃ va māluvā. 66.
11. Kadāssu lākhārasarattasucchavī
bindutthanī punḍarīkattacaṅgī
mukhaṃ mukhena upanāmayissati
soṇḍo va soṇḍassa surāya¹¹ thālaṃ¹². 67. 25
12. Yathāddasaṃ naṃ¹³ tiṭṭhantiṃ sabbāgattaṃ manoramaṃ
tato sakassa cittassa nāvabodhāmi kiñcanaṃ. 68.
13. Ummadanti¹⁴ mayā diṭṭhā āmuttamaṇikuṇḍalā¹⁵,
na supāmi divāratthiṃ sahasaṃ va parājito. 69.

¹ Ck so, Bđ yā. ² Bđ tadahumaññaṃ, B° akhaññaṃ. ⁴ Ck sa-, C° sā-. ⁵ Bđ brahmāhi. ⁶ C° samāse migamandā. ⁷ Bđ phandā. ⁸ Bđ -dhira-. ⁹ Bđ -jālura-. ¹⁰ Ck° -dissati. ¹¹ Ck phu-, C° pu-. ¹² Ck phā-. ¹³ Bđ yadadda-santaṃ. ¹⁴ Ck° -tiṃ, Bđ -ti. ¹⁵ B° -laṃ.

14. Sakko ca¹ me varaṃ dajjā, so ca labbhettha me varo:
ekarattim² dirattim³ vā bhavēyyaṃ Ahipārako
Ummadantya⁴ ramitvāna, Sivirājā tato siyā ti. 70.

- Tattha punṇamāse ti punṇacandāya rattiyā, migamandalocanā ti
5 kaṇḍasantāseṇa palāyitvā vanantare thatvā luddaṃ olokontiyā migiyā viya man-
dāni locanāni assā ti migamandalocanā, upāvisīti padumavaṇṇena karata-
lena pupphāni khipitvā maṃ olokonti vātapāne nisīdi, puṇḍarīkattacaṅgīti
rattapadumapattavannaṣarirā, dve punṇamāyo ti ahaṃ tadā tasmīm chaṇa-
divase taṃ pārapatāpādasamānavannaṃ rattavattānāvattamāṃ divā tassā mu-
10 khaṃ⁴ olokonto ekassa pācīnalokadhātuto ekassa Ahipārakasenaṇāpatino nive-
sane ti dvinnam⁵ punṇacandānaṃ uggaṭṭatā dve punṇamāyo amaṇṇīm, aḷāra-
pamhehīti visālapakhumehi⁶, subhehīti parisuddhehi, vagguhīti madhurā-
kārehi, udikkhatīti evarūpehi nettehi yasīm khaṇe oloketi, pabbate ti
yathā Himavantapabbate suphullitavane⁶ vīṇaṃ ādāya tantissareṇa attano saraṃ
15 samsandenti⁷ kimpurisā kimpurisassa manāṃ harati⁸ evaṃ harateva me
mano ti vipḷalapati, brahātīti⁹ ulārā, sāmā ti suvaṇṇasāmā, ekacca-
vasanā ti ekaccikavasānā, ekapaṭṭānāvattā ti attho, bhantā vudikkhatīti
saṇhakesā¹⁰ puthunālāṭṭā āyatabhamū visālakkhī tuṇṇanāsā rattoṭṭhī¹¹ setadantā
tikhiṇadāṭṭhā suvaṭṭagivā tanubāhu susaṇṭhitapayodharā karamitamajjhā visāla-
20 soṇi¹² suvaṇṇakadalisaṃanarūpā¹³ sā¹⁴ uttamitthi tasmīm khaṇe maṃ udik-
khaṇti bhayena vanāṃ pavisitvā puna nivattitvā luddaṃ udikkhaṇti bhanta-
mīgiva¹⁵ maṃ udikkhatīti vadati, bāhāmudū ti mudubāhā, sannatavīra-
kuttīya¹⁶ ti suphassitacekakaraṇā¹⁷ upaṇṇissati man ti sā subhā nāri
kadā nu maṃ tehi tamhanakhehi sīsato patthāya sannatena vireṇa¹⁸ karaṇeṇa
25 paritosessati patthento vilapati, kaṇḍanamāluraḥḥadā¹⁹ ti kaṇḍanamāya-
uracchadālaṃkāṛā, vilākamajjhā ti vilaggaṣarirā sā, brahāvane ti mahā-
vane, rattasucchavīti hatthapādātalaagganakhaoṭṭhamāsesu lākhārasatta-
samānavannaṃ, bindutthanīti udakabubbulaḥḥapariṃmaṇḍalatthani, tato ti yadā
taṃ tiṭṭhantiṃ addasaṃ tato patthāya, sakassa cītassā²⁰ ti attano cītassa
30 anissaro jāto²¹ mhitī adhippāyo, kiṇḍanā²² ti kiṇḍi, ayam²³ asukā nāmā
'ti na jānāmi, ummattako jāto²⁴ mhitī vadati, diṭṭhā ti diṭṭvā²⁵, supāmiti
n' eva rattimdivaṃ²⁶ niddaṃ labhāmi, so ca labbhetthā²⁷ ti yam me Sakko
varaṃ dadeyya so ca me varo labheyya²⁸, labheyyaṃ c' ahaṃ varaṃ ti attho.

- Atha te amaccā²⁹ Ahipārakassāpi ārocayaṃsu: „sāmi rājā
35 nagaraṃ padakkhiṇaṃ karonto tumhākaṃ gharadvāraṃ gantvā³⁰

¹ Bā ce. ² Bā -am. ³ Bā dvirattam. ⁴ Bā mukhassa sukhaṃ. ⁵ Ck^o -pa-
mukhehi. ⁶ Bā supuppita-. ⁷ Bā -dati. ⁸ Ck^o haranti. ⁹ Bā brahāti. ¹⁰ Bā
kaṇha-. ¹¹ Ck^o ratto, Bā rattāti. ¹² Ck^o -soṇi, C^o -yoni, Bā -yoni. ¹³ Ck^o
-norayā. ¹⁴ Ck^o omīti sā. ¹⁵ Bā bhanda-. ¹⁶ Bā -dhīra-. ¹⁷ Ck^o supā-, Bā
suphuyita-. ¹⁸ Bā dhīrena. ¹⁹ Bā -jālura-. ²⁰ Bā kaṇḍi-. ²¹ Bā aññaṃ. ²²
so Ck^o; diṭṭhāti diṭṭvāna wanting in Bā. ²³ so Ck^o; Bā rattidivā. ²⁴ so all
three MSS. ²⁵ Ck^o omīti atha-. ²⁶ Bā patvā.

nivattitvā pāsādaṃ abhirūḷho“ ti¹. So attano gehaṃ gantvā
 Ummadantiṃ āmantetva „bhadde kacci² rañño attānaṃ dasse-
 sīti“ pucchi. „Sāmi, eko mahodaro mahādāthiko rathe thatvā
 āgato puriso atthi, ahan taṃ rājā³ vā rājako⁴ vā ti na jānāmi,
 eko issaro ti pana⁵ vutto“, vātapāne thatvā pupphāni khipim⁷,
 so tāvad eva nivattitvā gato“ ti. So taṃ sutvā „nāsito ‘mhi
 tayā“ ti punadivase pāto va rājanivesanaṃ āruyha siri-
 gabbhadvāre thatvā rañño Ummadantiṃ nissāya vippalāpaṃ
 sutvā „ayaṃ Ummadantiyā paṭibaddhacitto jāto, taṃ alabhanto
 marissati, rañño ca mamaṃ ca aḡuṇaṃ mocetvā imassa mayā¹⁰
 jīvitāṃ dātuṃ vaṭṭatīti“ attano nivesanaṃ gantvā ekaṃ daḷha-
 mantāṃ⁹ upaṭṭhākaṃ pakkosāpetvā „tāta asukaṭṭhāne susira-
 cetiyarukkho atthi, tvaṃ kañci⁸ ajānāpetvā atthaṅgate suriye
 tattha gantvā anto rukkhe nisīda, ahaṃ tattha balikammaṃ
 karonto taṃ thānaṃ patvā devatā namassanto yācāmi: ‘deva-¹⁵
 rāja, amhākaṃ rājā nagare chaṇe vattamāne akīḷitvā va siri-
 gabbhaṃ pavisitvā vippalapanto nipanno, mayaṃ tattha kāra-
 naṃ na jānāma, rājā¹⁰ devatānaṃ bahūpakāro anusaṃvaccharaṃ
 sahaṃsaṃ vissajjetvā balikammaṃ karoti¹¹, idaṃ¹² nāma nis-
 sāya rājā vippalapatīti ācikkha¹³, rañño no jīvitadānaṃ dethā’²⁰
 ‘ti yācissāmi, tvaṃ tasmim̐ khaṇe saraṃ parivattetvā¹⁴ ‘senā-
 pati, tumhākaṃ rañño vyādhi nāma n’ atthi, so pana tava
 bhariyāya Ummadantiyā paṭibaddhacitto, sace taṃ¹⁵ labhissati
 jīvissati noce marissati, sace tassa jīvitāṃ icchasi Ummadantiṃ
 assa dehīti’ katheyyāsīti¹⁶“ evaṃ taṃ uggaṇhāpetvā uyyojesi.²⁵
 So gantvā tasmim̐ rukkhe nisīditvā punadivase senāpatinā taṃ
 thānaṃ gantvā āyācite¹⁷ tathā abhāsi, senāpati „sādhū“ ‘ti
 vatvā devataṃ vanditvā amacce jānāpetvā nagaraṃ pavisitvā
 rājanivesanaṃ abihruyha sirigabbhadvāraṃ ākoṭesi. Rājā satim̐

¹ Bā - rūyhatīti. ² Bā kiñci. ³ Bā adds ti. ⁴ Bā rājapurisoti, Cā rājako.
⁵ Cā omīti pana. ⁶ Cā -e. ⁷ Bā -i. ⁸ Bā -mittāṃ, Bā duṭṭhammantāṃ. ⁹
 Bā ki-. ¹⁰ Cā omīti rājā. ¹¹ Bā kareti. ¹² Cā Bā imāṃ. ¹³ Bā -atha. ¹⁴
 Bā paṭivattitvātāta. ¹⁵ Bā naṃ. ¹⁶ Bā vadeyyāsīti. ¹⁷ Bā -to.

upaṭṭhapetvā¹ „ko eso“ ti pucchi. „Ahaṃ deva Ahipārako“
ti. Ath' assa rājadvāraṃ² vivari. So pavasitvā rājānaṃ
vanditvā g. ā.:

15. Bhūtāni me bhūtapatī namassato
5 āgama yakkho idam evaṃ³ abravi:
rañño mano Ummadantiyā niviṭṭho,
dadāmi te taṃ, parivārayassū⁴ 'ti. 71.

Tattha namassato ti tumbhākaṃ vilāpakāraṇaṃ jānanatthaṃ balikammaṃ
katvā namassantassa, taṃ ti ahaṃ taṃ Ummadantiṃ tumbhākaṃ paricārikaṃ
10 katvā dadāmi.

Atha naṃ rājā „samma Ahipāraka mama Ummadantiyā
paṭibaddhacittatāya vilapitabhāvaṃ yakkhāpi jānantīti“ pucchi.
„Āma devā“ 'ti. So „sabbalokena kira me lāmakabhāvo ñāto“
ti lajji, dhamme patitṭhāya anantaram g. ā.:

15. Puññā⁵ ca dhamse amaro na c' amhi,
jano ca no⁶ pāpam idam ti jaññā,
bhuso ca ty-āssa manaso vighāto
datvā piyaṃ Ummadantiṃ adiṭṭhā⁷ ti. 72.

Tattha dhamse ti samma Ahipāraka ahaṃ tāya saddhiṃ kilesavasena
20 paricārayanto puññato ca dhamseyyaṃ, tāya saddhiṃ paricāritamattena amaro
ca na homi, mahājano ca me idam⁸ lāmakabhāvaṃ jāneyya, tato ayuttaṃ rañña
katan ti garaheyya, taṃ ca mama datvā pacchā piyabhariyaṃ adiṭṭhā⁹ tava
manaso vighāto c' assā 'ti attho.

Sesā ubhinnam pi vacanapaṭivacanagāthā:

25. Janinda nāññatra tayā mayā vā
sabb' āpi¹⁰ kammaṃ katassa jaññā
yan te mayā Ummadanti padinnā,
bhusehi rājā vanathaṃ sajāhi¹⁰. 73.
18. Yo pāpakaṃ kamma¹¹ karaṃ manusso
30 so maññati: mā-y-idha maññimsu aññe¹²,

¹ Ck -ahetvā. ² so all three MSS. for rājā dvāraṃ? ³ Bḍ idametad. ⁴ Bḍ
-cāra- ⁵ Ck puññāñ. ⁶ Bḍ me. ⁷ Ck adiṭṭhā. ⁸ Bḍ imaṃ. ⁹ Ck adiṭṭhā,
Cḍ adiṭṭhe, Bḍ adiṭṭhā. ¹⁰ Bḍ adds rājā āha. ¹¹ Bḍ kammaṃ. ¹² so all three
MSS. for jāni aññe?

- passanti bhūtāni karontam etaṃ
yuttā ca ye honti narā pathavyā. 74.
19. Añño nu te ko 'dha¹ naro pathavyā
saddheyya lokasmi: na sā² piyā ti,
bhuso ca ty-āssa manaso vighāto 5
datvā piyaṃ Ummadantiṃ adiṭṭhā³. 75.
20. Addhā piyā mayha janinda esā,
na sā mamaṃ appiyā bhūmipāla,
gacch' eva tvaṃ Ummadantiṃ bhadante
sīho va selassa guhaṃ upeti⁴. 76. 10
21. Na pīlītā attadukkhena dhīrā
sukhapphalaṃ kamma pariccajanti,
sammohitā cāpi sukhena mattā
na pāpakaṃ kamma samācaranti. 77.
22. Tvaṃ hi mātā ca pitā ca mayhaṃ 15
bhattā patī posako devatā ca,
dāso ahaṃ tuyha saputtadāro,
yathāsukhaṃ Sibba⁵ karoḥi kāmaṃ. 78.
23. Yo issaro 'mhīti karoti pāpaṃ
katvā ca⁶ so n' uttapate paresaṃ 20
na tena so jīvati dīgham āyu⁷,
devāpi pāpena samekkhare na⁸. 79.
24. Aññātaṃ⁹ sāmikehi padinnaṃ
dhamme tthitā ye paṭicchanti dānaṃ
paṭicchakā dāyakā cāpi¹⁰ tattha • 25
sukhapphalaṃ ñeva karonti kammaṃ¹¹. 80.
25. Añño nu te ko 'dha¹² naro pathavyā
saddheyya lokasmi: na sā piyā ti

¹ Bā aññe te koci. ² Bā name sā. ³ Ck adhi-. ⁴ Cks upehi. ⁵ Bā siva, B^s sivi. ⁶ Bā na. ⁷ Bā -um. ⁸ Bā adds athassa abhipārakassa āha. ⁹ Cks aññakataṃ. ¹⁰ Bā vāpi, Cks cāpi. ¹¹ Bā adds rājā āha. ¹² Bā koci.

- bhuso ca ty-āssa manaso vighāto
 datvā piyaṃ Ummadantiṃ aditṭhā¹. 81.
26. Addhā piyā mayha janinda esā,
 na sā mamaṃ appiyā bhūmipāla
 5 yan te mayā Ummadantiṃ padinnā,
 bhusehi rājā vanatham saajāhi². 82.
27. Yo attadukkhena parassa dukkhaṃ
 sukhena vā attasukhaṃ dahāti *
 yath' ev' idaṃ³ mayha tathā paresaṃ
 10 so⁴ evaṃ jānāti sa vedi dhammaṃ. 83.
28. Añño⁵ nu te ko dha⁶ naro pathavyā
 saddheyya etc. 84.
29. Janinda jānāsi piyā mam' esā,
 na sā mamaṃ appiyā bhūmipāla,
 15 piyena te dammi piyaṃ janinda,
 piyadāyino deva piyaṃ labhanti. 85.
30. So nūn' ahaṃ⁷ vadhissāmi attānaṃ kāmahetukaṃ,
 na hi dhammaṃ adhammena ahaṃ vadhituṃ⁸ ussahe. 86.
31. Sace tuvaṃ mayha satiṃ janinda
 20 na kāmayāsi naraviriyaseṭṭha
 cajāmi naṃ sabbajanassa Sibba⁹,
 mayā pamuttaṃ¹⁰ tato nam avhayesi. 87.
32. Adūsiyaṃ ce Ahipāraka tvaṃ
 cajāsi katte ahitāya ty-āssa
 25 mahā ca te upavādo pi assa
 na cāpi ty-āssa nagaramhi pakkho. 88.
33. Ahaṃ sahissaṃ upavādam etaṃ
 nindaṃ pasaṃsaṃ garaham pi¹¹ sabbam,
 mam etaṃ āgacchatu bhūmipāla,
 30 yathāsukhaṃ Sibba¹² karoḥi kāmam. 89.

¹ C^k adhi-, adding abhipārako āha. ² C^{ks} -āti. ³ C^{ks} idā, B^d idhaṃ. ⁴ B^d yo. ⁵ C^{ks} -ā. ⁶ B^d koci.. ⁷ B^d so nunāhaṃ. ⁸ C^{ks} vyādhi. ⁹ B^d asibya, B^e sibiya. ¹⁰ C^e pavuttam. ¹¹ B^d -haṃ ca. ¹² B^d sivi.

34. Yo n' eva nindaṃ na puna-ppasaṃsaṃ
ādiyati garaṃ no pi pūjaṃ
sirī ca lakkhī ca apeti tamhā
āpo suvuṭṭhī va¹ yathā thalamhā. 90.
35. Yaṃ kiñci dukkhaṃ ca sukhaṃ ca etto²
dhammātisāraṃ va³ manovighātaṃ
urasā ahaṃ paccupadissāmi⁴ sabbhaṃ
pathavī yathā thāvarānaṃ tasānaṃ. 91.
36. Dhammātisāraṃ va³ manovighātaṃ
dukkhaṃ ca n' icchāmi ahaṃ paresaṃ,
eko p' imaṃ hārayissāmi⁵ bhāraṃ
dhamme t̥hito kañci na tāpayanto⁶. 92.
37. Saggūpaṃ puñṇakammaṃ janinda,
mā me tuvaṃ antarāyaṃ akāsi,
dadāmi te Ummadantiṃ pasanno
rāja va yaññe dhanāṃ brāhmaṇānaṃ. 93.
38. Addhā tuvaṃ katte hitesi mayhaṃ,
sakhā mamaṃ Ummadanti tuvaṃ ca,
nindeyyuṃ devā pitaro ca sabbe,
pāpaṃ ca passa⁷ abhisamparāyaṃ. 94.
39. Na h' et' adhammaṃ⁸ Sivirāja vajjuṃ⁹
sanegamā jānapadā ca sabbe
yan te mayā Ummadanti padinnā,
bhusehi rāja vanathaṃ saṃjāhi. 95.
40. Addhā tuvaṃ katte hitesi mayhaṃ,
sakhā mamaṃ Ummadanti tuvaṃ ca,
sataṇ ca dhammāni sukittitāni
samuddavelā va duraccayāni. 96.
41. Āhūniyo¹⁰ me si hitānukampī
dhātā vidhātā c' asi kāmapālo,

¹ Ck -ṭṭhī va, Bđ -ṭṭhīvi. ² Bđ ettho. ³ Bđ -raṇ ca. ⁴ so Cks for upa-? Bđ accuttariessāmi. ⁵ Cks kāra-. ⁶ Bds kiñci ahāpayanto. ⁷ Cks māssa. ⁸ Ck na henadh-, Bds na hetamdh-. ⁹ Bds vajje. ¹⁰ Ck āhu-, Cs ahū-, Bđ āhūneyyo.

- tayī hutā deva mahapphalā hi me,
kāmena me Ummadantiṃ paṭiccha. 97.
42. Addhā hi sabbam¹ Ahipārakā² tuvaṃ
dhammaṃ acārī mama kattaputta,
5 añño nu te ko idha sotthikattā
dipado naro aruṇe³ jīvaloke. 98.
43. Tuvan nu setṭho, tvam⁴ anuttaro si,
tvam dhammagū dhammavidū sumedho,
so dhammagutto ciraṃ eva jīva,
16 dhammaṃ ca me desaya dhammapāla. 99.
44. Tad imha Ahipāraka suṇohi vacanam mama,
dhammaṃ te desayissāmi sataṃ āsevitam aham. 100.
45. Sādhū dhammaruci rājā, sādhū paññānavā⁵ naro,
sādhū mittānaṃ adubbho⁶, pāpass⁷ akaraṇaṃ sukhaṃ. 102.
- 15 46. Akkodhanassa vijite tṭhadhammassa rājino
sukhaṃ manussā āsetha sītaccāyāya saṃghare. 102.
47. Na vāham etaṃ abhirocayāmi
kammaṃ asamekkha kataṃ asādhū⁸,
ye vāpi⁹ nātvā na sayam karonti,
20 upamā imā mayhaṃ tuvaṃ suṇohi: 103.
48. Gavaṇ ce taramānānaṃ jimhaṃ gacchati puṇḡavo (III ¹¹¹/₁₇)
sabbā tā jimhaṃ gacchanti nette jimhagate¹⁰ sati. 104.
49. Evam evaṃ manussesu yo hoti setṭhasammato
so ce adhammaṃ carati pag eva itarā pajā,
25 sabbam raṭṭhaṃ dukkhaṃ seti rājā ce hoti¹¹ adhammiko. 105.
50. Gavaṇ ce taramānānaṃ ujum gacchati puṇḡavo
sabbā tā ujum gacchanti nette ujugate¹² sati. 106.
51. Evam eva manussesu yo hoti setṭhasammato
so ce pi dhammaṃ carati pag eva itarā pajā,
30 sabbam raṭṭhaṃ sukhaṃ seti rājā ce hoti dhammiko. 107.

¹ Cks saccam. ² all three MSS. -ka. ³ Cks -o. ⁴ Cks tav. ⁵ Bā -navā. ⁶ Bā ā-. ⁷ all three MSS. -ssa. ⁸ read: kataṃ asādhū asamekkha kammaṃ? ⁹ Ck yoyavāpi. Cs yo vāpi. ¹⁰ Bā -anigate. ¹¹ read hot'. ¹² Bā ujuni-.

52. Na cāp' ahañ adhammena amarattam pi patthaye
imañ vā paṭhaviñ sabbañ vijetum¹ Ahipāraka. 108.
53. Yañ hi kiñci manussesu ratanañ idha vijjati
gāvo dāso hiraññañ ca vatthiyañ² haricandanañ 109.
54. [Assitthiyo ratanañ maṇikañca
yañ cāp' ime candimasuriyā abhipālayanti]
na tassa hetu visamañ careyya,
majjhe Sivīnañ usabho 'mhi jāto. 110. 5
55. Netā pitā uggato ratṭhapālo
dhammañ Sivīnañ apacāyamāno
so dhammam evānucintayanto
tasmā sake cittavase na vatto. 111. 10
56. Addhā tuvañ mahārāja niccañ avyasaṇaṃ³ sivañ
karissasi cirañ rajjañ, pañña hi tava tādisi. 112.
57. Etañ te⁴ anumodāma yañ dhammañ na-ppamajjasi,
dhammañ pamajja khattiyo ratṭhā cavati issaro. 113. 15
58. Dhammañ cara mahārāja mātāpitusu khattiya (supra-p. 123)
idha dhammañ caritvāna rāja⁵ saggañ gamissasi⁶. 114.
59. Dhammañ cara mahārāja puttadāresu khattiya, etc. 115.
60. Dhammañ cara mahārāja mittāmaccesu khattiya, etc. 116. 20
61. Dhammañ cara mahārāja vāhanesu balesu ca, etc. 117.
62. Dhammañ cara mahārāja gāmesu nigamesu ca, etc. 118.
63. Dhammañ cara mahārāja ratṭhe janapadesu ca, etc. 119.
64. Dhammañ cara mahārāja samaṇe brāhmaṇesu ca, etc. 120.
65. Dhammañ cara mahārāja migapakkhīsu⁷ khattiya, etc. 121. 25
66. Dhammañ cara mahārāja, dhammo ciñño sukhāvaho,
idha dhammañ caritvāna rāja saggañ gamissasi. 122.
67. Idha dhammañ caritvāna saindādevā sabrahmakā⁷
suciñṇena divam pattā, mā dhammañ rāja pamādo ti. 123.

¹ Cks -tu. ² Bđ vattiya. ³ Cks avyasaṇiñ, Bđ abyāsaṇaṇi. ⁴ Cks me. ⁵ Bđ rāja. ⁶ Cks -ti. ⁷ Bđ dhammañ cara mahārāja indo devā sabrahmakā.

- Tattha sabbāpiti janinda aham p' etaṃ ekako va paṭicchādetvā ānessāmi
 tasmā t̐apetvā taṃ ca mamaṃ ca añño sabbo pi jano¹ imassa kammassa katassa
 ākāramattam pi na jaññā na jānissanti², bhusehīti tāya saddhīm abhiramanto
 attano tanhāvanatham̐ blusaṃ karohi vaḍḍhehi, manoratham̐ pūrehīti, saajāhīti
 5 manoratham̐ pana pūretvā sace te na ruccati t̐atha naṃ saajāhi, mayham̐ eva
 paṭicchāpehi³, kamma⁴ karan ti samma Ahipāraka yo manusso pāpakammaṃ
 karonto so pacchā mā idha aññe idaṃ pāpakammaṃ maññīmsu mā jānantū ti
 maññe ti cinteti, ducclintitam⁵ etaṃ tassa, kiṃkāraṇā: karontam̐ eva hi naṃ
 passantī bhūtāni ye ca⁶ Buddhā Paccekabuddhā Buddhaputtā iddhiyogena yuttā
 10 te ca naṃ passantī yeva, na me piyā ti samma Ahipāraka añño nu te koci⁷
 idha imasmiṃ sakalāya pi paṭhaviyā na me Ummadāntī piyā⁸ ti evaṃ⁹ sadda-
 heyya¹⁰, siho va selassa guhaṃ ti mahārāja sace taṃ tvaṃ idha na ānesi
 atha yathā siho kilesaparilāhe uppanne s̐hapotikāya vasaṇat̐ṭhānaṃ maṇiguhāṃ
 upeti evaṃ tassā vasaṇat̐ṭhānaṃ gaccha, gantvā tattha attano patthanāṃ¹¹
 15 pūrehīti, sukhapphalan ti samma Ahipāraka, paṇḍitā attano dukkhena
 puṭṭhā¹² samānā na sukhavipēkadāyakakammaṃ pariccajanti, sammohitā vāpi
 hutvā mohana mūlā sukhena mattā pāpakammaṃ nāma¹³ na samācaranti,
 yathāsukhaṃ Sibba¹⁴ karohi kāmaṃ ti sāmi Sivirāja, attano dāsīṃ pari-
 vārentassa¹⁵ garahā nāma n' atthi, tvaṃ yathāsukhaṃ yathājjhāsayaṃ kāmaṃ
 20 karohi, attano icchaṃ pūrehīti, na tena so jīvātīti samma Ahipāraka, yo
 issaro 'mhīti pāpaṃ karoti katvā ca kiṃ¹⁶ maṃ devamanussā vakkhantīti¹⁷ na
 uttasatī, na ottapati na so tena kammena dīghaṃ kālaṃ jīvati khippam̐ eva
 marati, devatāpi ca naṃ kiṃ imassa pāparañño rajjena varam̐ assa vālukaghaṭaṃ
 gale bandhītvā maraṇan ti lāmakena cakkhunā olokenti, aññātakaṃ ti mahārāja
 25 aññesaṃ santakaṃ tehi sāmīkehi padīnnadānaṃ ye attano dhamma t̐hitā paṭic-
 chanti te tattha¹⁸ paṭicchakā ca dāyakā ca sabbe pi sukhapphalam̐ eva kammaṃ
 karonti, paṭiggāhake hi paṭigāphante taṃ dānaṃ dāyakassa mahantaṃ vipākaṃ¹⁹
 detīti añño nu te -pe- addhā piyā -pe-, yo attadukkhena 'ti samma Ahi-
 pāraka yo attano dukkhena piḷito taṃ dukkhaṃ parassa dahati attano sarīrato
 30 parasarīre khipati parassa vā²⁰ sukhena attano sukhaṃ dahati taṃ paraṃ
 sukhaṃ gahetvā attani pakkhipati attano dukkhaṃ harissāmīti paraṃ dukkhitam̐
 karoti attānaṃ sukhessāmīti parasukhaṃ nāseti na so dhammaṃ jānāti, yo
 pana evaṃ jānāti yath'e²¹ idaṃ mayhaṃ sukhadukkhāṃ tathā paresan ti sa-vedī
 dhammaṃ so dhammaṃ jānāti nāma, ayam̐ etissā gāthāya attho, piyena te
 35 dammīti piyena kāraṇabhūtena piyaṃ phalaṃ patthento dammīti attho, piyaṃ
 labhantīti samsāre samsarantā piyam̐ eva labhanti, kāma hetukan ti samma

¹ Bđ añña sabbāpi janā, Ck̐ aññe sabbo pi jano. ² so all three MSS. for -issati? ³ Ck̐ -cchādehi, Bđ paṭidehi. ⁴ all three MSS. -am̐. ⁵ Bđs duci-. Ck̐s ducaritam̐. ⁶ Ck̐s va. ⁷ Ck̐s konu. ⁸ Ck̐ yā, C̐s viyā. ⁹ Ck̐s etaṃ. ¹⁰ Ck̐s -hessati. ¹¹ Bđ manam̐. ¹² so all three MSS. ¹³ Bđ adds manasā. ¹⁴ Bđ sivi. ¹⁵ C̐s Bđ -cā-. ¹⁶ Bđs kam. ¹⁷ Bđ ra-, B̐s da-. ¹⁸ Bđ nattha. ¹⁹ Bđs vipphāraṃ. ²⁰ Ck̐s omit vā.

Ahipāraka kāmahetukam ayuttakam katvā¹ attānam² vadhissāmīti³ me parivittakko uppajjissati⁴, mayham satin ti mama santakam, mama santi⁵ pi pātho, mama santikāyā⁶ ti evam maññamāno, sace tvam tam na kāmesīti attho, sabbajanassā 'ti sabbe⁷ seniye⁸ sannipādetvā tassa sabbajanassā 'ti⁹ ayam mayham ahitā ti pariccajissāmi, tato avhayesīti tato nam pariggahattā¹⁰ 5 ānāpeyyāsi¹¹, adūsiyan ti anaparādham, katte ti tam eva aparena nāmena ālapati, so hi rañño hitam karoti tasmā kattā¹² ti vuccati, na cāpi tyāssā 'ti evam akiccekārīti nagare tava koci pakkho pi na bhavēyya, nindan ti na kevalam upavādam eva sace pi mam koci sammukhā nindissati pasamsissati vā dosam vā pana āropento garahissati tan p' aham nindam pasamsam garahañ 10 ca sabbam sahiṣṣāmi, sabbam etaṃ mamāgacchatu 'ti vadati, tamhā ti yo ete nindādayo na gaḥḥāti tamhā purisā issariyasamkhātā sirī ca paññāsamkhātā lakkhī ca thalaṭṭhānato suvutṭhisamkhātā āpo viya apeti na patiṭṭhāti, etto ti ito mama tassā pariccattakāraṇato, dhammātisūram vā ti dhammam atikkamitvā pavattam¹³ akusalam vā yaṃ kiñci hoti, paccupadissāmīti sam- 15 paṭicchissāmi¹⁴, thāvarānam tasānan ti yathā mahāpāṭhavī khīnāsavānañ ca puṭhujjanānañ ca na kiñci na paṭicchati sabbam adhivāseti tath' evāham pi sabbam etaṃ paṭicchissāmi adhivāsessāmīti dīpeti, eko pi man ti aham eko¹⁵ va imam attano dukkhabhāram hārayissāmi¹⁶ vahissāmi¹⁷, dhamme 'thito ti vinicchayadhamme pavēdhamme¹⁸ tividdhasucaritadhamme 'thito hutvā, saggū- 20 pagan ti devapuññakammam nam' etaṃ saggūpagaṃ hoti, yaññe¹⁹ dhanan ti yaññadhanam, ayam eva vā pātho, Ummadantīti Ummadantī pi mama sahāyikā tvam pi sahāyako, pitaro ti brahmāno²⁰, sabbe ti na kevalam devabrahmuno²¹ sabbe -raṭṭhavāsino mam passatha bho sahāyakassa bhariyā sahāyikā iminā gehe katā ti nindeyyum, na hetadhamman²² ti na hi etaṃ 25 adhammikaṃ, yaṃ te mayā ti yasmā mayā sā²³ tuyham dinnā²⁴ tasmā etaṃ adhammo ti na vadissanti²⁵, satan ti satānam Buddhadīnam khantimettābhāvanāsīlācārasamkhātāni dhammāni suvaṇṇitāni, tāni²⁶ samuddavelā va durac- cayāni, tasmā yathā samuddo velam nātiṭṭhamati evam aham pi sīlavelam²⁷ nātiṭṭhamāmīti²⁸ vadati, āhuneyyo me sīti mahārāja tvam mama āhuna- 30 pāhunasakkārassa²⁹ anucchaviko, dhātā vidhātā ca³⁰ kāmāpālo ti tvam deva mama dhāraṇato dhātā issariyamukhassāpi³¹ dahanato vidhātā icchita-

¹ Ck^s akatvā, B^d ayuttam katvā. ² B^s adds na. ³ B^d pavissāmīti. ⁴ B^ds uppa-
jati. ⁵ so Ck^s for santiñ? B^d mayham pasinti, B^s mayham seti. ⁶ so Ck^s; B^d
santakāsāyā. ⁷ B^ds -ā. ⁸ Ck B^d -yo, C^s seniyo. ⁹ B^ds -nassa, omitting ti.
¹⁰ B^d -hitattā. ¹¹ B^d āneyyāsi, Ck^s anāpeyyāsi, B^s aneyyāsi. ¹² Ck^s kaccū. ¹³
Ck^s -ā. ¹⁴ C^s sampatissacchissāmi, B^d paccuttarissāmīti sampaticchissami dhāra-
yissāni, B^s paccuparissāmīti sampaticchā dhāressāmi. ¹⁵ B^d ekako. ¹⁶ Ck^s kār-
B^s tār-? ¹⁷ Ck^s ehiss-, B^d vah or gaḥ-, B^s pah-. ¹⁸ B^ds -ṇiyadh-. ¹⁹ Ck^s -ā.
²⁰ Ck^s brahmaṇo, C^s brāhmaṇo. ²¹ so Ck^s for -māno; B^d brahmaṇo, omitting
deva. ²² all three MSS. hetamdh. ²³ Ck^s omit sā. ²⁴ Ck^s -am. ²⁵ B^d ne-
vadissati. ²⁶ B^d omits tāni. ²⁷ Ck^s sīlam-. ²⁸ B^s -miṣṣāmīti. ²⁹ B^d omits
pāhuna. ³⁰ B^ds vasi. ³¹ B^ds -sukhassāpi.

- patthitānaṃ kāmānaṃ pālanato kāmāpālo, tayi¹ hutā ti tuyhaṃ diṇṇā²,
 kāmēna me ti mama patthanāya³ Ummadantiṃ paṭṭeṇā⁴ 'ti; evaṃ Ahipārako
 rañño deti, rājā na mayhaṃ attho ti paṭikkhipati, gūthapattitaṃ⁵ sākunikaṃ⁶
 paccehiṃ piṭṭhipādena paharivā aṭaviyaṃ khipantā viya ubbo pi naṃ jahant'
 5 eva, idāni rājā punaakathanatthāya taṃ santajjento addhā hīti g. ā., tattha
 kattaputtā⁷ 'ti pitā⁸ pi 'ssa kattā va⁹ tena taṃ evaṃ āapati, i. v. h.: addhā
 tvaṃ ito pubbe mayhaṃ sabbaṃ dhammaṃ acari hitaṃ eva¹⁰ akāsi, ajja¹¹ pana
 paṭipakkho hutvā bahuṃ¹² katheṣi, mā evaṃ vippalapi, añño nu te dīpado
 naro ko idha jīvaloke aruṇe yeva sotthiṃ kattā¹³, sace hi ahaṃ viya añño
 10 rājā tava bhariyāya patibaddhacitto abhavissa aṇto aruṇe yeva tava sīsaṃ chindā-
 petvā taṃ attano ghare kareyya, ahaṃ pana akusalabhayaṇ' eva na karomi,
 tuṇhī hohi, na me tāya¹⁴ attho ti santajjesi; 'so taṃ sutvā puna pi kiñci
 vattum asakkonto rañño thutivasena tvaṃ nū¹⁵ 'ti g. ā., tass' attho mahārāja
 tvaṃ ñeva sakala-Jambudīpe sabbesaṃ narindānaṃ seṭṭho tvaṃ anuttaro tvaṃ
 15 vinicchayadhammapaveṇidhammasucaritadhammānaṃ¹⁶ gopāya tena dhammagū-
 tesāṃ¹⁷ vidahitattā dhammavidū tvaṃ sumedho¹⁸ tvaṃ yaṃ dhammaṃ gopesi
 ten' eva gutto, ciraṃ jīva dhammaṃ ca me desehi dhammapāla dhammagopaka
 rāja pavarā¹⁹ 'ti; atha rājā dh. desento tadiṅghā 'ti ādim ā., tattha iṅghā
 'ti codanatthe nipāto, yasmā maṃ tvaṃ codesi tasmā ti attho, satan ti Bud-
 20 dhādīhi sappurisehi āsevitāni, sādhu ti sundaro²⁰ pasattho vinicchayapaveṇi-
 sucaritadhammo rocesiti dhammaruci, tādiso hi jīvitaṃ jahanto pi akiccaṃ na
 karoti tasmā sādhu, paññāpavā ti ñāpasampanno, mittānaṃ adubbho ti
 mittassa adubbhanabhāvo²¹, tṭhitadhammassā 'ti paṭiṭṭhitatīvīdhadhammassa,
 āsethā 'ti āseyyum nisīdeyyum, desanāsīsaṃ ev' etaṃ²², cattāro iriyāpathe su-
 25 khaṃ kappeyyun ti ayaṃ pan' ettha attho, sītacchāyāya 'ti puttadāraṇāti-
 mittānaṃ sītacchāyāya, saṃghare ti saṃghare attano gehe adhammabalidaṇḍā-
 dihi anupaddutasukhaṃ passeyyun²³ ti dasseti, na vāhametan ti samma Ahi-
 pāraka yaṃ etaṃ²⁴ asamekkhitvā kataṃ asādhukammaṃ etaṃ ahaṃ na roca-
 yāmi, ye vāpi ñatvāna ti ye vā pana rājāno ñatvā tulayitvā tīretvāosayaṃ
 30 karonti tes' āhaṃ kammaṃ rocemīti adhippāyo, imā upamā ti imasmiṃ pan'
 atthe tvaṃ mayhaṃ imā dve upamā suṇohi, jīmhaṃ ti vaṃkaṃ, nette ti yo
 tā gāviyo neti²⁵ tasmīṃ jeṭṭhakausaṃbhe, pagevā 'ti tasmīṃ adhammaṃ
 carante itarā pajā paḍe eva carati ativiya karotīti attho, dhammiko ti
 cattāri agatigamanāni pahāya dhammena r. kareti²⁶, amarattan ti devattaṃ,
 35 ratanaṃ ti savīññākaratanaṃ²⁷, vatthiyaṃ ti kāsikavattham eva, as-
 siṭṭhiyo ti vātasamagattasse pi uttamarūpadharā itthiyo pi, ratanaṃ
 maṇikaṇḍa 'ti sattavidharatanaṃ ca māṇikkamayabhaṇḍaṇ ca²⁸, abhipāla-

¹ Cks tayā. ² Cks -a. ³ Bs kāmēna. ⁴ Cks -a. ⁵ Bds bhūmiyaṃ pa-. ⁶ Cks
 -ka, Bd -ñinaṃ. ⁷ all three MSS. kattha-. ⁸ so all three MSS. ⁹ Ck kattā va,
 Bd kattā ca. ¹⁰ Bd adds vaḍhimeva. ¹¹ Bd idāni. ¹² Cks -u. ¹³ Cks katvā. ¹⁴
 Bd ettāya. ¹⁵ Cks nūnā. ¹⁶ Bd -paveṇiya-. ¹⁷ Cks -guttosaṃ. ¹⁸ Bd adds so.
¹⁹ Ck carā, Cs pacarā, Bds javarā. ²⁰ Cks add tī. ²¹ Cks -bhāge. ²² Bd eva cetāni.
²³ Cks vase-. ²⁴ Bd yathā taṃ. ²⁵ Cks neneṭi. ²⁶ Bd -ento. ²⁷ Bds savīññāpa-
 kāviññākaratanaṃ. ²⁸ Ck māni-, Bds mahagghabhaṇḍakaṇḍa.

yan'ti alaṃkarontā¹ rakkhanti, na tassā 'ti tassa cakkavattirajjassāpi hetu
na visamaṃ careyya², usabho 'smīti yasmā ahaṃ Sivinaṃ majjhe jeṭṭhakarājā
hutvā jāto tesmā cakkavattirajjakaraṇaṃ³ pi visamaṃ na carāmi'ti attho, netā
ti mahārājānaṃ⁴ kusaḷesu paṭiṭṭhapetvā devanagaraṃ netā hitakāraṇena tassa
pitā⁵ Sivirājā kira dhammarājā⁶ ti sakala-Jambudīpe nātattā uggato samena
raṭṭhaṃ pālanato⁷ raṭṭhapālo, apacāyamāno ti Sivinaṃ porāṇakarājūnaṃ
paveṇidhammaṃ apacāyamāno, so ti so ahaṃ tam eva dhammaṃ cintemi⁸
manasikaromi, na vatte ti⁹ tena kāraṇena attano cittassa vasa na vattāmi;
evaṃ M-assa dhammakathaṃ sutvā Ahipārako thutim karonto addhā hīti
ādim ā., na pamajjasīti attanā¹⁰ kathitadhammaṃ¹¹ na-ppamajjasi tatth' 10
eva vattesi, dhammaṃ pamajjā 'ti¹² dhammaṃ pamussitvā¹³ agativasena
gantvā¹⁴; evaṃ so tattha¹⁵ thutim katvā dhammacariyāya niyojento¹⁶ uttariṃ
dasagāthā¹⁷ abhāsi, tā¹⁸ heṭṭhā Tesakupa-jātaka vaṇṇitā va.

Evaṃ Ahipārakasena-patinā rañño dhamme desite rājā
Ummadantiyā paṭibaddhacittaṃ vinodesi. 15

S. i. d. ā. s. j. s. (Saccapariyosāne so bhikkhu sotāpatti-phale
paṭiṭṭhahi): „Tadā Sunandasārathi ānando ahosi, Ahipārako Sāriputto,
Ummadanti Uppalavaṇṇa, sesapariyā Buddhapariyā, Sivirājā ahaṃ evā“
'ti. Ummadanti-jātakaṃ.

3. Mahābodhi-jātaka.

20

Kinnu daṇḍaṃ kimājinaṃ ti. Idam S. J. v. paññāpāra-
mim ā. k. Vatthum Mahāummagge āvibhavissati. Tadā pana S.
„na bhikkhave idān' eva pubbo pi T. paññavā parappavādamaddano
yevā“ 'ti vatvā a. ā.:

A. B. Br. r. k. Bo. Kāsiraṭṭhe asītikoti-vibhavassa udicca- 25
brāhmaṇamahāsālassa¹⁷ kule nibbatti¹⁸, Bodhikumāro ti
'ssa nāmaṃ karimsu. So vayappatto Takka-silāya¹⁹ uggahita-
sippo paccāgantvā agāramajjhe vasanto aparabhāge kāme
pahāya Himavantapadesaṃ pavisitvā paribbājaka-pabbajjam

¹ Bds ālokaṃkarontā. ² Cks mareyyuṃ. ³ Bds -kār-. ⁴ Bds mahājanānaṃ. ⁵
Bds hitā. ⁶ Bds dhammacārī. ⁷ Bds raṭṭhapālayana-tāya. ⁸ Bds anucintayanto. ⁹
Bds yasmā in the place of manasi -- ti. ¹⁰ Bds -no. ¹¹ Bds -e. ¹² Cks
parimajjasīti. ¹³ Bds samussitvā. ¹⁴ Bds ag-. ¹⁵ Bds tassa. ¹⁶ Bds dhamma-
carā ti uyyojento, Bds -yojento. ¹⁷ Bds uttari tassa osānagāthā. ¹⁸ Cks te. ¹⁹
Cks -la. ²⁰ Cks -itva. ²¹ Bds -yaṇi.

- pabbajitvā tattha vanamūlaphalāhāro ciraṃ vasitvā vassāratta-
 samaye Himavantā oruyha cārikaṃ caranto anupubbena
 Bārāṇasim¹ patvā rājuyyāne vasitvā punadivase paribbāja-
 kasāruppena nagare bhikkhāya caranto rājadvāraṃ pāpuṇi.
- 5 Tam enaṃ sihapañjare t̥hito rājā disvā tassa upasame paṣi-
 ditvā taṃ attano bhavanam pavesetvā rājavallamke nisīdā-
 petvā katapaṭisanthāro thokaṃ dhammakathaṃ sutvā nānagga-
 rasabhojanaṃ dāpesi. M. bhattaṃ gahetvā cintesi: „idaṃ
 rājakulaṃ nāma bahudosaṃ bahupaccāmittaṃ hoti², ko nu kho
 10 mama uppannaṃ bhayaṃ nittharissatīti³“ so avidūre t̥hitaṃ
 rājavallabhaṃ ekaṃ piṅgalasunakhaṃ⁴ disvā mahantaṃ⁵ bhatta-
 piṇḍaṃ gahetvā tassa dātukāmatakāraṃ⁶ dassesi. Rājā nātvā
 sunakhassa bhājanaṃ āhārāpetvā bhattaṃ gāhāpetvā dāpesi,
 M. pi tassa datvā bhattakiccaṃ nit̥thāpesi. Rājāpi tassa⁷
 15 paṭiññāṃ gahetvā antonagare⁸ rājuyyāne paṇṇasālaṃ kāretvā
 pabbajitaparikkhāre datvā taṃ tattha vāsesi⁹, devasikaṃ c'
 assa dve tayo vāre upat̥thānaṃ agamāsi, bhojanakāle pana M.
 niccaṃ rājavallamke yeva nisīdati, rājabhojanaṃ eva bhuñjati,
 evaṃ dvādasa saṃvaccharāni atītāni. Tassa pana rañño pañca
 20 amaccā atthaṃ ca dhammaṃ ca anusāsanti, tesu eko ahetu-
 vādi¹⁰ eko issarakāraṇavādi¹¹ eko pubbekatavādi eko uccheda-
 vādi eko khattavijjavādi¹². Tesu ahetukavādi „ime sattā
 saṃsārasuddhikā“ ti mahājanaṃ uggaṇhāpesi, issarakāraṇa-
 vādi „ayaṃ loko issaranimmitto“ ti uggaṇhāpesi, pubbekatavādi
 25 „imesaṃ sattānaṃ sukhaṃ vā dukkhaṃ vā uppajjamānaṃ¹³
 pubbekaten' eva uppajjatīti“ gaṇhāpesi, ucchedavādi „ito
 paralokagatā¹⁴ nāma n' atthi, ayaṃ loko ucchijjatīti“ gaṇhā-
 pesi, khattavijjavādi¹² „mātāpitāro pi māretvā attano va attho
 kāmetabbo¹⁵“ ti gaṇhāpesi. Te rañño vinicchaye niyuttā

¹ Cks iyaṃ. ² Cks -mittā honti. ³ Ck nitta-. ⁴ Bđ siṅgāla-. ⁵ Bđ mahāsatto.

⁶ Cks -makākāraṃ. ⁷ Bđ ssa. ⁸ Cks attano nagare. ⁹ Bđ tasmim vāsāpesi.

¹⁰ Ck he-, Bđ ahetukavādi. ¹¹ Cks -hamittavādi. ¹² Bđ khetta-. ¹³ Bđ -nānaṃ.

¹⁴ C -kaṇḍatā, Bđ -kaṇḍato. ¹⁵ Bđ kātabbo.

lañcakhādakā, hutvā assāmikam sāmikam¹ karonti. Ath' eka-
divasam eko puriso kūtattaparājito M-am bhikkhāya rājageham
pavisantaṁ disvā vanditvā „bhante, tumhe rājagehe bhuñja-
mānā vinicchayāmacce lañcam gahetvā lokam vināsente kasmā
ajjhūpekkhatha, idāni 'mhi pañcahi amaccehi kūtattakārassa 5
hatthato lañcam gahetvā sāmiko va samāno assāmiko kato“
ti paridevi. So tasmim kārūññavasena vinicchayaṁ gantvā
dhammena vinicchinitvā sāmikam ñeva sāmikam akāsi, mahā-
jano ekappahāren' eva mahāsaddena sādhu-kāram adāsi. Rājā
taṁ saddaṁ sutvā „kiṁsaddo nāmāyan“ ti pucchitvā tam 10
atthaṁ sutvā katabhattakiccaṁ M-am upanīṣitvā pucchi:
„bhante ajja kira vo² atto vinicchito“ ti. „Āma mahārāja“
'ti. „Bhante tumhesu vinicchinantesu mahājanassa vadḍhi³
bhavissatīti⁴ ito paṭṭhāya tumhe va vinicchinathā“ 'ti. „Mahā-
rāja, mayaṁ pabbajitā nāma, n' etaṁ ambhākam kamman“ ti. 15
„Bhante mahājane kārūññena kātum vaṭṭati, tumhe sakala-
divasam mā vinicchinatha, uyyānato pana idhāgacchantā⁵
vinicchayaṭṭhānam gantvā pāto va cattāro atte vinicchinatha,
bhutvā uyyānam gacchantā cattāro, evaṁ mahājanassa vadḍhi³
bhavissatīti“. So tena punappuna yāciyamāno „sādhū“ 'ti 20
sampaṭicchitvā tato paṭṭhāya tathā akāsi. Kūtattakārakā
okāsam⁶ na⁷ labhiṁsu, te pi amaccā lañcam alabhantā dug-
gatā hutvā cintayimṣu: „Bodhiparibbājakassa vinicchinana-
kāto⁸ paṭṭhāya mayaṁ kiñci na labhāma, handa naṁ rāja-
veriko ti vatvā rañño antare paribhinditvā, mārāpema“ 'ti te 25
rājānam upasamkamitvā „mahārāja Bodhiparibbājako tumhākam
anattakāmo“ ti asaddhahantena raññā¹⁰ „sīlavā esa ñāṇa-
sampanno, na evaṁ karissatīti“ vutte „mahārāja, tena¹¹ sa-
kalanagaravāsino attano hatthe katā¹², kevalam amhe yeva

¹ Bā adds sāmikam assāmikam. ² Bā te. ³ Bā vadḍhi. ⁴ Bā -asati. ⁵ Bā -o

⁶ Cks lañcam. ⁷ Cks alabh- in the place of na labh-. ⁸ Ck -ccchinakā-, Bā -ccchanakā-. ⁹ Bā -pessāmā. ¹⁰ Cks -tenam rañño. ¹¹ Bā adds hi. ¹² Cs kathā, Bā katvā.

pañca jane kātum na sakkoti¹, sace ambhākaṃ na saddahatha
 tassa idhāgatakāle parisam olokethā² 'ti āhaṃsu. Rājā
 „sādhū“ 'ti sihapañjare t̥hito taṃ āgacchantaṃ olokeno
 parivāraṃ disvā attano aññāpēna, aṭṭakārakamanusse tassa
 5 parivāro ti maññamāno bhijjivā te amacce pakkosāpetvā
 „kin ti karomā“ 'ti pucchi. „Gaṇhāpetha naṃ devā“ 'ti.
 „Oḷārikaṃ aparādhaṃ apassantā naṃ³ kathaṃ gaṇhāpessāmā⁴“
 'ti. „Tena hi mahārāja pakatiparihāraṃ assa hāpetha, taṃ
 parihāyantaṃ disvā paṇḍito paribbājako kassaci anāroce tvā
 10 sayam eva palāyissatīti“. Rājā „sādhū“ 'ti vatvā anupubbena
 tassa parihāraṃ hāpesi. Paṭhamadivasam tāva taṃ tucchā-
 pallaṃke yeva nisidāpesum, so pallaṃkaṃ disvā va rañño pari-
 bhinnabhāvaṃ nātvā uyyānaṃ gantvā taṃ divasam eva
 pakkamitukāmo hutvā „ekantena⁵ nātvā pakkamissāmīti⁶“ na
 15 pakkāmi, ath' assa punadivase tucchapallaṃke nisinnassa
 rañño pakkabhattaṃ ca aññaṃ ca gahetvā missakabhattaṃ
 adaṃsu, tatiyadivase mahātalaṃ pavisitum iadatvā sopānasise
 yeva t̥hapetvā missakabhattaṃ adaṃsu, so taṃ ādāya uyyā-
 naṃ gantvā bhattakiccaṃ akāsi, catutthadivase heṭṭhāpāsāde
 20 t̥hapetvā kaṇājakabhattaṃ adaṃsu⁷, taṃ pi gahetvā uyyānaṃ
 gantvā bhattakiccaṃ akāsi. Rājā amacce pucchi: „mahā-
 Bodhiparibbājako sakkāre parihāpīte⁸ pi na pakkamati, kin
 ti⁹ karomā“ 'ti. „Deva, na so bhattatthāya carati chattatthāya
 pana carati, sace bhattatthāya careyya paṭhamadivase⁹ yeva
 25 palāyeyyā“ 'ti. „Idāni kiṃ karomā“ 'ti. „Sve ghātāpetha
 naṃ mahārājā“ 'ti. So „sādhū“ 'ti tesam yeva hatthe khagge
 t̥hapetvā „sve antaradvāre t̥hatva pavisantass' eva sīsam
 chinditvā khaṇḍākhāṇḍikaṃ katvā kañci¹⁰ ajānāpetvā vacca-
 kuṭiyam pakkhipitvā nahātvā āgaccheyyāthā“ 'ti āha. Te
 30 „sādhū“ 'ti sampatiṇṇhitvā „sve āgantvā evam karissāmā“ 'ti

¹ Bā sakkā. ² Bā omits naṃ. ³ Bā -hāmā. ⁴ so Cks for ekaṃsena? Bā pi-
 kantena. ⁵ Cks -missatīti. ⁶ Bā adds so. ⁷ Cks -to. ⁸ Bā add naṃ. ⁹ Bā
 -sain. ¹⁰ Bā ki-.

aññamaññaṃ vicāretvā attano attano nivesanāni āgamiṃsu¹.
 Rājāpi sāyaṃ bhuttabhojano sirisayane nipajjitvā M-assa guṇe
 anussari, ath' assa tāvad eva soko uppajji, sarīrato sedā
 muccimṃsu², sayane assādam alabhanto aparāparam parivatti.
 Atha naṃ aggamaheṣi upanipajji, so tāya saddhiṃ sallā- 5
 pamattam pi na kari, atha naṃ sā „mahārāja, kin nu
 kho sallāpamattam pi na karotha, api nu³ me koci aparādho
 atthi⁴“ pucchi. „N' atthi devīti, api ca kho Bodhiparibbā-
 jako kira amhākaṃ paccatthiko jāto ti, tassa sve ghāta-
 natthāya pañca amacce ānāpesiṃ, te taṃ hanitvā⁴ khaṇḍā- 10
 khaṇḍikaṃ katvā vaccakūpe khipissanti, so pana amhākaṃ
 dvādasa saṃvaccharāni bahuṃ dh. d., ekāparādho pi 'ssa mayā
 paccakkhato na diṭṭhapubbo, parapattiyena pana hutvā tassa
 mayā vadho āṇatto, tena kāraṇena socāmīti⁵. Atha naṃ sā⁵ „sace
 te deva so paccatthiko jāto taṃ ghātento kiṃ socasi, paccat- 15
 thikaṃ nāma puttam pi ghātetvā attano va sotthibhāvo
 kātabbo, mā cintayitthā⁶“ 'ti assāsesi. So tassā vacanena
 paṭiladdhassāso niddaṃ okkami. Tasmīṃ khane koleyyako
 piṅgalasunakho⁷ taṃ kathaṃ sutvā „sve mayā attano balena
 tassa jīvitadānaṃ dātuṃ vaṭṭatīti⁸“ cintetvā punadvase pāto 20
 va pāsādā oruyha mahādvāraṃ āgantvā ummāre sīsaṃ katvā
 M-assa āgamanamaggaṃ⁸ olovento nipajji. Te khaggahatthāpi
 amaccā pāto va āgantvā anantaradvāre⁹ atthamṃsu. Bo. pi
 velaṃ sallakkhetvā uyyānā nikkhamma rājadvāraṃ āgacchi¹⁰,
 atha naṃ sunakho disvā mukhaṃ vivarītva catasso dāṭhā 25
 dassetvā „kiṃ bhante Jambudīpatale aññattha bhikkhaṃ na
 labhasi, amhākaṃ rājā tava māraṇatthāya pañcāmacce khagga-
 hatthe antaradvāre¹¹ ṭhapesi, mā tvaṃ nalātena maccuṃ
 gahetvā āgami¹², sīghaṃ¹³ pakkamā¹³“ 'ti mahāsaddena viravi.
 So sabbarudaññutāya tam atthaṃ ñatvā tato nivattitvā uyyānaṃ 30

¹ Bā -amṃsu. ² Bā muñc-. ³ Bās add kho. ⁴ Bās te pana naṃ māritvā. ⁵
 Bā adds āha. ⁶ Bā socittā. ⁷ Bā siṅgāla-. ⁸ Ck -mattaṃ. ⁹ so Ck^s for antara-
 dvāre? Bās ānantare. ¹⁰ Cs āgañchi, Bās agamāsi. ¹¹ Bā dvārantare. ¹² Bās
 agamāsi. ¹³ Bā siṅgarāṃ.

gantvā pakkamanatthāya parikkhāre ādiyi. Rājāpi sīhapañjare
 1 ṭhito taṃ āgacchantañ c' adisvā „sace ayaṃ mama paccat-
 thiko¹ uyyānaṃ gantvā balaṃ sannipādetvā kammaṣajjo bha-
 vissati no ce attano parikkhāre gahevā gamanaṣajjo bhavissati,
 5 jānissāmi tāv' assa kiriyaṃ“ ti uyyānaṃ gantvā M-aṃ attano
 parikkhāre ādāya „gamiṣṣāmi“ paṇṇasālato nikkhamantaṃ
 caṃkamanakoṭiyaṃ disvā vanditvā ekamantaṃ ṭhito paṭha-
 maṃ g. ā.:

1. Kin nu daṇḍaṃ kiṃ ajinaṃ kiṃ chattaṃ kiṃ upāhanaṃ
 10 kiṃ amkusaṃ ca pattaṃ ca saṃghāṭiṃ cāpi brāhmaṇa
 taramānarūpo gaṇhāsi kin nu patthayase disaṇ ti. 124.

Tass' attho: bhante, pubbe tvaṃ amhakaṃ gharāṃ āgacchanto daṇḍādini
 gaṇhāsi, aṇṇa pana kena kuraṇena daṇḍaṃ ca ajinaṃ ca chappupāhanaṃ ca
 mattikapaṣāṇabālaṃ² amkusaṃ ca mattikapattaṃ ca saṃghāṭiṃ cā 'ti sabbe
 15 p' ime parikkhāre taramāno gaṇhāsi, katarāṇaṃ nu disaṃ patthesi, kattha gantu-
 kāmo sīti pucchhi.

Taṃ sutvā M. „ayaṃ attanā katakammaṃ na jānātīti
 maññe ti, jānāpessāmi naṃ“ ti dve gāthā abhāsi:

2. Dvādas' etāni vassāni vusitāni tav' antike,
 20 nābhijānāmi sonena piṅgalena³ abhinikūjitaṃ⁴. 125.
3. Sv-āyaṃ ditto⁵ va nadati sukkadāṭhaṃ vidamsayaṃ⁶
 tava sutvā sabhāriyassa vītasaddhassa⁷ mam patīti. 126.

Tattha abhinikūjitaṃ⁸ ti etena⁹ tava sunakheṇa evaṃ mahāvīravena
 viravitaṃ na jānāmi, ditto⁵ vā 'ti dappito¹⁰ viya, sabhāriyassā 'ti tava
 25 sabhāriyassa mama māraṇatthāya pañcannaṃ¹¹ amaccānaṃ āpattabhāvaṃ katha-
 tassa sutvā tvaṃ kiṃ¹² aññattha bhikkhaṃ na labhasi rañño¹³ te vadho āpatto
 idha māgacchīti¹⁴ ditto⁵ va nadatīti, vītasaddhassa¹⁵ mampatīti mam
 antare vīgasaddhassa¹⁶ tava vacanaṃ sutvā evaṃ nadatīti ā.

- Tato rājā attano dosaṃ sampatīcchitvā¹⁷ khamāpentō
 30 catutthaṃ g. ā.:

¹ Bds add bhavēyya. ² Bd -na, Bs -ka. ³ Bd siṅgā-. ⁴ Cks abhinikūjitaṃ
 for nikūjitaṃ? Bd -nābhinikūjitaṃ. ⁵ Bd ditto. ⁶ Bd vidh-. ⁷ Ck -sabbassa,
 Cs bhītasaddhassa? Bd vīgasaddhassa. ⁸ Cks -kujji-. ⁹ Bs evaṃ. ¹⁰ Bd dippa-
 Bs dammi-. ¹¹ Cks -ānaṃ. ¹² Bds kiṃ tvaṃ. ¹³ Bds -ā. ¹⁴ Cs -gañchīti.
¹⁵ Ck vīgasaddhasaddhassa. Cs vīnasaddhassa, Bd vīgasaddhassa. ¹⁶ Bd -saḍ-
 dassa. ¹⁷ Bds add taṃ.

4. Ahu esa kato doso yathā bhāsaṣi brāhmaṇa,
esa bhiyyo pasidāmi, vasa brāhmaṇa mā gamā¹ ti. 127.

Tattha bhiyyo ti sabbam etam mayā¹ āpattam ayaṃ me doso esa panā-
ham idāni adhikatarāni tava² pasidāmi idh' eva vasa mā aññattha gamā³ ti.

Tam sutvā M. „mahārāja paṇḍitā nāma tādīsena para- 5
pattiyena apaccakkhakārīnā saddhiṃ na vasantīti“ vatvā tassa
anācāraṃ pakāseṇto ā.:

5. Sabbaseto pure āsi, tato pi⁴ sabalo ahu,
sabbalohitako dāni, kālo pakkamituṃ mama. 128.
6. Abbhantaram pure āsi tato majjhe tato bahi, 10
purā niddhamanā hoti sayam eva cajam' aham. 129.
7. Vitasaddham na seveyya udapānam v' anodakam,
sace pi naṃ anukhaṇe vāri kaddamagandhikam. 130.
8. Pasannam eva seveyya appasannam vivajjaye,
pasannam payirupāseyya rahadam⁵ va udakatthiko. 131. 15
9. Bhaje bhajantaṃ purisaṃ abhajantaṃ na bhājaye,
asappurisadhammo so yo bhajantaṃ na bhājati. 132.
10. Yo bhajantaṃ na bhajati sevamānam na sevati
sa ve manussapāpiṭṭho⁶ migo sākhassito yathā. 133.
11. Accābhikkhaṇasamsaggā asamosaraṇena ca 20
etena mittā jīranti akāle yācanāya ca. 134.
12. Tasmā nābhikkhaṇam gacche na ca gacche cirāciraṃ
kālena yācam yāceyya evam mittā na jīrare⁷. 135.
13. Aticiraṃnivāsena piyo bhavati appiyo, (IV $\frac{217}{18}$)
āmanta kho tam gacchāma purā te hōma appiyā ti. 136. 25

Tattha sabbaseto ti mahārāja paṭhamam eva tava nivesane mama
odano⁸ sabbaseto ahoṣi, yaṃ tvam bhuñjasi tam eva maṃ dāpesīti attho, tato
ti tato pacchā paribhedakānaṃ vacanaṃ gahetvā tava mayi virattakāle⁹ missako-
dano jāto, idāniti idāni sabbalohitako jāto, kālo ti aññāpassa kho¹⁰ tava
santikā idāni mama pakkamituṃ kālo, abbhantaran ti paṭhamam mama 30

¹ Bā saccam mayā evam. ² Cks va. ³ Bā -ī. ⁴ Cks vi. ⁵ Bā dahadam. ⁶
Cks -ssā-. ⁷ Bā jiyare. ⁸ Cks -ne. ⁹ Bā adds pi sabalo. ¹⁰ Bā agunāṇ-
hussa for aññ-.

abbhantaram āsi¹ alamkataṃmahātalam² ussitasetacchatte rājapallamke yeva
mam nisidāpesum, majjhe 'ti sopānamattake, purā niddhamanā hotīti
yāva gīvāya gahetvā nikkaddhanā³ na hoti, anukhaṇe 'ti sace pi anūdakaṃ
udapānaṃ patto puriso udakaṃ apassanto kalalaṃ viyūhitvā anukhaṇeyya tathāpi
5 tam vāri kaddamagandhiyaṃ bhaveyya amanuññatāya na piveyya, tath' eva
vītasaddhaṃ payirupāsantena⁴ laddhapaccayāpi⁵ parittā c' eva lūkhā ca ama-
nuññā aparibhogārāhā ti attho, pasannan ti patiṭṭhitasaddhaṃ, rabadan⁶
ti gambhīraṃ mahārāhadan, bhajantan ti attānaṃ bhajantam eva bhajeyya⁷,
abhajantan ti paccatthikaṃ, na bhājaye ti na bhajeyya, na bhājatīti
10 yo puriso attānaṃ bhajantaṃ hitacittaṃ puggalaṃ na bhajati so asappurisa-
dhammo nāmā 'ti, manussapāpiṭṭho ti manussalāmakko patikiṭṭho⁸ sabba-
paccchimako, sākhasito ti makkako, accābikkhaṇasaṃsāggā ti ativiya
abhiṇhasaṃsaggena, akāle ti ayuttaappattakāle parassa piyabhaṇḍaṃ yācanāya
mittā jīranti nāma, tvam pi aticiranivāsena mayi mettīm bhindi, tasmā ti
15 yasmā accābhikkhaṇasaṃsaggena asamosaraṇena ca mittā jīranti tasmā, cirā-
ciran ti cirakālāṃ vītināmetvā cirāṃ⁹ na gaccheyya na upasaṃkameyya¹⁰,
yācan ti yācītabbabhaṇḍakaṃ yuttakālena yāceyya, na jīrare¹¹ ti evaṃ mittā
na jīranti, purā te homā ti yāva tava appiyā na homa.tāva¹² āmantetvā
evaṃ gacchāmā 'ti.

20 Rājā āha:

14. Evañ ce¹³ yācamānānaṃ añjaliṃ nāvabujjhasi
parivārakānaṃ sattānaṃ vacanaṃ na karosi no
evan taṃ abhiyācāma puna kayirāsi pariyāyan ti. 137.

Tattha nāvabujjhasīti sace bhante imaṃ¹⁴ yācentena mayā kata-
25 añjaliṃ na jānāsi, na patiganhāsīti attho, pariyāyan ti puna idhāgamanāya
ekaṃ vāraṃ kāreyyāsīti yācati

Bodhisatto āha:

15. Evañ ce no viharataṃ antarāyo na hessati
tuyhaṃ cāpi¹⁵ mahārāja mayhañ ca¹⁶ raṭṭhavaddhana¹⁷
30 app-eva nāma 'passemā¹⁸ ahorattānaṃ accaye ti. 138.

Tattha evañce no ti sace mahārāja evaṃ nānā hutvā viharantānaṃ am-
hākaṃ antarāyo¹⁹ na hessati, tuyhañcā²⁰ 'ti sace tuyhaṃ vā mayhaṃ vā²¹
jīvitāṃ pavattissatīti dīpeti, passemā 'ti api nāma passeyyāma.

¹ Ck asi, Bđ āsanam. ² Ck -thalam, Bds -talamhi. ³ Bđ nikkaddhamāno. ⁴ Ck
-pāsa, Cs -pāsanto. ⁵ Ck laddhāyapipaccayā. ⁶ Bđ dahadan. ⁷ Cks add na. ⁸
Bđ -kutho. ⁹ Cks cirā. ¹⁰ Cks -me. ¹¹ Bds jīyyare. ¹² Cks tava. ¹³ Bds
evaṃ te. ¹⁴ Bds evaṃ. ¹⁵ Bds vāpi. ¹⁶ Bds mayhaṃ vā. ¹⁷ Bđ -ḍhana. ¹⁸
Cks -āma. ¹⁹ Cks -yam. ²⁰ Bds -mivā. ²¹ Cks omit vā, Bđ omits mayhaṃ vā.

¹ B*d* vasi. ² B*d* khassa. ³ B*ds* -kacceva. ⁴ C*ks* -am. ⁵ B*d* adds kira. ⁶ B*ds* pesentiti. ⁷ B*d* sakkā. ⁸ C*ks* -ttā. ⁹ B*d* -kam.

- tassa cammaṃ yācivā¹ assamapāde sukkhāpetvā niggandham katvā nivāsesi pi pārupīti² pi amse ṭhapesi, kimkāraṇā³: „bahūpakāro⁴ me“ ti vacanattthāya. So taṃ cammaṃ ādāya anupubbenā Bārāṇasim gantvā kumāre upasaṃkamitvā „pitu
- 5 ghātakammam nāma dāruṇaṃ, taṃ vo na kātābbaṃ ti, ajarāmaṇo satto nāma n' atthi, ahaṃ tumhe aññamaññaṃ samagge karissāmi⁵ c' eva āgato, tumhe mayā⁶ pahita-sāsanena āgaccheyyāthā“ ti kumāre ovaditvā antonagare uyyānaṃ pavisitvā makkatacammaṃ attharitvā silāpatte nisīdi.
- 10 Atha naṃ uyyānapālo disvā vegena gantvā rañño ārocesi. Rājā sutvā va sañjātasomanasso⁷ te amacce ādāya tattha gantvā M-am vanditvā nisīditvā paṭisanthāraṃ kātuṃ ārabhi. M. tena saddhiṃ asammoditvā makkatacammam eva parimajji. Atha naṃ evam āha: „bhante, tumhe maṃ apatṭhapetvā⁸
- 15 makkatacammam eva parimajjatha, kiṃ vo idaṃ mayā⁹ bahūpakārataran“ ti. „Āma mahārāja, bahūpakāro me esa vānaro, ahaṃ imassa piṭṭhe nisīditvā vicariṃ, ayaṃ me pāṇiyaghaṭaṃ āhari vasaṇattṭhānam sammajji abhisamācārikavattapaṭivattam me akāsi, ahaṃ pana attano dubbalacittatāya assa maṃsaṃ
- 20 khāditvā cammaṃ sukkhāpetvā attharitvā nisīdāmi c' eva nipajjāmi ca, evaṃ bahūpakāro esa mayhan“ ti. Iti so tesam vādabbindanattthāya vānaracamme vānaravohāraṃ āropetvā taṃ pariyāyaṃ sandhāya imaṃ kathaṃ kathesi. So hi tattha⁹ nivattapubbattā¹⁰ „piṭṭhe nisīditvā vicarin“¹¹ ti ā., taṃ amse
- 25 katvā pāṇiyaghaṭaṃ¹² āhaṭapubbattā „pāṇiyaghaṭaṃ āharatīti“ ā., tena cammena bhūmiyā sammatṭhapubbattā¹³ „vasaṇattṭhānam sammajjatīti“ ā., nipanna-kāle tena cammena piṭṭhiyā akkanta-kāle pādānaṃ puttṭhapubbattā „vattapaṭivattakam“¹⁴ me akāsīti“ ā., chātakāle pana tassa maṃsaṃ labhitvā khāditattā „ahaṃ

¹ Bā adds gahetvā. ² Bā -pesitī. ³ Bā add cammaṃ. ⁴ Bā -raṃ. ⁵ Cks mayam. ⁶ Bā adds hutvā. ⁷ Bā akathetvā. ⁸ Cks mahā. ⁹ C Bā tasca. ¹⁰ Ck nivatta-. Bā nivuttha-. ¹¹ Bā -ran. ¹² Bā -tassa. ¹³ Bā sampajja-. ¹⁴ Ck vattāvattapaṭi-.

pana attano dubbalaciṭṭatāy' assa maṁsaṁ khādin¹ ti ā.
 Tam sutvā te amaccā „pāṇātipāto tena kato“ ti saññāya
 „passatha bho pabbajitassa kammaṁ: makkaṭaṁ kira māretvā
 maṁsaṁ khāditvā cammaṁ gahetvā vicaratīti“ pāṇiṁ paharivā
 parihāsaṁ² akāṁsu. M. te tathā karonte disvā „ime attano
 vādabhedanattāya mama cammaṁ gahetvā³ āgatabhāvaṁ na
 jānanti, na jānāpessāmi te“ ti ahetukavādiṁ tāva āman-
 tetvā pucchi: „āvuso tvaṁ kasmā paribhāsaṁ⁴“ „Mitta-
 dubbhikammassa c' eva pāṇātipātassa ca katattā“ ti. Tato
 M. „yo pana tava c' eva diṭṭhiyā ca te saddahitvā evaṁ
 kareyya tena⁵ kiṁ dukkatan“ ti tassa vādaṁ bhindanto ā.:
 10

16. Udīraṇā ce⁶ saṁgatyā⁷ bhāvāya-m-anuvattati
 akāmā akaraṇīyaṁ vā karaṇīyaṁ vāpi kubbati
 akāmakaraṇīyasmiṁ kuv-idha⁸ pāpena lippati. 139.

17. So ce attho ca dhammo ca kalyāṇo⁹ na pāpako
 bhoto ce¹⁰ vacanaṁ saccaṁ suhato vānaro mayā. 140. 15

18. Attano ce hi vādassa aparādhaṁ vijāniya
 na maṁ tvaṁ garaheyyāsi, bhoto vādo hi tādiso ti. 141.

Tattha udīraṇā ti kathā, saṁgatyā 'ti saṁgatiyā, channaṁ abhijā-
 tinaṁ taṁ taṁ abhijātīṁ upagamanena, bhāvāyamanuvattatīti bhāvena anu- 20
 vattatīti karaṇatthe sampadānaṁ, akāmā ti akāmena anicchāya, akaraṇīyaṁ
 vā karaṇīyaṁ vā ti akattabbaṁ pāpaṁ vā kattabbaṁ kusalaṁ vā, kubbatīti
 karoti, kuvīdhā⁸ 'ti ko idha, i. v. h.: tvaṁ ahetukavādi n' atthi hetu n' atthi
 paccayo sattānaṁ saṁkilesāyā 'ti ādi diṭṭhiko: ayaṁ loko saṁgatiyā c' eva
 sabhāvena ca anuvattati pariṇamati tattha sukhaṁ dukkhaṁ paṭisaṁvedeti 25
 akāmako pāpakaṁ vā puññaṁ vā karotīti vadasi, ayaṁ tava udīraṇā sace¹¹
 tathā evaṁ sante akāmakaraṇīyasmiṁ attano va dhāmmatāya pavattamāne¹²
 pāpe ko¹³ idha satto pāpena lippati, sace hi attanā¹⁴ akatena pi lippati¹⁵ na
 koci na lippeyyā 'ti, so ce ti so ahetukavādasamkhāto tava bhāsitattho¹⁶ ca
 atthajotako dhammo ca kalyāṇo ce¹⁷ na pāpako ahetuappaccayā¹⁸ sattā saṁ- 30
 kilissantīti¹⁹ vodayantīti²⁰ sukhadukkhāṁ paṭisaṁvediyantīti idaṁ bhoto vaca-

¹ Bā -dan. ² so all three MSS. for paribhā-? ³ Bā ādāya. ⁴ Ck pariḥā-, Bā
 -hāsatīti. ⁵ Bā adds saddhīm. ⁶ Bā te. ⁷ Cks -gacca. ⁸ Bā kvacidha? ⁹
 Cks -e for -eva? ¹⁰ Cks ve. ¹¹ Ck sāte, Ck sāce. ¹² Bā -no. ¹³ Cks papako.
¹⁴ Bā -no. ¹⁵ Bā akate pāpe na lippati. ¹⁶ Ck hā-. ¹⁷ Bā ca. ¹⁸ Bā
 ahetuka-. ¹⁹ Bā -ti. ²⁰ so B; Cks vodayantīti, Bā omits vo-.

naṃ saccam ce suhato vānaro mayā, ko ettha mama doso ti attho, vijāṇiya¹ ti sace hi tvaṃ attano vādassa aparādhāṃ jāneyyāsi na maṃ garaheyyāsi, kim-kāraṇa: bhoto vādo hi tādiso, tasmā² ayaṃ mama vādaṃ karotīti maṃ pa-samseyyāsi, attano pana vādaṃ ajānanto maṃ gaṇhaṭīti³.

5 Evaṃ M. taṃ niggaṇhitvā appaṭibhānaṃ⁴ akāsi. So pi rājā parisati⁵ maṃkubhūto pattakkhandho nisīdi. M. pi tassa vādaṃ bhinditvā issarakāraṇavādiṃ āmantetvā⁶ „tvam āvuso maṃ kasmā paribhāsasi yadi issaranimmanāvadaṃ⁷ sārato pacesīti“ vatvā ā.:

- 10 19. Issaro sabbalokassa sace kappeti jīvitam iddhiviyasanabhāvaṃ ca kammaṃ kalyāṇapāpakam niddesakārī puriso issaro tena lippati. 142.
20. So ce attho ca dhammo ca kalyāṇo⁸ na ca pāpako bhoto ce vacanaṃ saccam suhato vānaro mayā. 143.
15 21. Attano ce hi vādassa aparādhāṃ vijāṇiya na maṃ tvaṃ garaheyyāsi, bhoto vādo hi tādiso ti. 144.

Tattha kappeti jīvitam ti sace Brahmā va añño va koci issaro tvaṃ ka-siya jīva tvaṃ gorakkhenā⁹ ti evaṃ sabbalokassa jīvitam¹⁰ samvidahati¹¹ vicāreti¹² iddhiviyasanabhāvaṃ ca sesaṃ ca kalyāṇapāpam¹³ kammaṃ yadi¹⁴ issaro va¹⁵ kappeti¹⁶ karoti, niddesakārīti yadi tassa niddesaṃ āpattim eva¹⁷ yo koci puriso karoti evaṃ sante yo koci pāpakam karoti tassa issarena katattā issaro va tena pāpena lippati, sesaṃ purimanayen¹⁸ eva veditabbam, yathā ca idha evaṃ sabbattha.

25 Iti so ambato va¹⁹ muggaraṃ gaḥetvā ambam pātentō viya issarakāraṇen²⁰ eva issarakāraṇavādaṃ²¹ bhinditvā pubbe-katavādiṃ āmantetvā „tvam āvuso maṃ kim paribhāsasi yadi pubbekatavādaṃ saccam maññasīti“ vatvā ā.:

22. Sace pubbekatahetu²² sukhadukkham nigacchati
30 porāṇakam kataṃ pāpam tam eso muccate iṇam,
porāṇakam iṇamokkho, kuvidha²³ pāpena lippati. 145.

¹ Cks kasmā. ² Ck -sīti. ³ Bā -ṇam. ⁴ Bā paribhāsati. ⁵ Cks omīti āmantetvā.
⁶ Cks -nimmitavādaṃ. ⁷ Cks -e. ⁸ Cks omīti jīvitam. ⁹ Cks -hāti. ¹⁰ Bā vitar-
¹¹ Cks -ṇam. ¹² Bā add saḍḍam. ¹³ Cks ca. ¹⁴ Cks -ati. ¹⁵ Bā add seso.
¹⁶ Bā ca. ¹⁷ Cks -ṇam-. ¹⁸ Cks -tamhetu. ¹⁹ Bā kvānciva, Bā kociḍha.

23. So ce attho ca dhammo ca kalyāṇo⁸ na ca pāpako
bhoto ce vacanaṃ saccam⁹ suhato vānaro mayā. 146.
24. Attano ce hi vādassa aparādham¹⁰ vijāniya
na maṃ tvaṃ garaheyyāsi, bhoto vādo hi tādiso ti. 147.

Tattha pubbekatahetū 'ti pubbakatahetu purimabhāve katakammaṃ² 5
kāraṇe¹ eva, tameso muccate iṇaṃ ti yo vadhabandhanādīhi dukkhaṃ pā-
pūnāti yadi so yaṃ tena porāṇakaṃ katam³ pāpaṃ taṃ idāni iṇaṃ muccati
evaṃ sante mamāpi esa porāṇakajūṇamokkho⁴, anena hi makkaṭṭena pubbe paribbā-
jakena hutvā ahaṃ makkaṭṭo samāno hutvā⁵ khādite bhaviṣṣāmi, sv-āyaṃ idha
makkaṭṭattaṃ patto mayā⁶ paribbājakattaṃ pattena māretvā khādito bhavissati, 10
ko idha pāpena lippatīti.

Iti so tassāpi vādaṃ bhinditvā uccheda⁷ vādiṃ abhi-
mukhaṃ katvā⁸ „tvaṃ āvuso n' atthi dinnan ti ādini vatvā
idh' eva sattā ucchijjanti paralokaṃ gacchantā⁹ nāma n' atthitī
maññaṃāno kasmā maṃ paribhāsaṃti¹⁰“ santajjetvā ā.: 15

25. Catunnaṃ yev' upādāya¹¹ rūpaṃ sambhoti pāṇinam¹²
yato ca rūpaṃ sambhoti tatth' eva anupagacchati. 148.
26. Idh' eva jīvati jīvo pecca pecca¹³ vinassati,
ucchijjati ayaṃ¹⁴ loko ye bālā ye ca paṇḍitā,
ucchijjamāne lokasmiṃ kuvidha¹⁵ pāpena lippati. 149. 20
27. So ce attho ca dhammo ca kalyāṇo¹⁶ na ca pāpako
bhoto ce¹⁷ vacanaṃ saccam suhato vānaro mayā. 150.
28. Attano ce hi vādassa aparādham¹⁸ vijāniya
na maṃ tvaṃ garaheyyāsi, bhoto vādo hi tādiso ti. 151.

Tattha catunnaṃ ti paṭhaviādīnaṃ bhūtānaṃ, rūpaṃ ti rūpakkhando, 25
tatthevā 'ti yato taṃ rūpaṃ sambhoti nirujjhanakāle tatth' eva gacchati¹⁵,
imināssa¹⁶ catumabābhūtiko hi ayaṃ puriso yadā kālaṃ karoti¹⁷ paṭhavi¹⁸
paṭhavikāyaṃ anupeti¹⁹ anupagacchati āpo tejo vāyo²⁰ vāyokāyaṃ anupeti
anupagacchati ākāsaṃ indriyāni saṃkamanti āsandipaṇḍamā purisā matan
ādāya gacchanti yāva ālāhaṇā pādāni paññāyanti kāpotakāni atthiṇi bhavanti 30

¹ Cks -e. ² Bā -e. ³ Bā esa porāṇakaṃ evaṃ sabbattha iṇato makkho. ⁴ Bā
add māretvā. ⁵ Cks mayam. ⁶ Bā thatvā. ⁷ Bā katā for gatā? ⁸ Bā -hāsiti.
⁹ Ck ye up-. ¹⁰ Cks -am. ¹¹ Cks -tāyaṃ. ¹² Bā kvacīdha, Bā kociḍha. ¹³
Ck -ne. ¹⁴ Ck te. ¹⁵ Bā anupag-. ¹⁶ Bā -nātassa. ¹⁷ Bā adds tadā. ¹⁸ Bā
omits pa-. ¹⁹ Cks -ehl. ²⁰ Bā omits vā.

bhasmantāhūtiyo¹ dattupaññattam² yadidaṃ dānaṃ tesam tucchā musāvīlāpo³
 ye keci atthikavādāni vadanti bālā⁴ ca paṇḍitā⁴ ca kāyassa bhedā ucchijjanti
 vinassanti na honti⁵ param maraṇā ti imāni diṭṭhiṃ patitṭhapeti, idheva⁶ 'ti
 imasmim yeva loke jīvo jīvati, pecca pecca⁶ vinassatīti paraloke nibbatta-
 5 satto gativasena idha anāgantvā tatth'eva paraloke vinassati ucchijjati, evaṃ
 ucchijjamāne lokasmim ko idha pāpena lippatī.

Iti so tassa pi vādaṃ bhinditvā khattavijjavādin
 āmantetvā „tvam āvuso 'mātāpitāro māretvā attano attho kā-
 tabbo' ti imāni laddhiṃ ukkhipitvā caranto⁷ kasmā maṃ pari-
 10 bhāsasatī“ vatvā ā.:

29. Āhu khattavidhā loke bālā paṇḍitamānino:
 mātaraṃ pitaraṃ haññe attho⁸ jetṭham pi bhātaraṃ
 haneyya putte ca dāre ca attho ce⁹ tādiso siyā ti. 152.

Tattha khattavidhā ti khattavijjā¹⁰, ayam eva vā pāṭho, khattavijjā-
 15 cariyānaṃ¹¹ etaṃ nāmaṃ¹², bālā paṇḍitamānino ti bālā samānāpi paṇḍita
 mayaṃ attano paṇḍitabhāvaṃ pakāsemā¹³ 'ti maññamānā paṇḍitamānino hutvā
 evaṃ āhu, attho ce ti sace attano tathārūpo¹³ koci attho siyā na kiñci pari-
 vajjeyya sabbam haneyya vā¹⁴ 'ti vadanti, tvam pi tesam aññataro ti.

Evam tassa pi laddhiṃ patitṭhāpetvā attano laddhiṃ
 20 pakāsentō ā.:

30. Yassa rukkhassa chāyāya nisīdeyya sayeyya vā
 na tassa sākhaṃ bhañjeyya¹⁵, mittadūbhī hi pāpako. 153.
 31. Atha atthe samuppanne samūlam api abbahe,
 attho me sambalenā¹⁶ 'ti¹⁶ suhato vānaro mayā. 154.
 25 32. So ce attho ca dhammo ca kalyāṇo¹⁷ na ca pāpako
 bhoto ce¹⁸ vacanaṃ saccaṃ suhato vānaro mayā. 155.
 33. Attano ce hi vādassa aparādhaṃ vijāniya
 na maṃ tvam garaheyyāsi, bhoto vādo hi tādiso ti. 156.

Tattha, ambho khattavidha¹⁹, amhākaṃ pana ācariyā evaṃ vaṇṇayanti:
 30 attanā paribhuttachāyassa rukkhassa pi sākhaṃ vā paṇṇam vā na bhañjeyya²⁰,

¹ so Cks; Bā assantābhū-. ² Bā rattu-. ³ Ck tuecha-, Bā bhilāpā, Cks vilāpo.
⁴ Cks -e. ⁵ Bā adds ucchajjati. ⁶ Cks -am. ⁷ Bā vic-. ⁸ Cks attho. ⁹ Cks
 me. ¹⁰ Bā -vijā, Cks -vidhā. ¹¹ Cks khatti-. ¹² Ck Bā -a. ¹³ Cks -e. ¹⁴
 Cks haneyyathā. ¹⁵ Bā bhindeyya. ¹⁶ Bs -si, Bā -pi. ¹⁷ Ck -e. ¹⁸ Ck me,
 Cs ve. ¹⁹ Bs -pidha? Cks -vādi. ²⁰ Bā bhijjeyya.

kiṃkāraṇāṃ mittadūbho-hi pāpako, tvaṃ pana evaṃ vadesi: atha atthe sam-uppāne samūlam api abbahe ti, mama ca¹ pātheyyena attho aho si, tasmā sace p' esa mayā hato tathāpi attho me sambalenā 'ti 'ti suhato vānaro mayā ti.

Evaṃ so tassāpi vādaṃ bhīnditvā pañcasu pi tesu nippa-bheṣu² nippaṭibhānesu³ rājānaṃ āmantetvā „mahārāja, tvaṃ ime pañca ratthavilopake mahācore gahetvā vicarasi, aho si⁴ bālo⁵, evarūpānaṃ pi⁶ saṃsaggena puriso diṭṭhadhammikaṃ pi samparāyikaṃ pi mahādukkhaṃ pāpuṇeyya“ 'ti vatvā rañño dh. desento ā.:

34. Ahetuvādo puriso yo ca issarakuttiko

10

obekati⁷ ca ucchedi yo ca khattavidho naro, 157.

35. Eke asappurisā loke bālā paṇḍitamānino,

kāreyya tādiso pāpaṃ atho aññaṃ pi kāraye,

asappurisasamsaggo dukkhanto⁸ kaṭukudrayo ti. 158.

Tattha tādiso ti mahārāja yādisā ete pañca diṭṭhigatikā tādiso puriso 15
sayam⁹ pi pāpaṃ kāreyya yo c' assa⁹ vacanaṃ suṇāti taṃ aññaṃ pi kāraye,
dukkhanto⁸ ti evarūpehi asappurisehi saddhiṃ saṃsaggo idhaloke pi¹⁰ para-
loke pi dukkhanto⁸ kaṭukudrayo va hoti, imassa paṇ' atthassa pakāsanatthaṃ
'yāni kāñci bhikkhave bhayāni uppajjanti sabbāni tāni bālato¹¹ ti suttaṃ āhari-
tabbaṃ, Godhajātaka-Saṇḍivajātaka-Akittijātakādīhi¹¹ pi cāyam attho dipetabbo. 20

Idāni opammadassanavasena dhammadesanaṃ vaddheṇto ā.:

36. Urabbharūpena vak¹² āsu pubbe

asaṃkito ajayūthaṃ upeti,

hantvā urāṇiṃ¹³ ajiyaṃ ajaṇ ca

citrāsayaivā¹⁴ yenakāmaṃ paleti. 159.

25

37. Tathāvidh¹⁵ eke samaṇabrāhmaṇāse¹⁴

chadanaṃ katvā¹⁵ vañcayanti¹⁵ manusse

anāsakā thaṇḍilaseyyakā ca,

rajojallaṃ ukkuṭikappadhānam

¹ Ck cā. ² Bā omits ca. ³ Bā omits ni-. ⁴ Bāe nisinnesu. ⁵ Bā omits si.

⁶ Ck -a. ⁷ Ck hi. ⁸ Ck -i, Bā katavi, Bā katti. ⁹ Bā dukkhandho. ¹⁰ Bā
yāyam, omitting cassa. ¹¹ Ck -loka, omitting pi. ¹² Ck -kaṇ-kaṇ-, Bā
-akatti-. ¹³ Bā urapi, Bā uraṇi. ¹⁴ so all three MSS. ¹⁵ Ck -ye. ¹⁶ all
three MSS. 1

- pariyāyabhattañ ca apānakattañ
pāpācarā¹ arahanto vadānā. 160.
38. Ete asappurisā loke bālā paṇḍitamānino,
kareyya tādiso pāpañ atho aññam² pi kāraye,
5 asappurisasamsaggo dukkhanto³ kaṭukudrayo. 161.
39. Y' āhu⁴ n' atthi viriyan ti hetuñ ca apavadanti⁵
[ye] parakārañ⁶ attakārañ [ca]
ye tucchañ samavaṇṇayum, 162.
40. Ete asappurisā loke bālā paṇḍitamānino,
10 kareyya tādiso pāpañ atho aññam² pi kāraye,
asappurisasamsaggo dukkhanto³ kaṭukudrayo. 163.
41. Sace hi viriyañ nāssa⁷ kammañ kalyāṇapāpakam
na bhare vadḍhakiñ rājā na pi yantāni kāraye. 164.
42. Yasmā ca viriyañ atthi kammañ kalyāṇapāpakam
15 tasmā yantāni kārenti rājā bharati⁸ vadḍhakiñ. 165.
43. Yadi vassasatañ devo na vasse na himaṃ pate
ucchiḍḍheyya ayañ loko vinasseyya ayañ pajā. 166.
44. Yasmā ca vassati devo himaṃ cānuphusiyati⁹
tasmā sassāni paccanti ratṭhañ ca pallate cirañ¹⁰. 167.
- 20 45. Gavañ ce taramānānañ jimhañ gacchati puṇḍavo (supra ²²²/₂₁)
sabbā tā jimhañ gacchanti nette jimhagate sati. 168.
46. Evam evaṃ manussesu yo hoti seṭṭhasammato
so ce adhammañ carati pag eva itarā pajā,
sabbam ratṭhañ dukkhañ seti rājā ce hoti adhammako. 169.
- 25 47. Gavañ ce taraṇānānañ ujum gacchati puṇḍavo
sabbā tā ujum gacchanti nette ujugate sati. 170.
48. Evam evaṃ manussesu yo hoti seṭṭhasammato
so ce pi¹¹ dhammañ carati pag eva itarā pajā,
sabbam ratṭhañ sukhañ seti rājā ce hoti dhammiko. 171.
- 30 49. Mahārukkhasa phalino āmañ chindati yo phalañ
rāsañ c' assa na jānāti bijañ c' assa vinassati. 172.

¹ Bā -cārā. ² Ck -e. ³ Bā dukkhandho. ⁴ Bā yamāhu. ⁵ so Ck. Bā
ahetuñca avindiye. ⁶ Ck pakā-. ⁷ Bā nassa. ⁸ Bā labhati. ⁹ Ck -siyyati.
Ck -siyyati, Bā cānuphusiyati. ¹⁰ Bā pāleti cirañ. ¹¹ Ck omīti pi.

50. Mahārukkhūpamaṃ raṭṭhaṃ adhammena yo pasāsati
rasaṇ c' assa na jānāti raṭṭhaṇ c' assa vinassati. 173.
51. Mahārukkhassa phalino pakkaṃ chindati yo phalaṃ
rasaṇ c' assa vijānāti bijaṃ c' assa na nassati. 174.
52. Mahārukkhūpamaṃ raṭṭhaṃ dhammena yo pasāsati
rasaṇ c' assa vijānāti raṭṭhaṇ c' assa na nassati. 175. 5
53. Yo ca rājā janapadaṃ adhammena pasāsati
sabbosadhīhi so rājā^{*} viruddho hoti khattiyo. 176.
54. Tath' eva negame hiṃsaṃ¹ ye yuttā kayavikkaye
ojadānabalīkare² sa kosena virujjhati. 177. 10
55. Pahāravarakhettaññū saṃgāme katanissame³
ussite hiṃsayāṃ⁴ rājā sa balena virujjhati. 178.
56. Tath' eva isayo hiṃsaṃ⁵ saññate⁶ brahmacārayo⁷
adhammacārī khattiyo so saggena virujjhati. 179.
57. Yo ca rājā adhammatṭho bhariyaṃ hanti adūsikaṃ
luddaṃ pasavate⁸ ṭhānaṃ puttehi ca virujjhati. 180. 15
58. Dhammaṃ care janapade negamesu balesu ca
isayo ca na hiṃseyya puttadāre samaṇ care. 181.
59. Sa tādiso bhūmipati raṭṭhapālo akodhano
sāmante sampakampeti Indo va asurādhipo ti. 182. 20

Tattha vakāsu⁹ pubbe ti vako āsu¹⁰ pubbe, āsu¹⁰ 'ti nipātamattaṃ,
j. v. h.: mahārāja, pubbe eko urabbharūpo vako ahoṣi, tassa naṇṇuṭṭhamattam
eva dīghaṃ, taṃ pana so antarasatthimhi¹¹ pakkhipitvā urabbharūpena asaṃ-
kito ajayūthaṃ upeti, tattha urāpikaṇ¹² ca ajikaṇ ca ajaṇ ca hantvā yena-
kāmaṃ paleti, tathāvidheke ti¹³ tathāvidhā eke samaṇabrāhmaṇā pabbajjā- 25
līṅgena chadanaṃ katvā attānaṃ chādetvā madhuravacana¹⁴ hitakāmā viya-
huvā lokaṃ vañcenti¹⁵, anāsakā ti ādi tesaṃ chādanaṃ, daseanattam vuttam,
ekacce hi mayaṃ anāsakā na kiñci¹⁶ āharema 'ti manusse vañcenti¹⁵, apare
mayaṃ thaṇḍilaseyyakā ti, aññesaṃ rajojallaṃ chādanaṃ, aññesaṃ ukkuṭi-
kappadhānaṃ, te gacchantāpi uppatitvā ukkuṭikā gacchanti, aññesaṃ sattaḥa- 30

¹ Ck bhiṣaṃ. C bhiṣaṃ. ² Cks -ne-. ³ Bds -niyame. ⁴ all three MSS.
hiṣayāṃ. ⁵ C Bds hiṣaṃ. ⁶ Bds saṃnyame. ⁷ Bds -riyo. ⁸ Ck pavane. C
pavasate. ⁹ Bds -āsu. ¹⁰ Bds assu. ¹¹ Ck -sakkhimhi. ¹² Bds ura-. ¹³ Cks
omit ta-. ¹⁴ Bds -nādihi. ¹⁵ Bds -anti. ¹⁶ Cks kañci.

dasāhādīvārabhojanasamkhātā¹ pariyaṇṇabhataṃ chadanam, spare apānakattā honti, mayam pāṇiyam na pīvāmā 'ti vadanti, arahanto vadānā ti pāpa-carā² hutvāpi mayam arahanto ti vadantā vicaranti, ete³ ti mahārāja ime vā pañca janā hontu aññe vā yāvanto⁴ ditthigatikā nāma sabbe pi ete asaṇṇisā,
 5 yāhū⁵ ti ye āhu ye vadanti, sace hi viriyam nāssa⁶ 'ti mahārāja sace nāṇasampannam⁷ kāyikacetasikam viriyam na bhavēyya, nabhare ti evam sante vaḍḍhakim vā aññe vā kārake rājā na poseyya, na pi yantāniti na pi tehi sattabbhūmikapāsādādini yantāni kareyya⁸, kimkāraṇā: viriyassa c' eva kammassa ca abbhāvā, ucchijjēyyā 'ti mahārāja yadi ettakam kalam n' eva⁹
 10 devo vasseyya na himam pateyya atha kapputtānakālo viya ayam loko ucchijjēyya, ucchedavādinā kathitanīyāmena pana ucchedo nāma n' atthi, pallato¹⁰ ti pālayati¹¹, gavañce ti catasso gāthā rañño dhammadesanattam eva vuttā, tathā mahārukkhaṇṇā 'ti ādikā, tattha mahārukkhaṇṇā 'ti madhuraambarukkhassa, adhammenā 'ti agatigamanena, rasaṇ ca na jānātīti adhammiko
 15 rājā ratthassa rasaṇ ojaṇ na jānāti āyasampattim na labhati, vinassatīti suññam hoti, manussā gāmanigame chaḍḍetvā paccantaṃ pabbatavisamaṃ bhajanti, sabbāni āyamukhāni pacchijjanti, sabbosadhīhīti sabbehi mūlatacapaṇṇapuppaphalādīhi¹² c' eva sappinavanitādīhi ca osadhehi virujjhati, nāssa¹³ tāni sampajjanti, adhammikarañño hi paṭhavi nirojā hoti, tassa
 20 nirojatāya osadhānam viriyam¹⁴ na hoti, tāni rogaṃ vūpasametum na sakkonti, iti so tehi viruddho nāma hoti, negame ti¹⁵ nigamavāsekuṭumbike, himsan¹⁶ ti himsanto¹⁷ pīlanto¹⁸, ye yuttā ti ye kayavikkaye yuttā āpaṇamukhathala-pathavāpījā¹⁹ te himsanto, ojadānabalīkare²⁰ ti tato tato²¹ bhaṇḍāharaṇa-suṃkadānavasena ojadānam c' eva²² chabbhāgaḍasabhāgādībheḍam balim ca
 25 karonte, sa kosenā 'ti so ete himsanto adhammīkarājā dhanadhaññā parihāyanto kosena virujjhati nāma, pahāravarakhettaññū ti imasimim imasimim²³ thāne vijjhitum vaṭṭatīti evam pahāravaraṇam khettaṃ jānante²⁴ dhanuggahe, saṃgāme katanissame²⁵ ti yuddhesu katakamme mahāyodhe, ussite ti uggate paññāte²⁶ mahāmatte, himsan²⁷ ti evarūpe sayam vā himsanto parehi
 30 vā himsāpento²⁸, balenā 'ti balakāyena²⁹, tathāvidham hi rājānaṃ ayam bahūpakāre attano rajjādāyake pi himsati kimaṅga pana amhe ti avasesāpi yodhā jahanti yeva, iti so balena viruddho nāma hoti, tatheva isāyo himsan ti yathā ca negamādayo tath' eva esitagūṇe³⁰ pabbajite akkosanapaharaṇā-

¹ Ck sattāharā- -tā, Bd sattāhadayāhaphāṇitabho-. ² Bds pāpācārā. ³ Cks yepine. ⁴ Cks yāc-. ⁵ Bds yamāhu. ⁶ Bd nassā. ⁷ Bd sampayuttam. ⁸ Bds kā-. ⁹ Cks na-. ¹⁰ Cks pallato, Bd pālito, B' pālayato. ¹¹ Cks pālayati. ¹² Cks mūlenaca-, Bd mūlakacapatā-. ¹³ Bds nassa. ¹⁴ Bds oja. ¹⁵ Cks omīti ti, Bd reads negamehīti. ¹⁶ Ck Bd hisan. ¹⁷ C' Bd his-. ¹⁸ Bds pīlento. ¹⁹ Bds āyānam mukhānamthalajala-. ²⁰ Bds -kāre. ²¹ Cks only one tato. ²² Bds ojaṇameva. ²³ Bd omits one im-. ²⁴ Cks -to. ²⁵ Bds -niyame. ²⁶ Ck omits te. ²⁷ Ck hisan, Bd hisayan. ²⁸ Ck himsāpento, C' himsanto. ²⁹ Bds add tam. ³⁰ Ck isita-.

dīhi himsanto¹ adhammacāriko rājā kāyassa bheda apāyam eva upeti, sagge nibbattitum na sakkoṭṭi saggena viruddho nāma hoti, bhariyaṃ hanti adūsikaṃ ti attano bāhuchāyā vadḍhitaṃ puttadhītāhi ca² samvadḍham³ silavatibhariyaṃ mittapatirūpakānaṃ corānaṃ vacanaṃ gahetvā māreti, luddaṃ pasavate tñānaṃ ti so attano nīrayūpapattiṃ pasavati nipphādeti, puttehi cā⁴ 'ti imasmiṃ yeva attabhāve attano puttehi saddhim virujjhatīti; evaṃ assa so tesam pañcannaṃ janānaṃ kathaṃ gahetvā deviyā māritabhāvaṃ puttānaṃ viruddhabhāvaṃ⁵ sandhimukhe⁶ coraṃ cūlāya gaṇhanto viya khesi, M-assa hi tesam amaccānaṃ niggaṇhanaṃ ca dhammaadesanaṃ ca deviyā tehi⁷ māritabhāvassa ca⁸ āvikaraṇatthaṃ ca tattha⁹ anupubbena kathaṃ āharitvā¹⁰ okāsaṃ katvā etaṃ atthaṃ khesi; rājā tassa vacanaṃ sutvā attano aparādhaṃ jāni, atha naṃ M. ito paṭṭhāya mahārāja evarūpanaṃ pāpakānaṃ kathaṃ gahetvā mā puna evarūpaṃ akāsi¹¹ vatvā ovaḍanto dhammañcare ti ā. tattha dhammañcare ti mahārāja rājā nāma janapadaṃ adhammikaṃ balinā apiṇento janapade dh. careyya, sāmike assāmike akaronto negamesu dh. careyya,¹² attāne aḷḷamanto balesu dh. careyya, vadhabandhanaakkosaparibhāse¹³ pariharanto¹⁴ paccaye ca tesam dento¹⁵ isayo na vihimseyya. dhitaro yuttatṭhāne¹⁶ paṭṭhapanto putte sippāni sikkhapetvā samuā pariharanto bhariyaṃ issariya-vossaggalaṃ kāradaṇasammānanādīhi anuggaṇhanto¹⁷ puttadāre samaṇā¹⁸ careyya¹⁹ 'ti. sa tādiso ti so tādiso rājā paveniṃ abhinitvā dhammena²⁰ samena r. karento rājāpāya rājatejasa sāmante²¹ sampakampeti tāseti caleti²², Indo vā 'ti idaṃ opammatthaṃ vuttaṃ, yathā asure jetvā abhigaṇhitvā²³ thitakālato paṭṭhāya asurādhīpo ti samkhaṃ gato Indo te²⁴ attano sapattabhūte²⁵ asure kampesi²⁶ tathā kampetīti

Evam M. rañño dh. desetvā cattaro pi kumāre pakko-²⁵ sāpetvā ovaḍitvā raññā katakammaṃ pakāsetvā „rājānaṃ khamāpethā“ 'ti khamāpetvā „mahārāja, ito paṭṭhāya atuletva paribhedakānaṃ kathaṃ gahetvā mā evarūpaṃ sāhasika-kammaṃ akāsi, tumhe pi kumārā mā rañño dubbhitthā“ 'ti sabbesaṃ ovādaṃ adāsi. Atha naṃ rājā ā.: „ahaṃ bhante³⁰ tumhesu²¹ ca deviyā ca aparajjhanto ime²² nissāya etesaṃ²³ kathaṃ gahetvā etaṃ pāpakammaṃ karim²⁴, ime pañcāpi

¹ Ck. Bā hisanto ² Ck. vā, Bā omits ca. ³ Bā samvadhaṃ, Ck. savaddhaṃ.

⁴ Ck. virujjha-. ⁵ Ck. -o. ⁶ Ck. teme, C. te. ⁷ Bā omits ca. ⁸ C. tasmā, C. tasmā.

⁹ Ck. -sā. ¹⁰ Bā paṭi-. ¹¹ Bā dadanto. ¹² Ck. putta-. ¹³ Ck. anuga-. ¹⁴ Bā dhammaṃ. ¹⁵ Ck. samanasamante. ¹⁶ Bā jā-. ¹⁷ Bā abhithavi-. ¹⁸ Bā vā. ¹⁹ Ck. sampatibhūto, C. sammatibhūto, B. sampattabhūto sineruto. ²⁰ Ck. -ti. ²¹ Ck. -he. ²² Ck. -esaṃ. ²³ Bā omits e-. ²⁴ all three MSS. kari, Bā adds ito.

māremīti“. „Na labbhā mahārāja evaṃ kātun“ ti. „Tena hi tesam' hatthapāde chedāpemīti“. „Idam pi kātum na labbhā“ ti. Rājā „sādhū bhante“ ti sampaticchitvā te sabbaharaṇe' katvā pañcacūlākaraṇagaddūlabandhanagomayasiñcanehi' avamānetvā ratthā pabbājesi. Bo. pi tattha katipāhaṃ vasitvā „appamatto hohiti“ rājānaṃ ovaditvā Himavantam eva gantvā jhānābhīññaṃ' nibbattetvā yāvajīvaṃ Brahmavihāre bhāvetvā Brahmalo-kū-pago ahosi.

S. i. d. ā. „na bhikkhave idān' eva pubbe pi T. paññavā yeva paravādappamaddano yevā“ 'ti vatvā j. s.: „Tadā pañca dīṭṭhigatikā Purāṇakassapa⁵- Makkhaligosāla- Pakudhakaccāna⁶- Ajitakesakambali- Nigaṇṭhanāthaputtā ahesum, piṅgalasunakho⁷ Anando, Mahābodhi-paribbājako aham evā“ 'ti. Mahābodhi-jātakam. Paṇṇāsani-pāta-vannaṇā niṭṭhitā.

¹ Ck^s nam. ² so Ck; Cs Bg sabbassaharaṇe. ³ so Ck^s; Bđ -gomayāsiñcanehi.

⁴ Bđ -ā. ⁵ so all three MSS. for pūraṇa-, see E. Müller, Pali Proper Names in J. P. T. S. 1858, cfr. Sp. Hardy, Manual p. 290. ⁶ Ck^s kakudha-, cfr. Sp. Hardy, Manual p. 291 and Alwis, Buddhism p. 11. ⁷ Bđ siṅgāla-.

XIX. CHATTHINIPATA.

1. Sonakajātaka.

Kassa¹ sutvā sataṃ dammīti. Idam S. J. v. nekkhamma-
pāramiṃ² ā. k. Tadā hi Bh. dhammasabbhāyaṃ nekkhammapāramiṃ³
vaṇṇetānaṃ⁴ bhikkhūnaṃ majjhe nisīdītvā „na bhikkhave idān' eva 5
pubbe pi T. mahābhinnikkhamanaṃ nikkhanto yevā“ 'ti vatvā a. ā.:

A. Rājagahe Magadharājā r. kāresi. Bo. tassa aggama-
hesiyā kucchisimiṃ nibbatti, nāmagahaṇadivase c' assa Arin-
damakumāro ti nāmaṃ karīmsu. Tassa jātadivase yeva
purohitassa pi putto jāyi⁴, Sonakumāro ti 'ssa nāmaṃ karīmsu. 10
Te ubho pi ekato vaḍḍhitvā vayappattā uttamarūpadharā,
rūpena nibbisesā hutvā Takkasilaṃ gantvā uggahitasippā, tato
nikkhamitvā „sabbasamayasisippaṇ ca desacārittaṇ ca jānissāmā“
'ti anupubbena cārikaṃ carantā Bārāṇasiṃ patvā rājuyyāne
vasitvā punadivase nagaraṃ pavisiṃsu. • Tam divasaṇ ca 15
ekacce manussā „brāhmaṇavācanakaṃ karissāmā“ 'ti pāyasaṃ
paṭiyādetvā āsanāni paññāpetvā⁵ gacchantā⁶ te kumāre disvā
gharaṃ pavesetvā paññāttāsane nisīdāpesuṃ. Tattha B-assa
paññāttāsane suddhavattham atthaṭam ahosi Sonakassa ratta-
kambalaṃ. So taṃ nimittaṃ disvā „ajja⁷ piyasahāyo Arinda- 20

1. Cfr. IV p. 37. III p. 238. ¹ Bā ta-. ² Bā nikkhama-. ³ Bā vaṇṇayan-.

⁴ Bā vij-. ⁵ Bā paññāpetvā. ⁶ Bā -q. ⁷ Bā add me.

makumāro Bārānasiyam¹ rājā bhavissati, mayham pana senā-
 patitthānam dassatīti aññāsi. Te ubho pi katabhattakiccā
 uyyānam eva āgamaṃsu. Tadā Bārānasirañño kālakatassa
 sattamo divaso hoti, aputtakam rājakulam, amaccādayo sasi-
 5 sam² nahātā sannipatitvā „rājārahassa santikam gamissasīti“³
 phussaratham vissajjesum, so nagarā nikkhamitvā anupubbena
 uyyānam gantvā uyyānadvāre nivattitvā ārohanasajjo hutvā
 atthāsi. Bo. maṅgalasilāpatte sasīsam pārupitvā nipajji, Sona-
 kakumāro tassa santike nisīdi, so turiyasaddam sutvā „Arinda-
 10 massa phussaratham⁴ āgacchati, ajja ayam⁵ rājā hutvā mama
 senāpatitthānam dassati, na kho pana mayham issariyen⁶ attho,
 etasmim gate nikkhamitvā pabbajjssāmīti“ cintetvā ekamante
 paṭicchanne atthāsi. Purohito uyyānam pavisitvā M-am ni-
 pannakam disvā turiyāni paggaṇhāpesi⁷, M. pabujjhitvā pari-
 15 vattitvā thokam nipajjitvā utthāya silāpatte pallamkena nisīdi,
 atha nam purohito añjalim paggaṇhitvā ā.: „rajjan te deva
 pāpuṇātīti“. „Kim aputtakam rājakulan“ ti. „Evam devā“
 ti. „Tena hi sādhu“ ti. Atha nam te⁸ tatth⁹ eva abhisin-
 citvā ratham āropetvā¹⁰ mahantena parivārena nagaram pave-
 20 sesum, so nagaram padakkhiṇam katvā pāsadam abhiruyha¹¹
 yasamahantatāya pana Sonakakumāram na sari. So pi tasmim
 nagaram pavitthe¹² āgantvā silāpatte nisīdi, ath¹³ assa purato
 bandhanā¹⁴ pamuttasālarukkhato paṇḍupalāsam pati, so tam
 disvā va „yath¹⁵ ev¹⁶ etam tathā mama pi sarīram jaram patvā
 25 patissatīti“ aniccādivasena vipassanam patthapetvā pacceka-
 bodhim pāpuṇi, tam khaṇam ñev¹⁷ assa gihiliṅgam antaradhāyi,
 pabbajjitaliṅgam pātur ahoṣi, so „n¹⁸ atthi dāni punabbhavo“
 ti udānam udānento Nandamūlakapabbhāram agamāsi. M. pi
 cattālīsamattānam samvaccharānam accayena saritvā „kahan
 30 nu kho me sahāyo Sonako“ ti¹⁹ punappuna saranto pi „mayā

¹ Bā -sī. ² Bā casī-. ³ Bā -tīti. ⁴ Bā -tho. ⁵ Bā ajjesa. ⁶ Ch turiyam
 nigg-. ⁷ Bā omite te. ⁸ Bā abhirūhi-. ⁹ Bā -rūyiso. ¹⁰ Bā adda pacchā.

¹¹ Bā vaṇḍa for vaṇṭā. ¹² Bā add sonakam.

suto vā diṭṭho vā“ ti vattāraṃ alabhitvā alaṃkatamahātale
rājapallamke nisinno gandhabbanāṭanaccakādiparivuto¹ sam-
pattim anubhonto² „yo me kassaci santike sutvā ‘asukatṭhāne
nāma Sonako vasatīti’ ācikkhissati tassa sataṃ dammi³, yo
sāmaṃ disvā ārocessati tassa sahasan“ ti ekaṃ udānaṃ 5
abhisamkharitvā gītavasena udānento paṭhamaṃ g. ā.:

Kassa⁴ sutvā sataṃ dammi sahasaṃ datṭhu⁵ Sonakaṃ,
ko me Sonakaṃ akkhāti⁶ sahāyaṃ paṃsukīḷitaṃ ti⁷.

Ath' assa mukhato luṇcantī viya gahetvā ekā nāṭakitthi taṃ
gāyi, atha aññā atha aññā ti „amhākaṃ rañño piyagītaṃ“ ti 10
sabbā orodhā gāyimsu, anukkamena nagaravāsino pi janapada-
vāsino⁸ pi taṃ eva gītaṃ gāyimsu, rājāpi punappuna taṃ eva
gītaṃ⁹ gāyati. Paṇṇāsamattānaṃ saṃvaccharānaṃ accayena
tassa¹⁰ bahū¹¹ puttadhītaro ahesuṃ, jeṭṭhaputto Dīghāvuku-
māro¹² nāma ahosi. Tadā¹³ Sonakapaccekabuddho „Arinda- 15
mārajā maṃ datṭhukāmo, gacchāmi 'ssa kāmesv-ādīnavaṃ'¹⁴
nekkhamme cānisaṃsaṃ kathetvā pabbajjanākāraṃ karomīti“
cintetvā iddhiyāgantvā¹⁵ uyyāne nisīdi. Tadā¹⁶ eko va satta-
vassiko pañcacūlakumāro mātaraṃ pahito gantvā uyyānu-
pavane¹⁷ dārūni uddharanto punappuna¹⁸ gītaṃ gāyi. Atha 20
naṃ so pakkositvā „kumāra tvaṃ¹⁹ aññaṃ agāyitvā ekaṃ
eva gītaṃ gāyasi, kiṃ aññaṃ jānāsīti“ pucchi. „Jānāmi
bhante ti²⁰, amhākaṃ pana rañño idam eva piyaṃ, tena²¹
punappuna gāyāmīti“. „Etassa pana te gītassa paṭigītaṃ gā-
yanto koci diṭṭhapubbo“ ti²². „Na diṭṭhapubbo bhante“ ti. 25
„Ahaṃ taṃ sikkhāpessāmi, sakkhissasi rañño santikaṃ gantvā
paṭigītaṃ gāyitun“ ti. „Āma bhante“ ti. Ath' assa so paṭi-
gītaṃ ācikkhanto „mayhaṃ sutvā“ ti ādim ā., uggaṇhāpetvā ca

¹ B^d -nāṭakanaccagītādīhi pa-. ² B^d -bhavanto. ³ B^d dassāmi. ⁴ B^d ta-.
⁵ B^d diṭṭhi. ⁶ B^d -kkhāsi. ⁷ kassa sutvā -- ti wanting in C^{ks}. ⁸ B^d -dā. ⁹
B^d omits gi-. ¹⁰ B^d panassa. ¹¹ C^{ks} -u. ¹² C^{ks} -yu-. ¹³ B^d tato. ¹⁴ B^d
kāmesu ād. ¹⁵ B^d -yā ākāseuāgantvā. ¹⁶ C^{ks} adds rājā, C^o rāja. ¹⁷ B^d
-nap-. ¹⁸ B^d adds taṃ. ¹⁹ B^d adds katham. ²⁰ B^d omits ti. ²¹ B^d add
naṃ. ²² C^{ks} omits ti.

pana taṃ uyyojesi: „gaccha kumāra, imaṃ paṭigītaṃ rañña saddhiṃ gāhi¹, rājā te mahantaṃ issariyaṃ dassati, kin te dārūhi, vegena yāhīti“. So „sādhū“ 'ti taṃ paṭigītaṃ uggaṇhitvā vanditvā „bhante yāvāhaṃ rājānaṃ ānemi tāva idh' eva
 5 hothā“ 'ti vatvā vegena mātu santikaṃ gantvā „amma khippaṃ maṃ nahāpetvā alaṃkarohi², ajja taṃ daḷiddabhāvato mocessāmīti“ vatvā nahātamaṇḍito rājadvāraṃ gantvā „ayyado-vārika, 'eko dārako tumhehi saddhiṃ gītaṃ³ gāyissāmīti āgantvā rājadvāre thito' ti rañño ārocehīti“ ā. So vegena
 10 gantvā ārocesi, rājā „āgacchatū“ 'ti pakkosāpetvā „tāta tvaṃ mayā saddhiṃ gītaṃ³ gāyissasīti“ ā. „Āma devā“ ti. „Tena hi gāyassū“ 'ti. „Deva na imasmiṃ thāne gāyāmi, nagare' pana bheriṇ carāpetvā mahājanaṃ sannipātāpetha, mahājanamajjhe gāyissāmīti“. Rājā tathā kāretvā alaṃkatamaṇḍape
 15 pallaṃkamajjhe nisīditvā tassa anurūpaṃ āsanaṃ dāpetvā „idāni tava gītaṃ gāyassū“ 'ti ā. „Deva, tumhe tāva gāyatha, athāhaṃ paṭigītaṃ gāyissāmīti“. Tato rājā paṭhamamā gāyanto

1. Kassa⁵ sutvā sataṃ dammi sahaṣsaṃ daṭṭhu⁶ Sonakam,
 20 ko me Sonakam akkhāti sahāyaṃ paṃsukīlitan ti g. ā. 1.

Tattha sutvā ti asukaṭṭhāne nāma te piyasahāyo Sonako vasatīti tassa vasanaṭṭhānaṃ sutvā ārocentassa kassa⁷ sataṃ dammi⁸, daṭṭhū 'ti⁹ asukaṭṭhāne nāma mayā diṭṭho ti disvā ārocentassa kassa⁷ sahaṣsaṃ dammīti.

Evam rañña paṭhamamā udānagāthāya gītāya pañcacūlakadārakena
 25 paṭigītabhāvaṃ pakāṣento S. abhisambuddho hutvā dve pade abhāsi:

2. Atha bravī mānavako daharo pañcacūlako¹⁰:

mayhaṃ sutvā sataṃ dehi sahaṣsaṃ daṭṭhu⁶ Sonakam,

ahaṃ¹¹ Sonakam akkhissaṃ sahāyaṃ paṃsukīlitan ti. 2.

Tena vuttagāthāya pana ayam attho: mahārāja, tvaṃ¹² sutvā ārocentassa
 30 sataṃ dammīti vadasi¹³, tam pi mayham eva dehi, yaṃ disvā ārocentassa

¹ Bā gāyāhi. ² Ck -kara, Bā -rotu. ³ Bā gītapaṭigītaṃ. ⁴ Bā -ramajhe.

⁵ Bā ta-. ⁶ Bā diṭṭha. ⁷ Bā ta-. ⁸ Bā -iti. ⁹ Bā diṭṭhanti. ¹⁰ Ck add ti.

¹¹ Bā ahante. ¹² Ck nāmi. ¹³ Bā -ti.

sahassam dammīti vadasi¹ tam pi mayham eva dehi, aham te tam piyasahāyaṃ idān' eva paccakkhato va ayaṃ so ti ācikkhissan ti, itoparam suviññeyyaṃ, sambandhagāthā pālinayen' eva vedittabbā.

3. Katarasmim [so²] janapade ratṭhesu nigamesu ca
kattha te³ Sonako diṭṭho tam me akkhāhi pucchito. 3. 5
4. Tav'⁴ eva deva vijite tav' ev' uyyānabhūmiyā
ujuvamsā⁵ mahāsālā nīlobhāsā manoramā 4.
5. Tiṭṭhanti meghasamonā rammā aññoññanissitā,
tesam mūlasmin Sonako jhāyati anupādāno⁶
upādānesu lokesu⁷ dayhamānesu nibbuto. 5. 10
6. Tato ca rājā pāyāsi senāya caturaṅgiyā,
kārapetvā samam maggam āgamā yena Sonako. 6.
7. Uyyānabhūmim gantvāna vicaranto brahāvane
āsinaṃ Sonakam dakkhi dayhamānesu nibbutan ti. 7.

Tattha ujuvamsā⁵ ti ujukhandhā, mahāsālā ti mahārukkā, megha- 15
samānā ti nīlameghasādisā, rammā ti ramaṇiyyā, aññoññanissitā ti
sākhāhi sākham mūlāhi ca mūlam samsibbitvā⁸ thitā, tesam ti evarūpanam tava
uyyānavane sālānam hotthā⁹, jhāyatīti lakkhaṇūpani jhānārammaṇūpani jhāna-
sāṃkhātehi jhānehi jhāyati, anupādāno ti kāmupādānarahito¹⁰, dayhamā-
nesu¹¹ ti ekādasahi aggīhi dayhamānesu sattesu, nibbuto ti te aggī nibbā- 20
petvā sītalena hadayena jhāyamāno tava uyyāne maṅgalarukkhamaṇe silāpatte
nisinno esa te sahāyo kañcanapaṭimā viya sobhamāno patimānetīti, tato cā
'ti bhikkhave tato so Arindamo rājā tassa vacanam sutvā Sonakapacceka-
buddham pasissāmīti caturaṅgiyā senāya pāyāsi nikkhami, vicaranto ti
ujukam eva āgantvā tasmin mahante vanasaṇḍe vicaranto tassa santikaṃ 25
gantvā tam āsinaṃ addakkhi, so tam avanditvā¹² ekamantaṃ nisīditvā attano¹²
kilesābhīratattā¹³ tam kapaṇo ti maññamāno imam g. ā.:

8. Kapaṇo vatāyaṃ bhikkhu muṇḍo saṃghātipāruto
amātiko apītiko rukkhamaṇasmin jhāyatīti. 8.

Tattha jhāyatīti nimmatāpītiko kāruṇṇappatto jhāyatīti¹⁴.

30

9. Imam vākyam nisāmetvā Sonako etad abravi:
nā rāja¹⁵ kapaṇo hoti dhammaṃ¹⁶ kāyena phassayaṃ¹⁷. 9.

¹ B^d -ti. ² C^k yo. ³ C^k tattha so. ⁴ C^k tam. ⁵ C^k ujuvamsā. ⁶ so all
three MSS. ⁷ upādānesu lokesu is wanting in C^k; and has been added in B^d.
⁸ C^k simbitvā, C^e sibbitvā, B^d samsibbitvā. ⁹ B^d adds sandhāya. ¹⁰ B^d nādi-
vira-. ¹¹ B^d va-. ¹² B^d -nā. ¹³ C^k -rattā, C^e -ratta. ¹⁴ C^k -sīti. ¹⁵
B^d -je. ¹⁶ C^k -a. ¹⁷ C^k pa-, B^d pu-, B^e pbu-

10. Yo ca dhanimaṇi niraṇkatvā adhammaṃ anuvattati
sa rāja kapaṇo hoti pāpo pāpaparāyano ti. 10.

Tattha imaṇ ti tassa kilesābhīratassa pabbajjāṃ arocentassa¹ imaṇ
pabbajjāgarahanavacanaṃ² sutvā, etadabravīti pabbajjāya guṇaṃ pakāseṇto
5 etaṃ abravī. phassayan³ ti phassayanto⁴, yena ariyamaggadhammo nāma kāyena
phassito⁵ so kapaṇo nāma na hotīti dassento evaṃ ā.. niraṇkatvā ti attabhāvato
nīharitvā, pāpo pāpaparāyano ti sayāṃ pāpānaṃ karaṇena pāpo⁶ aññesam
pi akarontānaṃ⁷ patitthābhāvena pāpaparāyano.

- Evam so B-aṃ garahi, so attañño garahitabhāvaṃ ajānanto
10 viya hutvā nāmagottaṃ kathetvā tena saddhiṃ paṭisanthāraṃ
karonto

11. Arindamo ti me nāmaṃ, Kāsīrājā ti maṃ vidū.

kacci⁷ bhoto sukhā seyyā idha pattassa Sonakā 'ti g. ā.' 11.

- Tattha kaccīti⁷ amhākaṃ tāva na kiñci aphāsukaṃ, bhoto pana kacci⁷
15 idha pattassa imasmīṃ uyyāne vasato sukhavihāro ti pucchi.

Atha naṃ so paccekabuddho „mahārāja na kevalaṃ
dha aññatrāpi vasantassa mama aphāsukaṃ nāma n' atthīti"
vatvā tassa samaṇabhadragāthā nāma ārabhi:

12. Sadāpi⁸ bhadram adhanassa anāgārassa bhikkhuno:
20 na tesāṃ koṭṭhe upenti⁹ na kumbhe na kaḷopiya¹⁰,
paranittḥitam esānā tena yāpenti subbatā. 12.
13. Dutiyaṃ pi bhadram adhanassa anāgārassa bhikkhuno:
anavajjo¹¹ piṇḍo bhottabbo na ca koc' ūparodhati. 13.
14. Tatiyaṃ pi bhadram adhanassa anāgārassa bhikkhuno:
25 nibbuto piṇḍo bhottabbo¹² na ca koc' ūparodhati. 14.
15. Catuttham¹³ bhadram adhanassa anāgārassa bhikkhuno:
muttassa raṭṭhe carato saṅgo yassa na vijjati. 15.
16. Pañcamaṃ¹⁴ bhadram adhanassa anāgārassa bhikkhuno:
nagaramhi dayhamānamhi nāssa kiñci aḍayhatha. 16.

¹ Cks ār-, Bā ār- corr. to ar-. ² Bā jjaṃgarahava-. ³ Cks pa-, Bā phu-.
⁴ Bā phussayanto, Cks passanto. ⁵ Bā add pāpa parāyano ti. ⁶ Bā ka-.
Bā kiñci. ⁷ Ck bhadra pi, read bhadram api adhanassa throughout. ⁸ Bā C
op-. ⁹ Ck natumhenakālo-, C natumhenakālo-, Bā -kumbhi-. ¹⁰ Bā -a-.
Cks bhutt-. ¹¹ C Bā -ampi. ¹² Bā adds pi.

17. Chattham¹ bhadram adhanassa anāgārassa bhikkhuno:
raṭṭhe vilumpamānamhi nāssa kiñci ahīratha². 17.

18. Sattamam¹ bhadram adhanassa anāgārassa bhikkhuno:
corehi rakkhitam maggam ye c' aññe pāripanthikā³
pattacīvaram ādāya sotthim gacchanti subbatā. 18. 5

19. Atthamam¹ bhadram adhanassa anāgārassa bhikkhuno:
yam yam disam pakkamati anapekho va gacchatīti. 19.

Attha anāgārassā⁴ ti mahārāja gharāvāsā⁵ pahāya anāgāriyabhāva⁶
pattacīvaram adhanassa ahiṇṇanassa bhikkhuno sabbakāla⁷ bhadram eva, na tesā⁸
ti mahārāja tesā⁹ adhanāna¹⁰ bhikkhūna¹¹ na koṭṭhāgāre dhanadhaṇṇāni upenti¹² 10
na kumbhiyam na pacchiyam, te pana subbatā parinīṭṭhitā¹³ paresā¹⁴ ghare
pakkamāhāra¹⁵ saṃghātipārutā kapālam ādāya gharapaṭipāṭiyā esantā¹⁶ pari-
yesantā¹⁷ tena tato laddhena¹⁸ tam āhāra¹⁹ uavannā²⁰ pāṭikulyāna²¹ vasena
paccavekkhitvā paribhuñjitvā jīvitavuttiyā²² yāpenti, anavajjo²³ piṇḍo²⁴ bho-
tabbo²⁵ ti vejjakammādikāya anesanāya²⁶ vā kuhanā²⁷ lapanā²⁸ nemittikatā²⁹ nippesi- 15
katā³⁰ lābhena lābham nijigimsanā³¹ ti evarūpena micchājīvena vā³² uppāditā-
pi³³ cattāro paccayā dhammena samena uppāditāpi apaccavekkhitvā paribhutta³⁴
vā³⁵ sāvajjapiṇḍo nāma, anesanā³⁶ pahāya micchājīva³⁷ vajjetvā dhammena
samena uppāditā paṭisaṃkhā yoniso cīvara³⁸ paṭisevāmīti³⁹ vutte nayena pacca-
vekkhitvā⁴⁰ anavajjo⁴¹ piṇḍo nāma, yena evarūpo anavajjapiṇḍo bhuttabbo 20
paribhuñjitabbo ya⁴² ca evarūpa⁴³ anavajjā⁴⁴ piṇḍa⁴⁵ bhuñjamāna⁴⁶ paccaye
nissāya koci appamattako pi kilesso na uparodhati na pīleti tassa dutiyam pi
bhadram adhanassa anāgārassa bhikkhuno, nibbuto ti puthujjanabhikkhuno
dhammena uppannapīṇḍo pi paccavekkhitvā paribhuñjamāno nibbutapiṇḍo
nāma, ekantato pana khīṇāsavassa piṇḍo nibbutapiṇḍo nāma, kiṃkāraṇa⁴⁷: so hi 25
theyyaparibhogho inaparibhogho dāyajjaparibhogho sāmiparibhogho ti imeso ca-
tūso paribhogesu sāmiparibhogavasena⁴⁸ bhuñjati tanhādāsavyata⁴⁹ atīto
sāmi hutvā paribhuñjati na tam tappaccayā koci appamattako pi
kilesso uparodhatīti, muttassa raṭṭhe carato ti upatthākakulādisu alagga-
māna⁵⁰ chinnavalāhakassa viya Rāhumukhā muttavimalacandamaṇḍalassa 30
viya ca yassa gāmanigamādisu carantassa rāgasāṅgādisu eko pi saṅgo n' atthi,
ekacco hi kulehi⁵¹ samsattho viharati sahasokī sahanandi⁵² ekacco mātāpitusu
alaggamāna⁵³ vicarati eko nagaravāsīdaharo⁵⁴ viya, evarūpassa puthujjanassāpi

¹ Bā adds pi. ² Oks abhī. Bā ahi. ³ Bā pariganhikā. ⁴ Oks op-. ⁵ Ck
etassa, Bā esanā. ⁶ Bā -sanā. ⁷ Bā add piṇḍena. ⁸ Oks -im. ⁹ Bā -a. ¹⁰
Ck pa. C¹¹ pi. ¹¹ Bā bhettabbo, Oks bhuttabbo. ¹² so C¹³; Ck -nakatā, Bā
jigīsanā. ¹³ Oks omīti vā. ¹⁴ Oks -tāhi, Bā -tāya pi. ¹⁵ Bā -tto. ¹⁶ Bā
omīti vā. ¹⁷ Bā add paribhutto vā. ¹⁸ Bā -a. ¹⁹ Bā adds tam. ²⁰ Bā tanhā-
yadāsabyam. ²¹ Bā -nasassa. ²² Bā -esu. ²³ Ck -ki nandi, C²⁴ -sokī sam-
ganandi, Bā sahasokī sahanandi, B²⁵ -sokim honandi. ²⁶ Bā nagaragāmavāsi.

bhadram eva, nāssa kiñcīti yo¹ hi bahuparikkhāro hoti so mā me² harimsū 'ti atirekatarāni³ cīvarādīni antonagare upaṭṭhākakulē⁴ nikkhīpati, atha nagaramhi dayhamāne asukakule nāma aggl uttūhito ti sutvā socati kīlmati, evarūpassa bhadram nāma n' atthi, yo pana mahārāja sakūṇavattam pūreti
 5 kāyapaṭibaddhaparikkhāro va hoti tassa mādisassa na kiñci aḍayhatha, ten' assa pañcamam hi⁴ bhadram eva, vilumpamānamhīti viluppamānamhi ayam eva vā pāṭho, ahīrathā⁵ 'ti yathā pabbatagahanādīhi nikkhamitvā raṭṭham vilumpamānesu⁶ coresu bahuparikkhārassa antogāme ṭhapitam vilumpati⁶ hīrati⁷ tathā yassa adhanassa kāyapaṭibaddhaparikkhārassa na kiñci abiratha
 10 tassa⁸ chaṭṭham pi bhadram eva, ye caññā pāripanthikā⁹ ti ye pi aññe tesu tesu ṭhānesu sumkagahanatṭhāya ṭhapitā pāripanthikā⁹ tehi ca rakkhitam pattacīvaran ti corānam anupakāram sumkikānam asumkāraham mattikāpattam c' eva katadaḥhikammaparibhaṇḍam¹⁰ paṃsukūlacīvaraṇ ca appagghāni kāya-bandhanaparissāvanasūcivāsisatthakāni cā 'ti sabbe pi attha parikkhāre¹¹ kāyapaṭibaddhe katvā maggaṃ paṭipanno kenaci avibethiyamāno¹² sotthim gacchati, subbato ti¹³ lobhaniyāni hi cīvarādīni disvā corāpi haranti sumkikāni kin nu kho etassa hatthe ti pattatthavikādīni sodhenti, subbato pana sullahukavutti tesam passantānam yeva sotthim gacchati, ten' assa sattamam pi bhadram eva, anapekkho va gacchatīti kāyapaṭibaddhato¹⁴ atirekassa vihāre paṭisāmitassa
 15 kassaci parikkhārassa abhāvā vasaṇatṭhūnam nivattitvāpi na oloketi, yaṃ disaṃ gantukāmo hoti taṃ gacchanto anapekkho va gacchati¹⁵. Anurādhapurā nikkhamitvā thūpārāme pabbajitānam dvīnam kulaputtānam vuddhataro¹⁶ piya. (—?)

Iti Sonakapaccekabuddho attha samanabhadrakāni¹⁷ kathesi, tato uttarim pana satam pi saḥassam pi aparimāṇāni
 25 samanabhadrakāni¹⁸ esa kathetum samattho yeva, rājā pana kāmābhīratattā taṃ¹⁹ katham paṭicchinditvā²⁰ „mayham samanabhadrakehi attho n' atthīti“ attano kāmādhivimuttitam²¹ pakāsento āha:

20. Bahū pi bhadrakā ete yo²² tvaṃ bhikkhu pasamsasi,
 30 ahañ ca giddho kāmesu katham kāhāmi²³ Sonaka. 20.
 21. Piya me mānusa kāmā atho divyāpi me piyā,
 atha kena nu vaṇṇena ubho loka labhāmase ti. 21.

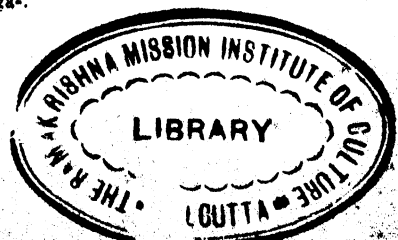
¹ Cks so. ² Bā adds coro. ³ Bā adhikāni. ⁴ Bā pi. ⁵ Bā ahinda-. ⁶ Bā viluppa-. ⁷ Ck virati, Bā harati. ⁸ Cks hīrathassa, Bā ahir-. ⁹ Bā parigañhikā ¹⁰ Bā -dalha-, Ck -dalhīcīvarabhaṇḍam, Bā -dalhīkammaparibhaṇḍam. ¹¹ Cks -ra, Ck -rā. ¹² Bā -hedha-. ¹³ Ck pubbako, Cks omit ti. ¹⁴ so Cks; Bā -bandhato. ¹⁵ Bā -titi. ¹⁶ Cks bu-. ¹⁷ Bā -bhadragāthāyo. ¹⁸ Bā -bhadragāthani. ¹⁹ Bā tassa. ²⁰ Ck Bā pacchi. ²¹ Bā -muttatam. ²² Bā bahūni samanabhadraṇi yo. ²³ Bā gāhā.

Tattha vaṇṇenā 'ti kārānena.

Ath naṃ paccekabuddho āha:

22. Kāme[su] giddhā kāmaratā kāmesu adhimucchitā¹
narā pāpāni katvāna upapajjanti duggatiṃ. 22.
23. Ye ca kāme pahatvāna² nikkhantā akutobhayaṃ
ekodibhāvādhigatā na te gacchanti duggatiṃ. 23. 5
24. Upaman te karissāmi, taṃ sunohi Arindama,
upamāya p' idh' ekacce³ atthaṃ jānanti paṇḍitā: 24.
25. Gaṅgāya kuṇapaṃ disvā vuyhamānaṃ mahaṇṇave
vāyaso samacintesi appapaṇṇo acetaso: 25. 10
26. Yānaṃ ca vat' idaṃ laddhaṃ bhakkho cāyaṃ anappako,
tattha rattiṃ tattha divā tatth' eva nirato mano. 26.
27. Khādaṃ nāgassa maṃsāni pipam Bhāgīrasodakaṃ⁴
sampaṇṇaṃ vanacetyāni⁵ na palittha⁶ vihaṇṇamo. 27.
28. Taṃ va otaraṇi⁷ Gaṅgā pamattaṃ kuṇape rataṃ
samuddaṃ ajjhagāhayi⁸ agati⁹ yattha pakkhinaṃ. 28. 15
29. So ca bhakkhaparikkhīṇo udāpatvā¹⁰ vihaṇṇamo
na paṇḍato na purato n' uttaraṃ no¹¹ piḍakkhinaṃ¹² 29.
30. Dīpaṃ so na ajjhagacchi¹³ agati¹⁴ yattha pakkhinaṃ,
so ca tatth' eva pāpattha yathā dubbalako tathā. 30. 20
31. Taṃ ca sāmuddikā macchā kumbhīlā¹⁵ makarā susū
pasayhakārā khādimsu phandamānaṃ vipakkhinaṃ¹⁶. 31.
32. Evam eva tuvaṃ rāja¹⁶ ye c' aññe kāmabhogino
giddhā¹⁷ ce¹⁸ na vamiṣṣanti¹⁹ kākapaṇṇāya te vidū. 32.
33. Esā te upamā rāja atthasandassanī katā,
tvaṃ ca paṇṇāyase tena yadi kāhasi vā na vā ti. 33. 25

¹ Cks -cettā. ² Ck pahi-, Bđ -hantvāna. ³ Cks pi idhe-, Bđ midhe-. ⁴ Ck
pipasāhāgīrayodakaṃ, Bđ pivaṅgīkarasodakaṃ, Bs pivam gaṅgīra-, read: -tho-
dakaṃ? ⁵ Cks -vettāni. ⁶ Bđ palettha corr. to paletvā? ⁷ Bđs tañca-, Cks
ohāriṇi. ⁸ Bđ ajjhagāhasi, Cks ajjhagāhāsi. ⁹ Cks -tiṃ. ¹⁰ so Ck; Cs udapatvā,
Bds udam patvā; read udapattha? ¹¹ Cks -ranto. ¹² Cks -ṇā. ¹³ Bđ najjhagā-
gacchi, Bs najjhagāgacchi. ¹⁴ Cks -la. ¹⁵ Cks -itaṃ, Bđ -ipaṃ, Bs -ikaṃ. ¹⁶
Ck Bđ -jā. ¹⁷ Bđ gicchā. ¹⁸ Cks ve. ¹⁹ Cks ga-.

Tattha pāpānīti mahārāja tvaṃ kāmaggiddho, narā ca¹ kāme missāya
kāyadurcaritādīni pāpāni katvā yattha supinake pi dībbā ca mānusakā ca kāmā
na labhanti² taṃ duggatīm upapajjanti attho, pahatvānā³ 'ti khelapiṇḍaṃ
viya pahāya, akuto bhaya⁴ ti rāgādīsu kutoci anāgatabhaya, ekodibhāvādhi-
5 gatā ti ekodibhāvaṃ ekavihārikaṃ adhigatā, na te ti te evarūpā pabbajitā
duggatīm na gacchanti, upamante ti mahārāja dībbamānusakā kāmā patthen-
tassa hatthikuṇape paṭibaddhakākasadisassa tava ekaṃ upamaṃ karissāmi, taṃ
sunohīti attho, kuṇapam⁵ ti hatthikalebaram⁶, mahaṇṇave ti gambhīra-
puthule⁷ udaye eko kira mahāvāraṇo Gaṅgātīre caranto Gaṅgāya patitvā utta-
10 rituṃ asakkonto tath⁸ eva⁹ mato Gaṅgāya vuyhi, taṃ sandhāy¹⁰ etaṃ vuttaṃ,
vāyaso ti ākāseṇa gacchanto eko kāko, yānañca vatidan ti so evaṃ cintetvā
tattha niliyitvā idaṃ mayā hatthiyānaṃ laddhaṃ ettha nilīno sukhaṃ carissāmi
ayam eva ca me anappako bhakkho bhavissati idāni mayā aññattha gantum na
vaṭṭatīti sannitthānaṃ akāsi, tattha rattin ti tassa¹¹ rattin ca divā ca tath¹²
15 eva mano abhirato aho si, na palitthū¹³ 'ti na uḍḍetvā¹⁴ pakkāmi, otarāṇi¹⁵
samuddābhimukhī otarāmānā, ohāraṇīti pi pāṭho, sā samuddābhimukhī ava-
haramānā¹⁶ ti attho, agati yatthā¹⁷ 'ti samuddamajjhe sandhāyāha, bhak-
kha parikkhiṇo ti parikkhiṇabhakkho, udapattvā¹⁸ 'ti khīṇe camme ca māse
ca atthisaṃghāte ūmivegeṇa bhinnō udaye nimujji, atha so kāko udaye patitthā-
20 tuṃ asakkonto uppati, evaṃ uppatitvā ti attho, agati yattha pakkhinā
ti yasmiṃ samuddamajjhe pakkhināṃ agati tattha so evaṃ uppatito, pacchināṃ
disaṃ gantvā tattha patitthāṃ alabbhivā taṇo puratthimaṃ tato uttaraṃ tato
dakkhiṇaṃ ti catasso pi disā gantvā attano patitthānaṃ na ajjhagacchīti¹⁹
adhigañchīti²⁰ attho, atha vāyaso evaṃ uppatitvā pacchimādisu²¹ ekekaṃ
25 disaṃ agañchi, dipaṃ pana na ajjhagāmā ti evaṃ p' ettha attho datthabbo.
pāpatthā²² 'ti patito, yathā dubbalako ti yathā dubbalako pateyya tath²³ eva
patito, susū ti susunāmaka²⁴ caṇḍamacchā, pasayhakārā ti aniccamānakaṃ
yeva balakkāreṇa, vipakkhinā²⁵ ti viddhamāsatapakkhakaṃ²⁶, giddhā ce
vamissanti²⁷ yadi gijjhā hutvā kāmā na vamiṣanti²⁸ na chaḍḍessanti
30 kākapaññāya te samānapaññā²⁹ 'ti³⁰, iti te Buddhādayo paṇḍitā vidū vadanti
jānantīti attho³¹, atthasandassanīti atthapakāsi³², tvañca paññāyase³³ 'ti
paññāyissasi, i. v. h.: mahārāja mayā hitakāmena tava ovādo dīṇo, taṃ pana
tvaṃ yadi kāhasi devātoke nibbattissasi, yadi na kāhasi kāmapaṇke nimuggo
jīvitapariyosāne niraye nibbattissasīti, evaṃ tvaṃ eva tena kāraṇeṇa vā akāra-

¹ Cks add me. ² so all three MSS. for labbhanti? ³ Bd -varam. ⁴ Ck re-
puthulodaye. ⁵ Cks tassā ⁶ Ck palittā, C^o palitvā, B^d palitvā, B^e phalitthā.
⁷ B^d uppatetvā, B^e uppadhotvā. ⁸ Ck ohārāni, C^o ohāraṇīti. ⁹ B^d avaharaṇī.
¹⁰ so Cks; B^d udakaṃ patvā corr. to ndam? ¹¹ Ck ajjhabhāgacchati, C^o
ajjhabhāgañchīti, B^d ajjhagāgacchīti altered to -gānāgacchīti. ¹² B^d nādbigac-
chati. ¹³ B^d mādisāsu. ¹⁴ Ck susukānāmeka, C^o -kā. ¹⁵ Cks pakkhan, B^d vi-
pakkhakaṃ. ¹⁶ B^d viddhamāsatapakkhakaṃ. ¹⁷ Cks ga-. ¹⁸ B^d -te ti kākassa-
māna-. ¹⁹ B^d omits ti. ²⁰ Cks 'omits a-. ²¹ Cks -itā.

pena vā sagge¹ vā nīraye¹ vā paññāyissasi, ahaṃ pana bhavehi² mutto appaṭi-
sandhiko ti; imaṃ³ pana ovādaṃ dentena paccakabuddhena naḍi dassitā, taya
vuyhamānaṃ hatthikūṇapaṃ dassitaṃ, kuṇapakhādako kāko dassito, tassa⁴ kuṇa-
paṃ khādītva pāṇiyam pīvanakālo⁵ dassito, ramaṇiyavanasaṇḍadassanakālo das-
sito, kuṇapassa nadiyā vuyhamānassa samuddappaveso dassito, samuddamajjhe
kākassa hatthikūṇape paṭiṭṭhaṃ alabbhivā vināsaṃ pattakālo dassito, tattha naḍi
viya anamataggo samsāro daṭṭhabbo, nadiyā vuyhamānaṃ hatthikūṇapaṃ viya
samsāro pañcakāmaguṇaṃ, kāko viya bālaputhujjano, kākassa kuṇapaṃ khādītva
pāṇiyam pīvanakālo viya puthujjanassa kāmaguṇaṃ⁶ paribbuñjitvā somanassika-
kālo⁷, kākassa kuṇape laggaso⁸ eva ramaṇiyavanasaṇḍadassanaṃ⁹ viya puthuj-
janaṃ¹⁰ kāmaguṇe laggaso¹¹ eva savanavasena aṭṭhatimsaārammaṇadassanaṃ, ku-
nape¹² samuddam pavitthe¹³ kākassa paṭiṭṭhaṃ¹⁴ labhittuṃ asakkontassa vināsaṃ
pattakālo viya bālaputhujjanassa kāmaguṇagiddhassa pāpapaṇāyanaṃ kusala-
dhamme paṭiṭṭhaṃ alabbhivā mahānīraye mahāvināsaṃ pattaṃ ti¹⁵.

Evam assa so imāya upamāya ovādaṃ datvā idāni tam
eva ovādaṃ thiraṃ katvā paṭiṭṭhapetuṃ g. ā.:

84. Ekavācam pi dnevācam bhāṇeyya anukampako
taduttarim¹² na bhāseyya dāso ayirassa¹³ santike ti. 34.

Tattha na bhāseyyā 'ti vacanaṃ agaṇhantassa hi tato¹⁴ uttarim bhā-
samāno hi sāmikassa santike dāso viya hoti, dāso hi sāmike kathaṃ gaṇhante
pi agaṇhante pi katheti yeva, tena vuttaṃ taduttarim¹² na bhāseyyā 'ti.

85. Idam vatvāna pakkāmi Sōnako amitabuddhimā
vehāse antalikkhasmim anusāsivāna khattiyān ti 35.
abhisambuddhagāthāyaṃ.

Tattha idam vatvāna 'ti bhikkhave so paccakabuddho amitāya lokuttara-
buddhiyā amitabuddhimā idam vatvā iddhiyā uppatitvā sace pabbajissasi tav'
eva noce pabbajissasi tav' eva diṇno te mayā ovādo appamatto hohiti evam
anusāsivāna khattiyān pakkāmi.

Bo. pi tam ākāseṇa gacchantam yāva dassanapathā¹⁵
olokento ṭhatvā tasmim cakkhupathe atite¹⁶ samvegān paṭi-
labhivā cintesi: „ayaṃ brāhmaṇo hīnajacco¹⁷ samāno asam-
bhinnakhattiyavamse¹⁸ jātassa mama matthake attano pāda-

¹ Cks -ena. ² Bds sabbabh-. ³ Cks idam. ⁴ Ck tathassa. ⁵ Ck pīcana-, Cs pi
pana-. ⁶ Bd -pe. ⁷ Cks -itakālo. ⁸ Ck -i, Cs -nī. ⁹ Cks -o. ¹⁰ Cks
paṭiṭṭhita. ¹¹ so Cks for pattakālo? Bds paṭitidatṭhabba. ¹² Bd tat-. ¹³ Bd
ayyassa. ¹⁴ Bd adds ce. ¹⁵ Bd dissana-. ¹⁶ Bds atikkamante. ¹⁷ Cks brāh-
maṇajacco. ¹⁸ Ck -nno - so, Cs -nne - - se.

rajaṃ okiranto ākāsaṃ uppatitvā gato, mayāpi ajj' eva nik-
khamitvā pabbajitum vaṭṭatīti¹ so r. niyyādetvā pabbajitukāmo
gāthadvayam ā.:

36. Ko nu 'me rājakattāro sūtā veyyattim āgatā¹,
rajaṃ niyyādayissāmi, nāhaṃ rajjena-m-atthiko. 36.
37. Ajj' eva pabbajissāmi, ko jaññā maraṇaṃ suve,
māhaṃ² kāko va dummedho kāmānaṃ vasam annagā³ ti: 37.

Tattha ko nu me ti kuhin nu ime, rājakattāro tiye rājārahaṃ⁴ abhi-
siñcitvā rājānaṃ karonti, sūtā veyyattimāgatā⁵ ti sūtā ca ye ca aññe⁶
veyyattabhāvaṃ⁷ āgatā mukhamaṇḍalikā, rajjenamatthiko ti rajjena atthiko,
ko jaññā maraṇaṃ suve ti maraṇaṃ ajja⁸ suve vā ti idaṃ ko⁹ jānitum
samattho.

Evam r. niyyādentassa sutvā amaccā āhaṃsu:

38. Atthi te daharo putto Dīghāvu ratṭhavaddhano¹⁰,
taṃ rajje abhisīncassu, so no rājā bhavissatīti. 38.
Tatoparaṃ raññā vuttagātham ādim katvā uttānasam-
bandhagāthā¹¹ pālinayen' eva veditabbā.
39. Khippaṃ kumāraṃ ānetha Dīghāvuṃ ratṭhavaddhanaṃ,
taṃ rajje abhisīncassu, so vo¹² rājā bhavissati. 39.
40. Tato kumāraṃ ānesuṃ Dīghāvuṃ ratṭhavaddhanaṃ,
taṃ disvā ālapi rājā ekaputtaṃ manoramaṃ: 40.
41. Saṭṭhi¹³ gāmasahassāni paripuññāni sabbaso —
te putta paṭipajjassu, rajaṃ niyyādayāmi¹⁴ te. 41.
42. Ajj' eva pabbajissāmi, ko jaññā maraṇaṃ suve,
māhaṃ kāko va dummedho kāmānaṃ vasam annagā. 42.
43. Saṭṭhi nāgasahassāni sabbālaṃkārabhūsitā
suvaṇṇakacchā mātāṅgā hemakappanavāsasā 43.
44. Ārūlhā gāmaṇīyehi tomaraṃkusapāṇihi —
te putta paṭipajjassu, rajaṃ niyyādayāmi te. 44.

¹ Cks sudā-, Bđ sutāveyatta-. ² Ck mahaṃ, Bds nāhaṃ. ³ Bđ anvagā. ⁴ Bđ
rājā-. ⁵ Cks sudā-, Bđ sutāveyatta- corr. to suddhāve-. ⁶ Bds sudā-, Cks
sutā va aññe ca. ⁷ Bds byatta-. ⁸ Bds add vā. ⁹ Bđ adda na. ¹⁰ Bđ -vaḍḍhano.
¹¹ Bđ uttānatthasam-. ¹² Ck ce. ¹³ Cks saṭṭhiṇ through-out. ¹⁴ Cks -tayāmi.

45. Ajj' eva etc. 45.
46. Satṭhi assasahassāni sabbālaṃkārabhūsitā
ajāṇiyā va jāṇiyā sindhavā sīghavāhino¹ 46.
47. Ārūlhā gāmaṇīyehi illiyācāpadhārihi² —
te putta paṭipajjassu, rajjaṃ niyyādayāmi te. 47. 5
48. Ajj' eva etc. 48.
49. Satṭhi rathasahassāni sannaddhā ussitaddhajā
dīpā³ attho pi veyyagghā sabbālaṃkārabhūsitā 49.
50. Ārūlhā gāmaṇīyehi cāpahatthehi vammahi —
te putta paṭipajjassu, rajjaṃ niyyādayāmi te. 50. 10
51. Ajj' eva etc. 51.
52. Satṭhi dhenusahassāni rohaṇṇā⁴ puṅgavūsabhā —
tā putta paṭipajjassu, rajjaṃ niyyādayāmi te. 52.
53. Ajj' eva etc. 53.
54. Solasitthisahassāni sabbālaṃkārabhūsitā
vicitrahatthābharanā⁵ āmuttamaṇikuṇḍalā —
tā putta paṭipajjassu, rajjaṃ niyyādayāmi te. 54. 15
55. Ajj' eva etc. 55.
56. Daharass' eva me tāta mātā matā⁶ ti me sutam,
tayā vinā aham tāta jīvitum hi na ussahe. 56. 20
57. Yathā āraṇṇakam nāgam poto anveti pacchato
jessantaṃ giriduggesu samesu visamesu ca 57.
58. Evaṃ taṃ anugacchāmi pattam⁷ ādāya pacchato,
subhara te bhavissāmi, na te hessāmi dubbhara. 58.
59. Yathā sāmuddikam nāvaṃ vāṇijānam dhaḥsesinaṃ
vohāro tattha gaṇheyya vāṇijā vyasanī⁸ siyā⁹ 59. 25
60. Evaṃ evāyaṃ puttakali¹⁰ antarāyakaro mamaṃ¹¹,
imaṃ kumāraṃ pāpetha pāsādaṃ rativaddhanaṃ. 60.

¹ Ck dīghavāyano, C^s sīghavāhito, B^d sīghavāhanā, B^s sīghavāhanā.. ² B^d in-
driyācāpa-, Ck^s illiyocāpa-. ³ B^d -e. ⁴ Ck^s -haṇṇā. ⁵ B^d vicittavatthā-. ⁶
Ck B^d mātā. ⁷ B^d pu-. ⁸ B^d byasanam. ⁹ so all three MSS. for siyaṃ.
¹⁰ Ck^s -līm. ¹¹ B^d mama.

61. Tattha kambussahatthāyo¹ yathā Sakkaṃ va accharā
tā naṃ tattha ramessanti², tāhi-m-eso³ ramissati. 61.
62. Tato kumāraṃ pāpesuṃ pāsādaṃ rativaddhanaṃ,
taṃ disvā avacuṃ⁴ kaṇṇā Dīghāvuṃ ratṭhaddhanaṃ: 62.
- 5 63. Devatā nu si gandhabbo ādu Śakko purindado,
ko vā tvaṃ kassa vā putto, kathaṃ jānemu taṃ mayā⁵. 63.
64. N' amhi devo na gandhabbo na pi Sakko purindado,
Kāsirañño ahaṃ putto Dīghāvu ratṭhavaddhanaṃ. 64.
65. Mama⁶ bharatha, bhaddaṃ vo, ahaṃ bhaddā bhavāmi⁷. 65.
- 10 Taṃ tattha avacuṃ kaṇṇā Dīghāvuṃ ratṭhavaddhanaṃ:
kuhiṃ rājā anuppatto, ito rājā kuhiṃ gato. 65.
66. Paṃkaṃ rājā atikkanto thale rājā patitṭhito
akaṇṭakaṃ agahanaṃ paṭipanno mahāpathaṃ. 66.
67. Ahaṃ ca paṭipanno 'smi maggaṃ duggatigāmināṃ
sakaṇṭakaṃ sagahanaṃ yena gacchāmi duggatim. 67.
- 15 68. Tassa⁸ te sāgataṃ⁹ rāja sīhassēva giribbajāṃ,
anusāsa mahārāja, tvaṃ no⁹ sabbāsaṃ issaro ti.

Tattha khippan ti tena hi taṃ sīghaṃ ānetha, ālapiti saṭṭhī gāmasa-
hassanīti ādini vadanto ālapi, sabbālaṃkārabhūsitā ti te nāgā sabbehi
20 sisupagādihi alaṃkārehi bhūsitā, hemakappanavāsasā ti suvaṇṇakhacitena
kappanena paṭicchannasārīrā, gāmañīyehīti hatthācariyehi, ajāñiyā vā ti
kāraṇākāraṇā¹⁰ jānanakā vā¹¹, jātiyā sindhavā ti sindhavaratṭhena¹² Sindhu-
nadītīre jātā, gāmañīyehīti assācariyehi, illiyācāpadhārīhīti¹³ illīvudhaṃ
ca¹⁴ cāpavudhaṃ ca dhārentehi, dīpā aṭṭho pi veyyagghā ti dīpicamma-
25 vyagghacammaparivārā¹⁵, gāmañīyehīti rathikehi, vammīhīti¹⁶ sannaddha-
vammehi¹⁷, rohaṇṇā ti rattavappā, puṇḍavūsabhā ti usabhasam-
khātena jeṭṭhakapuṇḍavena samannāgatā, daharasseva me ti aṭṭha naṃ ku-
māro tāta mama¹⁸ daharasseva¹⁹ sato mātā matā²⁰ iti mayā sutāṃ so 'haṃ
tayā vinā jīvituṃ na sakkhissāmi ti a., poto ti taruṇapotako, jessantaṃ ti
30 vicarantaṃ, sāmuddikaṃ ti samudde vicarantaṃ, dhanesinaṃ ti dhanāni
pariyessantānaṃ, vohāro ti tasmīṃ ohārento²¹ heṭṭhā kaḍḍhanako vālamaccho

¹ Bā kammusa-, B² kammussa-. ² Bā -issanti. ³ C³ Bā ceso. ⁴ C⁴ ālapuṃ.
⁵ Bā adds kumārōha. ⁶ Bā maṃ maṃ, B² mamaṃ. ⁷ Bā tattha. ⁸ Bā svā-
⁹ C⁵ so. ¹⁰ Bā -naṃ. ¹¹ Bā vijānanakā ca, C⁶ -ko va. ¹² Bā jātiyā sin-
dhuratṭhe. ¹³ Bā indriyā-. ¹⁴ Bā indriyāvu-. ¹⁵ C⁷ -pārā. ¹⁶ Bā cariyehi
vammībhīti, C⁸ sammīhīti. ¹⁷ C⁹ -cammehi. ¹⁸ Bā adds tāta mama. ¹⁹ Bā
adds me. ²⁰ Bā mātā. ²¹ Bā vicitravohāro in the place of tasmīṃ --.

vā udakarakkhaso vā āvaṭṭo vā, tatthā 'ti tasmīm samudde, vāñijā vya-
 sanī siyā ti atha te vāñijā vyasanasampattā bhaveyyum, siyun¹ ti vā pāṭho.
 puttakalīti puttālāmakō puttakālākappī, kumāro puna kiñci vattum na visabhi²,
 atha rājā amacce āṇapento iman ti ādim ā., tattha kambussahattbhāyo ti
 kambussam vuccati suvaṇṇam, suvaṇṇābharapabhūsitahattbhāyo ti attho, yathā 5
 ti yathā icchanti tathā³, evaṃ vatvā M. tatth' eva tam abhiññāpetvā nagaram
 pāhesi, sayam pana ekako va uyyānā nikkhamitvā Himavantaṃ pavasitvā rama-
 ñiye bhūmibhāge paṇṇasālāṃ māpetvā isipabbajjāṃ pabbajitvā vanamūlaphalā-
 bhāro yāpesi, mahājano pi kumārāṃ Bārāṇasīm pavasesi, so nagaraṃ padakkhi-
 ñam katvā pāsādam abhirūhi⁴, tam attham pakāsento S. tato ti ādim ā., tam 10
 disvā avacum kaññā ti tam mahantena sirisobhaggena āgataṃ disvā asuko
 nam' eso ti ajānantīyo va tā nāṭakīṭṭhiyo avocum, mama⁵ bharathā 'ti maṃ
 icchatha, paṇṇakaṃ ti rāgādikilesapaṃkam, thale ti pabbajjāya, akaṇṭakaṃ ti
 rāgakaṇṭakārahitaṃ, teh' eva gahanehi agahanaṃ, mahāpathaṃ ti sagga-
 mokkhagāmaṃ mahāmaggaṃ paṭipanno, yenā 'ti yena micchāmaggena dugga- 15
 tim gacchati tam ahaṃ paṭipanno ti vadati, tato ti cintesum: rājā tāva amhe
 pahāya pabbajito, ayam pi kāmesu viharantarūpo⁶, sace naṃ nābhīramessāma
 nikkhamitvā pabbajeyya, abhīramanākāram assa karissāma⁷ 'ti, atha naṃ abhi-
 nandantiyo osānagātham āhaṃsu, tattha giribbajāṃ ti sihapotikānaṃ⁸ vasa-
 natthānaṃ kañcanaguhaṃ, kesarasīhassa āgataṃ viya tassa tava āgataṃ suā- 20
 gataṃ⁹. tvanno ti tvam sabbāsam pi amhākam issaro sāmiti.

Evañ ca pana vatvā sabbe turīyāni paggaṇhimsu, nānap-
 pakārāni naccagītāni vattayimsu⁹, yaso mahā ahoṣi, so yasa-
 matto¹⁰ pitaraṃ na sari, dhammena pana¹⁰ r. kāretvā yathā-
 kammaṃ gato, Bo. pi jhānābhīññaṃ¹² nibbattetvā¹³ Brahmalo- 25
 kūpago ahoṣi.

S. i. d. ā. „na bhikkhave idān' eva pubbe pi T. mahābhīnikkha-
 manāṃ nikkhanto yevā" 'ti vatvā j. s.: „Tadā paccekabuddho pari-
 nibbāyi, putto Rāhulakumāro ahoṣi, Arindamarājā ahaṃ evā" 'ti.
 Sonakajātakaṃ.

30

2. Saṃkiccajātaka.

Disvā nisinnaṃ rājānan ti. Idam S. Jīvakambavane v.
 Ajātasattussa pitughātakammaṃ ā. k. So hi Devadattaṃ nissāya

¹ Bā sīghan. ² Bā -hati. ³ Bā add karonti. ⁴ Bā -ruyhi. ⁵ Bā mamaṃ.

⁶ so Ck; Bā virattacittarūpo. ⁷ Ck -ikam. ⁸ Ck omit su-. ⁹ Bā pavattimsu.

¹⁰ Bā yasaṃpatto. ¹¹ Bā omit pana. ¹² Bā ā-. ¹³ all three MSS. -titvā.

- tassa vacanena pitaraṃ ghātāpetvā Devadattassa saṃghabhedāvasāne bhinnaparisaṃsa roge uppanne „T-aṃ khamāpessāmi”¹ mañcasivikāya Sāvattihī² gacchantassa Jetavanadvāre paṭhaviṃ pavitṭhabbhāvaṃ sutvā „Devadatto Sammāsambuddhassa paṭipakkho hutvā paṭhaviṃ
- 5 pavisitvā avicīparāyano jāto, mayāpi taṃ nissāya pitā dhammiko dhammarājā ghātito, aham pi nu kho paṭhaviṃ pavisissāmi”³ bhīto rajjasiriyā cittassādaṃ alabhi⁴, „thokaṃ niddāyissāmi”⁵ niddaṃ upagatamatto navayojanabahalāya⁶ ayapaṭhaviyaṃ⁷ pāṭetvā ayasūlehi kottiyamāno⁸ viya sunakhehi luñcitvā bhajjamāno viya bheravaravena
- 10 viravanto⁹ utthāsi, ath’ ekadivasam komudiya cātumāsiniyā amaccagaṇaparivuto attano yasam oloketvā „mama pitu yaso ito” mahantataro, tathārūpaṃ¹⁰ nāmāhaṃ dhammarājāmi¹¹ Devadattaṃ nissāya ghātesin”¹² ti cintesi, tass’ evaṃ cintentass’ eva kāye dāho uppajji, sakalasariraṃ sedatintaṃ ahosi, tato „ko nu kho mama imaṃ bhayaṃ
- 15 vinodetīti”¹³ cintetvā „thapetvā Dasabalaṃ añño n’ atthīti”¹⁴ cintetvā „aham T-assa mahāparādhiḥ, ko nu kho maṃ¹⁵ netvā dassessatīti”¹⁶ cintento „na añño koci aññatra Jivakā”¹⁷ ti sallakkhetvā tassa gaṇetvā gamanūpāyaṃ karonto „ramaṇiyā vata bho dosinā rattīti”¹⁸ udānaṃ udānetvā „kin nu khv-ajja samaṇaṃ vā brāhmaṇaṃ vā payirupā-
- 20 seyyamā”¹⁹ ti vatvā purāṇasāvakādīhi purāṇādīnaṃ guṇe kathite tesam vacanaṃ anādiyitvā Jivakaṃ paṭipucchitvā tena T-assa guṇaṃ kathetvā „taṃ devo”²⁰ Bhagavantaṃ²¹ payirupāsatu”²² ti vutte hatthiyānāni kappāpetvā²³ Jivakambavanaṃ gantvā T-aṃ upasaṃkamitvā vanditvā T-ena katapaṭisaṇthāro sandiṭṭhikaṃ sāmāññaphalaṃ pucchitvā T-assa ma-
- 25 dhurasāmāññaphaladhammadesanaṃ²⁴ sutvā suttapariyosāne upāsakattaṃ paṭivedetvā T-aṃ khamāpetvā pakkāmi. So tato paṭṭhāya dānaṃ dento silaṃ rakkhanto T-ena saddhiṃ saṃsaggaṃ katvā madhuradhammakathaṃ suṇanto kalyāṇamittasaṃsaggena pahīnabhayo vigatalomaḥaṃso hutvā cittassādaṃ paṭilabhi²⁵, sukhena²⁶ oattāro
- 30 iriyāpathe kappesi. Ath’ ekadivasam dh. k. s.: „āvuso, Ajātasattu pitughātakammaṃ katvā bhayappatto ahosi, rajjasiriṃ nissāya cittassādaṃ alabhanto sabbiriyāpathesu dukkhaṃ anubhosi, so dāni T-aṃ āgamma kalyāṇamittasaṃsaggena vigatabhayo issariyasukhaṃ anubhotīti”. S. āgantvā „kāya nu ’ttha bhikkhave e. k. s.”²⁷ ti pucchitvā

¹ B^d -mañ. ² C^k -iyam. ³ so C^k; B^d na labhi. ⁴ B^d -yam. ⁵ B^d ayamahāpaṭhaviyaṃ, C^k paṭhaviṃ. ⁶ B^d koṭi-. ⁷ B^d vihar-. ⁸ C^k add ca. ⁹ C^k -pā. ¹⁰ B^d -jānaṃ. ¹¹ B^d natvā. ¹² C^k me in the place of kho maṃ. ¹³ C^k vo. ¹⁴ C^k bhavantaṃ. ¹⁵ C^k sampā-, C^k kampā-. ¹⁶ B^d madhuraṃ-. ¹⁷ B^d -itva. ¹⁸ C^k sumukhena.

„imāya nāmā“ 'ti vutte „na bhikkhave idān' eva pubbe p' esa pitu-
ghātakammaṃ katvā maṃ nissāya sukhaṃ sayīti“ vatvā a. ā.:

A. B. Brahmaddatto¹ Brahmaddattakumāraṃ nāma puttāṃ
paṭilabhi. Tadā Bo. purohitassa gehe paṭisandhiṃ ganhi,
jātassa c' assa Saṅkiccakumāro ti nāmaṃ karim̐su. Te 5
ubho pi rājanivesane ekato va vadḍhiṃsu, aññamaññasahāyakā²
hutvā vayappattā Takkasilāṃ gantvā sabbasippāni uggaṇhitvā
paccāgamim̐su. Atha rājā puttassa uparajjāṃ adāsi, Bo. pi
uparājass' eva santike ahosi. Ath' ekadivasāṃ uparājā pitu
uyyānakilāṃ gacchantassa mahantaṃ yasaṃ disvā tasmim̐ 10
lobhaṃ uppādetvā „mayhaṃ pitā mama bhātisadisō³, sace
etassa maraṇaṃ olokessāmi mama mahallakakāle r. labhissāmi,
tadā laddhena pi rajjena ko attho⁴, pitaraṃ māretvā r. kāressā-
mīti“⁵ cintetvā B-assa tam atthaṃ ārocesi. Bo. „samma,
pitughātakammaṃ nāma bhāriyaṃ nirayamaggo, na sakkā 15
etaṃ kātuṃ, mā karīti“ paṭibāhi. So punappuna pi kathetvā
yāvatatiyaṃ tena paṭibāhito pādamūlikehi saddhiṃ mantesi, te
sampaṭicchitvā rañño⁶ maraṇūpāyaṃ vīmaṃsim̐su. Bo. tam
pavattim̐ ṇatvā „nāhaṃ etehi saddhiṃ ekato⁷ bhavissāmīti“
mātāpitara anāpucchitvā aggadvārena nikkhamitvā Himavantaṃ 20
pavisitvā isipabbajjāṃ pabbajitvā jhānābhīññaṃ⁸ nibbattetvā
vanamūlaphalāhāro vihāsi. Rājakumāro pi tasmim̐ gate pitaraṃ
māretvā mahantaṃ yasaṃ anubhavi. „Saṅkiccakumāro kira
isipabbajjāṃ pabbajito“ ti sutvā bahū kulaputtā nikkhamitvā
tassa santike pabbajim̐su, so mahatā isigaṇaṇa parivuto tattha 25
vasi sabbehi samāpattilābhīhi⁹ yeva. Rājā pitaraṃ māretvā
appamattakaṃ yeva kālaṃ rajjasukhaṃ anubhavitvā¹⁰ tato
paṭṭhāya bhīto cittassādaṃ alabhanto niraye kammakaraṇappatto
viya ahosi. So B-aṃ anussaritvā „sahāyo me 'pitughāta-
kammaṃ bhāriyaṃ' ti paṭisedhetvā maṃ attano kathaṃ gāha- 30
petuṃ asakkonto attānaṃ niddosaṃ katvā palāyi, sace so idha

¹ Bds add r. kārento. ² Bd -ññamsa-. ³ Bds bhātikasa-. ⁴ Cks add ti. ⁵ Bd
gaṇhissāmīti. ⁶ Cks omīti rañño. ⁷ Bd -ko. ⁸ Bd -ā. ⁹ Ck -ihī, Bds -lno.

¹⁰ Cks anuvibh-.

abhavissa na me pitughātakammaṃ kātuṃ adassa, idam pi me
bhayaṃ hareyya, kaṇaṃ nu kho¹ etarahi viharati, sac' assa² va-
sanatṭhānaṃ jāneyyaṃ pakkosāpeyyaṃ, ko nu kho me tassa vasa-
natṭhānaṃ āroceyyā³ "ti cintesi. So tato paṭṭhāya antopure ca
5 rājasabhāyaṃ ca B-ass' eva vaṇṇaṃ bhāsati. Evaṃ addhāne gate
B. „rājā maṃ saratīti, mayā tattha gantvā⁴ dh. desetvā taṃ⁵
nibbhayaṃ katvā āgantūṃ vaṭṭatīti⁶ paṇṇāsa vassāni Himavante
vasitvā pañcasatatāpasaparivuto ākāseṇa gantvā Dāyapasse
nām' uyyāne otaritvā isigaṇaparivuto silāpatte nisīdi. Uyyāna-
10 pālo taṃ disvā „bhante gaṇasatthā ko nāmā⁷ "ti pucchi,
„Saṃkiccapaṇḍito nāmā⁸ "ti ca⁹ sutvā sayam pi sañjānitvā
„bhante yāvāhaṃ rājānaṃ ānemi tāva idh' eva hotha, amhākaṃ
rājā tumhe datṭhukāmo¹⁰ "ti vatvā vanditvā vegena rājakulaṃ
gantvā tassa āgatabhāvaṃ rañño ārocesi. Rājā tassa santikaṃ
15 gantvā⁶ kattabbayuttakaṃ upacāraṃ katvā pañhaṃ pucchi.

Tam atthaṃ pakāseto S. ā.:

1. Disvā nisinnaṃ rājānaṃ Brahmaḍattaṃ rathesabhaṃ
ath' assa paṭivedesi yassāsi anukampako: 69.
2. Saṃkicc' āyaṃ anupatto isīnaṃ sādhusammato,
20 taramānarūpo niyyāhi⁷, khippaṃ passa mahesinaṃ. 70.
3. Tato [ca] rājā taramāno yuttam āruya sandanaṃ
mittāmaccaparibbūlho agamāsi rathesabho. 71.
4. Nikkhippa pañca kakudhāni Kāsīnaṃ ratthavaḍḍhanaṃ
vālavijaniṃ uṇhisaṃ khaggaṃ⁸ chattaṃ upāhanaṃ⁹ 72.
5. Oruya rājā yānaṃhā ṭhapayitvā paṭicchadaṃ
25 āsīnaṃ Dāyapassasmiṃ Saṃkiccā upasaṃkami. 73.
6. Upasaṃkamitvā [so] rājā sammodi isinā saha,
taṃ kathaṃ vītisāretvā ekamantaṃ upāvisi. 74.
7. Ekamantaṃ nisinnaṃ va yathā¹⁰ kālaṃ amaṇṇatha
30 tato pāpāni kammāni pucchitūṃ paccapajjatha. 75.
8. Isinā pucchāmi Saṃkiccaṃ isīnaṃ sādhusammataṃ
āsīnaṃ Dāyapassasmiṃ isisaṃghapurakkhataṃ: 76.

¹ Bds add so. ² Bds sacetassa. ³ Bds add tassa. ⁴ Bds omits taṃ. ⁵ Bds
omits ca. ⁶ Ck ag-, C ag-. ⁷ Bds niyyāti. ⁸ Bds -a. ⁹ Bds chattañcup-. ¹⁰
Bds atha.

9. Kaṃ gatiṃ¹ pecca gacchanti narā dhammāticārino,
atīcīṇṇo mayā dhammo, tam me akkhāhi pucchito. 77.

Ta. disvā ti bhikkhave so uyyānapālo rājānaṃ rājasabhāya² nisinnaṃ
disvā, athassā³ 'ti evaṃ nisinnaṃ disvā atha tassa paṭivedeṣi yassāsēti vadanto,
ārocesīti attho, yassāsēti mahārāja yassa tvaṃ anukampako muducitto āsi⁴ 5
yassa abhinhaṃ vaṇṇaṃ payirudāhāsi so ayaṃ Saṃkicco isīnaṃ antare sādhu
latthako⁵ ti sammato anuppatto tava uyyāne silāpatte isiganaparivuto kañcana-
paṭimā viya nisinno, taramāna rūpo ti mahārāja pabbajitā nāma kule vā gaṇe vā
alaggā tumhākaṃ anāgacchantānaṃ eva⁶ pakkameyyuṃ⁷ tasmā taramānarūpo khip-
paṃ niyyāhi mahantānaṃ silādigūṇānaṃ esitattā⁸ gavesitattā⁹ mahesinaṃ, tato 10
ti bhikkhave so rājā tassa vacanaṃ sutvā tato tassa vacanato anantaram eva,
nikkhippā¹⁰ 'ti nikkhipitvā, tassa kira uyyānadvāraṃ patvā va etad ahoṣi: pabba-
jitā nāma garuṭṭhāniyā Saṃkiccatāpasassa santikaṃ uddhatavesena gantuṃ ayuttan
ti so mañcittasuvannaḍaṇḍaṃ vālavijāniṃ kañcanaṃ mayā uphīsapattāṃ supari-
khitāṃ maṅgalakbhagaṃ setacchattāṃ sovaṇṇapādukaṃ ti imāni pañca rājaka- 15
kudhabhaṇḍāni apanesi tena vuttaṃ nikkhippā¹¹ 'ti, paṭicchadanti tad¹² eva
rājakakudhabhaṇḍaṃ thapayitvā bhaṇḍāgārikassa hatthe datvā, Dāyapassasmiṃ
ti evaṃnāmake uyyāne, atha kālaṃ amaññathā¹³ 'ti atha so idāni me pañ-
haṃ pucchitum kālo ti jāni¹⁴, Pāliyaṃ pana yathā¹⁵ kālaṃ ti āgataṃ, tassa
kālanurūpena pañhapucchanāṃ¹⁶ amaññathā¹⁷ 'ti attho, paccapajjathā¹⁸ 'ti 20
paṭipajji, peccā¹⁹ 'ti paṭigantvā, paralokassa vā nāmaṃ etaṃ²⁰, tasmā paraloke²¹
ti attho, mayā ti bhante mayā sucaritadhammo²² atikkanto pitughātakammaṃ
kataṃ, tam me²³ akkhāhīti tasmā me²⁴ akkhāhi²⁵: kaṃ gatiṃ²⁶ pitughātakā
gacchanti katarasmiṃ niraye paccantīti pucchati, so tam sutvā tena hi mahārāja
suṇohīti vatvā ovādaṃ tava adāsi.

25

S. tam atthaṃ āvikaṇṭo āha:

10. Isi avaca Saṃkicco Kāsīnaṃ raṭṭhavadḍhanaṃ
āsīnaṃ Dāyapassasmiṃ, mahārāja suṇohi me: 78.
11. Uppathena vajantassa yo maggam anusāsati
tassa ve vacanaṃ kayirā nāssa²⁰ maggeyya kaṇṭako. 79. 30
12. Adhammaṃ paṭipannassa yo dhammaṃ anusāsati
tassa ve vacanaṃ kayirā na so gaccheyya duggatin ti²¹. 80.

Ta. uppathenā¹ 'ti corehi pariyutṭhitamaggena, maggamanusāsātīti
khemāṃ maggaṃ akkhāti, nāssa maggeyya kaṇṭako ti tassa ovādakārassa

¹ all three MSS. -i. ² Bds -yaṃ. ³ Bds ahoṣi. ⁴ Bds laddhako. ⁵ Bds anāgacchantā-
naññeva, Cks gac-. ⁶ Cks -eyya. ⁷ Cks mahantaṃ - - guṇaṃ esitattaṃ. ⁸ Cks
passa in the place of gavesitattā. ⁹ Bds tam. ¹⁰ Bds jānāti. ¹¹ Cks tathā. ¹²
Cks pañhaṃ-. ¹³ Cs nāmatametaṃ, Bds nāmetaṃ. ¹⁴ Cks -ko. ¹⁵ Cks add ti.
¹⁶ Cks kammaṃ, Bds yamme. ¹⁷ Cks ce. ¹⁸ Bds omit tasmā me a-. ¹⁹ all three
MSS. -i. ²⁰ Bds na-. ²¹ Cks -tiṃ, omitting ti.

purisassa mukhaṃ corakaṇṭako na passeyya, yo dhamman ti yo sucarita-
dhammaṃ ācikkhati, na so ti so puriso nirayādibhedam duggatiṃ na gaccheyya,
uppathasadiso hi mahārāja adhammo maggasadiso sucaritadhammo, tvaṃ pana
pubbe pitaraṃ ghāetvā rājā homīti mayhaṃ kathetvā mayā paṭibāhito, mama
5 vacanaṃ akatvā pitaraṃ mṛetvā¹ idāni socasi, paṇḍitānaṃ ovādaṃ akaronā
nāma coramaggaṃ² paṭipannā viya mahāvyaśanaṃ pāpuṇantīti.

Evam assa ovādaṃ datvā upari dhammaṃ desento ā.:

13. Dhammo patho³ mahārāja adhammo pana uppatho,
adhammo nirayaṃ neti
10 dhammo pāpeti suggatiṃ. 81. (IV $\frac{496}{16}$).
14. Adhammacārino rāja narā visamajīvino
yaṃ gatiṃ pecca gacchanti niraye te suṇohi me: 82.
15. Sañjīvo Kālasutto ca Saṃghāto dve ca Roruvā
athāparo Mahāvici Tapano ca Patāpano. 83.
16. Icc-ete aṭṭha nirayā akkhātā duratikkamā
ākinnā luddakammehi paccekā soḷas' ussadā 84.
17. Kadariyātapanaṃ ghorā accimantā mahabbhayā
lomahaṃsanarūpā ca bhesmā⁴ paṭibhayā dukkhā 85.
18. Catukkappā catudvārā vibhattā bhāgaso mitā
20 ayopākārapariyantā ayasā paṭikujjitā. 86.
19. Tesam ayomayā bhūmi jalitā tejasā yutā,
samantā yojanasataṃ phuṭā tiṭṭhanti sabbadā. 87.
20. Ete patanti niraye uddhapādā avamsirā
isīnaṃ ativattāro⁵ saññātānaṃ tapassināṃ. 88.
25 21. Te bhūnahuno⁶ paccanti⁷ macchābhilā⁸ katā yathā
saṃvacchare aṣaṃkheyye narā kibbisakārino. 89.
22. Dayhamānena gattena niccaṃ santarabāhiraṃ
nirayā nādhigacchanti dvāraṃ nikkhamanesino. 90.
23. Puratthimena⁹ dhāvanti tato dhāvanti pacchato,
30 uttarena pi dhāvanti tato dhāvanti dakkhiṇaṃ,
yaṃ yaṃ dvāraṃ gacchanti taṃ taṃ devā pithiyare¹⁰. 91.

¹ Bā ghāetvā. ² Bā -a. ³ Cā Bā pantho. ⁴ Bā bhasmā. ⁵ Cks -cattāro.

⁶ Ck guṇāhuno. ⁷ Bā paccanti. ⁸ Bā macchābhilā, Cks -bīla. ⁹ Cks add pi.

¹⁰ Bā pidhiyyare.

24. Bahūni vassasahassāni¹ janā nirayavāsino²
bāhā paggayha kandanti patvā dukkhaṃ anappakam. 92
25. Āsīvisam va kupitam tejasim³ duratikkamaṃ
na sādhurūpe⁴ āside⁵ na saññatānaṃ tapassinam. 93.
26. Atikāyo mahissāso Ajjuno Kekakādhipo
sahassabāhu ucchinno isim āsajja Gotamaṃ. 94. 5
27. Arajam⁶ rajasā Vacchaṃ Kisam avakiriya Daṇḍakī
tālo va mūlato⁷ chinno, sa rājā vibhavaṃ gato. 95.
28. Upahacca⁸ manam⁹ Mejjo¹⁰
Mātāṅgasimī yasassine¹¹ (IV $\frac{369}{27}$) 10
29. Apārisajjo ucchinno, Mejjhāraññaṃ¹² tadā ahu. 96.
30. Kaṇhadipāyan' āsajja isim Andhakaveṇhuyo¹³
aññaññaṃ¹⁴ musale hantvā sampattā Yamasādanaṃ¹⁵. 97.
31. Athāyaṃ isinā satto¹⁶ antalikkhacaro¹⁷ pure (III $\frac{460}{1}$)
pāvekkhi paṭhaviṃ Cecco hīnatto patta pariyāyaṃ¹⁸. 98. 15
32. Tasmā hi chandāgamaṇaṃ na-ppasaṃsanti paṇḍitā,
aduttḥacitto bhāseyya giram saccupasaṃhitam, 99. (III $\frac{460}{3}$)
33. Manasā ce paduttḥena yo naro pekkhate¹⁹ munim
vijjācaraṇasampannaṃ gantā²⁰ so nirayaṃ adho. 100.
34. Ye vaddhe²¹ paribhāsenti²² pharusūpakkamaṃ janā
anapaccā adāyādā tālavatthu²³ bhavanti te. 101. 20
35. Yo ca pabbajitam hanti katakiccaṃ mahesinaṃ
sa Kālasutte niraye cirarattāya paccati. 102.
36. Yo ca rājā adhammatṭho ratṭhavidhamsano mago
tāpayitvā janapadaṃ Tapane²⁴ pecca, paccati. 103. 25
37. So²⁵ ca vassasahassāni sataṃ divyāni paccati²⁶
accisaṃghapareto so dukkhaṃ vedeti vedanaṃ. 104.

¹ Cks satasahassāni. ² Bds -gāmino. ³ Bd -si. ⁴ Cks -po. ⁵ Cks āside, Bd nāsīde. ⁶ Cks -jā. ⁷ Bd samūlo. ⁸ Ck -gaccha, Cs -gacca. ⁹ Bd mā-. ¹⁰ Bd ma-. ¹¹ Ck Bd -no. ¹² Bds -vindayo, Cs -venāhuyo, Ck -venhuso. ¹³ Ck aññañña, Bds aññamañña. ¹⁴ all three MSS. -sādanaṃ. ¹⁵ Cks santo. ¹⁶ Cks -kkhe-. ¹⁷ so all three MSS. for patva pariyayaṃ. ¹⁸ Cks -to. ¹⁹ Cks hantā, Bd gantvā. ²⁰ Bd vudhe, Bs buddhe. ²¹ Bd -santi. ²² Bd tāla-. ²³ Bd tā-. ²⁴ Cks yo. ²⁵ Bd pucati.

37. Tassa aggisikhā kāyā niccharanti pabhassarā
tejobhakkhassa gattāni lomagehi¹ nakhehi ca. 105.
38. Dayhamānena gattena niccam santarabāhiram
dukkhābhitunno nadati nāgo tuttaddito² yathā. 106
- 5 39. Yo lobhā pitaram hanti dosā vā purisādhamo
sa Kālasutte niraye cirarattāni³ paccati. 107.
40. Sa tādiso paccati lohakumbhiyā⁴,
pakkañ ca satthi hantanti nittacañ
andham karitvā muttakarīsabhakkham,
10 khāre nimujjanti⁵ tathāvidham naram. 108.
41. Tattam pakatthitam⁶ ayogulañ ca
dīghe ca phāle⁷ cirarattatāpīte
vikkhambham ādāya vibhajja rajjuhi⁸
vatte⁹ mukhe saṁsavayanti rakkhasā. 109.
- 15 42. Sāmā ca soṇā ca balā ca gijjhā¹⁰
kākolasaṁghā ca dijā ayomukhā
saṁgamma khādanti vipphandamānam
jivham vibhajja vighāsam¹¹ salohitam¹². 110.
43. Tam dadḍhakolaṁ¹³ paribhinnagattam
20 nippothayantā¹⁴ [anu]vicaranti rakkhasā,
ratī hi nesam¹⁵, dukhino pan' itare,
etādisasmiṁ niraye vasanti
ye keci¹⁶ loke idha pettighātino¹⁷. 111.
44. Putto ca mātaram hantvā¹⁸ ito gantvā Yamakkhayaṁ
25 bhusam āpajjate¹⁹ dukkham attakammaphalūpago. 112.
45. Amanussā atibalā hantāram janayantiyā
ayomayehi phālehi²⁰ piḷayanti punappunam. 113.

¹ Bā lomehi ca. ² Bā tuṇḍattito. ³ Bā -āya. ⁴ Bā -yam. ⁵ Ck na - -, Bā nīsi- corr. to nīsu-. ⁶ Bā pakkatthitam, Ck jakamkāthim. ⁷ Ck phalo, Bā pāle. ⁸ Bā rajjati. ⁹ so Ck; Bā vivate, Bā vivate. ¹⁰ Bā 'abalā corr. to sa-balā? Ck giddhā. ¹¹ Ck vigha-. ¹² Ck vilobhi-. ¹³ so C; Bā vadhakālam, Ck daṇḍakolaṁ. ¹⁴ Ck nippoṭa-. ¹⁵ Bā te-. ¹⁶ Ck yo keci. ¹⁷ Bā pitti-. ¹⁸ Bā hatvā. ¹⁹ Ck āsajjate. ²⁰ Ck pā-, Bā vā-.

46. Taṃ passutaṃ sakā gattā¹ ruhiraṃ attasambhavaṃ
tambalohavilinaṃ va tattaṃ pāyenti² mattighaṃ. 114.
47. Jighaṇṇaṃ³ kuṇapaṃ pūti⁴ duggandhaṃ gūthakaddamaṃ
pubbalohitasamkāsaṃ rahadam ogayha tiṭṭhati. 115.
48. Taṃ enaṃ kimayo⁵ tattha atikāyā ayomukhā⁶
chaviṃ chetvāna⁷ khādanti pagiddhā⁸ māmsalohite. 116.
49. So ca taṃ nirayaṃ patto nimuggo Sataporisaṃ
pūtinaṃ⁹ kuṇapaṃ vāti¹⁰ samantā satayojanaṃ. 117.
50. Cakkhumāpī hi¹¹ cakkhūhi¹² tena gandhena jīyati,
etādisaṃ Brahmadatta mattigho¹³ labhate dukhaṃ. 118. 10
51. Khuradhāraṃ anukkamma tikkhaṃ durabhisambhavaṃ
patanti gabbhapātiniyo¹⁴ duggaṃ Vetaraṇinadiṃ. 119.
52. Ayomayā simbaliyo soḷasaṃgulakaṇṭakā
dubhato-m-abhilambanti¹⁵ duggaṃ Vetaraṇinādiṃ. 120.
53. Te accimanto tiṭṭhanti aggikkhandhā va ārakā,
ādittā jātavedena uddhaṃ yojanaṃ uggatā. 121. 15
54. Ete¹⁶ sajanti niraye tatte tikhiṇakaṇṭake
nāriyo ca aticāriyo¹⁷ narā ca parādāragū. 122.
55. Te patanti adhakkhandhā vivattā vihatā¹⁸ puthū,
sayanti vinividdhaṅgā, dīghaṃ jagganti saṃvarinā¹⁹. 123. 20
56. Tato ratyā vivasane mahatiṃ pabbatūpamaṃ
lohakumbhiṃ pavajjanti²⁰ tattaṃ aggisamūdakam. 124.
57. Evaṃ divā ca ratto ca dussilā mohapārutā
anubhonti²¹ sakaṃ kammaṃ pubbe dukkatam attano. 125.
58. Yā ca bhariyā dhanakkītā sāmikam, atimaññati
sassuṃ vā sasuraṃ vāpi jettḥam²² vāpi nanandaram²³
tassā vamaṇa jivhaggaṃ nibbahanti sabandhanam. 126. 25

¹ Bā taṃ passavaṃ pakka gattā. ² Bā pāyanti. ³ Bā jighacchaṃ. ⁴ so Cks; Bā puti. ⁵ Bā -iyo. ⁶ Cks adho-. ⁷ Bā tetvāna. ⁸ Bā saṃgiddhā, Bā saṃ-viddhā. ⁹ Bā putikaṃ. ¹⁰ Cks pāti. ¹¹ so C¹; C² Bā pi hi. ¹² Cks -ūti. ¹³ Bā mātugho. ¹⁴ Bā gabbhapātayo, Cks gabbhāpatiniyo. ¹⁵ C¹ duhatom-hilambanti, Bā ubhato abhilampanti. ¹⁶ Bā etaṃ te. ¹⁷ Bā -cāriyo. ¹⁸ Cks vigatā. ¹⁹ Bā sabbadā. ²⁰ so all three MSS. for pabbajanti? ²¹ Cks -oti. ²² Cks setṭham. ²³ Bā nandanaṃ.

59. Sa¹ vyāmamattaṃ kiminaṃ jivhaṃ passati attani,
viññāpetum na sakkoti, Tapane pecca paccati. 127.
60. Orabbhikā sūkarikā macchikā migabandhikā
corā goghātakā luddā avanṇe vaṇṇakārakā² 128.
- 5 61. Sattīhi lohakūṭehi nettimsehi usūhi ca
haññamānā khāranadim³ papatanti avamsirā. 129.
62. Sāyaṃ pāto kūṭakārī ayokūṭehi haññati,
tato vantaṃ durattānaṃ paresaṃ bhunjate sadā. 130.
63. Dhamkā⁴ bheraṇḍakā gijjhā kākoḷā ca⁵ ayomukhā
10 vipphandamānaṃ⁶ khādanti naraṃ kibbisakārinaṃ⁷. 131.
64. Ye migena migam hanti pakkhimā vā pana pakkhinā
asanto rajasā⁸ channā⁹ gantā¹⁰ te nirayaṃ adho¹¹ ti. 132.

Ta. patho¹² ti dasakusalakammapho¹³ dhammo, khemo ti¹⁴ appaṭṭi-
bhayo sugatimaggo, visamajivino ti adhammena kappitajivikā¹⁵, niraye
15 te ti te etesaṃ nibbattaniraye kathemi, supohi me ti M. raññā pitughātakā-
naṃ nibbattananirayaṃ¹⁶ pucchito pi paṭhamam taṃ adassetvā¹⁷ aṭṭha mahāni-
raye soḷasa ca ussadaniraye¹⁸ dassetum evam ā., kimkāraṇa: paṭhamamhi tas-
samiṃ dassiyamāne rājā phalītena hadayena tatth' eva mareyya imesu pana nira-
yesu paccanasatte disvā diṭṭhānugatikā hutvā ahaṃ viya aññe pi bahupāpa-
20 kammino atthi ahaṃ etesaṃ antare paccissāmīti sañjātupatthambho ārogo¹⁹
bhavissatīti, te pana niraye dassento M. paṭhamam iddhibalena paṭhaviṃ dvidhā
katvā pacchā dassesi, tesaṃ vacanatto: nirayapālehi²⁰ pajjalitāni nānāyudhāni
gahetvā khaṇḍākhāṇḍikaṃ chinṇā²¹ nerayikasattā punappuna sañjīvanti etthā 'ti
Sañjīvo, nirayapālā pana nadantā vaggantā jalitāni nānāyudhāni gahetvā jali-
25 tāya lohapaṭhaviyaṃ nerayike²² aparāparam anubandhitvā pabaritvā jalitapaṭha-
viyaṃ patite jalitaṃ kālasuttaṃ pādetvā jalitapharasuṃ gahetvā sayam unna-
dantā mahantena aṭṭassarena²³ viravante aṭṭhamse soḷasamse karontā²⁴ etthā
tacchantīti Kālasutto, mahantā jalitā²⁵ ayapabbatā saṃghāteṃti²⁶ etthā
'ti Saṃghāto, tattha kira satte²⁷ navayojanāya jalitayapaṭhaviyā yāva

¹ so all three MSS. ² Ck apanevanakārakā, C^s apanevaṇa-. ³ Ck khārā-. ⁴ Cks taṃkā. ⁵ Cks omit ca. ⁶ Ck -na, C^s -nā. ⁷ B^d -kāraṇam. ⁸ B^dse rajjuyā. ⁹ B^dse chandā. ¹⁰ B^d gatā. ¹¹ Cks ayo, B^dse nirayussadan. ¹² B^d paṇho, C^s pattho. ¹³ B^d -tha. ¹⁴ Cks omit ti. ¹⁵ Cks kappika-. ¹⁶ Cks -ye, B^d nip-patta nirayaṃ. ¹⁷ Cks apassetvā. ¹⁸ B^d mahāni-. ¹⁹ C^s B^d a-. ²⁰ Cks -lohi. ²¹ B^d chindāchindam. ²² B^d adds satte. ²³ Ck aṭṭha-. ²⁴ Cks -to, B^d -to corr. to -tā. ²⁵ B^d -a. ²⁶ Cks ghāteṃti, B^d saṃghāteṃti. ²⁷ Cks sante.

kaṭṭito pavesetvā niccale¹ karonti, atha puratthimato² ayapabbato samuṭṭhāya
 asani viya viravanto³ āgantvā te satte saṃhakarāṇiyam⁴ tilam⁵ piṃsanto viya
 gantvā pacchimadisāya tiṭṭhati, pacchimadisato samuṭṭhite pi tath' eva gantvā
 puratthimadisāya tiṭṭhati, dve pana ekato samāgantvā ucchuyante⁶ uccukhaṇ-
 jāni⁷ viya piṇṇenti, evaṃ ta. bahūni vassasatasahassāni dukkham anubhonti, dve
 ca Roruvā ti Jālaroruvo Dhūmaroruvo cā⁸ 'ti dve, ta. Jālaroruvo kappena
 saṇṭhittāhi rattalohitajālāhi⁹ puṇṇo Dhūmaroruvo khāradhūmena¹⁰, nesu¹¹ Jāla-
 roruve¹² paccantānam¹³ navahi vaṇamukhehi jālā pavisitvā sarīraṃ dahanti¹⁴,
 Dhūmaroruve¹⁵ navahi¹⁶ vaṇamukhehi khāradhūmo parisitvā piṭham viya sarī-
 raṃ sedeti, ubhayathāpi¹⁷ paccantā sattā mahāviraṇam viravanti dve pi¹⁸
 Roruvā ti vuttā, jālānam vā¹⁹ pana sattānam vā²⁰ tesam dukkhassa vā²¹ vicī-
 antaram n' atthi etthā 'ti Avīci, mahanto Avīcīti Mahāavīci, ta.²² hi pu-
 ratthimādīhi bhittīhi jālā uṭṭhāpitvā pacchimādīsū paṭṭhaññati tā ca bhittiyo
 vinivijjhivā²³ parato²⁴ yojanasatam gaṇhāti, heṭṭhā uṭṭhitāpi²⁵ upari paṭṭhaññati
 upari uṭṭhitā heṭṭhā paṭṭhaññati, evaṃ tāv' ettha jālānam vīci nāma n' atthi,
 tassa pana anto yojanasatam ṭhānam khīravallipitṭhassa pūritanāli viya satthehi
 nīrantaram pūrītam, catūhi iriyāpatthehi paccantānam paṇānam n' atthi, na ca
 āññamaññam²⁶ bādhenti²⁷ sakasakattāhāne²⁸ yeva paccanti²⁹, evaṃ ettha sattā-
 nam vīci nāma n' atthi, yathā pana jivhagge cha madhubindūni sattamassa tam-
 balohabinduno anuḍahana-balavatāya³⁰ abboharikāni honti tathā ta. anuḍahana-
 balavatāya³¹ sesā cha akusalavipākupekā abboharikā³² honti, dukkham eva
 nīrantaram paññāyati, evaṃ ettha dukkhassa vīci nāma n' atthi, sv-āyaṃ saha
 vibhatti³³ vikkhambhato³⁴ aṭṭhārasādhikayojanasato³⁵ āvaṭṭato catupapañ-
 sādhikeyojanasato³⁶ saha ussadehi dasayojanasahasso ti³⁷ evaṃ assa mahantatā
 vedittabbā, niccalasatte tapatīti Tapano³⁸, ativiya tāpetīti Patāpano³⁹, ta.
 Tapanasmim⁴⁰ tāva satte⁴¹ tālakhandhappamāne⁴² jalitaayasūle nisidāpenti,
 tato heṭṭhā paṭhavi jalati sūlam⁴³ jalati, evaṃ so nirayo⁴⁴ niccale⁴⁵ satte tapati,
 itarasmim⁴⁶ pana sabbasatte⁴⁷ jalantehi āvudhehi paharivā jalitam ayapabbatam
 āropenti, tesam pabbatamatthake ṭhitakāle kammappaccayo vāto paharati, te ta.
 saṇṭhātum asakkontā uddhapādā adhosirā papatanti, atha heṭṭhā paṭhaviyā⁴⁸
 jalitāni ayaṣūlāni uṭṭhahanti, te tāni matthaken' eva āsādetvā tesu vinividdha-

¹ Ck -lo, Bā -lam. ² Bā adds jalito. ³ Bā viravanto. ⁴ Cks -ya, Bā saṇṭhā-?
⁵ Ck -tilo, Cs tile. ⁶ Cks -to, Bā ucchayante. ⁷ Bā uccha-. ⁸ Cks omit cā. ⁹ Cks
 -rohira-jālehi. ¹⁰ Ck -dhūpena, Cs -dūpena. ¹¹ Bā tesu. ¹² Cks -o. ¹³ Cks
 -nañca. ¹⁴ Cks dayh-. ¹⁵ Bā paccantānam navahi. ¹⁶ Ck -tāpi, Bā -ttāpi.
¹⁷ Cks add ca. ¹⁸ Cks pā. ¹⁹ Bā tatra. ²⁰ Bā vajjhi-, Bā pavijjhi-. ²¹ Bā
 purato. ²² Bā omits pi. ²³ Cks -ññehi. ²⁴ Bā byāpādhenti. ²⁵ Bā only one
 saka. ²⁶ Cks -enti. ²⁷ Bā -da-. ²⁸ Cks -kāni. ²⁹ Bā -bhittīhi. ³⁰ Bā
 -bhanato. ³¹ Bā -katiyo-. ³² Bā kanavayo-, Bā -kanavayo-. ³³ Bā -hassāni.
³⁴ all three MSS. tā-. ³⁵ Bā mahātā-. ³⁶ Bā tā-. ³⁷ Bā tāpente satte, Bā
 only tāpente for tāva satte. ³⁸ Ck -no. ³⁹ Bā sūlāni. ⁴⁰ Cks -e. ⁴¹ Cks -o.
⁴² Bā nibbattasatta. ⁴³ Bā ayapathavīto pappatāni.

sarirā jalantā paccanti, evam esa¹ ativiya tīpetitī, B. pana ete niraye dassento
 pathamañ Sañjīvañ dassetvā ta. paccante nerayikasatte disvā mahājanassa
 mahābhaye uppanne tañ antaradhāpetvā puna pathaviñ dvidhā katvā Kāla-
 suttañ dassesi, ta. pi parcamāne satte disvā mahājanassa mahābhaye uppanne
 5 tam pi antaradhāpesitī, evaṃ paṭipāṭiyā dassesi, tato rājānañ āmantetvā mahā-
 rāja tayā imesu aṭṭhasu mahānirayesu paccamāne satte disvā appamādañ kātum
 vattāntī vatvā puna tesam yeva mahānirayānañ kiccañ kathetum iccete ti
 ādim ā, ta. akkhātā ti mayā² tuyhañ kathitā porāpakehi ca kathitā yeva,
 ākiṇṇā ti paripunnā³, paccakā soḷasussadā ti etesañ nirayānañ ekekassa
 10 catūsu dvāresu ekekasmīñ cattāro cattāro katvā soḷasa soḷasa ussadanirayā ti
 sabbe pi satañ⁴ aṭṭhaviṣaṭṭi⁵ ussadanirayā aṭṭha ca mahānirayā ti chattiṃsa-
 nirayasatañ, kadariyātapana⁶ ti sabbe p' ete kadariyānañ tapanā⁷, balava-
 dukkhatāya ghorā, kappanibbattānañ⁸ accinañ atthitāya accimanto, bha-
 yassa mahantatāya⁹ mahabbhaya, diṭṭhamattā vā¹⁰ sutamattā vā¹¹ lomāni
 15 haṃsentitī¹² lomahaṃsanarūpā vā¹³, bhīṃsanatāya bhesmā¹⁴, bhayajana-
 tāya paṭibhaya, sukhābhāvena dukkhā, catukkaṇṇā ti sabbe pi caturassa¹⁵
 mañjūsasadiṣā, vibhattā ti catudvārasena vibhattā, bhāgasō mitā ti dvāra-
 vithīnañ vasena koṭṭhase¹⁶ tīpetvā mitā, ayaṣā paṭikujjitā¹⁷ ti sabbe¹⁸
 pi navayojanikena ayakapālena paṭicchannā hutvā¹⁹, tiṭṭhantīti sabbe pi
 20 ettakañ thānañ anupharitvā tiṭṭhanti, ete ti²⁰ tesu nirayesu samparivattitvā
 punappuna patamāne sandhāyāha, ativattāro ti pharusavācāhi atikkamitvā
 vattāro²¹, mahānirayesu kira yebhuyyena dhammikasamaṇabrāhmaṇesu katā-
 parādhā²² paccanti, tasmā evaṃ āha, te bhūnahuno ti te teṣānañ ativattāro
 attano vadḍhiyā hatattā bhūnahuno koṭṭhāsakatattā²³ macchā viya²⁴ paccanti,
 25 asaṃkheyye²⁵ ti gaṇetum asakkuṇheyye, kibbisakārino ti dāruṇakamma-
 kārino, nikkhamanesino ti nirayānikkhamanañ esantāpi gavesantāpi nikkha-
 manadvārañ nādhigacchanti, puratthimena²⁶ 'ti yadā tañ dvārañ apārutañ
 hoti atha tadabhimukhā dhāvanti²⁶, tesam ta. chaviādīni jhāyanti, dvārasamīpañ²⁷
 pattānañ pi²⁸ etesañ²⁹ tañ pithiyati³⁰, pacchimañ apārutañ viya khāyati,
 30 esa nayo sabbattha, na sādhurūpe ti vuttappakārañ sappañ viya sādhu-
 rūpe isayo nāsīde³¹ na pharusavacanehi³² kāyakammaena vā ghaṭṭento upa-
 gaccheyya, kimkāraṇā: saññātānañ tapassīnañ āsāditattā³³ aṭṭhasu mahānirayesu
 mahādukkhassa anubhavitabbattā³⁴, idāni ye rājāno tathārūpe āsādetvā tañ dukkhañ
 pattā te dassetum atikāyo ti ādim ā, ta. atikāyo ti balasampannamahākāyo,

¹ Cks etarā. ² Bā adds ca. ³ Bā parikiṇṇā. ⁴ Cks yantāra. ⁵ Bā adds ca. ⁶ Bā -tā-. ⁷ Bā tā. ⁸ Bā kammani-. ⁹ Cks mahantāya. ¹⁰ Cks omīti vā. ¹¹ Cks pā. ¹² Bā haṃsanti. ¹³ Bā ca. ¹⁴ Bā bhasmā. ¹⁵ Bā -rañ. ¹⁶ Bā adds gahetvā. ¹⁷ Cks omīti pa-. ¹⁸ Cks -ā. ¹⁹ Bā puṭā, Bā phuṭā. ²⁰ Bā uddham-
 pādā avasīrā ti evaṃ for ete ti. ²¹ Cks catt-. ²² Cks -rayā, Bā -parādhāva.
²³ Bā -katā. ²⁴ Bā adds ca. ²⁵ Cks Bā -yyā. ²⁶ Cks yā-. ²⁷ Bā -pe. ²⁸ Bā -nañca. ²⁹ Bā te-. ³⁰ Cks -yanti. ³¹ Cks nāsīde, Bā nāsīde. ³² Bā -nena.
³³ all three MSS. asā-. ³⁴ Cks -vitattā.

mahissāso ti mahādhanuggaho, sahas=abāhū 'ti pañcahi dhanuggahasatehi
 bāhusahassena¹ āropetabbaṃ dhanuṃ āropanasamatthabāhu, Kekādhīpo² ti
 Kekarāṭṭhādhipati³, vibhavaṃ gato ti vināsappatto, vatthūni Sarabhaṅgaajātake
 vitthāritāni, upahacca manan⁴ ti attano cittaṃ padūsetvā, Mātaṅgasmin ti
 Mātaṅgapaṇḍite, vatthuṃ Mātaṅgaajātake vaṇṇitaṃ, Kaṇhadipāyanaśajja⁵ ti
 Kaṇhadipāyanaṃ āśajja, Yamasādhanaṃ ti nirayaṃ⁶, vatthuṃ Ghatajātake⁷
 vitthāritāni, isinā ti Kapilātāpasena, pāvekkhīti pavitttho, Cecco ti Cetiya-
 rājā, hīnatto ti parihīnatrabhāvo antarahitaiddhī, pattapariyāyan ti pari-
 yāyaṃ maranakālaṃ patvā, vatthuṃ Cetiyaajātake kathitaṃ, tasmā ti yasmā
 cittavasiko hutvā isisu aparajjhītvā aṭṭhasu mahānirayesu paccati tasmā, chan-
 dāgaṃ man ti chandādicatubbidham pi agatigamaṇaṃ, paduṭṭhenā 'ti kud-
 dhenā gantā⁸ so nirayaṃ adho ti so tena adhogamaṇiyena kammena adho
 nirayaṃ eva gacchatī. Pāliyaṃ pana nirayassudan ti likhitaṃ, taṃ tassa ussa-
 danirayaṃ gacchatīti a., vaddhe⁹ ti yayovaddhe ca guṇavaddhe ca, anapaccā
 ti bhavante pi apacraṃ vā dāyādaṃ vā na labhanti ti a., tālavatthū¹⁰ ti ditṭha-
 dhamme pi chinnamūlatālo viya mahāvināsaṃ patvā niraye nibbattanti, hantīti
 māreti, cīrarattāyā¹¹ ti ciraṃ, evaṃ M. isivihethakānaṃ paccananiraye dassetvā
 upari addammarājānaṃ paccananiraye dassento yo eā 'ti ādim ā., ta. ratṭha-
 viddhaṃ sano ti chandādivasena gantvā ratṭhasa viddhaṃ sano, accisaṃgha-
 pareto ti accisaṃghaparikkipitto, tejobhakkhassā¹² ti aggim eva khādan-
 tassa, gattānti tigāvute¹³ sarīre sabbaṅgapaccaṅgāni lomehi ca nakhehi eā 'ti
 etehi saddhīm sabbāni ekajālā¹⁴ eva honti, tuddaddito¹⁵ ti ānañjakāraṇaṃ¹⁶
 kāriyamāno tuttehi¹⁷ viddho nāgo yathā nadati, idāni pitughātikādīnaṃ paccana-
 niraye dassetuṃ yo¹⁸ lobhā ti ādim ā., ta. lobhā ti yasadhanalobhena, dosā
 ti dutṭhacittatāya, nittacaṃ ti lohakumbhiyaṃ bahūni vassasahassāni pakkāṃ
 niharitvā tigāvutam assa sarīraṃ nittacaṃ katvā jalitāya lohapaṭṭhaviya¹⁹ pātetvā
 tikkiṇhehi²⁰ ayasūlehi koṭṭetvā²¹ cunnavicunnaṃ karonti, andhaṃ karitvā ti
 mahārāja taṃ pitughātakaṃ nirayapālā lohapaṭṭhaviyaṃ uttānaṃ pātetvā jalithehi
 ayasūlehi akkhūni bhinditvā²² andhaṃ karitvā mukhe uphaṃ muttakarisaṃ
 pakkhipitvā palālapīthaṃ viya²³ saṃvattetvā kappena saṇṭhite khāralohaudake
 nimujjāpenti, tattaṃ pakkatṭhitam²⁴ ayogulaṃ eā 'ti puna pakkatṭhita-
 gūthakalalā²⁵ c' eva jalitāyogulaṃ ca khādāpenti, so pana taṃ āhāriyamānaṃ
 disvā mukhaṃ pidheti²⁶, ath' assa dīghe cīratāpīte²⁷ jālamāne phāle²⁸ ādāya
 mukhaṃ vikkhambhetvā²⁹ vivaritvā rajjubaddhaṃ ayabalisaṃ khipitvā jivhaṃ

¹ Bā -ohi. ² Bā kotak-. ³ Ck upahacca manan, Bā upahacca mānan. ⁴ Bā
 nirayapālakarājānaṃ. ⁵ Ck ghata-. ⁶ all three MSS. gantvā. ⁷ Bā vuḍhe.
⁸ Ck nālā-, Bā tālavatthun. ⁹ Ck gāvasarīre, C' gāvute-, Bā tigāvutte. ¹⁰ Bā
 tuddadditto, B' tuddadditto? ¹¹ Bā ānañjanakā-. ¹² Bā tuṇḍ-. ¹³ Ck ye. ¹⁴
 Bā -yaṃ. ¹⁵ Bā tikkihehi. ¹⁶ Bā -entā. ¹⁷ Ck -dantā. ¹⁸ Bā add naṃ. ¹⁹
 Bā pakkukkhitaṃ, B' pakkukkhitaṃ. ²⁰ Ck pakkatṭhigūthakalalā, Bā pakkadhitam
 gudhakalalā, B' pakkatṭhitamgūthakalalā. ²¹ Ck pideti. ²² Ck cīrarattāpīte.
²³ Bā hale, Ck thāle. ²⁴ Bā -itva.

- nīharitvā tasmiṃ vatte¹ vivaṭṭe mukhe taṃ ayogulaṃ samsavayanti pakkhipanti, rakkhassā ti nirayapālā, sāmā cā 'ti mahārāja tassa pitughātakassa taṃ² ballisena nikkaḍḍhitvā ayasamkūhi³ pathaviyaṃ vitataṃ⁴ jivhaṃ samsasoṇa sabalavaṇṇā sunakhā ca lohatuṇḍā⁵ giḷḷhā ca kākasaṃghā ca aññe ca nānappakārā
- 5 sakunā samāgantvā āvudhehi chindantā viya vibhajja kākapadākārena koṭṭhāse katvā vipphandanānaṃ vissandanānaṃ⁶ salohitaṃ⁷ vighāsaṃ⁸ khādanti⁹ vighasantā¹⁰ bhakkhayanānti attho, taṃ daḍḍhakolaṃ¹¹ ti taṃ pitughātakaṃ jhāyamānaṃ tālaṃ¹² viya jalitasariraṃ, paribhinnaḡattān ti ta. ta. bhinnagattāṃ¹³, nippothayantā ti jalitehi ayamuggarehi paharantā, ratī hi nesaṃ
- 10 ti tesaṃ nirayapālānaṃ sā ratī kiḷā hoti, duḅḅhino paṇitāre ti itare pana nerayikasattā dukkhitā honti, pettighātino ti pitughātikā¹⁴, iti imaṃ pitughātikānaṃ paccananirayaṃ disvā rājā bhītatasito ahoṣi, atha naṃ M. samassāsetvā mātughātikānaṃ paccananirayaṃ dassesi, Yamakkhayan ti Yamaniveśanaṃ, nirayaṃ ti a., attakammaphalūpago ti attano kammaphalena upa-
- 15 gato, amanussā ti nirayapālā, hantāraṃ janayantiyaṃ ti mātughātikāṃ, vālehi¹⁵ ayamakacivālehi¹⁶ veḥetvā ayayautena pīleti, taṃ ti taṃ mātughātikāṃ pāyenti¹⁷ tassa pīliyamānassa ruhiraṃ galitvā ayakapallaṃ pūreti. atha naṃ yantato nīharanti, tāvad ev' assa sariraṃ pakatikāṃ hoti, taṃ pathaviyaṃ uttānaṃ nipaḷḷāpetvā vilīnaṃ tambaloḡaṃ viya pakkatṭhitaṃ¹⁸ lohitaṃ
- 20 pāyenti¹⁹, oḡayha tiṭṭhatīti bahūni vassasahasāṇi ayayautena²⁰ pīletvā Jēgucchaduggandhapatikkūle mahante gūthakaddamaāvāte khipanti, so taṃ rahadaṃ oḡayha oḡayhitvā tiṭṭhati, atikāyā ti ekadonikanāvappamāṇasarirā²¹, ayomaḡhā ti ayasūcimukhā, chaviyaṃ chetvānā²² ti chaviyaṃ ādimaṃ katvā yāvattṭhimaṃ pi bhetvā²³ atṭhimiṇṇaṃ khādanti, paḡiddhā²⁴ ti gadhitā²⁵ mucchitā, na kevalaṃ
- 25 ca khādant' eva adhomaggādīhi²⁶ pana pavisitvā mukhādīhi nikkhamanti, vāmapassādīhi pavisitvā dakkhiṇapassādīhi nikkhamanti, sakalasariraṃ²⁷ chiddāvacciddaṃ karonti, so ta. atidukkhapareto viravanto paccati socati, so mātughātako taṃ Sataporisaṃ nirayaṃ patto sasīsako nimuggo va hoti, taṃ ca kūpaṃ²⁸ samantā yojanasataṃ pūti²⁹ hutvā vāyati, mattigho ti mātighātiko,
- 30 Khuradbhāraṃ manukkammā 'ti Khuradbhāranirayaṃ atikkamitvā ta.³⁰ nirayapālā mahantamahante khure uparidhāre katvā³¹ santharanti³², tato yā hi gab-

¹ Bā omits vatte. ² Bā jivhaṃ. ³ Ck' ayaṃ samkūhi, C' ayaṃ samñāhi. ⁴ Ck' vi, Bā vivaṭṭa. ⁵ Ck' -taṇḍi, C' -tuṇḍa, Bā -kuṇḍā. ⁶ Bā omits vi-. ⁷ Cks omits sa. ⁸ Cks vighaṃsaṃ. ⁹ Bā -tā. ¹⁰ Bā viyasatte. ¹¹ Bā -tālaṃ. ¹² so Cks; Bā kālaṃ. ¹³ Bā paribhi-. ¹⁴ Ck' adde viya. ¹⁵ so Bā; Cks vāla-bhīti. ¹⁶ so Ck' Bā; C' avama-? ¹⁷ Bā pāya-. ¹⁸ Cks pakkatṭhantaṃ. Bā pakkudhitāṃ. ¹⁹ Bā -anti. ²⁰ Bā -ehi. ²¹ Cks -ṇikaṃ nā-. ²² Bā bhe-tvāna. ²³ Ck' yāva vaṭṭṭhimaṃ hetvā, C' yāvattṭhimahetvā, Bā yāva aṭṭhi vibhetvā, Bā yāva aṭṭhi pi bhetvā. ²⁴ Bā saṃgi-. ²⁵ C' gathitā, Ck' gamitā. ²⁶ Bā -mukhādīhi. ²⁷ Cks -rā. ²⁸ Ck' kūpaṃ, Bā vaccakūpaṃ in the place of taṭṭha. ²⁹ Bā putikaṃ. ³⁰ Bā add kira. ³¹ Ck' urasārekavā, Bā upadhāritvā, Bā upari-dhāretvā? ³² Bā saṇṭha-, Ck' tattharatti.

bhāpātānāni¹ khārabhesajjāni² pivitvā gabbhapātītā³ gabbhapātīniyo itthiyo
jalitehi āvudhehi pothentā anubandhanti tā tikkhīnakhuradhārā sukhaṇḍākhāṇḍikā
hutvā punappuna uṭṭhāya taṃ durabbhisambhavaṃ Khuradhāranirayaṃ atikka-
mantiyo atikkamitvā nirayapālehi anubaddhā⁴ duggaṃ duggamaṃ⁵ visamaṃ
Vetaraṇiṃ patanti, ta. kammakāraṇaṃ Nimijātaka āvibhavissati, evaṃ gabbha- 5
pātīniṃ nirayaṃ dassetvā yattha paradārakā ca aticārīniyo ca paccanti taṃ
Koṭṭisimbalinirayaṃ⁶ dassento ayomayā ti ādīm ā., ta. dubhato-m-abhi-
lambhantīti⁷ Vetaraṇiṃ ubhosu tīresu tāsaṃ simbalinaṃ sākā olambanti,
te accimanto ti te pajjalitasarīrā sattā accimanto hutvā tiṭṭhanti, yojanaṃ
ti tigāvutaṃ tesāṃ⁸ sarīrato uṭṭhitaḷāya pana saddhīm te⁹ yojanaubbedhā 10
honti, ete sajanṭīti te paradārīkā sattā nānāvīdhehi āvudhehi koṭṭhiyamānā¹⁰
ete Simbaliniraye abhīrūhanti, te patantīti te bahūni vassasahassāni rukkha-
vīṇāsu lagga jhāyitvā puna nirayapālehi āvudhehi¹¹ vihatā vivattā hutvā pari-
vattā adhosāsakā patanti, puthū ti bahū, vinivīdhaṇḍā ti tesāṃ tato
patanākaḷe heṭṭhā ayapaṭhavito sūlāni uṭṭhahitvā tesāṃ matthakaṃ paṭicchanti, 15
tāni tesāṃ adhomaggena¹² nikkhamanti, te evaṃ sūlesu viddhā viravantā¹³
sayanti, dīghan ti supine pi niddaṃ alabbhantā dīgharattaṃ jaggantīti, tato¹⁴
ratyā vīvasane ti rattinaṃ accayena, cīrakālātikkaṃenā¹⁵ ti ā., pavajjantīti
satthiyojanikaṃ jalitaṃ lohakumbhīm kappena saṇṭhitaṃ jalitatambaloharasa-
pūṇaṃ lohakumbhīm nirayapālehi khittā¹⁶ pavisanti¹⁶, dussīlā ti paradārīkā, 20
itoparam¹⁷ sāmīkavattasassuvattādīni¹⁸ apūrentīnaṃ¹⁹ paccanattānaṃ pakā-
sento yā cā²⁰ ti ādīm ā., ta. atīmaññatīti Bhisajātaka kathitaṃ²¹ sāmīka-
vattaṃ akarontī atikkamitvā maññati, jeṭṭhaṃ ti sāmīkassa jeṭṭhabhātaraṃ,
nanandaraṇa²² ti sāmīkassa bhagīniṃ, etesaṃ pi aññatarassa hatthapāda-
piṭṭhiparikammaṇahāpanabhojanādibhedāṃ vattaṃ apūrentī tesu hīrottappaṇi 25
anupaṭṭhapentī te atīmaññati nāma, sāpi niraye nibbattati, vamaṅkenā²³ ti
tassā sāmīkavattādīnaṃ aparipūrikāya sāmīkādayo: akkositvā paribhāsitvā
niraye nibbattāya lohapaṭhavīyaṃ nipaṭṭhāpetvā ayasamkunā mukhaṃ vi-
varitvā balisena jīvhaḡgaṃ nibbahanti rajjubandhanena saṃbandhanaṃ²⁴
ākaḍḍhanti, kimīnaṃ ti kimībharitaṃ, i. v. h. mahārāja so nerayikasatto 30
evaṃ nikkadḍhitaṃ attanaṃ vyāmena vyāmaṃmattaṃ²⁵ jīvhaṃ āvudhehi koṭ-
ṭhītakotṭhītakṭṭhāne²⁶ saṇṭhehi mahādonippamāṇehi²⁶ kimīhi²⁷ bharitaṃ
passati viññāpetuṃ na sakkotīti nirayapāle yācītukāmo²⁸ pi kiñci vattuṃ
na sakkoti. Tapane²⁹ ti evaṃ sā ta. bahūni vassasahassāni paccitvā puna
Tapanamahāniraye³⁰ paccati, idāni sūkarikādīnaṃ paccanāniraye dassento 35

¹ Bds -nāhi. ² Bds kha-. ³ Ck -pa-, Bds adds kā. ⁴ Ck -bandhā, Bds -bandhantā.

⁵ Bds dukkhamam. ⁶ Ck koṭa-, Bds kaṇhakamsippali-. ⁷ Ck -tomhila-, Ck toma-
hila-. ⁸ Cks add sarīraṃ. ⁹ Bds omits te. ¹⁰ Bds koṭi-. ¹¹ Bds -dhe gahetvā.

¹² Cks -e. ¹³ Bds cīrattā. ¹⁴ Bds attho. ¹⁵ Cks khittāṃ. ¹⁶ Bds paccanti.

¹⁷ Bds tatopa-. ¹⁸ Ck -vattasuravanta-, Ck -vattasuravattā-. ¹⁹ Ck -tīti. ²⁰

Cks vā. ²¹ Bds vutta. ²² Bds -dan. ²³ so Cks; Bds sab-. ²⁴ Ck -mettā, Ck

-mattā. ²⁵ Bds koṭi-. ²⁶ Bds -nika-. ²⁷ Bds omits ki-. ²⁸ Bds tā-.

orabbhikā ti ādimā, ta. avanne vaṇṇakārikā¹ ti pesuñṇakārakā, khāra-
 nadīn ti ete orabbhikādayo etehi sattiādīhi haññamānā Vetaraṇiṃ patantīti a.,
 sesāni orabbhikādināṃ paccanaṭṭhānāni Nimiṇṇātake āvibhavissanti, kūṭakārīti
 kūṭavinicchayassa c' eva tulākūṭādīnaṃ ca kārake² sandhāy' etaṃ vuttam, ta.
 5 kūṭavinicchayakūṭaṭṭakārakakūṭa agghāpanikānaṃ paccanānirayāni Nimiṇṇātake āvi-
 bhavissanti, vantan ti vamtakam, durattānaṃ ti duggatattabhāvānaṃ, i. v. h. :
 mahārāja, te durattabhāvā sattā ayakūṭehi matthake bhijjamāne vamanā³, tato
 taṃ vantaṃ jalitakapālehi tesu ekaccānaṃ mukhe pakkhipanti, iti te paresaṃ
 vantaṃ bhuñjanti nāma, bheraṇḍakā ti sigālā, vipphandamānaṃ ti, ayo-
 10 mukhaṃ⁴ nīpajjāpitaṃ nikkadḍhitaṃ⁵ ito c' ito ca phandamānaṃ⁶, mi-
 genā⁷ ti okacaramigena⁸, pakkhinā⁹ ti tathārūpen' eva, ganta¹⁰ te ti gan-
 tāro¹⁰ te, nirayussadan ti ussadanirayaṃ, Pāṭiyam pana nirayaṃ adho
 ti likhitaṃ, ayaṃ pana niraya Nimiṇṇātake āvibhavissati.

Iti M. ettake niraye dassetvā idāni lokavivaraṇaṃ¹¹ katvā
 15 rañño devaloke dassento ā.:

ss. Santo ca¹² uddhaṃ gacchanti sucinṇaṃ¹³ idha kammanā¹³,
 sucinṇassa phalaṃ passa: saindadevā¹⁴ sabrahmakā. 133.

ss. Taṃ taṃ brūmi mahārāja: dhammaṃ raṭṭhapatī cara,
 tathā tathā rāja carāhi dhammaṃ

20 yathā taṃ sucinṇaṃ¹⁵ nānutappeyya peccā¹⁶ 'ti. 134.

Ta. santo ti kāyādīhi upasanta, uddhaṃ ti devalokaṃ, saindā¹⁷ ti ta.
 ta. indehi saddhīm, M.¹⁸ hi 'ssa cātummahārājike deve ca dassento mahārāja
 cātummahārājādike hi deve passa cattāro mahārāja passa tāvatimse passa
 Sakkaṃ passā¹⁹ 'ti evaṃ sabbe pi indake¹⁹ deve dassetvā idam pi sucinṇassa
 25 phalaṃ ti dassesi, taṃ taṃ brūmi ti tasmā taṃ bhaṇāmi, dhammaṃ ti ito
 paṭṭhāya pāṇātipātādīni pañca verāni pahāya dānādīni puñṇāni karohi²⁰, yathā
 taṃ sucinṇaṃ nānutappeyyā²¹ 'ti yathā taṃ dānādīnipuñṇakammaṃ sucinṇaṃ
 pitughātakammapaccayaṃ²¹ vippaṭisāraṃ paṭicchādetuṃ samatthātāya taṃ nānu-
 tappeyya tathā taṃ sucinṇaṃ cara, bahum puñṇaṃ karohi ti a.

¹ Ck avanne vaṇa-, C² avanēvaṇa-. ² Cks omit kā-. ³ Cks -ve. ⁴ Ck vama-
 tantī, C⁵ vamananti, B⁶ vapanti. ⁵ so Cks for -khā? Bds adhomukhaṃ. ⁶
 Ck B⁷ -hā. ⁷ B⁸ vipa-. ⁸ B⁹ otacāra-, Ck okatara-. ⁹ B¹⁰ gata. ¹⁰ Bds
 gantvā. ¹¹ Bds devaloka-. ¹² va. ¹³ Bds -unā. ¹⁴ B¹⁵ sahindā-. ¹⁵ Cks
 omit su. ¹⁶ Cks gacchā, B¹⁷ peccā, read: yathā na taṃ anutappeyya pecca?
¹⁷ Bds sahindā. ¹⁸ Cks -e. ¹⁹ Bds sahindake sabrahmake ca. ²⁰ B²¹ karothā ti.
²¹ Cks -kammaṃpa-.

So M-ssa dhammakathaṃ sutvā tato paṭṭhāya assāsaṃ
paṭilabhi. B. pi kiñci kālaṃ ta. vasiṭvā attano vasaṇaṭṭhānaṃ
yeva gato.

S. i. d. ā. „na bhikkhave idān' eva pubbe p' esa mayā assāsito
yevā" 'ti vatvā j. s.: „Tadā rājā Ajātasattu ahosi, isigaṇo Buddha- 6
parisā, Saṃkiccapaṇḍito aham evā" 'ti. Saṃkiccajātakaṃ.
Saṭṭhinipāta vaṇṇanā niṭṭhitā.

XX. SATTATINIPĀṬA.

1. Kusajātaka.

Idante raṭṭhan ti. Idam S. J. v. ukkaṇṭhitabikkhūm
ā. k. So kira Sāvattvivāsi-kulaputto sāsane uraṁ datvā pabbajito,
5 ekadivasam Sāvattthiyam piṇḍāya caranto ekaṁ alamkātaithim su-
bhanimittaggāhavasena oloketvā kilesābhībhūto anabhirato vihāsi
dīghakesanakho kisasarīro kiliṭṭhacīvaro uppaṇḍuppaṇḍukajāto dhama-
nisanthataगतto, yathā hi devaloke cavanadhammānaṁ devaputtānaṁ
pañca pubbanimittāni paṇṇāyanti mālā milāyanti vatthāni kilissanti
10 sarīre dubbaṇṇiyam okkamati ubhohi kacchehi sedā muccanti¹ devo
devāsane nābhiramati evam evam sāsana cavanadhammānaṁ ukkaṇṭhi-
tabhikkhūnaṁ pañca pubbanimittāni² paṇṇāyanti saddhāpupphāni
milāyanti silavatthāni kilissanti maṁkubhāvatāya c' eva ayasavasena
ca dubbaṇṇiyam okkamati kilesasedā muccanti¹ araṇṇarukkhamūla-
15 suṇṇāgāresu nābhiramanti, tassa pi tāni³ paṇṇāyimsu. Atha naṁ
Satthu santikaṁ netvā „ayam bhante ukkaṇṭhito“ ti dassesum. S.
saccam „kirā“ ti pucchitvā „saccam bhante“ ti vutte „mā bhikkhu
kilesavasiko ahosi, mātugāmo nāṁ esa' pāpo, tasmim paṭibaddha-
cittataṁ vinehi⁴, sāsane abhirama, mātugāme paṭibaddhacittatāya hi
20 tejavanto pi porāṇakapaṇḍitā nittejā hutvā anayavyasanaṁ pāpupimsu“
'ti vatvā a. ā.:

A. Mallaratthe Kusāvattirājadhāniyam⁵ O k k ā k o nāma rājā
dhammena r. kāresi. Tassa soḷasannaṁ itthisaḥassānaṁ jeṭ-

¹ Bā muñc-. ² Bā omits pubba. ³ Bā tassapitānimittāni. ⁴ Cks -esā. ⁵ Bā
vinodehi. ⁶ Bā -yā.

ṭhikā Sīlavatī nāma aggamaheṣī ahosi, sā n' eva puttaṃ na
 dhītaraṃ labhati, nāgarā c' eva raṭṭhavāsino ca rājanive-
 sanadvāre¹ sannipatitvā „raṭṭhaṃ² nassissati vinassissatīti“
 upakkosiṃsu. Rājā sīhapañjaraṃ ugghāṭetvā „mayi r. kārente
 adhammakāro nāma n' atthi, kasmā upakkosathā“³ 'ti pucchi. ⁵
 „Saccaṃ deva adhammakāro⁴ n' atthi⁴, vamsānurakkhako pana⁵
 vo putto na vijjati, añño r. gahetvā raṭṭhaṃ nāsessati, tasmā
 dhammena r. kāretuṃ sammatthaṃ puttaṃ patthethā“⁶ 'ti. „Put-
 taṃ patthento kiṃ karomīti“. „Paṭhamaṃ tāva ekaṃ⁷ sattā-
 haṃ cullanāṭakaṃ dhammanāṭakaṃ katvā vissajjetha, sace ¹⁰
 taṃ⁶ puttaṃ labhissati⁷ sādhu, noce atha majjhimanāṭakaṃ
 vissajjetha, tato jettānāṭakaṃ vissajjetha, avassaṃ ettikāsu
 itthisu ekā puññavatī puttaṃ labhissatīti“. Rājā tesaṃ va-
 canena⁸ tathā katva sattame sattame divase yathāsukhaṃ
 abhiramitvā āgatāgatā⁹ pucchi: „kacci¹⁰ vo putto laddho“¹⁰ ti. ¹⁵
 Sabbā „na labhāma devā“ 'ti āhaṃsu. Rājā „na me putto
 uppajjissatīti“ anattamano ahosi. Nāgarā puna tath' eva
 upakkosiṃsu. Rājā „kiṃ upakkosatha, mayā tumbhākaṃ va-
 canena nāṭakāni viṣaṭṭhāni, ekāpi puttaṃ na labhi, idāni kiṃ
 karomīti“ ā. „Deva etā dussilā bhavissanti nippuññā, n' atthi ²⁰
 etāsaṃ¹¹ puttālābhāya puññaṃ¹², tumhe etāsu puttaṃ alabhan-
 tiṃ mā appossukkataṃ āpajjatha, aggamaheṣī vo¹³ Sīlavatī
 devī sīlasampannā, taṃ vissajjetha, tassā putto uppajjissatīti“.
 So „sādhū“ 'ti sampañcchitvā „ito kira sattame divase rājā
 Sīlavatī devīṃ dhammanāṭakaṃ katvā, vissajjessati, purisā ²⁵
 sannipatantū“ 'ti bheriṃ carāpetvā sattame divase devīṃ alaṃ-
 kārapetvā rājanivesanā otāretvā vissajjesi. Tassā sīlatejena
 Sakkabhavanaṃ uphākāraṃ dassesi. Sakko „kin nu kho“ ti
 āvajjanto¹⁴ deviyā puttapatthanabhāvaṃ¹⁵ ñatvā „etissā mayā

¹ Ck omīti rāja. ² Bā add te. ³ Bā adds nāma. ⁴ Bā adds api ca. ⁵ Ck
 etaṃ. ⁶ Ck tā sace naṃ, C' sace tha, Bā sace tā. ⁷ all three MSS. -nti. ⁸
 Bā vacanaṃ sutvā. ⁹ Bā -tānaṃ. ¹⁰ Bā kiñci. ¹¹ Bā -su. ¹² Ck -ā. ¹³
 Bā te. ¹⁴ Ck -ento. ¹⁵ Ck puttaṃ-.

- puttaṃ dātuṃ vaṭṭatīti¹, atthi nu kho devaloke etissānucchaviko² putto³ ti upadhārento B-aṃ addasa, so kira tadā Tāvatiṃsabhavane āyurū khetvā uparidevaloke nibbattitukāmo⁴ ahosi. Sakko tassa vimānadvāraṃ gantvā taṃ pakkosāpetvā
- 5 „mārisa⁵ tayā manussalokaṃ gantvā Okkākaraṇṇo⁶ aggamaheṣiyā kucchismiṃ⁷ paṭisandhiṃ gaṇhituṃ vaṭṭatīti⁸ sam-paṭicchāpetvā aparaṃ pi devaputtaṃ „tvam pi tassā yeva⁹ putto bhavissasīti¹⁰“ vatvā „mā kho pan' assā¹¹ koci sīlaṃ bhindīti¹²“ mahallakabrāhmaṇavesena raṇṇo nivesanadvāraṃ
- 10 agamāsi. Mahājano pi nahātālamkato „aham devīṃ gaṇhissā-mīti¹³“ rājadvāre sannipati Sakkaṃ ca pana disvā „tvam kasmā āgato sīti¹⁴“ parihāsaṃ akāsi. Sakko pi „kiṃ maṃ¹⁵“ garahatha, sace pi me sarīraṃ jīṇaṃ rāgo pana na jīrati, sace Sīlavatiṃ labhissāmi ādāya naṃ gamissāmi āgato 'mhīti¹⁶“ vatvā attano
- 15 ānubhāvena sabbesaṃ purato atṭhāsi, añño tassa tejena purato bhavituṃ nāsakkhi, so taṃ sabbālamkārapatimaṇḍitaṃ¹⁷ nivesanā nikkhamantiṃ yeva hatthe gahetvā pakkāmi. Atha naṃ ta. ta. ṭhitā garahimsu: „passatha bho, mahallakabrāhmaṇo evaṃ uttamarūpadharaṃ devīṃ ādāya gacchati, attano yuttaṃ na
- 20 jānātīti¹⁸. Devī pi „mahallako maṃ gahetvā gacchatīti¹⁹“ atṭiyati²⁰ harāyati jigucchati²¹. Rājāpi vātapāne ṭhatvā „ko nu kho devīṃ gahetvā gacchatīti²²“ olokento taṃ disvā anattamano ahosi. Sakko taṃ ādāya nagaradvārena nikkhamitvā dvārasamīpe ekaṃ gharaṃ māpesi²³ vivaṭṭadvāraṃ paññattakapṭhat-tharikaṃ²⁴. Atha paṃ sā „idaṃ vo²⁵“ nivesanan²⁶ ti pucchi. So „āma bhadde, pubbe pana ahaṃ eko, idāni 'mbā dve janā, ahaṃ bhikkhāya caritvā taṇḍulādīni āharissāmi, tvam imissā katṭhattharikāya nipajjā²⁷“ ti vatvā²⁸ naṃ mudunā hatthena

¹ Bā vaṭṭatī. ² Bā etissā anu-. ³ Cks nibbattidhammo. ⁴ Cks -sā. ⁵ Bā uk-.
⁶ Bā -lmihi. ⁷ Bā etissā eva. ⁸ all three MSS. -tīti. ⁹ Cks -a. ¹⁰ Bā -da-
tuhl. ¹¹ Bā adds tumhe. ¹² Cks -kāraṇ-. ¹³ Bā na atṭiyati na. ¹⁴ Bā
omits ji-. ¹⁵ Ck mānesi, Cc manesi. ¹⁶ Bā adds katvā. ¹⁷ Bā te. ¹⁸ Bā
-āhi. ¹⁹ Bā adds so.

parāmasi¹, dibbasamphassaṃ pharāpetvā² ta. nipajjāpesi, sā
 dibbasamphassapharanena saññaṃ vissajjesi. Atha naṃ attano
 ānubhāvena Tāvatisabbhavanam netvā alamkatavimāne dibba-
 sayane nipajjāpesi. Sā sattame divase pabujjhivā taṃ sam-
 pattiṃ disvā „na so brāhmaṇo³ manusso, Sakko bhavissatīti“ 5
 aññāsi. Sakko pi tasmim samaye pāricchattakamūle dibbanā-
 takaparivuto nisinno hoti. Sā sayanā utthāya tassa santikaṃ
 gantvā vanditvā ekamantaṃ atthāsi. Atha naṃ Sakko „varam
 te devi demi⁴, gaṇhāhīti“ ā. „Tena hi me deva puttaṃ de-
 hīti“. „Devi, tiṭṭhatu eko⁵, ahaṃ te dve putte dassāmi, tesu 10
 pana eko paññavā bhavissati na⁶ rūpavā eko rūpavā na
 paññavā, tesu⁷ paṭhamam kataram icchasīti“. „Paññavantaṃ
 devā“ 'ti. So „sādhū“ 'ti vatvā tassā kusatiṇaṃ dibbaṃ ca
 vatthaṃ dibbacandanaṃ pāricchattakapupphaṃ Kokanadaṃ ca
 nāma viṇaṃ datvā taṃ ādāya rañño sayanagharaṃ pavisitvā 15
 raññā saddhim ekasayane nipajjāpetvā aṅgutthaken⁸ assā
 nābhim parāmasi, tasmim khane B. tassā kucchimhi paṭisan-
 dhim gaṇhi. Sakko pi sakatthānam eva gato. Paṇḍitā devī
 gabbhassa patiṭṭhitabhāvaṃ jāni. Atha naṃ pabuddho rājā
 disvā „kena nītāsīti“ pucchi. „Sakkena devā“ 'ti. „Ahaṃ 20
 paccakkhato ekaṃ mahallakabrāhmaṇaṃ taṃ ādāya gacchan-
 taṃ addasaṃ, kasmā maṃ vañcesīti“. „Saddaha deva, Sakko
 maṃ gahe tvā devalokaṃ nesīti“. „Na⁹ saddahāmi devīti¹⁰“.
 Ath' assa sā Sakka-dattiyaṃ kusatiṇaṃ dassetvā „saddahā“
 'ti ā. Rājā „kusatiṇaṃ nāma yato kutoci labbhatīti“ na sad- 25
 dahi. Ath' assa sā dibbavatthāni dassesi¹¹. Rājā tāni disvā
 saddahitvā „bhadde, Sakko tāva taṃ netu, putto pana te
 laddho“ ti pucchi. „Laddho mahāraja, gabbho me patiṭṭhito“
 ti. So tuṭṭho tassā gabbhapharihāraṃ adāsi. Sā dasamā-
 saccayena puttaṃ vijāyi, tassa aññaṃ nāmaṃ akatvā kusa- 30

¹ Bā -santo. ² C* phā-. ³ taṇḍulādini - - brāhmaṇo wanting in C. ⁴ Bā
 dadāmi. ⁵ Bā adda putto. ⁶ Bā vi. ⁷ Bā tesam. ⁸ Bā pādāṅg-. ⁹ Bā adda
 na saddahi. ¹⁰ Bā omits na suddahāmi - -. ¹¹ Bā -ti.

tiṇaṇāmam eva akaṃsu. Kusakumārassa padasāgamanakāle itaro devaputto tassā kucchimhi paṭisandhim gāhi, tassa Jayampatīti nāmaṃ karim̐su. Te mahantena yasena vadḍhim̐su. B. paññavā ācariyassa santike kiñci¹ anuggahetvā attano pañ-
 5 nāya sabbasippesu nipphattim̐ pāpuni. Ath' assa soḷasavassakāle rājā r. dātukāmo devim̐ āmantetvā „bhadde puttassa te r. dātvā nāṭakāni upatṭhapessāma², jīvantā yeva naṃ rajje paṭiṭṭhitam̐ passissāma, sakala-Jambudīpe kho pana yassa raṇṇo dhītaraṃ icchasi tam̐ assa³ ānetvā aggamaheṣim̐ karissāma,
 10 cittam̐ assa jānāhi kataraṃ rājadhītaraṃ rocetīti⁴. Sā „sādhū“ 'ti sampatīcchitvā „kumārassa ca imaṃ pavattim̐ ārocetvā cit-tam̐ jānāhīti“ ekaṃ paricārikaṃ pesesi. Sā gantvā tassa tam̐ pavattim̐ ārocesi. Tam̐ sutvā M. cintesi: „ahaṃ na rūpavā, rūpasampannā rājadhītā ānītāpi maṃ disvā 'kiṃ me iminā
 15 virūpenā' 'ti palāyissati, iti no lajjitabbakaṃ bhavissati, kiṃ me gharāvāsena, dharamāne⁵ mātāpitāro upatṭhahitvā tesam̐ accayena nikkhamitvā pabbajissāmīti“ so „mayhaṃ n' eva rajjen' attho na nātakehi, ahaṃ mātāpitunnaṃ accayena pabbajissāmīti“ ā. Sā gantvā tassa kathaṃ deviyā ārocesi. Rājā
 20 anattamano hutvā puna katipāhaccayena sāsanaṃ pesesi, so pi paṭibāhi yeva. Evaṃ yāvattiyam̐ paṭibāhitvā catutthavāre cintesi: „mātāpitūhi saddhim̐ ekantena paṭipakkhabhāvo⁶ na yutto, ekaṃ upāyaṃ karissāmīti“ so kammārajettṭhakaṃ pak-kosāpetvā bahuṃ suvaṇṇaṃ dātvā „ekaṃ itthirūpakaṃ⁷ karo-
 25 hīti“ uyyojetvā tasmim̐ pakkante aññaṃ suvaṇṇaṃ gahetvā sayam̐ itthirūpakaṃ⁸ akāsi. B-ttānaṃ adhippāyā⁹ nāma ijjhanti¹⁰. Tam̐ rūpaṃ jivhāya avaṇṇaniyasobhaṃ ahosi. Atha naṃ M. khomaṃ nivāsāpetvā sirigabbhe ṭhapāpesi¹¹. So kammārajettṭhakena ābhatarūpaṃ disvā¹² tam̐ garahitvā „gaccha am-
 30 hākaṃ sirigabbhe¹³ ṭhapitarūpakaṃ āharā“ 'ti ā. So gabbhaṃ

¹ B^d has added sippam̐. ² B^d has added mayam̐. ³ B^d tassetaṃ. ⁴ B^d -no.

⁵ B^d adde nāma. ⁶ C^k -rūpaṃ. ⁷ B^d -yo. ⁸ B^d samijjhasi. ⁹ C^k ta-, C^k pāpesi.

¹⁰ C^k ābhate rūpake, C^k ahaṃte rūpake, both omitting disvā. ¹¹ B^d adde gantvā.

pavittho tam disvā „kumārena saddhim abhiraṃitum ekā devaccharā āgatā bhaviṃsatīti“ hattham pasāretum avisahanto nikkhamitvā „deva sirigabbhe ayyā ekikā devadhītā t̥hitā¹, upagantum na sakkomīti“ ā. „Tāta gaccha suvaṇṇarūpaṃ etaṃ āharā“² ti puna pesito āhari. Kumāro kammārena kataṃ rūpakaṃ³ 5 suvaṇṇagabbhe khipāpetvā⁴ attanā⁵ kataṃ ṭalamkārapetvā rathe t̥hapāpetvā „evarūpaṃ labhanto gaṇhāmīti“ mātu santikaṃ pahīni. Sā, amacce pakkosāpetvā „tāta mayhaṃ putto mahāpuṇṇo sakkadattiyo, anucchavikaṃ kumārikaṃ⁶ labhissati, tumhe⁷ imaṃ rūpakaṃ⁸ paṭicchannayāne t̥hapāpetvā⁹ sakala- 10 Jambudīpaṃ carantā yassa raṇṇo evarūpaṃ dhītaraṃ passatha tass’ etaṃ datvā ‘Okkākarājā tumhehi saddhim āvāhaṃ karissatīti’ divasaṃ vavatthapetvā¹⁰ āgacchathā“ ti ā. Te „sādhū“ ti tam ādāya mahantena parivārena nikkhamitvā vicarantā yaṃ yaṃ¹¹ rājadhāniṃ pāpuṇanti ta. sāyaṇhasamaye mahā- 15 janassa samosaraṇat̥thāne tam rūpakaṃ vatthapupphālamkārehi¹² alamkaritvā suvaṇṇasivikaṃ āropetvā titthamagge t̥hapetvā¹³ sayam paṭikkamitvā āgatāgatānaṃ kathāsavanattham ekamante tit̥thanti. Mahājano tam oloketvā „suvaṇṇarūpaṃ“ ti saṇṇāma¹⁴ akatvā „ayaṃ manussit̥thisamānā devaccharapaṭibhāgā ativiya 20 sobhati, kin nu kho ettha t̥hitā kuto vā āgatā, amhākaṃ nagare evarūpā n’ atthīti“ vaṇṇentā¹⁵ pakkamanti¹⁶. Tam sutvā amaccā „sace idha evarūpā dārikā bhaveyya ‘asukā¹⁷ rājadhītā viya asukā¹⁸ amaccadhītā¹⁹ viyā’ ti vadeyyum²⁰, addhā idha evarūpā n’ atthīti“ tam ādāya aṇṇāma nagaraṃ gacchanti. 25 Te²¹ evaṃ vicarantā Maddaraṭṭhe Sāgalanagaraṃ²² sampāpuṇṇimsu, ta. Maddaraṇṇo satta dhītaro uttamarūpadharā devaccharapaṭibhāgā, tāsāṃ sabbajet̥thikā Pabhāvatī nāma, tassā

¹ Bđ ekikā devadhītā, Cks ekikā va t̥hitā. ² Ck rūpaṃ. ³ Bđ nikhi- corr. to nikkhi-. ⁴ Bđ -no. ⁵ Bđ omits ku-. ⁶ Bđ adds evarūpaṃ labhantā gaṇhissatha. ⁷ Bđ t̥hape-. ⁸ Cks t̥ha-. ⁹ Bđ only one yaṃ. ¹⁰ Ck vanta-, Ck vatta-, Bđ vatthālaṅk-. ¹¹ Bđ adds amaccā. ¹² Cks saṇṇāya. ¹³ Bđ -to. ¹⁴ Bđ -ti. ¹⁵ Cks -a. ¹⁶ Ck Bđ -kā-. ¹⁷ Cks -yya. ¹⁸ Bđ etc. ¹⁹ Ck sāgalam.

- sarīrato bālasuriyassa viya pabhā va niccharanti, kālandhakāre pi catuhatthagabbhe¹ padīpakiccaṃ nāma n' atthi, sabbo gab-bho ekobhāso va hoti. Dhātī pau' assā khujjā, sā Pabhāvatīm bhojetvā tassā sīsaṃ nahāpanatthaṃ atṭhahi vaṇṇadāsīhi atṭha-
- 5 ghaṭe gāhāpetvā sāyaṇhasamaye udakatthāya gacchanti tittha-magge tṭhitāṃ taṃ rūpakaṃ disvā „Pabhāvatīti“ saññāya „ayaṃ dubbhūtā 'sīsaṃ nahāyissāmīti' amhe udakatthāya pe-setvā paṭhamataraṃ āgantvā titṭhamagge tṭhitā“² ti kujjhitvā „are kulalajjāpanike“, purimataraṃ āgantvā idhā tṭhitāsi, sace
- 10 rājā jānissati nāsessati no“ ti vatvā³ hatthena gaṇḍapasse⁴ pahari, hatthatalaṃ bhijjanappamāṇaṃ⁵ jātaṃ, tato „suvaṇṇa-rūpakaṃ“ ti ūatvā hasamānā⁶ vaṇṇadāsīnaṃ santikaṃ gacchanti „passatha' me kammaṃ, 'mama dhītā' ti⁷ saññāya⁸ pahāraṃ adāsīm, ayaṃ mama dhītu sautike kiṃ agghati, kevalaṃ mama
- 15 hattho dukkhāpito“ ti ā. Atha naṃ rājadūtā gahetvā „tvam 'mama dhītā ito abhirūpatarā' ti vadanti kaṃ¹⁰ nāma kathe-sīti“. „Maddarañño dhītaraṃ Pabhāvatīm¹¹, idaṃ rūpaṃ¹² tassā soḷasaṃ pi kalaṃ nāgghatīti¹³“. Te tuṭṭhamānasā rāja-dvāraṃ gantvā „Okkākarañño dūtā dvāre tṭhitā“ ti rañño
- 20 paṭihāresuṃ. Rājā āsanā vuṭṭhāya tṭhitako va „pakkosathā¹⁴“ ti ā. Te pavisitvā rājānaṃ vanditvā „mahārājā amhākaṃ rājā tumhākaṃ ārogyaṃ pucchatīti“ vatvā katasakkārasammānā „kimatthaṃ āgatā¹⁵“ ti vutte „amhākaṃ rañño putto sihas-saro Kusakumāro nāma, rājā tassa r. dātukāmo tumhākaṃ
- 25 santikaṃ pahīni, tumhākaṃ kira dhītaraṃ Pabhāvatīm tassa detha, imaṃ ca¹⁶ suvaṇṇarūpakaṃ¹⁷ deyyadhammaṃ gaṇ-hathā“ ti taṃ rūpakaṃ tassa adamsu. So pi „evārūpena mahārājena saddhiṃ vivāhamaṇḍalaṃ bhavissatīti“ tuṭṭhacitto

¹ Bā adds anto gabbhe.² Bā adds ambehi.³ Bā gantvā.⁴ Ck gaddha.

Bā gaṇḍa- corr. to kaṇḍa.

⁵ Bā -naṃ corr. to -naṃ viya.⁶ Bā adds tāsaṃ.⁷ Bā -thetam.⁸ Bā ya.⁹ Bā saññāti.¹⁰ Ck kiṃ.¹¹ Bā -kīd.¹² Bā

-pakam.

¹³ Bā na ag-¹⁴ Bā -sāpetā.¹⁵ Bā -tatthā.¹⁶ Ck idaṃca.¹⁷ Ck -rūpaṃ.

sampaticchi. Atha nam dūtā āhaṃsu: „mahārāja amhehi na
sakkā papañcetum¹, kumārikāya laddhabbhāvaṃ gantvā rañño
ārocessāma, atha² so āgantvā ādāya gamissatīti“. So „sādhū“
'ti vatvā tesam sakkāraṃ katvā vissajjesi. Te gantvā rañño
ca deviyā ca ārocesum. Rājā mahantena parivārena Kusā- 5
vatito nikkhamitvā anupubbena Sāgalanagaraṃ sampāpuni³.
Maddarājā paccuggantvā nagaraṃ pavesetvā mahantaṃ sakkā-
ram akāsi. Silavatī devī paṇḍitattā⁴ „ko jānāti kim bhavissa-
tīti“ ekāhadvihaccayen⁵ eva Maddarājānaṃ ā.: „mahārāja
sunisaṃ datṭhukāṃ⁶ amhā⁷“ 'ti. So „sādhū“ 'ti sampaticchitvā 10
pakkosāpesi, Pabhāvatī sabbālaṃkārapatimaṇḍitā dhātigaṇa-
parivāta āgantvā sassum⁸ vandi. Sā taṃ disvā va cintesi:
„ayaṃ kumārikā abhirūpā, mayhaṃ putto virūpo, sace esā
taṃ passissati ekāhaṃ pi avasitvā palāyissati, upāyaṃ karissā-
mīti“ sā Maddarājānaṃ āmantetvā „mahārāja, sunisā me 15
puttassa anucchavikā, api ca kho pan' amhākaṃ kule paveniyā⁹
āgatacārittaṃ atthi, sace ayaṃ tasmīṃ cāritte vattissati nes-
sāma nan“ ti ā. „Kim pana vo cārittan“ ti. „Amhākaṃ
vaṃse yāva ekassa gabbhassa patiṭṭhānā divā sāmikaṃ pas-
situm na labhanti¹⁰, sace esā tathā karissasi nessāma nan“ ti. 20
Rājā „kiṃ amma sakkhissasi evaṃ vattitun“ ti dhītaraṃ puc-
chi. Sā „āma tātā“ 'ti ā. Tato Okkākarājā Maddarañño
bahum vibhavaṃ¹¹ datvā taṃ¹² ādāya pakkāmi. Maddarājāpi
mahantena parivārena dhītaraṃ uyyojesi. Okkāko Kusāvatīm
gantvā nagaraṃ alaṃkārapetvā sabbabandhanāni mocāpetvā 25
puttassa abhisekaṃ datvā¹³ Pabhāvatīm aggamaheśim kāretvā¹⁴
„Kusarājassa ānā“ ti bheriṃ carāpesi. Jambudīpatale rājāno
yesaṃ dhītaro atthi te Kusarañño dhītaro pahiniṃsu yesaṃ

¹ C^o papañcetum, B^d papañcaṃ kātum, C^k vañcetum. ² B^d adds nam. ³ B^d pāpuni. ⁴ C^k -ḍittā, B^d paṇḍipattā. ⁵ B^d -hi. ⁶ B^d sassuraṃ. ⁷ C^k pame-, C^o pavame-, B^d kulapave-. ⁸ B^d patiṭṭhānaṃ hoti tāva divā taṃ sāmikaṃ p. na labbhati. ⁹ B^d dhanaṃ. ¹⁰ C^k omits datvā taṃ, C^o omits taṃ. ¹¹ B^d -kaṃ abhisekaṃ rajjānaṃ datvā. ¹² B^d adds nagare.

puttā¹ atthi te ten' eva saddhim mittabhāvaṃ akamkhantā
 putte upatthāke katvā paṇiṃsu. B-assa nāṭakaparivāro
 mahā ahoṣi, mahantena yasena r. kāresi. Pabhāvatim² pana divā
 passitum na labhati, sāpi tam divā passitum na labhati, ubhin-
 5 nam pi rattim dassanam eva hoti. Tattha Pabhāvatiyā sarīrap-
 pabhā abbohārikā ahoṣi. B. pi sirigabbhato rattim yeva
 nikkhamati. So katipāhaccayena Pabhāvatim divā daṭṭhukāmo
 mātu ārocesi. Sā „mā te³ rucci, yāv' ekaṃ puttam labhi-
 tāva āgamehīti⁴“ paṭikkhipi. So punappuna yāci yeva. Atha
 10 nam⁵ ā.: „tena hi hatthisālāṃ gantvā hatthimeṇḍavesena tiṭṭha,
 ahaṃ tam ta. ānessāmi, atha naṃ akkhīni pūretvā olokeyyāsi,
 mā ca attānaṃ jānāpesīti⁷. So „sādhū“⁸ ti sampañicchitvā
 hatthisālāṃ agamāsi. Rājamātā hatthimaṇḍalaṃ kāretvā
 Pabhāvatim „ehi sāmikassa te hatthino passissāmā⁹“ ti tattha
 15 netvā „ayaṃ hatthi asuko nāma ayaṃ asuko nāmā“¹⁰ ti das-
 sesi. Ta. naṃ rājā mātu pacchato gacchantim¹¹ hatthiecha-
 kanapiṇḍena piṭṭhiyaṃ pahari, sā kuddhā „raññā¹² te hattham
 chindāpessāmīti“¹³ vatvā devim ujjhāpesi, sā naṃ saññāpetvā
 piṭṭhim parimajji. Puna pi rājā daṭṭhukāmo hutvā assasālāya
 20 assagopakavesena disvā tath' eva assacchakanapiṇḍena pahari,
 tadāpi naṃ kuddhaṃ sassū saññāpesi. Pun' ekadivasaṃ
 Pabhāvatī M-aṃ passitukāmā hutvā sassuyā ārocetvā „alāṃ
 te mā¹⁴ ruccīti“¹⁵ paṭikkhittāpi¹⁶ punappuna yāci, atha naṃ
 sā ā.: „tena hi sve mama putto nagaraṃ padakkhiṇaṃ ka-
 25 rissati¹⁷, tvaṃ sīhapañjaraṃ vivaritvā passeyyāsīti“¹⁸, evaṃ ca
 pana vatvā punadivase nagaraṃ alāṃkārapetvā Jayampati-
 kumāraṃ rājavesaṃ gāhāpetvā hatthipasse nisīdāpetvā nagaraṃ
 padakkhiṇaṃ kārapesi. Pabhāvatim¹⁹ ādāya sīhapañjare ṭhatvā
 „passa²⁰ tava sāmikassa sirisobhaggaṃ²¹“ ti ā. Sā „anuccha-

¹ Bā -o. ² Bā so pa-. ³ Bā adds tāta. ⁴ Ck -ati. ⁵ Bā -māhīti. ⁶ Bā
 adds sā. ⁷ Bā -hīti. ⁸ Bā passāmā. ⁹ Bā adds disvā. ¹⁰ Bā raññā kathetvā.
¹¹ Bā mā te. ¹² Bā paṭikkhipetvāpi. ¹³ Ck Bā -ssāti. ¹⁴ Bā sā pa. ¹⁵ Bā
 passattha. ¹⁶ Bā -ggappatten.

viko me sāmiko laddho“ ti attamanā ahosi. Tām divasaṃ
 pana M. hatthimēḍavesen' eva Jayampatissa pacchimāsane
 nisīditvā yathādhippāyena Pabhāvatīm oloketvā¹ hatthavikārādi-
 vasena cittaruciyaṃ kīlaṃ² dassesi. Hatthimhi atikkante rāja-
 mātā Pabhāvatīm pucchi: „diṭṭho te amma sāmiko“ ti. „Āma³
 ayye, pacchimāsane⁴ pan' assa nisinno hatthimēḍo ativiya
 dubbhinīto mayhaṃ hatthavikārādīni dassesi, kasmā evarūpaṃ
 alakkhikaṃ rañño pacchimāsane⁵ nisīdāpesun“ ti. „Amma
 rañño pacchāsane rakkhā nāma icchitabbā“ ti. Sā cintesi:
 „ayaṃ hatthimēḍo ativiya nibbhayo rājānaṃ rājā ti pi na⁶
 maññati, kacci⁷ nu kho eso va⁸ Kusarājā, addhā hi so virūpo
 bhavissati, ten' eva maṃ na dassentīti“ sā khujjaṃ kaṇṇa-
 mūle ā.: „amma gaccha tāva, jānāhi kiṃ purimāsane nisinnako
 rājā udāhu pacchimāsane“ ti. „Kathaṃ panāhaṃ jānissāmīti“.
 „Sace hi so rājā bhavissati paṭhamataraṃ hatthipiṭṭhito ota-⁹
 rissati, imāya saññāya jānāhīti“. Sā gantvā ekamante ṭhitā
 paṭhamam M-am otarantaṃ addasa pacchā Jayampatikumāraṃ.
 M. pi ito c' ito ca olokeno khujjaṃ disvā „iminā¹⁰ kārāṇena
 esā āgatā bhavissatīti“ nātvā¹¹ pakkosāpetvā „imaṃ antaraṃ¹²
 mā kathehīti“ dāhaṃ vatvā¹³ uyyojesi. Sā gantvā „purimā-¹⁴
 sane nisiuno paṭhamam otarīti“ ā. Pabhāvatī tassā vacanaṃ¹⁵
 saddahi. Puna rājā¹⁶ dāṭṭhukāmo hutvā mātaraṃ yāci. Sā
 paṭikkhipitum asakkonti „tena hi aññātakavesena uyyānaṃ
 gacchāhīti“ ā. So uyyānaṃ gantvā pokkharaniyaṃ galappa-
 mānaṃ udakaṃ pavisitvā paduminipaṇṇena¹⁷ sīsam chādetvā¹⁸
 pupphitapadumena mukhaṃ avattharivā¹⁹ aṭṭhāsi. Mātāpi
 'ssa Pabhāvatīm uyyānaṃ netvā sāyaṇhasamaye „ime rukkhe
 passa, sakūṇe passa, mige passā“ ti palobhayamānā pokkharani-
 tīraṃ pesesi²⁰. Sā pañcavidhapadumasañchannaṃ pokkha-

¹ Bā -ento. ² Bā keḷim. ³ Bā pacchāsane. ⁴ Bā -pesun niharāpehinam. ⁵
 Ck pacca, Bā kiṃ. ⁶ Ck ca. ⁷ Bā adds nāma. ⁸ Bā adds taṃ. ⁹ Bā adds
 pabhāvatīyā. ¹⁰ Bā katvā. ¹¹ Bā adds sutvā. ¹² Bā saddahi M. pi naṃ puna.
¹³ Bā -ppattena. ¹⁴ Bā avāritvā. ¹⁵ Bā pāyāsi.

raṇiṃ disvā nahāyitukāmā paricārikāhi saddhiṃ pokkharaniṃ
 otaritvā kīlanti taṃ padumaṃ disvā gahetukāmā¹ hatthaṃ pa-
 sāreti², atha naṃ rājā paduminipannaṃ apanetvā „ahaṃ Kusa-
 rājā“ ti hatthe gaṇhi. Sā tassa mukhaṃ disvā „yakkho maṃ
 5 gaṇhatīti“³ viravitvā tatth' eva visaññitaṃ pattā, ath' assā
 rājā hatthaṃ muñci. Sā saññaṃ paṭilabbhitvā „Kusarājā kira
 maṃ hatthe gaṇhi, iminā c' ahaṃ⁴ hatthisālāyaṃ hatthicca-
 kaṇena assasālāyaṃ ca assacchakaṇakena pahatā, ayaṃ c' eva
 maṃ⁵ hatthissa pacchāsane nisīditvā uppaṇdesi, kim me evaṃ-
 10 virūpena⁶ dummukhena patinā, ahaṃ jīvaṃti aññaṃ patiṃ la-
 bhissāmīti“ cintetvā attanā saddhiṃ āgate amacce pakkosā-
 petvā „mama yānavāhanaṃ sajjaṃ karotha, ajj' eva gamissā-
 mīti“ ā. Te rañño ārocesuṃ. Rājā cintesi: „sace gantuṃ na
 labhissati hadayam assā⁷ phalissati, gacchatu, puna taṃ attano
 15 balena ānessāmīti“⁸. Ath' assā gamanaṃ anujāni. Sā pitu
 nagaram eva agamāsi. M. pi uyyānato nagaraṃ pavisitvā
 alamkatapāsādaṃ abhirūhi. B-aṃ hi sā pubbepatthanāvāsena
 na icchi, so pubbakammavasen' eva⁹ virūpo ahoṣi. — A. kira
 Bārāṇasidvāragāme uparimavithiyā ca heṭṭhimavithiyā ca dve
 20 kulāni vasiṃsu, ekassa kulassa dve puttā ekass' ekā va dhītā
 ahoṣi, dvīsu puttesu B. kaniṭṭho, naṃ kumārikaṃ jeṭṭhassa
 ānesuṃ¹⁰, kaniṭṭho ādārāharaṇe¹¹ bhātu santike yeva vasi.
 Ath' ekadivasam tasmim ghare atirasakapūve paciṃsu, B.
 araññaṃ gato hoti, tassa pūvaṃ ṭhapetvā avasesā¹² bhājetvā
 25 khādiṃsu. Tasmim khaṇe paccekabuddho bhikkhāya ghara-
 dvāraṃ agami¹³, B-assa bhātujāyā¹⁴ „cūlapatino aññaṃ pūvaṃ
 paciṃsāmīti“ taṃ gahetvā paccekabuddhassa adāsi, so pi taṃ
 khaṇaṃ ñeva araññaṇato āgacchi¹⁵, atha naṃ sā ā.: „sāmi
 cittaṃ pasādehi, tava koṭṭhāso paccekabuddhassa dinno“ ti.

¹ Bā vicinītu-. ² C^o Bā -resi. ³ Bā gaṇhīti. ⁴ Bā vāhaṃ. ⁵ Bā ayameva ca
 mayhaṃ. ⁶ Bā evarūpena. ⁷ C^o assa. ⁸ Bā adda cintetvā. ⁹ C^o pubbe-
¹⁰ Bā jeṭṭhakassa adāsiṃsu. ¹¹ so C^o; Bā dārakabhāveṇa. ¹² Bā -so. ¹³ Bā
 agamāsi. ¹⁴ C^o jāyatu. ¹⁵ C^o ag-.

So „tava kotṭhāsaṃ khāditvā mama kotṭhāsaṃ desi, aññaṃ
 kiṃ karissasīti“¹ kuddho gantvā pattato pūvaṃ gaṇhi. Sā
 mātu gharaṃ gantvā navavilīnaṃ campakapupphavaṇṇaṃ sap-
 piṃ āharitvā pattaṃ pūresi², taṃ obhāsaṃ muñci³. Sā taṃ
 disvā patthanaṃ ṭhapesi: „bhante⁴, nibbattanibbattaṭṭhāne me
 sarīraṃ obhāsajātaṃ⁵ hotu, uttamarūpadharā bhaveyyaṃ⁶,
 iminā ca me asappurisena saddhiṃ ekatṭhāne vāso mā ahoṣīti“⁷.
 Iti sā imissā pubbapatthanaṃ⁸ vasena⁹ taṃ na icchi. B. pi
 taṃ pūvaṃ tasmim patte¹⁰ osīdāpetvā patthanaṃ¹¹ ṭhapesi:
 „bhante imaṃ yojanasataṃ¹² vasantim pi ānetvā mama pāda-
 paricārikāṃ kātuṃ samattho bhaveyyaṃ“¹³ ti. Ta. yaṃ¹⁴ so
 kuddho hutvā¹⁵ pūvaṃ gaṇhi tassa pubbakammassa vasena
 virūpo ahoṣi¹⁶. — So Pabhāvatīyā gatāya sokappatto ahoṣi,
 nānākārehi paricaramānāpi naṃ sesitthiyo¹⁷ oloketum¹⁸ pi na
 sakkhimsu, Pabhāvatirahitam assa sakalam pi nivesanaṃ tuc-
 chaṃ viya khāyi. So „idāni Sāgalanagaraṃ pattā bhavissa-
 tīti“¹⁹ paccūsamaye mātu santikaṃ gantvā „amma, ahaṃ Pa-
 bhāvatīm ānessāmi, tumhe r. anusāsathā“²⁰ 'ti²¹ paṭhamaṃ g. ā.:

¹. Idan te raṭṭhaṃ sadhanaṃ sayoggaṃ

sakāyuraṃ sabbakāmūpapannaṃ

idan te rajjaṃ²² anusāsa amma,

gacchāmi²³ ahaṃ yattha piyā Pabhāvatīti. 1.

Ta. sayoggaṃ ti hatthiyoggādisahitaṃ, sakāyuraṃ ti sapañcarājakaku-
 dhabhaṇḍaṃ, anusāsa amma 'ti so kira purisassa r. datvā puna gāṇhanaṃ
 nāma me ayuttan ti pitu vā bhātu vā aniyādetaṃ mātu niyyādetto evaṃ ā.

Sā tassa kathaṃ sutvā „tena hi tāta appamatto bha-
 veyyāsi, mātugāmo nāma asuddhāsāyo²⁴“ ti vatvā nānaggara-
 sabhojanassa²⁵ suvaṇṇakaroṭṭim pūretvā „idaṃ antarāmagge

¹ B^d -ssāmiti. ² B^d -ritvā patte paccekabuddhassa pūresi. ³ B^d mucchi. ⁴
 B^d adde iminā dānapalena. ⁵ C^k B^d -samjātaṃ. ⁶ B^d -yyuṃ, C^k -yya. ⁷ B^d
 adde na. ⁸ B^d sappipa-. ⁹ C^k -nañca. ¹⁰ C^k -te. ¹¹ B^d adde kāraṇaṃ. ¹²
 B^d gaṇtvā. ¹³ B^d adde sā ca taṃ na icchiti. ¹⁴ B^d -cāriyamānā nisinnase-
 sitthiyo. ¹⁵ B^d -kāpetum. ¹⁶ B^d adde vadanto. ¹⁷ B^d raṭṭhaṃ. ¹⁸ B^d apari-
 suddhahadāyo. ¹⁹ B^d -rasaggassa bho-.

bhuñjeyyāsīti“ vatvā uyyojesi. So taṃ ādāya mātaraṃ vanditvā tikkhattuṃ padakkhiṇaṃ katvā „Ivanto puna passissāmīti“ sirigabbhaṃ pavisitvā pañcāvudhaṃ sannayhithā bhattakaroṭiyā saddhiṃ kahāpaṇasahassaṃ pasibbake katvā² Kokanadam³ vīṇaṃ ādāya nagarā nikkhamitvā maggaṃ paṭipajjitvā mahābalo mahāthāmo yāva majjhantikā paṇṇāsajojanāni gantvā bhattaṃ bhuñjitvā sesena divasabhāgena puna paṇṇāsajojanāni gantvā ekāhen' eva yojanasatikāṃ maggaṃ khepetvā sāyaṇhasamaye nahātvā⁴ Sāgalanagaraṃ pāvīsi. Tasmīṃ pavittḥa-

10 matte yeva tassa tejena Pabhāvatī sayanapittḥe saṇṭhātum asakkontī otaritvā bhūmiyaṃ nipajji. B-am pi kilantindriyaṃ vīthiyaṃ gacchantāṃ aññatarā itthī⁵ disvā pakkosāpetvā⁶ nisidāpetvā pāde dhovāpetvā sayanaṃ dāpesi⁷, tasmīṃ niddūpagate bhattaṃ sampādetvā pabodhetvā bhattaṃ bhojesi, so

15 tuṭṭho tassā saddhiṃ karoṭiyā kahāpaṇasahassaṃ adāsi. So pañcāvudhaṃ tatth' eva ṭhapetvā „gantabbatṭhānaṃ⁸ no atthīti“ vatvā vīṇaṃ ādāya hatthisālaṃ gantvā „ajja me idha vasitum detha, gandhabbaṃ vo⁹ karissāmīti“ vatvā hatthigopakehi anuññāto ekamante nipajjitvā¹⁰ paṭippassaddhadaratho utthāya

20 vīṇaṃ muñcitvā „sakalanagaravāsino imaṃ saddaṃ suṇantū“¹¹ ti vīṇaṃ vādento gāyi. Pabhāvatī bhūmiyaṃ nipannā taṃ saddaṃ sutvā¹² „ayaṃ na aññassa vīṇāya“ saddo, nissam-sayaṃ Kusrājā mam' atthāya āgato“ ti aññāsi. Maddarājāpi taṃ saddaṃ sutvā „atīviya madhuraṃ vādeti, sve etaṃ pakko-

25 sāpetvā mama gandhabbaṃ kāressāmīti“ cintesi. B. „na sakkā idha vasamānena Pabhāvatīṃ datṭhuṃ, atṭhānaṃ etaṃ“ ti pāto va nikkhamitvā sāyaṃ¹³ bhuttagehe yeva pātarāsaṃ bhuñjitvā vīṇaṃ ṭhapetvā rājakumbhakārassa santikaṃ gantvā tassa antevāsikabhāvaṃ upagantvā ekadivaseṇ¹⁴ evaṃ gharaṃ mattikāya

¹ Ck passe-. ² hadayamassaphalissati - - - - katvā wanting in C. ³ Bā nudañca. ⁴ Bā patvā. ⁵ Ck itthi, C. Bā itthim. ⁶ Bā adds so kilantatīya nipajjitvā niddaṃ okkamaṃ athassā. ⁷ Bā gandhappa-. ⁸ Bā te gītā. ⁹ Bā adds sokaṃ niddāyitvā. ¹⁰ Bā adds va cintesi. ¹¹ Bā vīṇā. ¹² Bā sayam.

pūretvā „bhājanāni karomi ācariyā“ 'ti vatvā „āma karohīti“
 vutte ekaṃ mattikāpiṇḍam cakke ṭhapetvā cakkam āvijjhi¹,
 sakim āviddham² eva yāva majjhantikā tikkam āgami³ yeva.
 So nānāvannāni khuddakamahantāni bhājanāni katvā Pabhā-
 vatiyā atthāya bhājanam karonto nānārūpāni samutṭhapesi. 5
 B-tānam hi adhippāyā ijjhanti⁴. „Tāni pana rūpāni Pabhā-
 vatī yeva passatū“ 'ti⁵ adhiṭṭhāsi. So sabbabhājanāni sukkhā-
 petvā pacitvā geham pūresi. Kumbhakāro nānābhājanāni ga-
 hetvā kulkulam agamāsi. Rājā disvā „ken' imani katānti“
 pucchi. „Mayā devā“ ti. „Aham tayā akatāni jānāmi, ka- 10
 thehi kenā katānti“. „Antevāsina me devā“ 'ti. „Na te
 antevāsī, ācariyo te so, tassa santike sippam sikkha, ito paṭ-
 ṭhāya ca mama dhītānam bhājanāni karotu, imam c' assa
 sahasam dehīti“ sahasam dāpetvā „imāni khuddakabhājanāni
 mama dhītānam dehīti“ ā. So tāni tāsam santikam haritvā⁶ 15
 „imāni kilanattāya khuddakabhājanānti“ ā. Tā sabbā āga-
 mimsu. Kumbhakāro M-ena Pabhāvatiyā atthāya katabhājanam
 eva tassā adāsi. Sā bhājanam gahetvā tattha attano ca
 ca khujjāya ca rūpam passitvā „imam na aññena kataṃ,
 Kusarājen' eva katan“ ti nātvā kujjhivā „iminā mayham 20
 attho n' atthi, icchantānam dehīti“ ā. Ath' assa bhaginiyo
 kuddabhāvam' nātvā „Kusaraññā katan ti maññasi, na idam
 tena kataṃ, kumbhakārena kataṃ, gaṇhāhi nan“ ti avaha-
 simsu. Sā tena katabhāvam tassā ca āgatabhāvam tāsam na
 kathesi. Kumbhakāro sahasam B-assa datvā „tāta rājā te 25
 tuttho, ito kira paṭṭhāya rājadhītānam bhājanāni kareyyāsi,
 tātāham tāsam harissāmīti“ ā. So „jdhāpi vasantena na sakkā
 Pabhāvatim datthun“ ti tam sahasam tass' eva datvā rāju-
 paṭṭhākassa nalakārassa santikam gantvā tass' antevāsiko
 hutvā Pabhāvatiyā⁷ tālavaṇṇam katvā tatth' eva setacchattam 30

¹ Cks av. „Bd āvijjhi yeva. ² so Cks; Bd ābhami. ⁴ Bd -yo nāma samijjhanti.

⁵ Bd -titi. ⁶ Bd netvā. ⁷ Cks kujjha- for kujjhana-? ⁸ Bd adds atthāya.

āpānabbhūmī ca vattham¹ gahetvā t̥hitam Pabhāvatim cā 'ti
 nānārūpāni dasseti². Naḷakāro tañ ca aññañ ca tena kata-
 bhaṇḍam ādāya rājakulam agamāsi. Rājā disvā „ken' imāni
 katānīti“ pucchitvā purimanayen' eva sahaṣsam datvā „imāni“,
 5 naḷakārabhaṇḍāni mama dhītānam dehīti“ ā. So pi B-ena
 Pabhāvatiyā atthāya katatālavaṇṭam tassā yeva⁴ adāsi, tatrāpi
 rūpāni añño jano na passati, Pabhāvatī pana disvā rañña
 katabhāvaṃ nātvā „gaṇhitukāmā gaṇhantū“ 'ti kuddhā bhūmi-
 yaṃ khipi. Atha naṃ sesā hasimsu. Naḷakāro sahaṣsam
 10 āharitvā B-assa adāsi. So „idam pi mayham avasanaṭṭhānan“
 ti sahaṣsam tass' eva datvā rājamālākārassa santikam gantvā
 antevāsikabhāvaṃ upagantvā nānāvidham mālāvikatiṃ bandhitvā
 Pabhāvatiyā atthāya nānārūpacitraṃ ekaṃ cumbaṭakam akāsi.
 Mālākāro taṃ sabbaṃ ādāya rājakulam agamāsi. Rājā disvā
 15 „ken' imāni ganthitānīti“ pucchi. „Mayā devā“ 'ti. „Aham
 tayāganthitāni jānāmi, kathehi kena ganthitānīti“. „Antevā-
 sinā me devā“ 'ti. „Na so antevāsī, ācariyo te so, tassa
 santike sippam sikkha, ito paṭṭhāya mama dhītānam pupphāni
 ganthatu, imaṃ c' assa sahaṣsam dehīti“ sahaṣsam datvā
 20 „imāni pupphāni mama dhītānam dehīti“ ā. B-ena Pabhāva-
 tiyā atthāya kataṃ mālācumbaṭakam tassā yeva adāsi. Sā
 tatth' eva attano ca rañño ca rūpehi saddhiṃ nānārūpāni
 disvā tena katabhāvaṃ nātvā kujjhitvā bhūmiyaṃ khipi.
 Sesā bhaginiyo taṃ tath' eva avahasimsu⁵. Mālākāro pi sa-
 25 hassam haritvā⁶ B-assa datvā taṃ pavattim ārocesi. So
 „idam pi mayham avasanaṭṭhānan“ ti sahaṣsam tass' eva
 datvā rañño sūdassa santikam gantvā antevāsibhāvaṃ⁷ upa-
 gacchi. Ath' ekadivasam sūdo rañño bhojanavīkatim haranto
 attano atthāya pacitum B-assa aṭṭhimamsam adāsi. So taṃ
 30 tathā sampādesi yathāssa⁸ gandho sakalanagaram avatthari.

¹ B_d vatthum. ² B_d -si. ³ C_{ks} iminā. ⁴ C_{ks} eva. ⁵ C_{ks} apa. B_d avasa-
 himsu. ⁶ B_d āha-. ⁷ B_d -sika-. ⁸ B_d athassu.

Rājā naṃ ghāyitvā „kiṃ no' mahānase aññam pi maṃsaṃ pacasīti“¹ pucchi. „N' atthi deva, api' kho pana me antevāsi-kassa aṭṭhimaṃsaṃ pacanatthāya dinnam, tass' eso' gandho bhavissatīti“². Rājā taṃ' āharāpetvā tato thokaṃ jivhagge ṭhapesi, tāvad eva sattarasaharaṇisahassāni khobhetvā³ phari. 5 Rājā rasatanhāya bajjhivā⁴ sahassaṃ datvā „ito paṭṭhāya tava antevāsinā mamaṃ ca⁵ dhītānaṃ ca me bhattaṃ pacāpetvā tvaṃ mayhaṃ āhara, so manā dhītānaṃ haratū“⁶ 'ti ā. Sūdo gantvā tassārocesi. So taṃ sutvā „idāni me manoratho mat-thahaṃ patto, idān' āhaṃ Pabhāvatim datṭhum labhissāmīti“⁷ 10 tuṭṭho taṃ sahassaṃ tass' eva datvā punadivase bhattaṃ sam-pādetvā rañño bhattachājanāni pesetvā rājadhītānaṃ ca bhattachākaṃ⁸ 10 sayam gahetvā Pabhāvatiyā vasanapāsādaṃ abhirūhi. Sā taṃ kācaṃ ādāya pāsādaṃ abhirūhantaṃ disvā cintesi: „ayam attano ananucchavikaṃ dāsakammakarehi kattabbaṃ 15 karoti“⁹, sace panāhaṃ¹⁰ tuṇhi bhavissāmi 'idāni maṃ esā rocetīti' saññī hutvā katthaci agantvā¹¹ 15 maṃ olokento idh' eva vasissati, idān' eva naṃ akkositvā paribhāsivā muhuttam pi idha vasitum adatvā palāpessāmīti“¹² sā dvāraṃ addhavi-vaṭaṃ katvā ekaṃ hatthaṃ kavāṭe laggetvā ekena aggalaṃ 20 uppiḷetvā dutiyaṃ g. ā.:

2. Anujjubhūtena haraṃ mahantaṃ

divā ca ratto ca nisīthakāle

paṭigaccha tvaṃ khippaṃ¹³ Kusāvatim Kusa¹⁵

na icchāmi¹⁶ dubbannaṃ ahaṃ vasantaṃ ti. 2. 25

T. a.: mahārāja tvaṃ bhattachāro hutvā ujukena cittaṇa yo pi te sīsaṃ bhindeyya tassa p' etaṃ kammaṃ na karosī, anujjukena¹⁷ pana cittaṇa¹⁸ maṃ' atthāya evaṃ¹⁹ taṃ mahantaṃ kācaṃ haranto²⁰ divā ca ratto' ca nisīthakāle

¹ Ck ko, Bđ te. ² Cks -tīti. ³ Bđ adda ca. ⁴ Bđ tassevaso. ⁵ Bđ omit taṃ.

⁶ Bđ khobhantaṃ. ⁷ Cks bandhitvā. ⁸ Bđ mama. ⁹ Bđ māha-. ¹⁰ Ck

-kāvaṃ, Bđ -kājaṃ. ¹¹ Bđ dāsakammaṃ karoti akattabbaṃ kammameva karoti.

¹² Bđ adda katipāhaṃ. ¹³ Ck Bđ āg-. ¹⁴ read: khippaṃ tvaṃ? ¹⁵ Bđ kuse,

Ck -saṃ, Ck -sau. ¹⁶ Ck -ma; read n'. ¹⁷ Ck -ke, Bđ anujjubhūtena. ¹⁸ Ck

citto. ¹⁹ Ck evaṃkaṃ, Bđ etaṃ. ²⁰ Bđ āha-.

mahantaṃ dukkhaṃ anubhavesasi, kiṃ tena anujjubhūtena¹, tvaṃ attano na-
garam Kusāvatiṃ eva paṭigaccha, aññaṃ attanā sadiṣiṃ² atirasapūvasaṇṭhāna-
mukhiṃ yakkhiṃ aggamahesiṃ katvā r. kārehi, na icchāmi dubbaṇṇam
aham vasantaṃ ti aham pana taṃ dubbaṇṇam dussaṇṭhiṃ idha vasantaṃ na
5 icchāmiṭi.

So „Pabhāvatīyā me santikā kathā laddhā“ ti tuṭṭhacitto
tisso gāthā abhāsi:

3. Nāhaṃ gamissāmi ito Kusāvatiṃ,
Pabhāvatī³ vaṇṇapalobhito tava⁴
10 ramāmi Maddassa niketaramme
hitvāna ratṭhaṃ tava dassane rato. 3.
4. Pabhāvatī⁴ vaṇṇapalobhito tava
sammūlharūpo vicarāmi mediniṃ,
disaṃ jānāmi kuto 'mhi āgato,
15 tay' amhi matto migamandalocane. 4.
5. Suvannaṇacīrasane jātarūpasumekhale
sussoṇi tava kāmāhi⁵ nāhaṃ rajjena-m-atthiko ti. 5.

Ta. ramāmiṭi abhīramāmi na ukkaṇṭhāmi, sammūlharūpo ti kilesa-
sammūlho hutvā, tayamhi matto ti tayi matto 'mhi tayā vā matto 'mhi
20 suvaṇṇacīrasane ti suvaṇṇakhacitavattavasane, rajjenamattiko ti
rajjena attiko.

Evam vutte sā cintesi: „aham etaṃ 'vipparisāri bhavissa-
tīti' paribhāsāmi, ayaṃ pana rañjītvā va kathesi, sace kho pana
maṃ 'aham Kusarājā' ti vatvā hatthe gaṇheyya ko naṃ vāreyya
25 koci⁶ no imaṃ kathaṃ suṇeyyā“ 'ti dvāraṃ thaketvā sucīm
datvā⁷ anto⁸ atṭhāsi. So pi bhattakācam āharitvā rājadhītaro
bhojesi. Pabhāvatī „gaccha Kusarājena pakkabhataṃ āharā“
'ti khujjāṃ pesesi. Sā āharitvā „bhuñjā“ 'ti ā. „Nāhaṃ tena
pakkabhataṃ bhuñjāmi, tvaṃ bhuñjitvā attano laddhamivapaṃ
30 gahetvā bhataṃ pacitvā āhara, Kusarañño pana āgatabhāvaṃ
mā kassaci ārocesiṭi“ ā. Khujjā tato paṭṭhāya tassā koṭṭhā-
saṃ āharitvā sayam bhuñjati, attano koṭṭhāsaṃ tassā upaneti⁹.

¹ Ck anubhūtena, C^o anububbhūtena. ² Ck -saṃ. ³ Ck -tiṃ, B^d -ti. ⁴ Ck -ti,
B^d -ti? ⁵ B^d kāmāna. ⁶ Ck koci. ⁷ C^o danto. ⁸ B^o adda gabbhe. ⁹ B^d -si.

Kusarājāpi tato paṭṭhāya taṃ passitum alabhanto cintesi:
 „atthi nu kho Pabbhāvatīyā mayi sineho udāhu n' atthīti, vī-
 maṃsissāmi naṃ“ ti so rājadhītarō bhojētvā bhattakācaṃ ādāya
 nikkhamanto tassā gabbhadvāre pāsādatalaṃ pādehi paharitvā
 bhājanāni ghaṭṭetvā¹ nitthanitvā² visaññī hutvā avakujjo pati. 5
 Sā tassa nitthanitasaddena³ dvāraṃ vivaritvā taṃ bhattakācena
 otthaṭaṃ disvā cintesi: „ayaṃ rājā sakala-Jambudīpe agga-
 rājā maṃ nissāya rattindīyaṃ dukkhaṃ anubhoti, sukhumāla-
 tāya bhattakācena avatthaṭo pati⁴, jīvati nu kho“ ti sā gab-
 bhato nikkhamitvā tassa nāsāvātaṃ upadhāretum gīvaṃ pasā- 10
 retvā mukhaṃ olokesi. So mukhapūraṃ⁵ kheḷaṃ gahetvā⁶
 tassā sarīre pātesi. Sā taṃ paribhāsītva gabbhaṃ pavisitvā
 dvāraṃ addhaviṭaṃ katvā ṭhitā:

6. Abbhū hi tassa bho hoti yo anicchantam icchati,
 akāmaṃ rāja kāmehi akanto kantam⁷ icchāsīti g. ā. 6. 15
 Tattha abbhū ti abhūti avaḍḍhīti⁸ attho.

So paṭibaddhacittatāya akkosiyamāno pi paribhāsiyamāno
 pi vipphaṭṭisāraṃ anuppādetvā va anantaraṃ g. ā.:

7. Akāmaṃ vā sakāmaṃ vā yo naro labhate piyaṃ
 lābham ettha paṃsaṃsāma alābho tattha pāpako ti. 7. 20
 Sāpi tasmaṃ evaṃ kathente pi anosakkitvā thaddhava-
 canaṃ⁹ vatvā palāpetukāmā itaraṃ g. ā.:

8. Pāsāpasāraṃ khaṇasi kaṇikārassa dārunā
 vātaṃ jālena bādhesi¹⁰ yo anicchantam icchāsīti¹¹. 8.
 Ta. kaṇikārassa dārunā ti kaṇikārakattṭhena, bādhesīti¹² bandhasi. 25

Taṃ sutvā rājā ṭisso gāthā abhāsi:

9. Pāsāno nūna te hadaye ohito mudulakkhaṇe,
 yo te sātāṃ na vindāmi tiro janapadaṃ¹³ gato. 9.

¹ Bā vatte-. ² Bā nitthu-. ³ Bā nikkhunitassa sa-. ⁴ Bā seti. ⁵ Ck Bā mukhaṃ-. ⁶ Bā adde khunanti corr. to niṭhunanti. ⁷ Bā akantaṃ kantum. ⁸ Ck avaḍḍhati, Cc aḍḍhīti, Bā abbhutīti avuḍḍhīti. ⁹ Ck thaddhatarāṃ na, Cc thaṇḍatarāṃ naṃ. ¹⁰ Ck bādheti, Bā pādhesi. ¹¹ Ck -tīti. ¹² Cc bhā-, Bā phā-. ¹³ Bā -dā.

10. Yadā mañ bhūkuṭim katvā rājaṇṇa udikkhasi
ālāriko tadā homi rañño Maddassa thūpure. 10.

11. Yadā umhayamānā¹ mañ rājaṇṇa udikkhasi
nālāriko tadā homi rājā homi tadā Kusā² ti. 11.

5 Ta. mudulakkhaṇe ti mudunā itthilakkaṇena samannāgate, yo³ ti yo
aṇṇa tiro raṭṭhaṇ⁴ āgato tava santike vasanto paṭisanthāramattam pi sātaṇ⁵ na
labhāmi so⁶ evaṇ maññāmi: mayi sinehuppattinivāraṇāya⁷ nūna tava haḍaye
pāsāṇo thapito, bhūkuṭim katvā ti kodhena valivisaṇṇa⁸ nalāṭaṇ⁹ katvā,
ālāriko ti bhattakārako, tasmiñ khaṇe aṇṇa¹⁰ Muddarañño antepure bhattakāra-
10 dāso viya homi vadati, umhayamānā¹¹ ti paṭṭhākāraṇa dassetvā hasamānā,
rājā homi tasmiñ khaṇe aṇṇa¹² Kusāvatinaṇṇa r. karento rājā viya homi,
kasmāsi evaṇ pharusā, ito paṭṭhāya mā evarūpaṇa kari bhadda ti.

Sā tassa vacanaṇ sutvā cintesi: „ayaṇ ativiya alliyitvā
katheti¹³, musāvādaṇ katvā upāyena taṇ ito palāpessāmi“ g. ā.:

15 12. Sace hi vacanaṇ saccaṇ nemittānaṇ bhavissati
n' eva me tvaṇ pati assa kāmaṇ chindantu sattadhā ti. 12.

T. a.: mahārāja mayā Kusarājā mayhaṇ pati bhavissati na bhavissati¹⁴
bahunimittapāthakā pucchitā te kāmaṇ kira mañ saddadhā chindantu n' eva
me tvaṇ pati bhavissati vadimsū¹⁵ ti.

20 Taṇ sutvā rājā taṇ paṭibāhanto „bhadda mayāpi attano
raṭṭhe nemittikā¹⁶ pucchitā te 'aññatra siḥassara-Kusarājato
tava pati nāma n' atthi¹⁷ vyākariṇsu, ahaṇ pi attano nāṇa-
mimittena evaṇ evaṇ¹⁸ kathemi¹⁹“ vatvā anantaṇ g. ā.:

25 13. Sace hi vacanaṇ saccaṇ aññesaṇ yadi vā mamaṇ²⁰
na c' eva te²¹ pati atthi añño siḥassarā Kusā ti. 13.

T. a.: yadi hi²² aññesaṇ nemittānaṇ vacanaṇ yadi vā mama vacanaṇ
saccaṇ tava añño pati nāma n' atthi.

Sā tassa vacanaṇ sutvā „na sakkā imaṇ lajjāpetuṇ, pa-
lāyatu vā mā vā kim me iminā“²³ ti dvāraṇ pidhāya attānaṇ
30 na dassesi. So pi kācaṇ gaḥetvā otari. Tato paṭṭhāya taṇ
daṭṭhuṇ na labhi²⁴, bhattakārakakammaṇ karonto ativiya kila-

¹ Ck -naṇ. ² Bā rathā. ³ Bā kām. ⁴ Ck yo. ⁵ Bā -pā. ⁶ Ck valici-.
⁷ Ck -naṇ. ⁸ Bā -si. ⁹ Ck -ati. ¹⁰ Bā -akā. ¹¹ Bā eva. ¹² Bā mama. ¹³
Ck nevamete, Bā na cevate. ¹⁴ Ck omiṇ hi. ¹⁵ Bā labhati.

mati, bhuttapātarāso dārūni phāleti bhājanāni dhovati kācena
 udakaṃ āharati, sayanto ammaṇapitṭhiyaṃ sayati, pāto vuttḥāya
 yāguādīni pacati harati bhojeti, nandirāgaṃ nissāya atidukkhaṃ
 anubhoti. So ekadivasam bhattagehadvārena gacchantim¹
 khujjam disvā pakkosi. Sā Pabbāvatīyā bhayena tassa san- 5
 tikam gantum na visahanti² turitā³ viya gacchati. Atha naṃ
 javena⁴ upagantvā „khujje“ ti ā. Sā nivattitvā tṭhitā „ko
 eso“ ti vatvā „tumahākaṃ saddaṃ na suṇāmiti“ ā. Atha naṃ
 „khujje“ evam pi sāminī⁵ pi te⁶ ativiya thaddhā, ettakaṃ kalam
 tumhākaṃ santike vasantā ārogyasāsanamattam⁷ pi na labhāma⁸, 10
 deyyadhammaṃ pana kiṃ dassatha⁹, tiṭṭhatu tāv' etaṃ api
 me Pabbāvatim mudum katvā dassetuṃ sakkhissasīti¹⁰ ā. Sā
 „sādhū“ ti sampaticchi. Atha naṃ „sace me taṃ dassetuṃ
 sakkhissasi khujjabhāvaṃ te ujukaṃ katvā gīveyyakaṃ dassā-
 miti“ palobhanto pañca gāthā ā.:

14. Nekkham gīvan te kāressaṃ patvā khujje Kusāvatim
 sace maṃ nāganāsūru olokeyya Pabbāvatī. 14.
 15. Nekkham gīvan te kāressaṃ -pe- ālapeyya Pabbāvatī. 15.
 16. Nekkham gīvan te kāressaṃ -pe- umhāpeyya¹⁰ Pabbāvatī. 16.
 17. Nekkham gīvan te kāressaṃ -pe- pamhāpeyya Pabbāvatī. 17. 20
 18. Nekkham gīvan te kāressaṃ patvā khujje Kusāvatim
 sace maṃ nāganāsūru pañhi¹¹ upasamphase ti. 18.

Ta. nekkham gīvante ti tava gīvaṃ sabbasuvannamayaṃ¹² eva kāressā-
 miti attho, nekkham gīvan te karessāmiti¹³ pi pātho, tava gīvāya nekkhassa
 pilandhanaṃ bandhessāmiti¹⁴ a., olokeyyā 'ti sace tava vacanena maṃ Pabbā- 25
 vatī olokeyya sace maṃ tāya¹⁵ olokāpetuṃ sakkhissasīti a., ālapeyyā 'ti ādisu
 pi eso va nayo, ettha pana umhāpeyyā¹⁶ 'ti hasitavasena¹⁷ parihāseyya¹⁸,
 pamhāpeyyā 'ti mahāhasitavasena parihāseyya¹⁹.

¹ Ck -taṃ. ² Bā visahati. ³ Bā turitaturitā. ⁴ Bā vegena. ⁵ Bā -ni, Ck
 sāmiti. ⁶ Bā adde ubho pi. ⁷ Cks -yaṃ sā-. ⁸ so all three MSS. for -mā
 ti? ⁹ so all three MSS. for -thā ti vutte? ¹⁰ Bā ummā-. ¹¹ Bā pañinā.
¹² Bā sabbasuvannamayaṃ. ¹³ Cks kāressāmiti. ¹⁴ Bā piladdhissāmiti. ¹⁵ Bā tassa.
¹⁶ Bā umhā. ¹⁷ Bā māndaha-. ¹⁸ Cks -ha-. ¹⁹ C
 -bhā-.

Sā tassa vacanam sutvā „gacchatha tumhe deva, kati-
pāhena¹ tam tumhākaṃ vase karissāmi, passatha me parakka-
man“ ti vatvā tam karaṇiyam tīretvā Pabhāvatīyā santi-
kaṃ gantvā tassā vasanagabbhaṃ sodhentī viya paharaṇa-
5 yoggaṃ leddukhaṇḍam pi asasetvā antamaso pādukāpi nīharitvā
sakalam² gabbhaṃ sammajjitvā gabbhadvāre ummāraṃ antaraṃ
katvā uccāsanaṃ³ paṇṇāpetvā Pabhāvatīyā ekaṃ nīcāpītha-
kaṃ attharitvā „ehi amma, sīse te ukā vicinissāmiti“ tam
tattha nisidāpetvā attano ūruantare tassā sīsaṃ ṭhapetvā tho-
10 kaṃ kaṇḍuyitvā „aho imissā sīse ukā bahū“ ti sakasīsato ukā
gahetvā tassā ṭhapetvā „passa kittikā te sīse ukā“ ti piya-
kathaṃ kathetvā M-assa guṇakathaṃ kathentī

19. Na hi nūnāyaṃ rājaṇḍitī Kuse sātāṃ pi vindati

ālārike bhate⁴ pose vetanena⁵ anattihike⁶ ti g. ā. 19.

15 T. a.: ekaṃsenāyaṃ⁷ rājaṇḍitī pubbe Kusāvatinagare Kusanarindassa
santike mālāgandhaviḍḍipānavatthālamkārasena⁸ appamattakam pi sātāṃ na
vindati na labhati⁹, tambūlamattam pi¹⁰ etissā¹¹ dinnapubbam na bhavissati.
kīṃkāraṇā: itthiyo nāma ekaṃ divasam pi aṃkaṃ¹² avattharitvā nīpannasāmi-
kamhi¹³ hadayaṃ bhinditum na sakkonti, ayaṃ pana ālārike bhate¹⁴ pose ālāri-
20 kattaṇ ca bhatakattaṇ¹⁵ ca upagata etasmim¹⁶ purise mūlena anattihike¹⁷ ke-
valaṃ imaṃ¹⁸ yeva nissāya r. pahāya āgantvā evaṃ dukkhaṃ anubhavante
paṭisanthāramattam pi na karoti¹⁹, sace pi te²⁰ amma tasmim sineho n' atthi
sakala-Jambudīpe aggarājā maṃ nissāya kilamatitī²¹ tassa kiñcid eva dātum
arahasīti.

25 Sā khujjāya kujjhi²². Atha naṃ khujjā gīvāya gahetvā
anto gabbhe khipitvā²³ bahi hutvā dvāraṃ pidhāya āviñjana-
rajjumhi²⁴ olambantī atthāsī. Pabhāvatī naṃ gahetum asakkonti
dvāramūle ṭhatvā akkosantī itaraṃ g. ā.:

¹ Bā -haccayena. ² Bā -a. ³ Ck uccāsayanam. ⁴ Ck gate. ⁵ Ck vetanena,
Bā vetanena. ⁶ Ck atthike, Bā anattihiko. ⁷ Ck ekāye-, Ck ekāse-. ⁸ Bā -ra-
divasena. ⁹ Ck omī nāl-. ¹⁰ Bā adds tena. ¹¹ Bā etassā. ¹² so Ck. Bā
agāre. ¹³ Ck -kamhi, Bā -kampi. ¹⁴ Ck gate. ¹⁵ Bā bhattaṇ. ¹⁶ Ck
ekasmim. ¹⁷ Ck -ko. ¹⁸ Bā tam. ¹⁹ Bā karoti. ²⁰ Bā omī te. ²¹ Ck
-ati. ²² Ck -itvā, Ck kujjitvā. ²³ Bā adds sayam. ²⁴ Ck āviñjana. Bā āvic-
chana-.

20. Na hi nūnāyaṃ sā¹ khujjā labhati jivhāya chedanāṃ
sunisitena satthena evaṃ dubbhāsitaṃ bhaṇaṃ ti. 20.

Ta. sunisitenā 'ti suṭṭhu nisitena tikhiṇena satthena, evaṃ dubbhā-
sitaṃ ti evaṃ asotabbayuttakaṃ dubbhāsitaṃ bhaṇaṃ ti.

Atha khujjā āviñjanarajjūṃ² gahetvā ʈhitā va „nippuññe“³ 5
dubbinṭe tava rūpaṃ kassa⁴ kiṃ karissati, kiṃ⁵ mayaṃ tava
rūpaṃ khāditvā yāpessāmā⁶ “ti vatvā terasahi gāthāhi B-assa
guṇaṃ pakāsentī khujjāgaḥḥitaṃ nāma gajji:

21. Mā naṃ rūpena pāmesi⁷ ārohena Pabhāvatī,
mahāyaso ti katvāna karassu rucire piyaṃ. 21. 10
22. Mā naṃ rūpena pāmesi⁷ ārohena Pabhāvatī,
mahādhano ti katvāna —pe— 22.
23. Mā — — mahabbalo ti katvāna —pe— 23.
24. Mā — — mahāraṭṭho ti katvāna —pe— 24.
25. Mā — — mahārājā ti katvāna —pe— 25. 15
26. Mā — — sīhassaro ti katvāna —pe— 26.
27. Mā — — vaggussaro ti katvāna —pe— 27.
28. Mā — — bindussaro ti katvāna —pe— 28.
29. Mā — — mañjussaro ti katvāna —pe— 29.
30. Mā — — madhussaro ti katvāna —pe— 30. 20
31. Mā — — satasippo ti katvāna —pe— 31.
32. Mā — — khattiyo⁸ ti pi⁹ katvāna —pe— 32.
33. Mā naṃ rūpena pāmesi ārohena Pabhāvatī,
Kusarājā ti katvāna⁹ karassu rucire piyaṃ ti. 33.

Ta, mā naṃ rūpena pāmesi ārohena Pabhāvatīti are Pabhāvatī 25
mā tvaṃ etaṃ Kusanarindaṃ attano rūpena ārohepariñāhena¹⁰ pamlī¹¹,
māssu¹² evaṃ pamāṇaṃ gaṇhī, mahāyaso ti mahānubbhāvo so ti evaṃ hadaye
katvā rucire piyadassane karassu tassa¹³ piyaṃ, ānubbhāvo yeva hi 'ssa¹⁴ rūpaṃ
ti vadati, esa nayo sabbattha, api ca¹⁵ mahādhano ti mahābhogo, mahab-

¹ Ck omit sā. ² Bā āvēcchana-. ³ Bā nippaṇṇe. ⁴ Bā omit kassa. ⁵ Bā
omits kiṃ. ⁶ Bā pāpasi. ⁷ Ck -yāyo. ⁸ Ck omit pi. ⁹ Ck vatvāna. ¹⁰ Ck
-pariñāha mahā thāma mahārahena, Bā āropena pariñāhena. ¹¹ Ck pameṇi.
¹² Bā pāssa. ¹³ Ck -ssa. ¹⁴ Bā yenamahiṣṣ. ¹⁵ Bā adds mahāyaso ti mahā-
parivāro.

balo ti mahāthāmo¹, mahāratt̃ho ti vipularatt̃ho, mahārājā ti sakala-Jambudīpe aggarājā, sīhassaro ti sīhasaddasamānasaddo, vaggussaro ti līlāyuttasaro², bindussaro ti sampiṇḍitaḡhanassaro, mañjussaro ti sundarassaro, madhussaro ti madhu viya³ yuttassaro⁴, sataṣippo ti paresaṃ
 5 santike asikkhivā attano balen' eva nipphannaanekasatasippo, khattiyo ti Okkākapaveniyaṃ⁵ jātaasambhinnakhattiyo, Kusarājā ti Sakkadattiyakusatīna-samānanāmo rājā, evarūpo hi añño rājā nāma n' atthīti jānitvā etassa piyaṃ karohīti, ettikāhi gāthāhi tassa guṇaṃ kathesi.

Sā tassā vacanaṃ sutvā „khujje ativiya gajjasi, hatthena
 10 pāpuṇantī⁶ sassāmikabhāvaṃ te⁷ jānāpessāmīti⁸“ khujjaṃ tajjesi. Sāpi naṃ „ahaṃ taṃ rakkhamānā pituno te Kusarājassa āgatabhāvaṃ nārocemi⁹, hotu ajja rañño ārocessāmīti¹⁰“ mahan-tena saddena taṃ bhāyāpesi. Sā „kocid eva na suṇeyyā“ 'ti khujjaṃ saññāpesi. B. pi naṃ passituṃ alabhanto sattamāse
 15 dubbhojanena dukkhaseyyāya kilamanto cintesi: „ko me etāya attho, sattamāse pi vasanto etaṃ passituṃ pi na labhāmi, ativiya kakkhaḷā sāhasikā¹¹, gantvā mātāpitara passeṣṣāmīti¹²“. Tasmim̐ khaṇe Sakko āvajjanto tassa ukkaṇṭhitabhāvaṃ ñatvā, rājā sattamāse Pabhāvatim̐ datṭhum pi na labhati, labhana-
 20 kāraṇaṃ assa karissāmīti¹³“ Maddarañño dūte katvā sattannaṃ rājūnaṃ dūte¹⁴ pāhento¹⁵ „Pabhāvatī Kusarājānaṃ¹⁶ chaddetvā āgatā, āgacchantu Pabhāvatim̐¹⁷ gaṇhantū“ 'ti ekekassa visuṃ visuṃ sāsanaṃ pahīni. Te mahāparivārena gantvā nagaraṃ pattā aññaṃaññaṃ āgatakāraṇaṃ na jānanti¹⁸, te „tvam̐
 25 kasmā āgato“ ti pucchitvā taṃ atthaṃ ñatvā kujjhivā „ekaṃ¹⁹ kira dhītaraṃ sattannaṃ dassati, passath' assa anācāraṃ, uppaṇdeti no, gaṇhatha naṃ“ ti „sabbesaṃ²⁰ pi amhākaṃ Pabhāvatim̐ vā detu yuddhaṃ vā“ ti sāsanaṃ pahīnitvā na-garaṃ parivārayimsu. Maddarājā sāsanaṃ sutvā bhittatasito
 30 amacce āmantetvā „kiṃ karomā“ 'ti pucchi. Atha naṃ amaccā

¹ Bā omits mahabbalo - - - . ² Bā -ssaro corr. to -saro. ³ Ck mādhuriya. ⁴ madhu - - - wanting in C. ⁵ Cks -me-. ⁶ so C; Ck -nantī, Bā hatthe mā ve gūnanti. ⁷ Bā taṃ. ⁸ Bā jānāpessāmīti. ⁹ Ck nārocemī, Bā nārocesi. ¹⁰ Bā omits na. ¹¹ Bā adds ti. ¹² Bā -am̐. ¹³ Ck -tā, C -to. ¹⁴ Ck -jā, C -jā corr. to -jaṃ. ¹⁵ Bā omits pa-. ¹⁶ Cks -tā. ¹⁷ Cks etam̐. ¹⁸ Cks sabbe.

„deva satta p' ime¹ Pabhāvatim nissāya āgatā, 'sace na dassasi pākāram bhinditvā nagaram pavisitvā jīvitakkhayaṃ pāpetvā r. gaṇhissāmā' 'ti vadanti, pākāre abhinne yeva tesam Pabhāvatim pesemā"² 'ti vatvā

34. Ete nāgā upatthaddhā sabbe tiṭṭhanti vammitā³,
purā maddanti pākāram ānent' etaṃ Pabhāvatin ti 34.
g. āhaṃsu.

Ta. upatthaddhā ti atitṭṭhaddhā dappitā⁴, ānentetan ti ānentu etaṃ Pabhāvatin ti sāsanāni pahipiṃsu, tasmā yāva⁵ ete nāgā pākāram na maddanti tāva nesāni Pabhāvatim pesehi mahārājā 'ti. 10

Rājā taṃ sutvā „sac' āhaṃ ekassa Pabhāvatim pesessāmi sesā yuddham karissanti, na sakkā ekassa dātum, sakala-Jambudīpe aggarājānaṃ chaḍḍetvā⁶ āgamanassa phalaṃ labhatu', vadhitvā naṃ sattakhaṇḍāni katvā sattannaṃ pesessamīti" vadanto anantaram g. ā.: 15

35. Satta khaṇḍe karitvāna ahaṃ etaṃ Pabhāvatim
khattiyānaṃ padassāmi ye maṃ hantum idhāgatā ti. 35.
Tassa sā kathā sakalanivesane pākāṭa ahosi, paricārikā gantvā „rājā kira taṃ satta khaṇḍāni katvā sattannaṃ rājūnaṃ pesessatīti" Pabhāvatiyā ārocesum. Sā maraṇabhaya- 20
bhītā āsanā vuṭṭhāya bhaginīhi parivutā mātu sirigabbhaṃ agamāsi.

Tam attham pakāseto Satthā āha:

36. Aputṭhahi⁷ rājaputti sāmā koseyyavāsini
assupunṇehi nettehi dāsigaṇapurakkhatā ti. *36. 25

Ta. sāmā ti suvaṇṇavaṇṇā, koseyyavāsiniṭi suvaṇṇakhacitakoseyyanivāsanaṃ.

Sā mātu santikaṃ gantvā mātaram vanditvā parideva-mānā ā.:

¹ Bā satta rājāno pi. ² Bā pesissāmā. ³ Bā -ikā. ⁴ Bā dappitā corr. to gabbitā? ⁵ Bā adds yāva. ⁶ Bā adds āgatā. ⁷ so all three MSS. for labhantu? ⁸ Bā adds khattiyānaṃ. ⁹ Bā āvutṭhahi corr. to av-.

37. Tan nūna kakkūpanisevitaṃ mukhaṃ
ādāsadantātharupaccavekkhitaṃ
subhaṃ sunettaṃ virajaṃ anaṅgaṇaṃ
chuddhaṃ vane ṭhassati khattiyehi. 37.
- 5 38. Te nūna me asite vellitagge
kese mudū candanasāralitte
samākule sīvathikāya majjhe
pādehi gijjhā parikaḍḍhayanti. 38.
39. Tā¹ nūna me² tambanakhā sulomā
10 bāhā mudū candanasāralittā
chinnā vane ujjhitā khattiyehi
gayha vako³ gacchati yenakāmaṃ 39.
40. Te nūna tālūpanibhe alambe
nisevite kāsikacandanena
15 thanesu me lambahīti⁴ sigālo
mātū va putto taruṇo tanūjo. 40.
41. Tan nūna soṇiṃ puthulaṃ sukoṭṭhitaṃ⁵
nisevitaṃ kañcanamekhalāhi⁶
chiinnaṃ vane khattiyehi avatthaṃ
20 gayhā vako⁷ gacchati yenakāmaṃ 41.
42. Soṇā vakā sigālā ca ye c' aññe santi dāṭhino
ajarā nūna hessanti bhakkhayitvā Pabhāvatim. 42.
43. Sace maṃsā⁸ hariyimsu⁹ khattiyā dūragāmino
atṭhīni amma yācitvā anupathe¹⁰ dahātha naṃ¹¹. 43.
- 25 44. Khettāni amma kāretvā kaṇikār' ettha ropaya¹²,
yadā te pupphitā assu¹³ hemantānaṃ himaccaye
sareyyātha mama amma: evaṃvaṇṇā Pabhāvatīti. 44.

Ta kakkūpanisevitaṃ ti sāsapakakkulopakkumattikakakkuttilakku-
haliddikakkū mukhacuppakā¹⁴ ti imehi pañcabi kakkūhi upanisevitaṃ,

¹ C^s tā. ² C^s maṃ. ³ B^d vaṇko. ⁴ so C^s for lambihīti, B^d lambissati?
⁵ B^d -kotitaṃ. ⁶ B^d -fehī. ⁷ B^d dhaṅko. ⁸ C^s B^d -āni. ⁹ C^s hari-, B^d
harisu. ¹⁰ C^s -patṭhe. ¹¹ so C^s for nā = nēni? B^d maṃ. ¹² B^d -ye. ¹³
B^d āsum. ¹⁴ B^d -ke, C^s omīti kakku after loṇa.

ādāsadantātharupaccavekkhitan ti dantamayatharumhi ādāse paccavekkhitaṃ katvā¹ oloketvā maṇḍitaṃ, subhan ti subhamukhaṃ, virajan ti vigatarajaṃ nimmalaṃ, anaṇḍaṇaṃ ti vaṇḍepillakāḍidosarahitaṃ², chuddhaṃ³ ti amma evarūpaṃ mama mukhaṃ addhā idāni khattiyehi chaḍḍitaṃ araṇṇe vane ṭhassatīti paṇḍe, asite ti kālāke, vellitagge ti natagge, sīvathī- 5 kāyā⁴ ti susānamhī, parikaḍḍhayantīti⁵ evarūpe mama kesse manussamaṃsakhāḍakagijjhā pādehi paharitvā nūna parikaḍḍhissanti⁶, gayhā vako⁷ gacchatī yenakāmaṃ ti amma mama evarūpaṃ bāhaṃ nūna vako⁸ gahetvā luṇcitvā khādanto yenakāmaṃ gacchatī, tālūpanibhe ti suvaṇṇatālaphalasadiṣe, kāsikacandanena⁹ ti sukhumacandanena sevite¹⁰ nisevite, thanesu me ti 10 amma mama susāne patitāya evarūpe thane disvā mukhena ḍasitvā tesu me thanesu attano tanujo mātu taruṇaputto viya nūna sigālo lambissatī, soṇin ti kaṭiputhulakaṃ¹¹, sukoṭṭhitaṃ¹² ti gohanukena paharitvā sukoṭṭhitaṃ¹³, avatṭhaṃ ti chaḍḍitaṃ, bhakkhayitvā ti amma ete ettakā nūna mama maṃsaṃ khādītva ajarāmarā bhavissanti¹⁴, hariyimsū¹⁵ ti¹⁶ amma sace 15 khatvā mayi paṭibaddhacittā mama maṃsāni hareyyuṃ atha tumhe aṭṭhāni yācīti anupathe¹⁷ dahātha naṃ¹⁸ jaṃghamaggamahāmaggaṇaṃ¹⁹ antare dāheyyātha²⁰ ti vadatī, khettānīti amma mama jhāpitaṭṭhāne mālāvattṭhūni karevā ettha etesu khettesu kaṇikārarukkhe ropaya, himaccaye ti himapātāṭṭhake phaggumāse²¹, sareyyāthā²² ti tesāṃ pupphānaṃ caṅgo- 20 takam²³ pūretvā urūsu ṭhapetvā mama dhītā Pabhāvatī evaṃvaṇṇā ti sareyyāthā²⁴ ti.

Iti sā maraṇabhayaṭṭajjitā mātu santike vilapi. Madda-
rājāpi pharasuṇ ca gaṇṭhikaṇ²⁵ ca gahetvā „coraghāto²⁶ idh’
eva āgacchatu²⁷” ti āṇāpesi. Tassa āgamaṇaṃ sakalarājagehe 25
pākataṃ²⁸ ahosi. Ath’ assa²⁹ āgatabhāvaṃ sutvā Pabhāvatiyā
mātā³⁰ utṭhāyāsanaṃ sokasamappitā raṇṇo santikaṃ agamāsi.

Tam atthaṃ pakāśento Satthā āha:

45. Tassā mātā udatṭhāsi³¹ khattiyā devavaṇṇini

disvā asiṇ³² ca sūnaṇ³³ ca raṇṇo Maddassa thīpure ti. 45. 30

¹ Bā tattha. ² Bā kaṇḍapi-. ³ Bā su-. ⁴ Bā -kaḍḍhissanti. ⁵ Bā ākaḍḍhi-

⁶ Bā dhaṇko. ⁷ Ck -taṃ, Bā -ta. ⁸ Ck kaṭiphalakaṃ. ⁹ Bā -ṭi-. ¹⁰ Bā

suvaḍḍhi-. ¹¹ Bā -issanti. ¹² Ck hariyimsuci, Ck hariyimsucitī, Bā harisuti.

¹³ Ck -patthe. ¹⁴ Bā mā. ¹⁵ Bā jaṃghamagge jaṃghamagga-. ¹⁶ Bā

paggaṇa-. ¹⁷ Bā suvaṇṇacaṅko-. ¹⁸ Ck -taṇ, Bā bhaṇḍikaṇ. ¹⁹ Bā -ghāṭako.

²⁰ Ck -to. ²¹ Bā sā tassa. ²² Ck -tu. ²³ Ck utṭhāsi. ²⁴ Ck ā-. ²⁵ Ck

sutaṇ, Bā sūniṇ.

Ta. udaṭṭhāsīti¹ āsanā vutthāya rañño santikaṃ gantvā aṭṭhāsī, asīñcā²
'ti antepuramhi alamkatamahātale rañño parato nikkhittam pharasuṃ ca gaṇ-
thikaṃ³ ca dīsvā vilapantī.

46. Iminā nūna asinā⁴ susaññam tanumajjhimam
5 dhītaram Maddo hantvāna khattiyānam padassatīti g. ā. 46.

Ta. asinā ti pharasuṃ sandhāyāha, so hi imasmim thāne asi nāma jāto,
susaññam tanumajjhimam ti suṭṭhu saññātam tanumajjhimam.

Atha nam rājā saññapento āha.⁵ „devi, kiṃ kathesi, tava
dhītā sakala-Jambudīpe aggarājānam virūpo ti chaḍḍetvā gata-
10 magge padavalañje avinatṭhe yeva maccum⁶ nalātenādāya āgatā,
idāni attano rūpan nissāya issāsaphalam⁷ labhatu“⁸ ti. Sā tassa
vacanam sutvā dhītu santikaṃ gantvā vilapantī ā.:

47. Na me akāsi vacanam atthakāmāya puttaki⁹,
sājja⁹ lohitasañchannā gañchisi¹⁰ Yamasādanam¹¹. 47.
15 48. Evam āpajjati poso pāpiyaṃ ca nigacchati (III ³²³/₂₄)
yo ve¹² hitānam vacanam na karoti atthadassinam. 48.
49. Sace tvaṃ ajja vāresi kumāram cārudassanam
Kusena jātam khattiyam suvaṇṇamaṇimekhalam
pūjitā nātisaṃghehi na gañchisi¹³ Yamakkhayam. 49.
20 50. Yatth' assu bheri nadati kuñjaro ca¹⁴ nikuñjati¹⁵
khattiyānam kule bhaddo, kin nu sukhataram tato. 50.
51. Asso ca siṃsati¹⁶ dvāre kumāro c' uparodati
khattiyānam kule bhaddo, kin nu sukhataram tato. 51.
52. Mayūrakoṇḍābhīrude kokilābhīnikuñjite¹⁷ etc. 52.

- 25 Ta. puttakīti¹⁸ fām ālapati, i. v. h.: amma kiṃ idha karissasī¹⁹ sāmī-
kassa santikaṃ gaccha mā rūpamadena gajjīti²⁰ evam yācantiyāpi me vacanam
na²¹ akāsi sā²² ajja lohitasañchannā²³ gañchisi²⁴ Yamasādanam²⁵ maccu-

¹ Ck uṭṭh-, C^o vutth-. ² Cks omit a-. ³ Cks sut-, C^o sun-, B^d su-. ⁴ B^d gaṇḍi-. ⁵ Ck mayinā, C^o masinā. ⁶ Ck -u, C^o macca. ⁷ B^d ādisam-. ⁸ B^d puttiko. ⁹ B^d svājja. ¹⁰ C^o gañjisi, B^d gacchasi. ¹¹ all three MSS. -sā-dhanam. ¹² B^d ge. ¹³ Ck gacchisi, C^o gañjisi, B^d gacchasi. ¹⁴ Cks va. ¹⁵ B^d nikuñj-. ¹⁶ so Ck; C^o siṃsati, B^d sisati; read hīmsati? ¹⁷ B^d -kuñjite. ¹⁸ B^d -iketī. ¹⁹ Ck -ssati, C^o -ssati. ²⁰ B^d majjiti. ²¹ Ck nam, C^o tam. ²² Cks omit sā. ²³ Cks -am. ²⁴ C^o gañjisi, B^d gacchasi. ²⁵ all three MSS. -dha-

bhavanam¹ gamissasīti, pāpiyañcā 'ti ito pāpatarañ ca nigacchati, sace ca
ajja vāresīti amma sace tvañ cittavasam āgantvā Kusanarindam paṭiccalad-
dham attano rūpena sadisañ cārudassanañ kumārañ ārādhayissa², Yamak-
khayan ti evaṃ sante Yamanivesanañ na gaccheyyāsi, tato ti yamhi khatti-
yakule ayañ vibhūti tamhā nānābherisaddena c' eva mattavāraṇakuñcanādena ca
ninnāditā Kusāvatiṛājakulā kim nu kho sukhataṛam disvā idhāgatāsīti a.,
hiṃsatīti³ hessati⁴, kumāro ti susikkhito so gandhabbakumāro⁵, uparo-
datīti nānāturīyañi gahetvā⁶ upahārañ karoti, kokilābhinikuñjite⁷ ti
Kusarājakule sāyapātañ⁸ pavattañ gītavāditūpahārañ paṭippharanti⁹ viya ko-
kilāhi abhinikūjite¹⁰.

10

Iti sā ettikāhi gāthāhi¹¹ taya saddhim sallapitvā „sace ajja
Kusanarindo idha assa ime satta rājāno palāpetvā mama dhī-
tarañ dukkhā mocetvā ādāya gaccheyyā“ 'ti cintetvā

53. Kahan nu sattudamano¹² pararatṭhappamaddano

Kuso soḷārapaṇṇāno¹³, so¹⁴ no dukkhā pamocaye ti g. ā. 53. 15

Tattha soḷārapaṇṇāno¹⁵ ti uḷārapaṇṇo.

Tato Pabhāvatī „mama mātu Kusassa vaṇṇam bhaṇantiyā
mukhañ na-ppahoti, ācikkhissāmi tāv' assā¹⁶ tassa idh' eva
ālārikakammañ katvā vasanabhāvan“ ti cintetvā

54. Idh' eva no¹⁷ sattudamano¹⁸ pararatṭhappamaddano 20

Kuso soḷārapaṇṇāno¹⁹, so no²⁰ sabbe vadhissatīti g. ā. 54.

Ath' assā mātā „ayañ maraṇabhayabhītā vilapatitī²¹“
cintetvā

55. Ummattikā nu bhaṇasi ādu²² bālā va bhāsasi,

Kuso ce²³ āgato assa kim na jānemu tañ mayan ti g. ā. 55. 25

Ta. bālā ti mūhā aññāpā hutvā, kim na jānemu 'ti kena kāraṇena na
jāneyyāma, so hi antarāmagge thito va amhākañ sāsanañ peseyya samussita-
dhaṇassa caturāṅgiñi senā paṇṇāyetha²⁴ tvañ pana maraṇabhayena kathesīti.

¹ Ck -nā, C^o macca-, B^d maccurājānañ bhavanam. ² B^d atarayissasi. ³ so
Cks; B^d sīsatīti corr. to hasīsa-. ⁴ so all three MSS. for hesati? ⁵ Cks -amba-,
B^d -appa-. ⁶ Cks add tā. ⁷ Cks -lāhi-, all three MSS. -kujite. ⁸ Ck sāyana-
pānañ, B^d sāyampātañ. ⁹ C^o -tī; read -tīhi? ¹⁰ Ck B^d -kujite. ¹¹ Cks omit
gā-. ¹² B^d sattumaddano. ¹³ B^d so uḷā-, C^o sālūra-. ¹⁴ B^d yo. ¹⁵ Ck sālūra-,
C^o sālura-. ¹⁶ Ck tāvassa, C^o sāvassa, B^d tassā. ¹⁷ B^d so. ¹⁸ B^d -maddano.
¹⁹ Cks sālā-. ²⁰ B^d yo te. ²¹ Ck vilapanti, C^o vilapatitī. ²² B^d andha. ²³
Cks ca. ²⁴ Cks -petha.

Sā evaṃ vutte „na me mātā saddahati, tassa idhāgantvā sattamāse vasanabhāvaṃ na jānāti¹, dassessāmi na“ ti cintetvā mātaraṃ hatthe gahetvā sīhapañjaraṃ vivaritvā hatthaṃ pasāretvā dassenti:

56. Eso ālāriko poso kumārīpuramantare
dalhaṃ katvāna saṃvelliṃ² kumbhī³ dhovati onato ti g. 56.

Ta. kumārīpuramantare ti tava dhītānaṃ kumārīnaṃ vasanaṭṭhānantare⁴ olokehi, saṃvelliṃ⁵ ti kacchaṃ bandhitvā⁶ kumbhaṃ⁷ dhovati.

- So kira tadā „ajja mama manoratho matthakaṃ pā-
10 punissati, addhā maraṇabhayatajjitā Pabhāvatī mamāgata-
bhāvaṃ⁸ kathessati, bhājanāni dhovitvā paṭisāmessāmīti“ uda-
kaṃ āharitvā bhājanāni dhovituṃ ārabhi. Atha⁹ naṃ mātā
paribhāsanti:

57. Veṇī¹⁰ tvaṃ asi caṇḍālī adū si kulagatthinī¹¹,
15 katham Maddakule jātā dāsaṃ kayirāsī¹² kāmukaṃ ti g. ā. 57.

Ta. veṇīti¹³ tacchikā¹⁴, adū si kulagatthinīti¹⁵ udāhu tvaṃ kuladūsikā, kāmukaṃ ti katham nāma tvaṃ evarūpe kule jātā attano sāmikaṃ dāsaṃ¹⁶ kareyyāsīti.

- Tato Pabhāvatī¹⁷ „mama mātā imassa maṃ nissāya evaṃ-
20 vasanabhāvaṃ na jānāti, maññe“ ti cintetvā itaraṃ g. ā.:

58. N' amhi veṇī¹⁸ na caṇḍālī, na c' amhi kulagatthinī¹⁹,
Okkākaputto bhaddan te tvaṃ nu dāso ti maññasīti. 58.

Ta. Okkākaputto ti amma esa Okkākaputto tvaṃ pana dāso ti maññasi kasuṃ naṃ ahaṃ dāso ti kathessāmīti.

- 25 Idāni 'ssa yasaṃ²⁰ vaṇṇentī āha:

59. Yo brāhmaṇasahassāni sadā bhojeti vīsatiṃ
Okkākaputto bhaddan te tvaṃ nu dāso ti maññasi. 59.

¹ Bā jānāmi. ² Bā -am. ³ all three MSS. -i. ⁴ Bā -ena. ⁵ Bā -an. ⁶ Cks taccham, omitting bandhitvā. ⁷ Bā -bhi. ⁸ Bā main āg-. ⁹ Cks -āds ca. ¹⁰ Ck venū, Cs venī, Bā veṇī. ¹¹ Bā -vaddhinī. ¹² Cks -asi. ¹³ Cks venīti, Bā veṇīti. ¹⁴ Ck -ukā. ¹⁵ Bā -viddhinīti. ¹⁶ Ck dāsikaṃ, Bā dāsaṃ katvā. ¹⁷ Ck -tīti, Cs pabhāti, Bā pabhāvatī. ¹⁸ Cks venī, Bā veṇī. ¹⁹ Bā -viddhinī. ²⁰ Bā saṃ.

60. Yassa nāgasahassāni sadā yojenti vīsatiṃ

Okkākaputto bhaddan te tvaṃ nu dāso ti maññasi. 60.

61. Yassa assasahassāni sadā yojenti vīsatiṃ etc. 61.

62. Yassa rathasahassāni sadā yojenti vīsatiṃ etc. 62.

63. Yassa usabhasahassāni sadā yojenti vīsatiṃ etc.¹ 63.

64. Yassa dhenusahassāni sadā duyhanti² vīsati³ etc. 64.

Evam tāya chahi⁴ gāthāhi M-assa yaso vaṇṇito. Ath' assā⁵ mātā „ayaṃ asaṃbhītā katheti⁶, addhā evam etan“ ti saddahitvā rañño santikaṃ gantvā tam atthaṃ ārocesi. So vegena Pabhāvatīyā santikaṃ āgantvā⁷ „saccaṃ kira amma 10 Kusarājā idhāgato“ ti. „Āma tāta⁸, ajja⁹ sattamāsā¹⁰ tava dhītānaṃ ālārikattaṃ karontassā“ ti. So tassa asaddahanto khujjaṃ pucchitvā yathābhūtaṃ sutvā dhītaraṃ garahanto:

65. Taggha te dukkataṃ¹¹ bāle yaṃ khattiyaṃ mahabbalaṃ nāgaṃ¹² maṇḍūkavaṇṇena 15 na taṃ akkhās' idhāgatan¹³ ti g. ā. 65.

Tattha tagghā 'ti ekaṃse nipāto va¹⁴.

Evam dhītaraṃ garahitvā vegena tassa santikaṃ gantvā katapaṭisanthāro añjalim paggayha attano accayaṃ dassento:

66. Aparādhaṃ mahārāja tvaṃ no khama rathesabha 20 yaṃ taṃ aññāta-vesena na nāsīmā¹⁵ idhāgatan ti g. ā. 66.

Taṃ sutvā M. „sac' āhaṃ pharusāṃ vakkhāmi idh' ev' assa hadayaṃ phalissati, assāsessāmi nan“ ti cintetvā bhā-janantare ṭhito itaraṃ g. ā.:

67. Mādisassa na taṃ channaṃ yo 'haṃ ālāriko bhava, 25 tvaṃ nēva me paṣīdassu, n' atthi te deva dukkatan ti g. ā. 67.

Rājā tassa santikā paṭisanthāraṃ labhitvā pāsādaṃ āru-ya¹⁶ Pabhāvatīṃ pakkositvā khamāpanatthāya pesetum:

¹ this verse is wanting in Bā. ² Bā duhanti. ³ Cks -tiṃ. ⁴ Bā pañcāhi. ⁵ Cks assa. ⁶ Bā -eti. ⁷ Bā gantvā. ⁸ Bā tātāti. ⁹ Bā ajjassa. ¹⁰ Bā -so. ¹¹ Bā -taṃ. ¹² Ck -a, Bā -o. ¹³ Bā -siāg-. ¹⁴ Bā -seneva. ¹⁵ Cks -ha. ¹⁶ Bā abhirūyhitvā.

68. Gaccha bāle khamāpehi Kusarājam mahabbalam,
khamāpito Kusarājā so te dassati jīvitān ti g. ā. 68.

Sā pitu vacanaṃ sutvā bhaginīhi c' eva paricārīkāhi ca parivutā tassa santikaṃ agamāsi. So pi kammakāra-vesena¹
5 ṭhito va tassā attano santikaṃ āgamaṇaṃ nātvā „ajja Pabhā-
vatiyā mānaṃ bhinditvā pādamūle naṃ kalale nipajjāpessāmiti“
sabbhaṃ attanā² ābhataudakaṃ³ chaḍḍetvā khalamaṇḍalamattaṃ
ṭhānaṃ madditvā ekakalalaṃ akāsi. * Sā tassa santikaṃ gantvā
tassa pādesu patitvā kalalapiṭṭhe nipannā taṃ khamāpesi.

10 Tam atthaṃ āvikaronto⁴ Satthā:

69. Pitussa vacanaṃ sutvā devavaṇṇī Pabhāvati
sirasā aggahi pāde Kusarājam mahabbalaṃ ti g. ā. 69. .

Ta. sirasā ti sirasā nipattitvā. Kusarājan ti Kusarājam⁵ pāde aggahe-
si, gahetvā ca pana khamāpentī tisso gāthā ā.:

15 70. Yā imā⁶ ratyā atikkantā imā⁷ deva tayā vinā,
vande te sirasā pāde, mā me⁸ kujjhi rathesabha. 70.

71. Saccaṃ te paṭijānāmi, mahārāja suṇohi me,
na cāpi appiyaṃ tuyhaṃ kareyyāmi ahaṃ puna. 71.

72. Evaṃ ce yācamānāya vacanaṃ me na kāhasi
20 idāni maṃ tato hantvā khattiyānaṃ padassatīti. 72.

Ta. ratyā ti rattiyo, tā imā ti⁹ tā¹⁰ imā sabbāpi tayā vinā va atikkantā,
saccaṃ¹¹ te paṭijānāmiti mahārāja ettakaṃ kālān mayā tava appiyam eva
kataṃ idāni te ahaṃ saccaṃ¹¹ paṭijānāmi, aparaṃ pi suṇohi me¹² ito paṭṭhā-
yāhaṃ pana tuyhaṃ appiyaṃ na karissāmi, evaṃ ce¹³ ti sace evaṃ yācamānāya
25 mama tvaṃ vacanaṃ na karissasīti¹⁴.

Taṃ sutvā rājā „sac' āhaṃ imaṃ 'tvaṃ nēva jānissasīti'
vakkhāmi hadayaṃ assā phalissati assāsessāmi nan“ ti
cintetvā ā.:

73. Evaṃ te yācamānāya kiṃ na kāhāmi te vaco,
30 vikuddho ty-asmi¹⁵ kalyāṇi, mā tvaṃ bhāyi Pabhāvati. 73.

¹ B^d -vasena, C^k kammavegena, C^s kammavesena. ² B^d -no. ³ B^d -taṃ-. ⁴ B^d pakāseṇto. ⁵ B^d -jaṃ corr. to -jassa. ⁶ B^d mā. ⁷ B^d kāmā. ⁸ B^d maṃ.
⁹ C^k nī, C^s tī? B^d kāmā ti in the place of tā imā ti. ¹⁰ C^k ti. ¹¹ C^s sabbhaṃ. ¹² B^d adds ti. ¹³ C^s evaṃ me. ¹⁴ C^k -si. ¹⁵ C^k B^d -smiṃ.

74. Saccam te patijānāmi rājaputti suṇohi me:

na cāpi appiyaṃ tuyhaṃ kareyyāmi ahaṃ puna. 74.

75. Tava kāmāhi¹ sussoṇi bahum dukkhaṃ titikkhissam²

bahū Maddakule³ hantvā nayitum taṃ Pabhāvatīti. 75.

Ta. kiṃ na kāhāmīti kīmkāraṇā tava vacanaṃ na karissāmīti, vi- 5
kuddho tyasmīti⁴ vikuddho nikkopo te asmi, saccam te ti⁵ vikuddhabhāvaṃ
ca idāni appiyaakaraṇaṃ ca ubhayaṃ te idaṃ saccam eva patijānāmi, tava
kāmaṃ ti tava kāmena taṃ icchamāno, titikkhissam ti adhvāsemi, bahūni⁶
Maddarājakulāni⁷ hantvā balakkārena tam netum samatto pi⁸.

So Sakkassa⁹ devaraṇṇo paricārikam¹⁰ viya taṃ attano 10
parivāram disvā khattiyamānaṃ uppādetvā „mayi kira dhara-
māne yeva mama bhariyaṃ aṇṇe¹¹ gahetvā gamissantīti“ siho

viya rājaṅgaṇe vijambhamāno „sakalanagaravāsino me āgata-
bhāvaṃ jānantū“ 'ti vagganto nadanto appoṭhento¹² „idāni te
jivagāhaṃ gahessāmi, rathādayo yojentū“ ti anantaram g. ā.: 15

74. Yojayantu rathe asse nānācitre samāhite,

atha dakkhatha me vegam vidhamentassa sattavo ti. 74.

Ta. nānācitre ti nānālamkāracitre, samāhite ti asse sandhāya vuttaṃ,
susikkhite nibbisevane ti attho, atha dakkhatha me vegan ti atha me
parakkamaṃ passissatha. 20

„Sattūnaṃ gaṇhanam nāma mayhaṃ bhāro, gaccha tvaṃ
nahātvā alamkaritvā pāsādam abhirūha“ 'ti taṃ uyyojesi.
Maddarājāpi 'ssa parihārakaraṇatthaṃ amacce paṇiṇi. Te tassa
mahānasadvāre yeva sāniṃ parikkhipitvā kappake upatṭha-
pesum. So katamassukammo sīsam nahāto sabbālamkārapati- 25

maṇḍito amaccādi-parivuto „pāsādam abhirūhissāmīti“ disā
viloketvā appoṭhesi¹³, olokitolokitaṭṭhānaṃ¹⁴ pakampittha¹⁵.

So „idāni me parakkamaṃ passathā“ 'ti ā.

Tam atthaṃ pakāsento Satthā anantaram g. ā.:

77. Taṃ ca tattha udikkhiṃsu raṇṇo Maddassa thūpure¹⁶

vijambhamānaṃ sīhaṃ va pothentaṃ¹⁷ diguṇaṃ¹⁸ bhūjan ti. 77. 30

¹ C^s kāmāma, C^k kāhāmī. ² C^s titikkhiyaṃ, C^k tidukkhiyaṃ. ³ B^d -laṃ. ⁴
C^k -inti, B^d intī. ⁵ B^d adds ti. ⁶ B^d bahunti. ⁷ B^d -kulaṃ. ⁸ B^d ti. ⁹
B^d atha so sakka. ¹⁰ B^d -vā-. ¹¹ C^k -o. ¹² B^d -ṭento. ¹³ B^d -ṭesi. ¹⁴
C^k sabbalokitaṭṭhāne. ¹⁵ B^d kampitvā. ¹⁶ B^d maddassantepure. ¹⁷ B^d
appoṭe-. ¹⁸ B^d dvi-.

T. a.: tañ ca ta. vijambhantañ appoṭhentañ¹ rañño antepure² vāta-
pānāni vivaritvā itthiyo udikkhimsū 'ti.

Ath³ assa Maddarājā kataānañjakāraṇaṃ alaṃkatavāraṇaṃ
pesesi. So³ samussitasetacchattaṃ hatthikkhandhaṃ āruya
5 „Pabhāvatim ānethā“ 'ti tam pi pacchato nisīdāpetvā catu-
raṅginiyā senāya parivuto pācīnadvārena nikkhamitvā parase-
naṃ oloketvā „ahaṃ Kusarājā, jīvatatthikā“⁴ udarena nipajjantū“
'ti tikkhattuṃ sīhanādaṃ naditvā satṭumathanāṃ⁵ akāsi.

Tam atthaṃ pakāseto Satthā āha :

- 10 78. Hatthikkhandhañ ca āruya āropetvā Pabhāvatim
saṅgāmaṃ otarivāna sīhanādaṃ nadī Kuso. 78.
79. Tassa taṃ nadato sutvā sihassēv' itare migā
khattiyāpi palāyimsu Kusasaddabhayaṭṭhitā⁶. 79.
80. Hatthāruhā⁷ anikatṭhā rathikā pattikārikā
15 aṇṇamaṇṇassa khundanti⁸ Kusasaddabhayaṭṭhitā⁶. 80.
81. Tasmiṃ saṅgāmasīasmaṃ passitvā haṭṭhamānaso⁹
Kusassa rañño devindo adā Verocanaṃ maṇim. 81.
82. So taṃ vijitvā¹⁰ saṅgāmaṃ laddhā Verocanaṃ maṇim
hatthikkhandhagato rājā pāvekkhi Nagaraṃ purāṃ. 82.
20 83. Jīvagāhaṃ gahetvāna bandhitvā sattukhattiye¹¹
sasurass'¹² upanāmesi: ime te deva sattavo. 83.
84. Sabbe va te vasaṃ gatā¹³ amittā vihatā¹⁴ tava,
kāmaṃ karohi te tayā, muñca vā te¹⁵ hanassu vā ti. 84.

- Ta. palāyimsū¹⁶ 'ti satthiṃ paccupaṭṭhāpetuṃ asakkontā vipallatthacittā
25 bhijjimsu, Kusasaddabhayaṭṭhitā⁶ ti Kusarañño saddaṃ nissāya jātena
bhayena upaddutā mūlhaṇṇatā, aṇṇamaṇṇassa khundantī⁸ aṇṇamaṇṇaṃ
chindanti, chindimsū¹⁷ 'ti pi pāṭho, tasmiṃ ti evaṃ B-assa saddasavena' eva¹⁸
bhinne tasmiṃ saṅgāmaṇṇe taṃ M-assa parakkamaṃ passitvā tuṭṭhahadayo
Sakko¹⁹ Verocanaṃ nāma maṇikkhandhaṃ tassa adāsi, Nagaraṃ purāṃ ti
30 Nagarasaṃkhātaṃ purāṃ, bandhitvā ti tesāṃ yeva uttarisāṭakena pacchā-
bāhaṃ bandhitvā, kāmaṃ karohi te tayā ti tvaṃ attano kāmaṃ icchaṃ
rucin karohi, ete hi tayā dāsakatāpi sukata yevā²⁰ 'ti.

¹ Bā appoṭe-. ² Bā anto-. ³ Cks omit so. ⁴ Cks jīvika-. ⁵ Bā -maḍḍanaṃ.
⁶ Bā -yaṭṭhitā, Ck -yamṭhitā. ⁷ Bā -rohā. ⁸ Ck bundan-, Bā chindan-. ⁹ Ck
paṭṭha-, Bā tuṭṭha-. ¹⁰ Ck viditvā, Bā jītvāna. ¹¹ Cks satta. ¹² Cks -ssa. ¹³
Cks vasagataṃ, Bā vasaṃ katvā corr. to vasaṃ gantvā? ¹⁴ Ck vihatā, Bā vigatā.
¹⁵ Cks ne. ¹⁶ Bā vippha-. ¹⁷ Bā bhindisu. ¹⁸ Ck saddaṃvan-, Bā -ṇeneva
saṅgāme. ¹⁹ Cks omit sakko. ²⁰ Bā dāsakatā yevā.

Rājā āha:

85. Tuyh' eva' sattavo ete, na h' ete' mayham sattavo,
tvañ ñeva no mahārājā³, muñca vā te⁴ hanassu vā ti. 85.

Tattha tvaññeva no ti mahārāja tvañ yeva amhākañ issaro.

Evañ vutte M. „kiñ imehi mārītehi, mā nesañ āgamanam 5
niratthakam hotu⁵, Pabhāvatīyā kaniṭṭhā satta Maddarañño
dhītaro atthi tā nesañ dāpessāmīti“ cintetvā:

86. Imā⁶ te dhītaro satta⁷ devakaññāsamā subhā,
dadāhi tesam ekekañ, hontu jāmātaro tavan⁷ ti g. ā. 86.
Atha nañ rājā āha: 10

87. Amhākañ c' eva tāsāñ ca tvañ no sabbesañ issaro,
tvañ ñeva no mahārājā⁸, dehi nesañ yad icchasi. 87.

Ta. tvanno sabbesañ ti mahārāja Kusanarinda kiñ vadasi tvañ etesañ
ca sattannañ rājūnañ mama ca imāsañ ca sabbesañ no issaro, yadicchasi
yadi icchasi yassa vā yañ⁹ icchasi tassa tañ dehīti. 15

So¹⁰ tā sabbāpi alamkārapetvā ekekassa rañño ekekañ adāsi.

Taṃ atthañ pakāseto S. pañca gāthā abhāsi:

88. Ekamekassa ekekañ adā sīhassaro Kuso
khattiyānañ tadā tesam rañño Maddassa dhītaro. 88.
89. Pīṇitā¹¹ tena lābhena tuṭṭhā sīhassare Kuse
sakarattāhāni¹¹ pāyimsu khattiyā satta tāvade. 89. 20
90. Pabhāvatīñ ca ādāya mañim Verocanañ tadā
Kusāvatīñ Kuso rājā agamāsi mahabbalo. 90.
91. Ty-assu ekarathe yantā pavisantā Kusāvatīñ
samānavanṇarūpena n' aññamaññātirocisum¹³. 91. 25
92. Mātā puttana saṃgañchi¹⁴, ubhaya ca jayampatī
samaggā te tadā āsum, phītañ dharaṇim āvasun ti. 92.

Ta. pīṇitā¹⁵ ti santappitā, pāyimsu¹⁶ 'ti idāni appamattā bhaveyyāthā
'ti Kusanarindena ovaditā¹⁶ agamaṃsu, agamañsi¹⁶ katipāhañ vasitvā amhākañ

¹ Ck tuyhevattā. ² Bđ hite. ³ Cś Bđ -ja. ⁴ Cks no. ⁵ Bđ hotūti. ⁶ Cks
ime. ⁷ Bđ tavā. ⁸ all three MSS -ja. ⁹ Ck yasvāyam, Cś sassavāyam, Bđ
yasa yañ dātum tava. ¹⁰ Bđ evañ vutte so. ¹¹ Bđ paṇitā. ¹² Cks sakā-. ¹³
Cś na añ-, Ck Bđ omit n, Bđ aññamaññāñ paṭirocisu. ¹⁴ Cś -ñji, Bđ -cchi.
¹⁵ Ck pīṇita, Cś pīṇā, Bđ paṇitā. ¹⁶ Cks -itvā.

rattham gamissāmīti sasuram āpucchitvā gato, ekarathe yantā ti dve pi ekaratham abhiruya gacchantā, samānavanṇarūpenā 'ti vanṇena ca rūpena ca samānā hutvā na¹ aññamaññātirocisun ti eko ekam nātikkamī², maniratanānubhāvena kira M. abhirūpo ahosi suvanṇavanṇo sobhaggappatto, sam-
 5 gañchīti³ M-assa āgamanam sutvā bahum paṇṇākāram ādāya paccuggamanam katvā samāgañchī⁴, so pi mātārā saddhim yeva nagaram padakkhiṇam katvā alamkatapāsādalaṁ abhirūhi, jayampatitī te pi ubho⁵ jayampatikā samaggā ahesum, tato paṭṭhāya ca pana yāvajīvam samaggā sammodamānā phitaṁ dharaniṁ ajjhāvasiṁsū 'ti.

10 S. i. d. ā. s. p. j. s. (Saccapariyosān ukkaṇṭhitabhikkhu sotāpatti-phale paṭiṭṭhahi): „Tadā mātāpitāro mahārājakulāni ahesum, kaṇiṭṭho Anando, khujjā Khujjuttarā, Pabhāvati Rāhulamātā, parisā Buddha-parisā, Kusarājā aham evā“ 'ti. Kusajātakaṁ.

2. Sona-Nanda-jātaka.

15 Devatā nu sīti. Idam S. j. v. mātiposakabhikkhum ā. k. Vatthum Sāmajātake vatthusadisam. Tadā pana S. „mā bhikkhave imam bhikkhum ujjhāyatha⁶, porāṇakapaṇḍitā sakala-Jambudīpe r. labhamānāpi agahetvā mātāpitāro posimsū⁷“ 'ti vatvā a. ā.:

A. Bārāṇasī Brahnavaddhanam nāma nagaram ahosi. Ta.
 20 Manojō nāma rājā r. kāresi. Ta. aññataro asitikoṭivibhavo brāhmaṇamahāsālo aputtako ahosi, tassa brāhmaṇī ten' eva „bhoti puttam patthehīti“ vuttā⁸ patthesi. Atha B. Brahma-
 lokā cavitvā tassā kucchimhi paṭisandhim gaṇhi, jātassa c' assa Sonakumāro ti nāmaṁ karimsu. Tassa padasāgamana-
 25 kāle añño pi satto Brahmaloḥā cavitvā tassā yeva kucchimim⁹ paṭisandhim gaṇhi, tassa jātassa¹⁰ Nandakumāro ti nāmaṁ karimsu. Tesam uggahitavedānam sabbasippe nipphattim pattā-
 nam¹¹ rūpasampadam disvā brāhmaṇo brāhmaṇim āmantetvā „bhoti puttam Sonakumāram gharabandhanena bandhissāmā“
 30 'ti ā. Sā „sādhū“ 'ti sampatiṇchitvā puttassa tam attham

¹ Bā omits na. ² Bā -isu. ³ C^s -ñjīti, C^k Bā -cchiti. ⁴ C^s -ñji, Bā -cehi.
⁵ C^k ubhayo. ⁶ N-to = Nandapaṇḍito, S-to = Sonapaṇḍito. ⁷ Bā -yittha. ⁸ Bā adds yevā. ⁹ Bā -e. ¹⁰ Bā -imhi. ¹¹ Bā omits jā-. ¹² Bā adds vāyapattānam.

ācikkhi. So „alam amma mayham gharāvāsena, aham hi
 yāvajīvam tumhe paṭijaggitvā tumhākaṃ accayena Himavantam
 pavisitvā pabbajissāmīti“. Sā brāhmaṇassa tam¹ attham āro-
 cesi. Te punappuna khathentāpi² tassa cittaṃ alabhitvā
 Nandakumāraṃ āmantetvā „tāta tena hi tvaṃ kuṭumbaṃ paṭi- 5
 pajjā³“ ‘ti vatvā „nāham bhātarā chaḍḍitakilesaṃ⁴ sīseṇa
 ukkhipāmi, aham pi tumhākaṃ accayena bhātarā va saddhim
 pabbajissāmīti“ vutte „ime evaṃ taruṇāpi⁵ kāme jahanti, ki-
 maṅga⁶ pana mayaṃ sabbe va⁷ pabbajissāmā“ ‘ti cintetvā
 „tātā⁸, kiṃ vo amhākaṃ accayena pabbajjāya⁹, sabbe yeva¹⁰ 10
 pabbajissāmā“ ‘ti rañño ārocetvā sabbaṃ dhaṇaṃ dānamukhe
 vissajjetvā dāsajanaṃ bhujissaṃ katvā nātīnaṃ dātabbayuttakaṃ
 datvā cattāro pi janā Brahmavaddhananagarā nikkhamitvā
 Himavantapadese pañcapadumasañchannaṃ saraṃ nissāya ra-
 maṇīye vanasaṇḍe assamaṃ māpetvā pabbajitvā ta. vasiṃsu. 15
 Ubho pi bhātaro mātāpitāro paṭijaggiṃsu, pāto va tesam danta-
 katṭhaṇ ca mukhadhovanaṇ ca datvā paṇṇasālāṇ ca pariveṇaṇ
 ca sammajjitvā pāṇīyaṃ upaṭṭhāpetvā araṇṇato madhura-
 phalāni āharitvā mātāpitāro khādāpenti uṇhena vā sītena vā
 vārinā¹¹ nahāpenti, jaṭā sodhenti, pādaparikammādīni tesam 20
 karonti. Evaṃ addhāne gate Nandapaṇḍito „mayā ābhata-
 phalāphalān’ eva mātāpitāro khādāpessāmīti¹²“ hiyyo ca para-
 mahā¹³ ca gahitaṭṭhānato yāni vā tāni vā pāto va āharitvā
 mātāpitāro khādāpeti, te tāni khādītva mukhaṃ vikkhāletvā
 uposathikā bhavanti. Sonapaṇḍito pana dūraṃ gantvā ma- 25
 dhurāni supakkāni āharitvā upanāmeti. Atha naṃ te¹⁴ „tāta,
 kaṇiṭṭhena te ābhatāni mayaṃ pāto va khādītva uposathikā
 jātā, idāni no attho n’ atthīti“ vadanti, iti tassa phalāphalāni
 paribhogam na labhanti vinassanti, punadivasādīsu¹⁵ pi tath’

¹ Bā etam. ² Bā kathetvāpi. ³ Bā -āhi. ⁴ Ck -kilem, Bā -kheḷam. ⁵ Bā
 -vi, Ck sa omīti pi. ⁶ Bā -am. ⁷ Bā yeva. ⁸ Bā -a. ⁹ Bā adds idāneva. ¹⁰
 Ck -saheva, Cā saheva. ¹¹ Bā pāṇiyena. ¹² Ck -mi, Bā -mitti pūrato gantvā.
¹³ so Ck; Bā parabhito, Cā bhīyyo ca paramato? ¹⁴ Bā omits te. ¹⁵ Bā -sesu.

- evā 'ti, evaṃ so pañcaabhiññatāya¹ dūraṃ gantvāpi² āharati,
 te puna³ na khādanti. Atha M. cintesi: „mātāpitāro me su-
 khumalā, Nando ca yāni vā⁴ tāni va apakkaduppakkāni⁵ phalā-
 phalāni āharitvā khādāpeti, evaṃ sante ime na⁶ ciraṃ pa-
 5 vattissanti, vāremi⁷ nan“ ti, atha naṃ āmantetvā „Nanda ito
 paṭṭhāya phalāphalaṃ āharitvā mamāgamaṇaṃ patimānehi,
 ubho ekato va khādāpessāmā“ 'ti ā. So evaṃ vutte pi attano
 va puññaṃ⁸ paccāsiṃsanto na tassa vacanaṃ akāsi. M.
 „Nando mama vacanaṃ akaranto ayuttaṃ karoti, paṇapessāmi“
 10 nan“ ti, tato „ekato va mātāpitāro paṭijaggissāmi“⁹ cin-
 tetvā „Nanda, tvaṃ anovādako, paṇḍitānaṃ vacanaṃ na ka-
 rosi, ahaṃ jeṭṭho, mātāpitāro mamam eva¹⁰ bhārā¹¹, ahaṃ eva
 ne paṭijaggissāmi, tvaṃ idha vasitum na lacchasi, aññattha
 yāhīti“ tassa accharaṃ pahari. So tena paṇāmito¹² tassa
 15 santike ṭhātum asakkonto taṃ vanditvā mātāpitāro upasaṃ-
 kamitvā taṃ atthaṃ ārocetvā attano paṇṇasālaṃ pavisitvā
 kaṣiṇaṃ oloketvā taṃ divasaṃ eva pañcābhiññā¹⁴ attha samā-
 pattiyo nibbattetvā cintesi: „ahaṃ Sinerupādato ratanavālikam
 āharitvā mama bhātu paṇṇasālapariveṇe okiritvā bhātaraṃ
 20 khamāpetum pahomi, evaṃ pana na sobhissati Anotattodakaṃ¹⁵
 āharitvā khamāpessāmi, evaṃ pi na sobhissati sace me
 bhātā¹⁶ devatānaṃ vasena (add na?) khaṃeyya¹⁷ cattāro ma-
 hārājāno Sakkaṃ ca ānetvā¹⁸ khamāpeyyaṃ, evaṃ pi me¹⁹
 na sobhissati sakala-Jambudīpe Manojaṃ aggarājānaṃ ādim
 25 katvā rājāno ānetvā khamāpessāmi, evaṃ sante mama bhātu
 guṇo sakala-Jambudīpaṃ²⁰ avattharitvā gamissati, candasuriyo
 viya paññāyissatīti“ so tāvad eva iddhiyā gantvā Brahma-
 vaddhananagare tassa rañño nivesanadvāre otaritvā²¹ „eko

¹ Bā -ātāya. ² Bā gantvā patitā. ³ Cks pana. ⁴ Bā omits vā. ⁵ Ck Bā -dupa-
 Cs omits aduppakk. ⁶ Ck va. ⁷ Bā vāressāmi. ⁸ Cks -ā. ⁹ so Ck; Cs paṇā-
 Bā palā-, read paṇāmessāmi? ¹⁰ Cks -ssanti. ¹¹ Bā me va. ¹² Bā -o. ¹³ so
 Cs; Ck paṇāmite, Bā palāpito. ¹⁴ Bā -āyo. ¹⁵ Bā anotattato uda-. ¹⁶ Bā
 bhātaraṃ. ¹⁷ Bā khamāpeyyaṃ. ¹⁸ Bā āharitvā. ¹⁹ so Cks for ce? Bā omits
 me. ²⁰ Bā -pe. ²¹ Bā adds ṭhito.

kira vo tāpaso datṭhukāmo“ ti rañño ārocāpesi. Rājā „kim
 pabbajitassa mayā diṭṭhena, āhāratthāya āgato bhavissatīti“
 bhattaṃ¹ paṇiṇi, ʾhattaṃ na icchi, taṇḍulaṃ paṇiṇi², vatthāni
 paṇiṇi³, mūle⁴ paṇiṇi, mūlaṃ⁵ na icchi, atha tassa santike
 dūtaṃ pesesi⁶, „kimatthaṃ kirāgato sīti“⁷ so dūtena puṭṭho⁸
 „rājānaṃ upatṭhāhituṃ āgato 'mhīti“ ā., rājā⁹ sutvā „bahū
 mama upatṭhākā, attano tāpasadhammaṃ¹⁰ karotū“ 'ti pāhesi¹¹,
 so taṃ sutvā „ahaṃ tumhākaṃ rañño attano balena sakala-
 Jambudīpe r. gahetvā dassāmīti“ ā., taṃ sutvā rājā cintesi:
 „pabbajitā nama paṇḍitā, kañci¹² upāyaṃ jānissatīti“ taṃ¹³
 pakkosāpetvā āsanaṃ dāpetvā vanditvā „bhante tumhe kira
 mayhaṃ sakala-Jambudīpe r. gahetvā dassathā“ 'ti pucchi¹⁴.
 „Āma mahārājā“ 'ti. „Kathaṃ gaṇhissathā“ 'ti. „Mahā-
 rāja antamaso khuddamakkhihāya pivanamattam pi lohitaṃ
 kassaci anuppādetvā tava dhanacchedanaṃ¹⁵ akatvā attano¹⁶
 iddhiyā va gahetvā dassāmi¹⁷, kevalaṃ papañcaṃ akatvā ajj'
 eva nikkhamituṃ vaṭṭatīti“. So tassa¹⁸ saddahitvā senāṅga-
 parivuto nikkhami, sace senāya uṇhaṃ hoti N-to attano iddhiyā
 chāyaṃ katvā sītaṃ karoti, deve vassante senāya upari vassi-
 tuṃ na deti, uṇhaṃ vātaṃ¹⁹ nivāreti²⁰, magge khāṇukaṇṭa-²¹
 kādayo sabbaparissaye antaradhāpeti, maggaṃ kaṣiṇamaṇḍalaṃ
 viya samaṃ²² katvā sayāṃ ākāse cammaṃ²³ pattharitvā pallaṃ-
 kena nisinno senāya purato²⁴ gacchati. Evaṃ senaṃ ādāya
 paṭhamāṃ Kosalaratṭhaṃ gantvā nagarassa avidūre khandhā-
 vāraṃ nivesetvā²⁵ „yuddhaṃ vā no detu, vase vā vattatū“²⁶
 'ti²⁷ Kosalarañño dūtaṃ pāhesi, so kujjhivā²⁸ „kim ahaṃ na
 rājā ti, yuddhaṃ dammīti“ senaṃ purakkhatvā²⁹ nikkhami³⁰,
 rājā ti, yuddhaṃ dammīti“ senaṃ purakkhatvā³¹ nikkhami³²,
 rājā ti, yuddhaṃ dammīti“ senaṃ purakkhatvā³³ nikkhami³⁴,

¹ Bā so bha-. ² Bā adds t. na icchi. ³ Bā adds v. na icchi. ⁴ Bā taṇḍulaṃ.

⁵ Bā paṇiṇi. ⁶ Cks omitt sī. ⁷ Bā adds taṃ. ⁸ Bā tāpasassa kammaṃ. ⁹

Bā pesesi. ¹⁰ Bā ki-. ¹¹ Bā pucchanti. ¹² Bā -cchedaṃ. ¹³ Bā adds api

ca. ¹⁴ Bā adds vacanaṃ. ¹⁵ Cs vā na, Bā sītaṃ vā uṇhaṃ vā. ¹⁶ Bā vāreti.

¹⁷ Cks visamasamaṃ. ¹⁸ Bā campakhaṇḍaṃ. ¹⁹ Bā parivutō. ²⁰ Bā nivā-.

²¹ Bā detuṃ setacchattaṃ vā no detuṃ ki. ²² Bā adds āha. ²³ Bā rūpakkhī-

tvā. ²⁴ Bā . itvā.

- dve senā yujjhitum¹ ārabhiṃsu, N-to dvinnam pi antare attanā² nisinnam ajinacammaṃ³ mahantaṃ katvā pasāretvā dvīhi pi senāhi khittasare cammen⁴ eva sampaticchi, ekasenāya pi koci kaṇḍena viddho nāma n' atthi, hatthagatānaṃ pana kaṇḍānaṃ
- 5 khayena dve pi senā nirupāyā⁵ atthāṃsu. N-to pi⁶ „mā bhāyi mahārāja“ 'ti assāsetvā Kosalassa santikaṃ gantvā „mahārāja mā bhāyi, n' atthi te paripantho, tava r. tav' eva bhavissati, kevalaṃ Manojarañño vasavattī⁷ bohitī“ ā. So tassa vacanaṃ⁸ saddahitvā „sādhū“ 'ti sampaticchi, atha naṃ Mano-
- 10 jassa santikaṃ netvā⁹ „mahārāja, Kosalarājā te vase vattati, imassa r. imass' eva hotū“ 'ti, so¹⁰ „sādhū“ 'ti sampaticchitvā taṃ attano vase vattetvā dve senā ādāya Aṅgaratthāṃ gantvā Aṅgañ¹¹ ca gahetvā Magadharatthe Magadhan ti eten' upāyena sakala-Jambudīpe rājāno attano vase vattetvā tehi parivuto
- 15 Brahmavaddhananagaram eva gato, r. gaṇhanto paṇ' esaṃ¹² sattannaṃ saṃvaccharānaṃ upari sattadivasādhikehi sattamāsehi gaṇhi, so ekekarājadhānito nānappakāraṃ khajjabhojjaṃ āharāpetvā ekasataṃ rājāno gahetvā tehi saddhiṃ sattāhaṃ mahāpānaṃ pivi. N-to „yāva rājā sattāhaṃ issariyasukhaṃ anu-
- 20 bhoti tāv' assa attānaṃ na dassessāmiti¹³“ Uttarakurumhi piṇḍāya caritvā Himavati¹⁴ Kañcanaguhadvāre sattāhaṃ vasi. Manojo pi sattame divase¹⁵ attano mahantaṃ sirivibhavaṃ oloketvā „ayaṃ yaso na¹⁶ mayhaṃ mātāpitūhi na¹⁷ aññehi dinno, Nandatāpasam¹⁸ nissāya uppanno, taṃ kho pana me
- 25 apassantassa ajja, sattamo divaso, kahaṃ nu kho me yasadāyako sahāyo“ ti N-taṃ sari. So tassa anussaraṇabhāvaṃ ñatvā āgantvā purato ākāse atthāsi. So cintesi: „ahaṃ imassa tāpasassa devabhāvaṃ vā manussabhāvaṃ vā na jānāmi, sace

¹ B^d yujhi-, C^s yuddhi-. ² B^d -no. ³ C^k asina-, B^d ajinna-. ⁴ C^s nirupāyā corr. to -pāyā, B^d nirupassāhā, C^k nirupāya. ⁵ C^s adds manojam, B^d manojassa santike gantvā. ⁶ C^s -i, B^d vasevatti. ⁷ B^d omits va-. ⁸ B^d -ke ānetvā. ⁹ C^k te, C^s omits so. ¹⁰ C^k ahañ, C^s agañ, B^d aṅgaratthāṃ, omitting ca. ¹¹ B^d panase. ¹² B^d dassāmiti. ¹³ B^d -vante. ¹⁴ B^d -ena, C^s -ena corr. to -e. ¹⁵ B^d omits na. ¹⁶ C^s naṃ. ¹⁷ B^d nanda tassa puññaṃ.

hi esa manusso sakala-Jambudīpe r. etass' eva dassāmi, atha devo ce hoti¹ devatāsakkāram assa² karissāmīti³ so taṃ vīmaṃsanto paṭhamāṃ g. ā.:

1. Devatā nu si gandhabbo adu Sakko purindado
manussabhūto iddhinā, kathaṃ jānemu taṃ mayan ti. 93. 5
So tassa vacanaṃ sutvā sabhāvam eva kathento duttiyam g. ā.:

2. N' amhi devo na gandhabbo na pi Sakko purindado,
manussabhūto idhimā, evaṃ jānāhi Bhāratā³ 'ti. 94.

Tattha Bhāratā⁴ 'ti ratṭhabhāradhāritāya naṃ⁵ evaṃ ālapi. 10

Taṃ sutvā rajā „manussabhūto kirāyaṃ, mayhaṃ evaṃ bahūpakāro, mahantena yasena taṃ santappessāmīti⁶“ cintetvā ā.

3. Katarūpam idaṃ bhotā⁶ veyyāvaccam anappakam:
devamhi vassamānamhi anvāvassam⁷ bhavam akā. 95. 15
4. "Tato vātātāpe ghore sītacchāyaṃ bhavam akā,
tato amittamajjhesu suratānam⁸ bhavam akā. 96.
5. Tato phītāni⁹ ratṭhāni vasino te bhavam akā,
tato ekasataṃ khatte anuyutte¹⁰ bhavam akā. 97.
6. Patit' assu mayaṃ bhoto, vara taṃ¹¹ bhañ ñam¹² icchasi, 30
hatthiyānam assaratham nāriyo ca alaṃkatā
nivesanāni rammāni mayaṃ bhoto dadāmase. 98.
7. Atha [vā] Añge vā Magadhe [vā]¹³ mayaṃ bhoto dadāmase.
atha vā Assakāvantiṃ¹⁴ sumanā damma te mayaṃ. 99.
8. Upaddham vāpi rajassa mayaṃ bhoto dadāmase 25
sace te attho rajjena, anusāsa yad icchasīti. 100.

Ta. katarūpamidan ti katajānīyam¹⁵ katasabhāvam, veyyāvaccan ti kāyaveyyāvatikakammam¹⁶, anvāvassan¹⁷ ti anuvassam, yathā devo na

¹ ce hoti wanting in Cks. ² Cks -ā. ³ Ck Bđ -thā, C -tā corr. to -thā. ⁴ all three MSS. -thā. ⁵ Bđ -radhāratāyanam. ⁶ Bđ -to. ⁷ Bđ anovassam. ⁸ so Bđ; Cks -majjhesaratānam. ⁹ Ck pi-, C Bđ phi-. ¹⁰ Bđ -yaute. ¹¹ Cks cara tā. ¹² Cks haññam, Bđ bhuñjam. ¹³ in Bđ corr. to atha aṅge vā magadhe. ¹⁴ C -vanti, Bđ kassakāvanti. ¹⁵ Bđ omits ka-. ¹⁶ C kāyāvatika-, Bđ kāya-veyyāvatikammam. ¹⁷ Bđ anovassan.

vassati tathā katan ti a., sīracchāyan ti sātalacchāyam, vasiṇo te ti te ratthavasino amhākaṃ vasavattino¹, khatte² ti khattiye, atthakathāyaṃ pana ayam eva vā pāṭho, patitassu mayan ti tuṭṭhā mayam, vara taṃ bhañña-micchasi³ bhā ti⁴ ratanass' etam nāmaṃ, varan te dadāmi yaṃ ratanaṃ
 5 icchasi taṃ varehīti⁵ a., hatthiyānan ti ādhi sarūpato taṃ ratanaṃ dasseti, Assakāvanti⁶ ti Assakarattham vā⁷ Avantirattham vā⁸, rajjena 'ti sace hi sakalena Jambudīparajjena attho taṃ pi te datvā ahaṃ phalakāyudhahattho⁹ tumbhākaṃ rathassa purato dhāvissāmi¹⁰ dipeti, yadicchasi¹¹ etesu mayā vuttappakāresu yaṃ icchasi taṃ anusāsa ānāpehi.

10 Taṃ sutvā N-to attano adhippāyaṃ āvikaronto ā.:
 9. Na me attho hi¹⁰ rajjena nagarena dhanena vā,
 attho pi janapadena attho mayhaṃ na vijjatīti. 101.
 „Sace tava mayi sineho atthi¹¹ ekaṃ me vacanaṃ karo-hīti“ vatvā:

15 10. Bhoto ca¹² ratthe vijite araṇṇe atthi assamo,
 pitā mayhaṃ janettī ca ubho sammanti assame. 102.
 11. Tes' āhaṃ pubbacariyesu puññaṃ na labhāmi kātave,
 bhavantaṃ ajjhācāraṃ¹³ katvā
 Sonam yācāmu¹⁴ samvaran ti. 103.

20 Ta. ratthe ti rajje, vijite ti ānāpavattitthāne, assamo ti Himavanta-raṇṇe eko assamo atthi, sammantīti tasmiṃ assame vassanti, tesāhan ti tesu ahaṃ, kātave ti vattapaṭivattaphalāharanasaṃkhatāṃ puññaṃ kātun na labhāmi, bhātā me S-to nāma maṃ' ekasmiṃ aparādhe mā idha vasīti maṃ papāmesi¹⁵, ajjhācāraṃ¹³ ti¹⁶ te mayam bhavantaṃ adhiācāraṃ parisaṃ¹⁷
 25 parivāraṃ katvā S-taṃ samvaran yācemu, āyatini¹⁸ yācāma 'ti a., yācemu samvaran¹⁹ ti pi pāṭho, mayam tayā saddhimi Sonam yāceyyāma khamāpeyyāma, imam varam tava santikā gaṇhāmi²⁰ a.

Atha naṃ rājā āha:

12. Karomi te taṃ vacanaṃ yaṃ maṃ bhaṇasi brāhmaṇa,
 30 etaṃ ca kho no akkhāhi kīvanto bhontu yācakā ti. 104.

¹ Cks -tti, Cs -tta. ² Cks kkhette, Bā khatye. ³ Bā bhuñjam-. ⁴ Ck bhātītibhā, Cs bhāsītībhā corr. to bhātītibhā, Bā omits bhāti. ⁵ Bā vade. ⁶ Ck -vantītan, Bā -vantī. ⁷ Ck va. ⁸ Ck omits avanti-. ⁹ Cks -tthehi. ¹⁰ Cs bhi, Bā pi. ¹¹ Cks attho. ¹² Bā tava. ¹³ Bā ajjhāvar-. ¹⁴ Bā yācemu. ¹⁵ Bā palāpesi. ¹⁶ Bā adds avivaran. ¹⁷ Ck pharisa, Bā sa. ¹⁸ Bā -tisamvaran. ¹⁹ Ck syevaran.

Ta. karomīti ahañ sakala-Jambudīpe r. dadamāno ettakañ kiñ na karissāmi, karomīti vadati, kīvanto ti kittakā.

Nandapaṇḍito āha:

13. Parosatañ jānapadā mahāsālā ca brāhmaṇā
ime ca khattiyā sabbe abhijātā yasassino 5
bhavañ ca rājā Manojō alaṃ hessanti yācakā ti. 105.

Ta. jānapadā ti gahapati¹, mahāsālā ca brāhmaṇā ti sārappattā brāhmaṇā ca parosatā yeva, alaṃ hessantīti antāpariyantā² bhavissanti, yācakā ti mam' atthāya S-tassa khamāpakā.

Atha rājā āha: 10

14. Hatthī asse ca yojentu rathaṃ sannayha nañ rathī³,
ābandhanāni gaṇhātha pādās' ussārayaṃ dhaje,
assaman taṃ gamissāmi yattha sammati Kosiyo ti. 106.

Ta. yojentū 'ti hatthārohā hatthī assārohā ca asse kappentu, rathaṃ sannayhanaṃ rathīti⁴ samma rathika⁵ tvam pi rathaṃ sannayha⁶, 15
ābandhanānīti hatthiassarathesu ābandhitabbāni bhaṇḍakāni gaṇhatha, pādā-
sussārayaṃ dhaje ti rathe ṭhapitadhaje⁷ ussārayantu ussāpentu, Kosiyo
ti yasmīn assame Kosiyaḡotto vasaṭīti vadati.

15. Tato ca rājā pāyāsi senāya caturaṅginī,
agamā⁸ assamañ rammañ yattha sammati Kosiyo ti 107. 20
ayaṃ abhisambuddhagāthā.

Ta. tato cā 'ti bhikkhave evaṃ vatvā tato so rājā ekasatañ⁹ khattiye
gahetvā mahatīyā senāya parivuto N-taṃ purato katvā nagarā nikkhami, ca-
turaṅginīti caturaṅginīyā¹⁰ agamāsi¹¹, antarāmagge vattamāno pi avassa-
gāmitāya evaṃ vutto, catuvīsatiakkbhoḡiṇisaṃkkena¹² balakāyena saddhiṃ 25
maggapaṭipannassa tassa N-to¹³ iddhānubhāvena aṭṭhasabhavittathataṃ maggaṃ
samañ māpetvā ākāse cammañ pattharitvā ta. pallaṃkena nisīditvā senāya pari-
vuto alaṃkatahatthikkhandhe nisīditvā gacchantena¹⁴, raññā saddhiṃ dhamma-
yuttakaṃ kathento sītuphādīparissaye¹⁵ haranto¹⁶ agamāsi.

Ath' assa assamañ pāpuṇanadivase S-to „mama kaniṭṭha- 30
ṭhassa atirekasattadivasādhikāni¹⁷ sattamāsādhikāni¹⁸ satta-

¹ all three MSS. -i. ² so Cks; Bđ pariyattā, omitting antā. ³ Cks rathī, Bđ rathaṃ saṇḡhañyasārathī. ⁴ Bđ rathaṃ saṇḡhañ sārathīti. ⁵ Cks rathikā, Bđ sārathī. ⁶ Bđ saṇḡhayittha. ⁷ Cks ṭhapitadhajapādesudhaje. ⁸ Ck aggamā, Bđ āgamā. ⁹ Bđ -te, Ck -ta. ¹⁰ Bđ -giyā senāya. ¹¹ Bđ āgamāti. ¹² Bđ -sañ-khātena. ¹³ Bđ -tassa. ¹⁴ Cks -te. ¹⁵ Bđ sītup-. ¹⁶ Bđ vārento. ¹⁷ Cks -sattamāsādhī-. ¹⁸ Cks satta ca divasāni.

vassāni nikkhantassā“ ‘ti āvajjitvā „kahan nu kho so etarahīti“ dibbena cakkhunā olokeno „catuvisatiakkhohiniparivārena¹ ekasataṃ rājāno gahetvā maṃ yeva khamāpetuṃ āgacchatīti“ disvā cintesi: „imehi rājūhi c’ eva parisāhi²“ ca
 5 mama kaniṭṭhassa bahūni pāṭihāriyāni diṭṭhāni, mamānubhāvaṃ ajānitvā ayaṃ kūṭajaṭilo attano pamāṇaṃ na jānāti, amhākaṃ ayyena saddhiṃ payojetīti maṃ vambhetvā³ kathento avīci-parāyanā bhavēyyuṃ, iddhipāṭihāriyaṃ nesaṃ dassessāmīti“
 so caturaṅgulamattena aṃsaṃ⁴ asaṃphusaṃtaṃ ākāse kācaṃ
 10 ṭhapetvā Anotattodakaṃ⁵ āharitum rañño avidūre ākāseṇa pāyāsi. N-to pana taṃ āgacchantāṃ disvā attānaṃ dassetuṃ avisahanto nisinnatṭhāne yeva antarādhāya⁶ palāyitvā Himavantaṃ pāvīsi. Manojarājā pana naṃ ramaṇīyena isivesena⁷ tathā āgacchantāṃ disvā:

- 15 16. Kassa kādambayo⁸ kāco vehāsaṃ caturaṅgulaṃ
 aṃsaṃ asaṃphusaṃ eti udahārassa gacchato ti g. ā. 108.

Ta. kādambako⁸ ti kadambarukkhamayo, asaṃphusaṃ⁹ etīti aṃsaṃ¹⁰ asaṃphusanto sayam eva gacchati, udahārassā ‘ti udakaṃ āharitum āgacchantassa esa¹¹ kāco evaṃ eti, ko nāma tvaṃ kuto vāgacchasi.

- 20 Evam vutte Mahāsatto gāthadvayam āha:
 17. Ahaṃ Sono mahārāja tāpaso sahitaṃvato¹²,
 bharāmi mātāpitaro rattindivam atandito. 109.
 18. Vane¹³ phalaṃ ca mūlaṃ ca āharitvā disampati
 posemi mātāpitaro pubbekatam anussaran ti. 110.

- 25 Ta. sahitaṃvato¹² ti sahitaṃvato¹³ sīlācārasampanno, eko tāpaso ahaṃ ti vadati, bharāmi¹² posemi, atandito ti analaso hutvā, pubbekatan ti tehi pubbe kataṃ mayhaṃ guṇaṃ anussaranto.

Taṃ sutvā rājā tena saddhiṃ vissāsaṃ kattukāmo anan-taraṃ g. ā.:

¹ Bā adds saddhi. ² Cks -sāsu. ³ C^s vambe-, Bā -bhento. ⁴ Cks autaraṃ Bā asaṃ. ⁵ Bā anottatthato ud-. ⁶ Bā -yi. ⁷ Bā issariyena. ⁸ Bā kadampā-mayo. ⁹ Cks e asam-, Bā asam-, Bā asaṃ asaṃphusaṃ. ¹⁰ Bā asakuṭaṃ. ¹¹ Bā kassa eka. ¹² Bā sahappatto. ¹³ Cks etaṃ.

19. Icchāma assamañ gantum yattha sammati Kosiyo,
maggam no Sona akkhāhi yena gacchemu assaman ti. 111.
Tattha assaman ti tumhākañ assamapadam.

Atha M. attano ānubhāvena assamapadagāmimaggañ
māpetvā: 5

20. Ayañ ekapadī rāja yen' etañ meghasannibham
koviḷārehi sañchannañ, ettha sammati Kosiyo ti g. ā. 112.

T. a.: mahārāja ayañ ekapadiko jainghamaggo iminā gacchatha yena disā-
bhāgena tañ meghavaṇṇaṃ supupphitakoviḷārasaṃchannañ kānañ dissati
ettha mama pitā Kosiyagotto vasati esa so assamo ti. 10

21. Idañ vatvāna pakkāmi taramāno mahāisi
vehāse āntalikkhasmiñ anusāsivāna khattiye. 113.

22. Assamañ parimajjitvā¹ paññāpetvāna āsanañ
paṇṇasālañ pavisitvā pitarañ paṭibodhayi: 114.

23. Ime āyanti rājāno abhijātā yasassino,
assamā nikkhamitvāna nisīda tvañ mahāise. 115. 15

24. Tassa tañ vacanañ sutvā taramāno mahāisi
assamā nikkhamitvāna paṇṇadvāramhi² upāvisīti 116.

imā abhisambuddhagāthā.

Ta pakkāmiti Anotattañ³ agamāsi, parimajjitvā⁴ ti bhikkhave so 20
isi vegena Anotattañ gantvā⁵ pāṇiyañ ādāya tesu rājesu⁶ assamañ asampattesu
yeva āgantvā pāṇiyaghaṭe pāṇiyamālake ṭhapetvā mahājano pivissatīti vana-
kusumehi⁷ vāsetvā⁸ sammujjanañ⁹ ādāya assamapadam sammajjitvā paṇṇa-
sāladvāre pītu āsanañ paññāpetvā pavisitvā pitarañ jānāpesīti a., upāvisīti
uccāsane nisīdi, B-ssa mātā pana tassa pacchato nīcatare¹⁰ āsane nisīdi, B. 25
nīcāsane ekamante nisīdi.

N-to pi B-ssa Anotattato pāṇiyañ ādāya assamañ āgata-
kāle¹¹ rañño santikañ āgantvā assamassa avidūre khandhā-
vārañ nivesāpesi¹². Atha rājā nahātvā sabbālaṃkārapati-
maṇḍito ekasatarājaparivuto N-taṃ gahetvā mahantena siri- 30
sobhaggena B-ttañ khamāpetum assamañ pāvīsi. Atha nañ
tathā āgacchantañ B-assa pitā disvā B-añ pucchi, so pi
'ssa ācikkhi.

¹ all three MSS. -jjetvā. ² Cks padvāramhi. ³ Bā anotattathato. ⁴ Bā -jjetvā.
⁵ Bā -tthañ āg-. ⁶ Bā -āsu. ⁷ Bā nava-. ⁸ Cks māse-. ⁹ C² sammañj-, Bā
samañja-. ¹⁰ Bā nice. ¹¹ Bā -magata-. ¹² -re nivāsesi.

Tam attham pakāsento S. ā.:

25. Tañ ca disvāna āyantaṃ jalanta-r-iva¹ tejasā
khattasamghaparibbūlham Kosiyo etad abravi: 117.
26. Kassa bheri mutiṅgā ca saṃkhā paṇavadeṇḍimā
5 purato paṭipannāni hāsayaṇtā² rathesabham. 118.
27. Kassa kañcanapaṭṭena puthunā vijjuvaṇṇinā
yuvā kalāpasannaddho, ko eti siriyā jalam. 119.
28. Ukkāmukhe³ pahaṭṭham va khadiraṅgārasannibham
mukham cāru r-ivābhāti⁴, ko eti siriyā jalam. 120.
- 10 29. Kassa paggahitaṃ chattaṃ sasalākāṃ manoramam
ādiccaramsāvaraṇam, ko eti siriyā jalam. 121.
30. Kassa amkam pariggayha vālavijanim uttamam
carati varapaṇṇassa hatthikkhandhena āyato. 122.
31. Kassa setāni chātāni ājāniyā ca vanmitā
15 samantā parikiranti⁵, ko eti siriyā jalam. 123.
32. Kassa ekasataṃ khatyā anuyuttā⁶ yasassino
samantā anupariyanti⁷, ko eti siriyā jalam. 124.
33. Hatthiassarathapattisenāya⁸ caturaṅginī⁹
samantā anupariyāti¹⁰, ko eti siriyā jalam. 125.
- 20 34. Kass' esā mahatī senā, piṭṭhito anuvattati
akkhobhani¹¹ apariyanta sāgarassēva ūmiyo. 126.
35. Rājābhiraṇā Manojo¹² Indo va jayataṃ pati
Nandass' ajjhāvaraṃ eti assamam brahmaccārinam. 127.
36. Tass' esā mahatī senā piṭṭhito anuvattati
25 akkhobhani¹³ apariyanta sāgarassēva ūmiyo ti. 128.

Ta. jalantarivā 'ti jalantaṃ viya paṭipannānīti etāni turiyāni kassa
purato āgacchantīti a., hāsayaṇtā 'ti tosentā, kañcanapaṭṭenā 'ti tāta
kass' eso kañcanamayena vijjuvaṇṇinā uṇhīsapattena nalātante¹⁴ parikkhitto ti
pucchati, yuvā ti taruṇo kalāpasannaddho ti sannaddhasaratunhiro, ukkā-
30 mukhe pahaṭṭham vā 'ti kammārānam uddhane pahaṭṭhasuvaṇṇam viya.
khadiraṅgārasannibham ti vitaccekakhadiraṅgāraṇam¹⁵, ādiccaramsā-
varaṇam ti ādiccaramsinam āvaraṇam, amkam pariggayhā 'ti amkam pa-
riggahetvā¹⁶ parikkhipitvā ti a., vālavijanimuttaman¹⁷ ti vālavijanim¹⁸

¹ Bā - tamriva. ² Bā - o. ³ Bā - am. ⁴ Cē vā-, Bā mukhañcarucirā-. ⁵ Cks
-renti. ⁶ Bā - yantā. ⁷ Bā - parikiranti. ⁸ Bā - rathā-, Ck - assārathāpatti-, Cē
- assārathāpatti-. ⁹ Ck - nīm, Bā - ni. ¹⁰ Bā - yāyanti. ¹¹ Cks - bbhani, Bā
- bbhani. ¹² Cks - rājamānojo, Bā - rājamānujo. ¹³ Ck - bbhani, Cē - bbhani. ¹⁴
so Cks; Bā nalātante. ¹⁵ Bā vitacchita-. ¹⁶ Cē adds passam, Bā parisam.
¹⁷ all three MSS. - mā. ¹⁸ Bā mañivālavijani.

uttamam¹, caratīti sañcarati, chattānīti ājānīyapīṭṭhe nisinnānaṃ dhārita-
chattādhichattāni, parikirantīti² kassa samantā sabbadisābhāgesu parikiri-
yanti³, caturaṅginīti etehi hatthīādīhi catūhi aṅgehi samannāgatā⁴,
akkhobhanīti khobhetum na sakkā, sāgarassevā⁵ 'ti sāgarassa ūmiyo viya
apariyantā, rājābhīrājā⁶ ti ekasatānaṃ rājūnaṃ pūjito⁷ tesam vā adhiko
rājābhīrājā⁸, jayataṃ patīti jayappattānaṃ tāvatimsānaṃ jeṭṭhako, ajjhā-
varan ti mama khamāpanatthāya Nandassa parisabbhāvaṃ upagantvā eti.

Satthā āha:

37. Anulittā candanena kāsikavatthadhārino

sabbe pañjalikā hutvā isīnam ajjhupāgamun ti. 129.

10

Te isīnaṃ ajjhupāgamun ti bhikkhave sabbe pi te rājāno surabhi-
candanena anulittā uttamakāsikavattadhārino sīraṣi patīṭṭhāpitañjalī hutvā
isīnaṃ santikaṃ upagatā.

Tato Manojarājā vanditvā ekamantaṃ nisinno paṭisanthāram
karonto:

15

38. Kacci⁹ nu bhoto kusalaṃ, kacci⁹ bhoto anāmayaṃ,
kacci⁹ uñchena⁸ yāpetha, kacci⁹ mūlaphalā bahū. 130.

39. Kacci dāmsā ca⁹ makasā ca appam eva sirimsapā¹⁰,
vane vālamigākiṇṇe kacci himsā na vijjatīti 131.

gāthadvayaṃ ā.

20

Tatoparaṃ tesam vacanapaṭivacanavasena kathitagāthā¹¹
honti.

40. Kusalaṃ c' eva no rāja atho rāja anāmayaṃ,
atho uñchena⁸ yāpema, atho mūlaphalā bahū, 132.

41. Atho dāmsā ca⁹ makasā ca appam eva sirimsapā¹⁰,
vane vālamigākiṇṇe himsā amhaṃ na vijjati. 133.

25

42. Bahūni c' assa¹² pūgāni assame sammataṃ idha¹³,
nābhijānāmi uppannaṃ ābādhaṃ amanoramaṃ. 134.

43. Svāgatan te mahāraja atho te adurāgataṃ, (IV ⁴³⁴/₅)
issaro si anuppatto, yaṃ idh' atthi¹⁴ pavedaya: 135.

30

¹ Cks -mā. ² Cks -kīrentīti. ³ Bā -kiranti. ⁴ so all three MSS. ⁵ Bā pū-
rato. ⁶ Bā rājādhī-. ⁷ Bā kiñci. ⁸ Cks uñj-, Bā ucch-. ⁹ Bā omits ca. ¹⁰
Bā sarisapā. ¹¹ Bā saṃgītīgāthā. ¹² so Ck for cassu? Cā Bā vassa. ¹³ Bā
sappato mama. ¹⁴ Bā idhatti, Cks idhanti.

44. Tiṇḍukāni piyālāni madhuke kāsūmāriyo
phalāni khuddakappāni, bhuñja rāja varam varam¹. 136.
45. Idam pi pāṇiyam sītam ābhataṃ girigabbharā,
tato piva mahārāja sace tvaṃ abhikaṃkhasi. 137.
- 5 46. Paṭiggahitaṃ yaṃ dinnaṃ ca² sabbassa agghiyaṃ kataṃ,
Nandassāpi nisāmetha vacanaṃ yaṃ so pavakkhati. 138.
47. Ajjhāvar' amha Nandassa bhoto santikaṃ āgatā,
suṇātu bhavaṃ vacanaṃ Nandaṃsa parisāya cā 'ti. 139.

Imā³ yebhuyyena pākātā⁴ sambandhā⁵ yeva, yaṃ pan' ettha apākātāṃ
10 tad eva vakkhāma, pavedayā 'ti yaṃ imasmiṃ ṭhāne tava abhirucitaṃ atthi
taṃ no kathehīti vadati, khuddakappāni⁶ ti etāni nānārukkaphalāni⁷ khudda-
madhupaṭibhāgāni⁸ madhurāni. varamvaran⁹ ti ito uttamuttamaṃ¹⁰ gabetvā
bhuñja, girigabbharā ti Anotattato, sabbassa agghiyaṃ ti yenā mayam
āpucchitā taṃ ambehi paṭiggahitaṃ nāma tumhehi ca dinnam eva nāma ettavātā
15 imassa janassa sabbassa agghiyaṃ tumhehi kataṃ, Nandassāpīti amhākaṃ
tāva sabbam kataṃ idāni N-to kiñci vattukāmo tassāpi¹⁰ tāva¹¹ vacanaṃ suṇotha,
ajjhāvaramhā 'ti mayam hi na aññena kammena āgatā, Nandassa pana parisā
hutvā tumhākaṃ khamāpanatthāya āgatā ti vadati, bhavaṃ ti bhavaṃ S-to suṇātu.

Evam vutto N-to utṭhāyāsanaṃ mātāpitara ca bhātaraṇ ca
20 vanditvā parisāya¹ saddhiṃ sallapanto ā:

48. Parosataṃ janapadā mahāsālā ca brāhmaṇā
ime ca khattiyā sabbe abhijātā yasassino
bhavaṃ ca rājā Manōjo anumaññantu¹³ me vaco. 140.
49. Ye hi santi samitāro¹⁴ yakkhāni¹⁵ idha assame
25 araññe bhūtabhavyāni suṇantu vacanaṃ mama. 141.
50. Namō katvāna bhūtānaṃ isim vakkhāmi subbataṃ:
so ty-āhaṃ dakkhiṇo¹⁶ bāhu¹⁷ tava Kosiya sammato. 142.
51. Pitaram me janettiṇ¹⁸ ca bhattukāmassa me sato
vīra puñṇam idaṃ ṭhānaṃ¹⁹, mā maṃ Kosiya vāraya. 143.

¹ B^d varāvaram. ² B^d omits ca. ³ C^k omits imā. ⁴ C^k -ṭa. ⁵ B^d sam-
pandhā, C^k -dhi. ⁶ C^k na in the place of etāni nānā. ⁷ so C^k; B^d
khuddakkhamadhu-. ⁸ B^d varamvaran. ⁹ B^d uttamaṃ u-. ¹⁰ B^d tassa pi.
¹¹ all three MSS. tā. ¹² B^d sakapa-. ¹³ C^k amanuññantu. ¹⁴ so C^k = sa-
mitāro? B^d yevasantisamittāro. ¹⁵ C^k yakkharāni, C^s yakkhārāni. ¹⁶ B^d -ṇā,
C^k -ṇe, C^s -ṇo corr. to -ṇe. ¹⁷ C^s bahu, B^d bāhuṃ. ¹⁸ C^k janetti, C^s janenetti,
B^d janetti. ¹⁹ B^d dhtramapuñṇa pidaṃ ṭhānaṃ, C^k cara puñṇamidaṃ ṭhāna.

52. Sabbhi h' etaṃ upaṇṇātaṃ, mam' etaṃ upanissaja',
uttāhanapāricariyāya dīgharattaṃ tayā kataṃ,
mātāpitusu puṇṇāni mama lokadado bhava. 144.
53. Tath' eva santi manujā dhamme dhammapadaṃ vidū
maggo³ saggassa lokassa yathā jānāsi tvaṃ ise. 145. 5
54. Uttāhanapāricariyāya mātāpitusukkhāvahaṃ
taṃ maṃ puṇṇ' ābhivāreti³ ariyamaggavaro naro ti. 146.

Ta. anumaṇṇantū¹ 'ti anubujjhantu, sādhukaṃ katvā paccakkhaṃ ka-
rontū 'ti a., samitāro² ti samāgatā, araṇṇe bhūtabhavyānīti asmiṃ
Himavanta³ araṇṇe yāni bhūtāni c' eva buddhimariyādā⁴ pattāni bhavyāni ca taruṇa-
devatāni, tani pi⁵ sabbāni mama vacanaṃ supantū 'ti a., namo katvānā 'ti
idaṃ so parisāya saṇṇaṃ datvā tasmīṃ vanasaṇḍe nibbattadevatā namakkāraṃ
katvā va ā., t. a.: ajja bahūhi devatāhi mama bhātikassa dhammakathāsavanatthaṃ
āgatāhi bhavitabbāni, ayaṃ vo namakkāro, tumhe pi mayā sahāyā hothā 'ti
so devatānaṃ añjaliṃ paggaṇhitvā parisāṃ saṇḍānāpetvā isiṃ vakkhāmīti ādīṃ
ā., ta. isiṃ ti S-taṃ sandhāya vadati, sammato ti bhātaro nāma aṅgasamā
honti tasmā so te ahaṃ dakkhino⁶ bāhū ti sammato tena⁷ khamitum arahathā
'ti dipeti, vīrā 'ti viriyavanta mahāparakkama, puṇṇāmiḍaṃ thānaṃ ti
idaṃ mātāpituupattāṇānaṃ nāma puṇṇaṃ saggasaṃvattanikakāraṇaṃ taṃ karon-
taṃ maṃ mā vāyā 'ti vadati, sabbhihetan ti etaṃ mātāpituupattāṇaṃ
nāma paṇḍitehi upaṇṇātaṃ upagantvā ṇātāṃ c' eva vaṇṇitan ca, upanissajā
'ti idaṃ mayhaṃ nissaja vissaṇhehi dehi, uttāhanapāricariyāya¹⁰ 'ti uttāhanena
c' eva pāricariyāya¹¹ ca katan ti, dīgharattaṃ tayā kusalaṃ kataṃ, puṇṇānīti
idāni ahaṃ mātāpitusu puṇṇāni kattukāmo, lokadado¹² hohi¹³, ahaṃ hi tesāṃ
vattaṃ upattāṇaṃ katvā devaloke aparimāṇaṃ yasaṃ labhissāmi, tassa me
tvaṃ dāyako hohi ti vadati, tathevā 'ti yathā tvaṃ jānāsi tath' eva aṇṇe pi
manujā imissā parisāya santi ye¹⁴ nānappakāre dhamme idaṃ jettāpācāyibhā-
vasaṃkhātāni dhammakotthāsaṃ vidanti¹⁵ kin ti maggo saggassa¹⁶ lokassa 'ti,
sukkhāvahaṃ ti uttāhanena ca pāricariyāya¹⁷ ca mātāpitunnaṃ sukhāvahaṃ,
taṃ maṃ ti taṃ maṃ etaṃ samnāpaṭipannaṃ pā bhātā S-to tamhā puṇṇā
ābhivāreti nivāreti, ariyamaggavaro¹⁸ ti¹⁹ so evaṃ vārento ayaṃ naro
mama piyadasanātāya ariyasaṃkhātassa devalokassa maggāvarāṇo²⁰ nāma
hoti ti.

¹ Bā -sajju. ² so all three MSS.. ³ Bā puṇṇānivāreti. ⁴ Ck amanuṇṇantū. ⁵
Bā sapitāro. ⁶ Bā vuddhipari-. ⁷ Ck -devatātānīpi, Bā -tāni ca tāni pi. ⁸ Bā
adds me. ⁹ Bā -ṇa. ¹⁰ Bā -pādacari-. ¹¹ Bā pāda-. ¹² Bā -do ti tassa
mama tvaṃ saggāṃ lokaṃ dādo. ¹³ all three MSS. hoti. ¹⁴ Bā yeva. ¹⁵
Bā va-. ¹⁶ Bā sadevakassa. ¹⁷ Bā pādaca-. ¹⁸ Bā -āvaro. ¹⁹ Bā adds ariya-
maggassa āvaro ²⁰ Ck -vāraṇo. Bā -varaṇaṃ.

Evam N-ena vutte M. „imassa tāva tumhehi vacanam
sutam, idāni mama pi supāthā“ 'ti sāvento ā.

55. Supantu bhonto vacanam bhātur¹ ajjhāvarā mama:
kulavaṃsaṃ mahārāja poraṇaṃ pariḥāpayaṃ
6 adhammacāri jetṭhesu² nirayaṃ so upapajjati. 147.
56. Ye ca dhammassa kusalā poraṇassa disampati
cārittena ca sampannā na te gacchanti duggatiṃ. 148.
57. Mātāpitā ca bhātā ca bhagini nācibandhavā
sabbe jetṭhassa te bhārā, evam jānāhi Bhārata³. 149.
10 58. Ādiyivā garuṃ bhāraṃ nāviko viya ussahe,
dhammaṃ ca⁴ na-ppamajjāmi,
jetṭho c' asmi rathesabhā⁵ 'ti. 150.

- Ta. bhāturajjhāvarā⁶ ti mama bhātu parisā hutvā āgatā bhavanto
sabbe pi rājāno mama pi tā⁶ vacanam supantu, pariḥāpayaṃ ti pariḥāpento,
15 dhammassā 'ti jetṭhāpacāyadhammapavepidhammassa, kusalā ti chekā, cā-
rittena cā 'ti ācārasīlena sampannā, bhārā ti sabbe ete jetṭhena vahitabbā paṭi-
jaggitabbā ti tassa bhātārā nāma, nāviko viyā 'ti yathā nāvāgarubhāraṃ⁷
ādiyivā samuddamajjhe nāvaṃ sotthinaṃ netuṃ nāviko ussahe ti vāyamati saha
nāvāya sabbabhaṇḍaṃ jano ca tass' eva bhāro hoti tathā mam' eva sabbe
20 nātaka bhāro ahaṃ c' ete ussahāmi paṭijaggituṃ sakkomi, taṃ ca jetṭhāpacāya-
nadhammaṃ na-ppamajjāmi, na kevalaṃ ca etesaṃ űeva sakalassa pi lokassa
jetṭho c' asmi, tasmā aham eva saddhiṃ Nandena paṭijaggituṃ yutto ti.

- Tam sutvā sabbe pi rājāno attamanā hutvā „jetṭhabhā-
tikassa kira avasesā bhārā⁸ ti ajja amhehi nātan“ ti N-tam
25 pahāya M-assa nissitā⁹ hutvā tassa thutiṃ karontā¹⁰ dve gāthā
abhāsimsu:

59. Adhigat' amha¹¹ tame nāṇaṃ jālaṃ va jātavedato¹²
evam eva no bhavaṃ dhammaṃ Kosiyo pavidamsayi. 151.
60. Yathā udadhim ādicco vāsudevo pabhaṃkaro
30 pāṇinaṃ pavidamseti rūpaṃ kalyāṇapāpakam
evam eva no bhavaṃ dhammaṃ Kosiyo pavidamsayīti. 152.

¹ Ck -tar. ² Ck jetṭho. ³ Ck -tha. ⁴ Bā dhammassa. ⁵ Ck -tar-. ⁶ read
tāva? ⁷ Bā nāvāya. ⁸ Bā -o. ⁹ Bā -ttam sannissitā. ¹⁰ Ck Bā -o. ¹¹ so
Ck; Bā adhigamā. ¹² Bā jātavedato.

Ta. adhigatamhā¹ 'ti mayam ito pubbe jetthāpacāyanadhammapa-
ticchādake tame vattamānā² ajja jātavedato³ jālam va ñānam⁴ adhigatā, evam-
eva no ti yathā mahandhakāre pabbatamatthako jalito jātavedo samantā ālokaṃ
pharanto rūpāni dasseti tathā no bhavaṃ Kosiyagotto dhammaṃ pavidaṃsayiti
a., vāsudevo ti vasudevo⁵ vasujotano⁶ dhammappakāsano ti a. 5

Iti M. ettakaṃ kalam N-tassa pāṭihāriyāni disvā tasmim
pasannacitte te rājāno ñānabalena tasmim pasādaṃ bhinditvā
attano kathaṃ gāhāpetvā sabbe attano va mukhullokite akāsi.
Atha naṃ N-to „bhātā⁷ me paṇḍito vyatto dhammakathiko,
sabbe p' ime rājāno bhinditvā attano pakkhe kari⁷, ṭhapetvā 10
imaṃ aṇṇo⁸ mayhaṃ paṭisaraṇaṃ n' atthi, imaṃ eva yācissā-
mīti⁹ cintetvā g. ā.:

Evam me yācamānassa añjalim nāvabujjhasi⁹,
tava baddhañcaro¹⁰ hessaṃ vutthito paricārako ti. 153.

T. a.: sace tumhe mama evaṃ yācamānassa khamāpanatthāya paggaḥitaṃ 15
añjalim nāvabujjhatha na patigaṇhatha tumhe va mātāpitāro upatthahatha ahaṃ
pana tumbhakaṃ baddhañcaro¹⁰ veyyāvaccakaro hessaṃ rattimdivaṃ analasa-
bhāvena vutthito¹¹ ahaṃ tumhe paṭijaggissāmīti.

M-assa pakatiyāpi N-te¹² roso¹³ vā veraṃ vā n' atthi
atithaddhaṃ¹⁴ kathentassa pan' assa mānahāpanatthaṃ¹⁵ nig- 20
gahavasena¹⁶ tathā katvā idāni 'ssa vacanaṃ sutvā tutthacitto
tasmim pasādaṃ uppādetvā „idāni te khamāmi, mātāpitāro ca
paṭijaggitum labhissasīti¹⁷“ tassa guṇaṃ pakāsento ā.:

9. Addhā Nanda vijānāsi saddhammaṃ sabbhi desitaṃ,
ariyo ariyasamācāro, bālhaṃ tvaṃ mama ruccasi. 154. 25

9. Bhavantaṃ vadāmi bhotiṇ ca¹⁸ suṇottha vacanaṃ mama:
nāyaṃ bhāro bhāramato ahu¹⁹ mayhaṃ kudācanaṃ. 155.

9. Tam maṃ upatthitaṃ santaṃ mātāpitusukhāvahaṃ
Nando ajjhāvaraṃ²⁰ katvā upatthānāya yācati. 156.

¹ Bā adhigamā. ² Bā -ne. ³ Bā jātadevato. ⁴ Bā jātaṃ laṃ paññānaṃ. ⁵
Ck vā. ⁶ Ck sujātano. ⁷ Bā karavaṭha. ⁸ Bā rañño. ⁹ Bā -bujhatha. ¹⁰
Bā paṭhacaro. ¹¹ Bā adde paricārako. ¹² bhaginī nātibandhanā v. 57 - - - -
nandapaṇḍite wanting in C. ¹³ Bā doso. ¹⁴ Ck anitabbaṃ? ¹⁵ Bā -pahā-
natthaṃ. ¹⁶ Bā adde vā. ¹⁷ Bā -tīti. ¹⁸ Ck vā. ¹⁹ Ck āhu. ²⁰ Ck -caraṃ.

65. Yo ve icchati kāmēna¹ santānaṁ brahmacāriṇaṁ

Nandaṁ² vo³ vadatha⁴ eke kam Nando⁵ upatiṭṭhatū⁶ ti. 157.

Ta. ariyo ti sundaro, ariyasamācāro sunderācāro si jāto, bālhan ti idāni tvaṁ mama ativiya ruccasi, suṇothā⁷ 'ti amma tāta tumhe mama vacanaṁ
5 suṇotha, nāyaṁ bhāro ti ayaṁ tumhākaṁ paṭijagganabhāro na kadāci mama bhāramato ahu, tamman ti taṁ bhāro ti amaññitvā va maṁ tumhe upaṭṭhi-
taṁ samānaṁ, upaṭṭhānāyā⁸ 'ti tumhe upaṭṭhātuṁ maṁ yācati, yo ve ic-
chatīti mayhaṁ hi tvaṁ me mātaraṁ vā pītaraṁ vā upaṭṭhahā⁹ 'ti vattuṁ na
yuttaṁ, tumhākaṁ pana santānaṁ brahmacāriṇaṁ¹⁰ yo¹¹ eko icchati taṁ vadāmi
10 kāmāṁ¹² Nandaṁ vo vadatha¹³ taṁ¹⁴ mama kaniṭṭhaṁ Nandaṁ rocatha¹⁵
tumhesu kaṁ esa upatiṭṭhati¹⁶ ubho pi hi mayaṁ tumhākaṁ puttā yevā¹⁷ 'ti.

Ath' assa mātā āsanā vutṭhāya „tāta S-ta ciravippavuttho
te kaniṭṭho, evaṁ cirāgataṁ pi taṁ yācituṁ na visahāmi,
mayaṁ hi tan nissitā idāni pana tayā anuññātā, ahaṁ etaṁ
15 brahmacāriṇaṁ bāhāhi upagūhitvā sīse upagghāyituṁ¹⁸ la-
bheyyaṁ“ ti imam atthaṁ pakāsentī:

66. Tayā tāta anuññātā Sona taṁ nissitā mayaṁ,
upaghātuṁ labhe Nandaṁ
muddhani brahmacāriṇaṁ ti g. ā. 158.

20 Atha nam M. „tena hi amma anujānāmi, tvaṁ¹⁹ gaccha
puttaṁ Nandaṁ āliṅgitvā sīsaṁ²⁰ ghāyitvā cumbitvā tava
hadaye sokaṁ nibbāpehīti“ ā. Sā tassa santikaṁ gantvā
N-taṁ parisamajjhe yeva āliṅgitvā sīsaṁ ghāyitvā cumbitvā
hadaye sokaṁ nibbāpetvā M-ena saddhim sallapantī ā.:

25 67. Assatthassēva taruṇaṁ pavāḷaṁ māluteritaṁ
cirassaṁ Nandaṁ disvāna hadayaṁ me pavedhati. 159.

68. Yadā suttāpi²¹ suppante Nandaṁ passāmi āgataṁ
udaggā sumadā homi: Nando no āgato ayaṁ. 160.

30 69. Yadā ca paṭibujjhitvā Nandaṁ passāmi nāgataṁ
bhiyyo āvisatī soko dōmanassaṁ cānappakaṁ. 161.

¹ Cks kāmānaṁ. ² Ck -do, Cs -da. ³ Cs ve. ⁴ Cks caratha. ⁵ Bā -dā maṁ.
⁶ Cks omīti maṁ. ⁷ Ck upaṭṭhitū. ⁸ Ck -riṇaṁ, Bā -ri. ⁹ Cks so. ¹⁰ Bā
-eua. ¹¹ Cks ratha. ¹² Cks omīti taṁ. ¹³ Bā rodetha, Cs nanda rocetha. ¹⁴
Bā upaṭṭhātuṁ. ¹⁵ Bā upasaṁghāyituṁ. ¹⁶ Cks taṁ. ¹⁷ Bā -e. ¹⁸ Bā
suttāmaṁ.

70. Sāham ajja cirassam¹ pi Nandaṃ passāmi āgataṃ,
bhattuc-ca² mayhañ ca piyo Nando no pāvisi gharaṃ. 162.
71. Pitu pi Nando suppiyo, yaṃ³ Nando pāvisi gharaṃ
labhatu tāta Nando taṃ: maṃ Nando upatiṭṭhatū 'ti. 163.

Ta. māluteritan ti yathā vātāhataṃ assatthapallavaṃ kampaṭi evaṃ ci- 5
rassaṃ Nandaṃ disvāna ajja mama hadayaṃ kampaṭi, soppante⁴ ti tāta
Sona yadāhaṃ suttā⁵ supīnena Nandaṃ āgataṃ passāmi tadāpi udaggā homiṭi,
bhattucessā² 'ti sāmikassa ca mayhañ ca piyo, Nando no pāvisi gharan
ti tāta putto no Nando paṇṇasālaṃ pavisatu⁶, yaṃ ti yasmā pitu⁷ suttu piyo
tasmaṃ puna imamaḥ gharā na vippavaseyya⁸ Nando taṃ ti Nando yaṃ icchati 10
taṃ labhatu, maṃ Nando ti tāta Sona tava pitarāṃ tvaṃ upaṭṭhaha Nando
maṃ upatiṭṭhatu.

M. „evaṃ hotū“ 'ti mātu vacanaṃ sampatiṇṇitvā „Nanda
tayā jetṭhakakotṭhāso laddho, mātā nāma atigunakārikā, appa-
matto hutvā paṭijaggeyyāsīti“ ovaditvā mātu guṇaṃ pakāsento 15
dve gāthā abhāsi:

72. Anukampakā patitṭhā ca pubbe rasadadī ca no⁹
maggo saggassa lokassa mātā taṃ varate ise. 164.
73. Pubbe rasadadī gottī mātā puññūpasamhitā
maggo saggassa lokassa mātā taṃ varate¹⁰ ise ti. 165. 20

Ta. anukampakā ti muduhadaya, pubbe rasadadīti paṭhamam eva
attano khīrasamkhātassa rasassa dāyikā, mātā taṃ ti mama mātā maṃ na¹¹
icchati taṃ varati¹², gottīti gopāyikā, puññūpasamhitā ti puññānisīti
puññadāyikā.

Evam M. dvīhi gāthāhi mātu guṇaṃ kathetvā punāgantvā 25
tassā āsane nisinnakāle „Nanda tvaṃ dukkarakārikaṃ mātā-
raṃ labhi, ubho pi mayam mātaraṃ dukkheṇa samvaddhitā,
taṃ dāni tvaṃ appamatto paṭijaggāhi¹³, amadhurāni phalā-
phalāni mā khādāpesīti¹⁴“ vatvā parisamajjhe yeva mātu duk-
karakārikattaṃ pakāsento ā.: 30

¹ Cks -ssā. ² Bā -uñca. ³ Ck saṃ. ⁴ Bā suttā. ⁵ Cks suttā. ⁶ so all three
MSS. ⁷ Cks omit yaṃti yasmā pitu. ⁸ Ck Bā vippavaseyya. ⁹ Bā ja no. ¹⁰
Bā vadate. ¹¹ Bā yaṃ. ¹² Bā vadati, Cks add icchati. ¹³ Ck -ggo, Cs -ggi.

74. Ākaṃkhamānā puttaphalaṃ devatāya paṃassati
nakkhattāni ca pucchati utusamvaccharāni ca. 166.
75. Tassā utusinātāya hoti gabbhass' avakkamo,
tena dohaḷiṇi hoti, suhadā tena vuccati. 167.
- 5 76. Samvaccharaṃ vā ūnaṃ vā pariharitvā vijāyati,
tena sā janayanti (add ti), janeti tena vuccati. 168.
77. Thanakhīrena gitenā¹ aṅgapāpuraṇena ca
rodantaṃ (add: eva) toseti, tōseti tena vuccati. 169.
78. Tato vātātape ghore mamimkatvā (add: va) dārakaṃ
10 appajānantaṃ (add: poseti), poseti tena vuccati. 170.
79. Yaṇ ca mātu dhaṇaṃ hoti yaṇ ca hoti pitū dhaṇaṃ
ubhayam etassa gopeti, api puttassa no siyā. 171.
80. Evaṃ putta adū putta iti mātā vihaṇṇati,
paṃattaṃ paradāresu nisīthe pattayobbane
15 sāyaṃ puttaṃ anāyantaṃ iti mātā vihaṇṇati. 172.
81. Evaṃ kicchā bhato poso mātu aparicārako
mātari micchā caritvāna nirayaṃ so upapajjati. 173.
82. Evaṃ kicchā bhato poso pitu aparicārako
pitari micchā caritvāna nirayaṃ so upapajjati. 174.
- 20 83. Dhan' āpi² dhanakāmānaṃ nassati, iti me sutāṃ,
mātaraṃ aparicaritvāna kicchaṃ vā so nigacchati. 175.
84. Dhanam pi dhanakāmānaṃ nassati, iti me sutāṃ,
pitaraṃ aparicaritvāna kicchaṃ vā so nigacchati. 176.
85. Ānando ca paṃādo ca sadā hasitakīḷitaṃ
25 mātaraṃ paricaritvāna labbhaṃ etaṃ vijānato. 177.
86. Ānando ca paṃādo ca sadā hasitakīḷitaṃ
pitaraṃ paricaritvāna labbhaṃ etaṃ vijānato. 178.
87. Dānaṃ ca peyyavāsaṇ³ ca atthacariyā ca yā idha
samānattā⁴ ca dhammesu tattha tattha yathārahaṃ, 179.
- 30 88. Ete kho saṅgahā loke rathassāṇva yāyato,
ete va⁵ saṅgahā nāssu na mātā puttakāraṇā. 180.

¹ so both MSS. for gītena? ² so both MSS. ³ so both MSS. for -vajjaṇ? ⁴ so both MSS. for -ttaṃ? ⁵ so both MSS. for ca, read ce?

89. Labhetha mānaṃ pūjaṃ ca pitā va puttakāraṇā,
yasmā ca saṅghā eṭe samavekkhanti paṇḍitā 181.
90. Tasmā mahattaṃ papponti pāsamsā ca bhavanti te,
Brahmā hi nātāpitaro pubbācariyā ti vuccare. 182.
91. Āhuneyyā ca puttānaṃ pajāya anukampakā¹,
tasmā hi te namasseyya sakkareyyātha paṇḍito. 183. 5
92. Annena-m-atho² pānena vatthena sayanena ca
ucchādanena nahāpanena pādānaṃ³ dhovanena ca, 184.
93. Tāya naṃ paricariyāya mātāpītusu paṇḍitā⁴
idha c' eva [naṃ⁵] pasamsanti pecca sagge ca modatīti. 185. 10

Ta. puttaphalaṃ ti puttasaṃkhātānaṃ phalaṃ, devatāya⁶ namassatīti
putto me apapajjatū⁷ 'ti devatāya namakkāraṃ karoti āyati⁸, pucchati⁹ kata-
rena nakkhattena jāto putto dīghāyuko hoti katarena appāyuko ti evaṃ nak-
khattāni ca pucchati, utusamvaccharāni cā¹⁰ 'ti channaṃ utūnaṃ kata-
rasmiṃ¹¹ utumhi jāto dīghāyuko hoti katarasmiṃ¹² utumhi appāyuko kativassāya 15
vā mātu jāto putto dīghāyuko hoti kativassāya appāyuko ti evaṃ utusam-
vaccharāni ca pucchati, utusinātāya¹³ ti pupphe uppanne utumhi nahātāya,
avakkamo¹⁴ ti tiṇṇaṃ sannipātā¹⁵ gabbhāvakkaman ti hoti kucchiyaṃ gabbho
patitthāti, tenā¹⁶ 'ti tena gabbhena sā dohaṇī hoti, tenā¹⁷ 'ti tadā tassā kucchimhi
nibbattapajāya¹⁸ sneho uppajjati¹⁹ tena kāraṇena suhādā ti vuccati, tenā²⁰ 'ti 20
tena kāraṇena sā janayanti janetti ca vuccati, aṅgapāpuraṇena²¹ cā²² 'ti
thanantare²³ nipajjāpetvā sarīrasamphassaṃ pharāpentī aṅgasamkhāten²⁴ eva
pāpuraṇena²⁵, tosetīti saṇṇāpeti hāseti, mamim²⁶ katvā ti agaṇḍuputtassa
me²⁷ upari vāto paharati ātapo²⁸ pharati evaṃ mamaṃkāraṇaṃ²⁹ katvā si-
niddhena hadayena udikkhati, ubhayametassā³⁰ 'ti ubhayam pi taṃ dhaṇaṃ 25
etassa puttassa atthāya aññesaṃ adassetvā sārāgabbhādisu mātā gopeti, evaṃ
putta adu puttā³¹ 'ti andhabāla putta evaṃ rājakulādisu appamatto hohi³²
aduñ c' aduñ ca³³ kammaṃ karohi sikkhāpentī iti mātā vihaṇṇati kilamati,
pattayobbane ti putte pattayobbane taṃ puttaṃ³⁴ nisīthe³⁵ paradāresu pamattānaṃ
āyānaṃ anāgacchantānaṃ nātva assupunnehi nettehi maggaṃ oloketi vihaṇṇati 30
kilamati, kiechā bhato ti kiechena bhato paṭijaggito, micchā caritvānā
'ti mātaraṃ apatiaggitvā, dhanāpīti³⁶ dhanampi³⁷, ayam eva vā pātho, i. v. h.:

¹ tassā utu (v. 75) --- anukampakā wanting in B^d. ² B^d omits m. ³ C^k -na.
⁴ C^k -tā. ⁵ so all three MSS. ⁶ B^d -yaṃ. ⁷ B^d āyati. ⁸ C^k katamāni. ⁹
B^d -sanhātāya? ¹⁰ so C^k; B^d -tāya. ¹¹ C^k -ttampa-. ¹² B^d jāyati. ¹³ B^d -vu-.
¹⁴ B^d tadanantare. ¹⁵ B^d mapa. ¹⁶ C^k agaddhiputtasame, C^s agaṇḍiputtasame,
B^d adhituputtassa me. ¹⁷ B^d ātā-. ¹⁸ B^d dhammakā-. ¹⁹ B^d hotiti. ²⁰ C^k
duduñcaduñca, B^d aduñ ca aduñ ca. ²¹ C^k nisītha, B^d nisīve. ²² B^d -nāsiti.
²³ B^d adds adāsi.

dhanakāmānaṃ uppannadhanam pi mātaraṃ apatijaggantānaṃ nassatīti me sutan
ti, kiccham vā so ti iti dhanam vassa nassati dukkham vā so¹ nigacchati,
labbhāmetan ti tam idhaloke ca devaloke ca ānandādisukham mātaraṃ pari-
caritvā vijānato paṇḍitassa labbhā², sakkā laddhum tādiseṇa³ 'ti a., dānañcā
5 'ti mātāpitunnaṃ dānaṃ dātabbam piyavacanāṃ bhaṇitabbam uppannakleca-
sādhanaśasena attho caritabbo jettāpacāyanadhammesu ta. ta. parisamajjhe vā
rahogatānaṃ vā abhivādanādivasena samānattatā³ kātābbā na raho abhivādanādinī
katvā pariseṭṭim na kātābbāni⁴ sabbattha samānen⁵ eva bhavitabbam. ete ca
saṅgahā nassū 'ti sace ete cattāro saṅgahā na bhavēyyum, samavekkhan-
10 tīti sammānāyena kāraṇena pekkhanti, maṇḍattan ti seṭṭhattam, brahmā ti
puttānaṃ⁵ brahmasamā uttamā seṭṭhā, pubbācariyā ti paṭhamācariyā, āhu-
neyyā ti āhunapaṭiggāhaka yassa kassaci sakkāssa anucchavikā, annena-
matho ti annena atho pānena, peccā 'ti kālākiriyyā pariyoṣāne ito gantvā
sagge ca modatī pamodatīti.

15 Evaṃ M. Sinerum pavattento viya desanaṃ nittāpesi.
Tam sutvā sabbe pi te rājāno sabbabalakāyā pasīdimāsu. Atha
ne pañcasu silesu patittāpetvā „dānādisu appamattā hothā“
'ti ovaditvā uyyojesi, te sabbe pi dhammena r. kāretvā āyu-
pariyoṣāne devanagaraṃ pūrayimsu. S-to N-to pi yavatā-
20 yukam mātāpitāro paricaritvā Brahmaloḥa-parāyanā ahesum.

S. i. d. ā. s. p. j. s. (Saccapariyoṣane mātīposakabhikkhu sotā-
pattiphale patittāsi): „Tadā mātāpitāro mahārājakulāni ahesum, N-to
Anando, Manojarājā Sāriputto. ekasatarājā⁶ asīti mahātherā ca añña-
taratherā ca, catuvīsati akkhohiṇiyo Buddhaparisa, Sonapaṇḍito pana
25 aham evā 'ti. Sona-Nanda-jātakam. Sattatinipāta-
vaṇṇanā nittāhitā⁷.

¹ Bā adds puriso ² Bā labbham. ³ so all three MSS. for samānatā? ⁴ C^{ks}
-ti? ⁵ C^k na. ⁶ C^k -ja. ⁷ Bā -pātājātakam nittāhitam-Kusajātakam Soṇa ca
dve jātakāni Sattatinipātamhi therehi saṅgahakārehi saṅgitā.

XXI. A'SĪTINIPĀTA.

1. Cullahaṃsajātaka.

Sumukhā ti. Idam S. Veḷuvane¹ v. āyasmato Ānandassa² jīvitapariccāgamā. k. Devadattena hi T-assa jīvītā voropetum payojitesu dhanuggaḥesu paṭhamam³ pesitena āgantvā „nāham bhante sakkomi“⁴ 5 Bhagavantam jīvītā voropetum, mahiddhiko so Bhagavā mahānubhāvo“ ti vutte Devadatto⁵ „alam āvuso, mā tvaṃ samaṇam Gotamam jīvītā voropehi“⁶, aham eva s-am G-am jīvītā voropessāmīti“⁷ vatvā T-e⁷ Gijjhakūṭassa pabbatassa pacchāchāyāya⁸ camkamante⁹ Gijjhakūṭam¹⁰ pabbatam abhirūhitvā¹¹ yantavegena mahatim¹² silam pavijjhi,¹⁰ „imāya silāya s-am G-am jīvītā voropessāmīti“¹³ dve pabbatakūṭāni¹⁴ samāgantvā tam silam paṭicchimsu¹⁵, tato papaṭikā¹⁶ uppatitvā Bhagavato pādam paharitvā ruhiram¹⁷ uppādesi. Balāvavedanā pavatimsu. Jīvako T-assa pādam satthakena phāletvā duṭṭhalohitam vāmetvā¹⁸ pūtimamsam apanetvā¹⁹ bhesajjam ālimpitvā²⁰ nīrogam²¹ 15 akāsi. S. purimadivasam²² eva bhikkhasamghaparivuto²³ mahatiyā²⁴ Buddhalīlāyā²⁵ vicari²⁶. Atha nam disvā Devadatto cintesi: „s-assa G-assa rūpaggappattam²⁷ sariram disvā koci maṇussabhūto upasamkamitum na sakkoti, raṇṇo kho pana Nālāgiri nāma hatthi²⁸ caṇḍo

¹ Cks jetavane. ² Sdr -dattherassa. ³ Bd Sdr sabbapatha-. ⁴ Sdr adds tam.

⁵ Bd add āha, Sdr has so d. āha. ⁶ Bd -esi. ⁷ Cks -tassa. ⁸ Sdr pacchima-

⁹ Sdr adds sayam. ¹⁰ Sdr -a. ¹¹ Sdr -ruyhi-. ¹² all three MSS. -ti. ¹³

Bd add vatvā, Sdr tathā. ¹⁴ Bd -tā, Sdr -tādhā. ¹⁵ so Cks; Bd Sdr sampaṭi-

¹⁶ Bd pabbatikā. ¹⁷ Sdr rudhi-. ¹⁸ Sdr -ta mopetvā. ¹⁹ Sdr adds chovitvā? ²⁰

Bd -etvā, Sdr -ppetvā. ²¹ all four MSS. ni-. ²² Cks purimasadisam, B puna

divasam, Sdr purisadisō. ²³ Sdr mahābhi-. ²⁴ Sdr adds va. ²⁵ Bd Sdr

-līlāya. ²⁶ Sdr nagaram pāvisi. ²⁷ Bd rūpasobhagga-, Sdr rūpamsobhaga-

²⁸ Bd Sdr mahāha-

- pharuso¹ Buddha-Dhamma-Saṃgha-guṇe na jānāti², so nam jīvitakkhayaṃ pāpessatīti³ so gantvā tam atthaṃ raṇṇo ārocesi. Rājā „sādhū“⁴ 'ti sampatiṇṇhitvā hatthācariyaṃ pakkosāpetvā „samma sve Nālāgiriṃ mattaṃ katvā pāto va s-ena G-ena paṭipannavīthiyaṃ
- 5 vissajjehīti⁵ ā Devadatto pi nam⁶ „aṇṇesu divasesu hatthi kittakam suraṃ pivatīti⁷ pucchitvā „attha ghaṭe“⁸ ti vutte „sve⁹ solasa ghaṭe pāyevā s-ena G-ena paṭipannavīthim¹⁰ abhimukhaṃ kareyyāsīti¹¹ ā. So „sādhū“¹² 'ti sampatiṇṇchi. Rājā nagare bheriṃ carāpessi¹³: „sve Nālāgiriṃ mattakam katvā nagare vissajjessanti, nāgarā pāto va
- 10 sabbakiccāni katvā antaravīthim mā paṭipajjimsū“¹⁴ 'ti. Devadatto pi rājanivesanā¹⁵ oruḥa hatthisālāṃ gantvā hatthigopake āmantetvā „mayam bhane uccaṭṭhāniyam¹⁶ nicaṭṭhāne¹⁷ kātum samatthā¹⁸, sace vo yasena attho sve pāto va Nālāgiriṃ tikhiṇasurāya solasa ghaṭe pāyevā s-assa G-assa āgamanavelāya tuttatomarehi¹⁹ vijjhivā²⁰ kujjhā-
- 15 petvā hatthisālāṃ bhindāpetvā s-ena G-ena paṭipannavīthim abhimukhaṃ²¹ katvā s-am G-am jīvitakkhayaṃ pāpethā²² 'ti ā. Te „sādhū“²³ 'ti sampatiṇṇchimsu. Sā pavatti sakalanagare vitthārīkā²⁴ ahoṣi. Budha-Dhamma-Saṃgha-māmakā upāsakā tam sutvā S-raṃ upasaṃkamitvā „bhante, Devadatto raṇṇā saddhim ekato hutvā sve
- 20 tumhehi paṭipannavīthiyaṃ Nālāgiriṃ vissajjāpessati, sve piṇḍāya apavisitvā idh' eva hotha, mayam vihāre yeva Buddhapamukhassa saṃghassa²⁵ bhikkhaṃ dassāmā²⁶ 'ti vadimsu. S. „sve piṇḍāya²⁷ pavisissāmiti²⁸ avatvā „aham sve Nālāgiriṃ dametvā pāṭihāriyam katvā²⁹ titthiye madditvā Rājagahe piṇḍāya acaritvā³⁰ va bhikkhu-
- 25 saṃghaparivuto nagaṛā nikkhamitvā Veluvanam eva gamissāmi³¹, Rājagahavāsino pi bahūni³² bhattabhājanāni gahetvā Veluvanam eva āgamiṣṣanti, sve vihāre bhattaggaṃ bhavissatīti³³ iminā kāraṇena tesam adhiṇāsasi. Te T-assa³⁴ adhiṇāsanam viditvā bhattabhājanāni āharitvā³⁵
- „vihāre yeva dānam dassāmā³⁶ 'ti pakkamimsu. S-āpi paṭhamayāme
- 30 dh. desetvā majjhimayāme³⁷ paṇhe³⁸ vissajjetvā pacchimayāmassa paṭhamakoṭṭhāse³⁹ sihaseyyam kappetvā dutiyakoṭṭhāse phalasamā-

¹ Bā Sdr add manussagahātakā. ² Sdr ajānanto, omitting so. ³ Cks na. ⁴ Bā Sdr add bhante. ⁵ Bā adds tvaṃ, Sdr tam. ⁶ Bā Sdr -iyaṃ. ⁷ Sdr -petvā. ⁸ Sdr -nato. ⁹ Bā Sdr -nato. ¹⁰ Sdr adds pi nicaṭṭhānato uccaṭṭhāne. ¹¹ Bā adds nicaṭṭhānato vā uccaṭṭhāne kātum samatthā. ¹² Bā kuṭato-, Sdr tutthato-. ¹³ Bā vijjhantā vijjhantā, Sdr vijjhanto vijjhantā. ¹⁴ Bā Sdr -iyaṃ. ¹⁵ Bā Sdr -itā. ¹⁶ Bā Sdr bhikkhussa-. ¹⁷ Bā Sdr add na. ¹⁸ Sdr pāṭihāriyaka. ¹⁹ Sdr caritvā. ²⁰ Bā āgamiṣṣāmiti. ²¹ Ck -u, Cs -ū. ²² Bā -rāpetvā. ²³ Sdr adds devadatāya. ²⁴ Bā Sdr -am. ²⁵ Sdr path-.

pattiyā vitināmetvā¹ tatiyakotṭhāse mahākaruṇāsamāpattim samāpajjitvā bodhaneyyabandhave² olokeno Nālāgiridamane³ caturāsitiyā pānasahassānam dhammābhisamayam disvā pabhātāya rattiyā katasarīrapaṭijaggano⁴ āyasmantaṃ Ānandaṃ āmantetvā „Ānanda ajja Rājagahaparivattakesu⁵ aṭṭharasasu vihāresu⁶ sabbesaṃ⁷ bhikkhūnaṃ mayā saddhim Rājagahaṃ pavisitum ārocehīti“ ā. Thero tathā akāsi. Sabbe bhikkhū Veluvane sannipatimsu. S. mahābhikkhusaṃghaparivāro⁸ Rājagahaṃ⁹ pāvisi, hatthimeṇḍā¹⁰ yathānusiṭṭhaṃ paṭipajjimsu¹¹, mahanto samāgamo ahoṣi. Saddhāpasannā¹² manussā „ajja kira Buddhanāgassa¹³ tiracchānanāgena¹⁴ saṅgamo bhavissati, anopamāya¹⁵ Buddhalīhāya¹⁶ Nālāgiridamanam passissamā“¹⁷ ti pāsādahammiyagelacchadanāni abhiruyha aṭṭhaṃsu. Assaddhā pana micchādīṭṭhikā¹⁸ „Nālāgiri caṇḍo pharuso¹⁹, Buddhādīnaṃ guṇaṃ na jānāti“²⁰, so ajja s-assa G-assa suvaṇṇavaṇṇaṃ rūpaṃ²¹ viddhamsetvā²² jīvitakkhayaṃ pāpessati, ajja²³ paccāmittassa piṭṭhim passissamā“²⁴ ti pāsādādisu²⁵ aṭṭhaṃsu. Hatthi²⁶ pi Bhagavantam āgacchantam disvā manusse tāsentō gehāni viddham-sento sakatāni saṃcunṇento soṇḍam ussāpetvā pahatṭhakannaṇvālo pabbato viya ajjhottharanto yena Bh. tenābhidhāvi, tam disvā bhikkhū Bh-am etad avocum: „ayaṃ bkante Nālāgiri caṇḍo pharuso manussa-glhātako²⁷ imam racchaṃ paṭipanno, na kho paṇāyam Buddhādīnaṃ²⁸ guṇaṃ jānāti, paṭikkamatu bhante Bh., paṭikkamatu Sugato“²⁹ ti. „Mā bhikkhave bhāyatha³⁰, paṭibalo³¹ aham Nālāgirim dametum“³² ti. Athāyasmā Sāriputto S-ram yāci: „bhante pitu uppannakiccaṃ³³ nāma jetṭhaputtassa bhāro, aham etam³⁴ damemīti“. Atha nam S. „Sāriputta, Buddhabalam nāma aññaṃ, sāvakabalam aññaṃ, tiṭṭha³⁵ tran“³⁶ ti paṭibāhi. Evaṃ³⁷ yebhuyyena asitimahātherā yācimsu. S. sabbe pi paṭibāhi. Athāyasmā Ānando S-ri balavasinehena addhivāsetum asakkonto „ayaṃ hatthi paṭhamam nam māretū“³⁸ ti T-tass’ atthāya jīvitam pariccajivā³⁹ Satthu purato aṭṭhāsi. Atha nam S. „apehi Ānanda, mā me purato aṭṭhāsīti“⁴⁰ ā. „Bhante, ayaṃ hatthi⁴¹

¹ Ck yo viti-, Sdr -yo samāpajjitvā. ² Bds -dhujaṇe. ³ Bd Sdr -nena, Bs damena. ⁴ Bd Sdr adds hutvā. ⁵ Cks -ko. ⁶ Bd Sdr mahāvi-. ⁷ Bd Sdr add pi. ⁸ Bd Sdr -parivutto. ⁹ Sdr adds piṇḍiya. ¹⁰ Cks -ḍo, Sdr atha ha-. ¹¹ Cks paṭijaggim. ¹² Sdr -sampannā. ¹³ Sdr buddhamahānā-. ¹⁴ Sdr adds saddhim. ¹⁵ Bd anu-. ¹⁶ Sdr adds ayaṃ. ¹⁷ Bd Sdr adds manussaghlhātako. ¹⁸ Cks -titi. ¹⁹ Bd Sdr sariraṃ. ²⁰ Cks -itvā. ²¹ Sdr ajjeva. ²² Sdr rukkhapā-. ²³ Bd Sdr -tako. ²⁴ Bds Sdr -ittha. ²⁵ Ck Sdr -le. ²⁶ so Bds; Cks pitunnam kiccā, Sdr uppannakiccaṃ omitting pitu. ²⁷ Bds aham eva tam, Sdr aham meva. ²⁸ Cks e. ²⁹ Bd Sdr add gantvā.

caṇḍo pharuso manussaghāta¹ kappuṭṭhānaggisadiso, paṭhamam maṁ
 māretvā pacchā tumhākaṁ santikaṁ āgacchatu² 'ti thero avaca,
 yāvattatīyaṁ vuccamāno pi ca tath' eva atṭhāsi³ na paṭikkamati⁴.
 Atha naṁ Bh.⁴ iddhibalena paṭikkamāpetvā bhikkhūnaṁ antare tha-
 5 pesi⁵. Tasmim khaṇe ekā itthi Nālāgiriṁ disvā maraṇabhayaabhītā
 palāyamānā⁶ amkena gahitadārakaṁ hatthino ca T-tassa ca antare
 chaḍḍetvā palāyi, hatthi taṁ anubandhitvā⁷ dārakassa santikaṁ āgami⁸.
 dārako mahāravaṁ ravi. S. Nālāgiriṁ odissakamettāya⁹ pharitvā
 sumadhuraṁ brahmassaraṁ nicchāretvā „ambho Nālāgiri, taṁ soḷasa-
 10 surāghaṭe¹⁰ pāyevā mattaṁ karontā¹¹ na aññaṁ gaṇhissatīti ka-
 riṁsu, maṁ gaṇhissatīti¹² kariṁsu, mā akāraṇena jaṁghāyo kilamento¹³
 vicari, ito ehitī¹⁴ pakkosi. So Satthu vacanaṁ sutvā akkhīni ummi-
 letvā Bh-to rūpasiriṁ oloketvā paṭiladdhasamvego Buddhatejena
 pacchinnasurāmado¹⁴ soḍaṁ olambetvā¹⁵ kaṇṇe cāleno¹⁶ gantvā
 15 T-tassa pādesu pati. Atha naṁ S. „Nālāgiri, tvaṁ tiracchānabhatthi,
 ahaṁ Buddhavāraṇo, ito paṭṭhāya mā caṇḍo mā¹⁶ pharuso mā ma-
 nussaghāta¹⁷ bhava, mettacittaṁ paṭilabbhā¹⁸ 'ti vatvā dakkhiṇa-
 hatthaṁ pasāretvā kumbhaṁ¹⁸ parāmasitvā¹⁹

Mā kuṇjara nāgam āsado,
 20 dukkho hi kuṇjara nāgamāsado.
 na²⁰ hi nāgahatassa²¹ kuṇjara
 sugatī hoti itoparāyano²².
 Mā ca mado mā ca pamādo²³,
 na hi pamattā sugatim vajanti,
 25 tena tvaṁ ōeva tathā karissasi
 yena tvaṁ sugatim gamissasīti²⁴ dh. d.

Tassa sakalasariraṁ pītiyā nīrantararaṁ phuṭaṁ²⁵ ahosi, sace²⁶
 tiracchānagato na²⁷ bhaviṣṣa sotāpannaphalaṁ adhigamissa²⁸. Manussā
 taṁ pāṭihāriyaṁ disvā unnadimsu appoṭhesuṁ²⁹, sañjātasomanassa³⁰
 30 nānābharaṇāni khipimsu, tāni hatthissa sariraṁ paṭicchādayimsu, tato

¹ Bā Sār -ṭako. ² Bā akāsi, Sār thito. ³ Bā Sār -mi. ⁴ Sār eathā. ⁵
 Bā Sār tha-. ⁶ Cks -naṁ. ⁷ Bā Sār add nivattitvā. ⁸ Bā Sār agamāsi. ⁹
 Bā udissataṁ me-, Sār uddassa me-. ¹⁰ Cks -tesu. ¹¹ Bā -te. ¹² Cks
 -ssati, Bā Sār add pana. ¹³ Bā Sār -manto. ¹⁴ Cks paṭicchanna-. ¹⁵ Sār
 olabanto. ¹⁶ Cks omī mā. ¹⁷ Bā Sār -ṭako. ¹⁸ Bā -e, Sār -bhambhe. ¹⁹
 Sār adds imaṁ gāthamāha. ²⁰ Ck ti, Sār ni. ²¹ so Cks Bā; Ck -hattassa. ²²
 Cks parasiṇyato. ²³ read pamādo. ²⁴ Sār adds evaṁ. ²⁵ Sār phuṭṭhaṁ. ²⁶
 Bā add kira. ²⁷ Bā nā. ²⁸ Bā Sār -ssati. ²⁹ Ck appoṭhesu, Bā appoṭesu
 Sār apphotayimsu.

paṭṭhāya Nāḷāgiri Dhanapālako nāma jāto. Tasmīn kho pana Dhana-
pālakasamāgame caturāsītīpāṇasahassāni amataṃ pivimsu¹. S. Dhana-
pālakaṃ pañcasu silesu *paṭiṭṭhāpesi. Soṇḍāya Bh-to pādapaṃsūni
gahetvā upari muddhani ākiritvā paṭikuṭito² paṭikkamitvā dassanūpacāre
ṭhito Dasabalaṃ vanditvā nivattitvā hatthisālaṃ pāvīsi, tato paṭṭhāya
ca danto³ sudanto hutvā na kiñci viheṭheti⁴. S. nipannamanoratho
„yehi yaṃ dhanāni khittāni tesāni yeva⁵ tam hotū“ ’ti adhiṭṭhāya „ajja
mayā mahantaṃ paṭihāriyaṃ kataṃ⁶, imasmiṃ nagare piṇḍāya ca-
raṇāni appatirūpaṃ“ ti tiṭṭhiye madditvā bhikkhusamghaparivuto ja-
yappatto khattiyo viya nagarā nikkhamitvā Veluvanāni eva gato.
Nagaravāsino bahuannaṇapānakhādaniyaṃ ādāya vihāraṃ gantvā mahā-
dānaṃ pavattayimsu. Tam ’divasaṃ sāyaṇhāsamaye dhammasabhaṃ
pūretvā nisinnā bhikkhū kathaṃsamuṭṭhāpesuṃ: „āvuso āyasmata
Anandena⁷ T-tass’ atthāya attano jīvitaṃ pariccajantena dukkaraṃ
kataṃ, Nāḷāgiriṃ disvā S-rā tikkhattuṃ paṭibāhiyaṃāno pi nāpagato⁸,
aho dukkarakārako āvuso therō¹⁰, ’ti. S. „Ānandassa guṇakathā pa-
vattati, gantabbaṃ mayā etthā“ ’ti Gandhakuṭito nikkhamitvā āgantvā
„k. n. bh. e. k. s. ti p. i. n. ti v. na bh. i. p. p’ Anando tiracchāna-
yoniyaṃ nibbatto pi mam’ atthāya jīvitaṃ pariccajiti“ vatvā¹² a. ā.:

A.¹³ Mahimsakaratt¹⁴he Sakula¹⁵nagare Saku¹⁶lō nāma 20
rājā dhammena r. kāresi. Tadā nagarato avidūre ekasmiṃ
nesādagāmake aññatāro nesādo pāsehi sakuṇe bandhītvā nagare
vikkiṇanto¹⁷ jīvikaṃ¹⁸ kappesi. Nagarato ca avidūre āvaṭṭato
dvādasasoyjano¹⁹ Mānusiyo²⁰ nāma padumaśaro ahoṣi pañca-
vaṇṇapadumasañchanno, ta. nānappakāro sakunaśaṃgho osari²¹, 25
so nesādo ta. aniyāmena pāse oḍḍeti²². Tasmīṃ kāle dha-
taratt²³ha hamsarājā channavuthihamśasahassaparivuto²³ Citta-
kūṭapabbate Suvannaguhāyaṃ vasati²⁴, Sumukho²⁵ nām' assa
senāpati ahoṣi. Ath' ekadivasam²⁶ tato hamsayūthā kati-

1 *Cks* payimsu. 2 so *Cks*; *Bs Sdr* -iko, *Bd* paṭikuto. 3 *Bs Sdr* danta. 4 *Bds Sdr* dhesi. 5 *Bds* nēva, *Cks* va. 6 *Cks* -tā. 7 *Bd* sannisinnā, *Sdr* sannipattitvā. 8 *Cks* āyasmā ānando. 9 *Sdr* anapagato. 10 *Sdr* āyasmā ānando. 11 *Sdr* ti atha naṃ sathā dibbasotadhātuyā sutvā. 12 *Sdr* adda tūphi ahoṣi tehi yacito. 13 *Sdr* adda bhikkhave. 14 *Cks* mahisara-, *Sdr* mahisaka-. 15 *Bds Sdr* sāgala-. 16 *Bd Sdr* sāgalo. 17 *Ck Bd Sdr* viki-. 18 *Bd Sdr* -taṃ. 19 *Sdr* -niko. 20 *Bd Sdr* -ssiyo. 21 *Sdr* otari, *Bd* -ā otarimsu. 22 *Bds Sdr* -si. 23 *Bd Cs* -parivāro. 24 *Sdr* pariva-. 25 *Ck* sukhumo. 26 *Bds Sdr* ekadā.

payā suvaṇṇaḥamsā Mānusiyaśaraṁ¹ āgantvā² pahūtagocare
 tasmim̐ yathāsukhaṁ caritvā³ sucitra-Cittakūṭaṁ⁴ gantvā dhata-
 ratthassa ārocesuṁ: „mahārāja manussāpathe Mānusiyo⁵ nāma
 padumasaro sampannagocaro, ta. gocaraṁ gaṇhituṁ gacchāmā⁶“
 5 'ti. So „manussapatho nāma sāsāṁko⁶, mā vo ruccitī⁷“ pa-
 ṭikkhipitvāpi⁸ punappuna vuccamāno „sace tumhākaṁ ruccati
 gacchāmā⁶“ 'ti saparivāro taṁ saraṁ agamāsi. So ākāsa⁹
 otaranto pādaṁ pāse pavesento¹⁰ yeva otari, ath' assa pāso
 pādaṁ ayasatthakena¹¹ bandhanto¹² viya ābandhitvā gaṇhi,
 10 ath' assa „chindissāmi naṁ“ ti ākaḍḍhantassa paṭhamavāre
 cammaṁ chijji¹³ dutiyavāre maṁsaṁ¹⁴ tatiyavāre nahāruṁ¹⁵,
 pāso atthim āhacca atthāsi, lohitaṁ pagghari¹⁶, balavavedanā
 pavattiṁsu¹⁷. So cintesi: „sac' ahaṁ baddharāvaṁ¹⁸ ravissāmi
 nātakā me utarāsa¹⁹ hutvā gocaraṁ agaṇhitvā chātajjhata²⁰ va
 15 palāyanta²⁰ dubbalatāya samudde patissantīti²¹“ so vedanaṁ
 adhivāsetvā²¹ nātinaṁ yāvadatthaṁ caritvā²² haṁsakīlaṁ²³ ki-
 ṭṭhanakāle mahantena saddena²⁴ baddharāvaṁ²⁵ ravi, taṁ sutvā
 va te haṁsā maraṇabhayaatajjitā²⁶ Citrakūṭābhimukhā²⁷ pakka-
 mimsu²⁸. Tesu²⁹ pakkantesu Sumukho haṁsasenaṇāpati „kacci
 20 nu kho idaṁ bhayaṁ mahārājassa uppannaṁ, jānissāmi naṁ“
 ti vegena pakkhanditvā purato gacchhantassa haṁsagaṇassa
 antare M-aṁ adisvā majjhimaṁsagaṇaṁ vicini³⁰, ta. pi³¹
 adisvā „nissamsayaṁ tass' ev' etaṁ³² bhayaṁ uppannaṁ“ ti

¹ Bā -ssiyam-. ² Sār gantvā. ³ Bā Sār vica-. ⁴ Ck sucitruccitrakūṭaṁ, Bā su-
 hitaṁ citta-, Sār cittaṁkutaṁ, omitting sucitra. ⁵ Bā manussi-. ⁶ Sār sa-
 paṭibhaya. ⁷ Sār ruccatīti, Bā ruccitthāti. ⁸ Bā Sār add tehi. ⁹ Sār -sato
¹⁰ Cks Bā Sār -santo ¹¹ Bā Sār -mattakena, Bā -patta-, cfr 239 ¹² Bā kaḍḍha-,
 Bā kaḍḍhe-, Sār ghate-. ¹³ Cks chindi. ¹⁴ Bā Sār add chijji ¹⁵ Cks omit
 mahāruṁ, Bā add chijji, Sār has nahāru chijji, adding catutthavāre so. ¹⁶
 Sār -rati. ¹⁷ Bā Sār omit pa. ¹⁸ Bā bandharavaṁ, Sār bandhanaravaṁ. ¹⁹
 Bā uttarāsa, Sār cittutrāsa. ²⁰ Cks -ti ²¹ Sār adds yava. ²² Bā khādītva,
 Sār gocaraṁ gaṇhitvā. ²³ Bā Sār haṁsānaṁ. ²⁴ Cks omit sa-. ²⁵ Bā bandhana-
 ravāṁ, Sār bandharavaṁ. ²⁶ Bā Sār add hutvā. ²⁷ Bā Sār citta- ²⁸ Sār
 pakkhandimsu. ²⁹ Cks pi. ³⁰ Sār -ṇassa viciniṭvā. ³¹ Sār adds taṁ. ³²
 Sār tassevataṁ.

nivattitvā āgacchanto M-am pāse baddham¹ lohitamakkhitaṃ
dukkhāturaṃ paṃkapitṭhe nipannaṃ disvā „mā bhāyi mahārāja²,
ahaṃ mama jīvitam pariccajivā tumhe pāsato mocessāmīti“
vadanto otaritvā M-am assāsento paṃkapitṭhe nisīdi. Atha
naṃ vīmaṃsanto M. paṭhamam g. ā. :

5

1. Sumukha anupacinantā³ pakkamanti vihaṅgamā,
gaccha tuvaṃ pi, mā kaṃkhi, n' atthi baddhe¹⁵ sahāyatā ti. 1.

Ta. anupacinantā⁴ ti sīnehena ālayavasena⁵ anolokento⁶, pakka-
mantīti ete channavutthamāsahassa nātivahaṅgamā maṃ⁷ chaḍḍetvā gacchanti
tvam pi gaccha mā idha thānaṃ⁸ ākaṃkhi evaṃ hi pāsena baddhe mayi sa- 10
hāyatā nāma n' atthi na hi te ahaṃ idam kiñci sahāyakiccaṃ katuṃ sakkhis-
sāmi kin te mayā nirupakārena papañcaṃ akatvā gacch' evā⁹ ti vadati.

Tatoparam⁹:

2. Gacch' evāhaṃ na vā gacche na tena amaro siyaṃ,
'sukhitaṃ taṃ upāsivā dukkhitaṃ¹⁰ taṃ kathaṃ jahe. 2. 15
3. Maraṇaṃ vā tayā saddhiṃ jīvitam vā tayā vinā
tath' eva¹¹ maraṇaṃ seyyo yañce jīve tayā vinā. 3.
4. N' esa dhammo mahārāja yaṃ taṃ¹² evaṃgataṃ jahe,
yā gati tuyhaṃ sā mayhaṃ ruccate vihaṅgādhipa¹³. 4.
5. Kā¹⁴ nu pāsena baddhassa¹⁵ gati aññā mahānasā,
sā kathaṃ cetayānassa¹⁶ muttassa tava¹⁷ ruccati. 5. 20
6. Kaṃ vā tvam passase¹⁸ atthaṃ mama tūyaṃ ca pakkhima
nātīnaṃ vāvasitṭhānaṃ ubhinnaṃ jīvitakkhaye. 6.
7. Yan na kañcanadepiccha¹⁹ andhena tamasā gataṃ²⁰
tādise sañcajaṃ²¹ pāṇaṃ kam atthaṃ abhijotaye²². 7. 20
8. Kathaṃ nu patataṃ seṭṭha dhamme atthaṃ na bujjhāsi,
dhammo apacito santo atthaṃ dasseti²³ pāṇinaṃ. 8.

¹ Sdr bandhaṃ disvā. ² Sdr -jā ti vatvā. ³ Ck anapavīṇantā, Cs anapavīṇantā, Sdr anuvi-. ⁴ Ck napavīṇantā, Cs napavīṇ-, Sdr anuvi-. ⁵ Cks ālapanava-.
⁶ all four MSS. -to. ⁷ Cks omit maṃ. ⁸ Bds Sdr vāsaṃ. ⁹ Sdr adds sumukho
āha. ¹⁰ Cks omit dukkhi. ¹¹ Bds Sdr tadeva. ¹² Cks etaṃ. ¹³ Sdr -pā ti
tato M. āha. ¹⁴ Bds kiṃ. ¹⁵ all four MSS. bandh-. ¹⁶ Cks cetasa-. ¹⁷
Cks ava. ¹⁸ Sdr -si. ¹⁹ Sdr dve piccha, Cks -de viñca. ²⁰ Sdr kataṃ, Bd
kathaṃ. ²¹ Sdr sañcaja, Bd sañcacaṃ. ²² Sdr adds ti sumukho āha ²³ Cks
dassati. Bd dassetaṃ.

9. So 'hañ dhammañ apekkhāno¹
dhammā c' atthañ samutthitañ
bhattiñ ca tayi sampassam² nāvakaṃkhāmi³ jīvitañ. 9.
10. Addhā eso satañ dhammo yo mitto⁴ mittam āpade
na-ccaje jīvitassāpi hetu dhammam anussarañ⁵. 10.
11. Sv-āyañ dhammo ca⁶ te ciñño bhattī ca veditā mayi,
kāmañ⁷ karassu mayh' etañ, gacch' evānumato⁸ mayā. 11.
12. Api tv-evam⁹ gate kāle yañ kandañ¹⁰ nātinañ mayā
tayā tañ buddhisampannam¹¹ assa paramasaṃvutañ. 12.
13. Icc-eva¹² mantayantānañ ariyānañ ariyavuttinañ
paccadissatha¹³ nesādo āturānañ iv' antako. 13.
14. Te sattum abhisamikkha¹⁴ dīgharattañ hitā dijā
tuñhīm āsittha ubhaya na ca sañcesum¹⁵ āsanā. 14.
15. Dhataratthe ca disvāna samuddante¹⁶ tato tato
abhikkamatha vegena dijasattu dijādhipe. 15.
16. So ca vegen' abhikkamma āsajja parame dije
paccakampittha¹⁷ nesādo¹⁸ baddhā iti vicintayañ. 16.
17. Ekañ ca baddhañ āsīnañ abaddhañ ca punāparañ
āsajja baddham āsīnañ pekkhamānañ adīnavañ. 17.
18. Tato so vimato yeva paṇḍare ajjhabhāsatha
pavaddhakāye,¹⁹ āsīne dijasamghagañādhipe: 18.
19. Yan nu pāsena mahatā baddho na kurute desañ —
atha kasmā abaddho tvañ balī pakkhī na gacchasi. 19.
20. Kin nu t' āyañ dijo hoti, mutto baddham upāsasi, (IV⁴²⁶₁₀)
qhāya sakunā yanti, kiñ eko avahiyasi²⁰. 20.
21. Rājā me so dijāmitta²¹ sakhā paṇasamo ca me,
n' eva nañ vijahissāmi yāva kālassa pariyāyañ²². 21.

¹ Ck ave-, C² avakkhāto, B² apekkhanto. ² C² S² samphassañ. ³ Cks -khāva, B² -khi. ⁴ Cks -e. ⁵ S² -ranti tato M. āha. ⁶ Cks kha. ⁷ S² kāyañ. ⁸ Cks gaccheva a-. ⁹ Ck -va. ¹⁰ so Ck; C² kandañ, B² S² khañ. ¹¹ B² vuddhi-. ¹² B² -vañ. ¹³ Cks pabbadi-, B² S² paccudi-. ¹⁴ B² ābhisam-, cikkhi, Cks abhisamcikkha. ¹⁵ Cks navasañcōpa, B² sañcalesuñ, B² sañcesuñ, S² sañcesu. ¹⁶ Cks -ddante, S² -ddente. ¹⁷ Cks paṇḍa-, B² pañca-, B² paccā-, S² mañca-. ¹⁸ Cks -de. ¹⁹ Ck pavatthikāse, C² pavattakāye, B² pavattha-. ²⁰ S² -sīti sumukho āha. ²¹ B² dijamitto, Cks dijomitto, cfr. IV⁴²⁶₁₃. ²² S² -yanti nesādo āha.

22. Kathaṃ paṇāyaṃ vihaṇo¹ nāddasa² pāsam odditaṃ,
padaṃ h' etaṃ mahantānaṃ, bodhum³ arahanti⁴ āpadaṃ⁵. 22.
23. Yadā parābhavo hoti poso jīvitasamkhaye (IV ⁴²⁵/₂₇)
atha jālaṇ ca pāsāṇ ca āsajjāpi na bujjhati⁶. 23.
24. Api tv-eva mahāpuṇṇa⁷ pāsā bahuvidhā tatā⁸ 5
gūlham āsajja bajjhanti⁹ ath' evaṃ jīvitakkhaye ti. 24.

Imāsaṃ gāthānaṃ sambandho Pāliyaṇa¹⁰ eva¹⁰ veditaḥ; ta. gacchevā
'ti mahārāja ahaṃ ito gaccheyyāṃ vā na vā nāhaṃ¹¹ tena gamanena¹² vā
agamanena vā amaro siyāṃ, ahaṃ ito gato pi agato pi maraṇato¹³ amutto va.
ito pubbe pana sukhitaṃ taṃ upāsitvā idāni dukkhitaṃ kathaṃ jaheyyaṃ ti 10
vadati, maraṇaṃ vā ti mamaṃ hi āgacchantassa¹⁴ vā tayā saddhiṃ maraṇaṃ
bhaveyya gacchantassa vā tayā¹⁵ vinā jīvitaṃ, tesu dvīsu¹⁶ yaṃ tayā sad-
dhiṃ maraṇaṃ tad eva me varaṃ yaṃ pana tayā vinā jīveyyaṃ na me taṃ
varaṃ ti a., ruccati ti yā vā tava gati nippatti¹⁷ sā vā¹⁸ mayhaṃ ruccati,
sā kathaṃ ti samma Sumukha mama¹⁹ tava dāhena vālapāsena²⁰ baddhassa 15
paratthagataṃ sa gati ruccatu tava pana cetayānaṃ²¹ sacetanassa paṇṇa-
vato muttassa²² kathaṃ ruccati, pakkhima²³ 'ti pakkhasampanna²³, ubhinnaṃ
ti amhākaṃ dvīnaṃ jīvitakkhaye 'sati tvam mama vā tava vā avasiṭṭhaṇṇa-
naṃ²⁴ vā kam atthaṃ passasi²⁵, yaṃ nā 'ti ettha nakāro upamaṇe, kaṇ-
canadepicchā²⁶ 'ti kaṇcanadvēpicchā²⁷, ayam eva vā pāṭho kaṇcanasadi- 20
ubhayapakkhā 'ti a., tamasā ti tamasi, gataṃ ti kataṃ²⁸, ayam eva vā pāṭho.
purimassa nakārassa iminā sambandho, na kathaṃ ti kataṃ viyā 'ti a., i v. h.:
taya pāṇaṃ cājante pi²⁹ acājante pi²⁹ mama jīvitassa abhāvā yaṃ tava pāṇa-
saṇcajanam taṃ³⁰ andhena tamasi kataṃ viyā kiñcid evarūpakammaṃ apaccak-
khagunaṃ, tādise tava apaccakkhagune pāṇasaṇcajane³¹ tvam pāṇaṃ saṇcajanto 25
kam atthaṃ joteyyāsiti³², dhammo apacito santo ti kiṃ nu dhammo pūjito
mānito³³ samāno, atthaṃ dasseti³⁴ vuddhiṃ³⁵ dasseti, apekkhāno ti
apekkhanto, dhammā catthan³⁶ ti dhammato ca³⁷ atthaṃ samuṭṭhitaṃ

¹ Bā Sār vihaṇo. ² Cks -sā. ³ Cks buddhum. ⁴ Bā s. -danti s. ā.

⁵ Sār -titi nesādo ā. ⁶ Ck apitvevamahaṃ mañṇe, Ck apitthevamahaṃ mañṇe,

Bā apitvaṃ vaṃ mahāpuṇṇa. ⁷ Ck tathā, Bā katā, Sār gatā? ⁸ Sār va-, Bā

bu-. ⁹ Bā Sār -nayeneva. ¹⁰ Cks haṃ. ¹¹ Cks maggena. ¹² Cks -na. ¹³ Sār ag-.

¹⁴ Cks add vā. ¹⁵ Cks omit dvī-. ¹⁶ Sār omits tava gati. ¹⁷ Cks yā ca.

¹⁸ Cks khama, Bā omits mama. ¹⁹ Sār vālamayapāsana. ²⁰ Sār

metayānaṃ, Ck metanāyassa, Ck cetanāyassa. ²¹ Cks yu-. ²² Bā s. -am.

²³ Bā Sār -tthānaṃ nā-. ²⁴ Cks passi. ²⁵ Cks depipicchā. ²⁶ Cks -dopicchā.

²⁷ Cks katā. ²⁸ Cks -tenā. ²⁹ Cks omit taṃ. ³⁰ Bā Sār saṇcajanto, omitting

pāṇa. ³¹ Bā kimatthaṃ jāneyyāsiti, Sār kimatthaṃ mabbijjoteyyāsiti. ³² Bā Sār

add sammānito. ³³ Cks dassa-. ³⁴ Bā buddhi, Sār vuddhi. ³⁵ Cks Bā vatthan.

³⁶ Ck va.

passanto, bhattin ti sineham, satam dhammo ti paṇḍitānam sabhavo, yo
 mitto ti yo mitto āpadāsu mittam na¹ caje, tassa acajantassa² esa sabhavo
 nāma addhā satam dhammo vidito³ pākaṭo jāto, kāmaṃ karassū 'ti etam
 kāmaṃ mayā icchitam mama karassu, api tvevaṃ gate kāle ti api tu evaṃ
 5 gate kāle mayi imasmiṃ thāne pāsena baddho⁴, paramasaṃvutaṃ ti parama-
 paripunnāṃ, icceva⁵ mantayantānaṃ ti gaccha na gacchāmi evaṃ ka-
 thentanaṃ, ariyānaṃ ti ācāriyānaṃ, paccadissathā 'ti kāsāvaṇi vāsetvā
 rattamāle⁶ pilandhitvā muggaraṃ ādāya gacchanto⁷ va⁸ adissatha, āturaṇaṃ
 ti gilāṇānaṃ maccu viya, abhisamikkhā⁹ 'ti bhikkhave ti ubho pi sattum
 10 āyantaṃ passitvā, hitā ti dīgharattaṃ aṇṇamaṇṇassa hitā muducittā, na ca
 sañcesu āsanā¹⁰ ti āsanato na calimsu yathā nisinnā va ahesuṃ, Sumukho
 pana ayaṃ nesādo āgantvā paharanto¹¹ maṃ paṭhamam¹¹ paharatu 'ti cintevā
 M-aṃ paccatho katvā nisīdi, dharaṭṭhe ti haṃse, samuddente¹² ti maraṇa-
 bhayena ito c' ito ca uppatante disvā, āsajjā 'ti itare dve jane upagantvā,
 15 paccakampitthā 'ti baddha na baddhā ti cintento upadhārento akampittha,
 vegaṃ hāpetvā saṅkamaṃ agamāsi, āsajja baddhaṃ ti nibaddhaṃ M-aṃ
 upagantvā nisinnaṃ Sumukhaṃ, ādinavaṃ ti ādinavaṃ eva hutvā M-aṃ
 olokentaṃ disvā, vimato 'ti kin nu kho abaddho baddhasa santike nisiṇno
 kāraṇaṃ pucchissāmi vimatijāto¹³ hutvā ti a, paṇḍare ti haṃse athavā pari-
 20 suddhe nimmale samphatṭhe kaṇḍanavaṇṇe ti a, pavaddhakāye ti vaḍ-
 ḍhitakāye mahāsarīre, yannū 'ti yaṃ tāva eso mahāpāse baddho pi na kurute
 disaṃ ti palāyanatthāya ekaṃ disaṃ na vajati¹⁴ tam yuttan ti adhippāyo, baliti
 balasampanno hutvāpi, pakkhīti tam ālapati, ohāyā 'ti chaddetvā, yantiti
 sesasakuṇā gacchanti, avahīyasīti ohīyasi, dijamittā 'ti dijanāṃ amitta
 25 yāva kālassa pariyaṃ ti yāva maraṇassa vāro āgacchati, katham paṇāyaṃ
 ti tvaṃ rājā me so ti vadasi rājāno ca nāma paṇḍitā honti, iti¹⁵ paṇḍito sa-
 māno kena kāraṇena oḍḍitaṃ pāsam na¹⁶ addasa¹⁷, padaṃ hetan ti yasama-
 hattaṃ vā nānamahattaṃ vā pattanaṃ attano apadabujjhaṇaṃ¹⁸ nāma padaṃ
 kāraṇaṃ, tasmā te āpadaṃ¹⁹ bodhuṃ arahanti, parābhavo ti avaḍḍhi,
 30 āsajjāpīti upagantvāpi na bujjhati, tatā ti vitatā oḍḍitā, gūḷhamāsajjā²⁰
 'ti tesu pāsasu yo²¹ gūḷho²⁰ paṭicchanno pāso tam²² āsajja bajjhanti, athevaṃ
 ti atha evaṃ jivitakkhaye bajjhant' evā 'ti a.

Iti so tam²³ kathāsallāpena muduhadayaṃ katvā M-assa
 jivitaṃ yācanto:

¹ Sdr a. ² Bds Sdr add mittassa. ³ Cks vijitāti, Bds tihiividito. ⁴ so C; Ck Bd Sdr baddho. ⁵ Bd Sdr -vaṃ. ⁶ B Sdr -laṃ. ⁷ Sdr āg-. ⁸ Cks ca. ⁹ Bd abhicīṇakkhā, B Sdr abhisāṇīkkhā. ¹⁰ Cks nañcañcesu, Bd nasaccelesu. ¹¹ B naca sañcetum-, Sdr nacalañcesuṃti. ¹² Sdr omits pa-. ¹³ Cks haṃsasamu-
 dente. ¹⁴ so Cks B; Sdr mati-. ¹⁵ Bds Sdr bhajati. ¹⁶ Bd Sdr add pi. ¹⁷ Bd pāsanaṃ. Cks omit na. ¹⁸ Bd adassa, Sdr addasaṃ. ¹⁹ so C; Ck ap-
 Bd apadaṃ-. ²⁰ Bds ap-. ²¹ Sdr guyh-. ²² Cks so. ²³ Cks pā nam, B pācā
 tam. ²⁴ Ck saṃtānso, C saṇam so, Bd so, omitting tam.

25. Api n' āyaṃ tayā saddhiṃ sambhāsassa¹ sukhudrayo,
api no anumaññasi², api no jīvitam dade ti g. ā. 25.

Ta. api nāyaṃ ti api nu ayaṃ, sukhudrayo ti sukhaphalo, anu-
maññāsīti³ Cittakūtaṃ⁴ gantvā nātake passitum api no⁵ anujaneyyāsi, jīvi-
tam dade ti api no imāya kathāya⁶ uppannavissāso na māreyyāsīti. 5

So tassa madhurakathāya bajjhivā

26. Na c' eva me tvaṃ baddho si, na pi icchāmi te vadham,
kāmaṃ khippam ito gantvā jīva tvaṃ anigho ciraṇ ti g. ā. 26.
Tato Sumukho catasso gāthā abhāsi:
27. N' evāham⁷ etaṃ icchāmi aññatr' etassa jīvitā, 10
sace ekena tuṭṭho⁸ si muñc' etaṃ⁹ mañ ca bhakkhaya¹⁰. 27.
28. Ārohapariṇāhena¹¹ tuly' asmā vayasā ubho,
na te lābhena jīn' atthi¹², etena¹³ nimirā tuvaṃ. 28.
29. Tad imgha samavekkhassu¹⁴, hotu giddhi tavāsmasu,
maṃ pubbe bandha pāsena pacchā muñca dijādhipam. 29. 15
30. Tāvad eva ca te lābho katassā¹⁵ yācanāya ca
mettī ca dhataratṭhehi yāvajjīvāya te siyā ti. 30.

Ta. etaṃ ti yaṃ aññatra etassa jīvitā mama jīvitam etaṃ ahaṃ n' icchāmi,
tulyasmā ti samānā homa, nimirā tuvaṃ ti parivatthehi tvaṃ, tavāsmasu
ti tava ambesu giddhi hotu, kin te etena, mayi lobham uppādehīti vadati, 20
tavadevā 'ti tattako yeva, yācanāya ca 'ti yā mama yācanā sā katā assā 'ti a.

Iti so tāya dhammadesanāya tele pakkhittakappāsapicu
viya mudukatahadayo M-aṃ tassa dāsaṃ katvā dadanto āha:

31. Passantu no mahāsaṃghā tayā muttam ito gataṃ
mittāmaccā ca bhaccā¹⁶ ca puttadārā ca bandhavā. 31. 25
32. Na ca¹⁷ te tādisā mittā bahunnaṃ idha vijjati
yathā tvaṃ dhataratṭhassa pāṇasādhāraṇo sakha. 32.
33. So¹⁸ te sahāyaṃ muñcāmi, hotu rājā tavānugo,
kāmaṃ khippam ito gantvā nātimajjhe virocathā 'ti. 33.

¹ Bds Sdr samvā-. ² Cks -esi, Bd Sdr -āsī. ³ Bd Sdr -āsīti. ⁴ Cks citra-. ⁵
Bds Sdr tvaṃ in the place of api no. ⁶ Bds Sdr gāthāya. ⁷ Sdr. namevā-,
Cks navā-. ⁸ Ck ku-. ⁹ Cks mañ-. ¹⁰ Cs -yaṃ. ¹¹ Ck Sdr -nā. ¹² so Cks
Bds jirathi, Sdr onatā. ¹³ Cks add maṃ. ¹⁴ Bds Sdr -pe-. ¹⁵ Bd Sdr katassa
¹⁶ Cks bhattā. ¹⁷ Cks nā va. ¹⁸ Cks se.

Ta. no ti nipātamattaṃ, tayā muttan ti imaṃ hi tvaṃ nēva muñcasi
nāma tasmā imaṃ tayā muttan ito Citrakūṭapabbata-gataṃ¹ mahantā nātisaṃghā
ca² ete ca mittādayo passantu ettha, bandhavā ti ekalohitasambandhā³,
vijjatīti vijjanti, pāṇasādhāraṇo ti sādharanapāṇo avibhattajīvito⁴, yathā
5 tvaṃ etassa sakhā etādisā aññesaṃ bahunnaṃ mittā⁵ nāma na vijjanti, tava-
nugo ti etaṃ⁶ dukkhiṃ ādāya purato gacchantassa tava ayaṃ anugo hotu.

Evam vatvā pana nesādaputto pemacittena M-aṃ upasaṃ-
kamitvā bandhanaṃ chinditvā ālīṅgitvā sarato nikkhāpetvā⁷ sara-
tīre tarunadabbapiṭṭhe⁸ nisīdāpetvā, pāde baddhapāsaṃ mudu-
10 cittena saṇikaṃ mocetvā⁹ dūre khipitvā M-e balavasinehaṃ
paccupaṭṭhāpetvā mettacittena udakaṃ ādāya lohitaṃ dhovitvā
punappuna parimajji, tassa mettacittānubhāvena B-assa pāde
sirā sirāhi¹⁰ maṃsaṃ maṃsena cammaṃ cammena ghaṭṭitaṃ¹¹,
tāvad eva pādo saṃrūḷho¹² sañjātachavi¹³ sañjātalomo ahoṣi,
15 abaddhapādena nibbiseso B. sukhito pakatibhāven¹⁴ eva nisīdi.
Atha Sumukho attānaṃ nissāya M-assa sukhitaḥbhāvaṃ disvā¹⁵
jātasomanasso¹⁶ nesādaṣṣa thutim akāsi.

Tam atthaṃ pakāseto Satthā āha:

34. So patīto pamuttana bhattunā bhattugāraṇo
20 ajjhabhāsatha vakkaṅgo vācaṃ kaṇṇasukhaṃ bhaṇaṃ: 34.
35. Evaṃ luddaka nandassu saha sabbehi nātibhi
yathāham ajja nandāmi muttaṃ disvā dijādhīpan ti. 35.

Tattha vakkaṅgo ti varikagīvo.

Evaṃ luddakā 'ti imaṃ¹⁶ thutim katvā Sumukho B-aṃ ā:
25 „mahārāja, iminā amhākaṃ mahāupakāro kato, ayaṃ hi am-
hākaṃ vacanaṃ akatvā kilāhaṃse no¹⁷ katvā issarānaṃ dento
bahuṃ dhanāṃ labheyya, māretvā¹⁸ maṃsaṃ vikkīṇanto pi
labhetha¹⁹, attano pana jīvitāṃ anoloketvā amhākaṃ vacanaṃ

¹ Bds -taṃ gantvā. ² Bd yeva, Sdr yeva. ³ Cks -taṃ-. ⁴ Bd -vako, Sdr
-viko. ⁵ Cks -ānaṃ. ⁶ Cks ettha. ⁷ so Cks for -metvā? Bds Sdr nikkhami-. ⁸
Bds -dabbatīnapiṭṭhe, Sdr -dabbhatīna-. ⁹ Cks temetvā, Bds mocitvā. ¹⁰ so Cks;
Bds -rehi, Sdr sirāsirā. ¹¹ so Sdr; Bds -kaṃ, Ck saṇikaṃ, Cs saṇikaṃ. ¹² Bd
saṃmārūḷho. ¹³ Bd Sdr succhavi. ¹⁴ Sdr viditvā. ¹⁵ Bd Sdr sañjāta-. ¹⁶
Bd Sdr omīti imaṃ, Bd has imaṃ pana. ¹⁷ B -so nā. ¹⁸ Sdr adda vā. ¹⁹
Ck labheta, Bd mūlaṃ pilaāheta, Sdr bahūdhanāṃ labheteva.

kari, imaṃ rañño santikaṃ netvā sukhajīvikaṃ karomā¹ 'ti. M. sampaṭicchi. Sumukho attano bhāsāya M-ena saddhim kathento puna manussabhāsāya luddaputtaṃ āmantetvā „samma tvaṃ kimatthaṃ pāse² oḍḍesīti“ pucchitvā „dhanatthan“ ti vutte „evaṃ sante tuvaṃ³ amhe ādāya nagaraṃ pavisitvā rañño⁴ dassehi, bahuṃ⁵ te dhanam dāpessāmīti“⁶ ā.

36. Ehi⁷ taṃ anusikkhāmi yathā tvaṃ api⁸ lacchase lābham yathāyaṃ⁹ dhataratṭho pāpaṃ kiñci na dakkhati¹⁰. 36.
 37. Khippam antepuraṃ netvā rañño dassehi no ubho abaddhe pakatibhūte kāce¹¹ ubhayato ṭhite 37. 10
 38. Dhataratṭhā¹² mahārāja haṃsādhīpatino ime, ayaṃ hi rājā haṃsānaṃ, ayaṃ senāpatitaro. 38.
 39. Asaṃsayam imaṃ disvā haṃsarājaṃ narādhipo patīto sumano vitto¹³ bahuṃ dassati te dhanan ti. 39.

Ta. anusikkhāmiti anusāsāmi, pāpaṃ ti lāmakam, rañño dassehi¹⁵ no ti amhe ubho pi rañño dassehi, B-assa pañhapabhāvadassanatthaṃ¹⁷ attano mittadhammassa āvibhāvanatthaṃ luddassa dhanalābhatthaṃ rañño sile patitṭhāpanatthaṃ cā 'ti catūhi kāraṇehi evaṃ ā, dhataratṭhā¹³ ti netvā ca pana rañño evaṃ ācikkheyyāsi¹⁴: mahārāja ime dhataratṭhakule jātā dve haṃsādhipatino¹⁵, etesu ayaṃ rājā itaro senāpatīti, iti naṃ sikkhāpesi, patīto ti adini²⁰ tīpi pi tuṭṭhakaravevacanān¹⁶ eva¹⁶.

Evaṃ vutte luddo „sāmi, mā vo rājadassanaṃ¹⁷ ruccatu¹⁸, rājāno nāma calacittā, keḷihaṃse¹⁹ vā vo²⁰ kareyyuṃ mārapeyyuṃ vā“ ti vatvā „samma mā bhāyi, ahaṃ tādisaṃ kak-khalaṃ luddaṃ lohitaṇṇaṃ dhammakathāya mudukaṃ katvā²⁵ mama pādesu pātesim²¹, rājāno nāma puñṇavanta ca pañṇavanta ca subhāsita dubbhāsitaññū²² ca, khippaṃ amhe rañño dassehi²³“ vutte „tena hi mā mayhaṃ kujjhittha, ahaṃ āvuso²³

¹ Bā Sār -saṃ. ² Bā Sār omīti tuvaṃ. ³ Bā bahūnaṃ. ⁴ Bā pēssāmīti. ⁵ Cks add ca. ⁶ Cks tuvaṃ hi. ⁷ Bā Sār tavāyaṃ. ⁸ Sār rakkhati. ⁹ Ck kāve, Bā koje, Sār kāje. ¹⁰ Cks Sār -a, Bā -o. ¹¹ Bā Sār citto, Ck vinto. ¹² Bā pañṇābhāva-, Sār pañṇānubhāvaṃ-. ¹³ Cks -o. ¹⁴ Cks -sīti. ¹⁵ Cks jāto vehāsādhī-. ¹⁶ Bā tuṭṭha-. ¹⁷ Cks rājā-, Sār rañño evaṃ dassanaṃ. ¹⁸ Bā -ti, Sār rucci. ¹⁹ Bā kila- altered to kiḷa-, Sār kila-. ²⁰ Cks omīti vo. ²¹ Sār pādesi, Bā pātemi. ²² Sār -taṃ dubbhāsitaṃ jānanti. ²³ Bā Sār avassān.

tumhākaṃ ruciya¹ nemīti² ubho pi kācaṃ³ āropetvā rājakulam
gantvā rañño dassetvā raññā puttḥo yathābhūtaṃ ārocesi.

Tam atthaṃ pakāsento Satthā āha:

40. Tassa taṃ vacanaṃ sutvā kammanā upapādayi,
5 khippam antepuraṃ gantvā rañño haṃse adassayi
abaddhe pakatibhūte kāce³ ubhayato tḥite. 40.
41. Dhataratṭhā⁴ mahārāja haṃsādhipatino ime,
ayaṃ hi rājā haṃsānaṃ, ayaṃ senāpatitaro⁴. 41.
42. Kathaṃ pan' ime vihaḡā⁶ tava haṭṭhattham⁷ āgatā,
10 kathaṃ luddo mahantānaṃ issare-m-idha-m-ajjhagā⁸. 42.
43. Vihitā sant' ime pāsā⁹ pallalesu janādhipa
yaṃ yadā yatanaṃ maññe dijanāṃ paṇarodhanāṃ. 43.
44. Tādisaṃ pāsam āsajja haṃsarāja abajjhatha,
taṃ abaddho upāsīno mamāyaṃ ajjhabhāsatha: 44.
- 15 45. Sudukkaraṃ anariyehi dahate bhāvaṃ uttamaṃ
bhattur atthe¹⁰ parakkanto dhanime yutto vihaṅgamo. 45.
46. Attan' āyaṃ cajitvāna jīvitāṃ jīvitāraho
anutthunanto āsīno bhattu yācittha jīvitāṃ. 46.
47. Tassa taṃ vacanaṃ sutvā pasādam¹¹ aham ajjhagam.
20 tato taṃ pāmuñcim pāsā anuññāsim sukkena ca. 47.
48. So patīto pamuttēna bhattunā bhattugāraḡo
ajjhabhāsatha vakkāṅgo vācaṃ kaṇṇasukkhāṃ bhaṇaṃ. 48.
49. Evaṃ luddaka nandassu saha sabbehi nātibhi
yathāham ajja paṇḡāmi muttāṃ disvā dijādhipaṃ. 49.
- 25 50. Ehi¹² taṃ anusikkhāmi yathā tvaṃ api lacchase
lābhaṃ yathāyaṃ dhataratṭho pāpaṃ kiñci na dakkhati¹³. 50.
51. Khippam antepuraṃ gantvā rañño dassehi no ubho
abaddhe pakatibhūte kāce¹⁴ ubhayato tḥite. 51.
52. Dhataratṭhā¹⁵ mahārāja haṃsādhipatino ime,
30 ayaṃ hi rājā haṃsānaṃ, ayaṃ senāpatitaro. 52.
53. Asaṃsayāṃ imaṃ disvā haṃsarājaṃ narādhipo
patīto sumano vitto¹⁴ bahum dassati te dhanāṃ. 53.

¹ Bā rucayā. ² Bā Sār kājaṃ. ³ Bā kāje, Sār kājaṃ. ⁴ Bā -o, Sār -a.
⁵ Sār adds taṃ sutvā rājā āha. ⁶ Bā Sār vihaṅgā. ⁷ Sār haṭṭhattham.
Bā Sār -re idha a-. ⁸ Sār haṃsā. ⁹ Bā Sār atṭhe. ¹⁰ Cke pā-. ¹¹ Cke add ca. ¹² Sār rakkhati. ¹³ Bā Sār kāje. ¹⁴ Cke Sār -o. ¹⁵ Cke citto.

54. Evam etassa vacanā ānītā 'me ubho mayā.
etth' eva hi ime assu ubho anumatā mayā. 54.
55. So 'yam evaṃgato pakkhī dijo paramadhammiko.
mādisassa hi luddassa janayeyyātha maddavaṃ. 55.
56. Upāyanam hi¹ te deva nānām passāmi edisaṃ
sabbasākunīkagāme², tam passa manujādhipā 'ti. 56.

Ta. kammanā³ upapādayīti yam so avaca tam karonto kāyakammena
sāmpādesi, gantvā ti hamsarājena nisinnakācakoṭṭim⁴ uccataram senāpatinā⁵
nisinnakoṭṭim⁴ thokaṃ nīcam kātva ubho pi⁶ ukkhipitvā⁷ hamsarājā ca senā-
pati ca rājanam passitum gacchanti ussaratha ussarathā 'ti janam ussārento
10 evarūpā⁸ sobhagappattā suvaṇṇavaṇṇahamsarājāno⁹ na diṭṭhapubbā ti¹⁰ ma-
nussesu pasamsantesu¹¹ khippam antepuram gantvā, adassayīti hamsa-
rājāno tumhe datṭhum āgatā ti rañño ārocāpetvā tena tuṭṭhacittena āgacchantū¹²
'ti pakkosāpīte¹³ atiharitvā dassasi¹⁴, hatthattthan¹⁵ ti hatthe attham¹⁶
pattan ti vuttam hoti, mahantānam ti yasamahantaṃ pattānam suvaṇṇa-
15 vaṇṇānam dhataratṭhahamsānam issare¹⁷ sāmino katham tvaṃ luddo hutvā
adhigato ti pucchati, isseramidhamajjhagatā¹⁸ ti pi pāṭho, etesaṃ issariyam
tvaṃ¹⁹ katham ajjhaḡā ti a, vihitā ti yojitā, yam yadā yatanam maññe
ti mahārāja yam yam samosaraṇatṭhānam dijanam pānarodhanam jivitakkha-
yakaram maññāmi ta. ta. mayā pallalesu pāsā vihitā, tādisan ti mānusiya²⁰
20 sare tathāvidham pānarodhanam mayā vihitam pāsā, tan ti tam etaṃ ta.
baddham, upāsīno ti attano jīvitam āgaṇetvā upagantvā nisinnō, mamāyan
ti mam ayaṃ senāpati abhāsatha²¹, mayā saddhim kathesi, sudukkaram ti
tasmim khaṇe esa ambhādisiḥ anariyehi sudukkaram akāsi, kim²² tan ti dahate
bhāvamuttaman ti attano uttamam ajjhāsayaṃ dahati vidahi pakāsayi²³,
25 attanāyan ti attano ayaṃ, anutthunanto ti bhattu guṇe vaṇṇento tassa
jīvitam²⁴ maṃ yāci, tassā 'ti tassa tathā²⁵ yācantassa, sukhena cā 'ti yathā-
sukham Citrakūṭam²⁶ gantvā nātisaṃgham passathā 'ti ca anujānīm, etthevā
'ti mayā pana ime dve ettha²⁷ Mānusiyaṃ sare yeva Cittakūṭagamanāya anu-
matā ahesum, evaṃgato ti sattuhatthagato, janayeyyātha maddavan ti
30 attani mettacittam janesi, upāyanan² ti paṇṇākāyam. sabbasākunīka-

¹ Bā upāyanañca, Sār upayanañca, Cks upāsanaṃ hi. ² Cks sabbe - - kagāme.

³ Bā Sār -unā. ⁴ Bā -kājā-, Sār -kāpaṇkoṭṭim. ⁵ Bā Sār -ti. ⁶ Bā Sār pi te.

⁷ Sār pa-. ⁸ Bā Sār add nāma. ⁹ Sār -nāh-. ¹⁰ Bā Sār add muduhadayaṇa.

¹¹ Bā Sār hisampattesu. ¹² Bā Sār -atū. ¹³ Bā Sār -to. ¹⁴ Ck dassasi,

Bā Sār dassesi. ¹⁵ Cks hatthapattthan, Bā hatthattan, Sār hatthattthan. ¹⁶

Bā Sār hatthesu āgataṃ. ¹⁷ Bā Sār -ra. ¹⁸ Bā Sār issara - - gā. ¹⁹ Cks omit

tvaṃ. ²⁰ Bā mānussiya, Sār manussiya. ²¹ Bā Sār ajjhabh-. ²² Sār ka,

Bā omits kiṃtanti. ²³ Bā -hati - - seti. ²⁴ Bā Sār add muṇā ti. ²⁵ Cks

tassetassa yathā. ²⁶ Bā Sār citta-. ²⁷ Cks ete in the place of dve ettha. ²⁸

Ck upāyan, Bā Sār upāyanan.

gāme ti sabbasmim pi sākuṇikagāme ahaṃ aṇṇaṃ tava evarūpaṃ kenaci
sākuṇikena ābhatapubbaṃ upāyanaṃ¹ na passāmi, taṃ passā 'ti taṃ maya
ābhataṃ upāyanaṃ¹ passa manujādhipā 'ti.

Evam so t̥hitako va Sumukhassa guṇe kathesi. Tato
5 rājā haṃsaraṇṇo mahārahaṃ āsanam Sumukhassa ca suvaṇṇa-
bhaddapīṭhakaṃ dāpetvā tesam ta. nisinnānaṃ suvaṇṇabhā-
janehi lājamadhuphāṇitādini² dāpetvā niṭṭhite pana³ bhojanakicce
aṇjalim paggayha M-aṃ dhammakatthaṃ yācivā suvaṇṇapīṭhe
nisīdi. So tena yācito paṭisanthāraṃ tāva akāsi.

10 Tam atthaṃ pakāsento Satthā āha:

57. Disvā nisinnaṃ rājānaṃ pīṭhe sovaṇṇaye subhe
ajjhabhāsatha vakkāṇo vācam kaṇṇasukhaṃ bhaṇaṃ: 57.

58. Kacci⁴ nu bhoto kusalaṃ, kacci⁴ bhoto anāmayam,
kacci⁴ ratṭham idaṃ phītaṃ dhammena-m-anusissati⁵. 58.

15 59. Kusalaṃ c' eva me haṃsa, atho haṃsa anāmayam,
atho ratṭham idaṃ phītaṃ dhammena-m-anusissati⁶. 59.

60. Kacci⁴ bhoto amaccesu doso koci na vijjati,
kaccin⁴ nu te tav' atthesu nāvakaṃkhanti jīvitam⁷. 60.

61. Atho pi me amaccesu doso koci na vijjati,
20 atho p' ime mam' atthesu nāvakaṃkhanti jīvitam⁸. 61.

62. Kacci te sādīsī bhariyā assavā piyabhāṇinī
puttarūpayasūpetā tava-cchandavasānugā⁹. 62.

63. Atho. pi me sādīsī bhariyā assavā piyabhāṇinī
puttarūpayasūpetā mama-cchandavasānugā ti. 63.

25 Ta. rājānaṃ ti Sakularājānaṃ¹⁰, vakkāṇo ti haṃsarājā, dhammena-
manusissatī¹¹ dhammena anusissatī¹², doso ti aparādhō, tavatthesū
'ti uppannesu tava yudhādīsu atthesu, nāvakaṃkhanti¹³ uraṃ¹⁴ datvā
pariccajantā kacci⁴ attano jīvitam na patthenti jīvitam cajitvā tav' ev' atthaṃ karonti,
sādīsīti samajātikā, assavā ti vacanaṃ¹⁵ sampatichchikā, puttarūpayasū-

¹ Bā Sdr upāyanaṃ. ² Ck -pāṇiyādini, C -pāṇiyādini, Bā -pāṇitādini, Sdr
-pāṇitādini, B -phāṇitā-. ³ Ck -pāna. ⁴ Bā kiñci. ⁵ Bā -ssāsati, Sdr
-sasati, adding rājā āha. ⁶ Bā -sāsahanti, Sdr -sasissahanti, adding m. āha.
⁷ Sdr jīviteti, adding rājā āha. ⁸ Sdr -tantī, adding m. āha. ⁹ Sdr -gātī
rājāha. ¹⁰ Ck -sakuṇa-, Bā Sdr sāgalārā-. ¹¹ Ck -sīti, Bā -sasasati, Sdr
-sasasati. ¹² Ck -sasissati, Bā -sasati, wanting in Sdr. ¹³ Ck udaraṃ, C
upadaraṃ. ¹⁴ Bā Sdr -na.

petā ti puttehi ca rūpena ca yasena ca upetā, tavacchandavasānugā ti kacci¹ tav' ev' ajjhāsayaṃ tava vasaṃ anuvattati na attano cittavasenāvattatīti² pucchati.

Evam B-ena paṭisanthāre kate puna rājā tena saddhim kathento ā.: 5

64. Bhavan tu kacci³ nu mahāsattuhatthathataṃ⁴ gato⁵ dukkham āpajji vipulaṃ tasmiṃ paṭhamamāpade. 64.

65. Kacci¹ yan n' āpativāna daṇḍena samapothayi⁶, evam etesaṃ jammānaṃ pākatikaṃ bhavati tāvade⁷. 65.

66. Khemam āsi mahārāja evam āpadi saṃsati⁸ 10 na cāyaṃ kiñci-r-asmāsu sattū va samapajjatha. 66.

67. Paccakampittha nesādo, pubbe va ajjhabhāsatha, tadāyaṃ Sumukho yeva paṇḍito paccabhāsatha⁹. 67.

68. Tassa taṃ vacanaṃ sutvā pasādam ayam ajjhaḡ, tato maṃ pāmuñci pāsā anuññāsi sukhena ca. 68. 15

69. Idam pi¹⁰ Sumukhen' eva etadatthāya cintitaṃ bhoto sakāse āgamaṇaṃ etassa dhanam¹¹ icchatā¹². 69.

70. Svāgataṃ c' ev' idam bhavataṃ patito¹³ c' asmi dassanā, eso api¹⁴ bahuṃ vittaṃ¹⁵ labhataṃ yāvat' icchīti¹⁶. 70.

Ta. mahāsattuhatthathataṃ gato¹⁷ ti mahantassa sattuno hat- 20 thatthataṃ¹⁸ gato, āpatitvānā ti upadhāvitvā, pākatikaṃ ti pakatikaṃ, ayam eva vā pātho, i. v. h. etesaṃ hi jammānaṃ tāvad eva evaṃ pakatikaṃ hoti sakuṇe daṇḍena pothetvā jīvitakkhayaṃ pāpetvā¹⁹ va dhanam²⁰ labhantīti²¹, kiñcīrasmāsū ti kiñci amhesu²², sattū vā ti sattū viya, paccakampitthā ti mahārāja esa amhe disvā baddhā²³ ti saññāya thokaṃ osakkitha²⁴, pubbe 25 vā ti ayam eva paṭhamam²⁵ ajjhabhāsi, tadā ti tasmiṃ kāle, etadatthāyā ti etassa nesādaputtassa atthāya cintitaṃ, dhanam icchatā ti etassa dhanam

¹ Bā kiñci. ² Bā Sār -na-. ³ Ck bhavannu-. Bā bhavantaṃ kiñci, B⁶ bhagavantaṃ, Sār bhavanto-. ⁴ Cks -kaṃ, Sār habhattha. ⁵ Cks -ā. ⁶ Cks -thayi. ⁷ read: pakati hoti - ? Sār -evā ti hamsarājā āha. ⁸ so Cks; Bā evamāpariyāseti, Sār evamāriyāseti. ⁹ Sār ajjha-. ¹⁰ Bā Sār idaṇce. ¹¹ Cks vitt-. ¹² Cks -akā, Sār -tāti rājā āha. ¹³ Ck panito, Cs pinito, Bā Sār patito. ¹⁴ Bā Sār cāpi. ¹⁵ Bā Sār cittaṃ. ¹⁶ Bā Sār yāvadi-. ¹⁷ Bā -kaṃgato, Sār hatthathagatā. ¹⁸ Bā hattattha, Bā hatthatham, Sār hattattha. ¹⁹ Bā Sār pāpento. ²⁰ Bā vettanaṃ, Bā Sār vetanaṃ. ²¹ Bā labhati, Sār labhissati. ²² Sār adde idam vuttaṃ hoti ete saha. ²³ Bā bandhanā, Sār bandhā. ²⁴ Bā osakkatha, Sār usakkitha. ²⁵ Cks vā pātho maṃ.

icchantena tena tava santikam ambhākam āgamanam¹ cintitam, svāgataṃ
cevidan² ti mā bhonto cintayantu bhavataṃ idam idhāgamanam svāgataṃ eva,
labhataṃ ti labhatu.

Evañ ca pana vatvā rājā aññataram amaccam oloketvā
5 „kiṃ karomi devā“³ 'ti vutte „imam nesādam kappitakesa-
massum nahātānulittam sabbālamkārapatimaṇḍitam kāretvā
ānehīti“ vatvā tena tathā katvā ānitassa tassa samvacchare⁴
satasahassuṭṭhānakam⁵ gāmam dve „vīthiyo“ gahetvā ṭhitam⁶
geham rathavaram⁷ aññañ ca bahum hiraññasuvannaṃ adāsi.

10 Tam attham āvikaronto Satthā:

71. Santappayitvā nesādam bhogehi manujādhipo

ajjhabhāsatha vakkaṅgam vācam kaṇṇasukham bhaṇan ti g. ā. 71.

Atha M. rañño dh. d. So dhammakatham sutvā tuṭṭha-
hadayo „dhammakathikassa sakkāram karissāmīti“ setacchattam
15 datvā r. paṭicchāpento ā.:

72. Yam khalu dhammam ādhīnam⁸ vaso⁹ vattati kiñcanam¹⁰
sabb'atth'issariyam bhavataṃ pasāsatha yad icchatha. 72.

73. Dānattham upabhotthum vā yam c' aññaṃ upakappati
etaṃ dadāmi vo vittam issaram vissajjāmi vo ti āha. 73.

20 Ta. vaso vattatīti yattha ca mama vaso¹¹ vattati, kiñcanam¹² ti
appamattakam pi, sabbatthissariyam ti sabbam bhavataṃ yeva issariyam
atthu. yam caññaṃ upakappatīti puññakammatāya¹³ dānattham vā chattaṃ
ussāpetvā r. eva upabhotthum vā yam vā aññaṃ tumhākam ruceati taṃ karotha,
etaṃ¹⁴ dadāmi vo vittam, saddhiṃ setacchattena mama santakaissariyam
25 vissajjāmīti.

q

Atha M. rañña dinnam setacchattam puna¹⁵ tass' eva
adāsi. Rājāpi cintesi: „hamsarañña tāva me dhammakathā
sutā, luddaputtēna pana ayaṃ Sumukho madhurakatho ti

¹ Sdr ga-. ² Sdr -tantevi-. ³ Bā repeats sam-. ⁴ Bā Sdr add katvā. ⁵
Bā itthiyo. ⁶ so Cks; Bā tamahantam, Sdr mahantam. ⁷ Bā Sdr -rañca. ⁸
so C; Ck -dīnam, Bā -dhīnam, Sdr -pākinam. ⁹ so all four MSS. for vase?
¹⁰ Bā Sdr kiñci-. ¹¹ Cks vā-. ¹² all three MSS. kiñci-. ¹³ Bā Sdr -kāmātāya.
¹⁴ Cks evam. ¹⁵ Sdr puna.

ativiya vaṇṇito, imassāpi dhammakathaṃ sossāmīti“ so tena saddhiṃ sallapanto anantaraṃ g. ā.:

74. Yathā ca my-āyaṃ Sumukho ajjhabhāseyya¹ paṇḍito
kāmasā² buddhisampanno tam my-āssa paramappiyan ti. 74.

Ta. yathā ti yadi³ i. v. h.: yadi ca me yaṃ Sumukho paṇḍito buddhi- 5
sampanno kāmasā¹ attano ruciya ajjhabhāseyya tam me paramappiyaṃ assā 'ti.

Tato Sumukho āha:

75. Ahaṃ khalu mahārāja nāgarājā-r-iv' antaraṃ
pativattuṃ na sakkomi, na me so vinayo siyā. 75.
76. Amhākam eva⁴ yo seṭṭho tvaṇ ca uttamasattavo 10
bhūmipālo manussindo pūjā⁵ bahūhi hetubhi. 76.
77. Tesā ubbinnaṃ bhaṇataṃ vattamāne vinicchaye
nāntaraṃ pativattabbaṃ pessenā manujādhipā 'ti. 77.

Ta nāgarājārivantaraṃ ti selāyabbhantaraṃ pavittho nāgarāja viya,
pativattun ti tumhākaṃ dvinnaṃ antare vattuṃ na sakkomi, na meso ti 15
sace vadeyyaṃ¹ na me so vinayo bhaveyya, amhākaṃ eva 'ti⁶ channavuttiya⁷
haṃsasabhassānaṃ, uttamo sattavo ti uttamasatto, pūjā⁵ ti ubho tumhe
mayhaṃ bahūhi kārāṇehi pūjārahā c' eva pasamsārahā ca, pessenā⁸ ti pessa-
vacanakarena⁹ sevakena.

Rājā tassa vacanaṃ sutvā tuṭṭhahadayo jāto¹⁰, nesāda- 20
putto vaṇṇesi¹¹ „aññena tumhādisena madhuradhammakathi-
kena nāma na bhavitabbaṃ“ ti vatvā ā.:

78. Dhammena kira nesādo¹²: paṇḍito aṇḍajo iti,
na h' eva akatattassa nayo¹³ etādiso siyā ti. 78.
79. Evaṃ aggapakatimā evaṃ uttamasattavo 25
yāvat' atthi mayā diṭṭhā nāññaṃ passāmi edisaṃ¹⁴. 79.
80. Tuṭṭho 'smi vo pakatiyā vākyena madhurena ca,
eso cāpi mama chando: ciraṃ passeyya vo ubho ti. 80.

¹ so all four MSS. ² Cks -yā. ³ Cks yad, Sdr omits yadi. ⁴ C^s Bā Sdr
-kañceva. ⁵ so all four MSS. for pūjā? ⁶ Bā Sdr add amhākañceva. ⁷
Bā Sdr -ti. ⁸ Bā peyenā. ⁹ Bā veyyāvaccakarena, Sdr veyyāvaccakāraṇena,
Ck pessenavacanakarena. ¹⁰ Ck thānetuṃ, C^s thātum. ¹¹ Bā Sdr -ti. ¹² Cks
te saddo. ¹³ Cks naso. ¹⁴ Sdr i-.

Ta dhammenā¹ ti sabhāvena kāraṇena, akatattassā² ti asampādita-
 attabhāvassa mittadubbhissa³, nayo ti paññā, aggapakatimā⁴ ti aggasabbhāvo,
 uttamattavo ti uttamasatto, yāvatatthīti yavatā mayā dīṭṭhā nāma atthi,
 nāññān ti tasmiṃ mayā dīṭṭhatthāne aññaṃ evarūpaṃ na passāmi, tuṭṭho
 5 smi⁵ vo pakatiyā ti samma haṃsarāja ahaṃ pakatiyā paṭhamam eva tum-
 bhākaṃ dassanena tuṭṭho, vākyenā⁶ ti idāni⁷ vo madhuravacanena tuṭṭho smi,
 ciraṃ passeyya vo ti icc-eva vasāpetvā muhuttam pi avippavasanto ciraṃ
 tumhe passeyyan ti esa me chando ti vadati.

Tato M. rājānaṃ pasamsanto āha:

- 10 81. Yam kiñci⁴ parame mitte katar⁵ asmāsu taṃ tayā,
 pattā nissamsayaṃ ty-āmhā bhattir asmāsu yā tava. 81.
 82. Aduṇ ca nūna sumahā nātisaṃghassa-m-antaraṃ,
 adassanena amhākaṃ dukkhaṃ bahūsu pakkhisu. 82.
 83. Tesāṃ sokavighātāya tayā anumatā mayāṃ
 15 taṃ padakkhiṇato katvā nātī passem⁶ arindama⁶. 83.
 84. Addhāhaṃ vipulaṃ pītiṃ bhavataṃ vindāmi dassanā,
 eso cāpi⁷ mahā attho nātivissāsanaṃ siyā ti. 84.

Ta. katarasmāsu⁸ ti kataṃ⁸ amhesu, pattā nissamsayaṃ tyamhā
 ti mayāṃ nissamsayena tayā pattā yeva, bhattirasasmāsu yā tava⁹ ti yā tava
 20 amhesu bhatti tāya bhattiyā mayāṃ tayā asamsayena pattā yeva, na ca vip-
 yuttā vipavutthāpi sahaṃsino yeva nāma mayāṃ ti dīpeti, aduṇ ca nūna
 sumahā ti etaṃ ca ekamsen¹⁰ eva sumahantaṃ, nātisaṃghassamantaraṃ
 ti amhehi dvīhi janehi rahitassa mama nātisaṃghassa antaraṃ chiddaṃ, asmā-
 kan ti amhākaṃ dvinitāṃ adassanena bahūsu pakkhisu dukkhaṃ uppannaṃ,
 25 passemarindamā¹¹ ti⁹ passeyyāma arindama. bhavataṃ ti bhoto dassanena,
 eso cāpi¹⁰ mahā attho ti yā esā¹¹ nātisaṃghasaṃkhātā¹² nātivissāsana
 siyā eso cāpi¹⁰ mahanto attho.

Evam vutte rājā tesāṃ gamanaṃ anujāni¹³. M. pi rañño
 pañcavidhe dussīle ādīnavaṃ sīle ca ānisaṃsaṃ kathetvā¹⁴
 30 „imaṃ silaṃ rakkha¹⁵, dhammena r. kārehi¹⁶, catūhi saṃ-
 gahavatthūhi janaṃ¹⁷ saṃgaṇhā¹⁷ ti ovaḍitvā Cittakūṭaṃ agamāsi.

¹ Bā Sār -assa. ² all three MSS. smiṃ. ³ Bā Sār add pana. ⁴ Cks kicca.
⁵ so all four MSS. ⁶ all four MSS. nātī, Bā Sār -murin-. ⁷ Bā vāhi, Sār
 vāpi. ⁸ Sār katarāṃ. ⁹ Bā Sār -murin-. ¹⁰ Bā Sār vāpi. ¹¹ Cks pi yam-
 piāsāsi. ¹² Cks nātisaṃghasāsi. ¹³ Sār -nāti. ¹⁴ Sār -esi. ¹⁵ Bā Sār
 rakkhatha. ¹⁶ Sār -etha, Bā -esi. ¹⁷ Sār mahārājanaṃ

Taṃ atthaṃ pakāsento Satthā āha :

85. Idam vatvā dhatarattho haṃsarājā narādhipaṃ
uttamajavamattāya¹ nātisaṃgham upāgamuṃ. 85.
86. Te aroge anuppatte disvāna parama dije
kekā ti-m-akarum² haṃsā, puthusaddo ajāyatha. 86.
87. Te patitā pamuttana bhattunā bhattugāravā
samantā parikarimsu aṇḍajā laddhapaccayā ti. 87.

Ta upāgamun ti aruṇuggamanavelāyaṃ eva madhupānādini³ pari-
bhuñjitvā raññā ca deviyā ca dvīhi suvaṇṇatālavaṇṭhi⁴ ukkhipitvā gandhamā-
lādīhi katasakkārā tālavaṇṭhi⁴ otaritvā rājānaṃ padakkhipaṃ katvā vehāsam 10
uppatitvā raññā anjalim paggayha gacchatha sāmino ti vutte sīhapanjarena
nikkhamitvā⁵ uttamaṇa javena gantvā nātigaṇaṃ upāgamimsu⁶, parama ti
uttame, kekā ti attano sabhāvaravena kekā⁷ ti saddam akaṃsu, bhattugāravā ti
bhattari sagāravā, parikarimsu⁸ ti bhattuno muttabhāvena tuṭṭhā taṃ bhattā-
raṇaṃ samantā parivārayimsu, laddhapaccayā ti laddhapattitthā. 15

Evam parivāretvā pana te haṃsā „kathaṃ mutto si ma-
hārājā“ ti pucchimsu. M. Sumukhaṃ nissāya muttabhāvaṃ
Sakulārājaluḍḍaputtehi⁹ katakammaṇ ca kathesi. Taṃ sutvā
tuṭṭho⁹ haṃsagaṇo⁹ „Sumukho senāpati ca rājā ca luḍḍaputto
ca sukhitā niddukkhā ciraṃ jīvantū“ ti thutim akāsi. 20

Taṃ atthaṃ pakāsento Satthā osānagātham ā :

88. Evam mittavataṃ atthā sabbe honti padakkhiṇā
haṃsā yathā¹⁰ dhataratthā nātisaṃgham upāgamun ti. 88.

Ta mittavataṃ ti kalyāṇamittasampannānaṃ, padakkhiṇā ti sukha-
nippattino vuddhiyuttā, dhataratthā ti haṃsarājā¹¹, Sumukho raññā c' eva 25
luḍḍaputtana cā ti dvīhi evaṃ ubho pi te dhataratthā kalyāṇamittasampannā,
yathā nātisaṃgham upāgamuṃ nātisaṃghupagamanasamkhāto nesaṃ attho pa-
dakkhipo jāto evaṃ aññesaṃ pi mittavataṃ atthā padakkhiṇā hontīti.

¹ Bā -manvāya, Sār -mandāya, B* -maṇāya. ² Cks -nim-. ³ Bā jālāmadhu-
pānitādini, Sār madhulājapānitādini. ⁴ Bā -tālapaṇṇehi, Sār -pattehi. ⁵
Bā Sār nikkhantā. ⁶ Sār upasaṅkamimsu. ⁷ Bā Sār keke. ⁸ Ck sakulārājā-
Bā sāgalārājā-, Sār sāgalarañña ca luḍḍakena ca. ⁹ Sār -ā. ¹⁰ Cks add pi.
¹¹ so Bā; Cks add sumukhādīhi.

S. i. d. ā. „na bhikkhave idān' eva pubbe pi Anando mam' atthāya jīvitam paricajjīti" vatvā j. s.: „Tadā nesaḍo¹ Channo² ahosi, rājā³ Sāriputto, Sumukho Anando⁴, navutihaṃsasahassā⁵ Buddha-parisā, haṃsarājā aham evā" 'ti. Cullaṃsaṃsajātakaṃ⁶.

2. Mahāhaṃsajātaka.

Ete haṃsā pakkamantīti. Idam S. Veḷuvane v. therassa⁷ jīvitapariccāgam eva ā. k. Vatthum vuttasadisam eva, idha pana S. atītam āharanto idam āhari:

A. Bārāṇasiyam Seyyassa⁸ nāma Bārāṇasirañño Khemā
 10 nāma aggamaheṣi ahosi. Tadā B. navutihaṃsasahassaparivuto
 Cittakūṭe vihāsi. Ath' ekadivasam Khemā devī paccūsa-
 samaye supinakaṃ⁹ addasa: suvaṇṇavaṇṇahaṃsā āgantvā rāja-
 pallaṃke nisīditvā madhurassarena¹⁰ dhammakatham kathe-
 sum, deviyā¹¹ sādhuḥkāraṃ datvā dh. suṇantiyā¹² dhamma-
 15 savanena atittāya eva ratti vibhāyi¹³, haṃsā dhammakatham
 kathetvā sīhapañjarena nikkhamitvā agamaṃsu, sā vegen'
 utthāya „palāyamāne haṃse gaṇhatha gaṇhatha" 'ti vatvā
 hattham pasārenti yeva pabujjhi. Tassā katham sutvā pari-
 cārikāyo „kuhiṃ haṃsā" ti thokaṃ avahasimsu, sā tasmiṃ
 20 khane supinakabhāvaṃ¹⁴ ñatvā cintesi: „aham abhūtaṃ na
 passāmi, addhā imasmiṃ loke suvaṇṇahaṃsā bhavissanti, sace
 kho pana 'suvaṇṇahaṃsānaṃ dh. sotukāṃ' amhīti' rājānaṃ
 vakkhāmi 'amhehi suvaṇṇahaṃsā nāma na diṭṭhapubbā, haṃ-
 sānaṃ ca kathā 'nāma abhūtā yevā' 'ti vatvā nirussukko¹⁵
 25 bhavissati 'dohaḷo' ti vutte pana kenaci¹⁶ upāyena pariyesissati,
 evaṃ me manoratho ijjhissatīti" sā gilānālayam dassetvā

¹ Sdr suddho. ² Sdr channatthero. ³ Sdr sāgalo rājā. ⁴ Sdr sumukhasenāpati
 ca ānandatthero ahosi ca. ⁵ Bds Sdr chana-. ⁶ Sdr -sā dhatarattho pana
 lokapātho evaṃ haretha jātaṇa ti iti jātakatthakathā asitini. 2. Su. = Sumukho.
⁷ Bds anandattherassa. ⁸ Bds saṃyamaṃsa. ⁹ Bds -naṃ. ¹⁰ Bds -saddena. ¹¹
 Ck -viṃ, Cc -viyam, Bā -viyā. ¹² Cks -tisā. ¹³ Cks viḥāyi. ¹⁴ Bā supinabh-
¹⁵ Cks nirussako. ¹⁶ Bā yena ke-

paricārikānaṃ saññaṃ katvā nipajji. Rājā rājāsane nisinno
tassā dassanavelāya taṃ adisvā „khaṃ Khemā devīti“ puc-
chitvā¹, „gilānā“ ti sutvā tassā santikaṃ gantvā sayanekadesse
nisīditvā piṭṭhiyaṃ parimajjanto „aphāsukan“ ti pucchi. „Deva,
aphāsukaṃ n’ atthi, dohaḷo pana me uppanno“ ti. „Bhaṇa“² 5
devi yaṃ icchasi, sīghaṃ te upanāmessāmīti“. „Mahārāja
aham ekassa suvaṇṇahamsassa setacchatte³ rājapallāṃke ni-
sinnassa gandhamālādīhi pūjaṃ katvā sādhuḷakāraṃ dadamānā⁴
dhammakathaṃ sotuṃ icchāmi, sace labhāmi icc-etaṃ kusalaṃ
noce jīvitāṃ me n’ atthīti“. Atha naṃ rājā „sace manussa- 10
loke atthi labhissasi, mā cintayīti“ assāsetvā sirigabbhā⁵ nik-
khamma amaccehi saddhiṃ mantesi: „hambho“, Khemā devī
‘suvaṇṇahamsassa dhammakathaṃ sotuṃ labhantī jīviṣṣāmi,
alabhantiyā me jīvitāṃ n’ atthīti’ vadati, atthi nu kho su-
vaṇṇavannaṃ hamsā“ ti. „Deva amhehi n’ eva diṭṭhapubbā na 15
sutapubbā“ ti. „Ke pana jāneyyun“ ti. „Brāhmaṇā devā“
ti. Rājā brāhmaṇe pakkosāpetvā⁷ pucchi: „honti nu kho
ācariyasuvaṇṇahamsā“ ti. „Āma mahārāja amhākaṃ ‘macchā
kakkatākā kacchapā migā morā hamsā ti ete tiracchānagatā
suvaṇṇavannaṃ’ hontīti’ āgataṃ¹⁰, ‘ta. dhataratṭhakulahaṃsā’¹¹ 20
nāma paṇḍitā nānasampannā’ iti manussehi saddhiṃ satta su-
vaṇṇavannaṃ hontīti“. Rājā attamano hutvā „kahan nu kho
ācariyadhataratṭhahaṃsā vasantīti“ pucchitvā „na jānāma
mahārāja“ ti. Atha „ke jānissantīti“ „luddaputtā“ ti vutte
sabbe attano vijite luddake sannipātetvā¹² pucchi: „tātā“¹³ su- 25
vaṇṇavannaṃ dhataratṭhakule¹³ hamsā nāma khaṃ vasantīti“.
Ath’ eko luddo „Himavante kira deva Cittakūṭapabbate ti¹⁴
kulaparamparāya kathentīti“ ā. „Jānāsi pana tesaṃ gahaṇū-
pāyaṃ“ ti. „Na jānāmi devā“ ti. So brāhmaṇapaṇḍite

¹ Bds pucchi. ² Bđ tena hi bha-. ³ Bđ samussitase-. ⁴ Bđ -naṃ. ⁵ Bđ
-ato. ⁶ Bđ am-. ⁷ Bđ adds sakkāraṃ katvā ⁸ Bđ -yā-. ⁹ Cks suvaṇṇā. ¹⁰
Ck āha-. Bđ āgatā. ¹¹ Cks dhataratṭhahaṃsakulā. ¹² Bđ -tāpetvā. ¹³ Bđ -a.
¹⁴ Bđ adds nū.

pakkosāpetvā Cittakūṭe suvaṇṇaḥamsānaṃ atthibhāvaṃ āro-
cetvā „jānātha nu kho tesaṃ gahaṇūpāyaṃ“ ti pucchi. „Mahā-
rāja, kin tehi gantvā gahitehi, upāyena nagarasamīpaṃ ānetvā
gahessāmā“ ti. „Ko pana upāyo“ ti. „Mahārāja nagarato
5 uttarena¹ tigāvutappamāṇaṃ khemaṃ² nāma saraṃ khaṇāpetvā³
udakassa pūretvā nānādhāṇṇāni ropetvā pañcavaṇṇapadumaśā-
channaṃ⁴ kāretvā ekaṃ paṇḍitaṃ⁵ nesādaṃ paṭicchāpetvā
manussānaṃ upagantuṃ adatvā catūru kaṇṇesu ṭhitehi⁶ abhayaṃ
vatvā ghosāpetha, taṃ sutvā⁷ nānāsakuṇā⁸ otarissantīti, te pi
10 haṃsā paramparāya tassa sarassa khemabhāvaṃ sutvā āga-
chissanti, atha ne vālapāsehi bandhāpetvā gaṇhāpeyyāthā“ ti.
Taṃ sutvā rājā tehi vuttappadesehi⁹ vuttappakāraṃ sāraṃ kā-
retvā¹⁰ chekaṃ nesādaṃ pakkosāpetvā tassa sahaṃsaṃ dāpetvā
„tvam ito paṭṭhāya attano kammaṃ mā kari, puttadāraṃ te ahaṃ
15 posessāmi, tvaṃ appamatto khemaṃ saraṃ rakkhanto manusse
paṭikkamāpetvā catūsu kaṇṇesu abhayaṃ ghosāpetvā āgatā-
gatasakuṇe¹¹ mama ācikkheyyāsi, suvaṇṇaḥamsesu āgatesu
mahantaṃ sakkāraṃ labhissasīti“ taṃ samassāsetvā khemaṃ
saraṃ paṭicchāpesi. So tato paṭṭhāya raṇṇā vuttanāyena¹² eva
20 ta. paṭipajji¹³, „khemaṃ saraṃ rakkhatīti“ c’ assa Khemane-
sādo tv-eva¹⁴ nāmaṃ udapādi. Tato paṭṭhāya nānappakārā-
sakuṇā otarīmsu, „khemaṃ nibbhayaṃ saraṃ“ ti paramparā-
ghosena nānāhaṃsā āgamiṃsu: paṭhamaṃ tāva tiṇahaṃsā
āgamiṃsu¹⁵, tesaṃ ghosena paṇḍuhaṃsā¹⁶, tesaṃ gh. mano-
25 silāhaṃsā¹⁷, tesaṃ gh. setahaṃsā¹⁸, tesaṃ gh. pākahaṃsā¹⁹.
Tesu āgatesu Khemako raṇṇo ārocesi: „deva pañcavaṇṇa-
haṃsā āgantvā sare gocaraṃ gocaraṃ gaṇhanti, pākahaṃ-
sānaṃ āgatattā idāni katipāhena suvaṇṇaḥamsā āgamissantīti,

¹ Bā avidūrena. ² Ck tigāvutamatto tigāvutappamāna-, Bā tigāvuttamattotigā-
vuttappamāṇaṃ-. ³ Bā kārāpetvā. ⁴ Ck -ā. ⁵ Bā -a. ⁶ Ck hl. ⁷ Ck
omit taṃ sutvā. ⁸ Bā adda dasadīsā. ⁹ Bā -se. ¹⁰ Bā kārāpetvā. ¹¹ Bā
-tesa-. ¹² Bā paṭipajji. ¹³ Bā tevassa. ¹⁴ Bā -amsu. ¹⁵ Bā adda āgamiṃsu.
¹⁶ Ck -lā vaṇṇā, Bā adda āgamiṃsu.

inā cintayittha devā¹ 'ti. Taṃ sutvā rājā² „aññena ta. na gantabbaṃ, yo gacchissati³ hatthapādacchedaṇ ca gharavilopaṇ ca pāpuṇissatīti⁴“ nagare bheriṇ carāpesi, tato paṭṭhāya ta. koci na gacchati. Cittakūṭassa pana avidūre Kañcanaguhāya pākahaṃsā vasanti, te mahabbalā, dhataratṭhakulena saddhiṃ⁵ tesam⁶ sarīravanno ca viseso, pākahaṃsarañño pana dhītā suvaṇṇavaṇṇā ahoṣi, so taṃ „dhataratṭhamahissarassa anurūpā⁷“ ti tassa pādapariṇāṇikaṃ katvā pesesi, sā tassa piyā ahoṣi manāpā, ten⁸ eva kāraṇena tāni dve haṃsakulāni añña-maññaṃ viṣṣāsikāni jātāni. Ath⁹ ekadivasam B-assa parivāra-¹⁰ haṃsā pākahaṃse pucchimsu: „tumhe ime divase¹¹ kahaṃ gocaraṃ gaṇhathā¹²“ 'ti. „Mayaṃ Bā-ito avidūre khemasare g. gaṇhāma; tumhe pana kuhiṃ āhiṇḍatha¹³“, „asukam nāmā¹⁴“ 'ti vutte „kasmā khemaṃ saraṃ na gacchatha¹⁵“, so hi saro ramaṇiyo nānāsakunāsamaṅkiṇṇo pañcavaṇṇapadumasañchanno¹⁶ nānādhaññaphalasampanno nānappakārabhamaragaṇanikūjito¹⁷ catūsu kaṇṇesu niccappavattaabhayaghosano, koci naṃ¹⁸ upa-samkāmituṃ samattho nāma n¹⁹ atthi pag eva aññaṃ upadda-vaṃ kātum, evarūpo so saro²⁰“ ti khemaṃ saraṃ vaṇṇayimsu. Te tesam²¹ vacanaṃ sutvā „Bārāṇasisamīpe kira evarūpo khemo²² nāma saro atthi, pākahaṃsā ta. gantvā g. gaṇhanti, tumhe pi dhataratṭhamahissarassa ārocetha, sace²³ anujānāti mayam pi ta. gantvā g. gaṇheyyamā²⁴“ 'ti Sumukhassa kathesum, Su-rañño ārocesi, so cintesi: „manussā nāma bahumāyā²⁵ upāya-kusalā, bhavitabbam ettha kāraṇena, ettakaṃ kalam esa²⁶ saro²⁷ n²⁸ atthi, idāni amhākaṃ gahaṇatthāya kato bhavissatīti²⁹“ so Su-am ā.: „mā te ta. gamanaṃ ruccatu³⁰“, na so saro teli sudhammatāya kato, amhākaṃ gahaṇattham kato, manussā nāma³¹ kharamantā upāyakusalā, tumhe sake³² yeva gocare

¹ Cks omit rā-. ² Bd adds tattha. ³ Cks tesam saddhiṃ. ⁴ Bd -esu divasesu.

⁵ asukam - - wanting in Cks. ⁶ Cks -rarudatikujito. ⁷ Bd omits naṃ. ⁸ Cks te. ⁹ Cks omit sace. ¹⁰ Bd adds kharamanto, B kharamantā. ¹¹ Bd eso.

¹² Bds -tha. ¹³ Bds add bahumāyā. ¹⁴ Cks omit sake.

carathā“¹ 'ti. Suvannahaṃsā „khemam saram gantukām'
 amhā“² 'ti dutiyam pi Su-assa ārocesum, so tesam ta. gantu-
 kāmataṃ M-assa ārocesi. Atha M. „mama nātakā maṃ'³
 nissāya mā kilamantu, tena hi gacchāmā“⁴ 'ti navutisahassa-
 5 haṃsaparivuto ta. gantvā g. gahetvā haṃsakīlaṃ kīlitvā Citta-
 kūṭam eva paccāgami. Khemako tesam caritvā gatakāle gantvā
 tesam āgatabhāvaṃ rañño ārocesi. Rājā tuṭṭhacitto hutvā
 „samma Khemaka ekaṃ vā dve vā haṃso gaṇhitum vāyama“⁵,
 mahantaṃ te yasaṃ dassāmīti“⁶ vatvā paribbayaṃ datvā taṃ'⁷
 10 uyyojesi. So ta. gantvā cāṭipañjare nisiditvā haṃsānaṃ ca-
 raṇaṭṭhānaṃ vimaṃsi. B-ā nāma nilloluppacārino honti, tasmā
 M. otiṇṇaṭṭhānato paṭṭhāya sapadānaṃ⁸ sālim khādanto āga-
 māsi, sesā ito c' ito ca khādantā vicarimsu. Atha luddaputto
 „ayaṃ haṃso nilloluppacārī, imaṃ bandhitum vaṭṭatīti“⁹ cin-
 15 tetvā punadivase haṃsesu saram anotiṇṇesu yeva cāṭipañjare
 nisiṇṇo taṃ ṭhānaṃ gantvā avidūre pañjare¹⁰ attānaṃ paṭicchā-
 detvā chiddena olokento acchi. Tasmim khane M. navuti-
 haṃsasahassaparivuto¹¹ hiyyo otiṇṇaṭṭhāne yeva otaritvā odhi-
 yaṃ nisiditvā khādanto pāyāsi, neṇādo pañjarachiddena¹² olo-
 20 kento tassa rūpaggappattam¹³ attabhāvaṃ disvā „ayaṃ haṃso
 sakatappamāṇasarīro“¹⁴ suvaṇṇavaṇṇo tīhi rattarājīhi gīvāya
 parikkhitto, tisso rājiyo galena otaritvā udarantarena gatā,
 tisso pacchābhāgena nibbijhitvā¹⁵ gatā, rattakambalasutta-
 sikkāya ṭhapitakaṇcanakkhandho viya atirocati, iminā etesaṃ
 25 raññā bhavitabbaṃ, imaṃ eva gaṇhissāmīti“¹⁶ cintesi. Haṃsarā-
 jāpi bahuṃ gocaraṃ caritvā jalakīlaṃ kīlitvā haṃsagaṇapari-
 vuto Cittakūṭam eva agamāsi, iminā niyāmena chadivase¹⁷ g. gaṇhi.
 Sattame¹⁸ divase Khemako kāḷaassavālamayaṃ¹⁹ dalhaṃ mahā-
 rajjumaṃ vaṭṭetvā yaṭṭhiyā pāsaṃ katvā „ve haṃsarājā imasmim

¹ C^{ks} nātakānaṃ. ² B^d -atha. ³ C^{ks} omīti taṃ. ⁴ B^d sampadānacārī. ⁵ B^d pañcarena. ⁶ B^d parikkhitto. ⁷ C^{ks} -re-. ⁸ B^d rūpasobhagga-. ⁹ B^d sakata-
 nābhi-. ¹⁰ so C^{ks}; B^d nippajji-. ¹¹ B^d pañca. ¹² B^d chaṭṭhe. ¹³ C^{ks} -vāla
 dalhaṃ.

okāse otarissatīti“ tatvāto¹ ñatvā anto uduke yaṭṭhipāsāṃ
 oḍḍi. Punadivase hamsarājā otaranto pādaṃ pāse pavasento yeva
 otari, ath' assa pāso pādaṃ ayapattakena bandhanto² viya
 ābandhitvā gaṇhi, so „chindissāmi nan“ ti vegaṃ janetvā kaḍ-
 dhitvā poṭhesi³, paṭhamavāre⁴ suvaṇṇavaṇṇaṃ cammaṃ chijji⁵,
 dutiyavāre kambalavaṇṇamaṃsaṃ⁶ chijji, tatiyavāre nahāruṃ
 chijji, catutthavāre pan' assa pādā chindeyyuṃ⁷, rañño pana
 hinaṅgatā⁸ nāma ananucchavikā ti na vāyāmaṃ akāsi, balave-
 danā pavattimsu, so cintesi: „sac' āhaṃ baddharavaṃ ra-
 vissāmi ñātakā me utrastā⁹ hutvā g. agahetvā chātajjhata¹⁰ va
 palāyantā samudde patissantīti“ so vedanaṃ adhivāsetvā
 pāsavase¹⁰ vattetvā sāliṃ caranto¹¹ viya hutvā tesāṃ yāva-
 dāthaṃ caritvā hamsakīlaṃ kīlanakāle mahantena saddena
 baddharāvaṃ ravi, taṃ sutvā hamsā purimanayen' eva pakka-
 mimsu. Su. pi heṭṭhavuttanayen' eva cintetvā vicinitvā tīsu¹²
 koṭṭhāsesu M-aṃ adisvā „addhā tass' eva taṃ bhayaṃ uppan-
 nan“ ti nivattitvā „mā bhāyi mahārāja, ahaṃ mama jīvitāṃ
 pariccajitvā tūmhe mocessāmiti“ vadanto otaritvā M-aṃ assā-
 sento paṃkapiṭṭhe nisīdi. M. „navutiya¹³ hamsasahassesu
 maṃ chaḍḍetvā palātesu¹⁴ ayaṃ¹⁵ ekako va āgato, kin nu kho
 luddaputtassa āgatakāle maṃ chaḍḍetvā palāyissati udāhu no“
 ti vimānsanavasena lohitaṃ makkhito pāsalaṭṭhiyaṃ olambanto¹⁶
 yeva tisso gāthā abhāsi:

1. Ete hamsā pakkamanti vakkaṅgā bhayameritā, (IV ⁴²⁴/₁₆)
 harittaca¹⁶ hemavaṇṇa¹⁷ kāmaṃ Sumukha pakkama. 89.
2. Ohāya maṃ ñātigaṇā ekaṃ pāsavasāṃ gataṃ
 anapekkhamānā gacchanti, kiṃ eko avahiyyasi. 90.
3. Pat' eva patataṃ seṭṭha, n' atthi baddhe sahāyātā,
 mā anīghāya hāpesi, kāmaṃ Sumukha pakkamā 'ti. 91.

¹ C^s B^d tatthato, B^s tattato. ² B^d kaḍḍhanto. ³ C^s poṭhesi, B^d pādesi, B^s pātesi. ⁴ C^s omīti pa-. ⁵ C^s chiddi. ⁶ B^d -vaṇṇaṃ-. ⁷ so C^s for chijjeyyuṃ? B^d pādo chijjeyya. ⁸ B^s hinaṅgaṇaṃ. ⁹ cittuttrastā. ¹⁰ C^s pāsāṃ-. ¹¹ B^d khād-. ¹² B^d -ti. ¹³ B^d palāyantesu. ¹⁴ B^d adds śumukho. ¹⁵ B^d -ento
¹⁶ C^s -ā. ¹⁷ B^d --o.

Ta. bhayameritā ti bhayena eritā bhayaṭṭitā bhayacālītā¹, tatṭhapaḍe
haritī pi hemaṇṇa ti pi suvaṇṇassa² eva nāmaṇṇa, so pi harittacattāya hemavaṇṇo,
tena taṁ evaṇṇa ālapi, Sumukhā³ 'ti sundaramukha, anapekkhamānā ti tava⁴
nātayo⁵ anolokentā⁶ nirālayā hutvā, patevā⁷ 'ti uppatāhi yeva. mā anighāyā
5 'ti ito gantvā pattabbāya niddukkhabhāvāya viriyaṇ mā hāpesi.

Taṁ sutvā Su. „ayaṁ haṁsarājā mama bhāvaṇ⁸ na jānāti,
anuppiyabhāṇimitto⁹ ti maṁ sallakkheti, sassinehabhāvaṇ⁷ assa
dassessāmīti¹⁰ catasso gāthā abhāsi:

4. Nāhaṇ dukkhapareto pi¹ dhatafaṭṭha tavaṇ¹⁰ jahe,
10 jīvitaṇ maraṇaṇ vā me tayā saddhiṇ bhavissati. 92.
5. Nāhaṇ dukkhapareto pi⁹ dhataratṭha tavaṇ¹⁰ jahe,
na maṇ anariya-saṇyutte¹¹ kamme yojetum arahasi. 93.
6. Sakumāro sakhā ty-asmi sacitte samite ṭhito,
nāto senāpati ty-āhaṇ haṁsānaṇ pavaruttama. 94.
- 15 7. Kathaṇ ahaṇ vikattissaṇ¹² nātimaṇjhe ito gato,
taṇ hitvā patataṇ seṭṭha kiṇ te vakkhāṇ¹³ ito gato,
idha paṇaṇ cajissāmi, na anariyaṇ kattun¹⁴ ussahe ti. 95.

Ta. nāhaṇ ti ahaṇ mahārāja kāyikacetasikena dukkhena putṭho pi taṇ
na jāhāmi, anariya-saṇyutte ti mittadūbbhikehi ahirikehi kattabbatāya anariya-
20 bhāvena saṇyutte, kamme ti taṇ jahitvā pakkamanakamme, sakumāro ti¹⁵
ekadivase yeva paṭisaṇḍhiṇ gahe tvā ekadivase aṇḍakosaṇ paḍāletvā ekato
vaddhitakumāro ti a., sakhā tyasmi ti ahaṇ te dakkhiṇakkhisaṇ¹⁶ piyasa-
hāyo, sacitte ti tava sake citte ahaṇ ṭhito¹⁷ tava vasa vattāmi tayi jīvante
jīvāmiti¹⁸ a., saṇcitta¹⁹ ti pi paṭho, tava citte ahaṇ saṇṭhito sutṭhito ti a.,
25 nāto ti sabbahaṁsānaṇ antare saṇnāto, vikattissaṇ²⁰ ti kiṇ haṁsarājā ti
pucchito ahaṇ kiṇ ti kathessāmi, kinte vakkhāmi ti tava pavattin²¹ pucchante
haṁsagane kiṇ vakkhāmi.

Evaṇ Su-ema²² catūhi gāthāhi sīhanāde nadite tassa
guṇaṇ pakāsento M. ā.:

- 30 8. Eso hi dhammo Sumukha yaṇ tvaṇ ariyapathe ṭhito
yo bhattāraṇ sakhāraṇ maṇ na paricattum ussahe. 96.

¹ C² B² ca-. ² C² tena. ³ B² nātakāyo. ⁴ B² -o. ⁵ B² mittabhāvaṇ. ⁶
C² -e, B² anukampiyyabhāvaṇmitto. ⁷ B² sineha-. ⁸ B² adds cintento. ⁹ C²
ti. ¹⁰ B² tuvaṇ. ¹¹ all three MSS. -yaṇsaṇ. ¹² so C² for vikaṭṭhi-? B²
vikittī-. ¹³ B² adds sāmānakumāro. ¹⁴ C² -nakkhī-, B² -naṇṇin-. ¹⁵ B²
hito. ¹⁶ B² -mi na jīvante na jīvāmiti. ¹⁷ C² sac-. ¹⁸ so all three MSS.

9. Tam hi me pekkhamānassa bhayaṃ na tv-eva¹ jāyati,
adhigacchasi tvaṃ mayhaṃ evambhūtaṃ jīvitān ti. 97.

Ta. dhammo ti esa porānapaṇḍitānaṃ sabhāvo, bhattāraṃ sa-
khāraṃ² ti sāmikaṃ ca sahāyaṃ ca samānaṃ, bhayaṃ ti cittuttrāso mayhaṃ
na jāyati, Cittakūṭapabbate hamsaganamajjhe thito viya³ homi, mayhaṃ ti mama
jīvitān maṃ labhāpessasi.

Evam tesāṃ kathentānaṃ³ luddaputto sarapariyante thito
haṃse tīhi khaṇḍehi palāyante disvā „kin nu kho“ ti pā-
satthānaṃ olokento B-aṃ pāsalaṭṭhiyaṃ olambantaṃ disvā
sañjātasomanasso kacchaṃ⁴ bandhitvā muggaraṃ gahetvā⁵ 10
kapputtānaggi viya avattharamāno paṇhiyā akkantakalale⁶
upari sīsena gantvā purato patante vegena⁶ upasaṃkama.

Tam atthaṃ pakāsento Satthā āha:

10. Icc-eva⁷ mantayantānaṃ ariyānaṃ ariyavattinaṃ⁸
daṇḍam ādāya nesādo āpadi⁹ turito¹⁰ bhusaṃ. 15
11. Tam āpatantaṃ disvāna Sumukho aparibrūhayi¹¹,
atthāsi purato raṇṇo haṃso vissāsayaṃ vyathaṃ. 99.
12. Mā bhāyi patataṃ seṭṭha. na hi bhāyanti tādīsā.
ahaṃ yogaṃ payuṇjissaṃ yuttaṃ dhammūpasamhitaṃ
tena pariyāpadānena khippaṃ pāsā pamokkhasīti. 100. 20

Ta. ariyavattinaṃ¹² ti ariyācāre vattamānānaṃ, bhusaṃ ti dalhaṃ bala-
vaṃ, aparibrūhayīti¹² anantaragāthāyaṃ āgataṃ¹⁴ mā bhāyīti vacanaṃ bhaṇ-
anto¹⁵ atibrūhesi¹⁶ mahāsaddaṃ nicchāresi, atthāsi¹⁷ sace nesādo rājānaṃ
paharissati ahaṃ pahāraṃ paṭicchissāmi¹⁷ jīvitāṃ pariccejitvā purato atthāsi,
vissāsayaṃ ti vissāsento, vyathan ti vyathitāṃ bhītaṃ¹⁸ rājānaṃ, mā 25
bhāyīti iminā vacanena vissāsento, tādīsā ti tumhādisā nānaviriyasampannā,
yogaṃ ti viriyayogaṃ¹⁹ yuttaṃ ti anucchavikaṃ, dhammūpasamhitaṃ ti
kāraṇanissitaṃ, tena pariyāpadānena²⁰ ti tena mayā payuttana²⁰ yogena
parisuddhena, pamokkhasīti mucchissasi.

Evam Su. M-aṃ assāsetvā luddaputtassa sāntikaṃ gantvā 30
madhuraṃ mānusiṃ vācaṃ nicchārento „samma tvaṃ konāmo“.

¹ Bā teva. ² Bā samman. ³ Cks omit evaṃ --. ⁴ Bā add dalhaṃ. ⁵ Bā
-laṃ. ⁶ so Cks; Bā omits gantvā -- na. ⁷ Bā evaṃ. ⁸ Bā -vu-. ⁹ Bā
āpāti. ¹⁰ Cks -tu-. ¹¹ Cks -si. ¹² Bā -vu-. ¹³ Cks -sīti. ¹⁴ Cks āhata. ¹⁵
Bā vadanto. ¹⁶ Bā -si. ¹⁷ Bā sampa-. ¹⁸ Bā bhi-, Cks hi-. ¹⁹ Cks -ga,
Bā nānaviriyā-. ²⁰ Bā vuttana.

ti pucchitvā „suvaṇṇavannaḥamsarāja ahaṃ Khemako nāmā“
 'ti vutte „samma Khema tayā odḍitavālapāse yo vā so vā haṃso
 baddho ti saññaṃ mā kari, navutiya¹ haṃsasahassānaṃ pavaro
 dhataratṭhahaṃsarājā te pāse baddho nāṇavā² silācārasampanno
 5 saṃgāhakapakkhe³ ṭhito, nāyaṃ māretuṃ yutto, ahaṃ tava
 iminā⁴ kattabbakiccaṃ karissāmi, ayam pi suvaṇṇavannaṃ ahaṃ
 pi⁵ etass' atthāya attano jīvitam pariccajāmi⁶, sace tvaṃ
 etassa pattāni gaṇhitukāmo⁷ mama pattāni gaṇha, atho pi
 cammamamaṃsanahāruatṭhinaṃ aññatarāṃ gaṇhitukāmo mam'
 10 eva sarīrato gaṇha, atha naṃ kilāhaṃsaṃ kātukāmo si mañ
 ñeva kara⁸ jīvantam eva vikkiṇitvā, sace⁹ dhanam uppādetu-
 kāmo mam¹⁰ vikkiṇitvā uppādehi, mā etaṃ nāṇadigunāyuttaṃ¹¹
 avadhi, sace hi vadhissasi nirayādihi na muccissasīti¹² tam
 nirayabhayena santajjetvā attano madhurakathaṃ gaṇhāpetvā
 15 puna B-assa santikaṃ gantvā tam assāsento atṭhāsi. Nesādo
 tassa kathaṃ sutvā „ayam tiracchānagato samāno manussehi
 pi kātuṃ asakkarūpaṃ¹³ karoti, manussāpi hi evaṃ mitta-
 dhamme ṭhātuṃ¹⁴ na sakkonti, aho esa nāṇasampanno ma-
 dhurakatho dhammiko“ ti sakalasarīram pītisomanassapunṇam
 20 katvā pahatṭhalomo danḍam chaddetvā sirasi añjaliṃ patitṭhā-
 petvā suriyam namassanto viya Su-assa guṇam kittento
 atṭhāsi.

Tam attham pakāsento Satthā āha:

13. Tassa tam vacanam sutvā Sumukhassa subhāsitaṃ
 25 pahatṭhalomo neṭādo añjali¹⁵ ssa paṇāmayi¹⁶. 101.
 14. Na me sutam vā ditṭham vā: bhāsanto¹⁰ mānusiṃ dijo
 ariyam bruvāno⁶ vakkāṇo cajanto mānusiṃ giram. 102.
 15. Kim nu t' āyam dijo hoti, mutto baddham upāsaya,
 ohāya sakunā yanti, kim eko avahiyyasīti. 103.

¹ B^d -ti. ² B^d omīti vā. ³ B^d sambhavaṇṇapakkhe, B^e sambhāvaṇṇapakkhe. ⁴ B^d
 add sarīrena. ⁵ B^d add thatheva ahaṃ. ⁶ B^d -jissāmi. ⁷ B^d adda sime. ⁸
 B^d kila. ⁹ C^k omīti sace. ¹⁰ B^d add jīvantam. ¹¹ B^d add haṃsarājānaṃ.
¹² B^d asakkuṇeyyam evarūpaṃ. ¹³ B^d kātuṃ. ¹⁴ C^k ranāmayi, C^e ran-. ¹⁵
 C^k -tam. ¹⁶ B^d brūhanto.

Ta. añjalissā 'ti añjalim assa, na me ti¹ gāthāy' assa thutim karoti, ta. mānusiñ ti manussavācāñ, ariyañ ti sundarañ niddosañ, cājanto ti vissajjento, i. v. h.: samma tvañ diḷo samāno ajja mayā² mānusiñ vācāñ bhāsanto niddosañ bruvāno³ mānusiñ girañ cājanto paccakkhato diṭṭho, ito pubbe pana idañ acchariyañ mayā⁴ n' eva sutāñ na diṭṭhañ ti, kinu tāyañ 5 ti yañ etañ⁵ tvañ upāsaya kiñ nu te ayañ hoti.

Evañ duṭṭhacittena⁶ puṭṭho Su., ayañ muduko jāto, idānim assa bhiyyosomattāya mudubhāvattāñ mama guṇañ dassessāmīti⁷ cintetvā ā.:.

16. Rājā me so diḷamitta⁸, sanāpacc' assa kārayim, 10
tam āpade pariccattum n' ussahe vihaḅādhipaṇ⁹. 104.

17. Mahāgaṇāya¹⁰ bhattā me mā eko vyasanañ agā,
tathā tañ samma nesāda: bhattāyañ¹¹, abhito¹² rame ti. 105.

Ta. nussahe ti na samattho 'mi, mahāgaṇāyā¹³ 'ti mahato haṁsa- gaṇassa¹⁴, mā eko ti¹⁵ mādisse sevaḷe vijjamaṇe mā ekako¹⁶ vyasanañ agā, 15 tathā tañ ti yathāhañ vadāmi tath' eva tañ, sammā 'ti vayasā, bhattāyañ¹⁷ abhito rame ti bhattā ayañ mama, ahañ assa ca abhito rame santike ramāmi na ukkaṇṭhāmi.

Taṇ¹⁸ tassa dhammanissitañ madhurakathañ sutvā so-manassappatto pahaṭṭhalomo „saç' āhañ etañ sīlādiguṇa- 20 yuttañ haṁsarājānañ vadhissāmi catūhi apāyehi na muñcissāmi, rājā mañ yad icchati tañ karotu, ahañ etañ Su- assa dāyañ katvā vissajjessāmīti¹⁹ cintetvā g. ā.:

18. Ariyavatt' asi²⁰ vakkaṇḅa yo piṇḁam apacāyasi,
cajāmi te tañ bhattārañ, gacchatu²¹ bho yathāsukhañ ti. 106. 25

Ta. ariyavattasīti mittadhammarakkhaṇasaṁkhātena ācāraariyañ vattena samannāgato, piṇḁamapacayasīti bhattu santikā lāddhañ piṇḁam²² pūjesi, gacchatu²³ bho ti dve pi jaṇā assumukhe nāṭisaṁghe²⁴ sahāyamānā²⁵ yathāsukhañ gacchatā.

¹ Bds namassati. ² Bds add saddhim. ³ Bds brūhanto. ⁴ Cks omit yañ. ⁵ so Cks; Bds ekañ tuṭṭhacittena so. ⁶ Cks diḷoma. ⁷ Cks -pa, Bds vihaṅgādhipaṇ. ⁸ Bds -yañ. ⁹ Bds -rañ, Cks bhattāhañ. ¹⁰ Cks atihito, Cds abhito. ¹¹ Bds -yan. ¹² Bds add sāmi. ¹³ Cks ki. ¹⁴ Bds -to. ¹⁵ Cks bhattāhañ. ¹⁶ Bds nesādo tañ. ¹⁷ Bds -ttamsi. ¹⁸ Bds -antu. ¹⁹ Bds add senāpati. ²⁰ Cks nāti. ²¹ so Cks; Cds bhāyamānā, Bds sahāsayamānā.

Evam vatvā nesādo muducittena M-am upasaṃkamitvā
 yatthim nāmetvā paṃkapitthe nisidāpetvā pāsayaṭṭhim¹ mocetvā
 ukkhipitvā sarato nīharitvā taruṇadabbatānipitthe nisidāpetvā
 pāde baddhapāsāṃ saṇikāṃ mocetvā M-tte balavasinehaṃ
 5 paccupaṭṭhāpetvā mettēna² cittēna udakāṃ ādāya lohitaṃ puñ-
 jitvā³ punappuna parimajji, ath' assa mettānubhāvena sirāya
 sirāṃ⁴ māmsena māmsāṃ cammena cammāṃ ghaṭitaṃ, pādo
 pākātiko ahosi, itarena nibbiseso B. sukhaṃpatto hutvā pakati-
 bhāvena nisīdi. Su. attānaṃ nissāya rañño sukhitabhāvaṃ
 10 disvā sañjātasomanasso cintesi: „iminā amhākaṃ mahāupakāro
 kato, amhehi etassa kataṃ⁵ nāma n' atthi, sace h' esa⁶ rāja-
 mahāmattānaṃ⁷ atthāya amhe gaṇhi⁸ tesāṃ santikaṃ netvā
 bahudhanaṃ labhissati, sace attano atthāya gaṇhi amhe
 vikkīṇitvā dhanāṃ labhissat' eva, pucchissāmi tāva na⁹ ti,
 15 atha naṃ upakāraṃ kātukāmatāya pucchanto ā.:

19. Sace attappayogena ohito haṃsapakkhināṃ
 patigaṇhāma te samma etaṃ abhayadakkhiṇaṃ. 107.
 20. Noce attappayogena ohito haṃsapakkhināṃ
 anissaro muñcaṃ amhe theyyaṃ kayirāsi luddakā 'ti. 108.

20 Ta. sace ti samma nesāda sace tayā attano payogena attano atthāya
 haṃsānaṃ⁹ c' eva sesapakkhiṇāṃ ca pāso odḍito¹⁰, anissaro ti anissaro
 hutvā amhe muñcanto yeṇāsi ānatto¹¹ tassa santikaṃ gaṇhanto theyyaṃ kayirāsi.

Tam sutvā nesādo „nāhaṃ tumhe attano atthāya gaṇhiṃ,
 Bā-rañño¹² pana saṃyamena gaṇhāpito 'mhīti“ vatvā deviyā
 25 diṭṭhasupinato¹³ paṭṭhāya yāva rañña¹⁴ tesāṃ āgatabhāvaṃ
 sutvā „samma Khemaka ekaṃ vā dve vā haṃse gaṇhituṃ
 vāyama, mahantaṃ te yasaṃ dassāmīti“ vatvā paribbayaṃ
 datvā uyyojitabhāvo tāva sabbaṃ pavattim ārocesi. Tam
 sutvā Su. „iminā nesādēna attano jīvitāṃ agaṇetvā amhe

¹ Bde -iyā. ² Bā metta. ³ Bā dhovitvā. ⁴ Cke sirāṃ sirā. ⁵ Bā upakāraṃ,
 Bc upakāro. ⁶ Bā pesa. ⁷ Cc rājārāja-, Ck rājārāja-. ⁸ Cke -hīnti. ⁹ Ck na.
¹⁰ Bā ohito. ¹¹ Ck ananto, Cc ānanto. ¹² Bā -ā. ¹³ Ck -ā, Bā diṭṭhasi-
 supinakālato. ¹⁴ Cke -o.

vissajjentena dukkaram kataṃ, sace mayam ito va Cittakūtaṃ gamissāma n' eva dhataratṭharaṇṇo paññānubhāvo na¹ mayham mittadhammo pākaṭo bhavissati na luddaputto mahantaṃ yasaṃ lacchati na rājā pañcasu silesu paṭiṭṭhahissati² na deviyā manoratho matthakam pāpuṇissatīti³ cintetvā „samma, evam sante amhe vissajjetum na labhasi, raṇṇo no⁴ dassehi, so amhe yathārucim⁵ karissatīti⁶“.

Imam attham pakāsentō:

21. Yassa tvaṃ bhatako raṇṇo kāmam tass' eva pāpaya.

tattha saṃyamāno⁶ rājā yathābhīṇāṃ karissatīti g. ā. 109. 10

Ta. tassevā. 'ti tass' eva santikam nehi, tatthā 'ti tasmim nivesane, yathābhīṇān ti yathāhippāyam yathārucim.

Tam sutvā nesādo „mā vo bhante⁷ rājadassanam rucci⁸, rājāno nāma sappatibhayā, keḷihamse vā vo kareyyum mareyyum vā“ ti ā. Atha nam Su. „samma ludda, mā amhākam cintayi, aham tādisassa kakkhaḷassa dhammakathāya maddavam janessim, raṇṇo kin nu na janessāmi, rājāno hi paṇḍitā subhāsitaññū⁹, khippam no raṇṇo santikam nehi, nayanto ca mā baddho¹⁰ nayi, pupphapañjare nisīdāpetvā nehi, pupphapañjaraṇ ca karonto dhataratṭhassa mahantaṃ setapadumasañchannaṃ mama khuddakam rattapadumasañchannaṃ katvā, dhataratṭham¹¹ purato mam pacchato nīcataram katvā ādāya khippam netvā raṇṇo dassehīti¹² ā. So¹³ tassa vacanam sutvā „Sumukho rājānam disvā mama mahantaṃ yasaṃ dātukāmo bhavissatīti¹⁴ sañjātasomanasso mudūhi latāhi¹⁵ pañjare katvā padumehi chādetvā vuttanayena te gahetvā agamāsi. 25

Tam attham pakāsentō Satthā āha:

22. Icc-eva¹⁴ vutto¹⁵ nesādo¹⁵ hemavaṇṇe harittace

ubbohatthehi saṃgayha pañjare ajjhāvodahi. 110.

¹ Cks omit na. ² Cks paṭiṭṭhāti. ³ Cks add na. ⁴ Cks rucim. ⁵ Cks -siti.
⁶ Cks -mano. ⁷ Bā bhaddante. ⁸ Bā -itta. ⁹ Bā -tadubbhāsitaññū. ¹⁰ so Cks
for -e; Bā bandhana. ¹¹ Cks add nam. ¹² so Cks Bā; Ck to sū corr.
to sū for sāto? ¹³ Bā labbhāhi. ¹⁴ Bā -vam. ¹⁵ Cks -e.

23. Te pañjaragate¹ pakkhī ubho bhassaravaṇṇine
Sumukhaṃ dhataratthaṃ ca luddo ādāya pakkamīti. 111.

Ta. ajjhavodahīti odahi thapesi, bhassaravaṇṇine ti pabhāsam-
pannavāṇṇe.

- 5 Evaṃ luddassa te² ādāya pakkamanakāle dhatarattha-
haṃso pākarañjahamaṃsadhītaraṃ³ attano bhariyaṃ saritvā Su-
amantetvā kilesavasena vilapi.

Tam atthaṃ āvikaronto Satthā āha:

24. Hariyyamāno dhatarattho Sumukhaṃ etad abravi:
10 bālhaṃ bhāyāmi Sumukha sāmāya lakkhaṇūruyā
asmākaṃ vadham aṇṇāya ath' attānaṃ vadhissati. 112.
25. Pākahaṃsā ca Sumukha Suhemā hemaṣuttacā⁴
koñci⁵ samuddatīre va⁶ kapaṇā nūna rucchatīti⁷. 113.

15 Ta. bhāyāmiti maraṇaṃ⁸ bhāyāmi, sāmāyā 'ti suvaṇṇavaṇṇāya, lak-
khaṇūruyā ti lakkhaṇasampaṇaūruyā, vadhamaṇṇāyā 'ti vadhaṃ jānitvā
māritā ti saṇṇī⁹ hutvā, vadhissatīti kim me piyasāmike¹⁰ mate jīvitena 'ti
marissati¹¹ pākahaṃsarājadhīta, Suhemā ti evaṃnāmikā, hemaṣuttacā¹² ti
hemaṣadisasundaratacā¹³, rucchatīti¹⁴ yathā loṇisaṃkhātā¹⁵ samuddaṃ
otaritva mate patimhi koñcisakuṇikā¹⁶ kapaṇā rodati evaṃ nūna sā rodissati.

- 20 Tam sutvā Su. „ayaṃ haṃso aṇṇe¹⁷ ovaditum yutto mātu-
gāmaṃ nissāya kilesavasena vilapati, udakassa ādittakālo viya
vatiyā utthāya kedārahādānakālo viya ca jāto, yaṃ nūnāhaṃ
attano balena mātugāmassa dosaṃ pakāsetvā etaṃ saṇṇa-
peyyan“ ti cintetvā āha¹⁸:

- 25 26. Evaṃmahanto¹⁹ lokassa appameyyo mahāgaṇī
ekitthim anusoceyya, na idaṃ pañṇavato-m-iva. 114.
27. Vāto va²⁰ gandham ādeti²¹ ubhayaṃ chekapāpakaṃ
bālo āmakapakkaṃ va lolo andho va āmisāṃ. 115.

¹ Bā -re-. ² Cks taṃ. ³ Bā pākahaṃsarājā-. ⁴ Cks suvoma hemaṣuttavā. ⁵
Ck koṇci, Cks koṇci, Bā koṇci. ⁶ Cks ca. ⁷ Bā rucca-. ⁸ Ck -ā corr. to -erh,
Bā -ato. ⁹ Cks -ā. ¹⁰ Cks -īye. ¹¹ Bā add pākahaṃsā ti. ¹² Cks -yuttavā
¹³ Cks -rakattacā. ¹⁴ Cks rucchīti, Bā rucca-. ¹⁵ Bā loṇa-. ¹⁶ Cks kuñca-.
¹⁷ Bā -am. ¹⁸ Cks omit āha. ¹⁹ Bā mahāsatto. ²⁰ Cks ca. ²¹ Cks -hi.

28. Avinicchayaññū atthesu mando va paṭibhāsi¹ maṃ,
kiccākiccaṃ na jānāsi sampatto kālapariyāyam². 116.
29. Addhummatto udiresi yo seyyā³ maññas⁴ itthiyo,
bahū sādharāṇā h⁵ etā soṇḍānaṃ va surāgharaṃ. 117.
30. Māyā c⁶ esā marīci ca⁷ soko rogo c⁸ upaddavo, (II $\frac{230}{19}$) 5
kharā ca bandhanā c⁹ etā maccupāso¹⁰ guhāsayo¹¹,
tāsu¹² yo vissase poso so naresu narādhamo ti. 118.

Ta. mahanto ti mahanto¹ samāno, lokassa 'ti maṃsalokassa, appa-
meyyo ti guṇehi metum² asakkuneyyo, mahāgaṇīti mahantena gaṇeṇa
samannāgato gaṇasatthā, ekittthin ti yaṃ evarūpo bhavaṃ ekaṃ itthiṃ anuso- 10
ceyya idaṃ anusocanaṃ na paññāvato-m-iva, tenāhaṃ ajja taṃ bālo ti
maññāmi³ti adhippāyen⁴ evaṃ ā, ādeti⁵ti gaṇhāti, chekapāpakaṃ ti sundarā-
sundaraṃ, āmakapakkaṃ ti āmaṇ ca pakkaṇ ca, lolo ti rasalolo, i. v. h :
mahārāja yathā nāma vāto padumasarādīni paharitvā sugandham pi saṃkāraṭṭhā-
nādīni paharitvā duggandham pīti ubhayaṃ chekapāpakaṃ gaudham ādiyati 15
yathā ca bālo kumārako ambajambūnaṃ hetthā nisinna hatthaṃ pasāretvā patita-
patitaṃ āmaṃ pi pakkam pi phalaṃ gahe tvā khādati yathā ca rasalolo andho
bhatte upanīte yaṃ kiñci samakkhikam pi nimmakkhikam pi āmisam ādiyati
evaṃ itthiyo nāma kilesavasena aḍḍham pi duggatam pi kulīnam pi akulīnam
pi abhirūpam pi virūpam pi gaṇhanti bhaṇanti⁶, tādisānaṃ pāpadhammānaṃ 20
itthiṇaṃ kāraṇā⁷ vippalapati mahārāja 'ti, atthesū 'ti' kāraṇakāraṇesu,
mando ti andhabālo, paṭibhāsi⁸ man ti mama upaṭṭhāsi, kālapariyā-
yan⁹ ti evarūpaṃ maraṇakālaṃ patto jīvasmīn kāle idaṃ kattabbaṃ idaṃ
na kattabbaṃ idaṃ vattabbaṃ idaṃ na vattabbaṃ ti na jānāsi devā 'ti, aḍ-
dhummatto ti aḍḍhamattako¹⁰ maññe hutvā, udiresi¹¹ti yathā suraṃ pivi- 25
tvānā 'ti matto puriso yaṃ vā taṃ vā lapati evaṃ¹² lapasīti a., seyyā¹³ ti
varā¹⁴ uttamā¹⁵, māyā cesā ti ādisu deva itthiyo nāma¹⁶ etā vañceṇaṭṭhena
māyā agayhūpaḍḍhena marīci sokādīnaṃ paccayattā soko, rogo cupaddavo
ti rogādi¹⁷ anekappakāro upaddavo, kodhādīhi thaddhabhāvena kharā, tā hi¹⁸
niseṣāya andubandhanādīhi bandhanato¹⁹ bandhanā cetā, itthiyo²⁰ nāma 30
sariraguḥāyaṃ puna vāsanakamaccu²¹ nāma etā devā ti²² kāmāhetu kāmāni-
dānaṃ kāmādhikaraṇaṃ eva rājāno coraṃ gahe tvā ti suttēna p' esa attho
dipetabbo (-?).

¹ Bā -ti. ² so all three MSS. for -paryayam. ³ Bā -o. ⁴ Bā C^s va. ⁵ Bā^s
-ā. ⁶ Bā tyāsu. ⁷ C^s mahantattā. ⁸ Bā^s pame. ⁹ C^s add kāsānaṃ vā. ¹⁰
C^s kiriyāraṇā. ¹¹ Bā^s -ti. ¹² C^s -kiriyāyan. ¹³ Bā aḍhuma-. ¹⁴ Bā -o.
¹⁵ Bā omite cupaddavo--. ¹⁶ so Bā; C^s tā, C^k ti. ¹⁷ Bā^s bajhanato. ¹⁸
C^k -i, C^s -i. ¹⁹ C^s casanakaṃ. ²⁰ C^s etadevāti.

Tato dhatarattho mātugāme paṭibaddhacittatāya „tvam mātugamassa guṇam na jānāsi, paṇḍitā etaṃ¹ jānanti, na etaṃ² garahitabbā“ ti dīpento ā.:

31. Yam vuddhehi upaññātaṃ³ ko taṃ ninditum arahati,
mahābhūta⁴ itthiyo nāma lokasmiṃ upapajjisum. 119.
32. Khiddā paṇihitā tyāsu, ratī tyāsu patiṭṭhitā,
bijāni tyāsu rūhanti yadidaṃ sattā pajāyare,
tāsu ko nibbide⁵ poso pānaṃ āsajja pāṇibhi. 120.
33. Tvam eva n' añño Sumukha thīnaṃ atthesu yuñjasi,
tassa ty-ajja bhaye jāte bhītena jāyate mati. 121.
34. Sabbo hi saṃsayam⁶ patto bhayaṃ⁷ bhīru titikkhati,
paṇḍitā ca mahantā no⁸ atthe yuñjanti duyuyuje. 122.
35. Etadatthāya rājāno sūram icchanti mantinaṃ
paṭibāhati yaṃ sūro āpadaṃ attapariyāyam⁹. 123.
36. Mā no ajja vikantiṃsu¹⁰ rañño sūdā mahānase,
tathā hi vaṇṇo pattānaṃ phalaṃ veḷum va taṃ vadhi. 124.
37. Mutto pi¹¹ na icchi¹² uddetum¹³, sayam bandhaṃ¹⁴ upāgami,
so p' ajja¹⁵ saṃsayam patto
atthaṃ gaṇhāhi mā mukhaṃ ti. 125.

- 20 Ta. yaṃ ti yaṃ mātugāmasamkhataṃ vatthum paññāvuddhehi¹⁶ nātaṃ
tesam eva pākataṃ na bālanaṃ, mahābhūta¹⁷ ti mahāguṇā mahānisamsā, upa-
pajjisum¹⁸ ti paṭhamakāppikakāle itthilīngassa paṭhamam pātubhūtattā paṇa-
maṃ nibbatta¹⁹ ti a., tyāsū²⁰ ti Su-a tāsu itthiyo kāyavacīkhiddā ca paṇihitā
ohitā thapitā kāmaguṇarati ca patiṭṭhitā, bijānīti Buddhapacceka-buddhaariya-
25 sāvaka-cakavatti-dibijāni tāsu rūhanti, yadidaṃ ti ye ete sabbe pi sattā pajā-
yare ti sabbe tāsam yeva kucchimhi samvaddhā ti dīpeti, nibbide²¹ ti nib-
bindeyya, pānamāsa²² pāṇibhīti attano pāpehi pi tāsam pānaṃ āsādetvā
attano jīvitaṃ ca janto pi tā labhivā ko nibbindeyyā²³ ti a., nañño²⁴ ti na
añño, Su-a mayā Cittakūṭatale hamsagaṇama²⁵ jhe nisinnena²⁶ taṃ adieva
30 kahaṃ Su. ti vutte esa mātugāmaṃ gaheva Kañcanaguhāyaṃ uttamaratim²⁷
anubhoti vadaṃti, evaṃ tvam eva thīnaṃ atthesu yuñjasi yuttapayutto ahoṣi

¹ Bā eva. ² Cks netam, Bā na hi tā. B² na hetā. ³ C³ sam vaddhehum tva
pamñātaṃ, C⁴ sam vaddhehupaññātaṃ, Bā yaṃ bu-. ⁴ Bā nibbije. ⁵ Bā
sayam. ⁶ Bā camabatāno, Cks mabhattāno. ⁷ Bā attha-. ⁸ Cks -katti-.
Cks si. ¹⁰ Bā icchasi. ¹¹ Cks odā-. ¹² Cks baddham. ¹³ Cks sajja. ¹⁴ C¹⁴
-vudhehi. ¹⁵ Bā -je. ¹⁶ Cks nā-. ¹⁷ Cks -nne. ¹⁸ all three MSS. -ti.

na añño ti a, tassa tyajjā 'ti tassa te ajja maraṇabhaye jāte iminā bhītena
 maraṇabhayena¹ maññe ayaṃ mātugāmassa dosadassane nipuṇā mati jāyate
 ti adhippāyen' evam āha, sabbo hīti yo koci, saṃsayappatto ti jīvitasaṃ-
 sayappatto, bhīrū 'ti bhīru hutvāpi bhayaṃ adhivāseti², mahantā no ti ye
 pana paṇḍitā ca hontī mahante³ ca thāne⁴ thitā mahantā no⁵ te dūyūñje 5
 atthe yuñjanti ghaṭanti⁶ vāyamanti, tasmā mā bhāyi dhiro hobhīti taṃ usāhento
 evam ā, āpadan ti sāmīno āgataṃ⁷ āpadan esa sūro paṭibāhati etadattbhāya
 sūramantinā icchanti, attapariyāyan ti attaparittāṇam pi ca kātum sakko-
 sīti⁸ pi adhippāyo, vikantīmsū'ti⁹ chindīmsu i. v. h.: Sum ukhatvaṃ mayā
 attano anantare thāne thapito tasmā ajja yathā rañño sūdā amhe maṃsatthāya 10
 na kantanti¹⁰ tathā karohīti, tādīso hi amhākaṃ pattavaṇṇo taṃ avadhīti
 sv-āyaṃ vaṇṇo yathā nāma veḷum nissāya jātaṃ phalaṃ veḷum eva vadhati
 tathā mā¹¹ taṃ vadhi taṃ ca mamaṃ ca mā vadhīti adhippāyen' evam ā,
 mutto pīti¹² yathāsukhaṃ Cittakūṭapabbataṃ gacchā 'ti evaṃ luddaputtēna
 mayā saddhīm mutto vīsejjito samāno pi udditum¹³ na icchi, sayan ti rājā- 15
 naṃ datṭhukāmo hutvā sayan eva bandhaṃ¹⁴ upagato ti evam idaṃ amhākaṃ
 bhayaṃ taṃ¹⁵ nissāya āgataṃ, so pajjā¹⁶ 'ti so pi¹⁷ ajja jīvitasaṃsayam
 patto, atthaṃ gaṇhāhi mā mukhaṃ ti idāni amhākaṃ mucchanakāraṇaṃ¹⁸
 gaṇha yathā mucceṃma¹⁹ tathā vāyāma, vāto va²⁰ gandhamādeti²⁰ ādīni vadanto
 itthigarahattbhāya²¹ mā mukhaṃ pasārayi. 20

Evam M. mātugāmaṃ vaṇṇetvā Su-aṃ appaṭibhānaṃ
 katvā tassa anattamanabhāvaṃ viditvā idāni naṃ paggaṇ-
 hanto g. ā.:

ss. So tvaṃ²² yogaṃ payuñjassu yuttaṃ dhammūpasamhitam,
 tava pariyāpadānena mama pānesanaṃ carā²³ 'ti. 126. 25

Ta so ti samma Su-a so tvaṃ, taṃ yogaṃ ti yaṃ pubbe ahaṃ yogaṃ
 payuñjissaṃ yuttaṃ dhammūpasamhitam ti avacāsi taṃ idāni payuñjassu,
 tava -- nēnā 'ti tava tena payogena parisuddhena, pariyodātenā²⁴ 'ti pi pāṭho
 parittānenā 'ti a., tayā katattā tava santakena²⁵ parittānena mama jīvitapari-
 yesanaṃ²⁶ carā 'ti adhippāyo. 30

¹ Bds add bhīto. ² Bd -si. ³ Cks -tā. ⁴ Cks add ca. ⁵ Bd adds atthe yuñ-
 janti dūyūje ti. ⁶ Bd -enti. ⁷ Cks -ta. ⁸ Bd -titi. ⁹ Cks vikatt-. ¹⁰ Cks
 katt-, Bds vikantīmsu. ¹¹ Bd omits mā. ¹² Cks sīti. ¹³ Cks oḍ-. ¹⁴ Bd
 dham, Ck baddham, Cs vaddham corr. to baddham or bandham. ¹⁵ Bd kaṃ.
¹⁶ Cks sajja. ¹⁷ Cks si. ¹⁸ Bd muñc-. ¹⁹ Cks ca. ²⁰ Ck -dediti, Bd -dehiti.
²¹ Bd -garahanat-. ²² Cks taṃ. ²³ Cks caran. ²⁴ Ck -dhātenā. ²⁵ Bd santi-.
²⁶ Bd -yosānaṃ

Atha¹ Su.² „ativiya maraṇabhayaabhīto, mama balaṃ na jānāti, rājānaṃ disvā thokaṃ kathaṃ labhitvā jānissāmi, assā-sessāmi tāva naṃ“ ti cintetvā g. ā.:

39. Mā bhāyi³ patataṃ seṭṭha, na hi bhāyanti tādisā,
5 ahaṃ yogaṃ payuñjissaṃ yuttaṃ dhammūpasamhitāṃ,
mama pariyāpapadānena khippaṃ pāsā⁴ pamokkhasīti. 127.

Ta. pāsā ti dukkhapāsato.

- Iti tesāṃ sakūṇabhāsāya kathentānaṃ luddaputto na kiñci aññāsi, kevalaṃ pana te kācenādāya Bā - iṃ pāvīsi accha-
10 riyabbhutaajātena pañjalina mahājanena anugammamāno⁵, so
rājadvāraṃ patvā attano āgatabhāvaṃ rañño ārocāpesi.

Tam atthaṃ pakāsento Satthā āha:

40. So luddo haṃsakācena rājadvāraṃ upāgami,
paṭivedetha maṃ rañño: dhataratṭh' āyaṃ āgato ti. 128.
15 Ta. paṭi -- maṃ ti Khemako āgato ti evaṃ rañño maṃ vadetha⁶, dha-
taratṭhāyaṃ ti ayaṃ dh-o āgato ti ca paṭivedetha.

- Dovāriko gantvā paṭivedesi, rājā sañjātasomanasso „kip-
paṃ āgacchatu“ 'ti vatvā amaccagaṇaparivuto samussitase-
tacchatte rājapallaṃke nisinno Khemakaṃ haṃsakākakaṃ
20 ādāya mahātalaṃ abhirūḷhaṃ disvā suvaṇṇavaṇṇe haṃse olo-
ketvā „sampaṇṇo me manoratho“ ti tassa⁷ kattabbakiccaṃ
amacce āṇāpesi.

Tam atthaṃ pakāsento Satthā āha:

41. Te disvā puññasāṃkāse ubho lakkhaññasammate⁸
25 khalu saññamāno⁹ rājā amacce ajjhabhāsatha: 129.
42. Detha luddassa vatthāni annapānaṃ ca bhojanaṃ,
kāmaṃkaro hiraṇṇ' assa¹⁰ yāvanto eva¹¹ icchatīti¹². 130.

- Ta. puññasāṃkāse ti attano puññasadise, lakkhaññasammate⁸ ti
seṭṭhasammate abhiññāte, khalū 'ti nipāto, tassa te khalu disvā ti purīnapadena
30 sambandho, dethā 'ti ādi rājā pasannākāraṃ karonto ā. ta. kāmaṃkaro

¹ Cks add naṃ. ² Bđ adds ayaṃ. ³ Cks -a. ⁴ Cks -se. ⁵ Ck -gammāno,
Bđ -gacchamāno. ⁶ Bds nivedetha. ⁷ Bđ adds detha luddassa ti tassa. ⁸ Bds
lakkhaṇa-. ⁹ Cks saññamāno, Bđ saṇyamano. ¹⁰ read: kāmaṃ karohi yaṃ
assa? ¹¹ Cks esa. ¹² Cks -sīti.

hiraññassā 'ti hiraññam¹ assa kāmakiriya² atthu, yāvanto ti yattakam
eva icchatī tattakam hiraññam assa dethā 'ti a.

Evam pasannākāram kāretvā pītisomanassasamussāhito³
„gacchatha, nam alamkaritvā ānethā“ 'ti ā. Atha nam
amaccā rājanivesanā otāretvā kappitakesamassum nahātānu- 5
littam sabbālamkārapatimaṇḍitam katvā rañño dassetum. Ath'
assa rājā samvacchare satasahassuttāhāke dvādasagāme
ājāññayuttam⁴ ratham alamkatamahāgehañ cā 'ti mahantañ
yasam dāpesi. So mahantañ yasam labhitvā attano kammañ⁵
pakāsetum „na te⁶ deva mayā yo vā so vā hamso ānito, 10
ayañ pana navutihamśasatasahassānam rājā dhatarattho nāma,
ayañ pana senāpati Su. nāmā“ 'ti ā. Atha nam rājā „kathañ
te samma ete gahitā“ ti pucchi.

Tam atthañ pakāseto Satthā āha:

43. Divvā luddam pasannattam⁷ Kāsirājā tadābravi⁸: 15
yad' āyam⁹ samma Khemaka puṇṇā hamsahi tiṭṭhati 131.
44. Kathañ ruciñ majjhagatañ pāsahatto upāgami,
okiṇṇam nātisaṃghehi nimajjhimam¹⁰ kathañ gahīti. 132.

Ta. pasannattan ti pasannabhāvañ somanassappattam, yadāyan¹¹ ti
vayassa¹² Khemaka yadi ayam amhākam pokkharavi navutihamśasahashehi puṇṇā 20
tiṭṭhati, kathañ ruciñ majjhagatañ ti evam sante tvañ tesam ruciñam
piyadassanānam hamsānam majjhagatañ etañ¹³ nātisaṃgheha okiṇṇam, ni-
majjhimam ti n' eva majjhimam n' eva¹⁴ kanīṭṭham uttamañ hamsarājānam
kathañ pāsahatto upāgami kathañ gahīti.

So tassa kathento āha:

45. Ajja me sattamā ratti ādānāni upāsato¹⁵, 25
padam etassa anvesam appamatto bhavassito¹⁶. 133.
46. Ath' assa padam addakkhim carato ādanesanam¹⁷,
tatthāham odahim pāsam, ev' etañ dijam aggahin ti. 134.

¹ Cks -o. ² so Bā; Cks kāmam. ³ Bā piti-, Cks pisom-. ⁴ Bā -a. ⁵ Cks kāmam.
⁶ Bā kho. ⁷ Cks -antam. ⁸ Bā tadabravi. ⁹ Bā yadyāyam. ¹⁰ so all three
MSS. for nim-? ¹¹ Cks yantvāyan, Bā yadvāyan? Bā yadyāyan. ¹² Cks
cayassa, Bā samma. ¹³ Bā evam. ¹⁴ Cks omit neva. ¹⁵ Bā upāga-. ¹⁶
Bā ghaṭa-. ¹⁷ Bā ādānesanam.

Ta. ādānānīti ādānāni gocaragahaṇatthānānīti a., ayam eva vā pātho, upāsato¹ ti upagacchantassa, padan ti gocarabhūmiyaṃ akkantaṭṭhānaṃ, bhavassito² ti cātipaṇṇāraṇissito³, athassā⁴ 'ti atha chaṭṭhe divase⁵ ādānesanaṃ⁶ carantassa padam addakkhīṃ, evetan ti evaṃ etaṃ, dijaṃ aggaḥin ti sabbaṃ gahitopāyaṃ ācikkhī.

Taṃ sutvā rājā „ayam dvāre tathā vā paṭivedento pi dhataratthass' evāgamanam paṭivedesi, idāni pi 'etaṃ ekam eva gaṇhin' ti vadati, kinnu kho ettha kāraṇaṃ“ ti cintetvā g. ā.:

47. Ludda dve ime⁶ sakunā, atha ēko ti bhāsasi,
10 cittan nu te vipariyattham⁷ ādu kin nu jigimsasīti⁸. 135.

Ta. vipariyatthan⁹ ti vipallattham, ādu kinnu jigimsasīti¹⁰ udāhu kin nu cintesi, kim itaraṃ gahetvā aññassa dātukāmo hutvā cintesīti pucchati.

Tato luddo „na me deva cittaṃ vipallattham nāpi ahaṃ itaraṃ aññassa dātukāmo, api¹¹ kho pana mayā ohite pāse eko
15 baddho“ ti āvikaronto āha:

48. Yassa lohitaḥ tālā¹² tapaneyyanibhā¹³ subhā
uram saṃhacca¹⁴ tiṭṭhanti so me bandham¹⁵ upāgami. 136.

49. Athāyaṃ bhassaro pakkhī abaddho baddham āturaṃ
ariyaṃ bruvāno¹⁶ atthāsi cajanto¹⁷ mānusiṃ giran ti. 137.

20 Ta. lohitaḥ ti rattavannā. tālā ti rājiyo, uram saṃhacca¹⁸ 'ti uram āhacca, i. v. h.: mahārāja yass' etā rattasuvannasappaṭibhāgā tisso lohitaḥ rājiyo gīvaṃ parikkhipitvā uram āhacca tiṭṭhanti so eko va mama¹⁹ pāse bandham upagato²⁰ ti, bhassaro ti parisuddho pabbhāsaṃpanno, āturaṃ ti gilānaṃ dukkhitam atthāsīti.

25 „Dhataratthassa baddhabhāvāṃ ñatvā nivattitvā etaṃ samassāsetvā mamāgāmanakāle paccuggamanam katvā ākāse yeva mayā saddhiṃ madhurapaṭisanthāraṃ katvā manussabhāsāya dhataratthassa guṇe kathento atthāsi, mama hadayaṃ mudu-

¹ Ck upāhato, Bā upāgato. ² Bā bhavi-, Bā ghaṭa-. ³ Ck cādvi-, Bā cāti-.
⁴ Bā adds etassa. ⁵ Bā ādānesaram, Ck -nesam. ⁶ Ck me. ⁷ Bā -yattam,
Ck -yatham, Ck -yatan. ⁸ Ck jibhissīti, Ck chigimsa-, Bā jigisa-. ⁹ Ck -yatan,
Bā -yattan. ¹⁰ Ck jibhī-, Ck chig-, Bā jigisa-. ¹¹ Bā āpi ca. ¹² Ck kālām.

¹³ Bā -niyā. ¹⁴ Ck urasammā, Ck urasamvācca, Bā urasamvācca, Bā urasamvācca.
haṇa. ¹⁵ Ck baddham. ¹⁶ Ck brumāno, Bā brahmano. ¹⁷ Bā vadanto. ¹⁸
Ck urasambhaddā, Ck urasam-. ¹⁹ Ck mam. ²⁰ Bā upā-.

kaṃ katvā puna etass' eva purato atṭhāsi, athāhaṃ deva.
 Su-assa subhāsitaṃ sutvā pasannacitto dhataratṭhaṃ vis-
 sajjesiṃ, iti dhataratṭhassa pāsato makkho, ime haṃse ādāya
 mama idhāgamaṇaṃ ca Sumukhen' eva katan' ti evaṃ so
 Su-assa guṇaṃ kathesi. Taṃ sutvā rājā Su-assa dhamma- 5
 kathaṃ sotukāmo ahoṣi, luddaputtassa sakkāraṃ karantass'
 eva suriyo atthagamito, dīpā pajjalitā, bahū khattiyādayo
 sannipatitā, Khemā devī pi vividhanāṭakaparivārā' rañño
 dakkhiṇapasse nisīdi, tasmim khane rājā Su-am kathāpetu-
 kāmo g. ā.:

50. Atha kin nu dāni Sumukha hanū saṃhacca tiṭṭhasi
 adu' me parisam patto bhayā bhīto no bhāsasīti. 138.

Ta. saṃhaccā 'ti madhurakatho kira tvam atha kasmā idāni mukhaṃ
 pidhāya tiṭṭhasi, ādū ti kacce¹, bhayā bhīto ti parisasārajjabhayena bhīto hutvā

Taṃ sutvā Sumukho abhītabhāvaṃ dassento ā:

51. Nāhaṃ Kāsipati bhīto oḡayha parisana tava,
 nāhaṃ bhayā na bhāsisam vākyam atthasmiṃ tādise ti. 139.

Ta. tādise ti api ca kho pana tathārūpe atthe uppanne vākyam bhā-
 sisāmīti vacanokāsam olovento nisinnō 'mbhīti a.

Taṃ sutvā rājā kathaṃ vadḍhetukāmatāya paribhāsam 20
 karonto ā.:

52. Na te abhisaram passe na rathe nāpi⁴ pattike
 nāssa cammaṃ vā kiṭaṃ vā vammīne ca dhanuggahe 140.

53. Na hiraññaṃ suvaṇṇaṃ vā nagaraṃ⁵ vā sumāpitaṃ
 otiṇṇaṃ⁶ parikhaṃ duggaṃ dāḡhaṃ atṭalakotṭhakaṃ 25
 yattha pavitṭho Sumukha bhāyitabbaṃ⁷ na bhāyasīti⁸. 141.

Ta. abhisaraṇaṃ ti rakkhanatthāya⁹ parivāretvā tṭhitaṃ āvudhabatthaṃ
 parisana te na passāmi, nāssa 'ti ettha assā 'ti nipātamattaṃ, cammaṇaṃ ti sara-
 paritānācammaṇaṃ¹⁰, kiṭaṇaṃ ti kiṭakaṃ cātipālaṃ vuccati, cātipālabatthāpi te
 santike¹¹ n' attheti dīpeti, vammīne ti vammāsannaddhe, na hiraññaṇaṃ t¹²
 yaṃ nissāya na bhāyasi¹³ taṃ hiraññaṇaṃ pi te na passāmi.

¹ Cks devī tividhā nāṭaka-. ² Cks adā. ³ Bā adu ti kiṇci. ⁴ Bā nā. ⁵ Cks
 Cks nabharaṇaṃ. ⁶ so Cks; Bā okiṇṇaṃ. ⁷ Cks bhāsi-. ⁸ Cks bhāsa-. ⁹ Ck
 -ṇa-. ¹⁰ Cs -ṇa-. ¹¹ Cks santi. ¹² Cks bhāseyyasīti.

Evam raññā „kiṃ te abhāyanakāraṇaṃ“ ti vutte taṃ
kathento ā.:

54. Na me abhisaren' attho nagarena dhanena vā,
apathena pathaṃ yāma antalikkhecarā mayam. 142.
55. Sutā ca paṇḍitā ty-amhā nipuṇā atthacintakā¹,
bhāsem' atthavatim vācam sacce² c' assa patiṭṭhito. 143.
56. Kiṃ ca tuyhaṃ asaccassa anariyassa karissati
musāvadissa luddassa bhaṇitam pi subhāsitan ti. 144.

Ta. abhisarenā 'ti ārakkhaparivārena, attho ti etena mama kiccaṃ n'
10 atthi, kasmā yasmā aparena³ tumhādisānaṃ amaggena maggaṃ⁴ māpetvā yāma
ākāsacārino mayan⁵ ti, paṇḍitā tyamhā ti tayā sut' amhā, ten' eva kāraṇena
ambhakaṃ santikā dhammasotukāmo kira no gāhāpesi, saccecassā 'ti sacce⁶
pana tvaṃ sacce patiṭṭhito assa atthavatim kāraṇanissitam vācam bhāseyyāma,
asaccassā 'ti vacīsaccarabhitassa tava subhāsitaṃ muṇḍassa dantasuci⁷ viya
15 kiṃ karissati.

Taṃ sutvā rājā „kasmā maṃ musāvādi anariyo ti vadasi,
kiṃ mayā katan“ ti āha. Atha naṃ Sumukho tena hi suṇā-
hīti vatvā ā.:

57. Taṃ⁷ brāhmaṇānaṃ vācanā⁸ imaṃ Khemiṃ⁹ akārayi,
20 abhayaṇ ca tayā ghuṭṭhaṃ imāyo dasadhā disā. 145.
58. Ogayha te pokkharāṇim vippasannodakaṃ sucim
pahūtaṃ cādanam¹⁰ tattha ahimsā c' ettha pakkhinam. 146.
59. Idaṃ sutvāna nigghosaṃ āgat' asmā¹¹ tav' antike,
te te baddh' asmā¹² pāsena, etaṃ¹³ te bhāsitaṃ musā. 147
25 60. Musāvādaṃ purakkhatvā icchālobhaṇ ca pāpakaṃ
ubho sandhim ātikamma asātaṃ upapajjatīti. 148.

Ta. tan ti tvaṃ, Khemiṃ¹⁴ ti evaṃnāmikaṃ pokkharāṇim, ghuṭṭhan
ti catūsu kappesu ṭhatvā ghosāpitaṃ, dasadhā ti imā tā dasadhā ṭhitā ti¹⁵
disāsu tayā abhayaṇ ghuṭṭhaṃ, ogayhā 'ti ogahitvā āgatānaṃ santikā, pahū.
30 taṇcādanam¹⁶ ti pahūtaṇ ca padumuppasāllādikaṃ adanam¹⁷, idaṃ

¹ Ck' attā-, Bā catta-. ² Cks sabbe. ³ Bds apathena. ⁴ Bds pathaṃ. ⁵ Cks vayan. ⁶ Ck' sacce, Cs sacce. ⁷ so all three MSS. ⁸ Cks -naṃ. ⁹ Bā -am. ¹⁰ Ck' modanaṃ, Bā khā-. ¹¹ Bā -tambā. ¹² Bā bandhanasmā. ¹³ Bā ekan. ¹⁴ Bds -an. ¹⁵ so Cks; Bds dasadhā disā taṃ taṃ. ¹⁶ Cks -cādan-, Bds -khā-danam. ¹⁷ Bds khādanam.

sutvānā ti tesam tava pokkharanīm ogahitvā āgatānaṃ santikā idam abhayaṃ
 sutvā tava santike tava samīpe tayā kārītapokkharanīm āgat' ambā ti a., te te
 ti te mayaṃ tava pāsena baddhā, purakkhatvā ti purato katvā, icchā-
 lobhan ti icchāsamkhātāṃ pāpakāṃ lobham, ubho sandhin ti ubhayaṃ
 devaloke ca manussaloke ca paṭisandhim, imam eva pāpadhamme¹ purato katvā 5
 caranto puggalo sugatipaṭisandhim atikkamitvā, asātan ti nirayam upapajjatīti.

Evam parisamajjhe yeva rājānaṃ lajjāpesi. Atha naṃ
 rājā „nāhaṃ Sumukha tumhe māretvā maṃsakhādītukāmo"²
 gaṇhāpesiṃ, paṇḍitabhāvaṃ pana vo sutvā subhāsitaṃ sotukāmo
 gaṇhāpesiṃ ti³ pakāsento ā.: 10

61. Nāparajjhāma³ Sumukha, na pi lobhā vaṃ aggahim,
 sutā ca paṇḍitā ty-attha nipuṇā atthacintakā⁴. 149.

62. Appev' atthavatiṃ vācaṃ vyākareyyuṃ⁵ idhāgatā,
 tathā taṃ samma nesādo vutto Sumukha-m-aggahīti. 150.

Ta. nāparajjhāmā³ ti mārento avarajjhati⁶ nāma mayaṃ na mārema, 15
 lobhāvaṃaggahin ti maṃsaṃ khādītukāmo hutvā lobhā vaṃ⁷ tumhe na pi⁸
 aggahim, paṇḍitā tyatthā ti paṇḍitā ti sut' attha⁹, atthacintakā ti pa-
 tiucchannānaṃ atthānaṃ cintakā, atthavatiṃ ti kāraṇanīssitaṃ, tathā ti tena
 kāraṇena, vutto ti mayā vutto hutvā, Sumukhamaggahīti ālapati, makāro
 sandhikaro, aggahīti dhammaṃ desessatīti¹⁰ tumhe gaṇhi. 20

Taṃ sutvā Sumukho¹¹ „ayuttaṃ te kataṃ mahārājā¹² " ti
 vatvā ā.:

63. N' eva bhītā¹³ Kāsipati upanītasmiṃ jīvite,
 bhāsem' atthavatiṃ vācaṃ sampattā kālapiyāyaṃ¹⁴. 151.

64. Yo¹⁵ migena migam hanti pakkhiṃ vā pana pakkhinā 25
 sutena vā sutam kiṇe¹⁶ ki anariyataram tato. 152.

65. Yo ca ariyarudaṃ bhāse anariyadhamm' avassito
 ubho so dhamasate lokā idha c' eva parattha ca. 153.

66. Na majjetha yasaṃ patto, na vyathe¹⁷ pattasamsayaṃ,
 vāyameth' eva kiccesu, samvare vivarāni ca. 154. 30

¹ so Cks; Bđ imeva dhamme. ² C, Bđ maṃsaṃ. ³ Cks nāva-. ⁴ Bđ tyattha-
⁵ so Cks Bđ byāhareyyuṃ. ⁶ so Cks; Bđ avirajjhati, B' avirujjhati. ⁷ C' -vā.
 B' -va. ⁸ Bđ nāhaṃ. ⁹ Bđ sutā attham. ¹⁰ Bds desetum. ¹¹ Bds add subhāsitaṃ
 sotukāmena. ¹² Bđ bhū-. ¹³ read -paryayaṃ. ¹⁴ Cks ye. ¹⁵ Bđ kilyā, B'
 kinyā. ¹⁶ Bds byādhe.

67. Ye vaddhā abbhaticcantā¹ sampattā kālapariyāyan²
idha dhammaṃ caritvāna ev' ete tidivaṃ gatā. 155.
68. Idam sutvā Kāshipati dhammam attani pālaya
dhataratṭhaṇ ca muñcāhi haṃsānaṃ pavaruttaman ti. 156.

- 5 Ta. upanītasmin ti maraṇasantikam³ upanīte, kālapariyāyan ti
maraṇakālavāraṃ pattā samānā⁴ bhāsissāma⁵ na hi dhammakathikam bandhitvā
maraṇabbhayaena tajjetvā dhammaṃ suṇanti, ayuttan te kataṃ, migena⁶ 'ti
«uttusikkhāpitena dīpakamigena, hantīti hanti pakkhinā ti dīpakapakkhinā
ca, sutenā⁷ 'ti khemaṃ nibbhayan ti vissutena, dīpakamigapakkhisadisena padu-
10 masarena, sutan ti paṇḍito cittakathīti eva sutam dhammakathikam, kiṇe⁸
ti dhammaṃ sossāmiti⁹ pāsabandhanena vā yo⁸ kiṇeyya bādheyya, tato ti
tesam kiriyato uttarin aṇṇam anariyatarāṃ nāma kim atthi, ariyarudan ti
mukhena ariyavacanāṃ sundaravacanāṃ bhāsati, dhammavassito ti kammena⁹
anariyadhammaṃ¹⁰ avassito, ubho ti devalokā ca manussalokā cā¹¹ ti ubha-
15 yambā, idha cevā¹² 'ti idha upapanno¹¹ pi parattha upapanno¹¹ pi evarūpo
dvīhi sugatīlokehi dhammitvā nirayam eva uparajjati, pattasamāyan ti jīvi-
tasamāsayapamāṇam¹² pi dukkham patvā na kilameyya, samvare -- cā¹³ 'ti attano
chiddāni randhāni¹³ samvareyya pidaheyya, vaddhā ti guṇavaddhā paṇḍitā,
abbhatikkantā ti imaṃ manussalokam¹⁴ atikkantā, pariyāyan ti maraṇa-
20 kālapariyāyapattā hutvā, evete ti evam ete, idan ti idam mayā vuttaṃ attha-
nissitam vacanam, dhamman ti pavēnidhammam¹⁵ pi sucaritadhammam pi.

Tam sutvā rājā āha:

69. Āharant' udakam pajjam¹⁶ āsanāṃ ca mahārahaṃ
pañjarato pamokkhāmi dhataratṭham yasassinam 157.
- 25 70. Taṇ ca senāpatim dhiram nipunaṃ atthacintakam
yo sukhe sukhito¹⁷ raṇṇo dukkhite hoti dukkhito. 158.
71. Etādiso¹⁸ kho arahati¹⁹ piṇḍam asnātu²⁰ bhattuno
yathāyaṃ Sumukho raṇṇo pānasādhāraṇo sakhā ti. 159.

- Ta. udakan ti pādadhovanam, pajjam ti pādabbhañjanam, sukhe ti
30 sukhambī sati.

Raṇṇo vacanam sutvā tesam āsanāni haritvā ta. nisinnā-
nam gandhodakena pāde dhovitvā satapākatelena abbañjayimsu.

¹ Cks abbhā-. ² read -pariyāyan. ³ Cks -kā. ⁴ Bds add na. ⁵ Cks -mi. ⁶ Bds kilyā, Bs kiṇyā. ⁷ Bds desessā-. ⁸ Cks so. ⁹ Cks kammanam. ¹⁰ Bds -yamdhamma. ¹¹ Cks uppa-. ¹² Bds -sayamāpannam. ¹³ Bds dvārānāni. ¹⁴ Cks omit abba --. ¹⁵ Bds -piya-. ¹⁶ Bds majjam. ¹⁷ Cks -tā. ¹⁸ Cks -ā. ¹⁹ Cks -anti. ²⁰ Cks asanātu, Bds bhasmātu, Cks asmātu.

Satthā tam atthaṃ pakāsento āha:

72. Piṭṭhañ ca sabbasovaṇṇaṃ atthapādaṃ manoramaṃ
matthaṃ¹ kāsikavatthinaṃ² dhatarattho upāvisi. 160.
73. Kocchañ ca sabbasovaṇṇaṃ veyyagghaparisibbitaṃ³
Sumukbo ajja pāvekkhi dhataratthass' anantarā. 161. 5
74. Tesāṃ kañcanapattehi⁴ puthū ādāya Kāsiyo
hamsānaṃ abhihāreyyuṃ aggarañño pavāsitaṃ ti. 162.

Ta. matthaṃ ti karaṇaparinīṭṭhitaṃ, kāsikavatthinaṃ⁵ ti kāsika-
vatthena atthaṃ, kocchaṃ ti majjhe saṃkhattavyagghacammāparisibbitaṃ⁶
maṅgaladivase aggamahesiyā nisīdanapīṭhakaṃ, kañcanapattehīti suvaṇṇa- 10
bhājanehi, puthū ti bahujanā. Kāsiyo ti Kāsiratthavāsino, abhihāreyyuṃ
ti upanāmesuṃ, aggarañño pavāsitaṃ ti atthasatasuvaṇṇapātīṃ⁷ pakkhittaṃ
hamsarañño paṇṇākārathāya Kāsirañño pesitaṃ nānaggarasabhojanāṃ.

Evam upanīte pana tasmim Kāsirājā tesāṃ saṅghatthaṃ
sayaṃ suvaṇṇapātīṃ gahetvā upanāmesi, te tato ca madhulāje 15
khāditvā madhurodakaṃ⁸ pivimsu, atha M. rañño abhihāraṃ ca
pasādaṃ ca⁹ disvā paṭisanthāraṃ akāsi.

Tam pakāsento Satthā āha:

75. Disvā abhihaṃaṃ aggaṃ Kāsirājena pesitaṃ
kusalo khattadhammānaṃ tato pucchi anantarā: 163. 20
76. Kaccin¹⁰ nu bhoto kusalaṃ kacci¹⁰ bhoto anāmayaṃ, (IV $\frac{427}{264}$ V $\frac{348}{13}$)
kacci rattham idaṃ phītaṃ dhammena-m-anusissati¹¹. 164.
77. Kusalaṃ c' eva me hamsa atho hamsa anāmayaṃ.
atho rattham idaṃ phītaṃ dhammena-m-anāsissati¹². 165.
78. Kacci bhoto amacesu doso koci na vijjati. 25
kaccin nu te tav' atthesu nāvakaṃkhanti jīvitaṃ. 166.
79. Atho pi me amacesu doso koci na vijjati,
atho pi te mam' atthesu nāvakaṃkhanti jīvitaṃ. 167.
80. Kacci te sādīsī bhariyā assavā piyabhāṇinī
puttarūpayasūpetā tava chandavasānugā. 168.
81. Atho me sādīsī bhariyā assavā piyabhāṇinī 30
puttarūpayasūpetā mama chandavāsānugā. 169.

¹ C^{ks} mattha, B^d paṭha, B^s matthaṃ. ² B^d -vattinaṃ, B^s -vatthiṇṇaṃ C^{ks}
patthiṇṇaṃ for paṭṭiṇaṃ? ³ B^d -parisuppitaṃ, C^{ks} -sibbitā. ⁴ B^d -mattehi.
⁵ C^k -patthinnā, C^s -patthiṇṇā, B^d vattinnā. ⁶ C^k -ta. ⁷ B^d -satapalasu-,
B^s -vaṇṇapalapātīṃ. ⁸ C^{ks} madhukaṃ. ⁹ C^{ks} abhikārapasā. ¹⁰ B^d kiñci
throughout. ¹¹ B^d -sāsati, B^s -sāsasi. ¹² B^d -sāsāmi.

82. Kacci raṭṭhaṃ anuppiḷaṃ¹ akutociupaddavaṃ
asāhasena dhammena samena-m-anusissati². 170.
83. Atho raṭṭhaṃ anuppiḷaṃ akutociupaddavaṃ
asāhasena dhammena samena-m-anusissati³. 171.
- 5 84. Kacci santo apacitā asanto parivajjitā,
noce dhammaṃ niraṃkatvā adhammaṃ anuvattasi⁴. 172.
85. Santo ca me apacitā asanto parivajjitā,
dhamme c' evānuvattāmi⁵, adhammo me niraṃkato. 173.
86. Kacci nānāgataṃ⁶ dīghaṃ samavekkhasi khattiya,
10 kacci matto madaniye paralokaṃ⁷ na santasi⁸. 174.
87. N' ahaṃ⁹ anāgataṃ dīghaṃ samavekkhāmi pakkhima¹⁰,
ṭhito dasasu dhammesu paralokaṃ na santase¹¹: 175.
88. Dānaṃ sīlaṃ pariccāgaṃ ajjavāṃ maddavaṃ tapani
akkodhaṃ avihiṃsaṃ ca khantiṃ ca avirodhanāṃ 176.
- 15 89. Icc-ete kusale dhamme ṭhite passāmi attani,
tato me jāyate pīti somanassaṃ c' anappakaṃ. 177.
90. Sumukho ca acintetvā vissaji pharusāṃ girāṃ
bhāvadosaṃ anaññāya asmāk' āyaṃ vihaṅgamo. 178.
91. So kuddho pharusāṃ vācaṃ nicchāresi ayoniso
20 yān' asmāsu na vijjanti, na idaṃ¹² paññavatāṃ ivā 'ti. 179.

Ta disvā ti taṃ bahuaggapānabhojanam disvā, pesitan ti āharāpetva
upanītam, khattadhammānaṃ ti paṭhamakārakesu paṭisanthāradhammānaṃ,
tato pucchi anantarā ti tasmim kāle kacci nu bhoto ti anupaṭipāṭiyā puc-
chi, tā pana cha gāthā heṭṭhāvuttatthā yeva, anuppiḷaṃ¹³ ti kacci raṭṭhavāsino
25 yante ucchum viya na pīlesīti pucchati, akutociupaddavaṃ ti kutoci
anupaddavaṃ, samenanamanusissatīti¹⁴ kacci tayā¹⁵ raṭṭhaṃ dhammena
samena anusāsiyati¹⁶, santo ti sīlādiguṇayuttā sappurisa, niraṃkatvā ti
chaddetvā, nānāgataṃ¹⁷ dīghaṃ ti anāgataṃ attano jīvitapavattim kacci
dīghaṃ ti na samavekkhasi āyusamkhārānaṃ parittabhāvaṃ jānāsīti pucchati,
30 madaniye ti madāvāse¹⁸ rūpādīrammaṇe, na santasīti¹⁹ na bhāyasī²⁰.
i. v. h. : kacci rūpādīsu kāraṇesu amatto²¹ appamatto hutvā dānādīnaṃ
kusalānaṃ katattā paralokaṃ na bhāyasīti, dasasu 'ti dasasu rāja-
dhammesu dānādīsu dasavattukūcetanādānaṃ pañcasīladasasīlādīlānaṃ deyya-

¹ Bā anupī-. ² Bā -sasati. ³ Bā -sasāmi. ⁴ Bā -ti. ⁵ Ck meva-, Bā dham-
menevamanu-. ⁶ Bā nunā. ⁷ Bā -ke. ⁸ so all three MSS. ⁹ Ck nāgaṃ,
Bā ahaṃ. ¹⁰ Bā -mā. ¹¹ Bā santasi, Ck naccintase. ¹² Bā yidam. ¹³ all
three MSS. anupī-. ¹⁴ Bā -sasatīti. ¹⁵ Bā tava. ¹⁶ Bā -sasasi. ¹⁷ Ck nāga-
tam, Bā anāgataṃ. ¹⁸ Bā madāra-. ¹⁹ Ck -taseti. ²⁰ so all three MSS. ²¹
Bā omits am-.

dhammañ cāgo pariccāgo ujubhāvo ajjavañ mudubhāvo maddavañ uposatha-
kammañ tapo mettāpubbabbhāgo akkodho¹ karuṇāpubbabbhāgo avihiṃsā adhi-
vāsanaṁ khanti avirodho avirodhanam, acintetvā ti mama imañ guṇasampattim²
acintetvā, bhāvadosan ti cittadosaṁ, anaññāyā 'ti ajānitvā, asmākam pi
cittadoso nāma n' atthi, yam esa jāneyya tañ ajānitvā pharusañ kakkhalañ
girañ vissajjesi, ayoniso ti anupāyena, yānasmāsū 'ti yāni vajjāni amhesu
na santi³ tāni vadati, na idaṁ ti tasmāssa⁴ idañ vacanañ paññavatāmiva
na hoti ten' eva samma na paṇḍito viya upaṭṭhāti.

Taṁ sutvā Sumukho „mayā guṇasampanno va⁵ rājā apa-
sādito, so me⁶ kuddho, khaṇḍapessāmi nan“ ti cintetvā ā.: 10

99. Atthi me tañ atisārañ vegena manujādhipa
dhataratthe ca baddhasmiñ dukkham me vipulañ ahu. 180.
99. Tvam pitā viya⁷ puttānañ bhūtānañ dharaṇī-r-iva⁸
asmākañ adhipannānañ khamassu rājakuñjarā 'ti. 181.

Ta. atisāraṇ ti pakkhalitañ⁹, vegena 'ti ahañ etañ kathañ kathento 15
vegena sahasā kathesiñ, dukkhañ ti cetasikadukkhañ mama vipulañ aho,
tasmā kōdhavasena -yañ¹⁰ mayā vuttañ tañ me khaṁa¹¹ mahārājā 'ti, puttānañ
ti tvañ amhākañ puttānañ pitā viya, dharaṇīrivā 'ti [pāṇabhūtānañ pathavi
viya ca tvañ amhākañ avassayo, adhipannānañ ti dosena aparādhena ajjhot-
thañānañ, khamassū 'ti idañ so āsanaṁ oruḥa pakkhehi añjaliñ katvā ā. 20

Atha nañ rājā āliṅgitvā ādāya suvaṇṇapīthe¹² nisīdāpetvā
accayena¹³ desanañ patigaṇhanto ā.:

99. Etan te anumodāma yañ bhāvañ na nigūhasi,
khilañ pabhindasi pakkhi, ujuko si vihaṅgamā 'ti. 182.

Ta. anumodamā 'ti etañ te dosañ khamāma, yañ ti yasmā tvañ attano 25
cittañ pattechannabhāvañ na gūhasi, khilañ ti cittaḥhānukam.

Idaṁ vatvā pana rājā M-assa dhammakāthāya Sumukhassa
ca ujubhāve pasīditvā „pasannena nāma pasannākāro kātabbo“
ti ubhinnañ pi tesañ attano rajjasiriñ niyyādento ā.:

99. Yañ kiñci ratanañ atthi Kāsirājanivesane 30
rajatañ jātarūpañ ca muttā veluriyā bahū 183.

¹ Bā akodho, Ck adhikkodho. ² Ck guṇaṁ-. ³ Bā vijjanti. ⁴ Bā tasmā mama.

⁵ Ck himayā. ⁶ Ck semeke, C seme. ⁷ Ck va. ⁸ Bā -ṇiviya. ⁹ Bā adda
kathañ. ¹⁰ Ck tañ. ¹¹ Bā khamatha, Ck tasmā khaṁa. ¹² Ck puttapiṭhe,
C punnapīthe. ¹³ Bā -ya.

96. Maṇayo¹ saṅkhamuttañ ca vatthakaṃ² haricandanam
ajinaṃ³ dantabhaṇḍaṇ ca lohaṃ kālāyasaṃ⁴ bahuṃ⁵,
etaṃ dadāmi vo vittaṃ, issaraṃ vissajāmi vo ti. 184.

Ta. atthīti nidahitaṃ, muttā ti viddhāviddhamuttā, maṇayo⁵ ti
5 maṇibhaṇḍakāni, saṅkhamuttañcā 'ti dakkhiṇavattasamkharatanañ⁶ ca
āmalavattamuttaratanañ⁷ ca, vatthakan⁸ ti sukhumakāsiyavattāni, ajinaṃ ti
ajinamigacammaṃ, lohaṃ kālāyasaṃ⁹ ti tambaloḥaṇ ca kālaloḥaṇ ca, issaraṃ
ti kaṭṭhanamālena setacchattena saddhiṃ dvādasayojanike Bārāṇasīnagare rajjāni.

Evañ ca pana vatvā ubho pi¹⁰ te setacchattena pūjetvā r.
10 paṭicchāpesi. Atha M. raññā saddhiṃ sallapanto ā.:

97. Addhā apacitā ty-amhā sakkatā ca rathesabha,
dhammesu vattamānānaṃ¹⁰ tvaṃ no ācariyo bhava. 185.

98. Ācariya samanūñātā tayā anumatā mayam,
taṃ padakkhiṇato katvā nāti passem' Arindamā¹¹ ti. 186.

15 Ta. dhammesū 'ti kusalakammapathadhammesu, ācariyo ti tvaṃ amhehi
vyattataro tasmā no¹² ācariyo hohi, api ca dasaṇṇaṃ rājadharmānaṃ aka-
thitattā¹³ Sumukhassa dosaṃ dassetvā accayapaṭiggahaṇassa¹⁴ katattāpi tvaṃ
ambhakaṃ ācariyo va¹⁵, tasmā idāni pi no ācārasikkhāpadena¹⁶ ācariyo bhava¹⁷ 'ti a,
passem arindamā¹¹ 'ti passemu Arindama.

20 So tesam saṅgamanam anujāni. B-ttassāpi dh. kathen-
tass' eva aruṇam utthahi.

Tam attham pakāsento Satthā āha:

99. Sabbarattim cintayitvā mantayitvā yathātatham
Kāsirajā anuññāsi haṃsānaṃ pavaruttaman¹⁷ ti g. ā. 187.

25 Ta. yathātathan ti yaṃ kiñci attham¹⁸ tehi saddhiṃ cintetabbaṃ ca
mantetabbaṃ ca sabbam taṃ cintetvā ca mantetvā cā 'ti a., anuññāsi ti
gacchathā 'ti anuññāsi.

Evaṃ tena anuññāto B. rājānaṃ „appamatto dhammena
r. kārehīti“ vatvā¹⁹ pañcasu sīlesu paṭiṭṭhāpesi. Rājāpi tesam

¹ Bā iyo. ² Cks -ikaṃ. ³ Ck apitaṃ, Bā ajinnaṃ. ⁴ Cks kālām-, Bā kālā-
⁵ Ck Bā -u. ⁶ Bā -iyo. ⁷ Bā dakkhiṇāvattān-. ⁸ Bā āmalakavattān-. ⁹ Cks
-iyan Bā ikaṃ. ¹⁰ Ck kālā-, Bā kālāyaṇ. ¹¹ Bā vu-. ¹² Bā -murind-. ¹³ Cks sa-
māno tattha in the place of tasmā no. ¹⁴ Cks -mmākathī-. ¹⁵ Cks parigg-, Cks
periggahaṇassa, Bā paṭiggahaṇassa. ¹⁶ Cks ca. ¹⁷ Cks -patena, Bā ācariyasi-. ¹⁸
Cks -mo. ¹⁹ Cks atthi. ²⁰ Bā ovaditvā.

kañcanabhājanehi madhulāje madhurodakañ¹ ca upanetvā²
 niṭṭhitāhārakicce gandhamālādīhi pūjetvā B-am³ suvaṇṇa-
 caṅgoṭakena sayam⁴ ukkhipi⁵, Khemā devī Sumukham ukkhipi,
 atha ne sīhapañjaram ugghātāpetvā suriyuggamanavelāya „gac-
 chatha sāmīno“ ti vissajjesum.

Tam attham pakāsento Satthā āha:

100. Tato ratyā vivasane suriyuggamanam pati
 pekkhato Kāsīrājassa bhavanā te⁶ vigāhisun ti g. ā. 188.

Tattha vigāhisun ti ākāsam pakkhandimsu.

Tesu M. suvaṇṇacaṅgoṭakā⁵ uppatitvā ākāse thatvā „mā¹⁰
 cintayi mahārāja, appamatto amhākam ovāde vatteyyāsīti“
 rājānam samassāsetvā Sumukham ādāya Cittakūṭam eva gato,
 tāni pi kho navutihamśasahassāni Kañcanaguṇhato nikkhamitvā
 pabbatatale nisinnāni⁶ te āgacchante disvā paccuggantvā pari-
 vāresum, te nātiganaparivutā Cittakūṭatalam pavisimsu.

Tam attham pakāsento Satthā āha:

101. Te aroge anuppatte disvāna parame dije
 keke ti-m-akarum⁷ hamsā, puthusaddo ajāyatha. 189.
 102. Te patitā pamuttēna bhattunā bhattugāravā
 samantā parikarimsu⁸ aṇḍajā laddhapaccayā. 190.

Ta. parame ti uttame, akarun ti mahāsaddam nicchāresum, keke ti
 attano sabbhāvena keke ti saddam akāmsu, bh'attugāravā parikarimsu⁹ 'ti
 bhattuno pamut'abbhāvena gantvā attānam (bhattāram?) samantā parivārayimsu,
 laddhapaccayā ti laddhapattitthā.

Evam parivāretvā ca pana te hamsā „katham¹⁰ mutto si
 mahārāja“ 'ti pucchimsu. M. Sumukham nissāya muttabbhāvam
 Saṃyamarājaputtehi katakammañ ca kathesi, tam sutvā tuṭṭhā
 hamsaganā „Sumukho pana senāpati ca rājā ca luddo ca
 sukhitā niddukkhā naciram jīvantū“ 'ti āhamsu.

¹ Cks madhudakañ. ² Bs -nāmetvā. ³ Bā ukkhipetvā. ⁴ Bds bhavanato. ⁵
 Bā -kato. ⁶ Bā -nnā, B^o nipannā. ⁷ Ck -ti samakarum. ⁸ Cks -kiresum.

Tam atthaṃ pakāśento Satthā āha¹:

103. Evaṃ mittavataṃ atthā sabbe honti padakkhiṇā
haṃsā yathā² dhataratthā nātisaṃgham upāgamun ti. 191.

Tam Cullahaṃsajātaka vitthāritam³ eva.

5 S. i. d. ā. j. s.: „Tadā luddo Channo ahosi, Khemā devī
Khemā bhikkhunī. rājā Sāriputto, parisā Buddhaparīsā, Sumukho
Anando, dhatarattho aham evā⁴ ti. Mahāhaṃsajātakam.

3. Sudhābhojanajātaka.

Naguttame⁵ ti. Idam S. J. v. ekaṃ dānājñāsayaṃ bhik-
10 khūṃ ā. k. So kira Sāvatthiyaṃ eko kulaputto Satthu dhamma-
katham sutvā pasannacitto pabbajitvā silesu paripūrakārī⁶ dhutaṅga-
guṇasamannāgato sabrahmacārīsu pavattamettacitto divasassa tikkhat-
tum Buddhadhammasaṃghupatthāne appamatto ācārasampanno dānā-
jñāsayo ahosi, sārāṇiyadhammapūrako attanā laddham paṭigāhakesu
15 vijjamānesu chinnabhatto hutvā deti yeva, tassa⁷ so dānājñāsayo
dānābhiratabhāvo bhikkhusaṃghaṃ pākato ahosi. Ath' ekadivasaṃ dh.
k. s. „āvuso asuko nāma bhikkhu dānājñāsayo dānābhirato attanā
laddham pasatamattam⁸ pāṇiyam pi lobham chinditvā sabrahmacārīnaṃ
deti, Bodhisattas' ev' assa ajñāsayo⁹ ti. S. tam katham dibbāya
20 sotadhātuyā sutvā Gandhakuṭito nikkhamitvā āgantvā „k. n. bh. e.
k. s.“ ti p. „i. n.“ ti v. „ayaṃ bhikkhave bhikkhu pubbe adānasīlo
maccharī tiṇaggena telabindum pi adātā ahosi, atha tam aham dametvā
nibbisevanam katvā dānaphalaṃ vaṇṇetvā dāne paṭiṭṭhāpesiṃ, so
pasatamattam udakam pi labhitvā 'adatvā na pivissāmi' mama santike
25 varam aggahesi, tassa phalena dānājñāsayo dānābhirato¹⁰ ti vatvā¹¹ a. ā.:

A. B. Br. r. k. eko gahapati addho ahosi asītikotivibhavo.
Ath' assa rājā setthitthānaṃ adāsi. So rājapūjito nagara-
janapadapūjito hutvā ekadivasaṃ attano sampattim oloketvā
cintesi: „ayaṃ yaso mayā atitabhaven' eva¹² niddāyantena
30 kāyaduccaritādīni karontena¹³ (add: na) laddho sucaritāni pana

¹ tattha parame - - - āha wanting in Cks. ² Bds add pi. ³ Bds vuttattham.

⁴ so Cks; Bds neva nīpami o: neva kiṇāmi, Bds na guttame girivare. ⁵ Bds

paripūri-, Cks pāripūra-. ⁶ Bds tasmā. ⁷ Bds pasata-. ⁸ Bds add tūhi ahosi

tehi yācito. ⁹ Ck atibhāveneva, Bds atitaveneva. ¹⁰ Cks -to na.

pūretvā laddho¹, anāgate pi mayā mama patitṭham kātuṃ
 vaṭṭatīti² so rañño santikaṃ gantvā „deva mama ghare asīti-
 koṭidhanaṃ atthi, taṃ gaṇhā“ ’ti vatvā „na mayhaṃ tava
 dhanena attho, bahum me dhanam, tato³ pi yad icchasi gaṇhā“
 ’ti vutte „kin nu deva mama dhanam dānam⁴ dātuṃ labhā- 5
 mīti“ ā. Atha raññā „yathāruciṃ karohīti“ vutte catūsu
 nagaradvāresu nagaramajjhe nivesanadvāre cā ’ti cha dāna-
 sālā⁵ kāretvā devasikaṃ chasatasahassapariccāgaṃ karonto
 mahādānam pavattesi. So yāvajīvaṃ dānam datvā „imaṃ
 mama dānavamsaṃ mā ucchinditthā“⁶ ’ti putte anusāsivā⁷ 10
 jīvitapariyosāne Sakko hutvā nibbatti. Putto pi ’ssa tath’ eva
 dānam datvā Cando hutvā nibbatti, tassa putto Suriyo hutvā⁸
 tassa putto Mātali hutvā⁹ tassa putto Pañcasikho hutvā nib-
 batti. Tassa pana putto chaṭṭho seṭṭhi¹⁰ Maccharikoṣiyo nāma
 ahosi asītikotivibhavo yeva, so „mama pitupitāmahaḥ ḷālā 15
 ahesuṃ, dukkhena sambhataṃ dhanam chaḍḍesuṃ, ahaṃ pana
 dhanam rakkhissāmi, kassaci kiñci na dassāmīti“ cintetvā
 dānasālāṃ viddhamsetvā agginā jhāpetvā thaddhamacchari
 ahosi. Ath’ assa gehadvāre yācakā sannipatitvā bāhā pag-
 gayha „mahāseṭṭhi mā attano pitipitāmahanam vamsaṃ nāsayi, 20
 dānam dehīti“ mahāsaddena parideviṃsu. Taṃ sutvā mahā-
 jano „Maccharikosiyena attano vamsa¹¹ ucchinno“ ti naṃ
 garahi. So lajjito vivesanadvāre yācakānaṃ¹² ṭhānaṃ nivāre-
 tuṃ ārakkhaṃ ṭhapesi, ṭe nippaccayā hutvā puna tassa geha-
 dvāraṃ na olokesuṃ, so tato paṭṭhāya dhanam eva saṃ- 25
 gharati¹³, n’ ev’ attanā paribhuñjati na puttadārādīnaṃ deti,
 kañjikadutiyaṃ¹⁴ sakunḍakabhattaṃ bhuñjati, mūlaphalamatta-
 tantāni¹⁵ thullavatthāni nivāseti, paṇṇachattaṃ matthake kāretvā
 jaragonāyuttajajjararathakena¹⁶ yāti, iti tassa asappurisassa

¹ Cks -ā. ² Bā ito. ³ Bā omits dā-. ⁴ Bā -āyo. ⁵ Bā -dathā. ⁶ Cks
 -sāritvā. ⁷ Bā adds nibbatti. ⁸ Bā laddho seṭṭhihānaṃ in the place of
 seṭṭhi. ⁹ Cks -e, Bā dānavamsa. ¹⁰ Bā add āgatānaṃ. ¹¹ Bā sambari. ¹²
 Bā kiñciyaṃ bilaṅgadutiyaṃ. ¹³ so Cks; Bā dhūlakapamatta-. ¹⁴ Bā jaraggena
 yuttana jajjara-.

tattakam dhanam sunakhena laddhanālikeram viya ahosi. So ekadivasam rājupatthānam gacchanto „anusetthim ādāya gamissāmīti“ tassa geham agamāsi, tasmim ca khane anusetthi puttadhītāhi parivuto navasappipakkamadhurasakkharacunnehi

5 samkhatam pāyāsam bhuñjamāno nisinno ahosi¹, so Macchariyakosjyam disvā āsanā vuṭṭhāya „ehi mahāsetthi imasmim pallamke nisīda² pāyāsam bhuñjissāmā“³ 'ti⁴ ā. So⁵ tassa pāyāsam disvā va mukhe kheḷo uppajji. bhuñjitukāmo ahosi, evam pana cintesi: „sac⁶ āham bhuñjissāmi setthino⁷ mama geham

10 āgatakāle paṭisakkāro katabbo bhavissati, evam me dhanam nassissati, na bhuñjissāmīti“ ā., atha⁸ punappuna yāciyamāno pi „idāni me bhuttaṃ, suhito smīti“ na icchi, anusetthimhi⁹ bhuñjante pana¹⁰ olokeno mukhe sañjāyamānena¹¹ kheḷena nisīditvā tassa bhattakiccāvasāne tena saddhim rājaniveśanam

15 gantvā¹² puna¹³ attano¹⁴ geham anuppatto pāyāsatanhāya pīliyamāno cintesi: „sac¹⁵ āham 'pāyāsam bhuñjitukāmo 'mhīti' vakkhāmi mahājano bhuñjitukāmo bhavissati bahutaṇḍulādayo nassissanti, na kassaci kathessāmīti“ so rattindivam pāyāsam eva cinto vītināmetvāpi dhananāsanabhayena kassaci akathetvā va pipāsam adhvāsesi, anukkamena adhvāsetum asak-

20 konto uppaṇḍuppaṇḍukajāto ahosi, evam sante pi dhananāsa-bhayena akathento aparabhāge dubbalo hutvā seyyam¹⁶ upagūhitvā nipajji. Atha nam bhariyā upasamkamitvā¹⁷ hatthena

25 piṭṭhim parimajjānā „kin te sāmi aphāsukan“ ti pucchi, „tav'eva sarīre aphāsukaṃ karohi“. „Mama aphāsukaṃ n' atthīti“. „Sami, panduvanno si jato, kin nu te kaci cintā atthi, udāhu raja kupito, ādu¹⁸ pūttehi avamāno kato, atha vāpi kaci tanhā uppanā“ ti. „Āma¹⁹ tanhā²⁰ uppanā“ ti, „kathehi sāmi“, sakkhissasi nam rakkhitun“ ti. „Rakkhitabbayuttakāme rakkhissāmīti.“ Evam

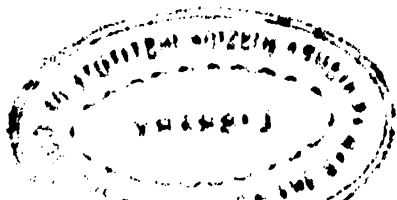
¹ Bā hoti. ² Cks -di. ³ Bā -mīti. ⁴ Cks omit so. ⁵ Bā anuse-. ⁶ Bā adds nam. ⁷ Cks omit an-. ⁸ Bā puna. ⁹ Bā sajja-. ¹⁰ Bā adds rājanam rājaniveśanato otarivā. ¹¹ Bā omit puna. ¹² Bā sayanam. ¹³ Bā -gantvā. ¹⁴ Bā a-. ¹⁵ Bā kama. ¹⁶ Bā add me. ¹⁷ Cks omit ti kathehi sāmi.

pi dhananāsabhayena kathetum na ussahi, tāya pana punap-
 puna pīḷiyamāno kathesi: „bhaddhe ahaṃ ekadivasam anu-
 setṭhiṃ sappimadhusakkharacupṇehi saṃkhataṃ pāyāsam bhuñ-
 jantaṃ disvā tato paṭṭhāya tādisaṃ pāyāsam bhuñjitukāmo
 jāto“ ti. „Asappurisa, kiṃ tvaṃ duggato, sakala-Bārāṇasi-
 vāsīnaṃ pahonakaṃ pāyāsam pacissāmīti.“ Ath' assa sīse
 daḍḍena paharaṇakālo viya ahoṣi. So tassā kujjhivā „jānāmi'
 ahaṃ tava mahaddhanabhāvaṃ, sace te kulagharā ābhataṃ'
 atthi pāyāsam pacitvā nāgarānaṃ dehīti“ ā. „Tena hi eka-
 vīthivāsīnaṃ pahonakaṃ katvā pacāmīti.“ „Kin te tehi“², 10
 attano santakaṃ khādantū“ ti. „Tena hi ito c' ito ca satta-
 gharavāsīnaṃ³ pahonakaṃ katvā“ ti. „Kin te tehi“⁵. „Tena
 hi imasmiṃ gehe pariṇassā“ ti. „Kin te tenā“⁶ ti.
 „Tena hi bandhujanass' eva⁷ pacāmīti“. „Kin te etenā“ ti.
 „Tena hi tuyhaṃ ca mayhaṃ ca pacāmi sāmīti“. „Kāsi tvaṃ, 15
 tuyhaṃ na vaṭṭatīti“. „Ekakass' eva⁸ te pacāmi sāmīti“⁹.
 „Mayhaṃ ca mā paci, gehe¹⁰ pacante bahū paccāsimṃsanti,
 mayhaṃ pana patthaṃ¹¹ taṇḍulānaṃ ca catubhāgaṃ khīrassa
 accharaṃ sakkharāya karaṇḍakaṃ¹² madhussa ekaṃ ca pacana-
 bhājanam¹³ dehi, araṇṇaṃ pavisitvā tattha pacitvā bhuñjissāmīti“. 20
 Sā tathā akāsi. So taṃ sabbaṃ cetakena¹⁴ gāhāpetvā gaccha¹⁵
 „asukatṭhāne tiṭṭhā“ ti¹⁶ taṃ purato pesetvā ekako va
 oḷuṇṭhikaṃ katvā aññatakavesena¹⁷ tattha gantvā naditīre
 ekasmiṃ gacchamūle uddhanaṃ karetvā dārudakaṃ āharāpetvā
 „tvaṃ gantvā ekasmiṃ¹⁸ magge ṭhatvā vañcid¹⁹ eva disvā 25
 mama saññaṃ dadeyyāsi, mayā pakkositakāle āgaccheyyāsi“
 taṃ pesetvā aggaṃ katvā pāyāsam paci. Tasmiṃ khaṇe Sakko
 devarājā dasasahassayojanaṃ alaṃkatadevanagaraṃ²⁰ saṭṭhi-

¹ Ck Bā āha-. ² Bā kiṃte etehi. ³ Cks sattasatta-. ⁴ Bā adds pacāmi. ⁵
 Bā ete-. ⁶ Bā et-. ⁷ Bā add pahonakaṃ katvā. ⁸ Bā tena hi ekasseva
 pahonakaṃ katvā. ⁹ Bā adds vutte. ¹⁰ Bā adds pana. ¹¹ Bā piṭṭhaṃ. ¹²
 Bā add sappissa karaṇḍikaṃ. ¹³ Cks paṇabbā-. ¹⁴ Cks -ke. ¹⁵ Cks omit
 gaccha. ¹⁶ Bā -naṃ tiṭṭhāhiti. ¹⁷ Cks aññatara-. ¹⁸ so all three MSS for
 etasmiṃ? ¹⁹ Bā ki-. ²⁰ Cks -taṃdeva-.

yojanaṃ Suvannavithiṃ¹ yojanasahassussitaṃ² Vejayaṃtaṃ
 pañcayojanasatikaṃ Sudhammaṃ³ satthiyojanaṃ Paṇḍukambala-
 silāsaṇaṃ pañcayojanāvattaṃ⁴ Kañcanaṃālasetacchattaṃ aḍḍha-
 teyyakoṭisaṃkhādevaccharālaṃkatapaṭiyattaṃ⁵ attabhāvan ti
 5 imaṃ attano sirim oloketvā „kin nu kho katvā mayā ayaṃ
 yaso laddho“ ti cintetvā Bārāṇasiyaṃ setṭhibhūtena pavattita-
 dānaṃ addasa, tato „mama puttādayo kuhiṃ nibbattā“ ti
 olokento⁶ „putto me Cando devaputto hutvā nibbatti tassa
 putto Suriyo“ ti⁷ sabbesaṃ nibbattiṃ disvā „Pañcasikhassa
 10 putto kīdiso“ ti olokento attano vaṃsassa ucchinnabhāvaṃ
 passi, ath’ assa etad ahoṣi: „ayaṃ asappuriso maccharī hutvā
 n’ ev’ attanā paribhuñjati na paresaṃ deti, mama tena vaṃso
 ucchinno, kālaṃ katvā niraye nibbattissati, ovādam assa datvā
 mama vaṃsaṃ paṭiṭṭhāpetvā etassa imasmiṃ devanagare nib-
 15 battanākāraṃ karissāmi“ so Candādayo pakkosāpetvā „etha
 manussapathaṃ gacchissāma“, Maccharikosikena⁸ amhākaṃ
 vaṃso ucchinno: „dānasālā jhāpitā n’ ev’ attanā paribhuñjati na
 paresaṃ deti, idāni pana pāyāsaṃ paribhuñjitukāmo⁹ hutvā
 ghare paccante aññassāpi pāyāso¹¹ dātabbo bhavissatīti araṇṇaṃ
 20 pavisitvā ekako va pacati, etaṃ dametvā dānaphalaṃ jānāpetvā
 āgamiṃsāma, api¹² kho pana amhehi sabbehi¹³ ekato yāciya-
 māno tatth’ eva māreyya¹⁴, mama paṭhamaṃ gantvā pāyāsaṃ
 yācitvā nisinnakāle tumhe brāhmaṇavaṇṇena paṭipāṭiyā āgantvā
 yāceyyāthā“ ti vatvā sayāṃ tāva brāhmaṇavesena¹⁵ taṃ upa-
 25 saṃkamitvā „bho kataro Bārāṇasigamamaggo“ ti pucchi. Atha
 naṃ Maccharikosiya „kiṃ ummatto si¹⁶, Bā-maggaṃ pi na
 jānāsi, kiṃ¹⁷ ito esi etto yāhīti“ ā. Sakko tassa vacanaṃ¹⁸
 asuṇanto viya „kiṃ kathesīti“ taṃ upagacchat’ eva. So pi

¹ Ck -vithiṃ, C^s -vithī, B^d vittinṇaṃ. ² B^d -ssubbedhaṃ. ³ B^d -asabhaṃ. ⁴
 B^d -ttaṃ. ⁵ B^d -khātā-. ⁶ B^d -etvā. ⁷ B^d adds tassa putto mātali tassa
 putto pañcasikhō ti. ⁸ B^d gami-. ⁹ B^d -yena. ¹⁰ B^d omits pari. ¹¹ C^s
 omits pāyāso. ¹² B^d api ca. ¹³ C^s savehi, B^d omits sabbehi. ¹⁴ so C^s; B^d
 pareyya, read: vāreyya? ¹⁵ B^d -vaṇṇena. ¹⁶ C^s ti, B^d omits si. ¹⁷ B^d ti.
¹⁸ B^d adds sutvā.

„are badhirabrāhmaṇa kiṃ ito esi parato yāhīti“ viravi. Atha naṃ Sakko „bho kasmā viravasi, dhūmo paññāyati, aggi paññāyati, pāyāso paccati, brāhmaṇanimantanatṭhānena¹ bhavitabbaṃ², aham pi brāhmaṇānaṃ bhojanakāle thokaṃ labhis-sāmi³, kiṃ mam nicchubhasīti“⁴ vatvā „n' atth' ettha brāh- 5 maṇanimantanam, parato⁵ yāhīti“ vutte „tena hi kasmā kujjhasi, tava bhojanakāle thokaṃ labhissāmīti“ ā. Atha naṃ so „aham te ekasittham⁶ pi⁷ na dassāmi, thokaṃ idaṃ⁸ mama yāpanamattam eva, mayāpi c' etaṃ⁹ yācitvā va laddhakam⁹, tvaṃ aññato¹⁰ tavāhāraṃ pariyesā“¹¹ ti¹¹ bhariyaṃ¹² yācitvā¹⁰ laddhabhāvaṃ sandhāy' evaṃ vatvā:

1. N' eva kiṇāmi na pi vikkiṇāmi,
na cāpi me sannicayo ca atthi,
sukiccharūpaṃ vat' idaṃ parittam,
patthodano nālam ayaṃ duvindaṃ¹³ ti g. ā. 192. 15

Taṃ sutvā Sakko „aham pi te madhurasaddena ekaṃ silokam kathessāmi¹⁴, suṇāhīti“ vatvā „na me tava silokena attho“ ti tassa¹⁵ vārentassa vārentassa

2. Appamhā appakaṃ dajjā anumajjhato majjhakaṃ,
bahumhā bahukaṃ dajjā, adānaṃ na upapajjati. 193. 20
3. Taṃ taṃ vadāmi Kosiya: dehi dānāni, bhuñja ca¹⁴
ariyaṃ¹⁷ maggaṃ samāruha¹⁸,
n' ekāsī¹⁹ labhate sukhan ti 194.

gāthadvayam āha.

Ta. anumajjhato majjhakaṃ ti appakam pi majjhe chetvā {dve koṭ- 25
thāse karitvā ekakoṭṭhāsaiṃ datvā tato avasesato anumajjhato pi puna majjhe
chetvā eko koṭṭhāso dātabbo yeva, adānaṃ na - - ti appaṃ vā bahum vā diṇ-
naṃ hotu²⁰, adānaṃ nāma na hoti, tam pi dānaṃ eva mahapphalaṃ evā²¹ ti.

¹ Bā -ṇānaṃ-. ² Bā -anti. ³ Bā -miti. ⁴ Bā niccharāyassiti. ⁵ Bā pū-. ⁶
Bā -siṭṭhaṃ. ⁷ Bā imaṃ. ⁸ Bā mayāpacitaṃ. ⁹ so Cks; Bā va me laddham
kiṃ. ¹⁰ Bā aññaṃ. ¹¹ Bā adde vatvā. ¹² Cks ya. ¹³ so Bā for duvinnam?
Cks vidunnam. ¹⁴ Bā adds taṃ. ¹⁵ Cks omit tassa. ¹⁶ Bā tha. ¹⁷ Ck -yā,
Cs -ya. ¹⁸ Bā -ya. ¹⁹ Cks -si, Bā nekālapī. ²⁰ Bā hoti.

So tassa vacanaṃ sutvā „manāpan te brāhmaṇa kathitaṃ, pāyāse pakke thokaṃ labhissasi, nisīdā“¹ ti ā. Sakko ekamante nisīdi. Tasmim̐ nisinne Cando ten' eva nayena² upasaṃkamtivā tath' eva kathaṃ pavattetvā tassa vārentassa vārentass' eva³

5 tass' eva

4. Moghañ c' assa hutaṃ hoti moghañ cāpi samīhitaṃ atithismim̐ yo nisinnasmim̐⁴ eko bhuñjati bhojanaṃ. 195.
5. Taṃ taṃ vadāmi Kosiya: deki dānāni bhuñja ca⁵, ariyamaggaṃ samārūha⁶,
10 n' ekāsī⁵ labhate sukhaṃ ti g. ā. 196.

Tattha samīhitaṃ ti dhanuppādanaviriyaṃ.

So tassa vacanaṃ sutvā⁶ kicchena kasirena „tena hi nisīda, thokaṃ labhissasīti“⁷ ā. So gantvā Sakkassa-santike nisīdi. Tato Suriyo ten' eva nayena upasaṃkamtivā tath' eva⁸

15 kathaṃ pavattetvā⁷ tassa⁹ vārentassa vārentass' eva

6. Saccaṃ tassa hutaṃ hoti saccaṃ cāpi samīhitaṃ atithismim̐ yo nisinnasmim̐
n' eko bhuñjati bhojanaṃ. 197.
7. Taṃ taṃ vadāmi etc. gāthadvayam⁹ āha. 198.

20 Tassa pi vacanaṃ sutvā kicchena kasirena „tena hi nisīda, thokaṃ labhissasīti“⁷ ā. So gantvā Candassa santike nisīdi. Atha naṃ Mātali ten' eva nayan' upasaṃkamtivā tath' eva kathaṃ pavattetvā tassa vārentassa vārentass' eva

8. Sarasaṃ ca ęo juhati¹⁰ bahukāya Gayāya ca

25 Done Timbarutitthasmim̐ sīghasote mahāvahe 199.

- 9-10. Atra c' assa hutaṃ hoti atra c' assa samīhitaṃ atithismim̐ yo - - sukhaṃ ti imā gāthā abbāsi. 200- 201

Tāsaṃ attho: yo puriso nāgayakkhādinaṃ baliṃ¹¹ karomīti samuddaloni-pokkharaniādisu¹² yaṃ kiñci saraṃ upagantvā juhati¹³ tattha balikammaṃ

¹ Bā niyāmena. ² Cks -amhi ³ Bā tha. ⁴ Bds -rūyha. ⁵ Cks -si, B^s -pi. ⁶ Bds add tatheva kathaṃ pavattetvā. ⁷ Cks kathetvā. ⁸ Cks omit tassa. ⁹ Bā gātham. ¹⁰ Bds add poso. ¹¹ Bā phalikammaṃ. ¹² Bā -ñādisu. ¹³ Bā -titi

karoti tathā bahukāya nadiyā Gayāya¹ pokkharaniyā Doṇanāmake ca Timbarūnāmake ca titthe, sīghasote mahante vāriyahe², atra cassā 'ti yadi atrāpi etesu³ sarādīsu assa purisassa hutañ c' eva samhitañ ca hoti saphalañ sukhudrayaṃ⁴ sampajjati, atithismim yo nisinnasmim neko bhuñjati bhōjanam ettha vattabham eva n' atthi, tena taṃ vadāmi Kosiya dānāni ca dehi sayāñ ca⁵ bhuñja ariyānaṃ dānābhīratānaṃ Buddhādīnaṃ maggaṃ abhirūha na hi⁶ ekāsīti⁶ eko va bhuñjamāno sukhaṃ nāma⁷ labhatīti⁸.

So tassāpi⁹ vacanaṃ sutvā pabbatakūṭena otthaṭo¹⁰ viya kicchena¹¹ „tena hi nisīda, thokaṃ labhissasīti“ ā. Mātali gantvā Suriyassa santike¹² nisīdi. Tato Pañcasikho ten' eva¹³ nayena upasamkamitvā tath' eva katham pavattetvā tassa vārentassa vārentass' eva

11-12. Balisaṃ hi so niggilati¹² dīghasuttaṃ sabandhanaṃ

atithismim yo nisinnasmim eko¹³ - - sukhaṃ ti 202-3.

gāthadvayam āha.

15

Maccharikosiyō taṃ sutvā dukkhayogena nitthunanto „tena hi nisīda, thokaṃ labhissasīti“ ā. Pañcasikho gantvā Mātaliṃ santike nisīdi. Iti tesu pañcasu brāhmaṇesu nisinnamattessv-eva¹⁴ pāyāso pacci¹⁵. Atha naṃ Kosiyo ud-dhanā otāretvā „tumbhākaṃ pattāni āharathā“ 'ti ā. Te¹⁶ yathānisinnā¹⁶ va hatthe¹⁷ pasāretvā Himavantato māluva-pattāni āharimṣu. Kosiyo tāni disvā „tumbhākaṃ etesu pattesu dātabbapāyāso n' atthi, khadirādīnaṃ pattāni āharathā“ 'ti. Te tāni āharimṣu, ekekapattaṃ yodhaphalakappamānaṃ¹⁸ ahosi. So sabbesaṃ dabbīyā pāyāsaṃ adāsī, sabbantimassa dānakāle¹⁹ pi ukkhaliyā ūnaṃ¹⁹ na paññāyī²⁰. Pañcannam pi datvā sayāṃ ukkhaliṃ gahetvā nisīdi. Tasmim khaṇe Pañcasikho utthāya attabhāvaṃ jahitvā sunakho hutvā tesam purato pas-sāvaṃ karonto āgamāsī²¹, brāhmaṇā attano pāyāsaṃ pattena pidahimṣu, Kosiyaṃ hatthapitṭhe passāvabindu²² pati, brāh-³⁰

¹ Bā gatāya. ² Cks nañivahe, Bā vārasahe. ³ Bā ekesu. ⁴ Bā sukhindriyaṃ.

⁵ Bā -rūhanti. ⁶ Bā ekāpīti, Cks ekāsī. ⁷ Bā add na. ⁸ Cks -sīti ⁹ Bā tassa. ¹⁰ Cā ottharo, Bā ottako. ¹¹ Bā add kasirena. ¹² Cks yo, Bā nigī-

¹³ Cks neko. ¹⁴ Cks -tṭeyeva. ¹⁵ Bā paci. ¹⁶ Cks tathā-. ¹⁷ Bā -am. ¹⁸ Bā yāvapha-. ¹⁹ Bā talaṃ. ²⁰ Bā paññāpiyī, Cks paññāsī-. ²¹ Ck ag-. ²²

Cks -um.

- maṇā kuṇḍikāhi udakaṃ gaheṭvā pāyāsaṃ abbhukkiritvā bhuñ-
jamānā viya ahesuṃ. Kosiyo „mayham pi udakaṃ detha,
hatthaṃ dhovivā bhuñjissāmīti“ ā. „Tava udakaṃ āha-
ritvā hatthaṃ dhovā“ 'ti. „Mayā tumhākaṃ pāyāso dinno,
5 mayham thokaṃ udakaṃ dethā“ 'ti. „Mayaṃ piṇḍapatipiṇḍa-
kammaṃ nāma na karomā“ 'ti. „Tena hi imaṃ ukkhalim
oloketha, hatthaṃ dhovivā āgamissāmīti“ nadim otari. Tasmiṃ
khaṇe sunakho ukkhalim passāvena¹ pūresi, so taṃ passāvaṃ
karontaṃ disvā mahantaṃ daṇḍaṃ ādāya tājento āgacchi, so
10 assājānīyamatto hutvā taṃ anubandhanto,² nānāvaṇṇo ahosi,
kālo pi hoti seto pi suvaṇṇavaṇṇo pi kabaro pi ucco pi nīco
pi, evaṃ nānāvaṇṇo hutvā Maccharikosiyaṃ anubandhi, so
maraṇabhayaabhīto brāhmaṇe upasaṃkami, te pi uppatitvā ākāse
ṭhitā. So tesam taṃ iddhiṃ disvā:
- 15 13. Uḷāraṇṇā vata brāhmaṇā ime,
ayaṃ ca vo sunakho kissa hetu
uccāvacaṃ vaṇṇanibhaṃ vikubbati,
akkhātha no brāhmaṇā: ko nu tumhe ti. 204.
Taṃ sutvā Sakko devarājā:
- 20 14. Cando ca Suriyo ca ubho idhāgatā,
ayaṃ paṇa Mātali devasārathi,
Sakko 'ham asmi tidasānam indo,
eso ca kho³ Pañcasikho ti vuccatīti g. vatvā 205.
tassa yasaṃ vaṇṇento:
- 25 15. Pāṇissarā mutiṅgā ca murajālambarāni ca
suttam etaṃ pabodhenti, paṭibuddho ca⁴ nandatīti g. ā. 206.
So tassa vacanaṃ sutvā⁵, „evarūpaṃ dibbasampattiṃ kinti
katvā labhantīti“ pucchi⁶. „Adānasilā tāva pāpadhammā mac-
charino devalokaṃ na gacchanti, niraye nibbattantīti“ das-
30 sento:

¹ Bā vassa. ² Ck ambaudhato. ³ Cks so. ⁴ Cks va. ⁵ Bā add sakka. ⁶ Bā add sakko

16. Ye kec' ime maccharino kadariyā
paribhāsakā samaṇabrāhmaṇānaṃ
idh' eva' nikkhippa sarīradehaṃ
kāyassa bhedaṃ nirayaṃ vajantīti 207.

imaṃ gāthaṃ vatvā dhamme t̥hitānaṃ devalokapaṭilābhaṃ 5
dassetuṃ:

17. Ye kie' ime suggaṭṭim āsasānā²
dhamme t̥hitā saṃyamaṃ saṃvibhāge,¹
idh' eva nikkhippa sarīradehaṃ
kāyassa bhedaṃ sugaṭṭim vajantīti g. ā. 208.

10

Ta. āsasānā³ ti āsiṃsantā, ye keci sugaṭṭim āsiṃsanti sabbe te saṃ-
yamasamkhāte dasasīladhamme saṃvibhāgasamkhāte dānadhamme ca t̥hitā
hutvā idha sarīrasamkhātaṃ dehaṃ nikkhipitvā tassa kāyassa bhedaṃ sugaṭṭim
vajantīti a.

Evam vatvā ca „Kosiya, no mayaṃ tava santike pāyā- 15
satthāya āgatā, kāruṇṇena pana taṃ anukampamānā āgat'
amhā⁴ 'ti tassa pakāsetuṃ:

18. Tvaṃ no si⁴ nāti purimāsu jātisu
so maccharī rosako⁵ pāpadhammo,
tav' eva atthāya idhāgat' amhā
mā pāpadhammo nirayaṃ apatthā 'ti āha. 209.

20

Ta. so ti so tvaṃ mā pāpadhammo ti ayaṃ amhākaṃ nāti pāpadhammo
mā nirayaṃ agamā ti etadattham āgat' amhā 'ti a.

Tam sutvā Kosiyo „atthakāmā kira me ete, maṃ nirayā
uddharitvā sagge patit̥ṭhāpetukāmā⁶ ti tuṭṭhacitto: 25

19. Addhā [hi] maṃ vo⁶ hitakāmā yaṃ maṃ samanūsāsatha⁷,
so 'haṃ tathā karissāmi sabbaṃ vuttaṃ⁸ hitesihi. 208.
20. Esāham⁹ ajj' eva upāramāmi¹⁰,
na cāp' ahaṃ¹¹ kiñci kareyya¹² pāpaṃ

¹ Cks add te. ² Ck assānā, Bds āsiyamānā. ³ Ck assānā, Cs āssānā, Bds āsisa-
mānā, Bs āsiṃsamānā. ⁴ Cks omit si. ⁵ Bds kosiyo. ⁶ Cks te. ⁷ Bds samanū-
bhāsatha. ⁸ Ck utto, Cs vutto. ⁹ Bds eso-. ¹⁰ Bds upa-. ¹¹ Bds cāpā-. ¹²
Bds -yyaṃ.

na cāpi me kiñci-m-adeyyam atthi
na cāpi datvā udakaṃ p' ahaṃ piye¹. 211.

21. Evañ ca me dadato sabbakālaṃ²

bhogā ime Vāsava khīyissanti³,

5 tato ahaṃ pabbajissāmi Sakka

hitvāna kāmāni yathodhikānīti āha. 212.

Ta. man ti mama, vo⁴ ti tumhe. yaṃ man ti yena mañ samanusāsatha tena me tumhe hitakāmā, tathā ti⁵ yathā vāḍatha tath' eva karissāmi, upāramāmi⁶ maccharibhāvato upāramāmi⁶, adeyyamatthīti ito patthāya mama
10 ālopatu upaḍḍham pi adeyyaṃ nāma n' atthi, na cāpi datvā ti udakapasatam pi cāhaṃ labhitvā adatva na pivissāmi, khīyissanti⁷ vikkhīyissanti⁷, yathodhikānīti vatthukāmakilesakāmasena yathāthitakotthāsāni yeva.

Sakko Maccharikosiyam dametvā nibbisevanam katvā
dānaphalaṃ jānāpetvā dhammadesanāya pañcasu sīlesu pa-
15 tiṭṭhāpetvā saddhīm tehi devanagaram eva gato. Macchari-
kosiko pi nagaram pavisitvā rājānaṃ anujānāpetvā gahita-
gahitabhājānāni pūretvā gaṇhantū ti yācakānaṃ dhanam datvā
tasmiṃ khaṇe nikkhamma Himavato⁸ dakkhiṇapasse Gaṅgāya
c' eva⁹ ekassa jātassarassa (add ca?) antare pañnasālaṃ katvā
20 pabbajitvā vanamūlaphalāhāro tattha ciraṃ vihāsi jaram pāpuṇi.
Tadā Sakkassa Āsā Saddhā Siri Hirīti catasso dhītaro honti, tā
bahudibbagandhamālaṃ¹⁰ ādāya udakakīlanatthāya Anotatta-
dahaṃ gantvā tattha kīlitvā Manosilātale nisīdimṣu. Tasmiṃ
khaṇe Nārado nāma brāhmaṇatāpaso Tāvatiṃsabhavanam
25 divāvihāratthāya gantvā Nandavana-Cittakūṭalatāvanesu¹¹ divā-
vihāraṃ katvā pāricchattakapuppham chattam viya chā-
yatthāya dhārayamāno Manosilātalamatthake¹² attano vasa-
natthānaṃ¹³ Kañcanaguhaṃ gacchati. Atha tā tassa hatthe
tam puppham disvā yācimsu.

¹ Bds pivāmi in the place of pahanūpiye, C^s pahanūpiye. ² Bd -le ³ so all three MSS. for -yisanti. ⁴ C^s te. ⁵ C^s -kāmattā ti. ⁶ Bds upa-. ⁷ C^s omit vi. ⁸ Bds -vantato. ⁹ C^s -yameva. ¹⁰ Bds bahurū-. ¹¹ Bds omit kūṭa.
¹² Bd -kena. ¹³ C^s omit thānaṃ.

Tam atthaṃ pakāśento Satthā āha :

22. Naguttame girivare¹ Gandhamādane
modanti tā devavarābhipālita²,
athāgamā isivaro sabbalokagū³
supupphitaṃ dumavarasākhā ādiya 213. 5
23. Suciṃ sugandhaṃ tidasehi sakkataṃ
pupphuttamaṃ amaravarehi sevitāṃ
aladdha maccehi⁴ vā dānavehi vā
aṇṇatra devehi tadārahaṃ h' idaṃ. 214. 10
24. Tato catasso kanakattacūpamū
utthāya nariyo⁵ pamadādhipā⁶ munin
Asā ca Saddhā ca tato Sirī Hirī
icc-abravuṃ⁷ Nārada devabrāhmaṇaṃ⁸ : 215. 15
25. Sace anuddiṭṭhaṃ tayā mahāmuni
pupphaṃ imaṃ pāricchattassa brahme
dadāhi no. sabbagatī te ijjhantu⁹,
tvam pi no hohi¹⁰ yath' eva Vāsavo. 216. 20
26. Tam yācamānābhisamekkha¹¹ Nārado
icc-abravī saṃkalahaṃ udīrayi :
na mayham atth' atthi imehi koci naṃ.
yā yeva vo seyyasi sā piḷayhathā¹² 'ti. 217. 25

Ta. girivare ti purimassa vevacanaṃ, devavarabhipālita¹³ ti Sakkena rakkhita, sabbalokagū ti devaloke ca manussaloke ca sabbattha gamana-samattho, dumavarasākhāmādiyā 'ti sakhāya jātattā dumavarassa Sākhā ti laddhanāmapupphaṃ¹⁴ gahetvā, sakkataṃ ti katasākkāraṃ, amaravarehī ti Sakkāṃ sandhāya vuttaṃ, aṇṇatra devehīti ṭhapetvā deve ca iddhimante ca aṇṇehi manusehi vā yakkhādīhi vā aladdhaṃ, tadārahaṃ hidan ti tesāṃ yeva hidan¹⁵ araṃ anuechavikaṃ, kanakattacūpamā ti kanakūpanattacā, utthāyā 'ti ayyo mālāgandhavilepanādiṭṭhivirato¹⁶ pupphaṃ na piḷandhissati ekasmiṃ padese chaḍḍessati, etaṃ yācitvā pupphaṃ piḷandhissamā 'ti hatthe¹⁷ 30 pasāretvā yācamānā ekappahāren' eva utthahitvā, pamadādhipā¹⁸ ti pamadānaṃ uttamā, munin ti isiṃ, anuddiṭṭhaṃ ti asukassa nāma dassamīti anuddiṭṭhaṃ¹⁹, sabbagatī te ijjhantū 'ti sabbā te cittagatī ijjhantu patthita-

¹ Ck hirivare. ² Cks varāhi-. ³ Bā omits sabba-. ⁴ Bā maññehi. ⁵ Bā nā-.
⁶ Bā pamudādhipā, Bā pamadāyīpā, Cks -paṃ. ⁷ Ck -vaṃ, Bā -vu. ⁸ Bā
-daṇḍe-. ⁹ Cks ijjha. ¹⁰ Ck Bā hoti, Ck hosi. ¹¹ Cks -nāhisam-. ¹² Bā
piladdheyathā, Bā yā piḷandhetha. ¹³ Cks -rāhi-. ¹⁴ Bā -nāmaṃ-. ¹⁵ Ck hitaṃ.
¹⁶ Ck -panāchavirato. ¹⁷ vāyakkhā - - - hatthe wanting in C. ¹⁸ Bā pamu-.
¹⁹ Bā -ā.

patthitassa lābhī hohīti¹ assa² maṅgalāni vadanti, yatheva vāsavo ti yathā
 amhākāṃ pitā Vasavo icchiticchitāni deti tath' eva no tvam pi hohīti, tan ti
 taṃ pupphaṃ, abhisamekkhā 'ti disvā, saṃkalahan ti nānūgāhaṃ kalaha-
 vaddhanāni kathāni udiresi, imehīti imehi pupphehi nāma mayhaṃ attho n'
 5 atthi, paṭivirato ahaṃ mālādhāranato ti dipeti, yā yeva vo seyyasīti yā tumhākāṃ
 antare jeṭṭhikā, sā piḷayhathā³ 'ti sā etaṃ pilandhatū 'ti a

Tā catasso pi tassa vacanāni sutvā gātham āhaṃsu⁴:

17. Tvaṃ no 'ttamo vābhisamekkha⁵ Nārada
 yass' icchasi tassam anuppaṇvecchasu.
 10 yassā hi no Nārada tvaṃ padassasi
 sā yeva no hohīti seṭṭhasammata⁶ ti⁶. 218.

Ta. tvaṃ nottamo⁷ ti uttamamahamuni tvaṃ eva no upadhārehīti.

Tāsaṃ vacanāni sutvā Nārado tā ālapanto:

18. Akallam etaṃ vacanāni sugatte.
 15 ko brāhmaṇo ko⁸ kalahaṃ udīraye,
 gantvāna bhūtādhipam eva pucchatha
 sace na jānātha idh' uttamādhamaṃ ti g. a. 219.

T. a : bhadde⁹ sugatte, idaṃ tumhehi vuttāni vacanāni mama ayuttam,
 evaṃ hi sati mayā tumhesu ekaṃ seṭṭhaṃ sesā hīnā¹⁰ karontena¹¹ kalaho vaḍ-
 20 dhitto bhavissati, ko ca bāhitapāpo brahmano kalahaṃ udīreyya¹² vaḍḍheyya,
 evarūpassa hi kalahavaḍḍhanāni nāma ayuttāni, tasmā ito gantvā attano pitaraṃ
 bhūtādhipaṃ Sakkam eva pucchatha sace attano uttamaṃ vā adhamāni vā na
 jānāthā 'ti.

Tato Satthā:

25 29. Tā Nāradena paramappakopitā
 udīritā vaṇṇamadena mattā¹³
 sakāse¹⁴ gantvāna Sahassacakkhuno
 pucchimsu bhūtādhipaṃ: kā nu seyyasīti g. ā. 220.

Ta. paramappakopitā ti pupphaṃ adentena ativiya kopitā tassa kupitā
 30 hutvā, udīritā ti bhūtādhipam eva pucchathā 'ti vuttā, sahassa - - ti Sakkassa
 santikāṃ gantvā, kā nū 'ti amhākāṃ antare katarā uttamā ti pucchimsu.

¹ Cks¹ lābhī hohī. ² Bds tassa thuti ³ Bd piladdheyyatā, B² piḷandeyyathā. ⁴
 Cks¹ omit g. ā. ⁵ Bds -mevā-. ⁶ Cks¹ add g. ā. ⁷ Bds -mevā. ⁸ Bds omit ko.
⁹ Bd sadde. ¹⁰ Ck hīnā, Cs bhīna, Bd hīnāti, B² bhītā. ¹¹ Bd kathentena. ¹²
 Bd uddiseyya, B² udisseyya. ¹³ Bd pattā ¹⁴ Bds -saṃ.

Evam pucchitvā ñhitā:

80. Tā disvā¹ āyattamanā Purindado

icc-abravī devavaro katañjali:

sabbā va vo² hotha sugatte³ sādīsī,

ko n' eva⁴ bhadde kalahaṃ udīrayīti. 221.

5

Ta. tādīsivā ti bhikkhave catasso pi attano santikaṃ āgatā disvā, āyattamanā ti ussukkamanā⁵ vyāvatacittā, katañjalīti namassamānāhi devatāhi pagghitañjali, sādīsīti sabbā va⁶ tumhe sādīsīyo, konevā⁷ 'ti ko nu eva kalahaṃ udīrayīti imaṃ nānāgāhaṃ viggahaṃ kathesi vaḍḍhesi.

Ath' assa tā kathayamānā:

10

81. Yo sabbalokaṃ carako⁸ mahāmuni

dhamme ñhito Nārado saccanikkamo⁹

so no bravī girivare Gandhamādane:

gantvāna bhūtādhipam eva pucchatha

sace na jānātha idh' uttamādhaman ti g. āhaṃsu. 222. 15

Tatha saccanikkamo¹⁰ ti tathaparakkamo.

Taṃ sutvā Sakko „imā catasso pi mayhaṃ dhītaro, sac' āhaṃ etāsu ekā guṇasampannā uttamā ti vakkhāmi sesā kujjhisanti, na sakkā ayaṃ aṭṭo vinicchinituṃ, imā Himavante Kosiyatāpasassa santikaṃ pesessāmi, so etāsaṃ aṭṭaṃ vinicchī- 20 nissatīti“ cintetvā „ahaṃ tumhākaṃ aṭṭaṃ na vinicchīnāmi, Himavante Kosiyatāpaso nāma atthi, tassāhaṃ attano sudhābhojanaṃ pesessāmi, so parassa adatvā na bhuñjati dadanto¹¹ ca vicinitvā guṇavantānaṃ deti, yā tumhesu tatth' assa hatthato bhattaṃ labhissati sā uttamā bhavissatīti“ ācikkhanto: 25

82. Asu brahāraññacarō mahāmuni

nādatvā¹² bhattaṃ varagatte bhuñjati,

viceyya dānāni dadāti Kosiyo,

yassā hi so dassati sā va seyyasīti¹³ g. ā. 223.

¹ so all three MSS. for disva. ² Cks va co, Bd ca vo. ³ Cks -ena. ⁴ Bds nedha.

⁵ Ck ussukkamānā, Cc ussukkamānā. ⁶ Ck ca. ⁷ Bds nedhā. ⁸ Bds -lokacarato.

⁹ Ck -tikka-. ¹⁰ Cks -tikka-. ¹¹ Cks bhuñjanto. ¹² so all three MSS. for

-tva. ¹³ Cks sā nu-.

Ta. brahāraññacaro ti mahāraññavāsī.

Iti so tāpasassa santikaṃ pesetvā Mātaliṃ pakkosāpetvā
tassa santikaṃ pesento anantaraṃ g. ā.:

33. Asū hi yo¹ sammati dakkhiṇaṃ disaṃ
5 Gaṇḍāya tīre Himavantapasmani²
sa³ Kosiyo dullabhapānabhojano,
tassa sudham⁴ pāpaya devasārathīti. 224.

Ta. sammataṃ ti vasati, dakkhiṇaṃ g. Himavantassa dakkhiṇāya disāya,
pasmanīti⁵ passe.

10 Tato Satthā āha:

34. Sa Mātali devavarena pesito
sahassayuttaṃ abhirūyha sandanaṃ
sa khippam eva upagamma assamaṃ
adissamāno munino sudham⁶ adā⁷ ti. 225.

15 Ta. adissamāno ti bhikkhave so Mātali devarajassa vacanaṃ sampaññi-
chitvā taṃ assamaṃ gantvā adissamānakāyo hutvā tassa sudham⁸ adā, dadamāno
ca rattin⁹ padhānaṃ anuyūñjitvā paccūsasamaye aggim¹⁰ paricaritvā vibhātāya rattiya
udentaṃ suriyaṃ namassamānaassa thitassa tassa hatthe sudhābhojanaṃ patitthāpesi.

Kosiko taṃ gahetvā thitako va gāthadvayam ā.:

- 20 35. Udaggihuttam upatitthato⁷ hi me
pabhamkaraṃ lokatamonud⁸ uttamaṃ
sabbāni bhūtāni aticca⁹ Vāsavo,
ko n' eva me pāṇisu kiṃsudh¹⁰ odahi. 226.
36. Saṃkhūpamaṃ setam atulyadassanaṃ
25 sucim sugandham piyarūpaṃ abbhutaṃ
aditthapūbaṃ mama jātacakkhuhi
kā devatā pāṇisu kiṃsudh¹¹ odahīti. 227.

30 Ta. udaggihuttam ti udaaggihuttaṃ paricaritvā udaaggisālato nik-
khamma paṇṇasāladvāre thatvā pabhamkaraṃ lokatamonudaṃ uttamaṃ ādiccaṃ
upatitthato mama sabbāni bhūtāni aticca¹² atikkamitvā vattamāno Vāsavo nu
kho evaṃ [mama pāṇisu kiṃsudhaṃ¹³ kiṃ nām¹⁴ etaṃ odahi, saṃkhūpamaṃ
ti ādhi thitako sudham¹⁵ vanneti.

¹ Bds so. ² Bd -tupasminī, Bs -tapasminī. ³ Bd so. ⁴ Bd sukhaṃ, Cks sudam.

⁵ Bds pasmi-. ⁶ Cks padā. ⁷ Cks -tthito, Bd upatthato. ⁸ so Cks; Bds adhicca.

⁹ Bds adhicca. ¹⁰ Cks sudhāvā.

Tato Mātali āha:

87. Ahaṃ Mahindena mahesi pesito
sudh' ābhihāsim¹ turito mahāmuni,
jānāsi maṃ Mātali² devasārathi³,
bhuñjassu bhattuttamaṃ, mā vicārayi⁴. 228. 5
88. Bhuttā ca sā dvādasa hanti pāpake:
khudaṃ pipāsaṃ aratiṃ duraklamaṃ⁴
kodhūpanāhaṃ ca vivādapesuṇaṃ
sītunhatandiṃ ca rasuttamaṃ idan ti. 229.

Ta. sudhābhihāsin⁵ ti idam sudhābhojanaṃ tuyhaṃ abhiharim, jānā- 10
sīti jānāsi maṃ tvaṃ, ahaṃ Mātali nāma devasārathīti a., mā vicārayīti⁶
na bhunjamī ti appaṭikkhipitvā bhuñja, mā papañcaṃ kara⁷, pāpāke ti ayam
sudhā bhuttā dvādasa pāpadhamme hanti⁸, khudaṃ ti paṭhamaṃ tāva chāta-
bhāvaṃ hanti⁹ dutiyaṃ pāṇiyapipāsaṃ tatiyaṃ ukkaṇṭhitaṃ catutthaṃ kāya-
darathaṃ pañcamaṃ klamaṃ¹⁰ kilantabhāvaṃ chaṭṭhaṃ kodhaṃ sattaṃ upa- 15
nāhaṃ atthamaṃ vivādaṃ pesuṇaṃ¹⁰ dasamaṃ sītaṃ ekādasamaṃ uṇhaṃ dvā-
dasamaṃ tandiṃ āsasiyabhāvaṃ, idam rasuttamaṃ uttamarasaṃ sudhābhojanaṃ
ime dvādasa pāpadhamme hanti.

Taṃ sutvā Kosiyo attano vatasamādānaṃ āvikaronto:

89. Na kappati¹¹ Mātali mayha bhuñjitum 20
pubbe adatvā iti me vatuttamaṃ,
na cāpi ekāsanam ariyapūjitaṃ,
asaṃvibhāgī ca sukhaṃ na vindatīti g. vatvā 230.
- „bhante tumhehi parassa adatvā bhojane kaṃ dosaṃ disvā
idaṃ vataṃ samādinnaṃ“ ti Mātalinā puṭṭho āha: 25
90. Thīghātakā ye c' ime¹² pārādārikā¹³
mittadduno ye ca sapanti¹⁴ subbate
sabbe ca¹⁵ te maccharipañcamādhama¹⁶,
tasmā adatvā udakam pi nāsmiye¹⁷. 231.

¹ Cks -bhāsim. ² so all three MSS for -im? ³ Bā mābhivārayi. ⁴ Bā dara-
thakkhamaṃ, B° darathakkamaṃ. ⁵ Cks -bhāsin. ⁶ Ck picā-, Bā habhivārayiti.
⁷ Bds -ri. ⁸ Bā hanati. ⁹ Bds omit klamaṃ. ¹⁰ Ck -naṃ. ¹¹ all three MSS.
-ti. ¹² Cks came. ¹³ all three MSS. pa-. ¹⁴ Cks savanti. ¹⁵ Bā va. ¹⁶
Bā -māgamā. ¹⁷ Bds nasmī.

41. So 'h' itthiyā vā purisassa vā pana
dassāmi dānaṃ vidusam pavaṇṇitaṃ,
sabbā vadaññū idha vītamaccharā
bhavanti h' ete sucisaccasammatā ti. 232.

- 5 Ta. pubbe ti paṭhamam adatvā², athavā iti me pubbe vatuttamam, idam
pubbe va mayā vataṃ,³ samādinnaṃ ti dasseti, na cāpi ekāsanam ti ekakassa
āsanam na ariyehi Buddhādīhi pūjitam, sukham ti dibbamānusakasukham na
labhati, thīghātakā ti itthighātakā⁴, ye cime⁵ ti ye ca ime, sapantīti⁶
akkosanti, subbate ti dhammikasamaṇabrāhmaṇe, maccharipaṇcamā ti
10 maccharipaṇcamo etesaṃ ti maccharipaṇcamā, adhamā ti ime pañca adhamā
nāma, ta'smāti yasmā⁷ ahaṃ pañcamaadhamabhāvabhayena⁸ adatvā udakam
pi nāsmiye na paribhuñjissāmīti imam vataṃ samādiyim⁹, so¹⁰ hitthiyā vā
ti so¹⁰ ahaṃ itthiyā vā, vidusam pavaṇṇitaṃ ti vidūhi paṇḍitehi Buddhādīhi
vaṇṇitaṃ, sucisaccasammatā ti ete okappaniyasaddhāya samannāgatā
15 vadaññū vigatamaccherā purisā suci c' eva¹¹ uttamasammatā ca hontīti a.

Tam sutvā Mātali dissamānakāyena aṭṭhāsi. Tasmim khane
tā catasso devakaññā catuddisaṃ aṭṭhaṃsu: Siri pācīnadisāya
aṭṭhāsi, Āsā dakkhiṇadisāya aṭṭhāsi, Saddhā pacchimidisāya,
Hiri uttaradisāya.

- 20 Tam atthaṃ pakāseto Satthā āha:
42. Ato muta¹² devavarena pesitā
kaññā catasso kanakattacūpanā:
Asā ca Saddhā ca Siri Hiri tato
tam assamaṃ āgamuṃ yattha Kosiyo. 233.
25 43. Tā disvā¹³ sabbo paramappamodito
subhena vaṇṇena sikhā-riv' aggino
kaññā catasso caturo¹⁴ catuddisā
icc-abravī Mātaliṇo ca sammukhā: 234.
44. Purimaṃ disaṃ kā tvaṃ pabhāsi devate
30 alaṃkatā tāravārā va osadhī,
pucchāmi taṃ kañcanavelliviggahe¹⁵,
ācikkha me tvaṃ katamāsi devatā. 235.

¹ Cks yo. ² Cks sutvā. ³ Bā tava in the place of vataṃ, Cks catam. ⁴ Cks -ke.

⁵ Cks came. ⁶ Ck suvan-, Cā savan-. ⁷ Cks tasmā. ⁸ Cks -mam adhammi-,
Bā pañcamaadhamā-. ⁹ Bā -dayi. ¹⁰ Cks yo. ¹¹ Bā suci-, Cks sucimeva.

¹² Bā ma-. ¹³ so all three MSS. ¹⁴ Bā caturo. ¹⁵ so Cks; Bā -vella-.

45. Sir' āham¹ devī manujesu² pūjitā
 apāpasattūpanisevinī sadā
 sudhāvivādena tav' antim āgatā,
 tam mañ sudhāya varapañña bhājaya. 236.
46. Yassāham icchāmi sukham mahāmuni³
 sa³ sabbakāmehi naro pamodati,
 Sirīti mañ jānahi⁴ jūhat⁵ uttama,
 tam mañ sudhāya varapañña bhājayā 'ti. 237.

5

Ta. ato ti tato, mutā⁶ si anumatā, atha devavarena anumatā c' eva
 pesitā cā 'ti a., sabbo- - to ti anavasseso⁶ hutvājatipamudito, sāman ti pi pātho, 10
 tā devatā sāman disvā ti a., caturō⁷ ti caturā⁷, ayam eva vā pātho cāturiyena
 samannāgatā ti a., tāravārā ti tārānān varā, kañcana - - gahe ti kañcanarū-
 pakasadisasarīre, Sirāhan ti Siri aham, tavantimāgatā ti tava santikam
 āgatā, bhājayā 'ti yathā mañ sudhā bhajati⁸ tathā karoḥi, sudham me deḥiti
 a., jānāhīti jāna⁹, jūhatuttamā 'ti aggin jūhantānān uttama. 15

Tam sutvā Kosiyo āha:

47. Sippena vijjācaraṇena buddhiyā
 narā upetā paṇṇā sakammanā¹⁰
 tayā vihīnā na labhanti kiñcanam,
 tay-idañ na sādhu yadidañ tayā katañ. 238.
48. Passāmi posañ alasañ mahagghasañ
 sudukkulīnañ pi arūpimañ narañ,
 tayānugutto Siri jātīmān api
 peseti¹¹ dāsañ viya bhogavā sukhī. 239.
49. Tan tañ asaccañ avibhajjasevinim¹²
 jānāmi mūlhañ vidurānupātiniñ¹²,
 na tādisi arahati āsanūdakañ
 kuto sudhā¹, gaccha na mayha ruccasīti. 240.

20

25

Ta. sippenā 'ti hatthiassarathatharusippādīnā¹³ vijjācaraṇenā 'ti vedattaya-
 sañkhātāya vijjāya c' eva silena ca paṇṇā, sakammanā¹⁴ ti attano purisākarena 30
 padhānagūṇasamannāgatā, kiñcanañ ti kiñci appamattakam pi yasañ vā sukham
 vā na labhanti, yadidañ ti yam etañ issariyathāya sippādīni uggahetvā¹⁵

¹ so all three MSS. ² Bds -ebhi. ³ Bds so. ⁴ Bds jānā-. ⁵ Bds ma-. ⁶ Cks
 -sā. ⁷ Bd cā-. ⁸ Ck bho-, C bhā-. ⁹ Bds jānātu. ¹⁰ Bd -unā. ¹¹ Bd -si.
¹² Cks -nipā-, Bd vidūrā-. ¹³ Bds dhanu in the place of tharu. ¹⁴ Bds -unā.
¹⁵ Bd uggañhi-.

carantānaṃ tayā vekallaṃ kataṃ taṃ¹ te na sādhu, arūpimaṃ ti virūpaṃ, tayā u-
gutto ti tayā anurakkhito, jātimāma pīti jātisampannam pi sippavijjācaraṇa-
buddhikammehi sampannam pi², pesetīti pesanakāraṃ³ karotī, taṃ taṃ ti
tasmā taṃ, asaccaṃ ti sabhāvasaṃkhāte sacce avattanatāya⁴ asaccaṃ uttama-
5 bhāvarahitaṃ, avibhajjasevinin ti avibhajtvā yuttāyuttam ajānitvā sippādi-
sampanne pi itare pi sevamānaṃ, vidurānupātiniṃ ti paṇḍitānupātiniṃ
paṇḍite⁵ pāṭetvā⁶ pothetvā⁷ viheṭhetvā caramānaṃ, kuto sudhā ti tādisāya
niggunāya kuto sudhābhojanaṃ, na me ruccasi gaccha mā idha tiṭṭhā⁸ ti.

Sā tath' ev' antaradhāyi. Tato so Āsāya' saddhim salla-
10 panto ā.:

50. Kā sukkadāthā paṭimuttakuṇḍalā
cittaṅgadā⁸ kambuvimattṭhadhārini,
osittavaṇṇaṃ paridayha sobhasi⁹
kusaggirattaṃ apiḷayha mañjarinī. 241.

15 51. Migīva bhantā¹⁰ saracāpadhāriniā¹¹
virādhitaṃ mandam iva udikkhasi.
ko te dutiyo idha mandalocane,
na bhāyasi ekikā kānane vane ti. 242.

Ta cittaṅgadā¹² ti citrehi āṅgadehi samanrāgatā, kambu--nīti karaṇa-
20 pariniṭṭhānena¹³ vimattṭhasuvannālaṃkāradhārini, osittavaṇṇaṃ ti avasitta-
udakadhāraṇaṃ dibbadukūlaṃ, paridayhā¹⁴ ti nivāsetvā ca pārupitva ca,
kusaggirattaṃ ti kusatiṇaggisikhāvaṇṇaṃ, apiḷayha mañjarinī ti sapallavaṃ
asokakappikam kaṇṇe pi'andhitvā ti vuttaṃ hoti, saracāpadhāriniā¹⁵ ti luddhena,
virādhitaṃ ti viraddhapahārā, maṇḍamivā¹⁶ ti yathā sā migī bhītā¹⁷ vanante¹⁸
25 thatvā taṃ mandam oloketi evaṃ olokesi.

Tato sā:

52. Na me dutiyo idha-m-atthi Kosiya,
Masakkasārappabhav' amhi devatā,
Āsā sudhāsāya tav' antim āgatā,
30 taṃ maṃ sudhāya varapañña bhājayā¹⁹ 'ti g. ā. 243.

Ta Masakkasārappabhavamhīti¹⁷ Tāvatinisabbhavane sambhavā.

¹ Cks -omit taṃ. ² Bā omits sippa - - pi. ³ Ck -ṇa-, Bā -rakam. ⁴ Cks avat-
tāya. ⁵ Bā -ehi. ⁶ Ck pāpe - - ⁷ Bā omits po-. ⁸ Cks jā. ⁹ Bā -ti. ¹⁰
Cs hautā, Bā sandā. ¹¹ Bā -no. ¹² Cks -jā. ¹³ Bā -niṭṭhena. ¹⁴ Cks -no.
¹⁵ Cks hitā, Bā bhi-. ¹⁶ Bā -tare. ¹⁷ Cks -vāti.

Tam sutvā Kosiyo „tvam kira yo te ruccati tassa āsā-phalanipphādanena āsam¹ desi, yo te na ruccati tassa na desi², n' atthi tayā samāpatti tattha vināsakārīti³“ dīpento ā.

53. Āsāya yanti vāṇijā dhanesino,
nāvam samāruyha parenti añṇave, 5
te tattha sīdanti atho pi ekadā
jīnāadhanā enti vīnatṭhapābhatā. 244.
54. Āsāya khettāni kaṣanti kassakā,
vapanti bījāni, karonti 'pāyaso,
itipīpātena avutṭhikāya vā 10
na kiñci vindanti tato phalāgamam. 245.
55. Ath' attakārāni karonti bhattuso
āsam purakkhatvā narā suhhesino,
te bhattur atthā atigāḥhitā pūna
disā panassanti aladdha kiñcanam. 246. 15
56. Jahitva⁵ dhaññaṇ ca dhanāṇ ca ñātake
āsāya saggādhimanā suhhesino
tapanti lūkham pi tapam cīrantaram,
kummaggam āruyha parenti duggatim. 247.
57. Āsāvisamvādikasammiatā ime, 20
Āse sudhāya⁶ vinayassu attani,
na tādisī arahati āsanūdakaṇi
kuto sudhā, gaccha na mayha ruccasīti. 248.

Ta. parentīti pakkhandanti, jīnāadhanā ti jīnadhanā, iti tava vasena eke sampajjanti eke vipajjanti n' atthi tayā sadisa pāpadhammā ti vadati. 25
karonti pāyaso ti tam tam kiccā upāyena karonti, itipīpātena ti visavā-tamūśikasalabhasukapānakasetatṭhikarogādīnam sassupaddavānam aññataranipātena vā, tato ti tato sassatto te⁷ kiñci phalam na vindanti⁸, tesam pi āsacchedakammanī tvam eva karosīti vadati, aṭṭakārānīti yuddhabhūmisu purisakāre, Āsam purakkhatvā ti issariyāsam⁹ purato katvā, bhatturatthā ti sāmīno 30
atthāya, atigāḥhitā ti paccatthikehī atipīlītā viluttasāpateyyā viddhastavāhanā hutvā, panassantīti¹⁰ palāyanti, aladdha kiñcānan ti kiñci issariyam

¹ Ck^s āsā. ² Ck^s dehi. ³ Bds -sīkāti. ⁴ Bds panayanti. ⁵ Bd -tvā. ⁶ Ck^s sudhā sam. ⁷ Ck^s kena. ⁸ Ck^s vindati. ⁹ Bd -yā āsam, B^s -ya tāsam. ¹⁰ Bds panayantīti.

alabhitvā, iti etesam pi issariyālābham tvameva karosīti vadati, saggādhimanā
ti saggam adhigantumanā¹, lūkhan ti nirojain pañcatapādikaṃ kāyakila-
matham, cirantaran ti cirakālān, āsāvisamvādikasammata ime ti evam ime
sattā saggāsaya² duggatim gacchanti tasmā tvaṃ Āsā nāma visamvādikasammata³
5 visamvādikā ti samkham gatā, Ase ti taṃ ālapati.

Sāpi tena paṭikkhittā tatth' ev' antaradhāyi. Tato Sad-
dhāya saddhim sallapanto g. ā.:

58. Daddallamānā yasasā yasassinī
dighaññanāmavhayanam⁴ dīsam pati,
10 pucchāmi taṃ kañcanavelliviggahe
ācikkha me tvaṃ katamāsi devatā ti. 249.

Ta. daddallamānā ti jalamānā, dighaññanāmavhayanam⁴ ti aparā
ti ca pacchimā ti ca evam dighaññena lāmakena nāmena vuccamānam dīsam
pati daddallamānā tiṭṭhasi⁵.

15 Tato sā gātham āha:

59. Saddhāham⁶ devī manujesu pūjitā
apāpasattūpanisevinī sadā
sudhāvivādena tav' antim āgatā,
taṃ maṃ sudhāya varapañña bhājayā 'ti. 250.

20 Ta. Saddhā ti yassa kassaci vacanapattiyāyanā⁷ sā⁸ sāvajjāpi hoti ana-
vajjāpi, pūjitā ti anavajjakotṭhāsavasena⁹ pūjitā, apāpasattūpanisevi-
nīti anavajjasaddhāya¹⁰ ca ekantapattiyāyanasabhavāya paresu pi pattiyāya-
navidahanasamattihāya devatāy' etaṃ nāman.

Atha naṃ Kosiyo „ime sattā tassa tassa¹¹ vacanam
25 saddahitvā taṃ taṃ karontā¹² kattabbato akattabbam eva
bahutaram karontā, taṃ sabbam tayā kāritam nāma hotīti“
vatvā evam āha¹³:

60. Dānam damaṇ cāgam atho pi saṇyamam
ādāya saddhāya karonti h' ekadā,

¹ all three MSS. -tummanā. ² Bds -saya. ³ Cks dighaññā-; Bā disaññe-.
⁴ Cs jighaññā-, Bā dighaññe-. ⁵ Bds -ti. ⁶ so all three MSS. for -ha. ⁷
Ck -sayanā, Cs -sāyanā. Bā vacanumattiyāyanā. ⁸ Bā omits sā. ⁹ Bā -jjakoṭ-
thasa-, Cks -sevasena. ¹⁰ Bā -ddhā. ¹¹ Bā yassa kassaci in the place of
tassa tassa. ¹² Bā -to. ¹³ in Bā imesatta - - evam āha come after v. 62 and
before tattha dananti

theyyaṃ musākūṭaṃ atho pi pesuṇaṃ¹
karonti h' eke puna viccutā tayā. 451.

61. Bhariyāsu poso sadisīsu² pekhavā
silūpapannāsu patibbatāsu pi
vinetvā³ chandaṃ kuladhītiyāsu⁴ pi
karoti⁵ saddhaṃ pana kumbhadāsiyā. 252. 5
62. Tvam eva Saddhe paradārasevinī
pāpaṃ karosi kusalaṃ pi riñcasi⁶,
na tādīsī arahaṣi āsanūdakaṃ
kuto sudhā, gaccha na mayha ruccasīti. 253. 10

Ta. dānaṃ⁷ ti savatthukaṃ puññacetanaṃ, dānaṃ ti indriyadamaṃ⁸,
cāgaṇaṃ ti deyyaparicēgaṃ⁹, sāmīyamaṇaṃ ti silaṃ, ādāya saddhāyā¹⁰ ti etāni
dānādāni¹⁰ mahānisaṃsāni kātābbānīti vadatāṃ vacanaṃ saddhāyā ādiyitvā
karonti ekadā, kūṭaṇaṃ ti tulākūṭādikaṃ katvā¹¹ gāmakūṭādikaṃ¹² vā karonti,
heke ti eke manussā evarūpesu nāma kālesu imesaṃ ca atthāya theyyādāni 15
kātābbānīti kesañci vacanaṃ saddahitvā etāni pi karonti, pana viccutā tayā
ti pana tayā viyuttaṃ sāvajjadukkhavipākāṇaṃ¹³ etāni na kātābbānīti vadatāṃ vacanaṃ
apattiyāyitvāpi¹³ karonti, iti tava vasena anavajjam pi sāvajjam pi kareyya, tava¹⁴
sadisīsu¹⁵ ti jātigottasilādīhi sadisīsu, pekhavā ti pekhā vuccati taṇhā, sataṇho¹⁵
ti a., chandaṇaṃ ti chandaṇāgaṇaṃ, saddhaṇaṃ ti kumbhadāsiyāpi vacane saddhaṃ 20
karonti tassā¹⁶ ahaṃ tumhākaṃ imaṃ nāma upakāraṃ karissāmīti vadantiyā¹⁷
pattiyāyitvā kulitthiyo pi chaḍḍetvā tam eva nisevanti¹⁸ asukā nāma tumhesu
paṭibaddhacittā ti kumbhadāsiyāpi vacane saddhaṃ katvā ca¹⁹ paradāraṃ sevanti,
tvam eva Saddhe²⁰ paradārasevinīti yasmā taṃ taṃ pattiyāyitvā tava
vasena paradāraṃ sevanti pāpaṃ karonti kusalaṃ jahanti tasmā tvam eva para- 25
dārasevinī tvam pāpāni karosi kusalaṃ riñcasi²¹, n' atthi tayā samānā lokavi-
vasikā pāpadhammā, gaccha na me ruccasīti²².

Sā tatth' ev' antaradhāyi. Kosiyo pi uttarato ttitāya
Hiriya saddhiṃ sallapanto gāthadvayam āha:

63. Dighaññarattiṃ aruṇasmi²³ ūhate
yā dissati uttamarūpavāṇṇinī 30

¹ Ck -naṃ. ² Cks sū- ³ so all three MSS. for -tva. ⁴ Bā kulitthiyāsu. ⁵
Bā -onti. ⁶ Bā ni riccasi. ⁷ Cks jā-. ⁸ Bā -damaṇaṃ. ⁹ Bā deyyadhamma-.
¹⁰ Bā etāya ādāna-. ¹¹ Bā vā. ¹² Bā adds kamman. ¹³ Bā āp-. ¹⁴ Cks teva.
¹⁵ Cks omīti sataṇho. ¹⁶ Bā tasmā. ¹⁷ Cks -isā. ¹⁸ Cs pati-, Bā paṭi-. ¹⁹ Bā
va. ²⁰ Cks -o. ²¹ Bā niriccasi. ²² Ck -iti. ²³ all three MSS. -im.

tathūpamā mañ paṭibhāsi devate,
acikkha me tvañ katamāsi accharā. 254.

64. Kālā nidāghe-r-iva aggijāt' iva¹

anileritā lohitapattamālinī

5

kā tiṭṭhasi mandam ivāvalokayañ²,

bhāsesamānā va³ giram na muñcasīti. 255.

10 Ta. diḡhaññarattin ti pacchimarattin, rattipariyosāne ti a., ūhate ti arune uggate, yā ti yā puratthimā disā rattaṣuvaṇṇatāya uttamarūpadharā hutvā dissati, kālā nidāgherivā 'ti nidāghasamaye kālavallī viya, aggijātiva⁴ 'ti aggijā⁵ iva sāpi navajjhāmakkhette⁶ paṭhamajātā viyā 'ti a., lohitapattamālinīti lohitavaṇṇehi patteñi parivutā, kā tiṭṭhasīti yathā sā tarunakālavallī vāteritā vilasamānā sobhamānā tiṭṭhati evaṃ kā nāma tvañ tiṭṭhasi, bhāsesamānā vā⁷ 'ti mayā saddhim bhāsītukāmā viya hosi⁸ na ca giram muñcasi.

Tato sā gātham āha:

15

65. Hir' āha⁹ devī manujesu pūjitā

apāpasattūpanisevinī sadā

sudhāvivādena tav' antim āgatā,

sā tañ¹⁰ na sakkomi sudham pi yācituñ,

kopīnarūpā viya yācan' itthiyā¹¹ ti. 256.

20

Ta. hirāhan¹² ti Hiri ahañ, sudhampīti sā ahañ sudhābhojanañ tañ yācituñ pi na sakkomi, kiñkārañā¹³ ti, kopīnarūpā viya yācanitthiyā¹⁴ yasmā¹⁵ itthiyā yācanā nāma kopīnarūpā viya rahassavivaranasadi¹⁶ hoti. mīllajjā¹⁷ viya hotīti a.⁶

Taṃ sutvā tāpaso dve gāthā abhāsi:

25

66. Dhammena nāyena sugatte lacchasi,

eso hi dhammo na hi yācanā sudhā,

tañ tañ ayācantim¹⁸ ahan nimantaye,

sudhāya yam p' icchasi tam pi dammi te. 257.

¹ Bd aggijālāriva, B^o -jāriva. Cks -jānica? ² Bds igā-. ³ Bd bhāsesamānāriva. Cks bhāsemimātāva. ⁴ Cks agga-, Bd aggijālāriva, B^o -jāriva. ⁵ Cks agga-, Bd aggijālā, B^o -jāte. ⁶ Bd nijhāma-. ⁷ Ck bhāsesimanācā, C^o bhāsesimānāvā, Bd bhāsesamānāriva. ⁸ Bd ahosi. ⁹ C^o Bd -hañ. ¹⁰ Bds hañ. ¹¹ Bds -nitthiya, Cks yācanatthikā. ¹² so all three MSS. ¹³ Cks -ṇan. ¹⁴ Cks -natthiyā, omitting ti. ¹⁵ Bd tasmā. ¹⁶ Bds rahassaṅgavi-. ¹⁷ Bds -jja-. ¹⁸ Bd nayā-.

67. Sā tvaṃ mayā ajja sakamhi assame
nimantitā¹ kañcanavelliviggahe,
tvaṃ hi me sabbarasehi pūjiyā,
taṃ pūjayitvāna sudham pi asmiye² ti. 258.

Ta. dhammenā 'ti sabhāvena, nāyena 'ti kārāṇena, na hi yācanā³ 5
sudhā ti na hi yācanāya sudhā ḷabbhati. ten' eva kārāṇena itarā tisso na
ḷabhiṃsu, taṃ taṃ ti tasmā taṃ, yamicchasi⁴ ti na kevalaṃ nimantemi⁵ yeva
yaṇ ca sudham icchasi taṃ pi dammi te, kañcanavelliviggahe ti kañca-
narāsisassirīkassarīre⁶, pūjiyā⁷ na kevalaṃ sudhāya aññehi pi sabbarasehi
tvaṃ mayā pūjetabbayuttikā⁸ va, asmiye⁹ ti taṃ¹⁰ pūjetvā sace sudhāya¹¹ 10
avasesaṃ bhavissatī aham pi bhuñjissāmi.

Tato aparā abhisambuddhagāthā¹²:

68. Sā Kosiyenānumatā jutimatā
addhā Hirī rammaṃ pāvīsi-y-assamaṃ¹³
udaññavantam¹⁴ phalam ariyapūjitam 15
apāpasattūpanisevitam sadā. 259.
69. Rukkhaggahāṇā¹⁵ bahuk' ettha pupphitā
ambā piyālā panasā ca kimsukā
sobhājanā lodda-m-atho pi padmakā
kekā ca bhaṅgā tilakā ca pupphitā. 260. 20
70. Sālā kareri bahuk' ettha jambuyo
assatthanigrodhamadhukā ca vedisā¹⁶
uddālakā pāṭali sindhuvāritā
supuñṇagandhā¹⁷ mucalindaketakā. 261.
71. Hareṇukā veḷukā veṇutindukā 25
sāmākanivāra-m-atho pi cīmakā
mocā kadali bahuk' ettha sāliyo
pavīhaya ābhujino pi¹⁸ taṇḍulā. 262.
72. Tassa ca uttare passe jātā pokkharanī sivā
akakkasā apabbharā sādū appaṭigandhikā¹⁹. 263. 30
73. Tattha macchā sanniratā khemino bahubhojanā
siṅgusavamkā sakulā²⁰ satavamkā ca rohitā
āligaggarakākiṇṇā pāthīnā²¹ kākamacchakā. 264.

¹ Cks -ise. ² Bd -esi. ³ Bds -sadise. ⁴ Cks pūji-. ⁵ Cks tvaṃ. ⁶ Cks omit
su-. ⁷ Cks omit tato -. ⁸ Cks pāvīsiya as-, Bd pāvīsiyas-; read: pāvīsi
ramma assamaṃ? ⁹ Bd udakañvantam. ¹⁰ Ck -ggahāṇā, Cs -ggahanā, Bd
rukkhagahāṇā. ¹¹ so Bds; Cks -dhukācetasā. ¹² Bds manuṇṇa-. ¹³ Bds ca.
¹⁴ Bd sādumapp-. ¹⁵ Bd siṅgupavaṅgā vaṅkulā. ¹⁶ Ck pāṭinā, Bd pāṭiṇā.

74. Tattha pakkhī sanniratā khemino bahubhojanā
hamśā koṇcā mayūrā ca cakkavākā ca kukkuhā
kunālakā bahucitrā sikhāṇḍijivajivakā. 265.
75. Tattha pānāya-m-āyanti nānāmigagaṇā bahū
5 sīhā vyagghā varāhā ca acchakokataracchayo. 266.
76. Palāsādā¹ ca gavajā mahisā rohitā rurū
eṇeyyā varāhā c' eva gaṇino nīkasūkarā²
kadalimigā bahū c' ettha bilārā sasakaṇṇikā³. 267.
77. Chamāgirī pupphavicitrāsanthatā
10 dijjābhigghuṭṭhā dijasamghasevitā ti. 268.

Ta jutimātā ti ānubhavasampanna, pāvisiyassaman ti pāvisi assa-
man, yakāro vyañjanasandhikaro, udaññavantan⁴ ti tesu tesu thānesu uda-
kasampannaṃ, phalan ti anekaphalasampannaṃ, ariya -- ti nīvaraṇadosa-
rahithehi jhānalābhihi ariyehi pūjitam pasattham, rukkhaggahana⁵ ti pup-
15 phūpagaphalūpagarukkhagahana⁶, sobhañjanā⁷ ti siggurukkhā⁸, loddamatho
pi padmakā⁹ ti loddarukkhā ca padmarukkhā⁹ ca, kekā ca bhaṇḍā cā¹⁰ ti
evannāmakā rukkhā eva, karerīti¹⁰ karerirukkhā, uddālakā ti vātaghatakā,
mucalindaketakā ti mucalindā ca pañcavidhaketakā ca, harenukā ti apa-
raṇṇajā ti, veluka ti vamsacorakā, veṇū¹¹ ti araññamasā timbarurukkhā, ci-
20 nakā ti khuddakarājamāsā, mocā ti atthikadali, sāliyo ti nānappakara-
jātassaraṇi upanissāya jāta nānāsāliyo, pavihayo ti nānappakara vihayo,
ābhujino ti bhujapattā, taṇḍulā ti nikkundakathusa sayāṇ jātatandulasisāni,
tassa cā¹² ti bhikkhave tassa ca assamassa uttaradisābhāge, pokkharanīti
pañcavidhapadumasānchannajātassaraṇipokkharanī, akakkasā ti macchapittasevā-
25 lādikakkasarahitā, apabbharā ti acchinuṇatā¹² samatitthā¹³, appaṭigan-
dhiyā ti appatikkūlagandhena sugandhena udakena samannāgatā, tatthā¹⁴ ti
tassā pokkharanīyā, khemino ti¹⁴ abhayā siṅgū ti ādini tesam macchānaṃ
nāmāni, kunālakā ti kokilā, citrā ti citrapattā, sikhāṇḍīti utthitasikhā
morā aṇṇe pi vā matthake jātasikhā pakkhino, pānāyamāyanti ti pānāya
30 āyanti, palāsādā ti khaggā gavajā, gaṇino ti gokaṇṇā, kaṇṇikā¹⁵ ti
kaṇṇikamigā¹⁶, chamāgirīti¹⁷ bhūmiyam patthatā pitthipāsāṇā, puppha-
tā ti vicitrāpupphasanthatā, dijjābhigghuṭṭhā ti madhurassarehi dijehi abhi-
ghuṭṭhā, evarūpā yattha bhūmipabbatā¹⁸ ti

Evam Bh. Kosiyassa assaman vāṇesi. Idāni¹⁹ Hīrideviyā

35 ta. pavisanādini dassetum āha:

¹ Cks palāsājā, Bđ palasādā, Bs pallasadā. ² so Cs; Ck nika-, Bđ niṅga-. ³ Cks
-akā. ⁴ Bđ udakavantan. ⁵ Cks -nā. ⁶ Ck pupphāpagarukkhagahana ti, Cs
-gahana ti. ⁷ Cks -a, Bđ siṅgarukkhā. ⁸ Bđ -padukā. ⁹ Bđ paduru. ¹⁰ Cks
karoti. ¹¹ Bđ keṇu. ¹² Bđ -talā. ¹³ Bds supatitthā. ¹⁴ Cks add khemino.
15 Cks -akā. 16 Cks -aka-. 17 Cks ja-. 18 Bđ tattha. 19 Cks imāni.

78. Sā suttacā nīladumābhilambitā
vijjumahāmegha-r-ivānupajjatha
tassā susambandhasiraṃ kusāmayam
suciṃ sugandham ajinūpasevitam
atricchakoccham, Hirim etad abravi:
nisīda kalyāṇi sukha-y-idam¹ āsanam. 269. 5
79. Tassā tadā kocchagatāyā Kosiyo
yad icchamānāya jaṭṭajinaṃdharo²
navehi pattehi sayam saḥūdakaṃ
sudh³ ābhīhāsi turito mahāmuni. 270. 10
80. Sā taṃ patiggayha ubbohi paṇihi
icc-abravi attamanā jaṭṭadharaṃ:
handāham etarahi pūjitā tayā
gaccheyya³ brahme tidivam⁴ jītāvinī. 271. 15
81. Sā Kosiyeṇānumatā jutimātā
udīritā vaṇṇamadena mattā
sakāse gantvāna saḥassacakkhuno:
ayam sudhā Vāsava, dehi me jayam. 272. 20
82. Tam ena⁵ Sakko pi tadā apūjayi
saḥindā ca devā surakaññaṃ uttamam
sā pañjalī devamanussapūjitā
navamhi kocchamhi yadā upāvisitā. 273. 25

Ta. suttacā ti suchavi, nīladumābhilambitā ti nīlesu dumesu abhi-
lambitā hutvā, taṃ taṃ⁶ nīladumasākhāṃ parāmasantīty-attho, mahāmegha-
rivā 'ti tena nīmantitā mahāmeghavijju viya tassa taṃ assamaṃ pāvisi, tassā 25
ti tassā Hiriya, susambandhasiraṃ ti susambandhasiraṃ⁷, kusāmayan
ti usīrādīmissakakusatiṇṇamayan, sugandham ti usīrena c' eva añña ca
sugandhatipena missakattā sugandham, ajinūpasevitan ti upari atthātena
ajinena upasevitam, atricchakocchan ti evarūpaṃ kocchāsanam pannaśāla-
dvāre attharivā, sukhayidam āsanam ti sukham nisīda idam āsanam, yaṃ ti 30
yāvadattham, icchamānāya 'ti sudham icchantiyā, navehi pattehi taṃ
khaṇam űeva pokkharanito ābhatehi allapādumīnipattehi, sayam⁸ ti saḥatthana,

¹ so all three MSS. read sukhedam. ² Bds -juttimādhara. ³ Bd -am. ⁴ Cks
te-. ⁵ Bds enam. ⁶ Cks ti. ⁷ Bd suḥusampannaśīsam. ⁸ Cks sāyan.

sahūḍakan ti dakkhiṇodakasahitaṃ, sudhābhihāsīti sudhaṃ abhihari,
turito ti somanassavegena turito, haṇḍā 'ti vavassaggatthe¹ nipāto, jīṭavi-
nīti jāyappattā hutvā, anumatā ti idāni yathārucim gacchā 'ti anuññātā, udī-
rītā ti tidasapuram gantvā Sakkassa santike ayaṃ sudhā ti udīrayi, sura-
5 kaññan ti devadhītarāṃ, uttaman ti pavaraṃ. sāpañj - - tā ti pañjalīhi²
devehi ca manussehi ca pūjitā, yadā ti yadā nisīdanatthāya Sakkena dāpīte
nave kañcanapīṭhasamikhāte kocche sā upāvisi tadā tam ta. nisinnam Sakko ca
sesadevatā ca paricchattakapupphādīhi pūjayimsu.

Evaṃ Sakko tam pūjetvā cintesi: kena nu kho kāraṇena
10 Kosiyo sesānaṃ adatvā imissā va sudhaṃ adāsīti. So tassa
kāraṇassa jānanatthāya puna Mātalim³ pesesi.

Tam attham āvikaronto Satthā:

83. Tam eva samsī punar⁴ eva Mātalim
sahassanetto tidasānam indo:
15 gantvāna vākyam mama brūhi Kosiyaṃ
[Asāya Saddha-Siriya ca Kosiyaṃ] (cfr. v. 89)
Hiri sudham⁵ kena-m-alattha⁶ hetunā ti g. ā. 274.

Ta. samsīti abhāsi⁶, vākyam mamā 'ti mama vākyam Kosiyaṃ brūhi,
Asāya Saddhā- Siriya cā 'ti Asāto ca Saddhāto ca Sirito ca Hiri yeva
20 kena hetunā sudham alattha.

So tassa vacanam sampatichitvā Vajayantaratham āruya
agamāsi.

Tam attham pakāśento Satthā āha:

84. Tam suplavattham⁷ udatārayi ratham
25 daddallamānam upakiriyasādisam
jambonadīsam tapaneyyasannibham
alamkatam kañcanacittasantikam⁸. 275.
85. Suvannacand⁹ ettha bahū nipātītā
hatthigavassā kikiyagghadīpiyo⁹
30 eṇeyyakā lamghamay⁹ ettha pakkhiyo
mig⁹ ettha veḷuriyamayā¹⁰ yudhāyutā. 276.
86. Tatth⁹ assarājaharayo ayojayum
dasasatāni susunāgasādise¹¹

¹ Bā upasag-. ² Cks añj-. ³ Cs -lī, Ck Bā -lī. ⁴ Bā -nad. ⁵ Bā aladdhā.

⁶ Ck ahāsi. Ck ahāsi. ⁷ Bā sulabbhavatthum. ⁸ so Cks; Bā -sannibham. ⁹ Bā kiṇpurisa in the place of kiki. ¹⁰ Cks -yā-. ¹¹ Cks -sā.

alaṁkate kañcanajāluracchade
āveḷine saddagame¹ asaṁgite. 277.

87. Taṁ yānaseṭṭhaṁ abhiruyha Mātali
dasa disā imā abhinādayittha
nabhañ ca selañ ca vanaspatīni ca
sasāgaram pavyathayittha mediniṁ. 278.

88. Sa khippam eva upagamma assamaṁ
pāvāramekaṁsakato katañjali
bahussutaṁ vaddhaṁ vinītavantaṁ
icc-abravī Mātali devabrāhmaṇaṁ: 279.

89. Indassa vākyam nisāmehi Kosiya,
dūto ahaṁ, pucchati taṁ purindado:
Asāya Saddhā- Siriyā ca Kosiya
Hiri sudham kena-m-alattha hetunā ti. 280.

Ta. taṁ suplavatthaṁ² ti taṁ Vejayantaratham sukhena plavanatthaṁ, 15
udatārayīti uttāresi, ukkhipitvā gamanasajjam akāsi, upakiriyasādīsaṁ
ti upakaraṇabhaṇḍehi sadīsaṁ, yathā tassa aggisikhāsamānavāṇṇāni³ jalanti tattha
eva jalitaṁ ti a, jambunadīsaṁ ti jambunadasaṁkhātāratassuvaṇṇamayaṁ
īsaṁ, kañcanacittasantikaṁ⁴ ti kañcanamayena sattaratanacittena aṭṭha-
mangalena samannāgataṁ, suvaṇṇacandettā⁵ 'ti suvaṇṇamayā candakā 20
ettha rathe, hatthīti suvaṇṇarajatamaṇimayā hatthi⁶, gavādisu pi es' eva nayo,
laṁghimayettha pakkhiyo⁷ ti ettha rathe laṁghamayā nānāratanamayā
pakkhiyo⁷ paṭipāṭiyā ca ṭhitā, yudhāyutā ti attano attano yūdhena⁸ saddhiṁ
yuttā hutvā dassitā, assarājaharayo⁹ ti harivaṇṇamanomayaassarājāno, su-
sunāgasādise¹⁰ ti balasampattiyā taruṇāgasādise⁹, kañcanajāluracchade 25
ti kañcanajālamayena uracchadālaṁkārena samannāgate, āveḷine ti āveḷasaṁ-
khātehi¹¹ kaṇṇālaṁkārehi yutte, saddagame ti patodappahāraṁ vinā sadda-
matten' eva gamanasīle, asaṁgite ti nissāṅge sīghajave, evarūpe assarāje
tattha yojesun ti a, abhinādayitthā¹² ti yānasaddena ekaṇiṇṇadāṁ akāsi.
vanaspatīni cā¹² 'ti vanaspatīni ca vanasaṇḍe cā¹² 'ti a, pavyathayitthā¹² ti 30
kampayittha, ta. ākāsaṭṭhaviṁṇānakampanena nabhakampanaṁ veditabbam, pā-
vāramekaṁsakato ti ekaṁsakatapavaradibbavatto, vaddhaṁ ti guṇavuddhaṁ,
vinītavantaṁ ti vinītena ācāravattena samannāgataṁ, iccabravīti rathaṁ
ākāse ṭhapetvā otaritvā evaṁ abravī, devabrāhmaṇaṁ ti devasamaṁ¹²
brāhmaṇaṁ.

35

¹ Cks -hame. ² Bds -tthun. ³ Bā adds upakaraṇāni. ⁴ Bds -sannibhaṇ. ⁵
so all three MSS. ⁶ Bā -ino. ⁷ Bā pakkhigaṇāpi. ⁸ Cks Bā yu-. ⁹ Cks
rājā-. ¹⁰ Bds -sā. ¹¹ Cks -ḷi-. ¹² Bā seṭha.

So tassa vacanaṃ sutvā:

90. Addhā Sirī maṃ paṭibhāti Mātali

Saddhā aniccā pana devasārathi

Āsā visamvādikasammata hi me

5 Hirī ca ariyamhi guṇe paṭiṭṭhitā ti g. ā. 281.

10 Ta. addhā ti sippādisampanne pi asampanne pi bhajanato addhā ti maṃ paṭibhāti, aniccā ti Saddhā pana tam tam p' ettha¹ [vatthum pahāya aññasmiṃ aññasmiṃ² uppajjamānato³ hutvā abhāvākārena⁴ aniccā ti maṃ paṭibhāti, visam- - mata ti Āsā pana yaṃnā dhanatṭhā nāvāya samuddaṃ pakkhanditvā
10 vinatṭhapābhata⁵ enti tasmā visamvādikā ti maṃ paṭibhāti, ariyamhi guṇe ti Hirī pana hirōttappabhāvasamkhāte⁶ parisuddhe ariyaguṇe paṭiṭṭhitā ti.

Idāni tassā guṇaṃ vaṇṇento āha:

91. Kumāriyo yā c' imā gottarakkhitā

jinṇā ca yā yā ca sabhattuitṭhiyo

15 tā chandarāgaṃ purisesu uggataṃ

hiriyaṃ nivārenti sacittam attano. 282.

92. Saṃgāmasīse sarasattisaṃyutte

parājītānaṃ patataṃ palāyinaṃ

hiriyaṃ nivattanti jahitva⁷ jīvitāṃ

20 te sampatiṇṇanti punā hirīmanā. 283.

93. Velā yathā sāgaravegavārini⁸

hir' āyaṃ hi⁹ pāpajanaṃ nivāraṇi,

taṃ sabbaloke Hirim ariyapūjitaṃ

Indassa taṃ vedaya devasārathīti. 284.

25 Ta. jinṇā ti vidhava¹, sabhattū 'ti sassāmikā taruṇitṭhiyo, attano ti tā sabbāpi parapurisesu attano chandarāgaṃ uggataṃ viditvā ayuttam etaṃ amhākaṃ ti hiriyaṃ sacittaṃ nivārenti, hiri pāpakammaṃ na karoti¹⁰, patataṃ palāyinaṃ ti patantānaṃ ca palāyantānaṃ ca antare, jahitvā jīvitaṃ ti ye hirīmanā honti attano jīvitaṃ cajitvā hiriyaṃ nivattanti, te ti evaṃ nivattā¹¹
30 ca pana te hirīmanā puna attano sāmikaṃ sampatiṇṇanti amittahatthato mocetvā ganhanti, pāpajanaṃ nivāraṇi pāpato janaṃ nivāriṇi, ayam eva vā

¹ Bds omit pettha. ² Bd only one aññ-. ³ Bds uppajjanato. ⁴ Bd -va-, Bs abhātā-. ⁵ Cks -tṭhā-. ⁶ Bds -ppasabhāva-. ⁷ Bd -tvā. ⁸ Bd -dhārini. ⁹ so Cks; Bd omits hi; read -ya hi? ¹⁰ omits hiri, and reads karonti. ¹¹ Bd te hi evaṃ nivattā, Cks te ti evaṃ ti vatvā.

pāṭho, taṁ ti taṁ Hirin, ariyapūjitaṁ ti' ariyehi Buddhādihi pūjitaṁ.
Indassa taṁ vedayā 'ti yasmā evaṁ mahāguṇā ariyapūjita c' esā tasmā taṁ
evaṁ uttamā nāṁ' esā ti Indassa kathehi.

Taṁ sutvā Mātali.

94. Ko te imaṁ Kosiya dīṭṭhim odahi 5
Brahmā Mahindo atha vā Pajāpati.
Hir' āyaṁ devesu hi seṭṭhasammatā
dhītā Mahindassa mahesi jāyathā 'ti g. ā. 285.

Ta. dīṭṭhaṇ¹ ti Hiri mahāguṇā ariyapūjita ti laddhiṁ, odahīti hadaye
pavesesi, seṭṭhasammatā ti tava santike sudhāya laddhakālato paṭṭhāya 10
Indassa santike kañcanāsanāṁ labhivā sabbadevatāhi pūjyamānā uttama-
sammatā jāyatha.

Evaṁ tasmīṁ kathente yeva Kosiyaassa taṁ khaṇaṁ
ñeva cavanadhammo² jāto. Atha naṁ Mātali „Kosiya āyu-
saṁkhāro te³ ossaṭṭho dānadhammo⁴ pi samatto⁵, kin te ma- 15
nussalokena, devalokaṁ gacchāmā“ 'ti ta. netukāmo hutvā

95. Hand' ehi dāni tidivaṁ samakkama⁶
rathaṁ samāruya mamāyitaṁ imaṁ⁷.
Indo ca taṁ Inda-sagotta kaṁkhati,
ajj' eva tvaṁ Indasahavyataṁ vajā 'ti g. ā. 286. 20

Ta. mamāyitaṁ ti piyaṁ manāpaṁ, Indasagottaṁ ti purimabhaye
Indena sagottaṁ⁸, kaṁkhati ti tavāgamanāṁ icchanto kaṁkhati.

Iti tasmīṁ Kosiyaena saddhiṁ kathente yeva Kosiyo ca-
vitvā opapātikā devaputto hutvā āruya dibbarathe aṭṭhāsi.
Atha naṁ Mātali Sakkassa santikaṁ nesi. Sakko taṁ disvā 25
tuṭṭhamānaso attano dhītaraṁ Urideviṁ tassa aggamaheṣiṁ
katvā adāsi, aparimāṇaṁ assa issariyaṁ ahoṣi.

Taṁ atthaṁ veditvā „anomasattānaṁ kammaṁ nāma evaṁ vi-
sujjhatī“ S. osānagāthaṁ āha:

96. Evaṁ samijjhanti apāpakammino, 30
atho sucinṇassa phalaṁ na nassati,

¹ so all three MSS. ² Bds nassanadham-. ³ Ck no? Bd omits te. ⁴ Bds ca-
vanadham-. ⁵ Bd sampatto. ⁶ Bds apakkama. ⁷ Bd idaṁ. ⁸ Bd samānago-.

ye keci-m-addakkhu sudhāya bhojanam
sabbe va te Indasahavyatam gatā ti. 287.

Ta. apāpakammino ti apāpakammā¹ sattā evaṃ visujjhanti, ye keci-m-addakkhun ti ye keci sattā tasmīṃ Himavantapadese tadā Kosiyena Hiriyā
5 diyyamānaṃ sudhābhojanam addasaṃsu, sabbevate ti sabbe pi taṃ dānaṃ anumoditva cittaṃ pasādetvā Indasahavyatam gatā ti.

S. i. d. ā. „na bhikkhave idān' eva pubbe p' etaṃ adānābhiratam
thaddhamacchariyaṃ² samānaṃ ahaṃ damesim evā“ 'ti vatvā j. s.:
„Tadā Hiridevatā Uppalavaṇṇā ahosi,³ Kosiyo dānapati bhikkhu,
10 Pañcasikho Anuruddho, Mātali Anando, Suriyo Kassapo, Cando Moggallāno, Nārado Sāriputto, Sakko aham evā“ 'ti. Sudhābho-
janajātakaṃ⁴.

4. Kuṇālaajātaka.

Evaṃakkhāyatīti. Idam S. Kuṇāladahe v. anabhiratipīlīte
15 pañcasate bhikkhū ā. k. Tatrāyaṃ anupubbikathā: Sākiya-Koliyā*
kira Kapilavatthunagarassa ca Koliyanagarassa ca antare Rohiṇiṃ
nāma nadiṃ eken' eva āvaraṇena bandhāpetvā sassāni karenti. Atha
Jetthamūlamāse sassesu milāyantesu ubhayānagaravāsīnaṃ⁴ pi kamma-
karā⁵ sannipatiṃsu. Tattha Ko-vāsino vadīmsu: „idam udakaṃ ubhato⁶
20 nīhariaṃānaṃ⁷ n' eva tūmhākaṃ na amhākaṃ pahossati⁸, amhākaṃ
pana sassam ekaudaken' eva nippajjissati, idam udakaṃ amhākaṃ
dethā“ 'ti. Ka-vāsino vadīmsu: „tumhesu koṭṭhake pūretvā ṭhitesu
mayam rattasuvannaṃlamanīkālakahāpaṇe gahetvā na sakkhissāma
pacchipasibbakādihatthā tumhākaṃ gharadvāre vicarituṃ, amhākaṃ pi
25 sassam eken' eva udakena nippajjissati, idam udakaṃ amhākaṃ dethā“
'ti. „Na mayam dassāmā“ 'ti. „Mayam pi na dassāmā“ ti. Evaṃ
katham⁹ vadḍhetvā eko utthāya ekassa pahāraṃ adāsi so pi aṇṇassā
'ti evaṃ aṇṇamaṇṇam paharitvā rājakulānaṃ jātiṃ ghaṭetvā¹⁰ kalahaṃ
vadḍhesuṃ¹¹. Koliyakammakarā vadanti: „tumhe Ka-vāsike¹² gahetvā

¹ Bā -a. ² Bā -ri. ³ Bā -kam, asīti nipātavaṇṇanā nīṭhitā. 4. K. = Kuṇālo, s. = sakuno. Ka = Kapilavatthu. Ko. = Koliyanagara. Bhi. = bhikkhave. P. = Punnamukho, ph. = phussakokilo. * cfr. Dhammapada p. 351. Weber's Ind. Studien Bd. 5 p. 412. Senart's Mahāvastu T. 1 p. 338. ⁴ Bā -vāsikānaṃ. ⁵ Bā kasikamma-. ⁶ Bā -yato. ⁷ C^k nīha-, C^s tiha-, Bā har-. ⁸ Bā pahoti. ⁹ Bā kalahaṃ. ¹⁰ Bā ghaṭetvā ghaṭetvā. ¹¹ Bā pavatte-. ¹² Bā -vāsino sākiyadarake.

gacchatha, ye soṇasigālādayo viya attano bhaginihi saddhiṃ vasiṃsu
 etesaṃ hatthiassādayo vā phalakāyudhāni vā amhākaṃ kiṃ karissan-
 titi¹. Sākiyakammakarā vadanti: „tumhe dāni kutṭhino dārake
 gahetvā gacchatha, ye anāthā niggaṭikā² tiracchānā viya kolarukke
 vasiṃsu etesaṃ hatthiassādayo vā phalakāyudhāni vā amhākaṃ kiṃ
 karissantīti. Te gantvā tasmīṃ kamme niyuttaamaccānaṃ kathesuṃ.
 amaccā rājakulānaṃ kathesuṃ, tato Sākiyā „bhaginihi saddhiṃ sa-
 vāsikānaṃ³ thāmaṃ ca balaṃ ca dassessāmā⁴“ ti yuddhasajjā nikkha-
 miṃsu. Koliyāpi „kolarukkhavāsānaṃ⁵ thāmaṃ ca balaṃ ca dasses-
 sāmā⁶“ ti yuddhasajjā nikkhamiṃsu. Apare pañcariyā: Sākiya-
 Koliyānaṃ dāsīsu udakathāya nadiṃ gantvā cumbaṇi bhūmiyaṃ
 nikkhipitvā sukhakathāya⁷ nisinnāsu ekissā cumbaṇi ekā saka-
 saṇṇāya gaṇhi, taṃ nissāya „tava cumbaṇi mama cumbaṇi“ ti
 kalahe pavatte kamena ubhayanagaravāsīno dāsakammakarā⁸ c’ eva
 sevakabhojakāmaccauparājāno⁹ cā ti sabbe yuddhasajjā nikkhamiṃsū
 ti vadanti, imañhā pana nayā purimanayo va bahūsu atṭhakathāsu
 āgato yuttarūpo cā ti sv-eva¹⁰ gahetabbo. Te pana sāyaṇhe¹¹ yuddha-
 sajjā nikkhamissantīti. Tasmīṃ samaye Bh. Sāvatthiyaṃ¹² viharanto
 paccūsasamaye lokāṃ volokento ime evaṃ yuddhasajjā nikkhamante¹³
 addasa, disvā¹⁴ „mayi gate esa kalaho vūpamiṃsati nu kho no“ ti
 upadhārento „ahaṃ ettha gantvā kalahavūpasamatthaṃ tīpi jātakāni
 kathessāmi, tato kalaho vūpasamiṃsati, atha sāmaggidīpanatthāya dve
 jātakāni kathetvā Attadaṇḍasuttaṃ dassessāmi¹⁵. desanaṃ sutvā
 ubhayanagaravāsīno adḍhateyyāni adḍhateyyāni kumārasatāni dasses-
 santi¹⁶, ahaṃ te pabbajessāmi, mahanto samāgamo bhavissatīti“ sa-
 nitṭhānaṃ katvā¹⁷ sarīrapaṭijaggaṇaṃ katvā Sāvatthiyaṃ piṇḍāya caritvā
 piṇḍapātapaṭikkanto sāyaṇhasamaye Gandhakuṭṭito nikkhamitvā kassaci
 anārocetvā¹⁸ sayam eva pattacīvaraṃ ādāya dvinnāṃ senānaṃ antare
 ākāse pallaṃkaṃ ābhujitvā¹⁹ tesāṃ saṃvegajāṇanatthaṃ disvā andha-
 kāraṃ kātum kesaraṃsiyo vissajjento nisīdi, atha tesāṃ saṃvigga-
 mānasānaṃ attānaṃ dassento chabbannabuddharasmiyo vissajjesi.
 Ka-vāsīno Bh-taṃ disvā „amhākaṃ nātisetṭho S. āgato, diṭṭho nu
 kho amhākaṃ kalahakaraṇabhāro²⁰“ ti cintetvā „na kho pana sakkā
 S-ri āgate amhehi parassa sarīre satthaṃ pātetum. Ko-vāsīno amhe

¹ Bā -thā ti niggaṭitā. ² Cks vasitakānaṃ. ³ Bā koliyartukhanagaravāsīnaṃ

⁴ Ck sukhatāya ⁵ Bā sevakagāmahho-. ⁶ Bā so va. ⁷ Bā -hasamaye. ⁸ Cks
 -tthiṃ. ⁹ Bā nikkhante. ¹⁰ Bā adda ca. ¹¹ Suttanipāta p. 173, Cks dass-

¹² Cks dassanti. ¹³ Bā add pātova. ¹⁴ Cks -ci-. ¹⁵ Bā ābhujā-. ¹⁶ Cks -ham-

hanantu vā pacantu vā¹ ti āyudhāni chaḍḍesuṃ. Ko-vāsino pi tath' eva akāmsu. Atha Bh. otaritvā ramaṇiye padese vālikāpuḷine pañ-
 ñattavarabuddhāsane nisīdi anopamāya Buddhasiriya virocamaṇo, te pi
 rājāno² Bh-taṃ vanditvā nisīdimsu. Atha ne S. jānanto va „kasmā
 5 āgat' attha mahārājā³ ti pucchitvā „n' eva bhante nadīdassanattāya
 na² kīlanattāya³ imasmiṃ pana thāne saṃgāmaṃ paccupatthāpetvā
 āgat' amhā⁴ ti. „Kiṃ nissāya vo kalaho mahārājā⁴ ti. „Udakaṃ
 nissāya⁴ bhante⁴ ti. „Udakaṃ kiṃ agghati mahārājā⁴ ti. „Appaṃ⁵
 bhante⁴ ti. „Paṭhavī nāma kiṃ agghati m.⁴ ti. „Anagghā bh.⁴ ti.
 10 „Khattiyā kiṃ agghantitī⁴. „Khattiyā nāma anagghā bh.⁴ ti.
 „Appagghaṃ udakaṃ nissāya kasmā mahagghe khattiye nāsetha m.⁴
 ti „kalahasmiṃ hi assādo nāma n' atthi, kalahavasena hi mahārāja
 ekāya rukkhadevatāya kālasīhena saddhima baddhāghāto⁶ sakalam pi
 imaṃ kappam anuppatto yevā⁴ 'ti vatvā Phandanajātakam kathesi.
 15 Tato „parapattiyena nāma mahārāja na bhavitabbaṃ, parapattiyā⁷
 hutvāpi ekassa sasassa⁸ kathāya tiyojanasahassavittate Himavante
 catuppadagaṇā⁹ mahāsamuddam pakkhandino ahesuṃ, tasmā para-
 pattiyena na bhavitabbaṃ⁴ ti vatvā Daddabhaj. kathesi. Tato „kadāci
 mahārāja dubbalo pi mahabbalassa randhe¹⁰ passati, kadāci mahabbalo
 20 pi dubbalassa¹¹, laṭukikāpi sakunikā hatthināgaṃ ghātesitī⁴ vatvā
 Laṭukikaj. kathesi. Evaṃ kalahavūpasamanattāya tiṇi jātakāni
 kathetvā sāmaggiparidīpanattāya dve jātakāni kathesi: „sāmaggānaṃ
 hi mahārāja koci otāraṃ¹² nāma passituṃ na sakkotitī⁴ vatvā Rukkhā-
 dhammaj. kathesi, tathā „sāmaggānaṃ mahārāja koci vivaraṃ¹³ passi-
 25 tuṃ nāsakkhi, yadā pana aṇṇamaṇṇaṃ vivādam akāmsu atha ne eko¹⁴
 nesādaputto jīvitakkhayaṃ pāpetvā ādāya gato, vivāde assādo nāma
 n' atthitī⁴ vatvā Vaṭṭakaj. kathesi. Evaṃ imāni pañca jātakāni ka-
 thetvā avasāne Attadaṇḍasuttaṃ kathesi. Rājāno pasannā „sace S.
 nāgaṃissa mayam aṇṇamaṇṇaṃ vadhitvā lohitanadim pavattayissāma.
 30 S-ran nissāya no jīvitam laddham, sace pana S. āgāraṃ ajjhāvasissa
 dvīpasahassadvayaparivāraṃ¹⁵ catumahādīparajjam¹⁶ hatthagataṃ abha-
 vissa atirekasahassā¹⁷ kho pan' assa puttā abhavissamsu¹⁸ tato khatti-
 yaparivāro abhavissa¹⁹, tam kho pan' esa sampattim pahāya nikkha-

¹ Cks rājā. ² Cks omit na. ³ Bds add api ca kho pana. ⁴ Cks omit ni-. ⁵
 Bds appaggham. ⁶ Bd bandhā-. ⁷ Bds -yo. ⁸ Bds sasakassa. ⁹ Bds -pādayo.
¹⁰ Bd anattu. ¹¹ Bd adds anattham passati. ¹² Bd okāraṃ. ¹³ Bd vivādam.
¹⁴ Cks omit ne eko. ¹⁵ Bd dipaparivāraṃ, Bs dvīpasahassadīpa parivāraṃ. ¹⁶
 Bd adds assa. ¹⁷ Bds -am. ¹⁸ Cks abhavissa. ¹⁹ Bd -ro ca ācārisa.

mitvā sambodhiṃ patto, idāni pi khattiyaparivāro va vicaratū¹ 'ti
 ubhayanagaravāsino addhateyyāni addhateyyāni¹ kumārasatāni adamsu.
 Bh. te pabbājetvā mahāvaṇaṃ agamāsi, punadivasato paṭṭhāya tehi
 parivuto ekadā Kapilapure² ekadā Koliyanagare ti dvīsu nāgaesu
 piṇḍāya carati, ubhayanagaravāsino mahāsakkārāni karimsu. Tesāṃ⁵
 garugāravena na attano ruciya pabbajitānaṃ anabhirati uppajji,
 purāṇadutiyaikāyo pi tesam anabhirati jānanatthāya taṃ taṃ vatvā
 sāsanaṃ pesesi³, te atirekataraṃ ukkaṇṭhimsu. Bh. āvajjanto tesam
 anabhiratibhāvaṃ natvā „ime bhikkhū mādisena Buddhena saddhiṃ⁴
 ekato vasantā ukkaṇṭhanti, kathamrūpā nu kho tesam dhamma¹⁰
 kathā⁴ sappāyā⁴ ti upadhārento Kuṇḍaladhammadesanaṃ passi. Ath
 assa etad ahoṣi: „aḥaṃ⁵ ime bhikkhū Himavantaṃ netvā Kuṇḍala-
 kathāya tesam mātugāmadosaṃ pakāsetvā anabhiratiṃ haritvā⁶ sotā-
 pattimaggaṃ dassāmīti⁷ so pubbaṇhasamayāni nivāsetvā pattacīvaraṃ¹⁵
 ādāya Kapilavatthūṃ piṇḍāya caritvā pācchābhataṃ piṇḍapātapaṭik-
 kanto bhattakiccavelāyaṃ eva te⁷ pañcasate bhikkhū āmantetvā
 „dittṭhapubbo vo bhī. ramaṇīyo Himavantaṃ padeso“ ti pucchi. „No
 h' idam⁸ bhante“ ti. „Gacchissatha pana Himavantaṃ cārikam⁹“ ti.
 „Bhante aniddhimanta¹⁰ mayāni, kathaṃ gamissāmā“ ti. „Sace pana
 vo koci gahetvā gaccheyya gaccheyyātha“ ti. „Ama bhante“ ti.²⁰
 S. sabbe pi ne attano iddhiyā gahetvā ākāse uppatitvā Himavantaṃ
 gantvā gaganatale tṭhito va ramaṇīye Himavantaṃ padese Kaṇḍanapabbata-
 naṃ¹¹ Maṇip. Hīṅgulap. Añjanap. Sānup. Phalikapabbataṃ ti nānāvidhe
 pabbate pañca mahānadiyo¹² Kaṇṇamunḍakam Rathakārāni Sīhappa-
 pātāni Chaddantaṃ Tiyaggalaṃ¹³ Anotattaṃ Kuṇḍaladahan ti sattadahe²⁵
 dassesi, Himavanto nāma mahā¹⁴ pañcayojanasatubbedho tiyojanasa-
 hassavitthato, tassa imaṃ ramaṇīyaṃ ekadesaṃ¹⁵ attano ānubhāvena
 dassesi, ta. katanivāsāni¹⁶ sīhavyagghahatthikulādāni catuppādāni pi
 ekadesato dassesi¹⁷, ta. ārāmarāmaṇeyyakādāni pūppaphalūpage ruk-
 khe nānāvidhe saṅkasaṃghe jalathalajapupphāni Himavantaṃ pu-
 ratthimāpasse suvaṇṇatalaṃ pacchimāpasse hīṅgulatalaṃ dassesi,
 imesaṃ rāmaṇeyyakādānaṃ¹⁸ ditṭhakālato paṭṭhāya tesam bhikkhūnaṃ
 purāṇadutiyaikāsu chandārāgo pahīno¹⁹. Atha S. te bhikkhū gahetvā

¹ Cks only one aḥ-. ² Bā -lavatthupure. ³ Cks -suṇi. ⁴ Bā dhammi-.
 Cks omit aḥam. ⁵ Bā vinodetvā. ⁶ Cks omit te. ⁷ Bā hetam. ⁸ Bā adds
 vutte. ⁹ Bā -to. ¹⁰ Bā adds ratanap. ¹¹ Bā adds satta mahāsara. ¹² Bā
 kiyaṅgalam. ¹³ Bā add pathavīto. ¹⁴ Bā ekaṃ-. ¹⁵ Bā -vāsāni. ¹⁶ Bā
 -ti. ¹⁷ Bā -ṇiyakānaṃ. ¹⁸ Bā bahino.

ākāsato otarivā Himavantassa pacchimapasse satthiyojanike silātale¹
 sattayojanikassa kappatthikasālārukkassa hetthā tiyojanāya² manosi-
 lāya³ tehi bhikkhūhi parivuto chabbannabuddharasmiyo vissajjento
 5 aṇṇavakucchim khobhetvā jalamāno suriyo viya nisīditvā madhurassa-
 raṁ nicchārento te bhikkhū āmantesi: „bhi, imasmiṁ Himavante tum-
 behi aditthapubbam pucchathā“ ti. Tasmiṁ khaṇe dve citrakokilā
 ubhosu kotisu daṇḍakam mukhena ḍasitvā⁴ majjhe attano sāmikam
 nisīdāpetvā attha cittakokilā purato attha pacchato attha dakkhiṇato
 attha vāmato attha hetthato⁵ attha upari chāyam katvā evaṁ tam
 10 citrakokilam parivāretvā ākāsenāgacchanti. Te bhikkhū tam sakuna-
 saṁgham disvā S-raṁ pucchimsu: „ke nām“ etc bhante sakunā“ ti.
 „Bhi, mama esa⁶ porāṇako vaṁso, mayā tthapitapaveni⁷ mam pubbe
 evaṁ parivārimsu“, tadā paṇ⁸ esa sakunagaṇo mahā ahoṣi, addhū-
 dhāni dijakāṇṇāsahassāni mam⁹ parivārimsu, anupubbena¹⁰ parihāyitvā
 15 idāni ettako jāto“ ti. „Kathamirūpe¹¹ pana bhante vanasaṇḍe etā
 dijakāṇṇā tumhe paricarimsu“ ti. Atha nesaṁ S. „tena hi bhi, su-
 nāthā“ ti satim upatthapāpetvā atītam āharitvā dassento āha:

Evam akkhāyati evaṁ anusūyati: sabbosadhadharanidhare
 nekapupphamalyavitate¹² gajagavajamahisarurucamarapasada-
 20 khaggagokaṇṇasīhavyagghadīpiacchakokataracchauddārakākada-
 limigabilārasasakaṇṇikānucarite¹³ ākiṇṇanelamaṇḍalamahāvarā-
 hanāgakulakaṇṇerusaṁghādhivutthe¹⁴ issammigasākhammigasa-
 rabhammigaenimmigavātammigapasadamigapurisallukimpurisa-
 yakkharakkhasanisevite¹⁵ amajjamañjaridharabrahātthapup-
 25 phapuphitaggane kapādapagaṇavitate¹⁶ kuraracakoravāraṇa-
 mayūraparābhūtajīvajīvakacelāvaka bhimkākaravīkamattavihaṇ-
 gasatasampaghutthe¹⁷ añjanamanosilāharitālāhiṇṇulakahemāra-
 jatakanakadhātusatavinaddhapatimaṇḍitappadese¹⁸ — evarūpe
 khalu kho ramme vanasaṇḍe Kuṇālo nāma sakuno paṭivasati

¹ Bḍ mano. ² Bḍs -nikāya. ³ Bḍ -silatalāya. ⁴ Bḍs gahetvā. ⁵ Bḍ hetthā.
⁶ Ck eka, Bḍ esa mama. ⁷ Cks pameṇi. ⁸ Ck -cār-. ⁹ Cks mama. ¹⁰ Bḍ
 adda pana. ¹¹ Bḍ katham evarūpe. ¹² Ck -malyā-, Bḍ -malla-. ¹³ Bḍ -cāma-
 ri-taracchayo-udārikadali-, Cks kaṇṇakā-. ¹⁴ Bḍ -nānākulakareṇu-vuṭhe. ¹⁵
 Bḍs -pūrisālū-. ¹⁶ Bḍ -pahatthapupphapussitagga-vitate. ¹⁷ Bḍ -kurura-, Cks
 -cakura-, Bḍs -sarabhūta-, Cks -karavīra-, Bḍ satatānisam-. ¹⁸ Bḍ -kanakāne-
 kadhātusata.

ativiya citto ativiya cittapattacchadano, tass' eva khalu bho
 K-assa s-assa addhuddhāni itthisahassāni paricārikā dijakaññāyo.
 Atha khalu bho dve dijakaññāyo kaṭṭham mukhena ḍasitvā
 tam K-am s-am majjhe nisīdāpetvā uddenti, „mā nam K-am
 s-am addhānapariyāyapathe kilamatho ubbāhetthā“¹ 'ti. Pañ- 5
 casatadijakaññāyo² hetthato hetthato denti³, „sac' āyam K. s.
 āsanā paripatissati⁴ mayan tam pakkhehi paṭiggahessāmā“⁵ 'ti⁶.
 Pañcasatā dijakaññāyo upaṇupari⁷ denti, „mā nam K-am s-am
 ātapo paritāpiti“⁸. Pañcasatā dijakaññāyo ubhatopasse denti⁹
 „mā nam K-am s-am sītam vā uṇham vā tiṇam vā rajo vā 10
 vāto vā ussāvo vā upapphusīti“¹⁰. Pañcasatā dijakaññāyo purato
 purato denti¹¹, „mā nam K-am s-am gopālakā vā pasu-
 pālakā vā tiṇahārakā vā kaṭṭhahārakā vā vanakammikā vā
 kaṭṭhena vā kaṭhalena¹² vā pāṇinā vā leḍḍunā vā daḍḍena vā
 satthena vā sakkharāhi¹³ vā pahāram adamsu¹⁴, māyam K. s. 15
 gacchehi vā latāhi vā rukkhehi vā¹⁵ thambhehi vā pāsānehi vā
 balavantehi vā pakkhihi saṃgāmesīti“¹⁶. Pañcasatā dijakaññāyo
 pacchato denti¹⁷ saṃhāhi sakkilāhi mañjuhi¹⁸ madhurāhi vā-
 cāhi samudācarantiyo, „māyam¹⁹ K. s. āsane pariyukkaṇṭhīti“²⁰.
 Pañcasatā dijakaññāyo²¹ disodisam denti²² nekarukkha vividha- 20
 vikatiphalam āharantiyo, „māyam K. s. khudāya parikilamittā“²³
 'ti. Atha khalu bho dijakaññāyo tam K-am s-am ārāmen'
 eva ārāmaṃ uyyānen' eva uyyānaṃ nadītittthen' eva n-am
 pabbatasikharen' eva p-am ambavanen' eva a-am jambuvanen'
 eva j-am labujavanen' eva l-am nālikerāsañjādiyen' eva²⁴ 25
 n-im²⁵ khippam eva abhisambhonti ratatthāya²⁶. Atha khalu
 bho K. s. tāhi dijakaññāhi divasaṃ²⁷ paribbūlho²⁸ evaṃ apa-

¹ Bds -ethā. ² Bds adds mukhe. ³ Ck naccenti, Bds heṭṭhako denti. ⁴ Cks -tis-
 sati. ⁵ Bds -mī, omitting ti. ⁶ Cks evarūpari. ⁷ so Cks for -tāpayīti? Bds
 -tāpeti. ⁸ Cks naccenti, Bds naḍenti. ⁹ Ck naccenti. ¹⁰ Bds kathalāya. ¹¹ Cks
 -āyā. ¹² Cks addamsu. ¹³ Bds adds sakkhehi vā. ¹⁴ Cks -messasīti. ¹⁵ Ck
 naccenti. ¹⁶ Bds maññāhi. ¹⁷ Cks mā sam, Bds yā maṃ. ¹⁸ Cks omit di-
¹⁹ so Cks; Bds -sañcāriyeneva. ²⁰ Bds -sañcāri. ²¹ Bds rati-. ²² Cks -se
²³ Ck -he.

sādeti: „nassatha tumhe vasaliyo, vinassatha tumhe vasaliyo coriyo dhuttiyo asatiyo lahucittiyo katassa appatikārikāyo anilo viya yenakāmaṃgamāyo“ ti.

- Tatrāyaṃ atthavaṇṇanā: bhi. yo vaṇṇasaṇḍo evaṃ akkhāyati evaṃ ca
 5 anusūyati kin ti kathiyati: sabbosadhadharaṇidhare ti vitthāro, ta. sabbosa-
 dhadharaṇidhare ti sabbosadhadharaṇimhi mūlatacappatpupphādisabbosa-
 dhadharāya¹ dharaṇiṇi² samannāgato ti a., sabbosadhayutto vā dharaṇidharo³,
 so hi padeso sabbosadhadharaṇidharo ti evaṃ akkhāyati evaṃ ca anusūyati,
 tasmiṃ vanaṇḍo ti vuttaṃ hoti, sesapadāyojanāya pi es' eva nayo, neka-
 10 pupphamalyavitate ti nekehi⁴ pilandhanatthāya⁵ uppannapupphēhi c' eva
 pilandhanamalyehi ca vitate, rurū 'ti suvaṇṇavaṇṇa migā, uddārā ti upadra-
 migā⁶, bilārā ti mahābilārā nelamaṇḍalaṃ vuccati taruṇā bhīmīkacchācamaṇḍa-
 laṃ⁷, mahāvarāḥā ti mahāhatthino, ākiṇṇanelamaṇḍalamahāvarāhena gocari-
 kādibhedena dasavidhena nāgakulena c' eva kaṇṇerasaṃghena⁸ ca adhivutthe⁹ ti
 15 a., issammigā¹⁰ ti kālasihā, vātammiḃā ti pasātammigā¹¹ ti citramigā,
 purisaṇḍu¹² ti vaḷavāmukhayakkhiniyo, kim purisā ti devakinnaracandakinnara-
 dumakinnaradaṇḍamānavakakontasakuṇakappapūradibhedā kinnarā, amajja-
 mañjaridharabrahmaṭṭhapupphapupphitaggane kapādapagaṇavitate
 ti makuladharehi c' eva mañjaridharehi ca supupphitehi ca aggamattapupphēhi¹³
 20 c' anekehi pādapagaṇehi ca vitate, vāraṇā nāma hatthiliṅgasakuṇā, celāpakā
 ti¹⁴ pi eke¹⁵ sakunā yeva, hemaṇ ca kaṇṇanaṇ cā 'ti dve suvaṇṇajātiyo,
 etehi añjanādīhi nekadhātusatehi anekehi vaṇṇadhāturājīhi¹⁶ vinaddhapatimaṇḍi-
 tappadesa, bho ti dhammāpanamattam etaṃ, citto ti mukhatuṇḍake¹⁷ heṭṭhā-
 udarabhāge pi¹⁸ citro¹⁹ va, aḍḍhuḍḍhānīti²⁰ tiṇi sahasāni pañcasatānīti a.,
 25 addhānapariyāyapathe ti addhānasamkhāte gamanamagge, ubbāhetthā²¹ ti
 bādhayittha²², upapphusīti upagantvā phusi, pahāraṃ adamsū 'ti ettha mā-
 nan ti padassa sāmivasen' attho veditabbo, saṃgāmeṇīti samāgami, saṇḥā-
 hīti maṭṭhāhi²³, sakkilāhīti²⁴ piyāhi, mañjūhīti sakkilāhi²⁵, madhurā-
 hīti madhurassarāhi, samudācarantiyo ti gandhakaraṇavasena paricaran'tiyo
 30 nekarukkhavividhaviṇṇatiphalan ti nekehi rukkehi vividhaviṇṇatiphalan,
 ārameneva āraṃan ti pupphārāmādisu aññātarena āraṃen' eva aññāṃ āra-
 maṇ nentīti a., uyyānādisu pi es' eva nayo, nālikīrasañjādiyenā²⁶ ti nāli-
 kīraṇan' eva aññāṃ nālikīraṇan' abhisambhotīti evaṃ netvā tattha naṃ

¹ Cks -rā. ² Cks -re. ³ Bā anek-. ⁴ Bā phalattthāya. ⁵ so C; Ck upadran-
 chā? Bā uddā. ⁶ so C; Ck bhīmījakacchāca-, Bā taruṇabbigacchāpa-, Bā
 bhīmīgacchāja-. ⁷ Bā kareṇu-. ⁸ Bā -vuthe. ⁹ Ede issammigā etc. ¹⁰ Bā
 pasada-. ¹¹ Cks -u, Bā -sālu. ¹² Eā -pupphitehi. ¹³ Cks -phakā ti. ¹⁴ Bā
 etc. ¹⁵ Bā -rāsīhi. ¹⁶ Bā hi. ¹⁷ Bā uparibhogehi. ¹⁸ Cks -e. ¹⁹ Bā adde
 aḍḍhacattutthānī. ²⁰ Eā -ethā. ²¹ Eā bāhittha. ²² Cks mayāhi, Bā maṭṭhāhi.
²³ Cks saddhimlābhīti. ²⁴ Cks salīhāhi. ²⁵ so Cks; Bā -sañjāriyenevā.

khippam űeva ratatthāya¹ pāpuṇanti, divasaṃ² paribbūho ti sakaladivasaṃ
vūho³, apasādeti ti tā kira taṃ evaṃ divasaṃ pi paricaritvā nivāsarukke
otāretvā parivāretvā rukkhāsākhāsu nisīditvā app-eva nāma madhuravacanāṃ
labheyyāma⁴ 'ti patthayantiyo iminā uyyojitakāle attano vasaṇatthānaṃ gami-
sāma⁵ 'ti vāsanti, Kuṇālarājā pana tā uyyojento nassathā⁶ 'ti ādi vacanehi
apasādeti, ta.⁴ vinassathā⁷ 'ti sabbatobhāgena nassatha gehe dhanadhaññādīnaṃ
nāsanena coriyo bahumāyatāya dhuttiyo naṭṭhasatitāya⁸ asatiyo anavaṭṭhitacitta-
tāya lahucittāyo katavināsanena mittadūbbhitāya appatikāriyo ti.

Evaṃ ca pana vatvā⁹ „iti kho bhi. ahaṃ tiracchānagato pi
ittihinaṃ akataññutaṃ bahumāyataṃ anācāratam¹⁰ dussilataṃ ca jānāmi, 10
tadā p' ahaṃ⁶ tāsāṃ vase avattitvā tā yeva attano vase vatteritī“
imāya kathāya⁷ tesāṃ bhikkhūnaṃ anabhiratiṃ haritvā S. tuṇhi ahoṣi.
Tasmiṃ khaṇe dve kālakokilā sāmikaṃ daṇḍakena ukkhipitvā heṭṭhā-
bhāgādisu catasso catasso hutvā taṃ padesaṃ āgamiṃsu, tāpi disvā
te S-raṃ pucchīṃsu. S. „pubbe bhi. mama sahāyo Puṇṇamukho 15
nāma phussakokilo⁸ ahoṣi, tassāyaṃ vāṃso“ ti vatvā purimanayen'
eva tehi bhikkhūhi pucchito āha:

Tass' eva⁹ khalu bho Himavato pabbatarājassa puratthima-
disābhāge susukhumasunipūṇagiriṇṇapabbhava¹⁰ haritupayantiyo¹¹ ti.

Ta. suṭṭhusukhumasānhasakhiatāya¹² susukhumasunipūṇā¹³ giri¹⁴ etā- 20
saṃ pabbhava¹⁵ ti giriṇṇapabbhava¹⁶ Himavantato sandamānā, haritūpamissa-
oghatāya harita-Kuṇāladahaṃ upagamanena upayantiyo ti sukhumasunipūṇa-
giriṇṇapabbhava¹⁷ haritupayantiyo¹⁸ evarūpā nadiyo yasmiṃ santīti a. Idāni yaṃ
Kuṇāladahaṃ tā upayanti ta.¹⁹ pupphāni vaṇṇento āha:

Uppalakumudapadumanalīnasatapattasogandhikamandālaka- 25
sāmpattivirūḷhasucigandhamanuññapāvakappadesa²⁰ ti.

Ta. uppalaṇ ti nīluppalaṇ, naḷinaṇ ti setapadumaṇ, satapattaṇ ti
paripuṇṇasatapattapadumaṇ, sāmpattīti etehi sāmpattivirūḷhehi abhinavajātehi
sucigandhena c' eva manuññena ca hadayaḥbandhanasamatthataṃ pāvakena²¹ ca 30
padeseṇa samannāgato ti a. Idāni tasmiṃ dahe rukkhādayo vaṇṇento āha:

¹ Bā ratī. ² Cks -sa. ³ Bā paribbūho. ⁴ Bā adda nassathā ti gacchatha. ⁵
Cks -ra. ⁶ Bā pāhaṃ. ⁷ Bā gāthāya. ⁸ Cks Bā pu-. ⁹ Cks evaṃ. ¹⁰ Ck
-ppahāva, Bā -patava. ¹¹ Ck bhari-, Cks bharitūpasantiyo, Bā tassa susukhuma-
sunipūṇā in the place of tattha. ¹² Bā -salīlatāya. ¹³ Cks -ṇo. ¹⁴ Cks giri,
Bā giri. ¹⁵ Cks pabbhāvo, Bā pabbhavo. ¹⁶ Cks -bhāva. ¹⁷ Ck -bhāva. ¹⁸ Ck
haritūlayantiyo, Cks haritūlapayantiyo. ¹⁹ Bā -yantiyo tāni. ²⁰ Cks -dālava-
²¹ Bā māva-.

Kuravakamucalindaketakacetasa vajulapunnāgavakulatilaka-
 piyakahasanasālasalālacampakāsokanāgarukkhathirītibhūjapatta-
 loddacandanoghavane kālāgalupadmakapiyañgudevadārukacoca-
 gahane¹ kakudhakuṭajaamkolakaccikārakaṇṇikārakanāverako-
 5 raṇḍakoviḷārakiṃsukayodhivanamallikamanaṅgaṇamanavajja-
 bhaṇḍisurucirabhaginimālādimalyadhare jātisumanamadhugan-
 dhikadhanukārikatālisatagarausīrakotṭhakacchavitate atimuttaka-
 samkusumitalatāvitatapatimaṇḍitappādesa haṃsapilavakādamba-
 kāraṇḍavābhinadite vijjādharasiddhasamaṇatāpasagaṇādhivutthe
 10 varadevayakkharakkhasadānavagandhabbakinnaramahoragānu-
 cinnappadesa² —

Evarūpe khalu bho ramme vanasaṇḍe Puṇṇamukho nāma
 phussakokilo pativasati ativiya madhuragiyo vilasitanayana-
 mattakkho, tass' eva khalu bho P-assa ph-assa aḍḍhuddhāni
 15 itthisatāni paricārikā dijakaññāyo. Atha khalu bho dve dija-
 kaññāyo kaṭṭham mukhena ḍasitvā taṃ P-am ph-am majjhe
 nisīdāpetvā uḍḍenti, „mā naṃ P-am ph-laṃ addhānapariyāya-
 pathe kilamatho ubbāhetthā³“ 'ti. Paññāsa dijakaññāyo heṭṭhato
 ḍenti, ' „sac' āyaṃ P. ph.⁴ āsanā paripatissati⁵ mayāṃ taṃ
 20 pakkhehi paṭiggahessāma⁶“ 'ti. Paññāsa dijakaññāyo uparūpari-
 ḍenti, ' „mā naṃ P-am ph-am ātāpo paritāpīti⁷“. Paññāsa
 dijakaññāyo ubhatopasse ḍenti, ' „mā naṃ P-am ph-am sītaṃ
 vā uṇhaṃ vā tiṇaṃ vā rajo vā vāto vā ussāvo vā upapphu-
 sīti⁸“. Paññāsa dijakaññāyo purato⁹ ḍenti, ' „mā naṃ P-am
 25 ph-am gopālakā vā pasupālakā vā tiṇahārakā vā kaṭṭha-
 hārakā vā vanakammikā vā kaṭṭhena vā kaṭṭhalena¹⁰ vā pāṇinā
 vā leḍḍunā vā daṇḍena vā satthena vā sakkharāhi vā pahāraṃ
 adaṃsu, māyaṃ P. ph. gacchehi vā latāhi vā rukkhehi vā
 thambhehi vā pāsāṇehi vā balavantehi vā pakkhīhi¹¹ sam-
 30 gāmesīti¹²“. Paññāsa dijakaññāyo pacchato¹³ ḍenti saṇḍāhi sa-

¹ Bā kurā-ketakavidisamaññulapunnāgabahūla-piyañkāhasanasaralācampakāsoka-
 kālagulupaduka-dāruṇatecagahane. ² Bā tatthevayakkha-. ³ Bā -ethā. ⁴ Cks
 naccenti. ⁵ Bā adda sakuṇo. ⁶ Cks -paṭi-. ⁷ Cks repeat pu-. ⁸ Ck naccenti.

⁹ Ck kalena, Bā khalāya. ¹⁰ Cks -ehi, Bā -hi. ¹¹ Cks repeat pa-.

- eva' paṭinivatti. Atha khalu bho P-assa ph-assa aparena samayena nacirass' eva' kharo ābādho uppajji lohitapakkhandikā pabāḷhā vedanā vattanti' maraṇantikā. Atha khalu bho P-assa kokilassa paricārikānaṃ dijakaññānaṃ etad ahoṣi:
- 5 „ābādhiko ayaṃ P. ph., app-eva nāma imama ābādhā' vuṭṭhaheyyā“ 'ti, ekaṃ adutiyaṃ ohāya yena K. s. ten' upasaṃkamiṃsu. Addasā' kho K. s. tā dijakaññāyo dūrato va āgacchantiyo, disvāna tā dijakaññāyo etad avoca: „kahaṃ pana tumhākaṃ⁶ vasaliyo bhattā“ ti, „ābādhiko samma K-la P. ph.,
- 10 app-eva nāma tamhā ābādhā' vuṭṭhaheyyā“ 'ti⁸, evaṃ vutte K. s. tā dijakaññāyo evaṃ apasādesi: „nassatha tumhe vasa-liyo, vinassatha tumhe vasaliyo coriyo dhuttiyo asatiyo lahu-cittiyo⁹ katassa appatikārikāyo anilo viya yena kāmāṃgamāyo“ ti vatvā yena P. ph. ten' upasaṃkami upasaṃkamitvā taṃ
- 15 P-aṃ ph-aṃ etad avoca: „haṃ¹⁰ samma P-khā“ 'ti, „haṃ samma K-lā“ 'ti. Atha khalu bho K. s. taṃ P-aṃ ph-aṃ pakkhehi ca tuṇḍakena ca pariggahetvā vuṭṭhāpetvā nānābhesajjāni pāyāpesi¹¹, atha khalu bho P-assa ph-assa so ābādho paṭippassambhīti.
- 20 Ta. piyakā ti setapupphā, hasanā ti hakāro sandhikaro, asanāyavā¹², tiriṭṭi ekarukkhaḷāṭi, candanā ti rattasurabhicandanā, oghavane ti etesaṃ oghena ghaṭāya¹³ samannāgate vane, devadārukacocagahane¹⁴ ti devadārurukkhehi c' eva kadalihi ca gahane, kaccikārā ti ekā rukkhajāṭi, kaṇṇikārā ti mahāpupphā, kaṇṇikārā ti khuddakapupphā, kiṃsaṅkā ti vi-
- 25 ghātakā¹⁵, yodhikā ti yudhikā¹⁶, vanamallikamānāṅganamaṇavaḷḷa-bhaṇḍisurucirabhaḅḅaṇḍinimālaṃalyadhare ti mallikānaṃ ca anāṅgaṇānaṃ anavaḷḷānaṃ ca bhaṇḍinaṃ surucirānaṃ ca bhaḅḅinānaṃ pupphehi malyadhāraya-māne, dhanukārīti dhanupātāḷi, tāḷisā ti tāḷisapattarukkā, kacchavitate¹⁷ ti etehi sumanādihi vitatanadikacchapabbatakacce¹⁸, saṃkusumitalatā¹⁹ ti
- 30 tesu tesu thānesu suṭṭhukusumitaṭimuttakehi²⁰ c' eva nānāvidhalatāhi ca²¹ vitatapattimaṇḍitappadesa, tāpasasamaṇagāṇādhivutthe ti etesaṃ vījjā-dharādīnaṃ gaṇehi adhivutthe, P-mukho ti²² mukhaparipuṇṇatāya P-kho²³,

¹ Bds yeva. ² Bds adds accāyena. ³ Bds pav-. ⁴ Bds adds naṃ, Bds na. ⁵ Bds -sa. ⁶ Bds tumhaṃ. ⁷ Bds add na. ⁸ Bds si. ⁹ Bds -āyo. ¹⁰ Cks heh. ¹¹ Cks yāyā-. ¹² so Cks for asano yeva? Bds āsanāyeva. ¹³ Bds satatagha-. ¹⁴ Cks -cova-. ¹⁵ Bds vāttaghaṭakā. ¹⁶ Cks yutikā, Cks suyūthikā. ¹⁷ Bds gaccha-. ¹⁸ Cks -late. ¹⁹ Bds adhi-. ²⁰ Cks -latā omittit ca. ²¹ Cks omit p-mukho ti. ²² Cks -khā.

parehi puttātāya phussakokilo, vilasitanayano¹ ti vilasitanetto, mattak-
kho ti yathā mettānaṃ akkhini rattāni honti evaṃ rattakkho pamāyuttanetto
vā, bhagīniyo ti ariyavohārena ālapanāṃ, paricareyyāthā² ti sakaladivasāṃ
gahetvā vicareyyātha, iti so piyakathaṃ kathetvā uyyojeti³, kadāci pana K. s.
saparivāro P-mukhaṃ dassanāya gacchati kadāci P. K-lassa santikaṃ gacchati, 5
tenāha: atha khalu bho ti, sammā⁴ ti vayassa, āgammā⁵ ti paṭicca upanissāya,
labheyyāmā⁶ ti K-assa⁷ santikaṃ piyavacanāṃ labheyyāma, appevanāmā⁸ ti
api nāma labheyyāma, vakkhāmi naṃ ti, sujātānaṃ ti samānajatikanāṃ, nassā⁹
ti palāya, jammā¹⁰ ti lāmaka, vyatto ti ko nu¹¹ sadiso añño vyatto nāma
atthi, jāyāyācitenā¹² ti jāyājītena¹³, ayam vā pāṭho, evaṃ itthiparājītena tayā 10
sadiso ko nāma vyatto atthīti, taṃ puna evarūpassa vacanassa ābhaṇanattāya¹⁴
apasādeti, tato hevā¹⁵ ti kuddho m. K. ti cintetvā tato yeva paṭinivatti, so
nivattitvā saparivāro attano vasanaṭṭhānaṃ eva agamāsi, appeva nāmā¹⁶ ti
saṃsaṃyaparivitakko imamaḥ ābādhā vuṭṭhaheyya vā na vā ti evaṃ cintetvā taṃ
ohāya pakkamimsu, tumhaṃ¹⁷ ti tumhākaṃ, app-eva nāmā¹⁸ ti tamhā ābādhā 15
vuṭṭhaheyya vā na vā, amhākaṃ āgatakāle mato bhavissati, mayāṃ hi idāṃ¹⁹ esa
marissatīti nātvā tumhākaṃ pādaparicārikā bhavitum āgatā ti, ten²⁰ upasaṃ-
kamīti imā itthiyo sāmikassa matakāle āgatā²¹ paṭikkulā bhavissamā²² ti taṃ pabāya
āgatā²³ gantvā mama saḥāyaṃ pupphaphalādīni nānābhesajjāni saṃharitvā āro-
gaṃ²⁴ karissāmīti cintetvā nāgabalo M. ākāse²⁵ uppattitvā yena so ten²⁶ upa- 20
saṃkamī, haṃ ti nīpāto, jīvasi sammā²⁷ ti pucchanto evam āha, itaro pi²⁸ ssa
jivāmīti vadauto haṃ sammā²⁹ ti āha, pājyāpesīti pāyesi, paṭippassambhīti
rūpasanto.

Tāpi dijakaññāyo tasmim aroge jāte āgatā. K. pi P-khaṃ
katipāhaṃ phalāphalāni³⁰ khādāpetvā tassa balappattakāle 25
„samma tvaṃ idāni ārogo³¹, attano paricārikāhi saddhim vasa,
aham pi attano vasanaṭṭhānaṃ gamissāmīti“ ā. Atha naṃ so
„imā³² maṃ bāhagilānaṃ pahāya palātā³³, na me etāhi dhut-
tīhi³⁴ attho“ ti ā. Taṃ sutvā M. „tena hi te samma itthinaṃ
pāpabhāvaṃ ācikkhissāmīti“ P-aṃ gahetvā Himavantapasse 30
maṇosilātalaṃ netvā sattayojaniyasālamūle manosilāsane³⁵ nisīdi,
ekasmiṃ passe P. saparivāro nisīdi. Sakala-Himavante deva-
ghosanaṭṭhāni³⁶: „ajja K. sakunaṇṇā Himavati³⁷ manosilāsane
nisīditvā Buddhalīlāya dh. desessati, taṃ supāthā“ ti param-

¹ Bā -uā. ² Bā -si. ³ Bā adds tayā. ⁴ Bā jāyājītenā. ⁵ Ck Bā jāyā-. ⁶
Ck āhanattāya, Cc ābhanat-, Bā abhaṇat-, Bc abhaṇanat-. ⁷ Bā yevā. ⁸ Ck
tiyahan, Cc tuyhan. ⁹ Bā adds ti ahaṃ, Bc ahaṃ. ¹⁰ Bā a-. ¹¹ Bā -ena.
¹² Bā -lena. ¹³ Bā adds samma. ¹⁴ Bā palāyanti. ¹⁵ Bā vasalīhi. ¹⁶ Bā
-lāta. ¹⁷ Bā devatā-. ¹⁸ Bā -vante.

parāghosena chakāmāvacarā devā nātvā¹ yebhuyyena² sanni-
 patimsu, bahū nāgasupannagijjhā aṭaviyam pi³ devā⁴ taṃ
 atthaṃ ugghosimsu. Tadā Ānando nāma gijjharājā dasasa-
 hassagijjhaparivāro Gijjhapabbate paṭivasati, so pi taṃ kolā-
 5 halāṃ sutvā „dh. suṇissāmīti“⁵ saporivāro jāgantvā ekamantaṃ
 nisīdi. Nārado pi pañcābhinnātāpasaso dasasahassatāpasapari-
 vuto Himavantapadese viharanto taṃ devaghosanaṃ sutvā
 „sahāyo kira me K. itthīnaṃ agunaṃ kathessati“⁶, mayāpi taṃ
 desanaṃ sotum vaṭṭatīti⁷ tāpasasahassena⁸ saddhiṃ iddhiyā
 10 ta. gantvā ekamantaṃ nisīdi. Buddhānaṃ desanāsannipāta-
 sadiso mahāsamāgamo ahoṣi. Atha M. jātissaraññānena itthi-
 dosapaṭisamyuttaṃ atītabhave diṭṭhakāraṇaṃ P-am⁹ kāya-
 sakkhiṃ katvā kathesi.

Tam atthaṃ pakāsento Satthā āha:

15 Atha khalu bho K. s. taṃ P-am ph-am gilānavuṭṭhitaṃ acira-
 vuṭṭhitaṃ gelaṇṇā⁹ etad avoca: „diṭṭhā mayā samma P-kha Kaṇhā¹⁰
 dveṇṇikā¹¹ pañcapatikā ya¹² chaṭṭhe purise cittaṃ paṭibaddhaṃ ti¹³
 yā yadidāṃ kavandhe piṭhasappimhīti“¹⁴. Bhavati ca paṇ' uttar'
 ettha¹⁵ vākyaṃ:

20 1. Ath' Ajjuno Nakulo Bhīmaseno
 Yudhiṭṭhilo Sahadevo¹⁶ ca rājā
 ete paṭi pañca-m-aticca¹⁷ nārī
 akāsi¹⁸ khujjavāmanena pāpan ti. 288.

„Diṭṭhā mayā samma P-kha Saccatāpāvi nāma samaṇī su-
 25 sānamajjhe vasanti¹⁹ catutthabhattaṃ pariṇāmayamānā, sā²⁰ tulāputta-
 kena²¹ pāpam akāsi. Diṭṭhā mayā s. P-kha Kākāti²² nāma devī
 samuddamajjhe vasanti bhariyā Venateyyassa²³ Nāṭakuverena²⁴ pāpam
 akāsi. Diṭṭhā mayā s. P-kha Kuraṅgavi²⁵ lomasundarī²⁶ Eja-

¹ Bā sutvā. ² Bā adds tattha. ³ Bā -ṇṇāvijjadhārādīnaṃ pi, Bā -vijjhātāṭaṭṭa-
 yampi. ⁴ Bā devatā. ⁵ Ck^s suṇissāmīti. ⁶ Bā adds mahāsamāgamo bhavissati.
⁷ Bā -dasasahassena. ⁸ Bā -khassa. ⁹ Bā gelaṇṇātaṃ, Ck^s gelaṇṇātaṃ. ¹⁰ Bā
 adds devī. ¹¹ Bā dvī-. ¹² so Ck^s for yassā? Bā yo, Bā rañ. ¹³ so Ck^s;
 Bā -bandhi. ¹⁴ Bā pitha-, Ck^s piṭṭha-. ¹⁵ C^s pha-, Bā ma-. ¹⁶ Bā siba-.
¹⁷ Bā paticca. ¹⁸ Bā akārī. ¹⁹ all three MSS. -i. ²⁰ Ck^s omīti sā. ²¹ so C^s;
 Ck^s tulāputtaṃkena, Bā sūravuttakena, Bā sūradhu-. ²² Bā kākavanti, C^s III
 p. 90. ²³ Bā nevati-. ²⁴ -kupparena. ²⁵ Bā kuraṅgadevī. ²⁶ Ck^s -sudarī.

kamāraṃ¹ kāmāyamānā Chalaṅgakumāra - dhanantevāsina² pāpam akāsi, Evaṃ h' etaṃ³ mayā nātaṃ: Brahmādatassa mātaraṃ ohāya Kosalarāja⁴ Pañcālacaṇḍena pāpam akāsi. Etā ca aññā ca akāmsu pāpam, tasmāhaṃ itthinaṃ na vissasē na-ppasamse, mahī yathā jagati-samānarattā vasundharā itaritarāpatiṭṭhā sabbasahā⁵ aphaṇḍanā⁶ 5 akuppā tath' itthiyo⁷, tāyo na vissase naro

2. Siho yathā lohitamaṃsabhojano
vālāmigo⁸ pañcahattho⁹ suruddho
pasayhakhādī parahimsane rato
tath' itthiyo¹⁰, tāyo⁸ na vissase naro. 289.

10

Na khalu¹¹ s. P-kha vesiyo nāriyo gamaniyo¹², na h' etā bandha-kiyo¹³ nāma, vadhikāyo nāma etāyo yadidaṃ vesiyo nāriyo gamaniyo ti, corā viya veṇikatā madir' iva diddhā¹⁴ vāñijā¹⁵ viya vācāsanthutiyo¹⁶ issāsīṅgam iva parivattāyo uraga-m-iva dujjivhāyo sobbham iva paṭicchannā pātālam iva duppurā rakkhasī viya duttosā¹⁷ Yamo 15 v' ekantahāriyo sikhī-r-iva¹⁸ sabbabhakkhā nadī-r-iva sabbavāhī¹⁹ anilo viya yenakānamcarā²⁰ Neru viya avisesakārā visarukkho²¹ viya nicca-phalitāyo²² ti. Bhavati ca paṇ' uttar' ettha vākyam:

3. Yathā coro yathā diddho²³ vāñijo va²⁴ vikatthanī²⁵
issāsīṅgam ivāvattā²⁶ dujjivhaurago yathā²⁷ 290.
4. Sobbham iva paṭicchannā pātālam iva duppurā
rakkhasī viya duttosā Yamo v' ekantahāriyo²⁸ 291.
5. Yathā sikhī nadī vāto Neru nāvasamākatā²⁹
visarukkho viya pañcadhā³⁰ nāsāyanti ghare bhogam
ratanān' antakaritthiyo³¹ ti. 292.

20

25

Ta. gilānāvutṭhitan ti paṭhamam gilānam paccāvutṭhitan³², diṭṭhā mayā ti atīte kira Brahmādatto Kāsirājā sampānnabalavāhanatāya Kosalarajjam gahetvā Kosalarājānam māretvā tassa aggamaheṣiṃ sannisinnagabbhaṃ gahetvā

¹ Cks elamārakam, B₂ elakakumāraṃ. ² C^s B_d -raṃdha-. ³ B_d evañhi-. ⁴ sq Cks; B_d -jam. ⁵ C^s sabbāsaha, C^k sabbāsahā. ⁶ C^k athanānā. ⁷ C^k tali-, tathī-, B_s datī-. ⁸ C^s valā-. ⁹ B_d pañcāvuddho, B_s -vudho, C^k pañcahatthe. ¹⁰ C^k ratthitthiyo, C^s tthitthiyo, B_d tattitthiyo. ¹¹ B_d adds kho. ¹² so all three MSS. ¹³ C^s na hetāvakavandhakiyo. ¹⁴ so C^s; C^k madirā viya visagiddhā, B_d madirā varitṭhā. ¹⁵ B_d -o. ¹⁶ C^k vācāyasatthutiyo. ¹⁷ C^k dutto, C^s dbutto. ¹⁸ all three MSS. sikhī-. ¹⁹ all three MSS. -i. ²⁰ Cks -māvacarā. ²¹ B_d -ā. ²² C^s -liniyo. ²³ B_d riṭho. ²⁴ B_d ti. ²⁵ C^k vitatthati, B_d vikattani. ²⁶ B_d issīṅgamiva parivattā. ²⁷ B_d dujjivhā. ²⁸ avisesa - - wanting in C^s. ²⁹ so C^s; C^k -samāpakā ti, B_d -samāgatā. ³⁰ so C^s; C^k pañcadā, B_d niccaphalo. ³¹ C^k ratanattakaritthiyo, B_d ratanānantaritthiyo. ³² C^k pañcā-, B_d paccānūvu-.

- Bārāpasīm gantvā tam attano aggamahesīm akāsi, sā¹ aparabhāge dhītaram vijāyi, rañño pana² pakatiyā dhītā vā putto vā n' atthi, so tussitvā: bhadde varam gaṇhā³ 'ti ā, sā gahitakam katvā ṭhapesi, tassā pana kumārīkāya Kaṇhā ti nāmaṃ karimsu, ath' assā vayappattāya mātā⁴: amma pitarā te varo dinuo, tam ahaṃ gahetvā ṭhapesīm, tava ruccanukam varam gaṇhā 'ti ā.⁵ s: mayhaṃ⁶ avijjamānaṃ⁷ n' atthi, patīm gahaṇatthāya⁸ me sayamvaram kārehiṭi kilesa-bahulatāya hirottappaṃ bhinditvā mātaram ā, sā rañño ārocesi, rājā: yathā-rucim⁹ paṭigaṇhātū 'ti vatvā sayamvaram ghoṣāpesi. rājāṅgaṇe sabbālaṃkāra-patimaṇḍitā bahupurisā sannipatimsu, Kaṇhā pupphasamuggaṃ ādiya uttara-sīhapañjare ṭhitā oloketi ekam pi na rocesi, tadā Paṇḍurājagottato¹⁰ Ajjuno Nakulo Bhīmaseno Yuddhiṭṭhilo Sahadevo¹¹ ti ime pañca Paṇḍurājaputtā¹² Takkaṣilāya disāpāmokkhassa ācariyassa santike sippaṃ gahetvā¹³ desacārittaṃ jānissamā 'ti vicarantā Bārāpasīm pattā¹⁴ antonagare kolāhalaṃ sutvā pucchitvā tam atthaṃ ṇatvā mayam pi gamissamā 'ti kañcanarūpasamānarūpā pañca¹⁵ pi ta. gantvā paṭipāṭiyā aṭṭhaṃsu, Kaṇhā te disvā pañcasu ṭhitesu paṭibaddha-cittā hutvā pañcannam pi sīsesu mālācumbatākāni khīpitvā: amma ime pañca jane vāremāti¹⁶ ā, sā rañño ārocesi, rājā varassa dinnattā na labhissasiti¹⁷ avatvā anattamaṇo va kimjātikā kassa puttā ti pucchitvā Paṇḍurājaputtabhāvaṃ¹⁸ ṇatvā tesam sakkāraṃ katvā tam pādapariṇārikam adāsi, sā sattabhūmakapāsāde te¹⁹ kilesavaseṇa saṅgaṇhi, eko pan' assā paricāriko khujjo piṭhasappi atthi, sā pañca rājaputte kilesavaseṇa saṅgaṇhitvā tesam bahinikkhantakāle okāsaṃ labhitvā kilesena anuḍḍayhamānā khujjena saddhim pāpaṃ karoti, tena ca saddhim kathenti: mayhaṃ tayā sadiso piyo n' atthi rājaputte māretvā tesam galabhitena tava pāde makkhāpessāmāti²⁰ vadati, itaresu pi jeṭṭhabhātikena misābhūtakāle: imehi catūhi janehi tvam eva mayhaṃ piyataro mayā jīvitaṃ pi tav' atthāya pariccattaṃ mama pītu accayena tuyhaṃ yeva r. dāpessāmāti²¹ vadati, itarehi saddhim misābhūtakāle pi es' eva nayo, te ayaṃ²² anhe piyāyati issariyaṃ ca no etaṃ mātāya jātan ti tassā ativiya tussanti, sā ekadivasam ābādhikā ahoṣi, atha naṃ te parivāretvā eko sīsaṃ sambāhanto nisīdi sesā ekekaṃ hatthaṃ ca pādāṃ ca, khujjo pana pādamaṇḍile nisīdi, sā sīsaṃ sambāhamānassa jeṭṭhabhātikassa Ajjunakumārassa: mayhaṃ tayā piyataro n' atthi jīvamānā tuyhaṃ jīvissāmi pītu accayena tuyhaṃ r. dāpessāmāti sīseṇa saññaṃ dadamānā tam saṅgaṇhi, itaresaṃ pi hatthapādehi tath' eva saññaṃ adāsi, khujjassa pana: tvam nēva mama piyo tav' atthāya ahaṃ jīvissāmāti jīvāya saññaṃ adāsi, te sabbe pi pubbe kathitabhāvena tāya saññāya tam atthaṃ jānimsu, tesu sesā attano dinnasaññāyo²³ jānimsu, Ajjunakumāro pana tassā

¹ Bā tā, Ck omīti sā. ² Ck omīti pana. ³ Bā -bāhi. ⁴ Bā adds tam āha. ⁵ Bā omīti āha. ⁶ Bā adds aññaṃ. ⁷ so Ck; Bā adds dhanath. ⁸ Bā gaṇhana-. ⁹ Bā -itām. ¹⁰ Ck paṇḍarājā bhoggano, Ck paṇḍarāja bhō. ¹¹ Bā siha-. ¹² Ck paṇḍa-. ¹³ Bā ugga-. ¹⁴ Bā patvā. ¹⁵ Bā adds paṇḍurājaputtā. ¹⁶ Bā jane va me dehi. ¹⁷ Ck -tīti. ¹⁸ Ck -da ti. ¹⁹ Bā -māti. ²⁰ Bā pāpessāmāti. ²¹ Ck te saṃ. ²² Bā -āyeva.

hatthapādajivhāvīkāre diṣvā: yathā mayhaṃ evaṃ sesānam pi imāya saññāya
 dinnam¹ bhaviṣṣati khujjena cāpi saddhīm etissā santhavena² bhavitabban ti
 cintetvā bhātaro gaheṭvā bahi nikkhamitvā pucchi: diṭṭhā vo pañcapatikkā mama
 āsavikāraṃ dassentiṭṭi, āma diṭṭhā ti, kāraṇaṃ jānāthā 'ti, na jānāmā 'ti, idaṃ
 nām' ettha kāraṇaṃ: tumbākam hatthapādehi dinnasaññāya kāraṇaṃ jānāthā 'ti³
 ambhākam pi ten' eva kāraṇena adāsīti, khujjassa jivhāvīkārena saññādānassa
 kāraṇaṃ jānāthā 'ti, na jānāmā 'ti, atha nesaṃ ācikkhītvā imināpi saddhīm
 etāya pāpakammaṃ katan ti⁴, tesu asaddhabantesu khujjaṃ pakkosītvā pucchi,
 so sabbaṃ pavattim kathesi, te tassa vacanaṃ sutvā tassā vigatachandarāgā: aho
 mātugāmo nāma pāpo dussīlo, ambhādise nāma jāṭisampanne sobhaggappatte pa-
 hāya evarūpeṇa jegucchapaṭikkūleṇa khujjena saddhīm pāpakammaṃ karoti, ko
 nāma paṇḍitajātiko evaṃ nillajjāhi pāpadhammāhi itthiṃ saddhīm ramissatṭi
 anekapariyāyena mātugāmaṃ garahitvā alaṃ no gharāvāsenā 'ti pañca janā
 Himavantam pavisitvā kaṣiṇaparikkammaṃ katvā āyupariyosāne yathākammaṃ
 gatā, K. sakunārājā Ajjunakumāro ahoṣi, tasmā⁵ attanā diṭṭhakāraṇaṃ dassento
 diṭṭhā mayā ti ādim ā.

Ta. dveṭṭikā⁶ ti Kosalarañño⁷ Kāsirañño ca vasen' etaṃ vuttaṃ,
 pañcapatikkā yā 'ti pañcapatikkā, yakāro nipātamatto, paṭibaddhantiyā⁸ ti
 paṭibaddhamanā⁹, kavandhe¹⁰ ti¹¹ tassa kira gīvāya¹² onamitvā¹³ uraṃ
 allinā tasmā chinnaśīso viya khāyati, pañcamaticcā¹⁴ 'ti ete pañca atikka-
 mitvā, khujjavāmanenā 'ti khujjena vāmanakena¹⁵, aparāṇi pi diṭṭhapubbāni
 dassento puna diṭṭhā ti ādim āha, ta. paṭhamavattusmiṃ tava ayaṃ vibhāvanā:
 atīte kira Bārāpasim nissāya Saccatapāvi¹⁶ nāma setasamaṇi susāne paṇṇa-
 sālāṃ karetvā ta. vasamānā cattāri¹⁷ bhattāni atikkamitvā bhuñjati, sakalana-
 gare Cando viya Suriyo viya ca pākātā ahoṣi, B-sivāsino khipitvāpi¹⁸ khal-
 itvāpi namo Saccatapāviyā¹⁹ ti vadanti, ath' ekasmiṃ chaṇakāle paṭhamadivase
 tava suvaṇṇakārāgaṇabandhane²⁰ ekasmiṃ padese maṇḍapaṃ karetvā²¹ maccha-
 mainasasurāgaṇamālādini netvā²² surāpānaṃ śrabhiṃsu, ath' eko suvaṇṇakāro
 surādhiṭṭhako²³ chaḍḍento: namo Saccatapāviyā²⁴ ti vatvā ekena paṇḍitena: ambho
 andhabāla calacittāya itthiyā namo karosi aho bālo sīti vutte: samma mā evaṃ
 avaca mā nīrayasaṃvattanikaṃ kammaṃ²⁵ karīti ā., atha naṃ so: dubbuddhi
 tuṇhi hohi²⁶ sahasseṇa abbhutaṃ kara²⁷ ahan te²⁸ Saccatapāvin²⁹ ito sattame
 divase alaṃkatapaṭiyattam imasmiṃ thāne nisinnō suravittam³⁰ gāhāpetvā suraṃ

¹ so B₂; C₂ -ā. ² B₂ sandhavana. ³ B₂ add āma jānāmā ti. ⁴ B₂ add
 vatvā. ⁵ B₂ tattha. ⁶ B₂ add ca. ⁷ B₂ dvi-. ⁸ so C₂; B₂ paṭibandhiyā,
 C₂ paṭibaddhantibaddhayā. ⁹ C₂ paṭibaddhamanā, B₂ -bandhamanā. ¹⁰ C₂
 tav-, B₂ kaphante. ¹¹ C₂ pi. ¹² B₂ givā. ¹³ B₂ -etvā. ¹⁴ C₂ pañcapatima-
 ticcā, C₂ pañcapatimaticcā, B₂ pañcapaticcā. ¹⁵ B₂ add idaṃ vatvā. ¹⁶ C₂
 -pāpi, C₂ -pāci, B₂ -pāvi. ¹⁷ B₂ add divasāni. ¹⁸ C₂ omit pi. ¹⁹ all
 three MSS. pāpiyā. ²⁰ B₂ gaṇābandhena. ²¹ B₂ katvā. ²² B₂ āharetvā. ²³
 C₂ -vittako for vittako? ²⁴ C₂ -pāciyā? B₂ -pāpiyā. ²⁵ C₂ omit ka-. ²⁶
 B₂ add ti. ²⁷ B₂ karoti. ²⁸ B₂ tam. ²⁹ B₂ -pāpi. ³⁰ so C₂ for -vittakam?
 B₂ -dhiṭṭhakam.

- pivissāmi mātugāmo dhuvasilo n' atthīti ā., so na sakkhissasīti vatvā tena saddhim sahasena abbutam akāsi, so¹ aññesaṃ suvaṇṇakārānaṃ ārocetvā punadivase pāto va tāpasavesena susānaṃ pavisitvā tassā vasaṇatthānassa avidūre suriyaṃ namassanto atthāsi, sā bhikkhāya gacchamānā tam divā: mahid-
- 5 dhiko tāpaso bhavissati ahaṇ tava susānapasse vasāmi ayaṃ majjhe susānassa bhavitabham ass' antarena² santadhammena vaudissāmi naṇ ti upasamkamitvā vandi, so n' eva olokesi na pi ālapi, dutiyadivase pi tath' eva akāsi, tatiyadivase pana vanditakāle adhomukho va gacchā 'ti ā., catutthadivase kacci³ bhikkhāya na kilamasīti paṭisanthāram akāsi, sā paṭisanthāro me laddho ti
- 10 tuṭṭhā pakkāmi, pañcamadivase bahutaram paṭisanthāram labhitvā thokaṃ nisiditvā gatā, chaṭṭhadivase pana tam āgantvā vunditvā nisinnaṃ: bhagini kin nu kho ajja Bārānasīyaṃ mahāgītavāditaṣaddo ti vatvā: ayya tumhe na jānātha nagare chaṇo ghuṭṭho ta. kilāntānaṃ esa saddo ti vutte: ettha nāṃ' esa saddo ti ajānanto viya hutvā: bhagini katibhattāni atikkamasīti pucchī, cattāri ayya⁴
- 15 tumhe pana kati atikkamethā 'ti, satta bhaginīti, idam so musā abhāsi⁵, devasikaṃ h' esa⁶ rattim bhuñjati, so⁷: kati te⁸ bhagini vassāni pabbajitāyā 'ti pucchitvā tāya dvādassa vassānīti vutte tumhākaṃ kati hīti vutto⁹ idam¹⁰ chaṭṭham vassan ti ā., atha naṃ: atthi pana te bhagini santadhammādhigamo ti pucchitvā n' atthi ayya 'ti¹¹ tumhākaṃ pana¹² atthīti vutte mayāṃ pi n' atthīti vatvā: bhagini mayāṃ n' eva kāmasukhaṃ labhāma na nekkhammasukhaṃ
- 20 kin amhākaṃ yeva uṇho nirayo mahājanassa kiriyāṃ karoma ahaṃ gihī¹³ bhavissāmi atthi me¹⁴ mātu santakaṃ¹⁵ dhanam na sakkomi dukkhaṃ anubhavitun ti ā., sā tassa vacanaṃ sutvā attano calacittatāyā¹⁶ tasmim paṭibaddhaeittā hutvā: ayya aham pi ukkaṇṭhitā sace maṃ na chaḍḍetha¹⁷ aham pi gihinī bhavissā-
- 25 mīti ā., atha naṃ so pi: ehi na tam chaḍḍessāmi bhariyā me bhavissasīti tam nagaram pavesetvā samvasitvā surāpānamaṇḍapaṃ gantvā tāya surāvitthakaṃ¹⁸ gāhāpetvā suram pivi, itaro sahasasajito¹⁹, sā tam paṭeṇa puttadhītāhi vaḍḍhi, tadā K. putto²⁰ ahoṣi, so tam kāranaṃ āharitvā dassento diṭṭhā ti ādim ā.
- 30 Dutiyavatthusimīn²¹ atītakathāya catukkanipāte Kākāti jātakavaṇṇanāyā²² vitthāritā, tadā pana K. Garuḷo ahoṣi, tasmā attanā diṭṭham pakāseṇto diṭṭha mayā ti ādim ā., tatiyavatthusimīn²³ atīte Brahmaḍatto Kosalarājānaṃ vadhitvā r. gaheṭvā tassa aggamahesim gabbhinim²⁴ ādāya Bārānasīni paccāgantvā tassa gabbhinibhāvaṃ jānanto pi tam aggamahesim akāsi, sā paripakkagabbhā²⁵ su-
- 35 vaṇṇarūpakasadiṣaṃ puttāṃ vijāyitvā: vuddhippattāṃ pi naṃ Bārānasīrajā esa

¹ Bā adds tam. ² Cs -tare, Bds -passabbhantare. ³ Bā kiñci. ⁴ Bā ayyāni.
⁵ Cks bhāsi. ⁶ Bā so sadā. ⁷ Bā adds tam. ⁸ Cks omit te. ⁹ Bā kati vassāni
ti vutte. ¹⁰ Bā adds me. ¹¹ Cks omit natthi and ti. ¹² Bā pi. ¹³ Cks -i,
Bā gihī. ¹⁴ Bā adds na. ¹⁵ Cks -ti-. ¹⁶ Bā bāla-. ¹⁷ Bā -essatha. ¹⁸ Cs
-citthakaṃ, Bā -dhiṭhakaṃ. ¹⁹ Cs -mājito, Bā -ssena jito. ²⁰ Bds surādhuttako.
²¹ Bds tatiya-. ²² cfr. III p. 90, Bā kākavati-. ²³ Bds catukka-. ²⁴ Bds
sag-. ²⁵ Bā paripuṇṇa-.

me paccāmittassa putto kiṃ iminā ti mārāpessati mā me putto parahatthena
maratū 'ti cintetvā: amma imaṃ mama¹ dārakaṃ pilotikaṃ attharitvā āmakasusāne²
nipajjāpetvā ehitā ā, dhātī³ tathā katva nahātvā⁴ paccāgami, Kosalarājāpi ma-
ritvā puttassa ārakkhadevatā hutvā nibbatti, tassānubhāvena ekassa elapālassa
tasmīṃ padese elakā vārentassa⁵ ekā elikā taṃ kumāraṃ disvā sinehaṃ uppā- 5
detvā khīraṃ pāyetvā thokaṃ caritvā puna gantvā dve tayo⁶ cattāro vāre pā-
yesi, elakapālo tassā kiriyāṃ disvā taṃ thānaṃ gantvā taṃ dārakaṃ disvā
puttasinehaṃ paccupatthāpetvā attano bhariyāya adāsi, sā pana aputtikā, ten'
assā thaṇṇāraṃ n' atthi, aha naṃ elikā khīraṃ eva pāyesi, tato patthāya devasikaṃ
dve tisso elikā maranti, elakapālo: imasmiṃ patijaggiyamāne sabbā elikā marissanti 10
kiṃ no'iminā ti taṃ ekasmiṃ mattikabhājanena nipajjāpetvā aparena pidahitvā māsā-
cuppāna mukhaṃ nibbivaraṃ limpivā⁷ nadiyā vissajjesi, tam enaṃ vuyhamānaṃ
hetthātitthe rājanivesane jīṇṇapaṭisaṃkhārako eko caṇḍālo sapajjāpatiko mukhaṃ⁸
dhovanto disvā vegena gantvā āharitvā tīre tthāpetvā kiṃ etthā 'ti vivaritvā
olokento dārakaṃ passi, bhariyāpi 'ssa aputtikā, tassā⁹ tasmīṃ puttasineho 15
nibbatti, aha naṃ gehaṃ netvā patijaggi, taṃ sattaṭṭhavassakālato patthāya
mātāpitaro rājakulaṃ gacchantā ādāya gacchanti, soḷasavassakālato patthāya so
ca¹⁰ bahulaṃ gantvā jīṇṇapaṭisaṃkhāraṇaṃ¹¹ karoti, raṇṇo, ca aggamaheṣiyā
Kuraṅgavī¹² nāma dhītā ahoṣi uttamarūpadharā, sā tassa diṭṭhakālato paṭ-
thāya tasmīṃ paṭibaddhacittā hutvā aññattha anabbhiratā tassa kammakaraṇapaṭthā- 20
naṃ eva āgacchati, tesāṃ abhinhadassanena¹³ aññamaññaṃ paṭibaddhacittānaṃ
antorājakule yeva paticehannokāse ajjhācāro pavatti, gacchante kāle paricāri-
kāyo¹⁴ raṇṇo ārocesuṃ, rājā kujjhitvā amacce sannipādetvā: iminā caṇḍāla-
puttena imaṃ¹⁵ nāma kataṃ imassa kattabbaṃ jānāthā 'ti ā, amaccā: mahā-
parādho esa nānāvidhā¹⁶ kammakaraṇā¹⁷ kāretvā paccā naṃ māretuṃ vaṭṭa- 25
titi vadimsu, tasmīṃ khaṇe kumārassa pītā ārakkhadevatā tass' eva kumārassa
mātu sarīre adhimucci, sā devānubhāvena¹⁸ rājānaṃ upasaṃkamitvā: mahārāja
nāyaṃ kumāro caṇḍālo esa mama kucchismiṃ nibbattā Kosalarāṇṇo putto ahaṃ
putto me mato ti tumhākaṃ musā avacaṃ ahaṃ etaṃ tumhākaṃ paccāmittassa
putto ti dhātīyā¹⁹ datvā āmakasusāne chaddāpesiṃ aha naṃ eko elapālako 30
patijaggi so attano elikāsu marantisu nadiyā pavāhesi aha naṃ vuyhamānaṃ
amhākaṃ²⁰ gehe jīṇṇapaṭisaṃkhārako caṇḍālo disvā pāsesi sace na saddahatha
te sabbe pakkosāpetvā pucchathā 'ti, rājā dhātīm²¹ ādiṃ katvā sabbe pakkosā-
petvā pucchitvā tath' eva taṃ pavattim sutvā jātisampanno kumāro ti tuṭṭho
taṃ nahāpetvā alaṃkārapetvā tass' eva dhītaraṃ adāsi, tassa pana elakānaṃ 35

¹ C^o Bā omī mama. ² Bā āgamaka-. ³ C^o cātī? C^o dhātī, Bā jāti. ⁴ Bā netvā.
⁵ Bā -ke cārentassa. ⁶ C^o tatiye in the place of dve tayo. ⁷ Bā vili-. ⁸
Bā makaci. ⁹ Bā tasmā. ¹⁰ Bā sveva. ¹¹ Bā gehajīṇṇapaṭisaṃkhā. ¹² Bā
kuraṅgadevī. ¹³ Bā abhinnaṃvad-. ¹⁴ Bā adda sutvā, B^o ñatvā. ¹⁵ Bā idaṃ.
¹⁶ Bā -a. ¹⁷ Bā -naṃ. ¹⁸ Bā devatā-. ¹⁹ Bā -yo. ²⁰ Bā tum-. ²¹ C^o
dhātī, Bā -tiyo.

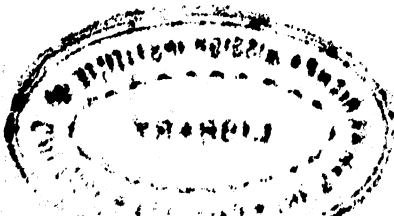
māritattā Elakamāro¹ ti nāmañ karimau², ath' assa rājā sasenavāhanañ datvā: gaccha attano pitu santakam r. gañhā 'ti tam³ uyyojesi, so hi Kuraṅgaviñ⁴ ādāya gantvā rajje patitthāsi, ath' assa Bārāṇasirājā anuggahitasippo ayan ti sippasikkhāpanattham Chalaṅgakumārān nāma ācariyañ⁵ katvā pesesi, so tassa
 5 ācariyo me ti senāpatitthānañ adāsi, aparabhāge Kuraṅgaviñ⁶ tena saddhīm anācāram akāsi, senāpatino pi paricārako⁷ Dhanantevāsī nāma atthi, so tassa hatthe Kuraṅgaviyañ⁷ vatthālāmkārādīni pesesi, sā tenāpi saddhīm pāpam akāsi, K. tam kārāṇaṃ āharitvā dassento dīttā mayā ti ādīm āha.

Ta. Iomasundarīti romarājīyā maṇḍitaudarā⁸, Chalaṅgakumāra-
 10 dhanantevāsina ti Elakamārakam⁹ patthayamānāpi Chalaṅgakumārāsena-
 patinā¹⁰ ca tassa' eva¹¹ paricārikena dhanantevāsina ca saddhīm pāpañ akāsi, evaṃ anācārā¹² itthiyo dussilā pāpadhammā, tenāhañ tā¹³ na-ppasamsamīti, idam M. atītañ āharitvā dassesi, so hi tadā Chalaṅgakumāro ahoṣi, tasmā attanā dīttakārāṇaṃ āhari.

15 Pañcamavatthusmim pi atīte Kosalarājā Bārāṇasirajjāñ gahetvā B-siraṇṇo
 aggamaheśim gabbhinim pi aggamaheśim katvā sakanagaraṃ eva gato, sū aparabhāge puttāñ vijāyi, rājā aputtakattā tam puttasiñehena poaitvā¹⁴ sabbasippāni sikkhāpetvā vayappattañ attano pitu santakam r. gañhā 'ti pesesi, so tattha gantvā r. karesi, ath' assa mātā puttāñ passitukam' amhīti Kosalarājānañ
 20 āpucchitvā mahāparivārā Bārāṇasim gacchanti¹⁵ dvinnam raṭṭhūnañ antare ekasmim nigame nivāsañ gañhi, ta. eko Pañcālacaṇḍo nāma brāhmaṇakumāro atthi abhirūpo, so tassā paṇḍakārañ ujañesi¹⁶, sā tam diśvā va paṭibaddha-
 cittā tena saddhīm pāpakammañ¹⁷ katvā katipāhañ tatth' eva vītināmetvā B-sim gantvā puttāñ diśvā khippañ nivattitvā puna tasmim yeva nigame ni-
 25 vāsañ gahetvā katipāhañ tena saddhīm anācārañ caritvā Kosalanagarañ gatā, sā tato paṭṭhāya nacirass' eva tam tam kārāṇaṃ katvā puttassa santikañ gacchissāmīti¹⁸ rājānañ āpucchitvā gacchanti ca āgacchanti ca tasmim nigame addhamāsamattāñ tena saddhīm anācārañ caritvā sampuṇṇamukhañ itthiyo nāma¹⁹ dussilā musāvādiniyo ti, idam pi atītañ dassento²⁰ evaṃ h' etan ti²¹
 30 ādīm āha.

Ta. Brahmādatassa mātarañ ti Bārāṇasirajjāñ karentassa Brahma-
 dattassa kumārassa mātarañ, tadā kira K. Pañcālacaṇḍo ahoṣi, tasmā tam attanā nātañ kārāṇañ dassento evaṃ ā. Etācā 'ti samma Puṇṇamukha etā ca pañca itthiyo pāpañ akāmsu, na aññā ti saññāñ mā karī, atha kho etā ca
 35 aññā ca bahū pāpakammakārikā ti, imasmim thāne thavā loke aticārinūnañ vatthūni kathetabbāni, jagatīti yathā jagatisamkhātā mahi samānarattā ti paṭigbhābhavena sabbesu samarattā²² hutvā sā vasundharā itaritarāpatitthā

¹ Bds elakakumāro. ² Bds akāmsu. ³ Cks omīti tam. ⁴ Bds kuraṅgadevi. ⁵ Ck āra. ⁶ Ck Bds -iko. ⁷ Ed kuraṅgadeviyā. ⁸ Cks -udārā. ⁹ Bds elakumārakam. ¹⁰ Cks -kumārāse-. ¹¹ Bds -sseva. ¹² Cks -ra. ¹³ Cks tam. ¹⁴ Bds -etvā. ¹⁵ Ck -ati, Ed -auto. ¹⁶ Bds -nāmesī. ¹⁷ Bds pāpañ. ¹⁸ Bds gacchāmīti. ¹⁹ Bds nāmetā. ²⁰ Bds add mahāsetto. ²¹ Ck hetanathī, Ck hetananti. ²² Bds samāna-.

ti¹ uttamānaṃ ca adhamānaṃ ca paṭiṭṭhā hoti tathā² itthiyo pi kilesavasena
 sabbesam uttamādhamaṇaṃ paṭiṭṭhā honti, itthiyo hi okāsaṃ labhamānā³ ke-
 naci⁴ saddhīm pāpaṃ⁵ karonti nāma, sabbasaṃhā ti yathā ca sā⁶ sabbam eva
 saḥati na phandati⁷ na kuppatti⁸ tathā itthiyo sabbe pi purise⁹ lokassa-
 davasena¹⁰ saḥanti, sace tāsaṃ koci puriso citte paṭiṭṭhito va hoti tassa¹¹ rak-
 khanatthaṃ na phandanti¹² na kolābalaṃ karonti¹³ nāma, yathā ca sā na
 kuppatti na calati evaṃ itthiyo methunadhammena na kuppanti na calanti na
 sakkā tena pūretuṃ, vālamigo ti duṭṭhamigo, pañcabaṭṭho¹⁴ ti mukhasa
 c' eva catunnaṃ ca caraṇānaṃ vasaṇ' etaṃ vuttaṃ, suruddho ti suluddo su-
 pharusō, tath' itthiyo ti yathā siḥassa mukhaṃ c' eva¹⁵ cattāro batthapādā¹⁶
 ti pañcāvudhāni tathā itthināṃ rūpasaddagandharasapoṭṭhabbāni pañcāvudhāni,
 yathā so attano bhakkhaṃ gaṇhanto tehi pañcahi pi gaṇhāti tathāpi¹⁷ kilesa-
 bhakkhaṃ gaṇhamānā rūpādīhi āvudhehi paharivā gaṇhanti, yathā so kakkhaḷo
 pasayha khādāti evaṃ etāpi kakkhaḷā pasayha khādikā¹⁷, tathā h' etā thirasiḷe
 pi purise attano balena pasayhakāraṃ katvā silavināsaṃ pāpenti, yathā so
 parahimsane rato evaṃ tāpi kilesavasena parahimsane¹⁸ ratā, tāyo¹⁹ ti tā
 evaṃ agūṇasamannāgatā, tāsu²⁰ na vissase naro, gamaniyo²¹ ti gaṇikāyo,
 i. v. h.: samma P-kha yān' etāni itthināṃ vesiyo ti ādīni nāmāni na etāni
 tāsaṃ sabhāvato vuttāni²², na h' etā vesiyo nāma nāriyo nāma na²³ gamaniyo
 nāma na vandhakiyo²⁴ nāma, sabhāvanāmato pana vadhikāyo²⁵ nāma etāyo yā
 etā vesiyo nāriyo²⁶ gamaniyo ti vuccanti²⁷, vadhikāyo ti²⁸ sāmikaghātikāyo,
 sv-āyam attho Mahāhamsajātakena dipetabbo, vuttaṃ h' etaṃ:

Māyā c' esā mariciva soko rogo c' upaddavo (supra p. 367)

kharā ca bandhanā c' etā maccupāso²⁹ guhāsāyo²⁹

tāsu yo vissase poṣo so naresu narādhamo ti,

venikatā ti katavepiyo, yathā hi molīm bandhitvā aṭaviyaṃ ṭhitacoro janāni
 vilumpati evaṃ etāpi kilesavasana³⁰ netvā dhanāṃ³¹ vilumpanti, madiriva
 dīddhā³² ti visamīssasurā viya, yathā sā³³ vikāraṇi dasseti evaṃ eva tāpi
 aññesu purisesu sārattā kiccākīcaṃ ajānantiyo aññasmiṃ kattabbe aññaṃ eva
 karonti vayovikāraṃ³⁴ dassenti, vācāsanthutiyo³⁵ ti yathā vāpijo attano
 bhaṇḍassa vaṇṇam eva bhaṇati evaṃ etāpi attano agūṇaṃ paṭicchādetvā guṇam
 eva pakāseti, parivattāyo³⁶ ti yathā issāmīgassa³⁷ siṅgaṃ parivattitvā
 itthaṃ evaṃ lahucittatāya pi³⁸ parivattā yeva honti, uragamivā³⁹ ti urago

¹ Cks omit ti. ² Bđ kathaṃ. ³ Cks -naṃ. ⁴ Cks na kenaci. ⁵ Cks add na.

⁶ Cks omit sā. ⁷ Ck pandati, Bđ omits ph-. ⁸ Bđ adds na calati. ⁹ Bđ

sabbesu purisesu. ¹⁰ Cks nalok-. ¹¹ Bđ tassā, Ck omits tassa. ¹² Bds -ati.

¹³ Bđ -oti. ¹⁴ Bds pañcāvudho. ¹⁵ Cks mukhe ceva. ¹⁶ Bđ tathā tāpi. ¹⁷

Bđ -itā. ¹⁸ Bđ -sāya. ¹⁹ Cks ta-. ²⁰ Bđ omits tā-. ²¹ so Bđ; Ck gamani,

Ck gamatiyo. ²² Bđ sabhāvanāmāni. ²³ Cks vess-. ²⁴ Bđ ba-. ²⁵ Bđ vadhītāyo.

²⁶ Ck adds na. ²⁷ Cks -antitī. ²⁸ Ck omits ti. ²⁹ Bđ -ā. ³⁰ Bđ -vanāṃ. ³¹

Bđ janāṃ. ³² Bds -rāvaritṭhā. ³³ Bđ yathassā. ³⁴ Ck yovi-, Bds viparītākāraṃ.

³⁵ Cks -satthu-, Bđ -saṇha-. ³⁶ Bds vipa-. ³⁷ Bđ isimi-. ³⁸ Bđ vi.

- viya musāvādītāya dujjivhā nāma, sobbhamivā 'ti yathā paṭicchanno¹ gūthakūpo evaṃ yatthālaṃkārapaṭicchannā hutvā vicaranti, yathā ca² kacavarādi-paṭicchanno āvāto akkanto pādadukkhaṃ janeti evaṃ etāpi vissāseṇa upasevīyamānā, pātālamivā 'ti yathā mahāsamudde pātālaṃ duppūraṃ evaṃ etāpi methunena vijāyanaṇa alaṃkārenā 'ti tīhi duppūrā, ten' evāha: tiṇṇaṃ bhī.
- 5 dhammānaṃ attito mātagūmo ti ādi, rakkhasī viyā 'ti yathā rakkhasī nāma māmsagiddhatāya dhanena na sakkā tosetuṃ bahum pi dhanam paṭikkhipitvā māmsam eva pattheti evaṃ etāpi methunagiddhatāya bahunāpi dhanena na tussanti dhanam agaṇetvā methuṇam eva patthenti, Yamo vā 'ti yathā Yamo
- 10 ekantaharo³ na kiñci pariharati evaṃ etāpi jātisampannādīsu na kiñci pariharanti sabbaṃ kilesavasena sīlavināsaṃ pāpetvā dutiyacittavāre nīrayaṃ upanenti, sikkhirivā 'ti yathā sikkhi sucīm pi asucīm pi sabbaṃ bhakkhayaṭi tath' eva tāpi hinuttame sabbe sevanti, nādiupamāya pi es' eva nayo, yena kāmāmaṃcarā ti bhāmmatthe karaṇavacanaṃ, yattha etāsaṃ kāmo hoti tatth' eva dhāvanti,
- 15 Nerū 'ti Himavati eko suvaṇṇapabbato tari upagatā⁴ kākāpi suvaṇṇavāṇāpi⁵ honti, yathā so evaṃ etāpi nibbisesakara⁶ attānaṃ upagataṃ ekasādīsaṃ katvā passanti, visarukkho ti ambasadiṇo kimpakkarukkho, so niccam eva phalaṭi vaṇṇādīsampaṇṇo ca⁷ hoti, tena taṃ nirāsaṃkā paribhuñjitvā maraṇti, evaṃ etāpi⁸ rūpādīvasena⁹ niccaphalītā¹⁰ ramaṇīyā viya khāyanti, seviyamānā pa-
- 20 mādaṃ uppādetvā¹¹ apāyesu pāteṇi, tena vuttaṃ:

Āyatim¹² dosaṃ nāññāya¹³ yo kāme paṭisevati

vipākante hananti naṃ kimpakkam iva bhakkhitaṃ ti

- yathā vā visarukkho niccaphalito¹⁴ sadā anattā va¹⁵ hoti evaṃ etāpi sīlādivināsavasena¹⁶ yathā visarukkhaṃ mūlam pi 'aco pi pattam pi puppham pi
- 25 phalam pi viṣam evā 'ti niccaphalo tath' etāsaṃ¹⁷ rūpaṃ pi -pe- potṭhabbaṃ pi viṣam evā 'ti visarukkho viya niccaphalītāyo ti, punaruttaraṃ¹⁸ ti gāthābandhanena taṃ atthaṃ pākāṭaraṃ¹⁹ kātuṃ evaṃ āha, ta. ratanā nta-karītthiyo²⁰ ti sāmīkehi dukkhasambhatānaṃ ratanānaṃ antarāyakaṃ itthiyo tāni paresaṃ datvā anācāraṃ caranti.

- 30 Itoparaṃ nānappakāreṇa attano dhammakathāvilāsaṃ dassento āha, cattār' imāni samāsa P-kha yāni kicce jāte anattahacārāni²¹ bhavanti tāni²² parakule na vāsetabbāni: goṇaṃ dhenuṃ yānaṃ bhariyaṃ cattāri etāni paṇḍito yāni gharā vippavāsāye²³

¹ Bds padarapaṭi-. ² Cks omit ca. ³ Bd -māro. ⁴ Ck -a. ⁵ Bd -āva. ⁶ Bd -kāra. ⁷ Cks va. ⁸ Bd ekāpi, omitting evaṃ. ⁹ Bds -didassanavasena. ¹⁰ Bd -latāya. ¹¹ Cks apā-. ¹² Ck ayati, Bd āyati. ¹³ Cks na añ-. ¹⁴ Bds -lattā. ¹⁵ Ck anattā va, Ck anattā vaho, Bd an attā ca. ¹⁶ Bd -anavasena. ¹⁷ Bd tathevatāsu. ¹⁸ Bds punamaru-. ¹⁹ Bd -taṃ. ²⁰ Bd -nandika-. ²¹ Bd anattahacārāni. ²² Cks omit kicce jāte anattahacārāni. ²³ Cks gharāni nippa-.

6. Goṇaṃ dhenum ca yānaṃ ca¹
 bhariyaṃ nātikule na vāsaya,
 bhajanti² rathaṃ ajānakā³,
 ativāhena hananti puṅgavaṃ, 293.
 7. Dohena hananti vacchakaṃ,
 bhariyā nātikule padussatīti. 294.

Cha imāni samma P-kha yāni⁴ kicce jāte anattthacarāni bhavanti:
 agūṇaṃ dhanum nātikule⁵ ca bhariyā cāraṃ⁶ nāvā⁷ akkhabhaggaṃ
 ca⁸ yānaṃ dūremitto pāpasahāyako⁹ ca kicce jāte anattthacarāni¹⁰
 bhavanti. Atthahi khalu samma P-kha thānehi itthi sāmikaṃ ava- 10
 jānāti¹¹: daliddatā āturaṭṭa jīṇakatā surasaṇḍakātā muddhatā¹² pa-
 mattatā sabbakiccesu anuvattanatā sabbadhammaṃ¹³ anuppādena¹⁴,
 imehi khalu s. P-kha atthahi thānehi itthi sāmikaṃ avajānāti. Bha-
 vati ca pan' uttar' ettha¹⁵ vākyam:

8. Daliddaṃ āturaṃ cāpi jīṇakaṃ surasaṇḍakaṃ 15
 pamattaṃ muddhapattaṃ ca¹⁶ rattaṃ¹⁷ kiccesu¹⁸ hāpanaṃ
 sabbakāmapadānena¹⁹ avajānanti sāmikaṃ ti. 295.

Navahi khalu s. P-kha thānehi itthi padosaṃ āharati²⁰: ārāmagā-
 manasīlā ca hoti uyyānasīlā²¹ ca hoti naditthagamanasīlā ca hoti
 nātikulagamanasīlā ca hoti parakulagamanasīlā ca hoti adāsadussa- 20
 maṇḍanānuyogaṃ²² anuyuttasīlā ca hoti majjapāyini ca hoti nillokanasīlā
 ca hoti padvārathāyini²³ ca hoti, imehi khalu s. P-kha navahi thānehi
 itthi padosaṃ āharati. Bhavati ca pan' uttar' ettha²⁴ vākyam:

9. Arāmasīlā²⁵ uyyānaṃ²⁶ nadī nātīparakulaṃ²⁶
 dussamaṇḍanaṃ²⁷ anuyuttā yā c' itthi majjapāyini²⁸ 296. 25

10. yā ca nillokanasīlā yā ca padvārathāyini²⁹
 navahi etehi thānehi padosaṃ āharat' itthiyo³⁰. 297.

Cattālīsāhi khalu s. P-kha thānehi itthi purisaṃ accāvadati³¹ vijam-
 bhati vīnamati vilasati vilajjati nakkena nakhaṃ ghaṭṭeti pādena
 pādaṃ akkamati³² kaṭṭhena paṭhaviṃ likhati dārakaṃ ullaṃgheti 30

¹ read: gavaṃ ca - - yāna ca? ² Bḍ bhuñjanti, Ck bhajanti for bhañj-? ³ Bḍ
 aya. ⁴ Bḍ adds vatthūni. ⁵ Cks -lā. ⁶ so Ck for cāra? Bḍ vāraṃ, Cs paraṃ.
⁷ Cks nāvāṃ. ⁸ Bḍ arikha bhaṅgaṇa. ⁹ Cs pāpāsahāyako. ¹⁰ Bḍ -karāni.
¹¹ Bḍ add bhavati ca manuttarettha vākyam. ¹² Bḍ muṭhatā, Bḍ muddatā ¹³
 Bḍ sabbadhane. ¹⁴ so Bḍ; Ck anuppādena, Cs anuppāpāna. ¹⁵ Cks panu-.
¹⁶ Bḍ -ttaraṇa. ¹⁷ Ck rathanam. ¹⁸ Bḍ sabbaki-. ¹⁹ so Cks; Bḍ paṇidhanena.
²⁰ Bḍ -anti. ²¹ Bḍ -gamanasīlā. ²² Bḍ ādāya-. ²³ Cs pañcadva-, Bḍ padvārāyini.
²⁴ Bḍ ma-. ²⁵ Bḍ add ca hoti. ²⁶ so all three MSS. ²⁷ Bḍ ādāyadu-. Bḍ ada-
 sadu-. ²⁸ Bḍ -na- ²⁹ Cks -ttha-, ³⁰ Bḍ -rant- ³¹ Bḍ ajjhāratī. ³² Bḍ -mi.

olaṃgheti¹ kīlati kīlāpeti cumbati cumbāpeti bhuñjati bhuñjāpeti²
 dadāti³ āyācati⁴ katam anukaroti uccam bhāsati nīcam bhāsati avic-
 cam bhāsati viviccam bhāsati naccena gītena vādītena rodītena vilasi-
 tena vibhūsitena jagghati pekkhati paṭicāleti guyhabhaṇḍakam saṇ-
 5 cāleti ūrum vivarati ūrum pidahati thanam dasseti kaccham dasseti
 nābhīn dasseti akkhiṃ nikhanati⁵ bhamukam ukkhipati oṭṭham pali-
 khati⁶ jivham palikhati⁷ jivham nillāleti⁸ dussam muñcati dussam
 bandhati⁹ sirasam muñcati sirasam¹⁰ bandhati, imehi khalu s. P-kha
 cattālīsāhi¹¹ ṭhānehi itthi purisam accāvadati¹². Pañcavīsāhi khalu
 10 s. P-kha ṭhānehi itthi paduṭṭhā veditabbā bhavati: sāmikassa pavāsam
 vaṇṇeti pavuttham¹³ na-ssarati āgataṃ nābhinandati avañnam tassa
 bhaṇati vaṇṇam¹⁴ tassa na bhaṇati anattham tassa carati attham
 tassa na carati akiccam tassa karoti kiccam tassa na karoti parida-
 hitvā sayati parammukhī nipajjati parivattakajātā¹⁵ kho pana hoti
 15 kumkumiyajātā¹⁶ dīgham assasati dukkham vediyati uccārapassāvam
 abhinham gacchati vilomam ācarati parapurisasaddam sutvā kaṇṇa-
 sotam vivarati tam odahati¹⁷ nihatabhogā kho pana hoti paṭivissakehi
 santhavam karoti nikkhantapādā kho pana hoti visikhānucārīnī ati-
 cārīnī kho pana hoti sāmike agāravā paduṭṭhamanasāmkappā¹⁸, imehi
 20 khalu s. P-kha pañcavīsāhi¹⁹ ṭhānehi itthi paduṭṭhā veditabbā bhava-
 tīti²⁰. Bhavati ca paṇ' uttar' ettha vākyaṃ:

11. Pavāsam assa [vaṇṇeti] gataṃ nānusoṇati,
 disvā paṭim āgataṃ nābhinandati,
 • bhattāra²¹ vaṇṇam na kadāci bhāsati,
 25 ete paduṭṭhāya bhavanti lakkhaṇā. 298.
12. Anattham tassa²² carati²³ asaṇṇatā,
 atthaṃ ca hāpeti akiccekārīnī,
 paridahitvā sayati²⁴ parammukhī,
 ete paduṭṭhāya bhavanti lakkhaṇā. 299.

¹ Bā ulaṃghāpesu. ² Ck bhojā-, Cb bhojā-. ³ Cks dadati. ⁴ Bds yā-. ⁵ Ck
 -ṇati, Bā nikkhanati. ⁶ Bā upalikkhati. ⁷ Bā omits jivham pa-. ⁸ Bā nille-
 lati. ⁹ Bā paṭib-. ¹⁰ Cks sirasam. ¹¹ Bā -sehi. ¹² Bā aghācarati. ¹³ Bds
 -ttham, Cb pavussam, Ck pavuccasam. ¹⁴ Ck omit tassa bh. v. ¹⁵ Cks parā-
¹⁶ Bā kukupiya-, Bb kukummiya-. ¹⁷ Cks omit tta. ¹⁸ Bā adde abhinham
 dvāre tiṭṭhati kacchānī aṅgānī thanānī dasseti disodisam gantvā pekkhati. ¹⁹
 Bds -vīsati. ²⁰ Bds -antīti. ²¹ so all three MSS. ²² so Cks for anatthamassa,
 Bā anattham tasseva. ²³ all three MSS. -ti.

13. Parivattakājatā¹ ca bhavati² kuṅkumī,
dīghañ ca assasati dukkha veditī³,
uccārapassāvaṃ abhiñha⁴ gacchati, etc etc. 300.
14. Vilomam ācarati akiccekārinī⁵,
saddaṃ nisāmeti parassa bhāsato. 5
nihatabhogā ca karoti santhavaṃ, etc etc. 301.
15. Kicchena laddhaṃ kasirābhataṃ dhanam
vittam vināseti dukkheṇa sambhataṃ,
paṭivissakehi ca kaṇṇoṭi santhavaṃ, etc etc. 302.
16. Nikkhaṇṭapādā visikhānucārinī 10
niccaṃ sasāmiṃhi paduṭṭhamānasā
aticārinī hoti tath' ev' agāravāl⁶, etc etc. 303.
17. Abhikkhaṇaṃ tiṭṭhati dvāramūle
thanāni kacchāni ca⁷ dassayanti,
disodisaṃ pekkhati bhantacittā, etc etc. 304. 15
18. Sabbā nadī vaṃkagatī⁸ sabbe kaṭṭhamayā vanā
sabbittiyo kare pāpaṃ labhamāne⁹ nivātake. 305.
19. Sace labhetha khaṇaṃ vā raho vā
nivātakam¹⁰ vāpi labhetha tādisaṃ
sabbā ca itthi kareyyuṃ no¹¹ pāpaṃ 20
aññaṃ aladdhā¹² piṭhasappināpi [saddhiṃ]. 306.
20. Narānaṃ āramakarāsu nārisu
anekacittāsu aniggaḥāsu ca,
sabb' attanā¹³ piṭikarāpi vesiya¹⁴,
na vissase, tiṭṭhasamā hi nāriyo ti. 307. 25

Ta. goṇaṃ dhenun ti lūgavipallāsena vuttaṃ, nātikule padussatīti
ta. sā nibbhayā hutvā taruṇakālato paṭṭhāya vissāsikehi dāsādīhi saddhiṃ anā-
cāraṃ carati, nātakā nātavāpi niggahaṃ na karonti attano akittiṃ pariharamānā
ajānantā viya honti, anattacāriniṇi¹⁵ anāsiṃsitabbaatthā¹⁶, akiccekārinīti^{17a},
agunaṃ ti jiyārahitaṃ, pāpasahāyako ti dummitto, daliddatā ti dalidda- 30
tāya, sesapadesu pi es' eva nayo, ta. daliddo alaṃkāradīnaṃ abhāvato kilesena
saṃgaṇṇhituṃ na sakkotīti taṃ avajānātīti¹⁸, gilāno pi¹⁹ vatthukāmakilesakāme²⁰
saṃgaṇṇhituṃ na sakkotīti, jarājīṇṇo kāyikavācasikakhiddāratisamattho na hoti,

¹ Ck parāvattaka-, Cs parāvattakā-, Bd parivattaka-. ² read: hoti. ³ Bds vedayati.
⁴ read: -ha. ⁵ Ck Bds atikicca-. ⁶ Bds apetaḡā. ⁷ Cks vi. ⁸ Ck -ta, Bds -nāti.
⁹ Cks -nā. ¹⁰ Cks -kā. ¹¹ so Bd; Cks omit no. ¹² Cks alatta. ¹³ Bds
-tthanā. ¹⁴ Bds cesiyā. ¹⁵ so all three MSS. for anattacārini-? ¹⁶ so Cs
for -attāni?; Ck -attāni, Bd anācaritabbāni anattāni. ¹⁷ so all three MSS.
for -karāni? ¹⁸ Bd -nāti. ¹⁹ Bd ti, Cks piya. ²⁰ Bd adds hi

surāsoṇḍo tassā hatthe¹ pilandhanādīni pi surāgharam nēva paveseti, muddho²
 andhabālo ratikusalo³ na hoti, pamatto dāsisonḍo⁴ hutvā gharadāsīhi⁵ saddhīm
 samvasati, bhariyāni pana akkosati paribhāsati tena tañ⁶ avajānāti⁷ sabbakiccesu
 anuvattantañ ayañ nittejo mam eva anuvattatīti tañ akkosati paribhāsati, yo pana⁸
 5 sabbadhanam anuppādeti kuṭumbam paṭicchāpeti tassa bhariyā sabbaddhana-
 saram hatthe katvā tañ dāsam viya avajānāti icchamānā ko tayā attho ti
 gharato pi tañ nikkadḍhissati⁹, muddha pattanti muddhabhāvappattam, rattan
 ti pamattam, padosamāharatīti sāmīke padosam āharati dussati pāpakamam
 karotīti a., āramagamana silā ti sāmikam¹⁰ anūpucchā va abhinham pupphā-
 10 rāmādisu aññataram gantvā ta. anācāram caritvā ajja mayā āramarukkhadeva-
 tāya¹¹ balikammañ katan ti ādīni vatvā bālasāmikam saññāpeti, paṇḍito pana
 addhā esā ta. anācāram caratīti puna tassā gantuñ na deti, evam sabbattha
 attho vedītabbo, parakulan ti sandiṭṭhasambhattādīnam geham, tañ sā¹²
 asukakule me vadḍhi payojitā atthi tāvakālikam dinnam¹³ atthi tañ sodhe-
 15 mīti ādīni vatvā gacchati, nillokanasilā ti vātapānantarādīhi olokanasilā¹⁴,
 padvāraṭṭhāyini ti attano āṅgapaccaṅgāni dassenti padvāre tiṭṭhati, accāva-
 datīti¹⁵ atikkamma carati atikkamma vadati¹⁶ sāmikassa santike ṭhitā ca¹⁷
 aññassa nimittam dassetīti a., vijambhatīti¹⁸ aham tañ disvā vijambhissāmī¹⁹
 tāya saññāya okāsassa atthitam vā natthitam vā¹⁹ jāneyyāsīti paṭhamam eva
 20 katasamketā vā hutvā akatasamketā vāpi evam esa mayi bajjhissatīti sāmikassa
 passe ṭhitā vā vijambhati²⁰ vijambhanam²⁰ dasseti, vīnamatīti kiñcid eva
 bhūmiyam pāṭetvā tañ ukkhipanti viya onamitvā piṭṭhīm dasseti, vilasatīti
 gamanādīhi iriyāpāthehi alamkārena vilāsam dasseti, vilajjatīti vilajjanti viya
 vatthena sarīram chādeti kavātam vā bhittam vā allīyati, nakhenā 'ti pādana-
 25 khena pādanakham hatthanakhena hatthanakham²¹ ghaṭṭeti, kaṭṭhenā 'ti
 daṇḍakena, dārakan ti attano vā puttam aññassa vā puttam gahetvā ukkhi-
 pati vā ukkhipāpeti vā, kilatīti sayam kilati dārakam kilāpeti, cumbanādisu pi
 es' eva nayo, dadātīti tassa kiñcid eva phalam vā puppham vā deti, yāca-
 tīti tañ eva paṭiyāceti, anukarotīti dārakena katham anukaroti, uccan ti
 30 mahāsaddavasena vā thomanavasena²² vā uccam, nīcan ti mandasaddavasena²³
 vā amanāpavacanena vā²⁴ paribhavanavasena²⁵ vā nīcam, aviccan ti
 bahujanamajjhe apāṭicchagge²⁶, viviccan ti raho paṭicchannam, naccenā 'ti
 etehi naccādīhi nimittam karoti, ta. roditena nimittakaraṇena²⁷ rattim deve vas-
 sante vātapānena hatthim āropetvā seṭṭhiputtana nītāya purohitabrāhmaṇiyā
 35 vatthum kathetabbam, jagghatīti mahāhasitam hasati²⁸, evam pi nimittam

¹ Bd -a. ² Ck -e, Bd adds ti. ³ Ck -le. ⁴ Bd -isu soṇḍo. ⁵ Cks am-. ⁶ Bd nam. ⁷ Bd -jānāni. ⁸ Cks so, omitting pana. ⁹ Bd nam nikkadḍhati. ¹⁰ Bd adds apucchā vā. ¹¹ Bds -me-. ¹² Bd tassā. ¹³ Bd dvinnakam. ¹⁴ Bd ullo-. ¹⁵ Bd accācaratīti. ¹⁶ Bd omits a. vadati. ¹⁷ Bd va. ¹⁸ Cks vijambh-. ¹⁹ Bd atthi-bhavam vā in the place of atthitam -. ²⁰ Ck vijambh-. ²¹ Bd omits hattha -. ²² Ck thomasavanena. ²³ Ck mandasavanavasena. ²⁴ Cks omit amanāpa -. ²⁵ Cks -bhavanavasena, Bd -bhāsavacana-. ²⁶ Bd -am. ²⁷ Cks -kāraṇe. ²⁸ Cks -anti.

karoti, kacchan ti upakacchakam, palikhatiti¹ dantehi likhati sirasan ti kesavaṭṭim eva, kesānam mocanabandhane pi² parapurisānam nimittam karoti³ aniyāmetvā vā⁴ kocid eva sārājissatīti pi karoti⁴ yeva⁵, veditabbā bhavatīti⁶ ayam mayi paduṭṭhā kuddhā kujjhivā pana micchā caratīti paṇḍitena veditabbā bhavati⁷, pavāsan ti asukagāme payuttadhanam nassati gaccha tam sādhehi vyavahāram⁸ karohīti ādini vatvā tasmim gate anācāram caritukāmā pavāsam vappeti, anatthan ti avaddhim, akicean ti akattabbayuttakam, paridāhitvā ti gālham nivāsetvā, parivattakajāṭā⁹ ti ito c' ito ca parivattamānā, kum-kumiyajāṭā ti kolāhalajāṭā pādamūle nīpanne upaṭṭhāpeti dīpaṃ jālāpeti nānappakārakam kolāhalam karoti tassa kilesaratim nāseti dukkham vedayatīti sīsam¹⁰ me rujjatīti ādini vadati, vilomamācaratīti āhāram sītam icchantassa upham detīti ādinam vasena paccanikavutti hoti, nihatabhogā ti sāmikena dukkham¹⁰ sambhatānam bhogānam surāolatādihi vināsikā, santhavan¹¹ ti kilesavasena santhavam¹¹ karoti, nikkhantapādā ti jārassa upadhāraṇatthāya nikkhantapādā, sāmike patimhi agāraṇe¹² eva ca paduṭṭhamānasatāya ca aticārini hoti,¹⁵ sabbitthiyo ti ṭhapetvā vipassanāya tanukatakilesā sesā sabbā itthiyo pāpam kareyyum, labhamāne ti¹² labhamāne samvijjamāne ti a., nivātake ti raho mantanake paribhedake khamam¹³ vā raho vā ti pāpakaraṇatthāya okāsam vā paṭicchannaṭṭhānam vā kareyya¹⁴, no ti ettha no ti nipātammam, alatthā¹⁵ ti aladdhā ayam eva vā pātho, aññam sampannapurisam¹⁶ alabhitvā pīṭhasappi-²⁰ nāpi tato patikīṭṭhatarenāpi¹⁷ pāpakam kareyy' eva, āramakārāsū ti¹⁸ abhiratikārīkāsu¹⁹, aniggahāsū 'ti niggaheṇa vinetum asakkuṇeyyasū, tittḥasamā ti yathā tittḥam uttamādhamesu na kiñci²⁰ nahāyantam vāreti tathā etāpi raho va khaṇe vā nivātake vā satī na kiñci²⁰ patikkhipanti.

Tathā hi: Atīte pana Bārāṇasīyam Kaṇḍari²¹ nāma rājā uttama-²⁵ rūpadharo, tassa devasikam amaccā²² gandhakarāṇḍakasahassam āharanti, ten' assa nivesane paribhaṇḍam katvā gandhakarāṇḍake phāletvā gandhadārūni katvā āhāram pacanti²³, bhariyā pan' assa²⁴ abhirūpā ahoṣi nāmena Kinnarā²⁵ nāma, purohito pi 'ssa samavayo Pañcāla- caṇḍo nāma buddhisampanno²⁶ ahoṣi, rañño pana pāsādam nissāya³⁰ antopākāre jamburukkho nibbatti, tassa sākḥāpākāramatthake olambanti, tassa chāyāya jeguccho dussanṭhāno pīṭhasappi vasati, ath' ekadivasam Kinnarā devī vātapānena oloketi tam disvā patibaddha-

¹ B^d upalikkh-. ² B^d hi. ³ B^d omit niyāmetvā vā. ⁴ C^k piyakaroti. ⁵ B^d add paduṭṭhā. ⁶ B^d -antīti. ⁷ B^d -anti. ⁸ B^d voh-. ⁹ C^k parā-. ¹⁰ C^s B^d -a. ¹¹ B^d sanṭha-. ¹² C^k -no pi, C^s -no ti. ¹³ C^k mattanakkhatam, C^s man-tanakkhapa. ¹⁴ B^d -yyum. ¹⁵ B^d aladdhā. ¹⁶ C^s B^d -nnam. ¹⁷ B^d paṭik-kūlata-. ¹⁸ C^k add āramakārāsū, C^s -karāsū. ¹⁹ B^d anabhi-. ²⁰ so all three MSS. for kañci? ²¹ B^d kinnaro. ²² B^d -ccasahassam. ²³ B^d paccati. ²⁴ B^d piṣsa. ²⁵ B^d -rī. ²⁶ C^k vuddhi-.

- cittā hutvā rattim rājānam ratiyā saṃgaṇhitvā tasmiṃ niddam okkante saṇikam utthāya nānaggarasabhojanam suvaṇṇasarake pakkhipitvā ucchaṅge,¹ katvā sātakarajjuyā vātapānena otarivā jambum āruya sākḥāya oruyha pīṭhasappim bhojetvā pāpam katvā āgataṃ maggen' eva pāsādam āruya gandheli sarīram ubbaṭṭetvā raṇṇā saddhim nipajji, eten' upāyena nibaddham ten' eva saddhim pāpam karoti, rājāpi na jānāti. So ekadivasam nagaram padakkhiṇam katvā nivesanam pavisanto jambucchāyāya sayitam paramakāruṇṇappattam pīṭhasappim disvā purohitam āha: „pass' etaṃ² manussapetan“ ti. „Āma devā“
- 10 'ti. „Api nu kho samma evarūpaṃ paṭikkulāṃ kāci itthi chandarāgavasena upagaccheyyā“ 'ti. Tam katham sutvā pīṭhasappi mānam janetvā „ayam rājā kiṃ kathesi, attano deviyā mama santikam āgamanam na jānāti maññe“ ti jamburukkhasa añjalim paggaḥetvā „suṇa sāmi jamburukkhe nibbattadevate, ṭhapetvā tam³ añño etaṃ
- 15 kāraṇam na jānātīti“ ā. Purohito tassa kiriyam disvā cintesi: „addhā raṇṇo aggamahesi jamburukkhenāgantvā⁴ iminā saddhim pāpam karotīti“ so rājānam pucchi: „mahārāja deviyā te rattibhāge sarīrasamphasso kīdiso hotīti“. „Samma aññam na passāmi, majjhimayāme pan' assā sarīram sītalam hotīti“⁵. „Tena hi deva tiṭṭhatu aññā
- 20 itthi, aggamahesi te Kinnarā devī iminā saddhim pāpam karotīti“. „Samma kiṃ vadesi, evarūpā paramavilāsappattā⁶ kiṃ iminā paramajegucchena saddhim abhiramissatīti“. „Tena hi nam deva parigaṇhāhīti“. So „sādhū“ 'ti rattim bhuttasāyamāso tāya saddhim nipajjitvā „parigaṇhissāmi tan“ ti pakatiyā niddūpagamanavelāya niddupagato
- 25 viya ahosi, sāpi utthāya tath' eva akāsi, rājā tassā anupadam yeva gantvā jambucchāyam⁷ nissāya aṭṭhāsi. Pīṭhasappi deviyā kujjhitvā „tvam⁸ aticirāyitvā āgatā“ ti⁹ hatthena kaṇṇasakkhaliyam⁹ pahari, atha nam „mā¹⁰ kujjhi sāmi, raṇṇo niddūpagamanam olokesin“ ti
- 30 vatvā tassa gehe pādapāricārikā viya ahosi, tena¹¹ pan' assā pahārena sihamukhakunḍalam kaṇṇato galitvā raṇṇo pādamūle pati, rājā „vaṭṭissati¹² ettakan“ ti tam gaḥetvā gato, sāpi tena saddhim aticaritvā purimaniyāmen' eva gantvā raṇṇā saddhim nipajjitum ārabhi. Rājā paṭikkhipitvā punadivase „Kinnarā devī mayā dinnam¹³ sabbālamkāraṃ alamkaritvā etū“ 'ti āṇāpesi, sā „sihakunḍalam me suvaṇṇa-
- 35 kārassa santike“ ti vatvā nāgami, puna pesite pana ekakunḍalā va

¹ all three MSS. ucca-. ² Bā ekam. ³ Bā hitam. ⁴ Bā -na-. ⁵ Cks hoti. ⁶ Bā -sasampannā. ⁷ Bā adds ajja. ⁸ Bā āgacchati. ⁹ Bā -saṅkhā-. ¹⁰ Bā adds mam. ¹¹ Cks te. ¹² Bā vatt-. ¹³ Cks -a.

āgamāsi, rājā pucchi „kahan te kuṇḍalan“ ti „suvanṇakārassa san-
 tike“ ti suvanṇakāraṃ pakkosivā¹ „kimkāraṇaṃ imassā² kuṇḍalaṃ na
 desīti“³ ā., „nāhaṃ gaṇhāmi devā“ ti, rājā kujjhitvā „pāpe caṇḍālī“⁴
 mādisena te suvanṇakārena bhavitabban“ ti vatvā „taṃ kuṇḍalaṃ
 purato khipitvā purohitaṃ ā.: „samma saccaṃ tayā vuttaṃ, gaccha 5
 sīsam assā chedāpehīti“. So taṃ rājagehe yeva ekasmiṃ padese ṭha-
 petvā rājānaṃ upasaṃkamitvā „deva mā Kinnarādeviyā“⁵ kujjhi⁶, sabbā
 itthiyo evarūpā yeva, sace pi itthiṇaṃ dussīlabhāvaṃ passitukāmo⁷
 dassessāmi te etāsaṃ pāpakaṃ c' eva bahumāyābhāvaṃ ca, ehi aṇṇā-
 takavesena janapadaṃ caṇḍamā“ ti. Rājā „sādhū“ ti mātaraṃ r. 10
 paticchāpetvā tena saddhiṃ cārikaṃ pakkāmi, te saṃyojanamaggaṃ
 gantvā mahāmagge nisinnānaṃ eko kuṭumbiko puttass' atthāya maṇ-
 galaṃ katvā ekaṃ kumārikaṃ paṭicchannayāne nisīdāpetvā mahantena
 parivārena gacchati, taṃ disvā purohito⁸ ā.: „sace icchasi imaṃ ku-
 mārikaṃ tayā saddhiṃ pāpaṃ kāretuṃ sakkā“⁹ ti, „kim kathesi, 15
 mahāparivārā na sakkā sammā“ ti, purohito „tena hi passa devā“
 ti purato gantvā¹⁰ maggato avidūre sāniṃ¹¹ parikkhipitvā rājānaṃ anto-
 sāniyaṃ katvā sayam maggapasse rodanto nisīdi, atha naṃ kuṭumbiko
 disvā „tāta kasmā rodasīti“ pucchi, „bhariyā me garubbhārā, taṃ kula-
 gharaṃ netuṃ maggapaṭipanno 'smi, tassā antarāmagge yeva gabbho 20
 cali, esā antosāniyaṃ kilamati, kāci 'ssā itthi santike n' atthi, mayāpi
 ta, gantuṃ na sakkā, na jānāmi kim bhavissatīti“. „ekam itthiṃ
 ladhuṃ vaṭṭatīti, mā rodi, bahū itthiyo, ekā gamissatīti“, „tena hi
 ayam eva kumārikā gacchatu, etissāpi maṇḍalam bhavissatīti“, so
 cintesi: „saccaṃ vadati, supisāya pi maṇḍalam eva iminā nimittena, sā 25
 puttadhītāhi vaḍḍhissatīti“ taṃ eva pāpesi¹², sā ta, pavisitvā rājānaṃ
 disvā paṭibaddhacittā hutvā pāpaṃ akāsi, rājāpi 'ssā aṅgulimuddikaṃ
 adāsi, atha naṃ katakiccaṃ nikkhamitvā āgataṃ pucchimsu: „kim
 vijātā“ ti, „suvanṇavannaṃ puttā“ ti, kuṭumbiko taṃ ādāya pāyāsi,
 purohito pi raṇṇo santikaṃ gantvā „ditthā“¹³ te deva kumārikāpi evaṃ 30
 pāpā kimaṅga pana aṇṇāpi, api pana te kiñci dinnā“ ti, „āma aṅguli-
 muddikā dinnā“ ti, „nāssa taṃ dassāmiti“ vegena gantvā yānakaṃ
 gaṇhitvā „kim etan“ ti vutte „ayaṃ me“¹⁴ brāhmaṇiyā ussīsake
 ṭhapitamuddikaṃ gahetvā āgatā“ ti „dehi amma muddikaṃ“ ti, sā taṃ

¹ Bā -sāpetvā. ² Bā imissā. ³ Bā detīti. ⁴ Bā -le. ⁵ Cks -im. ⁶ Bā -ittha.⁷ Bā nātukāmo. ⁸ Bā adds rājānaṃ. ⁹ Bā sakkomī. ¹⁰ Bā gantvā, Cks omit gantvā. ¹¹ Ck sāniṃ, Bā sādhaṇa. ¹² Bā pesesi. ¹³ Cks -an. ¹⁴ Bā ayameva.

dadamānā brāhmaṇaṃ hatthe¹ nakhena vijjhivā „gaṇha corā“² ti adāsi. Evaṃ brāhmaṇo nānāvidhehi upāyehi aññā bahū aticāriniyo rañño dassetvā „idha tāva ettakaṃ hoti“³, aññattha gamissāma devā“⁴ ti ā. Rājā sakala-Jambudīpe cari, te pi „sabbā itthiyo evarūpā bhavissanti, kin no etāhi, nivattāmā“⁵ ti⁶ Bārāṇasim eva paccāgantvā „evaṃ“⁷ mahārāja itthiyo nāma, evaṃ pāpadhammā pakati etāsaṃ. khama⁸ deva Kinnarādeviyā“ ti purohitena yācito khamitvā rājaniveśanato naṃ⁹ nikkaddhāpesi, thānato pana taṃ¹⁰ apanetvā aññaṃ aggamahesiṃ akāsi, taṃ ca pīṭhasappiṃ nikkaddhāpetvā jambusākhā¹¹ chedāpesi. Tadā K. Pañcālacaṇḍo ahosi, ki attanā diṭṭhakāraṇaṃ eva¹² āharitvā dassento

21. Yaṃ ve¹³ disvā Kaṇḍari-Kinnarānaṃ¹⁴
sabbitthiyo na ramanti agāre
taṃ tādisaṃ maccaṃ cajitvā bhariyā¹⁵
15 aññaṃ disvā purisaṃ pīṭhasappiṃ ti g. ā. 308.

T. a.: Yaṃ ve Kaṇḍarissa¹⁶ rañño Kinnaraya ca deviya tī imesaṃ Kaṇḍari-Kinnarānaṃ virāgakāraṇaṃ ahosi taṃ disvā jānitabbaṃ sabbitthiyo attano sāmikānaṃ na ramanti agāre, tathā hi aññaṃ pīṭhasappipurisaṃ disvā taṃ rājānaṃ tādisaṃ ratikusalaṃ maccaṃ cajitvā¹⁷ bhariyā tena manussapetena
20 saddhiṃ pāpaṃ akāsi

Aparo: atīte Bako nāma Bārāṇasirājā dhammena r. kāresi, tadā Bārāṇasiyā pācīnadvāravāsino ekassa daliddassa Pañcapāpā nāma dhītā ahosi, sā kira pubbe pi ekā daliddadhitā mattikaṃ madditvā gehe bhittim limpiti, atha¹ eko paccakabuddho attano pabbhāraparibhaṇḍa-
25 karaṇatthaṃ „kahaṃ mattikaṃ labhissāmi“² cintetvā „Bārāṇasiyaṃ laddhuṃ sakkā“³ ti⁴ pārupitvā pattahatto nagaraṃ pavisitvā tassā avidūre atthāsi, sā kujjhivā oloketi⁵ „samaṇa mattikaṃ pi na labhasīti“⁶ vatvā⁷ mahantaṃ mattikāpiṇḍaṃ āharitvā patte thapesi, so tāya mattikāya pabbhāre paribhaṇḍaṃ akāsi⁸, tassā mattikāpiṇḍa-

¹ Bđ -pahatthaṃ. ² Bđ hotu. ³ Cks nivattitvā, ⁴ C^s imā, Bđ omits evaṃ. ⁵ Bđ -atha. ⁶ Cks omit naṃ. ⁷ Cks omit taṃ. ⁸ Cks add agge. ⁹ Ck -kathēva, C^s -kameva, B^s -karaṇameva. ¹⁰ Bđ yaṇca. ¹¹ Bđ kinnari-. ¹² read: -ttha bhariyā. ¹³ Bđ yaṇca kinnarikassa. ¹⁴ so all three MSS. ¹⁵ Bđ adds cīvaraṃ. ¹⁶ Bds add paduṭṭhena manasa mattikampi bhikkhatitī avoca paccakabuddho niccālo va ahosi atha sā paccakabuddhaṃ niccalitaṃ disvā puna cittaṃ pasādetvā oloketvā. ¹⁷ Bđ adds sukhumaṃ. ¹⁸ Bds add sā nacirasseva tato cavitvā tasmiṃ yeva nagare bahidvārāgāme duggatitthiya kucchimi paṭisaudhiṃ gaṇhi sā dasamāsaccayena mātukucchito nikkhami.

phalena sarīraṃ phassasampannaṃ ahoṣi. kujjhivā olokitattā pana
 hatthapādamaḥkaḥkhināsāni pāpāni virūpāni ahesuṃ, tena naṃ Pañ-
 capāpā t' eva¹ sañjānimsu. Ath' ekadivasāṃ Bārāṇasirājā rattini
 aññatakavesena nagaraṃ parigaṇhanto taṃ padesaṃ gato, sāpi gāma-
 dārikālī saddhiṃ kilānti ajānitvā va rājānaṃ hatthe gaṇhi, so tassā²
 hatthasamphassena sabhāvena saṇṭhātum³ nāsakkhi, dibbaphassena⁴
 puttḥo viya ahoṣi, so phassarāgaratto tathārūpaṃ⁵ pi taṃ hatthe ga-
 hetvā „kassa dhītāsīti“ pucchivā „dvāravāsino“ ti vutte assāmika-
 bhāvaṃ pucchivā „ahaṃ te sāmiko bhavissāmi, gaccha mātāpitāro
 anujānāpehīti“ ā., sā mātāpitāro upagantvā „eko maṃ puriso iccha-
 tīti“ vatvā „so pi duggato bhavissati“⁶ sace tādīsaṃ pi icchati, sādhu-
 ti vutte gantvā mātāpitūhi anuññātabhāvaṃ ārocesi, so tasmiṃ yeva
 gehe tāya saddhiṃ vasitvā pāto va rājanivesanaṃ pāvīsi, tato paṭṭhāy'
 eva rājā aññatakavesena nibaddhaṃ ta. gacchati aññaṃ itthiṃ olo-
 ketuṃ na icchati. Ath' ekadivasāṃ tassā pitu lohitaḥpakkhāṇikā⁷
 uppajji, asambhinnakhīrasappimadhusakkarāyutto pāyāso tassa⁸ bhe-
 sājjaṃ, taṃ te daliddatāya uppādetuṃ na sakkonti, tato Pañcapāpāya
 mātā dhītaraṃ ā.: „kiṃ amma tava sāmiko pāyāsaṃ uppādetuṃ
 sakkhissatīti“, „amma maṃ sāmikena amhehi pi duggatatarena bha-
 vitabbaṃ, evaṃ sante pi pucchissāmi naṃ, mā cintayīti“ vatvā tassā⁹
 gamanavelāya dūmmaṇā¹⁰ hutvā nisīdi, aha naṃ rājā āgantvā „kiṃ
 dūmmaṇāsīti“ pucchivā taṃ atthaṃ sutvā „bhaddhe idāni atīssara-
 bhesajjaṃ kuto labhissāmi“ vatvā cintesi: „na sakkā mayā nicca-
 kālaṃ evaṃ carituṃ. antarāmagge parissayo pi datṭhabbo, sace kho
 pana etaṃ antepuraṃ nesaṃ etissā phassasampadaṃ ajānantā 'am-
 bhākaṃ rājā yakkhimsi gahetvā āgato' ti kelim karissanti, sakala-
 nagaravāsino etissā samphassaṃ jānāpetvā garahaṃ mocessāmi“,
 aha naṃ ā.: „bhaddhe mā cintayī, āharissāmi te pitu pāyāsaṃ“ ti
 vatvā tāya saddhiṃ abhiraṃsitvā rājanivesanaṃ¹¹ gantvā punadvase
 tādīsaṃ pāyāsaṃ pacāpetvā paṇṇāni aggahetvā¹² dve puṭe katvā ekas-
 miṃ¹³ pāyāsaṃ pakkhipitvā ekasmiṃ eulāmaṇiṃ ṭhapetvā bandhitvā
 rattibhāge gantvā „bhaddhe mayā daliddā. kicchena sampāditaṃ,
 tava pitaraṃ 'ajja imabhā puṭā pāyāsaṃ bhuñja¹⁴ sve imabhā' ti
 vadeyyāsīti“ ā.: sā tathā akāsi, ath' assā pitā ojasampannattā
 pāyāsassa thokaṃ eva bhuñjitvā titto jāto, sesaṃ mātu datvā sayam¹⁵

¹ Bā tveva. ² Bā sandhāretuṃ. ³ Bā -samphassena. ⁴ Bā tathāvīrū. ⁵ Bā
 -tīti. ⁶ Bā va etassa. ⁷ Cks -no. ⁸ Bā āharāpetvā. ⁹ Cks omīti ek-. ¹⁰
 Bā -atu.

pi bhuñji, tayo pi sukhitā ahesum, cūlāmaṇiṇaṃ punadivasatthāya
 ṭhapesum, rājā nivesanaṃ gantvā mukhaṃ dhovitvā „cūlāmaṇiṃ me
 āharathā“ 'ti vatvā „na passāma devā“ 'ti vutte „sakalanagaraṃ
 vicinathā“ 'ti ā., vicinivā na passimsu, „tena hi bahinagare dalidda-
 5 ghesu bhattapaṇṇapuṭe upādāya vicinathā“ 'ti vicinivā¹ tasmiṃ
 ghare cūlāmaṇiṃ disvā „tassā mātāpitāro corā“² ti bandhitvā na-
 yimsu, ath' assā pitā „sāmi na mayā corā, aññenāyaṃ maṇi ābhato“
 ti vatvā „kenā“ 'ti vutte „jāmatarā me“³ ti ācikkhitvā „khaṃ so“
 ti pucchite „dhītā me jānātīti ā., tato tāya saddhiṃ kathesi: „amma
 10 sāmikan⁴ te jānāsīti“, „na jānāmīti“, „evaṃ sante amhākaṃ jīvitaṃ
 n' atthīti“⁵, „tāta so andhakāre āgantvā“⁶ andhakāre yeva yāti, ten'
 assa rūpaṃ na jānāmi, hatthasamphassena pana naṃ jānitum sakko-
 mīti“, so rājapurisānaṃ ārocesi, te pi rañño ārocesum, rājā ajānanto
 viya hutvā „tena hi taṃ itthiṃ rājaṅgaṇe⁷ antosāṇiyāṃ ṭhapetvā
 15 sāṇiyā hatthappamaṇaṃ chiddaṃ katvā nagaravāsino sannipādetvā
 hatthasamphassena coraṃ gaṇhathā“ 'ti ā., rājapurisā tathā kātum
 tassā santikaṃ gantvā rūpaṃ disvā va vipatti-sārino hutvā āhamsu⁸:
 „ayaṃ⁹ pi-sācīti“¹⁰ jigucchitvā phusitum¹¹ na ussahimsu, ānetvā
 pana¹² rājaṅgaṇe antosāṇiyāṃ ṭhapetvā sakalanagaravāsino sannipāte-
 20 sum, sā āgatāgatassa chiddena pasāritam hattham gahetvā va „no
 eso“ vadati, purisā tassā dibbaphassasadi-se phasse bajjhivā apa-
 gantum na sakkhimsu, „sa¹³ āyaṃ daṇḍārahā daṇḍam datvāpi dāsa-
 kammakarabhāvaṃ upagantvāpi etaṃ ghare karissāma“ 'ti cintayimsu,
 atha te rājapurisā daṇḍehi koṭṭetvā pabbājesum¹⁴, uparājāṃ ādikatvā
 25 sabbe ummattakā viya ahesum, atha¹⁵ rājā: „kiñci¹⁶ ahaṃ bha-
 veyyan“ ti hattham pasāresi, taṃ hatthe gahetvā va „coro me
 gahito“ ti mahāsaddaṃ kari, rājā te purise pucchi: „tumhe etāya
 hatthe gahitā kim cintayitthā“ 'ti, te yathābhūtaṃ ārocesum, atha
 ne rājā ā.: „ahaṃ¹⁷ attano gehaṃ ānetum evaṃ kāresim¹⁸, etissā
 30 phassaṃ¹⁹ ajānantaṃ maṃ paribhaveyyun²⁰ ti vatvā²¹ „tasmā²² mayā
 sabbe tumhe jānāpitā, vadatha²³ idāni kass' esā gehe bhavitum yuttā“
 ti, „tumhākaṃ devā“ 'ti, atha naṃ abhisiñcitvā aggamahesiṃ aññāsī²⁴,

¹ Bđ C^s -nantā. ² Bđ -ro. ³ Cks -ro, Bđ me jānamatarā. ⁴ Cks yan. ⁵ Cks
 natthi. ⁶ Ck āgañjivā, C^s agañchitvā. ⁷ Ck adds sā, C^s sa. ⁸ Cks ahaddhi.
⁹ Bds dhidhi. ¹⁰ Ck jisā-, C^s pi-sācīti, Bđ pi-sācīti. ¹¹ Cks phusitum, Bđ
 phassi-. ¹² Bds add naṃ. ¹³ Bds palāpesum. ¹⁴ Bđ adds naṃ. ¹⁵ Cks kañci.
¹⁶ Bds add etaṃ. ¹⁷ Bds evamakāsi. ¹⁸ C^s -ā, Ck omits ph-. ¹⁹ Cks -bhā-
²⁰ Bds cintevā. ²¹ Cks tassa. ²² Bđ -etha. ²³ Bđ akāsi.

mātāpitunnaṃ pi 'ssā issariyaṃ dāpesi, tato paṭṭhāya pana¹ sammatto
 n' eva vinicchayaṃ paṭṭhapesi na aññaṃ itthiṃ oloketi, tā tassā²
 antaraṃ pariyesiṃsu, sā ekadivasaṃ dvinnāṃ³ aggamaheṣibhāvassa
 supine nimittaṃ disvā raṇṇo ārocesi, rājā supinapāṭhake pakko-
 sāpetvā „evārūpe supine diṭṭhe kiṃ hotīti“ pucchi, te itarāsaṃ⁵
 itthiṇaṃ santikā lañcaṃ gahetvā „mahārāja deviyā sabbasetahatthino
 khandhe nisinnabhāvo tumhākaṃ maraṇassa pubbanimittaṃ hatthik-
 khandhagatāya candaparāmasanaṃ tumhākaṃ paccāmittarājānaya-
 nassa⁴ pubbanimittā“ ti vatvā „idāni kiṃ katabban“ ti vutte
 „deva imaṃ māretuṃ na sakkā, nāvāya pana naṃ ṭhapetvā¹⁰
 nadiyaṃ vissajjetuṃ vaṭṭatīti“ vadiṃsu, rājā āhāravatthālamkārehi
 saddhiṃ rattibhāge⁵ naṃ nāvāyaṃ ṭhapetvā nadiyaṃ vissajjāpesi, sā
 nadiyā vuyhamānā heṭṭhānadiyā nāvāya udakakilāṃ kilāntassa Pā-
 vāriyaraṇṇo abhimukhaṃ⁶ pattā, tassa senāpati nāvāṃ disvā „ayaṃ
 nāvā mayhaṃ“ ti ā., rājā „nāvāya bhaṇḍaṃ mayhaṃ“ ti vatvā āga-¹⁵
 tāya nāvāya taṃ disvā „kā nāma tvaṃ piṣācisadisā“⁷ ti pucchi, sā
 sitaṃ katvā Bakassa raṇṇo aggamaheṣibhāvāṃ kathetvā taṃ⁸ sabbaṃ
 pavattiṃ tassa kathesi, sā pana Pañcapāpā ti sakala-Jambudīpe pā-
 kaṭā⁹, atha naṃ rājā hatthe gahetvā ukkhipi, saha gahaṇeṃ eva
 phassarāgaratto aññaṃsu itthiṃsu¹⁰ itthisaññaṃ pi akatvā taṃ agga-²⁰
 mahesitṭhāne ṭhapesi, sā tassa paṇasaṃā ahoṣi, Bako taṃ pavattiṃ
 sutvā „nāhaṃ tassa aggamaheṣiṃ¹¹ kātuṃ dassāmi“¹² senāṃ saṃ-
 kaḍḍhitvā¹³ tassa paṭititthe¹⁴ nivesanaṃ katvā paṇṇaṃ pesesi: „bhari-
 yaṃ vā me detu yuddhaṃ vā“ ti, so¹⁴ yuddhasajjo ahoṣi, ubhinnaṃ
 amaccā „mātugāmaṃ nissāya maraṇakiccaṃ n' atthi, purimasāmikattā²⁵
 esā Bakassa pāpuṇāti nāvāya laddhattā Pāvāriyassa¹⁵, tasmā eke-
 kassa gehe sattaṣattadivasaṃ hotū“¹⁶ ti mantetvā dve pi rājāno sañña-
 pesuṃ, te ubho pi attamaṇā hutvā tiṭṭhapatiṭṭhe¹⁷ nagarāni māpetvā
 vasīṃsu, sā dvinnāṃ pi tesāṃ mahesittāṃ¹⁷ kāreṣi, dve pi tassā sam-
 mattā¹⁸ ahesuṃ, sā pana ekassa ghare sattāhaṃ vasitvā nāvāya³⁰
 itarassa gharaṃ gacchati¹⁹, nāvāṃ pājetvā nentena ekena mahallaka-
 khañjakena²⁰ vattena saddhiṃ nadimajjhe pāpaṃ karoti. Tadā K.

¹ Bds add tāya. ² Cs tātassam, Cks tā yassā. ³ Bds add rājūnaṃ. ⁴ Bd -rā-
 jassa. ⁵ Cks -gāya. ⁶ Bd -khathānaṃ. ⁷ Bd -ca-. ⁸ Cks omit taṃ. ⁹ Cks
 add ahesuṃ. ¹⁰ Cks omit itthiṃsu. ¹¹ all three MSS. -si. ¹² Bds -dḍhi. ¹³
 Bds tassa pana nadititthe. ¹⁴ Bds add yuddhaṃ dassāmi na bhariyaṃ ti vatvā.
¹⁵ Ck -riyassā, Bds riyassāti. ¹⁶ Bds tiṭṭhapatiṭṭhena. ¹⁷ Bd aggamaheṣitaṃ.
¹⁸ Cks samaggā. ¹⁹ Bd ghare gacchanti. ²⁰ Cks -ke, Bds -khujjakena.

sakuṇarājā Bako ahosi, tasmā idam attanā diṭṭhakam¹ āharitvā dassento ā.:

22. Bakassa ca² Pāvārikassa raṇṇo

accantakāmānugatassa bhariyā

avācarī² baddhavasānugassa³.

kam vā itthī⁴ nāticare tadaññan ti. 309.

Ta. accantakāmānugatassā 'ti accantaṁ kāmāṁ anugatassa, avācarīti⁵ anācāraṁ cari, baddhavasānugassā³ 'ti baddhassa⁶ attano vasānugatassa attano pesanakārassa santike ti a., karaṇatthe vā⁷ sāmivacanāṁ. tena
10 saddhiṁ pāpam akāsi vuttam hoti, tadaññan ti katarāṁ⁸ aññāṁ purisaṁ nāticareyyā 'ti a.

Aparam⁹ pi: atīte Brahmadattassa bhariyā Piṅgiyānī¹⁰ nāma¹¹ sihapañjaraṁ vivaritvā olokenā maṅgalassagopakam disvā raṇṇo niddokkamanakāle¹² vātapānena oruyha tena saddhiṁ aticaritvā puna
15 pāsādam abhiruya gandhehi sarīraṁ ubbatṭetvā raṇṇā saddhiṁ nipajji, ath ekadivasam rājā „kin nu kho deviyā adḍharāttasamaye niccaṁ sarīraṁ sītalaṁ hoti, parigaṇhissāmi nan“ ti ekadivasam niddupagato viya hutvā taṁ utthāya gacchantiṁ anugantvā assabandhena saddhiṁ aticarantiṁ disvā nivattitvā sayanam abhirūhi¹³, sāpi aticaritvā
20 āgantvā cullasayane¹⁴ nipajji. punadivase rājāmmaccamajjhe yeva taṁ pakkosāpetvā taṁ kiccaṁ āvikaritvā „sabbā va itthiyo pāpadhammā“ ti tassā vadhabandhanachejjabhejjārahāṁ dosam¹⁵ khamitvā thānā cāvetvā aññāṁ aggamahesiṁ akāsi. Tadā Kuṇḍalarājā Brahmadatto ahosi, tena taṁ attanā diṭṭhakam āharitvā dassento pi:

25 23. Piṅgiyānī¹⁶ sabbalokissarassa

raṇṇo piyā Brahmadattassa bhariyā

avācarī baddhavasānugassa¹⁷,

taṁ vāpi¹⁸ sā nājjhaga kāmakāminīti g. ā. 310.

Ta. taṁ ti sā evaṁ aticaranti taṁ va assabandhaṁ taṁ vā¹⁸ aggamahesiṁ
30 sihānaṁ ti ubhayam pi na ajjhaga¹⁹, ubhayato bhaṭṭha ahosi, kāmakāminīti kāme paṭṭhayaṁnā, evaṁ pāpadhammā itthiyo ti.

¹ Bā diṭṭham. ² Bās anācāri. ³ Bā paṭhavasānugata-. ⁴ so C^s; C^k kam vasi itthi, Bā kam vāpi itthi, read: kam vāpi thī? ⁵ Bās anācāriti. ⁶ Bā paṭhassa. ⁷ Bās taṁ. ⁸ Bā adds taṁ. ⁹ Bā -rā. ¹⁰ C^s piṅgiyāti, C^k pigiyāti, Bā piyaṅgayāni. ¹¹ Bā adds aggamahesi. ¹² so C^s; Bā niddupagamana-. ¹³ Bā -rūyhi. ¹⁴ C^k tulla-, Bā cūlasayanake. ¹⁵ C^k -bandhanajje bhejjārahāṁñosaṁ, Bā -bandhachajjabhajjā-, C^s -raharaṁ-. ¹⁶ Bā piyaṅgayāni. ¹⁷ Bās anācāri paṭha vasānugatassa. ¹⁸ C^s omit assa -. ¹⁹ Bā nājjhagamā.

Atītavatthumhi itthīnaṃ dosaṃ kathetvā aparena pi pariyāyena
tāsaṃ dosaṃ eva kathento āha :

24. Khuddānaṃ lahucittānaṃ akataññuna dūbhinā¹
nādevasatto puriso thīnaṃ saddhātum arahati. 311.
25. Na tā² pajānanti kataṃ na kiccaṃ
na mātarāṃ pitarāṃ bhātaraṃ vā,
anariyā samatikkantadhammā
sassa³ eva⁴ cittassa vasaṃ vajanti. 312. 5
26. Cīrānūvuttham⁴ pi piyaṃ manāpaṃ
anukampakaṃ⁵ paṇasaṃ pi santaṃ⁶
āvāsu⁷ kiccesu ca naṃ jahanti,
tasmāham itthīnaṃ na vissasāmi. 313. 10
27. Thīnaṃ hi cittaṃ yathā vānarassa⁸
kannappakannaṃ yathā rukkhachāyā,
calācalaṃ hadayaṃ itthiyānaṃ⁹
cakkassa¹⁰ nemi viya¹¹ parivattati. 314. 15
28. Yadā tā passanti samekkhamānā¹²
ādeyyarūpaṃ¹³ purisassa vittaṃ¹⁴
saṇhāhi vācāhi nayanti-m-etaṃ¹⁵
kambojakā jalajenēva assaṃ. 315. 20
29. Yadā na passanti samekkhamānā¹²
ādeyyarūpaṃ¹⁶ purisassa vittaṃ¹⁴
samantato naṃ parivajjayanti
tiṇṇo nadīpāragato va kullaṃ. 316.
30. Silesūpaṃā sikhī-r-iva¹⁷ sabbabbhakkhā
tikkhāmayā¹⁸ nadi-r-iva¹⁹ sīghasotā
sevanti h' etā piyaṃ appiyaṃ ca²⁰
nāvā yathā orakūlaṃ paraṃ ca. 317: 25
31. Na tā²¹ ekassa na dvinnaṃ āpaṇo va²² pasārito,
yo tā mayhan ti maññeyya vātaṃ jālena bādha²³. 318. 30

¹ Bā -naṃ mittadubbhinā. ² Cks taṃ. ³ Cks sassa. ⁴ Ck -nnuttam,
Bā -vuthaṃ. ⁵ Bā -kamman. ⁶ Bā bhattaṃ, Ck santa, Cs santim. ⁷ Cs Bā
avāsu. ⁸ Bā bārāṇassa, Bs vāra-. ⁹ Bā itthīnaṃ. ¹⁰ Cks omit ca-. ¹¹ so
Bā; Ck nevivara, Cs nemiva. ¹² Bā sapekkha-. ¹³ Cks a-. ¹⁴ Cks ci-. ¹⁵
Cs Bā enam. ¹⁶ Cs a-. ¹⁷ read: sikhīva? ¹⁸ so Ck; Cs tikkhāmayā, Bā
tikkhāmanā. ¹⁹ Cs Bā nadīriva; read: nadīva? ²⁰ so Cs; Ck yamampiyaṇa,
Bā yamappiyanti. ²¹ Bā etā. ²² Cks so. ²³ Bā bandhaya.

82. Yathā nadī ca pantho ca pānāgāraṃ sabhā papā
evaṃ lokitthiyo nāma. velā tāsāṃ na vijjati¹. 319.
33. Ghatāsanaṃ h' etā kaṇhasappasirūpanā.
gāvo bahitṭassēva² omasanti varaṃ varaṃ. 320
- 5 34. Ghatāsanaṃ kuṇjaraṃ kaṇhasappaṃ
muddhābhisittāṃ pamadā ca sabbā
ete na so³ niccayatto bhajetha,
tesāṃ bhavē⁴ dubbidu sabbabhāvo. 321.
35. Nācantaṇṇā na bahūna⁵ kanta
na dakkhiṇā pamadā sevitabbā,
16 na parassa bhariyā na dhanassa hetu
et' itthiyo pañca na sevitabbā ti. 322.

Ta. khuddānaṃ⁶ 'ti khuddānaṃ⁶, Kaṇaverajātake⁷ viya baddhacore pi
sārajjanaṃ sandhāy' etaṃ vuttaṃ, lahuḍḍittānaṃ ti taṃ muhuttaṃ eva pari-
vattanacittānaṃ, Culladhanuggahajātaken' etaṃ kathetabbāṃ⁸, akatuṇṇutā pana
15 etāsāṃ Ekanipāte Takkāriyajātakena dipetabbā, nādevasatto ti na adevasatto
devena asatto anāsatto⁹ ayakkhagahitako abhūtāvattito¹⁰ puriso thīnaṃ sila-
vantataṃ¹¹ saddhātum¹² nārahati¹³ bhūtāvatto¹⁴ pana saddaheyya, katan ti
attano katan upakāraṃ, kiccaṃ ti attanā kātabbakiccaṃ, na mātaraṃ ti
20 sabbe pi nātake chaḍḍetvā yasmim patibaddhacittā honti taṃ nēva anubandha-
naṭo ete matādayo na jānanti¹⁵ nāma mahāpanthakamātā¹⁶ viya, anarya ti
millaḍḍā, sassa 'ti sakassa, avāsū¹⁷ 'ti āpadāsu¹⁷, kiccesu 'ti tesu tesu karaṇi-
yesu, kannappakannaṃ ti oṭṭhotiṇṇaṃ, yathā hi visame padese rukkhac-
chāyā ninnam pi orohati thalam pi abhirūhati¹⁸ tathā etāsaṃ pi cittaṃ na
25 kiñci uttamādhamāṃ vajjeti, calācalaṃ ti ekasmim yeva apatiṭṭhitaṃ, nemiti
sakaṭassa gacchato cakkānemi viya, ādeyyarūpan¹⁹ ti gahetabbajātikāṃ,
vittan ti dhanāṃ, nayantīti attano vasaṃ nenti, jalajenā 'ti jalajāta-
sevālena, Kambojakaraṭṭha-vāsino kira yadā āvāto asse gaṇhitukāmā honti tada
ekasmim thāne vatim parikkhipitvā dvāraṃ yojetvā assānaṃ udakapānatitthe
30 sevālaṃ madhunā makkhētva sevālasambaddhāni²⁰ tīre²¹ tiṇāni ādim katvā yava
parikkhepadvārā makkhenti, assā pāṇiyāṃ pīvitvā rasagedhena madhumakkhitaṃ
tiṇāni carantā²² anukkamena taṃ thānaṃ pavasanti, iti te²³ yathā jalajena

¹ in Bā the second hemistich comes before the first. ² Ck bahu-. ³ Ck Bā
ro, Bā yo. ⁴ Bā have. ⁵ Ck bahunā, Bā bahunna. ⁶ Bā luddā-. ⁷
Ck -ru-, Bā kajavedā-. ⁸ Bā dipetabbāṃ. ⁹ so Ck; Bā na devasattoti na
devasatto devena anāsatto. ¹⁰ so Ck; Ck abhūtāvattito, Bā abhūtapavattito. ¹¹
Bā -vantatavādāṃ. ¹² Bā sandhā-. ¹³ so all three MSS. ¹⁴ Ck -e, Bā
bhūta vitto. ¹⁵ Bā -āti. ¹⁶ Ck -patthaka-? Bā -paṇhaka. ¹⁷ Ck Bā apa-. ¹⁸
Bā -rūyhati. ¹⁹ Ck a-. ²⁰ Ck -savaddhāni, Ck -saṃvaddhāni, Bā sambaddhāni,
Bā -saṃbandhanā. ²¹ Bā omits tīre. ²² Bā khādanā. ²³ Ck se, Bā yathā te.

palobhetvā asse¹ vasaṃ² nenti tathā etāpi dhanam disvā tassa gahaṇatthāya
 saṇhāhi vācāhi purisaṃ vasaṃ nentiti a., kullaṇ ti taraṇatthāya gahitaṃ yaṃ
 kiñci, silesūpamā ti purisaṇaṃ cittabandhanena silesasadiṣā, tikkhāmayā
 ti tikkhiṇamāyā³, sīghasotā nadīrivā 'ti yathā pabbateyyā nadī sīghasotā⁴
 ti a., āpaṇo ti yathā ca pasāritāpaṇo yesaṃ mūlaṃ atthi tesam yeva upakāro
 tath' etāpi, yo tā ti yo puriso tā itthiyo, bādhaye⁵ ti yo vātaṃ pi jālena
 bādheyya⁶, velā tāsam na vijjatīti yathā etāsam nadinaṃ asukavelāyāṃ ev'
 ettha gantabban ti velā n' atthi rattim pi divāpi icchiticchitakkhaṇe upagantabbā
 n' eva asuken' evā⁷ 'ti pi mariyādā n' atthi atthikattthikena upagantabbā n' eva
 (-?) tathā etāpiti a., ghatāsanaṇasamā ti yathā aggi indhanena tappati etāpi
 kilesaratiyā, kaṇha -- ti kodhanatāya upanāhitāya ghoravisatāya dūjivhatāya
 mittadūbhitāya 'ti pañcahi kāraṇehi kaṇhasappasirasadiṣā, tattha bahularāgatāya
 ghoravisatā piṣuṇatāya dūjivhatā⁸ aticāritāya mittadūbhitā veditabbā, gāvo
 bahitipassa⁹ 'ti yathā gāvo khāditaṭṭhānaṃ chaḍḍetvā bahimanāpassa¹⁰
 tiṇassa varaṇi varaṇi omasanti khādanti evaṃ etāpi niddhanaṃ chaḍḍetvā
 aṇṇaṃ sadhanaṃ eva gacchanti¹¹ a., muddhābhhiṣṭtan ti rājānaṃ, pa-
 madā ca sabbā ti sabbā tā itthiyo, ete¹² ti ete pañca jane, niccayatto¹³
 ti niccaṃ saṃnāto upatṭhitasati, appamatto va hutvā ti a., dubbidū 'ti dujjāno,
 sabbabāhavo ti ajjhāsayo, ciraparicīṇṇo pi hi aggi dahati ciravissāsiko pi
 kuṇjaro ghāteti ciraparicito pi sappo dasati ciravissāsiko pi rājā anattakāro¹⁴
 hoti, evaṃ ciraparicīṇṇāpi itthiyo vikāraṃ dassenti, naccantavaṇṇā ti
 abhirūpavatī, na bahūna¹⁵ kantā ti aḍḍhakāsigaṇikā viya na bahunnaṃ piyā
 manāpā, na dakkhiṇā ti naccagītakusalā, tathārūpā hi¹⁶ bahumittā honti
 tasmā na sevītabbā, na dhanassa hetū 'ti yā dhanahetu yeva bhajati sā
 apariggahāpi na sevītabbā, sā hi dhanam alabhamānā kujjhati.

Evaṃ vutte mahājano M-assa „āho sukathitaṇ“ ti sādhu-
 kāraṃ adāsi, so etehi kāraṇehi itthinaṃ agunaṃ kathetvā
 tuṇhi ahosi.

Taṃ sutvā Ānando gijjharājā „samma Kuṇālarājā ahaṃ
 pi attano nāṇabalena itthinaṃ agunaṃ kathessāmīti“ vatvā
 agunaṃ katham ārabhi.

Taṃ dassento Bhagavā¹⁷ āha: Atha khalu bho A. gijjharājā
 K-ssa sakunassa ādimajjhakathāpariyosānaṃ¹⁸ viditvā tāyaṃ velāyaṃ
 imā gāthāyo abhāsi:

¹ Ck -ā, Cs -a, Bd -am. ² Bd -e. ³ all three MSS. tikkhamāyā ti tikkhiṇa-
 mayā. ⁴ Ck sīghamāyā, Bd Cs add evaṃ sīghamāyā. ⁵ Bds bandh-. ⁶ Ck
 baddh-, Bds bandh-. ⁷ Cks -kenavā. ⁸ Cs -tāya. ⁹ Cks bahu-. ¹⁰ Cks -manā-
 pamanāpassa. ¹¹ Bds bhaj-. ¹² Cks etā. ¹³ Cs -yatto, Ck niccaṃ yatto, Bd
 -yato. ¹⁴ Cs Bd -karo. ¹⁵ Ck bahu, Bd bahunnaṃ. ¹⁶ Cs Bd add bahūhi pat-
 thitā. ¹⁷ Bds satthā. ¹⁸ Bd -gāthā pari-

36. Pṇṇam pi ce 'mam paṭhaviṃ dhanena
dajj' itthiyā puriso sammatāya
laddhā khaṇam atimaññeyya tam pi,
tāsam vasaṃ asatīnaṃ na gacche. 323.
- 5 37. Uṭṭhāhakaṃ ce pi alīnavuttīṃ
koṃarabhaddāraṃ piyaṃ maṇāpaṃ
āvāsu¹ kiccesu ca naṃ jahanti,
tasmā hi itthīnaṃ na vissasāmi. 324.
38. Na vissase icchati maṇ ti poso,
10 na vissase rodati me sakāse,
sevanti h' etā piyaṃ appiyaṃ ca
nāvā yathā orakūlaṃ paraṃ ca. 325.
39. Na vissase sākhaṇapūrāṇasanthataṃ,
na vissase mittapurāṇacorāṃ,
15 na vissase rājā sakkhā² mamaṇ ti,
na vissase itthi dasanna mātaraṃ. 326.
40. Na vissase rāmaṇkarāsu nārisu
accantasīlāsu asaṇṇatāsu,
accantapemaṇugā³ assa bhariyā
20 na vissase, tittasamaṃ hi nāriyo. 327.
41. Haṇeyyu³ chindeyyuṃ pi chedayeyyuṃ⁴
kaṇṭham⁵ pi chetvā⁶ rudhiraṃ pipeyyuṃ⁷,
mā dīnakāmāsu⁸ asaṇṇatāsu
bhāvaṃ kare Gaṅgatiṭṭhūpamāsu. 328.
- 25 42. Musā tāsam yathā saccaṃ saccaṃ tāsam tathā⁹ musā,
gāvo bahitiṇassēva¹⁰ omasanti varam varam. 329.
43. Gaten' etā palobhenti pekkhitena mihitena¹¹ ca
atho pi dunnivāṭṭhena mañjunā bhaṇitena ca. 330.
44. Coriyo kaṭṭhinā⁶ h' etā vālā ca lapasakkharā¹²,
30 na tā kiñci na jānanti yaṃ manussesu vaṇcanaṃ. 331.
45. Asā lokitthiyo nāma, velā tāsam na vijjati,
sārattā ca pagabbhā ca sikhī sabbaghaso yathā. 332.
46. N' atth' itthīnaṃ piyo nāma appiyo pi na vijjati,
sevanti h' etā piyaṃ appiyaṃ ca
35 nāvā yathā orakūlaṃ paraṃ ca. 333.

¹ Cks apassu. ² Cks rāja-, Bd rājā sukhā. ³ Cks -um, Bd -umpi. ⁴ Bd chindā-
peyyumpi. ⁵ Bd -e. ⁶ Ck jatvā. ⁷ Bd piveyyuṃ. ⁸ Bd dīna-. ⁹ Bd
yathā. ¹⁰ Cks bahu-. ¹¹ Bd mitena, read: smitena or mhitena. ¹² B capala.

47. N' atth' itthīnaṃ piyo nāma appiyo pi na vijjati.
dhanattā pativellanti latā va dumanissitā. 334.
48. Hatthibandhaṃ assabandhaṃ gopurisaṃ ca caṇḍālaṃ¹
chavaḍāhakaṃ [pupphachaddakam]
sadhanam anupatanti nāriyo. 335.
49. Kulaputtam pi jahanti akūcanaṃ chavakasamaṃ²
sadisam api³ gacchanti [anupatanti] dhanahetu⁴ nāriyo⁵ ti. 336.

5

Ta, ādimajjhakathāpariyosānaṃ⁵ ti kathāya⁶ ādimajjhapariyosānaṃ,
laddhā khaṇaṃ ti okāsaṃ labhivā, icchati man ti maṃ eṣā icchatīti pi
puriso itthīnaṃ na vissaseyya, sākha purāṇasanthataṃ ti hiyyo vā pare vā 10
santhataṃ purāṇapaṇṇasanthataṃ⁷ na vissase, appoṭhetvā⁸ apaccavekkhitvā na
paribhuñjeyya, tatra hi dīghajātiko vā pavisitvā tiṭṭheyya paccāmito vā satthaṃ
nikkhipeyya, mittapurāṇacoraṃ ti panthadūbhanatṭhāne tṭhitam coraṃ
purāṇamitto me ti⁹ na vissaseyya; corā¹⁰ hi ye¹¹ sañjānanti te yeva mārenti,
sakhā mamaṃ ti so hi khippam eva kujjhati, tasmā rājānaṃ sakhā me ti na 15
vissase, dasannamātaraṃ ti ayaṃ mahallikā Idāni maṃ na aticarissatī attā-
naṃ rakkhissatī¹² na vissasitabbā, rāmakarāsū 'ti bālānaṃ ratikarāsū,
accantasīlāsū 'ti atikkantasīlāsū, accanta--gatassāpīti sace pi accanta-
anugatapemā assa tathāpi naṃ na vissase, kiṃkaraṇā: tiṭṭhasamā hi nāriyo
ti sambandho, tiṭṭhaṃ viya sabbasādhāraṇā ti a., haneyyun ti kuddhā vā 20
āññapurisasārattā vā hutvā sabbesaṃ taṃ hananādikaṃ kareyyuṃ, mā dīna-
kāmasū¹³ 'ti hīnaññāsayaṣū¹⁴ kiliṭṭhāsayaṣū, bhavaṃ ti evarūpaṃ sinehaṃ
mā kari¹⁵, Gaṅgātittthūpamāsū 'ti sabbasādhāraṇatṭhena Gaṅgātittthasadisāsu,
musā ti musāvādo tasmaṃ saccasadisō va, gatenā 'ti ādisu pekkhiteṇa palo-
bhanena¹⁶ Ummadantijātakaṃ dunnivattthēna Naññijātakaṃ mañjunā bhaṇiteṇa 25
'tuvaṇam kho ayyaputta āgaccheyyāsīti' Nandattherassa vatthuṃ kathetabbāṃ,
coriyo ti sambhatassa¹⁷ vināsanena coriyo, kaṭṭhinā¹⁸ ti thaddhahadaya, vāḷā
ti duṭṭhā appaken' eva kujjhanasīlā. lapasakkharā¹⁹ ti nīratthakalapana
sakkharā viya madhurā, asā ti asatiyo lāmikā, sārattā ti sabbasārattā²⁰, pa-
gabbhā ti kāyapagabbhiyādīhi pagabbhā, yathā ti yatthā sikhī sabbaghaso evaṃ 30
tāpi sabbaghasā, pativellanti parissajanti upagūhanti veṇṇenti, latā vā 'ti
yathā latā rukkhaniṣṣitā rukkhāṃ veṇṇeti evaṃ etā purisaṃ parissajantiyo pi
dhanam²¹ parissajanti nāma, hatthibandhādīsu gopuriso ti vuccati gopālako,
chavaḍāhakaṃ ti chavaṇaṃ dāhakaṃ susānagopānaṃ²¹ ti vuttaṃ hoti, puppha-
chaddakam ti vaccatṭhānasodhakam, sadhanaṃ ti etesu pi sadhanaṃ anu- 35

¹ so all three MSS. ² so B^s; B^d chavakasama, C^ks cataka. ³ read? abhi? ⁴
add va? ⁵ B^ds -gāthāpari-. ⁶ B^ds gāthāya. ⁷ B^d sakhā in the place of paṇṇa.
⁸ so C^ks; B^d -ṭetvā. ⁹ B^ds add tam. ¹⁰ B^d -o. ¹¹ C^ks yene, B^s yeye? ¹²
C^ks -sīti. ¹³ C^k B^d dīna-. ¹⁴ C^k lita-, C^s lina-, B^d hina-. ¹⁵ C^ks tare. ¹⁶
C^ks -ne. ¹⁷ B^d adds dhanassa. ¹⁸ B^ds lapanasa-. ¹⁹ C^ks -dārattā. ²⁰ B^d
omits pari - . ²¹ B^ds susānapālan.

gacchanti yeva, akiñcanan ti adbanam, chavakasaman¹ ti sunakhamam-
sakhādakacandālena samam sadisam tena nibbisesam pi purisam bhajanti gac-
chanti², kasmā³: yasmā anupatanti dhanahetu nāriyo.

Evam attano nāne thatvā Ānando gijjharājā itthīnam
5 agunam kathetvā tuñhi ahosi. Tassa vacanam sutvā Nārado
pi attano nāne thatvā tāsam agunam kathesi.

Tam dassento Satthā āha: Atha khalu bho Nārado deya-
brāhmaṇo Ānandassa g-assa ādimajjhakathāpariyosānam⁴ veditvā tāyam
velāyam imā gāthāyo abhāsi:

- 10 50. Cattāro me na pūrenti, te me sunātha⁵ bhāsato:
samuddo brāhmaṇo rājā itthi cāpi dijampati. 337.
51. Saritā sāgarām yanti yā kāci pathaviṃ sitā⁶
tā samuddam na pūrenti, unattā⁷ hi na pūراتي. 338.
52. Brāhmaṇo ca adhiyānam vedam akkhānapaṇcamam⁸
15 bhiyyo pi sutam iccheyya, unattā hi na pūراتي. 339.
53. Rājā ca pathaviṃ sabbam sasamuddam sapabbatam
ajjhāvase vijinitvā anantaratanocitam,
pāram samuddam pattheti, unattā hi na pūراتي. 340.
54. Ekamekāya itthiyā atthattā patino siyā
20 sūrā ca balavantā⁹ ca sabbakāmarasāharā,
kareyya navame chandam, unattā hi na pūراتي. 341.
55. Sabbitthiyo sikhi-r-iva sabbabhakkhā,
sabbitthiyo nadi-r-iva sabbavāhī,
sabbitthiyo kaṇṭhakānam¹⁰ pasākhā,
25 sabbitthiyo dhanahetū vajanti. 342.
56. Vātam jalena¹¹ paro¹² parāmase
osiñciyā¹² sāgarām ekapāṇinā
sakena tālena¹⁴ haneyya ghosanam
yo sabbabhāvam pamadāsu ossajeyya¹⁵. 343.
30 57. Corīnam bahubuddhīnam yāsu saccam sudullabham (⁹⁴/₂₃)
thīnam bhāvo durājāno macchassāvōdake gatam. 344.

¹ Ck catākasan, C^s vaṭakasadisam, B^d chavakasama sadisam. ² Ck bhaga-, read: abhig-? ³ Ck^s tasmā. ⁴ B^d gāthāpariyosāne. ⁵ B^d sunātha mama. ⁶ B^d -vissitā. ⁷ Ck^s unantā. ⁸ B^d -ānam-, Ck^s -kkhāma-. ⁹ B^d -to. ¹⁰ C^s kaṇṭha-
¹¹ B^d jā-, read: jaleneva? ¹² B^d paro. ¹³ B^d -ceyya, Ck^s -ciyasa. ¹⁴ B^d hatthena. ¹⁵ Ck^s bbassajeyya, B^d uyujje; read ossaje.

58. Analā mudusambhāsā duppūrā tā nadīsamā (II ³²⁶/₁₃, IV ⁴⁷¹/₂₁)
sīdanti, naṃ viditvāna ārakā parivajjaye. 345.
59. Avaṭṭanī mahāmāyā brahmacariyavikopanā (II ³³⁰/₁₀, IV ⁴⁷¹/₁₉)
sīdanti, naṃ viditvāna ārakā parivajjaye. 346.
60. Yaṃ etā upasevanti chandasā vā dhanena vā 5
jātavedo va saṇ ṭhānaṃ khippaṃ anuḍahanti naṃ ti. 347.

Ta. dijampatīti dijaṣeṭṭhakam¹ Kuṇālaṃ ālapati, saritā ti adi ṭha-
pitamātikāya bhājanattaṃ vuttaṃ, ūnattā ti udakapatiṭṭhānassa hi mahantattā
unā yeva, adhiyaṇaṃ ti sajjhāyitvā, vedamakkhānapaṇcamaṇ² ti
itthiṣapaṇcamaṇaṃ vedacattukkaṃ, ūnattā ti so hi ajjhāsaya mahantatāya sikkhi- 10
tabbassa na pūraṭi, ratanocitaṇaṃ ti nānāratanehi citaṃ paripunnāṇaṃ, ūnattā
ti so hi taṇhāmahanatāya na pūraṭi, siyā ti siyūṇaṃ, ayam eva vā pātho,
sabbakāmarasāharā ti sabbesaṃ kāmarasānaṃ āharaṇakā, navame ti aṭṭhahi
atittibhāvadassanattaṃ vuttaṃ, sū pana dasame pi³ tato uttaritare pi chandaṃ
karot⁴ eva, ūnattā ti sū hi kāmataṇhāmahanatāya na pūraṭi, kaṇṭakānaṃ 15
pāsākāḥ ti sambādhamagge⁵ kaṇṭakasūkhāsadisā, yathā hi sākāḥ laggitvā ākaḍ-
ḍhati evaṃ etāpi rūpādihi kaḍḍhanti, yathā sākāḥ hatthādisu vijjhitvā dukkhaṃ
uppādeti evaṃ etāpi puṭṭhamattā va sarīrasamphassena vijjhitvā mahāvīnāsaṃ pā-
penti, vajjanti etāpi parapurisaṃ vajanti, parāmaṣe ti gaṇheyya, osiñciya ti
nahāyitūṇaṃ oṭiṇṇo ekena paṇiṇā sakalasamudde⁶ udakaṃ osiñceyya⁷ gaṇetvā chaḍ- 20
deyya, sakenā⁸ 'ti ekena attano hatthena taṃ eva hatthaṃ hanitvā⁹ ghoṣaṃ
uppādeyya, sabbabhāvaṇaṃ ti tvaṃ me¹⁰ itṭho kanto piyo manāpo ti vucca-
maṇo yo¹¹ puriso evaṃ¹² etan ti saddahanto attano ajjhāsayaṃ pamadāsu
ossajjeyya¹³ so jālādihi vātagaṇādiṇi kareyya¹⁴ 'ti a., gataṇ ti gamanāṇaṃ,
analā ti tīhi dhammehi alaṇaṃ ti vacanarahitaṃ, duppūrā ti yathā mahānadi 25
udakena evaṃ kilesaratiyā duppūrā, sīdanti naṃ -- na ti tattha¹⁵ naṃ ti
nīpatamattaṃ, itthiyo allīnaṃ catūsu apāyesu sīdanti viditvā, āvaṭṭanīti yathā
avaṭṭanī mahājanassa hadayaṃ mohetvā attano vasa vatteti evaṃ etāpi¹⁶ a.
vikopanaṃ ti nāsaṇaṭṭhena ca garahanaṭṭhena ca brahmacariyassa kopikā.
chandasā vā¹⁷ ti piyasamvāsavasena vā, dhanena vā ti dhanahetu va, 30
saṇṭhānaṃ ti yathā jātavedo attano ṭhānaṃ yaṃ yaṃ padesaṃ allīyati taṃ
taṃ¹⁸ ḍahati tathā etāpi yaṃ yaṃ purisaṃ kilesavasena allīyanti taṃ taṃ
anuḍahanti mahāvīnāsaṃ pāpenti.

Evam Nāradena itthīnaṃ aguṇe pakāsite puna M. vise-
setvā tāsāṃ aguṇaṃ pakāsesi. 35

¹ Bḍ -jeṭṭhakam. ² Bḍ bedamakkhāna-, Ck^s devakkhāmanap-. ³ Bḍ^s add vīsa-
time pi. ⁴ Ck^s sakhāḍha-, Bḍ sampāva-. ⁵ Bḍ -a. ⁶ Ck^s -eyyā, Bḍ -eyyūṇa. ⁷
Bḍ haritvā. ⁸ Bḍ tvaṃ eva. ⁹ Bḍ so. ¹⁰ Bḍ uss-. ¹¹ Bḍ^s ettha. ¹² Ck^s
-pi attho. ¹³ Ck^s chandavasāvā. ¹⁴ Ck^s only one taṃ.

Taṃ dassetuṃ Satthā āha: Atha khalu bho K. s. Nāraddassa devabrāhmaṇassa ādimajjhakathāpariyosānaṃ veditvā tāyaṃ velāyaṃ imā gāthāyo abbhāsi:

- 5 61. Sallape nisitakhaggapāṇinā
paṇḍito api pisācadosinā,
uggatejauragam¹ pi āside,
eko ekapamadam² hi nālape³. 348.
- 10 62. Lokacittamathanā hi nāriyo
naccagītabhaṇitamihitāvudhā⁴,
bādhayanti anupaṭṭhitāsati⁵
dīpe rakkhasigaṇo va⁶ vāṇije. 349.
- 15 63. N' atthi tāsāṃ vinayo na saṃvaro.
majjamaṃsaniratā asaṇṇatā
tā gilanti purisassa pābhatam
sāgare va makaran timiṅgilo. 350.
- 20 64. Pañcakāmaguṇasātagocarā
uddhatā aniyatā asaṇṇatā
osaranti pamadā pamādinam
loṇatoyavatiyaṃ va āpakā⁶. 351.
- 25 65. Yaṃ naraṃ uparamanti⁷ nāriyo
chandasā ca⁸ ratiyā dhanena vā
jātavedasadisam pi tādisaṃ
rāgadosavatiyo⁹ dahanti nam. 352.
- 30 66. Adḍham¹⁰ ṇatvā purisaṃ mahaddhanam
osaranti sadhanam sah¹¹ attanā,
rattacittam ativeṭhayanti nam¹¹
sāla¹² māluvalatā kānaṇe. 353.
- 35 67. Tā upenti¹³ vividhena chandasā
citrabimbamukhiyo alamkatā,
ūhasanti pahasanti nāriyo
Saṃvaro va sati¹³ māyakovidā. 354.
68. Jātarūpamaṇimuttabhūsitā
sakkatā patikulesu nāriyo

¹ Bđ -am ura-. ² Cks ekaṇ-, Bđ ekāya-. ³ Cks pamadā hi-, Bđ ekāya pamudāya nālape, Bđ ekāya pamadā hi-. ⁴ so C for -tamhi- or -tasmi-, Ck -haṇitami-hita udhā, Bđ -tapita-. ⁵ Ck gaṇeva? Bđ gaṇāva. ⁶ Bđ āpagam, Bđ āpagā. ⁷ Bđ upalāpenti. ⁸ Bds vā. ⁹ Bđ -vadhīyo. ¹⁰ Bđ uddham, read: adḍha ṇatva? ¹¹ Cks nā. ¹² Bđ -am. ¹³ so Ck; C e sati? Bđ va samtataṃ.

- rakkhitā aticaranti sāmikam
dānavam va hadayantarassitā¹. 355.
69. Tejavāpi hi naro vicakkhaṇo
sakkato bahujaṇassa pūjito
nārinam vasagato na bhāsati 5
Rāhunā upagato va candimā. 356.
70. Yam kareyya kupito diso disam
duttḥacitto vasam āgataṃ ari
tena bhiyyo vyasanam nigacchati
nārinam vasagato apekkhavā. 357. 10
71. Kesalūnanakhachinnatajjitā
pādapāṇikasadaṇḍatālītā²
hīnam eva³ upagatā hi nāriyo
tā ramanti kuṇape va makkhikā. 358.
72. Tā kulesu visikhantaresu vā 15
rājadhānigamesu vā puna
odḍitam Namucipāsavākaram
cakkhumā parivajje sukhattiyo⁴. 359.
73. Ossajitva⁵ kusalam tapoguṇam
yo anariyacaritāni-m-ācari⁶ 20
devatāhi nirayam nimissati
chedagāminimāṇiyam va vāṇijo. 360.
74. So idha⁷ garahito parattha ca
dummati⁸ upagato sakammunā
gacchati aniyato galāgalam 25
duttḥagadrabharatho va uppathe. 361.
75. So upeti nirayam Patāpanam
sattisimbalivanaṃ ca-m-āyasam⁹
āvasitvā[na] tiracchāṇayoniyam¹⁰
petarājavisayam na muṇcati¹¹. 362. 30
76. Dibbakhiḍḍaratiyo ca¹² Nandane
cakkavatticaritaṃ ca mānuse
nāsayanti pamadā pamādinam
duggatiṃ ca paṭipādayanti nam. 363.

¹ Bds -yantaniṣṣitā. ² all three MSS. -kasā-. ³ read: ev'. ⁴ Bds -jjeyya su-
khattiko, C^s -jje sukhāyayo. ⁵ all three MSS. ossajjivā. ⁶ C^s omit yo, Bds
have yo anariyesu ca-. ⁷ read: idhā. ⁸ B^d dummedho. ⁹ B^d āyasam, B^s
āyasam, C^k mānasayam, C^s māsayam. ¹⁰ C^s -yo. ¹¹ C^s muccati. ¹² C^s va

77. Dibbakhiddharatiyo na dullabhā
cakkavatticaritañ ca mānuse
sovaṇṇavyamhanilayā¹ va² accharā
ye caranti pamadāḥ³ anattikā. 364.
78. Kāmadhātusamatikkamā gati
rūpadhātuyā bhāvo na dullabho
vitarāgavisayūpapattiya
ye caranti pamadāḥ³ anattikā. 365.
79. Sabbadukkkhasamatikkamañ siyaṃ
accantañ acalitañ asaṃkhatañ
nibbuthehi sucihi³ na dullabhañ⁴
ye caranti pamadāḥ³ anattikā ti. 366.

- Ta sallape ti sace mayā saddhīm sallapessasi eisaṃ te pāṭessāmīti⁵
vatvā khaggaṃ ādāya ṭhiteṇāpi⁶ sallapitamatte yeva tañ khāditaṃ jīvitavināsaṃ
15 pāṭessāmīti dosiṇa hutvā ṭhiteṇa piṣācenaṇāpi saddhīm sallape, upagatañ dāsi-
tvā⁷ nāṭessāmīti ṭhitaṃ⁸ uggatejaṃ uragaṃ⁹ āside va, eko pana hutvā raho
ekāya¹⁰ pamadāya na hi sallape¹¹, lokacittamathanā ti lokassa cittagha-
tikā¹², dīpe rakkhasiṇaṇo¹³ ti yathā yakkhadīpe rakkhasiṇaṇo¹³ manussena¹⁴
vesena¹⁵ vāpije palobhetvā¹⁷ attano vasagata katvā khādanti evaṃ imāpi kama-
20 guṇehi attano vase katvā satte mahāvināsaṃ pāpentīti a., vinayo ti ācāro,
saṃvaro ti mariyadā, pābhataṃ ti dukkhasambhataṃ dhanam gilanti nāṇenti,
aniyatā ti aniyatacittā, loṇatoyavatiyaṃ ti loṇatoyavantaṃ samuddaṃ¹⁷
ti a, āpakā¹⁸ ti āpaga, ayam eva vā pāṭho, yathā samuddaṃ nadiyo osa-
ranti evaṃ pamāḍinaṃ pamadā ti ā., chandasā ti penena, ratiyā ti pañca-
25 kāmagaṇaratiyā, dhanena vā ti dhanahetu vā, jātavedasādasiṇa ti guṇa-
sāmpattiya aggim iva jalantaṃ¹⁹ pi. rāgasosavatiyo ti rāgasehi vadhikā.
rājasosagatiyo²⁰ ti pi pāṭho, osarantīti madhuravacanaṇa tañ bandhantiyo
upagacchanti, sadhanaṇa²¹ ti sadhana²², ayam eva vā pāṭho, vatthālaṃkāratthāya
kiñci attano dhanam datvāpi²³ otarantīti a, saḥattana²³ ti attabhāvena sad-
30 dhīm attano²⁴ bhāvaṃ pi²⁵ tass²⁶ eva pariccajantiyo viya honti, ativeṭṭha-
yantīti dhanagahaṇatthāya ativiya veṭṭenti pīṇenti, vivīdhena chandasā ti
nānāvīdhena ākārena, citrabimbamukhiyo ti alaṃkāraṇavasena citrasarīra
vicitramukhiyo va hutvā, ūhasantīti mahāhasitaṃ hasanti, paḥasantīti
mandahasitaṃ hasanti, Saṃvaro vā²⁴ ti māyākārapuriso viya asurindo viya

¹ Ck -vyamhi-, Bā suvaṇṇavyamhi-. ² Bā ca. ³ Cks -ihi, Bā -ibhi, Bā -ihi. ⁴ Cks -ā. ⁵ Bā phāle-, Ck pāthe-. ⁶ Bā adde sallape. ⁷ Ck tadāyitvā. ⁸ Bā tañ. ⁹ Cks omit uragaṃ. ¹⁰ Cks ekāya. ¹¹ Cks ālaṇe. ¹² Bā lokacittassa-ghātakā. ¹³ Bā -ā. ¹⁴ Cks manussina. ¹⁵ Bā veseva. Cks omit vesena. ¹⁶ Bā upalāpetvā. ¹⁷ Ck vatta-. ¹⁸ Bā āpagan, Cks -kan. ¹⁹ Bā jalitaṃ. ²⁰ Cks -dosavā. ²¹ Cks -nā. ²² Cks -nā. ²³ Bā Cā atta. ²⁴ Cks cā.

ca¹, dānavam va hadayantarassitā² ti yathā kuto nu āgacchatha bho tayo
janā ti Karaṇḍakajāṭake³ hadayantarassitā² antoudaragatāpi⁴ dānavam aticāri
evam aticaranti, arakkhiyo⁵ h' etā ti dīpeti, na bhāsati⁶ na virocati Hārita-
Lomasakassapa-Kusa-rājāno viya, tenā⁷ ti tato⁶ amittena katavyasanā atirekatara-
vyasanan ti a., apekkhāvā ti sataṇho, kesa--tajjitā ti ākaḍḍhitvā lūna- 5
kesā⁷ nakhehi chinnaḡattā⁸ tajjitā pādādihi ca tālitā va hutvā yo⁹ keḷivasena¹⁰
ete pi vippekāre karoti¹¹ tādisaṃ hīnam eva upagatā nāriyo ramanti na¹² ete
vippekāre pariharanti madhurasamācāre¹³, kimkāraṇā: ramanti kuṇape va
makkhikā ti yasmā jegucche hatthikuṇapādīmhi makkhikā viya tā hīne yeva
ramantīti a., oḍḍitan ti na etā itthiyo nāma atha kho imesu thānesu Na- 10
mucino Kilesamārassa migapakkāḡaḡaḡattham luddakehi oḍḍitaṃ pāsaṃ ca vā-
karaṇā cā⁷ ti¹⁴ maññamāno paññācakkhunā ca¹⁵ cakkhumā¹⁶ dībbamānusakena¹⁷
sukheṇa atthiko parivajjeyya, ossajjitvā ti devamanussesu mahāsampattidā-
yakam tapogunam chaḍḍetvā¹⁸ yo puriso anariyesu¹⁹ pañcasu kāmāgunesu
kāmaraticaritāni ācarati, devatāhi nirayam nimissatīti²⁰ so sadevalokena 15
parivattetvā²¹ nirayam gaṇhissati, chedagāmimaṇiyam va vānijo ti yathā
bālavānijo mahagghabhaṇḡam datvā chedagāmīlāmakaṃ maṇikaṃ gaṇhati tathā-
rūpo ayaṃ hotīti a., so ti so itthinam vasaṃ gato, aniyato ti ettakaṃ kalam
apāyesu paccissati, gaḡāgaḡan ti devalokā ca²² manussalokā ca²² galitvā apā-
yam eva gacchatīti²³ a., yathā kiṃ: duṭṭha--uppathe ti yathā kuṭagadra- 20
bhayuttaratho maggā okkamitvā uppathe yeva gacchati tathā, sattisimbali-
vanan ti sattisadisehi kaṇṭakehi yuttam āyasaṃbalivanam, petarājavisayan
ti petavisayaṃ ca kūlakaṇṭhakaasuravisayaṃ ca²⁴, pamādinan ti pamattānaṃ,
te hi pamadāsu pamattā tāsāṃ sampattīnaṃ mūlabhūtaṃ kusalam na karonti,
iti tesāṃ pamadā sabbā tā nāsayanti nāma, paṭipādāyanti nan ti tathā- 25
vidhaṃ purisaṃ tā pamādavasēu⁷ eva akusalam karetvā duggatim paṭipādentī
nāma, sovaṇṇavyamhanīlayā ti suvaṇṇāmayavimānavāsiniyo, pamadā-
hanatthikā ti ye²⁵ purisā pamadāhi anatthikā hutvā brahmacariyam caranti, sa-
matikkamā ti kāmādhātusamatikkamena yā gati, rūpadhātuyā bhāvo ti
yo kāmādhātusamatikkamagatisamkhatō rūpadhātusambhavo²⁶ tesāṃ na dullabho, 30
vītarāgavisayūpapattiyā ti yā²⁷ vītarāgavisaye suddhāvāsaloḡe uppattī
sāpi tesāṃ na dullabbhā ti a., accantan ti anatītaṃ²⁸ avināsadhammakam²⁹,
acalitan ti kilesehi akampitaṃ, nibbutehīti nibbutakilesehi, sucīhīti
parisuddhehi evarūpaṃ nibbānam pi na dullabham.

¹ Cks yeva vā. ² Bd -yantaniissitā. ³ = Samugga- Vol. III p. 527. ⁴ Cks attano.

⁵ Bds -itā. ⁶ Bd tamhā. ⁷ Cks -sa. ⁸ Ck jīṇṇa-. ⁹ Cks ye. ¹⁰ Bd kilesa-.

¹¹ Cks -onti. ¹² so Cks; Bd nam. ¹³ Bds add ti. ¹⁴ Cks vākarajjaṇcātī, Bd
vākuñce. ¹⁵ Ck ma, Bd omits paññā-. ¹⁶ Bd adds puriso. ¹⁷ Bd omits dībba.

¹⁸ Bd adds yo ti. ¹⁹ Bds add aparisuddhesu. ²⁰ Cks -atia. ²¹ Bds niva-. ²² Bd

vā. ²³ Bds -issatīti. ²⁴ Bd asurā ca petañca. ²⁵ Cks yo. ²⁶ Bds -tuyā bhāvo.

²⁷ Ck sā, Bd omits yā. ²⁸ Cks antātītam. ²⁹ Bd -tani.

Evam M. amatamahānibbānam pāpetvā desanaṃ niṭṭha-
pesi. Himavante kinnaramahoragādayo ākāse t̥hitadevatā ca
„aho Buddhalīlāhāya kathitan“ ti sād̥hukāram adamsu. Ānando
gijjharājā Nārado devabrāhmaṇo Puṇṇamukho ca phussakokilo
5 attano attano parisam ādāya yathāṭṭhānam eva gamimsu. M.
sakaṭṭhānam eva gato. Itare pana antarāntarā¹ āgantvā² Ma-
hāsattassa santike ovādaṃ gahetvā tasmim ovāde t̥hatvā sagga-
parāyanā ahesuṃ.

S. i. d. ā. j. samodhānento osānagāthā abhāsi:

- 10 s. Kuṇālo 'ham tadā āsiṃ, Udāyi phussakokilo,
Anando gijjharājāsi, Sāriputto ca Nārado,
evam dhāretha jātakan ti. 367.

Te pana bhikkhū gamanakāle Satthu ānubhāvena gantvā āgamana-
kāle attano attano ānubhāvena āgatā, tesam S. mahāvane kammaṭṭhānam
15 kathesi, te taṃ divasam eva arahattaṃ pāpuṇimsu. Mahā devatā-
samāgamo ahosi, atha³ Bh. Mahāsamayasuttaṃ kathesi. Kuṇāla-
jātakam. Asītinipātam⁴.

5. Mahāsutasomajātaka.

Kasmā tuvaṃ ti. Idam S. J. v. Aṅgulimālattheraṃ
20 ā. k. Tassa uppatti ca pabbājā ca⁵ Aṅgulimālasuttavaṇṇanāya vutta-
nayaena vitthārato veditabbā. So pana saccakiriyāya mūlhagabbhāya
it̥hiyā sot̥hibhāvaṃ katvā tato paṭṭhāya sulabhapiṇḍo hutvā vivekam
anubrūhanto aparabhāge arahattaṃ patvā abhiññāto asītimahātherānaṃ
abbhantaro⁶ ahosi. Taṃmiṃ kāle dh. k. s.: „āvuso aho Bhagavatā
25 tathārūpaṃ luddaṃ lūṭitapāṇiṃ mahācoraṃ Aṅgulimālaṃ adaṇḍena
asatthena dametvā nibbisevaṇaṃ karontena dukkaraṃ kataṃ, aho
Buddhā nāma dukkarakārikā“ ti. S. Gandhakuṭṭiyaṃ nisinnō⁷ va
dibbasotena kathaṃ sutvā „ajja mama gamaṇaṃ bahūpakāraṃ bha-
vissati, mahādharmadesanā pavattissatīti“ nātvā anopamāya Buddha-
30 līlāhāya dhammasabhaṃ⁸ gantvā paññattāsane nisīditvā „k. n. bh. e.
k. s.“ ti p. „i. n.“ ti v. „anacchariyaṃ bhī. idāni paramābhisaṃ-

¹ B^d anantarantā. ² B^d gantvā. ³ B^d athassa. ⁴ C^k omīti asīti-. ⁵ Cfr. Morris, B. & Cariyā-Piṭaka p. 100. ⁶ B^d add upasāmpadā ca. ⁷ B^d -re yeva. ⁸ B^d t̥hito. ⁹ B^d -bhāyaṃ.

bodhiṃ pattaṇa mayā etassa vinayanāṃ, sv-āhaṃ pubbacariyaṃ caranto padesañāṇe t̥hito pi etaṃ dāmesin¹ ti vatvā¹ a. ā.:

A. Kururaṭṭhe Indapattanagare Koravyo nāma rājā dhammena r. kāresi². B. tassa aggamaheṣiṃ³ kucchisimhi nibbatti⁴, sutavittakatāya⁴ pana taṃ Sutasomo ti sañjānimsu, 5
tam enaṃ rājā vayappattaṃ⁵ disāpāṃokkhācariyassa santike sippaṃ gahaṇatthāya Takkaṣilaṃ pesesi, so ācariyabhāgaṃ ādāya nikkhamitvā maggaṃ paṭipajji. Bārāṇasiyaṃ⁶ Kāsirañño putto Brahmaḍattakumāro pi tath' eva vatvā pitarā pesito, nikkhamitvā tam eva maggaṃ paṭipajji. Sutasomo⁷ maggaṃ 10
gantvā nagaradvāre sālāya phalake vissamanatthāya nisīdi. Brahmaḍattakumāro pi gantvā tena saddhiṃ ekaphalake nisīdi. Atha naṃ Sutasomo paṭisanthāraṃ karonto „samma magga-kilanto kuto āgacchasīti“ pucchitvā „Bārāṇasito“ ti vutte „kassa putto“ ti⁸ „Brahmaḍattassa“ ti⁹ „konāmo“ ti⁸ „Brah- 15
maḍattakumāro nāmā“ ti¹⁰ „kena kāraṇena āgato sīti“ pucchi. So „sippagahaṇāya“¹¹ ti vatvā tam pi maggakilanto ti ten' eva nayena itaraṃ pucchi. So pi sabbaṃ ācikkhi. Te ubho pi „mayāṃ khattiyā ekācariyass' eva santike sippagahaṇāya“¹² gacchāmā“ ti aññaṃaññaṃ mittabhāvaṃ katvā nagaraṃ pav- 20
sitvā ācariyakulaṃ gantvā ācariyaṃ abhiyādetvā attano jātiṃ āvikatvā sippagahaṇāya¹³ āgatabhāvaṃ kathesum. So „sādhū“ ti sampaticchi. Te ācariyabhāgaṃ datvā sippaṃ paṭṭha-pesum, na kevalaṃ ca te yeva aññe pi taḍā Jambudīpe ekasatamattā rājaputtā tassa santike sippaṃ gaṇhanti¹³. Suta- 25
somo tesāṃ jeṭṭhantevāsiko¹⁴ hutvā sippaṃ upadisanto nacirass' eva nipphattiṃ pāpuṇi, so aññesaṃ¹⁵ santikaṃ agantvā¹⁶ „sa-

¹ Bds add tuṇhi ahoṣi tehi yacito. ² Bds add tadā amhākaṃ. ³ Bds add dasamāse atikkante suvaṇṇavaṇṇaṃ puttaṃ vijāyi. ⁴ Bds -vittatāya. ⁵ Bds add disvā nikkhasahassaṃ datvā. ⁶ Bds tadā Bā-. ⁷ Bds atha Su-. ⁸ Bds siti. ⁹ Cks -assa, omitting ti, Bds read: kāsirañño putto ti. ¹⁰ Bds nāma, omitting ti. ¹¹ Cks -ṇāyā, Bds sippagahaṇatthāya. ¹² Bds sippagahaṇatthāya. ¹³ Bds -tā āgacchanti. ¹⁴ Cks jeṭṭhācariyo. ¹⁵ Bds -assa. ¹⁶ Cks āg-.

hāyo me“ ti vatvā Brahmadattakumāram eva gantvā¹ tassa
 piṭṭhiācariyo hutvā khippaṃ sikkhāpesi, itaresaṃ pi kamena²
 sippaṃ niṭṭhitaṃ. Te anuyogaṃ datvā ācariyaṃ vanditvā
 Sutasomaṃ parivāretvā nikkhamiṃsu, atha ne Sutasomo mag-
 5 gadhure³ ṭhatvā uyyojento „tumhe attano attano pitunnaṃ sip-
 paṃ dassetvā rajjesu patitṭhahessatha⁴, patitṭhitā pana maṃ⁵
 ovādaṃ kareyyāthā“ 'ti ā. „Kiṃ ācariyā“ 'ti. „Pakkha-
 divasesu uposathikā hutvā mā ghātaṃ⁶ kareyyāthā“ 'ti. Te
 „sādhū“ ti sampaticchimsu. B. hi āṅgavijjāpāṭhakattā⁷ „anā-
 10 gate Bārāṇasikumāraṃ⁸ nissāya mahābhayaṃ uppajjissatīti“
 ṇatvā ca te evaṃ⁹ ovaditvā uyyojesi. Te sabbe pi attano
 attano janapadaṃ gantvā pitunnaṃ sippaṃ dassetvā rajje
 patitṭhāya patitṭhitabhāvaṃ c' eva ovāde vattanabhāvaṃ ca
 jānāpetuṃ paṇṇāḍārena saddhiṃ paṇṇāni paṇiṃsu. M. taṃ
 15 pavattiṃ ṇatvā „appamattā hothā¹⁰“ ti paṇṇāni paṇiṃ. Tesu
 Bārāṇasirājā maṃsena vinā bhattaṃ na bhuñjati, uposatha-
 divasatthāya pi 'ssa maṃsaṃ gahetvā ṭhapenti¹¹, ath' ekadiva-
 saṃ evaṃ ṭhapitamāsaṃ bhattakārakassaṃ pamādena rāja-
 gehe koleyyasunakhā khādīsu, bhattakārako maṃsaṃ adisvā
 20 kahāpaṇamutṭhiṃ ādāya, caranto maṃsaṃ uppādetuṃ asak-
 konto „sace amaṃsakabhattaṃ upanāmessāmi jīvitaṃ me n'
 atthi, kin nu kho karissāmi“ cintetvā „atth' eso upāyo“ ti
 vikāle¹² āmaḥkasusānaṃ gantvā taṃmuhuttamatassa¹³ purisassa
 ūramaṃsaṃ āharitvā supakkaṃ pacitvā bhattaṃ upanāmesi,
 25 rañño maṃsakhaṇḍaṃ jivhagge ṭhapimattam eva sattarasaharaṇi-
 saḥassāni phari. sakalasarīraṃ khobhetvā atṭhāsi, kiṃkāraṇā:
 pubbe¹⁴ sevitatāya¹⁵, so kira atitānantare attabhāve yakkho
 hutvā bahuṃ manussamaṃsaṃ khādi¹⁶, ten' assa taṃ piyaṃ

¹ Cks omiṭ'gantvā, Bds read brahmadattassa kumārasseva santikaṃ gantvā. ²
 Bds anukka-. ³ Bds maggantare. ⁴ Bds patitṭhahissanti. ⁵ Bds ghāṭanaṃ. ⁶
 Bds -pātakusalattā, Bds -pūkaṭattā ⁷ Bds -ṇasiyaṃ brahmadattakumāraṃ.
 so Cks; Bds tesāṃ in the place of ca te evaṃ. ⁸ Cks hontū. ⁹ Bds -eti. ¹⁰
 Bds kāle. ¹¹ Cks -mattassa, Bds muhuttaṃ matassa. ¹² Cks -ā. ¹³ Bds sevana-
 tāya. ¹⁴ Bds khāditaṃpubbo.

ahosi, so „sac’ āham tuñhi yeva paribhuñjissāmi na me ayañ
 imañ maṃsañ kathessatīti“ cintetvā saha kheḷena bhūmiyañ
 pātesi¹, „niddosañ deva khādāhīti“ ca vutte manusse paṭikka-
 māpetvā „aham etassa niddosabhāvañ jānāmi, kiṃ maṃsam
 etan“ ti „purimadivasesu paribhogamaṃsaṃ eva devā“ ’ti 5
 „nanu aññasmim kāle ayañ raso n’ atthīti“ „ajja supakkañ
 devā“ ’ti „nanu pubbe pi evam eva pacasīti“, atha nañ tuñhi-
 bhūtañ nātvā „sabhāvañ vā kathehi² jīvitañ vā te n’ atthīti“
 ā., so abhayañ yācivā yathābhūtañ katesi, rājā „mā saddam
 akāsi, pakatiyā pacanamaṃsañ tvañ³ khāditvā mayhañ manussa- 10
 maṃsaṃ eva pacāhīti“ ā., „nanu dukkarañ devā“ ’ti, „mā bhāyi.
 na dukkaran“ ti, „nibaddhañ⁴ kuto labhissāmīti“, „nanu ban-
 dhanāgāre bahumanussa“ ti, so tato paṭṭhāya tathā akāsi, apara-
 bhāge bandhanāgāre manussesu khīnesu „idāni kiṃ karomīti“
 ā., „antarāmagge saḥassabhaṇḍikañ khipitvā yo tañ gaṇhati⁵ 15
 tañ ‘coro’ ti gahetvā mārehīti“, so tathā katvā⁶ aparabhāge
 saḥassabhaṇḍikañ olokentam pi adisvā „idāni kiṃ karomīti“
 ā., „yāmaḥherivelāya⁷ nagarañ ākulañ hoti, tvañ ekasmim
 gharasandhimhi vā⁸ catukke vā thatvā manussañ paharitvā⁹
 maṃsañ gaṇhā“ ’ti, so tato paṭṭhāya thūlamaṃsañ ādāya 20
 gacchati, tesu tesu thānesu kaḷebarāni dissanti, „mama mātā
 na paññāyati, pitā na paññāyati, bhātā bhaginī na paññāyatīti“
 manussānañ paridevanasaddo suyyati, nāgarā bhītataṣitā hutvā
 „ime manusse siho nu kho khādati vyagga¹⁰ nu kho yakkho
 nu kho“ ti olokentā pahāramukhañ disvā „eko manusso khā- 25
 datī maññe“ ti¹⁰ mahājano rājaṅgane sannipatitvā upakkosi¹¹,
 rājā „kiṃ tātā“ ti pucchi, „deva imasmim nagare manussa-
 khādako coro atthi, gaṇhāpethā“ ’ti, „aham kathañ jānissāmi,
 kiṃ ahañ nagarañ rakkhanto carāmīti“, mahājano „rājā

¹ Bā pādesi. ² Bā add no ce katesi. ³ Ck^s tañ. ⁴ Ck^s khaṇḍam, Bā
 nibandhañ. ⁵ Bā -hissati. ⁶ Bā akāsi. ⁷ Bā paṭhamapacchimāyāme yadā
 majhmayāme-. ⁸ Bā add vīthiyañ vā. ⁹ Bā -sse māretvā. ¹⁰ Bā -tīti
 paññanti. ¹¹ Bā -sisu.

nagarena anattthiko, Kālahatthisenāpatissa ācikkhissāmā“ 'ti
 vatvā¹ tassa kathetvā „coraṃ pariyesitum vaṭṭatīti“ vadiṃsu,
 so „sattāhaṃ āgametha, pariyesitvā coraṃ dassāmīti“ mahā-
 5 janaṃ uyyojetvā purise ānāpesi „tātā nagare kira manussa-
 khādako coro atthi, tumhe tesu tesu thānesu nilīyitvā taṃ
 gaṇhathā“ 'ti, te „sādhū“ 'ti vatvā tato paṭṭhāya nagaraṃ
 parigaṇhanti, bhattakārako pi ekasmiṃ gharasandhimhi paṭi-
 channo hutvā ekaṃ itthiṃ māretvā, ghanaghanamaṃsaṃ ādāya
 pacchiṃ pūretum ārabhi, atha naṃ te purisā gahetvā pothetvā²
 10 pacchābāhaṃ bandhitvā „gahito manussakhādako coro“ ti
 mahāsaddaṃ karīṃsu, mahājano³ parivāresi, atha naṃ suṭṭhu
 vadhitvā⁴ maṃsapacchiṃ gīvāya bandhitvā senāpatissa dasse-
 sum, senāpati⁵ disvā „kin nu kho esa imaṃ maṃsaṃ khādati
 udāhu aññena maṃsena missetvā vikkiṇāti udāhu aññassa
 15 vacanena māretīti“⁶ cintetvā taṃ atthaṃ pucchanto⁷ paṭha-
 maṃ gātham āha:

1. Kasmā tuvaṃ rasaka edisāni
 karosi kammāni sudāruṇāni,
 hanāsi⁸ itthi purise ca mūlho
 20 maṃsassa hetu, adu⁹ dhanassa kāraṇā ti. 368.

Ta. ra'sakā 'ti bhāttakārakaṃ ālapati, itoparaṃ uttānasambandhāni va-
 canapaṭivacanāni Pālivasen⁷ eva veditabbāni¹⁰.

2. Na attaheta na dhanassa kāraṇā
 na puttadārassa sahāyañātinam,
 25 bhattā ca me bhagavā bhūmipālo
 so khādati¹¹ maṃsaṃ bhadante¹² edisaṃ¹³. 369.
3. Sace tuvaṃ bhāttur atthe payutto
 „karosi kammāni sudāruṇāni

¹ Bā gamitvā. ² Cks poth-. ³ Bā atha naṃ mahā-. ⁴ Cks vadi-, Bds bandhi.
⁵ Bds add taṃ. ⁶ Bds -sīti. ⁷ Bds add sutasomajātaka. ⁸ Ck hanāti, Bā
 hanasi. ⁹ Cks ā-. ¹⁰ Bds add bhāttakārako āha. ¹¹ all three MSS. -ti. ¹²
 Ck bhante, Bā bhaddante. ¹³ Bds -santi atha naṃ senāpati āha.

pāto va antepuraṃ pāpuṇitvā
lapeyyāsi me rājino sammukhe taṃ'. 370.

4. Tathā karissāmi ahaṃ bhadante²
yathā³ tuvaṃ bhāsasi Kālahatthi,
pāto va antepuraṃ pāpuṇitvā
vakkhāmi te rājino sammukhe taṃ ti. 371.

Ta. bhagavā ti gāravādivacanam etaṃ, sace tuvaṃ ti saccaṃ nu kho bhaṇati⁴ udāhu maraṇamukhena⁵ musā ti⁶ vīmaṇsanto evaṃ ā., ta. su-dāruṇānīti manussaghātakammāṇi, sam mukhetan ti sammukhe tbatvā evaṃ vadeyyāsīti so sampaticchanto g. ā.

10

Atha naṃ senāpati gāḥabandhanam eva sayāpetvā vi-bhātāya rattiyā amaccehi ca saddhiṃ mantetvā sabbesu eka-vādesu⁷ jātesu sabbatthānesu ārakkhaṃ tthapetvā nagaram hatthagataṃ katvā rasakassa pi gīvāya maṃsapacchiṃ bandhitvā ādāya rājanivesanaṃ pāyāsi, sakalanagaraṃ viravi⁸, 15 rājā hiyyo⁹ bhuttapātarāso sāyamāsam pi alabhitvā „rasako idāni āgacchissati idāni āgacchissatīti“ nisinno va rattiṃ vīti-nāmetvā „ajjāpi rasako nāgacchati“¹⁰, nāgarānaṃ ca mahāsaddo suyyati, kin nu kho etan“ ti vātapānena olovento taṃ tathā-rūpaṃ āṇiyamānaṃ disvā „pākaṭaṃ idaṃ kāraṇaṃ jātan“ ti 20 cintetvā dhiṭiṃ¹¹ upatthapetvā pallaṃke nisīdi, Kālahatthi pi naṃ upasaṃkamitvā anuyuñji, so pi 'ssa kathesi.

Taṃ atthaṃ pakāsento Satthā āha:

5. Tato ratyā vivasane¹² suriyass' uggamaṇam pati
Kālo rasakam ādāya rājānaṃ upasaṃkamī,
upasaṃkamitvā rājānaṃ idaṃ vacanam abravi¹³: 372.
6. Saccaṃ kira mahārāja rasako pesito tayā
hanāti¹⁴ itthi purise tuvaṃ maṃsāni khādasi¹⁵. 373.

25

¹ Bds tanti atha naṃ rasako āha. ² Bd bhadd-. ³ Ck yameva, C^s yame. ⁴ Ck bhaṇeti, C^s bhati, Bd bhaṇasi. ⁵ Bds -bhayena. ⁶ Bd musā bhaṇasīti. ⁷ Bds -chandesu. ⁸ Bd vivarī. ⁹ Bds hiyo, C^s bhiyo. ¹⁰ Bd -tīti. ¹¹ Bd sati. ¹² Ck rattā-. ¹³ Bd -viti tattha bhikkhave tato tadā kāle ratyāvivassāne suriyugga-manam pati kālo rassakam ādāya rājānaṃ upasaṃkamitvā idaṃ vacanaṃ abravi avoca. ¹⁴ Bd hanati. ¹⁵ Bd -sīti tattha mahārāja kira rassako tayā pesito saccaṃ ayam rassako itthi ca purise ca hanati tvaṃ maṃsāni manussamaṃsāni khādasi saccaṃ kira tato rājā āha.

7. Evam evam¹ tathā Kāla rasako pesito mayā.

mama attham karontassa kim etaṃ paribhāsasīti. 374.

Ta. Kālā 'ti Kālahatthi, evamevan ti tejavantena senāpatinā anuyutto² musā vattum asakkonto evam āha, ta. tathā ti idaṃ purimass' eva vevacanān, 5 mamatthan ti mama vadāhim, karontassā 'ti karontam, kimetan ti kasmā evam paribhāsasi aho dukkaram karosi tvam nāma aññam coram agahetvā mama pesanakārakam³ gaṇhāsīti tassa bhayam janento kathesi⁴.

Tam sutvā senāpati „ayam saken' eva mukhena paṭijānāti, aho sāhasiko, ettakam nāma kālarū manussā⁴ etena khādita⁵, 10 vāressāmi nan“ ti cintetvā āha: „mahārāja mā evam kari, mā⁷ manussamamsam khādīti“⁶. „Kālahatthi kim kathesi, nāham ito viramitum sakkomīti“⁸. „Mahārāja¹⁰ sace na viramissasi attānaṃ ca raṭṭhaṃ ca nāsessasīti“⁹. „Evam nassante¹² pi aham n' eva viramitum sakkomīti“¹¹. Tato senāpati tassa 15 saññāpanāya¹³ vatthum āharitvā dassesi¹⁴: atītasmiṃ hi mahāsamudde cha mahāmacchā ahesum, tesu Ānando Timando¹⁵ Ajjhohāro¹⁶ ti ime tayo janā¹⁷ pañcayojanasatikā, Titimīti¹⁸ Miṅgalo Timirapiṅgalo¹⁹ ti ime²⁰ saḥassayojanikā²¹, te sabbe pi pāsāṇasevālabhakkhā²² ahesum, tesu Ānando samuddassa 20 ekapasse vasati, tam²³ bahū macchā dassanāya upasamkamanti, ekadivasam „sabbesam dipadacatuppadānam rājā paññāyati, amhākam rājā²⁴ n' atthi, mayam p' etaṃ²⁵ rājānam karissāmā“²⁶ 'ti cintetvā sabbe ekacchandā hutvā Ānandam rājānam karimṃsu, macchā tato paṭṭhāya tassa sāyapātam²⁶ 25 upaṭṭhānam gacchaṇti. Ath' ekadivasam Ānando ekasmiṃ pabate pāsāṇasevālam khādanto ajānitvā sevālo²⁷ ti saññāya eka-

¹ Bā eva. ² Cs -e. ³ Cs -na-. ⁴ Bā tattha bho kālahatthi evameva tatha rassako me mayā pesito mama attham karontassa rassakassa etaṃ rassakam kim paribhāsasi in the place of tattha - - kathesi. ⁵ Bā -ssamamsam. ⁶ Bā -tati. ⁷ Cks omit mā. ⁸ Bā khādasīti. ⁹ Cks -mī. ¹⁰ Cks omit ma-. ¹¹ Cks -tīti, Bā nassissasīti. ¹² Bā -o. ¹³ Bā -natthāya. ¹⁴ Bā add mahārāja. ¹⁵ Bā panando. ¹⁶ Cs ajjhorō, Ck ajjhāro. ¹⁷ Bā macchā. ¹⁸ Ck timīti. ¹⁹ Bā piṅgalo timirapiṅgalo mahātimirapiṅgalo. ²⁰ Bā add tayo macchā. ²¹ Bā add honti. ²² Ck -na-. ²³ Cks omit tam. ²⁴ Cks omit rājā. ²⁵ Cks pekam. ²⁶ Bā sāyam pāto. ²⁷ Bā -lam.

macchaṃ¹ khādi, tassa taṃ maṃsaṃ chādesi, so² „kin nu kho
 idaṃ ativiya madhuraṃ“ ti nīharitvā olokeno macchakhaṇḍaṃ
 disvā „ettakaṃ kālāṃ ajānitvā na khādin³“ ti cintetvā „sā-
 yam pi pāto pi macchānaṃ upatṭhānaṃ katvā⁴ gamanakāle
 ekadve⁵ macche khādissāmi, pākataṃ katvā khādiyamānesu⁶ 5
 hi⁶ eko pi maṃ na upasaṃkamissati, sabbe palāyissantīti“
 paṭicchanno hutvā pacchā⁷ osakkito sakkitāṃ paharitvā⁸ khādi,
 macchā parikkhayaṃ gacchantā⁹ cintayimsu: „kuto nu kho
 nātīnaṃ bhayaṃ uppajjissatīti“, ath' eko paṇḍitamaccho¹⁰
 „mayhaṃ Ānandassa kiriyāṃ¹¹ na ruccati, parigaṇhissāmi¹² 10
 naṃ“ ti macchesu upatṭhānaṃ gātesu Ānandassa kaṇṇapattena
 paṭicchanno atthāsi, Ānando macche uyyojetvā pacchato gac-
 chante¹³ khādi, so maccho taṃ disvā itaresaṃ ārocesi, te
 sabbe pi bhītā¹⁴ palāyimsu, Ānando tato patṭhāya maccharasa-
 lobhena¹⁵ aññāṃ gacāraṃ na gaṇhāti, so jighacchāya¹⁶ kila- 15
 manto¹⁷ „kahaṃ nu kho gatā“ ti¹⁸ te macche pariyesanto
 ekaṃ pabbataṃ disvā „mama bhayena imaṃ pabbataṃ nissāya
 vasanti maññe¹⁹, pabbataṃ parikkhipitvā upadhāressāmiti“
 naṅgutṭhena sīsena ca ubho passāni²⁰ parikkhipitvā gaṇhi,
 „sace idha vasissanti²¹ palāyissantīti“, pabbataṃ parikkhipantaṃ 20
 attano naṅgutṭhaṃ disvā „ayaṃ maccho maṃ vañcetvā pabba-
 taṃ nissāya vasatīti“ kuddho paṇṇāsayaṃ amattaṃ naṅgutṭhaṃ
 gaṇhi²², aññāṃ macchaṃ ti²³ saññāya²⁴ gahetvā murumurā-
 yanto²⁵ khādi, dukkhā²⁶ vedanā uppajji, lohita gandhena macchā
 sannipatitvā luñcitvā luñcitvā²⁷ khādantā²⁸ yāvasīsam āgamimsu, 25

¹ Bds ekaṃ-. ² Bds khādantassa in the place of ch. so. ³ Bds khādāmi. ⁴
 Bds āgantvā. ⁵ Bds ekaṃ-. ⁶ Bds -ne, omitting hi. ⁷ Bds macchaṃ. ⁸ Bds
 add khādissāmiti tathā katvā. ⁹ Bds viditvā. ¹⁰ Bds -to-. ¹¹ Bds kārāṇaṃ,
 Bds karaṇaṃ. ¹² Cks omit pari. ¹³ Bds -taṃ. ¹⁴ Bds bītatasitā. ¹⁵ Bds -rassa-
 giddhena. ¹⁶ Ck tigacchāsāyaṃ, Cs jigacchāsāyaṃ. ¹⁷ Ck kilento, Cs kilanto.
¹⁸ Bds adds jigacchāya pilito. ¹⁹ Bds adds ti taṃ. ²⁰ Bds passesu, Bds ubhosu
 passesu. ²¹ Bds vasanti. ²² Bds khaṇḍaṃ. ²³ Cks maccha, omitting ti. ²⁴
 Bds adds dalhaṃ. ²⁵ Bds murumurāpento. ²⁶ Bds dukkha. ²⁷ Bds omits l. 1.
²⁸ Bds adds bhuñjetvā.

mahāsarīratāya nivattitum asakkonto tatth' eva jīvitakkhayaṃ
pāpuṇi, pabbatākāro¹ atthirāsi ahoṣi, ākāśacārino tāpasaparibbā-
jikā manussānaṃ kathayimsu, sakala-Jambudīpe manussā
jānimsu. Taṃ vatthum āharitvā dassento Kālahatthi ā.:

- 5 8. Ānando sabbamacchānaṃ khāditvā rasagiddhimā
parikkhīṇāya parisāya attānaṃ khādiyā mato². 375.
9. Evaṃ pamatto rasagārove rato
bālo yadī āyatiṃ nāvabujjhati
vidhamma putte caji³ nātake⁴ ca
10 parivattiyā⁵ attānaṃ eva khādati. 376.
10. Idan te sutvāna vihetu⁶ chando,
mā bhakkhasī⁷ rāja manussamaṃsaṃ,
mā tvaṃ imaṃ kevalaṃ vārijo va
dipadādhipa suññaṃ akāsi ratthān ti. 377.

- 15 Ta. sabbamacchānaṃ ti sabbesaṃ macchānaṃ jeṭṭhako, khāditva ti
so attano parisāṃ khādi⁷. khādiyā ti pacchā attānaṃ khāditvā mato, āyatiṃ⁸
ti yadī anāgate uppajjanadukkhāṃ na jānāti, vidhammā⁹ ti vidhamitvā nā-
setvā, putte cā¹⁰ ti puttadhīro caji⁹, nātake cā¹⁰ ti sesānātake caji, vidhamma
putte caji¹⁰ nātake cā¹⁰ ti a., parivattiyā¹⁰ ti aññaṃ alabhanto nivattitvā
20 attānaṃ eva khādati, vihetu¹⁰ ti vigacchatu, kevalaṃ ti sakalaratthāṃ, vārijo
vā¹⁰ ti Ānandamaccho viya¹⁰.

¹ B^d pabbatarāsi viya. ² B^d khādiyamako. ³ B^d only ca. ⁴ C^k -vattatiya, C^s -vattiya. B^d -vattaya. ⁵ B^d viyetu. ⁶ B^d bhikkhayi, C^k -si. ⁷ C^k omits khādi.
⁸ C^k -ti. ⁹ G^k capi. ¹⁰ B^d tattha mahārāja atitasmim kule mahāsamudde pañ-
casatayojaniko ānando nāma mahāmaccho sabbesaṃ macchānaṃ rāja mahāsamud-
dassa ekapasse ṭhito, khāditvā ti sakajātikānaṃ macchānaṃ rasagiddhimā macche
khāditvā parikkhīṇā ti macchaparisaṃ khayāṃ pattāya attānaṃ ti aññaṃ gocarāṃ
agahetvā pappatāṃ parikkhipento paññāsajojanamatāṃ attano naṅguṭṭhakhaṇḍaṃ
macchasaññāya khāditvā mato maraṇappatto hutvā idāni mahāsamudde pappata
matto atthi rāsi ahoṣi, evaṃ pamatto ti evampi yathā mahāmaccho ānando
evaṃ tathā tvaṃ taṇhāya rasagiddhito hutvā pamatto pamādhāvappatto, rasa-
gārove ratto ti manussamaṃsaṃsaṃsassa rasagārove ratto atirattacitto hoti, bālo ti
yadi tvaṃ bālo duppañño āyati anāgate uppajjanadukkhāṃ nāvabujjhati na
jānāti ki attho, vidhamāti vidhamitvā nāsetvā, putte cā ti puttabhariyāyo ca,
nātake cā ti sesānātake ca sahāye ca, vidhamā ti vihamitvā aññaṃ āhāraṃ ala-
bhivā jighacchāya piṇito sakalanagaraṃ parivattaya manussamaṃsaṃ alabhitvā
attānaṃ khādanto ānando pacchā viya attānaññeva khādati, idante sutvāna ti
mahārāja te tuyhaṃ mayā ānitaṃ idaṃ udāraṇaṃ sutvāna chando manussa-

Taṃ sutvā rājā „Kālahatthi tvam eva upamaṃ jānāsi aham pi jānāmīti“ manussamaṃsagiddhatāya porāṇakavatthum āharitvā dassento āha:

11. Sujāto nāma nāmena tassa atrajaoraso¹

jambupesin aladdhāna mato so tassa² saṃkhaye. 378. 5

12. Evam eva ahaṃ Kāla bhuttā³ bhakkhaṃ rasuttamaṃ aladdhā mānusaṃ maṃsaṃ maññe hassāmi⁴ jīvitaṃ ti. 379.

Ta. tassā 'ti tassa Sujātassa⁵; afite kira Bārāṇasīyaṃ Sujāto nāma kuṭimbiko loṇambīlasevanatthāya Himavantā⁶ āgatāni pañca isisatāni attano uyyāne vasāpetvā upatthahi⁷, ghare niccapaññattā⁸ va bhikkhā ahoṣi, te pana 10 tāpasā kadāci janapade pi bhikkhāya caranti⁹, mahājambupesi pi āharitvā khādanti, tesam jambupesin āharitvā khādanakāle Sujāto cintesi: ajja bhadantānaṃ tayo cattāro divasā anāgacchantānaṃ kahaṃ nu kho gatā ti so puttakaṃ aṅguliyā¹⁰ gāhāpetvā tesam bhattakiccekāle tattha agamāsi, tasmin samaye mahallakānaṃ mukhavikkhālanaudakaṃ¹¹ datvā sabbanavako¹² jambupesin khādati, Sujāto tāpase 15 vanditvā nisinnu: kiṃ bhante khādathā 'ti pucchi, mahājambupesin āvuso ti, taṃ sutvā kumāro pipāsāṃ uppādesi, ath' assa gaṇajetthako¹³ thokaṃ dāpesi, so taṃ khāditvā vararase bajjhivā: pesim me detha pesim me dethā 'ti punappuna yāci, kuṭimbiko dhammaṃ suṇanto¹⁴: mā viravi¹⁵ gehaṃ gantvā khādissatīti¹⁶ naṃ vañcetvā imaṃ nissāya bhadantā ukkantheyyun ti taṃ samassāsento 20 taṃ isigaṇaṃ āpucchitvā¹⁷ va gehaṃ gato, gatakālate patthāy' eva c' assa putto: pesim me dethā 'ti paridevi, isayo pi¹⁸ ciraṃ vutth' amhā¹⁹ 'ti vatvā Himavantaṃ eva gatā, ārāme isayo apassantā²⁰ tassa ambajambupanasamocādināṃ pesiyo sakkharacūṇasaṃyutta²¹ adāmsu, tā tassa jivhagge ṭhapitamattā halāhalavissasadiṣā honti, so sattahaṃ nirāhāro hutvā²² jīvitakkhayaṃ pāpuṇi; rājā idam 25

maṃsaṃ khādanachando, vigetū ti vigacchatu viramatu, mā bhakkhayi mahārāja manussamaṃsaṃ mā bhakkhayi mā khādi, mā tvam imaṃ kevalanti mahāsamuddaṃ suññaṃ karonto vārījo ānando maccho idha, dvipadādhipā ti bho dhīpadādhipa dvipadānaṃ manussānaṃ issara mā tvam kevalaṃ saccato imaṃ tvam kāsikarathāṃ nagaraṃ suññaṃ mā akāsi attho. ¹ Bds oraso tassa atrajo. ² Bds -ā. ³ so Cks; Bd bhuttānaṃ. ⁴ Bds hissāmi. ⁵ Bd tattha kālahatthi kutumpiko nāmena sujāto nāma tassa atrajo putto oraso jambupesi aladdhā na alabhetvāna, mato ti tassā jambupesiyaṃ saṃkhayo so kutumpikaputto 'mato yaṭhā ahaṃ evameva rasuttamaṃ aññarasānaṃ uttamaṃ manussānaṃ maṃsaṃ bhutvā bhuñcetvā aladdhā manussamaṃsaṃ jīvitāṃ hissāmi maññe maññāmi. ⁶ Bd -tato. ⁷ Bd upatthāsi. ⁸ Bd niccapañcasatamattā. ⁹ Bd adds kadāci. ¹⁰ Bd -yam. ¹¹ Bd -nakāle u-. ¹² Bd saṃghana-. ¹³ Bd adds tāpaso. ¹⁴ Bd adds putta. ¹⁵ Bd vivari. ¹⁶ so all three MSS. for -siti? ¹⁷ Bd anāp-. ¹⁸ Bds add idha. ¹⁹ Ck vutthāya, Cs vatthumhā, Bd vatthamhā. ²⁰ Bds -o. ²¹ Bds -e. ²² Cks omīti hu-.

kāraṇaṃ āharitvā dassento evam āha, tassa saṃkhaye ti tassa jambupestyā khaye aññaṃ āhāraṃ anāharitvā mato, bhakkhaṇ ti khādaniyaṃ, rasuttamaṃ ti uttamaṃ rasaṃ, haṣṣāmīti jahissāmi, haṣṣāmīti pi pāṭho¹.

Tato Kālahatthi „ayaṃ rājā ativiya rasagiddho, aparāṇi²
 5 udāharaṇāni āharissāmīti“ cintetvā „mahārāja viramā“³ 'ti ā.,
 „na sakkomīti“, „sace na viramissasi nātimaṇḍalato c' eva
 rajjasirito ca parihāyissasi“; — atītasmiṃ pi⁴ idh' eva Bārā-
 ṇasiyaṃ pañcasīlarakkhakaṃ sotthiyakulaṃ⁵ ahosi, tassa ku-
 lassa eko puttako ahosi, so mātāpītunnaṃ piyo manāpo paṇ-
 10 ḍito⁷ tiṇṇaṃ vedānaṃ pāragū, so samavayehi taruṇehi saddhiṃ
 gaṇabandhanena vicari, sesagaṇabandhā macchamaṃsādīni khā-
 dantā suraṃ pivanti, māṇavo maṃsādīni na khādati suraṃ pi
 na pivati, te cintayīṃsu⁸: „ayaṃ surāya apivanato amhākaṃ
 mūlaṃ na deti, upāyena naṃ suraṃ pāyessāmā“⁹ 'ti¹⁰ te sanni-
 15 patitvā „samma chaṇaṃ kilissāmā“¹¹ 'ti āhaṃsu, „tumhe¹² su-
 raṃ pivatha ahaṃ na pivāmi, tumhe va gacchathā“¹³ 'ti,
 „samma tava pānatthāya¹⁴ khīraṃ gaṇhāpessāmā“¹⁵ 'ti, so
 „sādhū“¹⁶ 'ti sampaticchi, dhuttā uyyānaṃ gantvā padumini-
 paṇṇesu tikkhiṇaṃ suraṃ bandhāpetvā ṭhapaṇiṃsu, atha nesaṃ
 20 pānakāle māṇavassa khīraṃ upanayīṃsu¹⁷, eko dhutto „pok-
 kharamadhuṃ bho āharā“¹⁸ 'ti āharāpetvā padumini-patte puṭaṃ
 heṭṭhā¹⁹ chiddaṃ kaṭvā²⁰ mukhe ṭhapetvā ākaḍḍhi, evaṃ itare
 pi āharāpetvā pivīṃsu, māṇavo „kim etaṃ“ ti pucchi, „pok-
 kharamadhusaṇṇāya suraṃ pivi, ath' assa aṅgāre pakkamaṃsaṃ
 25 adaṃsu, tam pi khādi²¹, evam assa punappunaṃ pivantassa
 mattakāle „na etaṃ pokkharamadhu, surā esā“²² ti vadiṃsu, so
 „ettakaṃ kālāṃ²³ madhurarasaṃ na jānīṃ²⁴, āharatha bho
 suraṃ“²⁵ ti ā., āharitvā²⁶ puna pi adaṃsu, pipāsā mahatī ahosi,

¹ Ck jahessumī, C² jahessāmi, tassa saṃkhaye - - - pāṭho wanting in B². ² B² add piṣsa. ³ B² -māhi. ⁴ B² adds so manussamaṃsaṃ viramītuṃna. ⁵ B² -m hi. ⁶ Ck² sotti-. ⁷ B² adds byatto. ⁸ B² mantayīsu. ⁹ B² adds vatvā. ¹⁰ samma tu-. ¹¹ B² pivana-. ¹² Ck² -pesahī, C² -pehī, B² -pemā. ¹³ B² add atha. ¹⁴ so Ck²; B² -pattapuṭaṃ gaḍḍhā. ¹⁵ B² adds aṅgulī, B² aggaṃ? ¹⁶ B² -dati. ¹⁷ B² add evaṃ. ¹⁸ B² jānāmi. ¹⁹ Ck² omit ā-.

ath' assa puna yācentassa¹ „khīṇā“ ti vadimsu, so „handa
taṃ bho² āharāpethā“ ti aṅgulimuddikaṃ adāsi, tato³ sakala-
divasaṃ tehi saddhiṃ pivitvā matto rattakkho kampanto⁴
vippalapanto gehaṃ gantvā nipajji, ath' assa pitā surāya
pītabhāvaṃ⁵ nātvā vigate made⁶ „tāta ayuttan te kataṃ⁵
sothhiyakule jātena suraṃ pivantena⁷, mā puna evaṃ akāsīti“
ā., „tāta ko mayhaṃ doso“ ti, „surāya pītabhāvo“⁸, „tāta kiṃ
kathesi, mayā evarūpaṃ madhurarasaṃ ettakaṃ kālaṃ aladdha-
pubban“ ti, brāhmaṇo punappuna yāci, so pi „na sakkā⁹
viramitun“ ti ā., atha brāhmaṇo „evaṃ sante amhākaṃ kula-
vaṃso ca ucchijjissati dhanaṃ ca nassissatīti“ cintetvā: 10

18. Māṇava abhirūpo si, kule jāto si sothhiye,
na tvam arahasi tāta abhakkhaṃ bhakkhayetave ti g. ā. 380.

Ta. abhakkhaṃ -- ti abhakkhitabbayuttakaṃ bhakkhituṃ¹⁰.

Evaṃ ca pana vatvā „tāta virama sace na viramasi¹⁵
aham vā¹¹ ito gehā nikkhamissāmi tava vā¹² ratthā pabbā-
janiyakammaṃ karissāmīti“ ā., māṇavo „evaṃ sante pi aham
suraṃ jahitum na sakkomīti“ vatvā gāthādvayam ā.:

14. Rasānaṃ aññataraṃ etaṃ yasmā¹³ maṃ tvaṃ nivāraye,
so 'haṃ tattha gamissāmi yattha lacchāmi edisaṃ. 381. 20
15. So vāhaṃ nippatissāmi, na te vacchāmi santike
yassa me dassanena tvaṃ nābhinandasi brāhmaṇā 'ti. 382.

Ta. rasānaṃ ti lonambilatittakataṭukakhārikamaṃdurakasāvānaṃ¹⁴ sattana-
naṃ¹⁵ aññataraṃ, uttamarasabhūtaṃ etaṃ majjan nāma, so vāhaṃ ti so
aham eva, nippatissāmīti nikkhamissāmi. 25

Evaṃ ca pana vatvā „nāhaṃ surāpānā viramissāmi, yaṇ
te ruccati taṃ karohīti“ ā., atha brāhmaṇo „tāyi amhe
pariccajante mayam pi taṃ pariccajissāmā“ ti vatvā.

¹ Bā yāca-. ² Cks tha, omitting bho. ³ Bds so. ⁴ Cks -ento. ⁵ Bā pivita-.
⁶ Bds matto. ⁷ Bds add na vaṭṭatī. ⁸ Bds pivitabhāvenāti. ⁹ Cs Bā -o. ¹⁰
Bds -ayitum. ¹¹ Bā tāta. ¹² Bā taṇ ca. ¹³ Bds kasmā. ¹⁴ Bds -kasāva-
saṅkhātānaṃ. ¹⁵ Bds add rasānaṃ.

16. Addhā aññe' pi dāyāde putte lacchāma māṇava,
tvañ ca jamma vinassasu
yattha pattaṃ na [taṃ] suṇomā 'ti g. ā. 383.

5 Ta. yattha pattaṃ ti yattha gataṃ taṃ² asukaṭṭhāne nāma vasatīti na
suṇāma tattha gacchā 'ti a.

Atha naṃ vinicchayaṃ netvā aputtabhāvaṃ katvā nīharā-
pesi, so aparabhāge nippaccayo kapaṇo pilotikaṃ⁸ nivāsetvā
kapālahattho piṇḍāya caranto aññataraṃ kuḍḍaṃ nissāya
kālam akāsi. — Idam kāraṇaṃ āharitvā Kālahatthi rañño dassetvā
10 „mahārāja sace tvaṃ amhākaṃ vacanaṃ na karissasi pabbā-
janiyakamman te karissantīti“ vatvā g. ā.:

17. Evam eva tuvaṃ rāja⁴ dipadinda suṇohi me:
pabbājessanti taṃ ratṭhā soṇḍamānavakaṃ yathā ti. 384.

Evam Kālahatthinā upamāya ābhatāya pi rājā tato viramituṃ
15 asakkonto aparaṃ pi udāharaṇaṃ dassetuṃ ā.:

18. Sujāto nāma nāmena bhāvitattāna sāvako
accharaṃ kāmayaṇto va na so bhuñji na so pivi. 385.

19. Kusagge udakaṃ⁵ ādāya samudde udakaṃ mine
evaṃ mānusakā kāmā dibbakāmāna santike. 386.

- 20 20. Evam eva ahaṃ Kāḷa bhutvā bhakkhaṃ rasuttamaṃ
aladdhā mānusaṃ mānsaṃ maññe hessāmi jīvitaṃ ti. 387.
Vatthuṃ heṭṭhāvuttanayen' eva.

Ta. bhāvitattānaṃ ti bhāvitacittānaṃ tesaṃ pañcannaṃ isisatānaṃ,
accharaṃ kāmayaṇto⁶ti, so kira⁶ isīnaṃ mahājambupesikhādanakāle⁷ anāga-
25 manāṃ viditvā⁶ kena nu kho kāraṇena na⁹ āgacchanti sace katthaci gatā jāniṣṣāmi
noce atha nesaṃ santike dhammaṃ suṇissāmiti uyyānaṃ gantvā¹⁰ gaṇajettha-
kassa santikā dhammaṃ suṇanto¹¹ suriye atthaṃgate uyyojiyamāno pi sja idh'
eva⁸ vasissāmiti vatvā isigaṇaṃ vanditvā paṇṇasālaṃ pavisitvā nipajji, rattibhāge
Sakko devarājā devasaṃghaparivuto saddhīṃ attano paricārīkāhi isigaṇaṃ van-
30 dituṃ āgato, sakalārāmo ekobhāso ahosi, Sujāto kin nu kho etaṃ ti utṭhāya
paṇṇasālacchiddena oloketvā Sakkaṃ isigaṇaṃ vandituṃ āgataṃ devaccharā-

¹ Cks -am. ² Bd omits taṃ. ³ Bds jinnapi-. ⁴ Bds mahārāja, Cks tuvaṃ rāja.
⁵ so Cks for dakaṃ, Bds kusaggenudakaṃ. ⁶ Bds add tesaṃ. ⁷ Cks -sīm-, Bds
-siyā-. ⁸ Bd divā. ⁹ Bds kinnu kāraṇaṃ na, Cks omit na. ¹⁰ Bds add isayo
vanditvā. ¹¹ Bds add nisīnno va.

parivutaṃ disvā accharānaṃ sahadassanen' eva rāgaratto ahosi, Sakko nisīditvā dhammakathaṃ sutvā sakatṭhānam eva gato, kuṭṭimbiko punadvase isigaṇaṃ vanditvā pucchi: bhante ko nāṃ' esa rattibhāge tumbhākaṃ vandanatthāya āgato ti, Sakko āvuso ti, taṃ parivāretvā nisinnā katamā¹ ti, devaccharā nāṃ' etā ti, so isigaṇaṃ vanditvā gehaṃ gantvā gatakālate paṭṭhāya accharaṃ me detha accharaṃ me 5 dethā ti vilapi, nātakā parivāretvā bhūtapaviṭṭho² nu kho ti accharaṃ paharīṃsu, so nāhaṃ etaṃ³ accharaṃ kathemi devaccharaṃ kathemīti vatvā ayaṃ accharā ti alaṃkaritvā ānīṃsaṃ bharīyaṃ pi gaṇikaṃ pi oloketvā⁴ nāyaṃ accharā yakkhīnī esā ti devaccharaṃ me dethā 'ti vippalapanto nirāhāro⁵ jīvitaṃ kkhayaṃ pāpuṇi, tena vuttaṃ: accharaṃ kāmayaṃto va na so bhuñji na so pivīti, samudde 10 udakaṃ mine ti samma Kāḷaḥatthi yo kusaggena udakaṃ gahetvā ettakaṃ siyā⁶ samudde udakaṃ ti tena saddhiṃ upamāya mineyya so kevalaṃ mineyy' eva kusagge⁷ udakaṃ pana jātiya parittam eva yathā taṃ evaṃ mānusakā kāmā dibbakāmaṇaṃ santike, tasmā so Sujāto aññaṃ itthiṃ na olokesi, accharaṃ eva paṭṭhento mato, evamevā 'ti yathā so dibbakāmaṇaṃ alabhanto jīvitaṃ jahi 15 evaṃ ahaṃ pi uttamarasaṃ manussamaṃsaṃ alabhanto jīvitaṃ⁸ jahissā-mīti vadati.

Taṃ sutvā Kāḷaḥatthi „ayaṃ rājā ativiya rasagiddho, saññāpessāmi naṃ“ ti, „sakajātimaṃsaṃ⁹ khāditvā ākāsacara-suvaṇṇaḥaṃsāpi tāva naṭṭhā“ ti dassetuṃ gāthādvayaṃ āha: 20

21. Yathāpi te dhataratṭhā haṃsā vehāsayaṃgamā¹⁰

avuttiparibhogena¹¹ sabbe abbatthataṃ gatā 388.

22. Evaṃ eva tuvaṃ rājā dipadinda suṇohi me:

abhakkhaṃ rājā bhakkhesi tasmā¹² pabbājayanti tan ti. 389.

Ta. avuttiparibhogenā¹² 'ti attano anājivabhūtena¹³ paribhogena, 25 abbatthataṃ ti sabbe maraṇaṃ eva pattā: atīte kira Cittakūṭe Suvanna-guhāya navutimaṃsasaḥassāni vasanti, te vassike cattāro māse na nikkhamanti, sace nikkhameyyuṃ udakapūṇṇehi pakkhehi¹⁴ āhīṇḍetuṃ¹⁵ asakkontā samudde yeva pateyyuṃ¹⁶, tasmā na nikkhamanti, upakatṭhe¹⁷ pana vassakāle jātassaro sayaṇjātasālīṃ āharitvā guhaṃ¹⁷ pūretvā sāliṃ khādantā vasanti, tesāṃ pana 30 guhaṃ pavitṭhakāle guhādvare eko rathacakkapamāṇo uppanābhimakkatāko¹⁸ ekekasmīṃ māse ekekaṃ jālaṃ¹⁹ bandhati²⁰, tassa ekekaṃ suttam gorajjuppa-māṇaṃ²¹, haṃsā naṃ²² jālaṃ chindissatīti²³ ekassa taruṇaḥaṃsassa, dve

¹ Ck^s nisinnō, Bds nisinnā kā nāmetā. ² Ck^s bhūtāvattṭho, B^s -āvatṭho. ³ Bds evaṃ. ⁴ Bds -ento. ⁵ Bds add hutvā tattheva. ⁶ Bds mahā. ⁷ Bds -ena. ⁸ Ck^s omīti ji-. ⁹ Bds -jātikānaṃ maṃsaṃ. ¹⁰ Bds vehāsayaṃ-. ¹¹ Ck^s ā-, Bds atutta-, B^s abhutta-. ¹² Bds abhutta-. ¹³ Bds sajātibhū-. ¹⁴ Ck^s sapattehi. ¹⁵ Bds uppatitūṃ. ¹⁶ Ck^s pā-. ¹⁷ Bds guhāyaṃ. ¹⁸ Bds uppa-. ¹⁹ Bds add na. ²⁰ Ck^s vinati for vīnamati?. ²¹ Bds add hoti. ²² Bds taṃ. ²³ Bds -ssatīti.

koṭṭhāse denti, so vigate deve purato hutvā¹ jālaṃ chindati, ten' eva maggena
 sesā gacchanti, ath' ekasmiṃ kāle pañca māse vassāratto² ahosi, haṃsā khīṇa-
 gocarā kin nu kho kattaḅban ti mantetvā³ jīvantaṃ aṇḍāni labhissamā 'ti paṭha-
 maṃ aṇḍāni khādīṃsu tato potake tato jinṇaḥmaṃse, pañcamāssaccayena vassam
 5 apagataṃ, makkaṭako pañcajālāni vibandhati⁴, haṃsā sakajātikānaṃ maṃsaṃ
 khādītva appatthamā jāta, dviguṇakoṭṭhāsalābhitaruṇaḥmaṃso⁵ jālaṃ⁶ paharitvā
 cattāri bhīndi⁷, pañcamam bhīnditum nāsakkhi, tatth' eva laggi, ath' assa ēsaṃ
 chinditvā⁸ makkaṭo lohitaṃ pivi, añño pi añño pi āgantvā jālaṃ pahari, so pi
 tatth' eva laggo ti evaṃ sabbesaṃ makkaṭako lohitaṃ pivi, tadā dharaṭṭha-
 10 kulaṃ ucchinnan ti vadanti⁹, tena vuttaṃ: sabbe abbatthataṃ gatā ti, eva m-
 eva¹⁰ ti yathā te haṃsā abhakkaṃ sajjatimaṃsaṃ khādīṃsu tathā tvam pi
 khādasi sakalanagaraṃ bhayaṭṭattaṃ virama mahārāja 'ti, tasmā pabbā-
 jayanti tan ti yasmā abhakkaṃ sajjatimaṃsaṃ bhakkesi tasmā¹¹ nagara-
 vāsino taṃ raṭṭhā pabbājenti.

15 Rājā aparam pi upamaṃ vattukāmo ahosi, nāgarā pana
 utṭhāya „sāmi senāpati kiṃ karosi¹², kiṃ manussamaṃsa-
 khādakacoraṃ gahetvā carasi¹³, sace na viramati raṭṭhato
 naṃ pabbājehīti¹⁴ nāssa kathetum adamsu, rājā ba-
 hunnaṃ kathaṃ sutvā bhīto pana¹⁵ vattum nāsakkhi, puna
 20 pi naṃ senāpati „kiṃ mahārāja viramitum sakkhissasīti“ va-
 tvā „na sakkomīti“ vutte sabbam¹⁶ orodhajanaṃ ca¹⁷ putta-
 dhītaro ca sabbālaṃkārapaṭimaṇḍitaṃ¹⁸ passe ṭhapetvā „ma-
 hārāja imaṃ nāṭimaṇḍalaṃ eva amaccaganaṃ ca rajjasiriṇ ca
 olokehi, mā nassi, virama manussamaṃsato“ ti ā., rājā „na
 25 mayhaṃ etaṃ¹⁹ manussamaṃsato piyataran²⁰“ ti vatvā „tena
 hi mahārāja imamhā nāgarā ca raṭṭhā ca nikkhamatha²¹ 'ti
 vutte²¹ „Kālahatthi, nā me rajjen' attho²², nikkhamāmi, ekaṃ
 pana²² khaggaṃ ca rasakaṃ ca²⁴ dehīti“ ā., ath' assa khaggaṃ
 ca manussamaṃsapacanabhājanaṃ ca pacchiṇ ca ukkhipāpetvā
 30 rasakaṃ ca datvā raṭṭhā pabbājanīyakammaṃ karīṃsu. So²⁵

¹ Bds gantvā. ² Bs -vuttho, Bd -vuṭho. ³ Bds add mayam. ⁴ Bs vinandhati, Cks vini. ⁵ Bd -naṃkoṭṭhāsaṃ. ⁶ Bds -le. ⁷ Bd -ati. ⁸ Bd vijhitvā. ⁹ Bd omits va-. ¹⁰ Cks -etan. ¹¹ Bds add ime. ¹² Bds -oma. ¹³ Bd vicarissasi. ¹⁴ Bds add vutte. ¹⁵ Cs Bd pu-. ¹⁶ Bds sabbesaṃ. ¹⁷ Bds -dhānaṇa. ¹⁸ so Cks; Bd -to, Bs -to. ¹⁹ Bds etc. ²⁰ Bd -rā. ²¹ Bds add rājā āha. ²² Bds add nāgarā. ²³ Bds add me. ²⁴ Bds add bhājanaṇa. ²⁵ Bds add khaggaṇa.

rasakaṃ¹ ādāya nagarā nikkhamitvā araṇṇaṃ pavisitvā ekas-
 miṃ nigrodhamūle vasanaṭṭhānaṃ katvā ta. vasanto aṭavimagge
 thatvā manusse māretvā āharitvā rasakassa deti, so pi 'ssa
 maṃsaṃ pacitvā² upanāmeti, evaṃ ubho pi jīvanti³, „ahaṃ
 are⁴ coro porisādo“ ti vatvā tasmīṃ pakkhante koci saka- 5
 bhāvena saṇṭhātum⁵ na sakkoti, sabbe bhūmiyaṃ patanti, tesu
 yaṃ icchati taṃ uddhapādaṃ vā⁶ adhopādaṃ⁷ vā katvā⁸ rasa-
 kassa deti, so ekadivasam araṇṇe kañci manussaṃ alabhitvā
 āgato rasakena „kiṃ devā“ 'ti vutte „uddhane ukkhalim ārope-
 hīti“ ā., „maṃsaṃ kahaṃ devā“ 'ti, „labhissāṃ' ahaṃ maṃ- 10
 san“ ti, so „n' atthi dāni me jīvitān“ ti kampamāno uddhane
 aggim katvā ukkhalim āropesi, atha naṃ porisādo [asinā pa-
 haritvā māretvā maṃsaṃ pacitvā khādi. Tato paṭṭhāya ekako
 jāto sayam eva pacitvā khādi⁹. „Porisādo maggaṃ paṭipanne¹⁰
 hanatīti“ sakala-Jambudīpe pākataṃ¹¹ ahosi. Tadā eko sam- 15
 pannaṃ vibhavo brāhmaṇo pañcahi sakatasatehi vohāraṃ karonto
 pubbantato aparantaṃ sañcarati, so cintesi: „porisādo nāma
 kira coro magge¹² manusse māreti, dhaṇaṃ datvā¹³ aṭaviṃ
 atikkamissāmīti“ so aṭavimukhavāsinaṃ manussānaṃ¹⁴ „maṃ
 aṭaviṃ¹⁵ atikkamethā“ 'ti sahaṃsaṃ datvā tehi saddhim mag- 20
 gaṃ paṭipajji, gacchanto ca¹⁶ sabbasatthaṃ¹⁷ purato katvā
 nahātānulitto sabbālaṃkārapatimaṇḍito setaṇḍayutte sukha-
 yānake nisinno tehi ativāhikapurisehi parivuto¹⁸ saṃbapacchato
 agamāsi¹⁹, porisādo rukkhaṃ āruya purise upadhārento „se-
 samanussesu kim imesu²⁰ khāditabbaṃ atthīti²¹“ vigatacchando 25
 hutvā brāhmaṇaḍiṭṭhakālato²² paṭṭhāya taṃ khāditukāmatāya
 upaḷaṭitakhelo²³ ahosi, so tasmīṃ attano santikaṃ āgate²⁴

¹ Bds -aṇca. ² Bds add rūjānaṃ. ³ Bds add manussagahaṇakāle. ⁴ Ck māre,
 Bds araṇṇa, Bds araṇṇaṃ. ⁵ Bds sandhāretum. ⁶ Bds omit vā. ⁷ Bds adhosisaṃ,
 Bds -siraṃ. ⁸ Bds add āharitvā. ⁹ Bds -ati. ¹⁰ Cks omit pa-, Bds reads magge
 maggapaṭippanne, Bds maggapanne. ¹¹ Bds -o. ¹² Bds antarāmagge. ¹³ Bds
 adds taṃ. ¹⁴ Bds add āha tumhe. ¹⁵ Bds -ito. ¹⁶ Bds add brahmaṇo. ¹⁷
 Bds -sakataṃ. ¹⁸ Bds add sayam. ¹⁹ Ck Bds ā-. ²⁰ Bds add mayā. ²¹ Bds add
 sabbesu. ²² Cks omit brāhmaṇa. ²³ Bds paggharita-. ²⁴ Bds add rukkato oruya.

„aham are¹ coro porisādo“ ti nāmaṃ² sāvetvā khaggaṃ parivattento vālukāya akkhīni pūrento viya pakkhandi, eko pi utṭhātuṃ³ samattho nāma nāhosi, sabbe urena bhūmiyaṃ nipajjiṃsu, so sukhayānake nisinnam brāhmaṇaṃ pāde gāhetvā
 5 piṭṭhiyaṃ adhosāsakaṃ olambetvā sīsaṃ gopphakehi paharanto ukkhipitvā pāyāsi⁴, purisā utṭhāya „bho purisa cara⁵, mayam brāhmaṇassa hatthato sahassam⁶ gaṇhimha, ko nāma amhākaṃ purisākāro⁷ sakkonto vā asakkonto vā, thokaṃ anubandhāmā⁸“
 10 saṇikaṃ pāyāsi, tasmim khaṇe eko sūrapuriso vegena taṃ pāpunī, so taṃ disvā ekaṃ vatim lamghento⁹ khadirakhānukaṃ akkamitvā khānuṃ piṭṭhipādena nikkhami, so¹⁰ lohiteṇa gaḷantena¹¹ lamghamāno yāti, atha naṃ so puriso disvā „kho mayā esa viddho, kevalam tumhe pacchato etha, gaṇhissāmi nan“
 15 ti ā., te dubbalabhāvaṃ nātvā taṃ anubandhiṃsu, so tehi anubandhanabhāvaṃ nātvā brāhmaṇaṃ vissajjetvā attānaṃ sotthim akāsi, ativāhikā¹² brāhmaṇassa laddhakālato paṭṭhāya „kiṃ amhākaṃ coreṇā“¹³ ti tato nivattiṃsu, porisādo pi attano nigrodhamūlaṃ gantvā pārohanataraṃ¹⁴ pavisitvā nipanno „ayyo
 20 rukkhadevate, sace me sātṭhabbhantare yeva vaṇaṃ phāsukaṃ kātuṃ sakkhissasi sakala-Jambudīpe ekasatakhattiyānaṃ gaḷalohiteṇa te khandhaṃ dhovitvā¹⁵ antehi parikkhipitvā¹⁶ pañcamadhuramaṃsena balikammaṃ karissāmīti“ āyācanaṃ akāsi¹⁷, tassa pana annapānaṃ alabhanatassa sarīraṃ sukkhi¹⁸, anto-
 25 sattāhe yeva vaṇo phāsuko ahosi, devatānubhāvena¹⁹ tassa phāsukabhāvaṃ sallakkhesi, so katipāhaṃ manussamaṃsaṃ khādītva bale²⁰ gahetvā cintesi: „bahūpakārā me devatā, āyācaṇā²¹ muccissāmīti“ so khaggaṃ ādāya rukkhamaḷato

¹ Ck aham māre, Cc āmare, Bc aham hare. ² Bds add tikkhattuṃ. ³ Bds thātuṃ. ⁴ Bds add tadā. ⁵ so Bc; Cks bho tissa pussa. ⁶ Bds kahāpana-. ⁷ so Cks; Bc asappurisa-karo. ⁸ Bds add vatvā. ⁹ Bds -anto. ¹⁰ Cks omīti so. ¹¹ Bds paggharantena. ¹² Bds -kapurisa. ¹³ so Cc; Ck pa-, Bc po-. ¹⁴ Bds dhovissāmi. ¹⁵ Bds -pāpetvā. ¹⁶ Bds kari. ¹⁷ Bds sussetva. ¹⁸ Bc so deva-. ¹⁹ Bds -am. ²⁰ Bds -namassā. ²¹ Bc mucc-.

nikkhamitvā „rājāno ānessāmīti“ pāyāsi, atha naṃ purimabhavē
 yakkhakāle ekato manussamaṃsakhādako sahāyako yakkho
 anuvicaranto taṃ disvā „ayaṃ mama atītabhave sahāyo“ ti
 ñatvā „samma maṃ sañjānāsīti“ pucchi, „na jānāmīti“, ath'
 assa purimabhavē katakārāṇaṃ² kathesi, so³ sañjānitvā paṭi- 5
 santhāram akāsi, „kuhiṃ⁴ nibbatto sīti“ puṭṭho nibbattaṭṭhānaṃ
 ca raṭṭhato⁵ pabbājita-kārāṇaṃ ca idāni vasanaṭṭhānaṃ ca⁶
 khānuviddhakārāṇaṃ ca⁷ devatāya āyācanamocanattaṃ⁸ ga-
 manakārāṇaṃ ca ārocetvā⁹ „tayāpi 'mama taṃ¹⁰ kiccaṃ
 nittharitaṃ ubho pi gacchāma sammā“ 'ti ā., „samma“ 10
 gaccheyyāma¹², ekaṃ pana me kammaṃ atthi, ahaṃ kho pana
 agghapadalakkaṇaṃ¹³ nāma mantāṃ jānāmi, so balaṃ ca
 javaṃ ca tejussattaṃ ca¹⁴ karoti¹⁵, taṃ mantāṃ gaṇhā“ 'ti ā.,
 so „sādhū“ 'ti sampañicchi, yakkho pi 'ssa taṃ datvā pak-
 kāmī, porisādo mantāṃ uggahetvā tato paṭṭhāya vātajavo 15
 atisūro ahoṣi, so sattāhabbhantare yeva ekasatara-jāno uyyānā-
 dīni gacchante disvā vātavegena pakkhanditvā¹⁶ nāmaṃ sāvetaṃ
 vagganto nadanto bhayappatte. katvā pāde gaṇetvā adhosire¹⁷
 katvā paṇhiyā sīsaṃ paharanto vātavegena netvā hatthatalesu
 chiddāni katvā rajjuyā¹⁸ nigrodharukke olambesi, agga-pādaṃ- 20
 gulīhi bhūmiyaṃ phusaṃānāhi¹⁹ vāte paharante milātakaranda-
 ka-dāmāni²⁰ viya parivattanta²¹ olambimāsu, Sutasomaṃ pana
 „piṭṭhiācariyo me“ ti ca „Jambudīpo mā tuccho ahoṣti“ pi nānesi,
 so²² „balikammaṃ karissāmīti“ aggaṃ katvā sūlaṃ tacchento²³
 nisīdi, rukkhadevatā²⁴ disvā „mayhaṃ 'kir' esa balikammaṃ 25
 karoti, vaṇo pi 'ssa mayā²⁵ phāsukaṃ kataṃ n' atthi, idāni

¹ Bā sañjā-, Bc mayam jānāmīti. ² Bā kataṃ-. ³ Bds add taṃ. ⁴ Bds ka-.

⁵ Bā rathā. ⁶ Ck adds devatānaṃ. ⁷ Bds khānūnā-. ⁸ Bā āyācanā-. ⁹ Bds add

samma. ¹⁰ Bds mametaṃ. ¹¹ Bds add na. ¹² Bds -maham. ¹³ Bds Cs anag-

ghaṃ-. ¹⁴ so Cks; Bā tejussadattaṃ. ¹⁵ Bā -hi. ¹⁶ Bds add ahaṃ are porisādo ti.

¹⁷ Bā -sise. ¹⁸ Bā adds ānūnetvā, Bc ādhunetvā. ¹⁹ Ck Bds -nehi; Bds add

te. ²⁰ Bā -kor-. ²¹ Cks -entā. ²² Bā sutasoma pana mama piṭṭhi ācariyo

hoti sace gaṇhissāmī sakalajambudīpe tuccho bhavissatīti taṃ nānesīti so imehi.

²³ Bā sūle tacchento. ²⁴ Bds add taṃ kiriyam. ²⁵ Bds add kiñci.

mahāvināsaṃ karissati, kin nu kho kattabban¹ ti cintetvā „aḥam
 etam vāretum na sakkhissāmīti“ cātummahārājikānam santikaṃ
 gantvā² kathetvā „nivāretha nan“ ti ā., tehi³ „na mayam⁴
 sakkhissāmā“⁵ ti vutte⁶ Sakkaṃ upasaṃkamitvā tam atthaṃ
 5 kathetvā „nivarehi nan“ ti ā., so pi „nāhaṃ sakkomi nivāre-
 tum, samatthaṃ pana ācikkhissāmīti“ vatvā „ko nāmā“⁷ ti
 vutte „sadevake loke⁸ añño n’ atthi, Kururaṭṭhe pana Inda-
 pattanagare Korabyarājaputto Sutasomo nāma, taṃ nibbiseva-
 naṃ damessati rājūnaṃ ca jīvitam dassati, taṃ ca manussa-
 10 maṃsā⁹ oramāpessati, sakala-Jambudīpe amataṃ¹⁰ abhisiñ-
 cissati, sace pi rājūnaṃ¹¹ jīvitam dātukāmo Sutasomaṃ ānetvā
 balikammaṃ kātum vadehīti¹², so „sādhū“¹³ ti¹⁴ khippaṃ
 āgantvā pabbajitavesena tassa avidūre pāyāsi, so padasaddena
 „rājā nu kho koci palāto“ ti¹⁵ olovento taṃ disvā „pabbajitā
 15 nāma khattiyā va, imaṃ gahetvā ekasataṃ pūretvā balikammaṃ
 karissāmīti“ utthāya asihattho¹⁶ anubandhi, tiyojanaṃ anu-
 bandhitvāpi pāpūnitum nāsakkhi, gattehi¹⁷ sedā muccimsu¹⁸,
 so cintesi: „aḥam pubbe hatthim pi assam pi ratham pi dhā-
 vantaṃ anubandhitvā gaṇhāmi, ajj’ imaṃ pabbajitaṃ sakāya
 20 gatiyā¹⁹ gacchantam sabbatthāmena dhāvanto pi gaṇhitum na
 sakkomi, kin nu kho kāraṇaṃ“ ti, tato „pabbajitā²⁰ nāma va-
 canakārakā hontīti²¹ tiṭṭhā“²² ti naṃ²³ vatvā „ṭhitaṃ gaḥessā-
 mīti“ cintetvā „tiṭṭha samaṇā“²⁴ ti ā., „aḥam tāva ṭhito, tvaṃ
 pana ṭhātum vāyamā²⁵ ti ā.²⁶, aha naṃ „bho pabbajitā²⁷ nāma
 25 jīvitahetu pi alikaṃ na bhaṇanti²⁸, tvaṃ pana musā kathe-
 sīti“ vatvā g. ā.:

¹ Bds add tamatthaṃ. ² Cks te. ³ Bds add porisādaṃsa kammaṃ nivāretum.
⁴ Bds add ko sakkhissasīti pucchitvā sakko devarājā ti sūtvā. ⁵ Bds add sadiso.
⁶ Cks -saṃ. ⁷ Bds add viya dhammaṃ. ⁸ Cks -ānaṃ. ⁹ Bds vaṭṭatīti vadehīti
 āha. ¹⁰ Bds add sampaṭicchitvā. ¹¹ Bds bhavissatīti. ¹² Bds āvudha-. ¹³ Cks
 gatte. ¹⁴ Bds muñc-. ¹⁵ Bds pakatīyā. ¹⁶ Bds so p-to. ¹⁷ Bds -karo hoti. ¹⁸
 Bds vacanaṃ. ¹⁹ Bds dhāvītum vāyamamakāsaṃ. ²⁰ Bds -to. ²¹ Bds -ati.

23. Tiṭṭhāhīti mayā vutto so tvaṃ gacchasi yammukho',
aṭhito ṭhito 'mhīti' lapasi
brahmacāri' idaṃ te samaṇa ayuttaṃ,
asiṇ ca me maññasi kaṃkapattan ti'. 390.

Tattha sammukho ti parammukho⁵.

5

Tato devatā gāthadvayam āha:

24. Ṭhito 'ham asmi saddhammesu rāja,
na nāmagottaṃ parivattayāmi,
coraṇ ca loke aṭhitaṃ vadanti
apāyikaṃ nerayikaṃ ito cutaṃ⁶. 391.

10

25. Sace pi sahasi⁷ rāja sutam gaṇhāhi khattiya,
tena yaññaṃ yajitvāna evaṃ saggaṃ gamissasīti. 392.

Ta. saddhammesū 'ti sakesu kusalakammāpathesu⁸, na nāmagottaṃ
ti yathā tvaṃ pubbe⁹ Brahmadatto hutvā¹⁰ taṃ nāmaṃ jahitvā porisādo hutvā
idāni kaṃmāsapādo jāto khattiyakule¹¹ jāto¹² abhakkhaṃ¹³ bhakkhesi nāhaṃ 15
tathā nāmagottaṃ parivattayāmi, coraṇcā 'ti akusalakammāpathesu ṭhitaṃ
coraṃ aṭhitaṃ nāma vadanti, ito cutaṃ ti ito cutaṃ hutvā apāye niraye
nibbattamānaṃ, so hi niraye patanto na patiṭṭhānaṃ labhati nāma, sutā ti¹⁴
bho porisāda musāvādi tayā mayhaṃ sakala-Jambudīpe rājāno ānetvā bali-
kammaṃ karissāmi ti paṭissutaṃ idāni ye vā te vā dubbalarājāno ānesi Jambudī- 20
patale jeṭṭhakaṃ Sutasomārājānaṃ sace tvaṃ nānessasi vacanaṃ te musā nāma
hoti tasmā Sutasomaṃ gaṇhāhīti.

Evaṃ vatvā devatā pabbajitavesaṃ anāradhāpetvā sakena
vaṇṇena ākāse suriyo viya jalamānā aṭṭhāsi, so tassā kathaṃ
sutvā rūpaṃ ca oloketvā „kāsi tvaṃ“ ti ā, „imasmim rukkhe 25
nibbattadevatā“ ti, so „diṭṭhā me attano devatā“ ti tussitvā
„sāmi devarāja, mā Sutasomassa kāraṇā cintayi, attano ruk-

¹ Bds pammu-. ² so Cks; Bd aṭhito tvaṃ ṭhito smiti. ³ so Cks; Bd -rini. ⁴ Cks asiṇca
me vaññaṃsi-, Bd kaṇkha-. ⁵ Bd tattha samaṇa tiṭṭhāhīti tiṭṭhāhi idaṃ vacanaṃ
mayā vutto so tvaṃ pammukho, parammukho hutvā gacchasi brahmacārini aṭhito
tvaṃ ṭhito amhi iti lapasi me asiṇca kaṇkhaṃ pattaṃ maññasi. ⁶ Bd -o. ⁷ Bds
sace tvaṃ saddahasi. ⁸ Bds dasaku-, adding ṭhito asmi bhavāmi. ⁹ Bds add
daharakāle. ¹⁰ Bd adds pitari kālaṇkate bārāṇasirājjaṃ labhitvā bārāṇasirājā
jāto. ¹¹ Cks omīti khattiya. ¹² Bd adds pi. ¹³ Bd manussamaṇsaṃ. ¹⁴ the
wording of the previous passages is quite different in Bds.

- khaṃ pavisā“ 'ti ā., devatā tassa passantass' eva rukkhaṃ pāvisi, tasmim̐ khaṇe suriyo atthaṃgamito cando uggato, porisādo vedavedaṅgakusalo nakkhattacāraṃ jānāti, so nabhaṃ oloketvā „sve Phussanakkhattaṃ bhavissati, Sutasomo nahā-
- 5 yitum̐ uyyānaṃ gamissati, tattha taṃ gaṇhissāmi, ārakkho pana' mahā bhavissati, samantā tiyojanaṃ sakala-Jambudīpavāsino rakkhantā carissanti, asaṃvihite ārakkhe paṭhamayāme yeva Migāciruyyānaṃ² gantvā maṅgalapokkharaniṃ otarivā ṭhassāmīti³“ cintetvā⁴ gantvā pokkharaniṃ oruyha
- 10 paduminipattena⁵ sīsaṃ paṭicchādetvā atṭhāsi, tassa tejena macchakacchapādayo osakkitvā udakapariyante vaggavaggā hutvā vicariṃsu, „kuto pan' assāyaṃ tejo“ ti pubbayogato, so hi Kassapadasabalassa kāle khīrasalākabbattaṃ upatṭhāpesi⁶, tena mahāthāmo ahosi, aggisālaṃ kāretvā bhikkhusaṃghaṃ
- 15 sītavinodanatthaṃ aggiṃ ca dārūni ca dārucchedanavāsīpharasuṃ ca adāsi, tena tejavā ahosi, evaṃ tasmim̐ antouyyānaṃ⁷ gate yeva balavapaccūse⁸ samantā tiyojane ārakkhaṃ gaṇhimsu, rājāpi pāto va bhuttaṭpātarāso alaṃkatahatthikkhandhagato caturaṅginiyā senāya⁹ nagarā nikkhami, tasmim̐ khaṇe¹⁰
- 20 Takkasilato Nando nāma brāhmaṇo catasso satārahagāthā¹¹ ādāya vīsaṃyojanasataṃ¹² maggaṃ atikkamma taṃ nagaraṃ patvā dvāragāme vasitvā suriye uggate nagaraṃ pavisanto rājānaṃ pācīnadvarena nikkhamantaṃ disvā hatthaṃ ussāpetvā¹³ jayāpesi, rājā disācakkhuko hutvā gacchanto unna-
- 25 tappadese ṭhitassa brāhmaṇassa pasāritahatthaṃ disvā hatthinā taṃ¹⁴ upasaṃkamitvā evaṃ āha¹⁵:

26. Kasmin nu ratṭhe tava jātibhūmi,

atha kena atthena idhānupatto,

¹ Bds panassa. ² Bds migājīnaṃ. ³ Bds vasissāmīti. ⁴ Bds adds tattha. ⁵ Bds paduma-. ⁶ Bds paṭhapesi. ⁷ Bds -ne. ⁸ Bds -sasamaye. ⁹ Bds add pari-vuto. ¹⁰ Bds tadā in the place of t. kh. ¹¹ Bds -āyo. ¹² Bds vīsati-, Bds vīsaṃti-. ¹³ Bds pasāretvā. ¹⁴ Bds hatthināgaṃ. ¹⁵ Bds pucchā, omitting evaṃ.

akkhāhi me brāhmaṇa etam atthaṃ,
kim icchasi demi tay-ajja patthitan ti¹. 393.

Atha naṃ so² āha:

27. Gāthā catasso dharaṇīmahessara³
sugambhiratthā varasāgarūpamā,
tav' eva⁴ atthāya idhāgato 'smi,
suṇohi gāthā paramatthasaṃhitā ti⁵ 394.

vatvā⁶ „mahārāja imā Kassapadasabalena desitā catasso satā-
rahā gāthā⁷, tumhe sutavittakā ti sutvā tumhākaṃ desetum
āgato mhitī“ āha, rājā tuṭṭhamānaso hutvā „ācariya suṭṭhu te 10
katam⁸, mayā pana nivattitum na sakkā⁹, ajja Phussayogena
sīsam nahāyitudivaso¹⁰, āgantvā sossāmi, tvaṃ mā ukkaṇ-
ṭhīti“ vatvā „gacchatha brāhmaṇassa asuke gehe sayanaṃ
paññāpetvā ghāsacchādanam saṃvidahathā“ 'ti amacce āṇā-
petvā uyyānaṃ pāvisi, taṃ atthārasahatthena pākārena pa- 15
rikkhittam ahosi, taṃ aññamaññaṃ ghaṃsantā¹¹ hatthī pa-
rikkhipimsu, tato assā tato rathā tato dhanuggahādayo pattīti
khubhitamahāsamuddo¹² viya uttiṇṇabalakāyo¹³ ahosi, rājā
olārikāni ābharaṇāni muñcitvā¹⁴ massukammaṃ karetvā ubbaṭṭi-
tasarīro pokkharaniyā¹⁵ rājavibhaveṇa nahātvā paccuttaritvā 20
udakagahaṇasātake¹⁶ nivāsetvā atthāsi, ath' assa gandhamālā-
laṃkāre¹⁷ upaharimsu¹⁸, so porisādo cintesi: „rājā alaṃkata-
kāle bhāriko bhavissati, sallahukakāle yeva naṃ gāṇhissāmīti“

¹ B^d adds tattha bho brahmaṇa tava jātibhūmi kismi raṭhe atthi, yena atthena
tvaṃ payojanena hetubhūtena idha imasmim nagare anupatto bho brahmaṇa
mayā pucchito so tvaṃ etamatthaṃ etaṃ payojanam me mayham akkhāhi,
kathehi tayā paṭhitaṃ vatthum te tuyham dadāmi kiṃ vatthum icchasi taṃ
bhagavantaṃ pucchāmi. ² B^d adds gātham. ³ B^d C^s mahi-. ⁴ C^s tameva. ⁵
B^d add tattha dharaṇī mahissara bhūmipāla kassapadasabalena desitā catusatā-
rahā catasso gāthā kimbhūta sugambhīraatthavarā sagarūpamā tava⁶ eva atthāya
idha thāne anupatto asmi bhavāmi suṇohi kassapadasabalena desitā para-
matthasaṃhitā imā satārahā gāthāyo suṇohi attho. ⁶ B^d adds ca pana. ⁷
B^d -āyo. ⁸ B^d āgataṃ. ⁹ B^d sakkomi. ¹⁰ B^d nhāyitum āgatomhiti ahaṃ
punadivase. ¹¹ B^d saṃghaṭṭantā samantā. ¹² B^d saṃkh-. ¹³ B^d unnā-
detvā ba-. ¹⁴ B^d om-. ¹⁵ B^d add anto. ¹⁶ B^d -ena. ¹⁷ B^d upanayimsu.

so nadanto vagganto vijju¹ viya matthakupari khaggaṃ parivattento² „aham are³ coro porisādo“ ti nāmaṃ sāvetvā aṅgulim nālāte ṭhapetvā udakā nikkhami⁴, tassa saddaṃ sutvā va hatthārohā hatthīhi assārohā assehi rathikā⁵ rathehi⁶ bhas-
 5 siṃsu, balakāyo gahitāni⁷ āvudhāni chaḍḍetvā udarena⁸ nipajji, porisādo Sutasomaṃ ukkhipitvā gaṇhi, sesarājāno pāde ga-
 hetvā adhosiraṃ⁹ katvā paṇhiyā sīsaṃ paharanto gacchati, Bodhisattaṃ pana upagantvā onato ukkhipitvā khandhe nisi-
 dāpesi¹⁰, so „dvārena gamanaṃ papañco“ ti¹¹ sammukhaṭṭhā-
 10 nen' eva¹² atthārasahatthaṃ pākāraṃ laṃghitvā purato pi gaḷitamadamattavāraṇakumbhe¹³ okkamitvā¹⁴ pabbatakūṭāni pātento viya vātajavāni¹⁵ assaratanāni¹⁶ piṭṭhe akkamanto pātetvā rathavare¹⁶ rathasīse¹⁷ akkamitvā bhamariṇaṃ bha-
 manto viya nīlaphalakāni¹⁸ nigrodhapattāni maddanto viya
 15 ekavegeṇ' eva¹⁹ tiyojanamattaṃ²⁰ gantvā „atthi nu kho koci Sutasomass' atthāya pacchato āgacchanto“ ti avaloketvā kañci²¹ adisvā saṇikaṃ gacchanto Sutasomassa kesehi uda-
 bindūni attano upari patantāni²² disvā „maraṇassa abhāyanto nāma n' atthi, Sutasomo pi maraṇabhayaṇa rodati maññe“²³,
 20 ti cintetvā āha:

28. Na ve rudanti matimanto sapaññā
 bahussutā ye bahuthānacintino, (cfr. IV ⁴⁶⁷/₉₁₂)
 dīpaṃ hi etaṃ paramaṃ narānaṃ
 yaṃ paṇḍitā²⁴ sokaṇudā bhavanti. 395.

25 29. Attānaṃ nāti²⁴ uda²⁵ puttadāraṃ
 dhaññaṃ²⁵ dhanam rajataṃ jātarūpaṃ

¹ Cks macchaṃ. ² Bā matthake khaggaṃ paribhamanto. ³ Bā hare. ⁴ Bā uttari. ⁵ Bā rathārohā. ⁶ Bā adds sabbe. ⁷ Bā gahitagahitāni. ⁸ Bā urena, adding bhūmiyaṃ. ⁹ Bā -sisakaṃ. ¹⁰ Cks -petvā. ¹¹ Bā bhavissatīti. ¹² Bā -neyeva. ¹³ Bā paggalitapāde matta-. ¹⁴ Bā ak-. ¹⁵ Bā -naṃ. ¹⁶ Bā -dbure. ¹⁷ Bā -sesu. ¹⁸ Cks -kā. ¹⁹ Bā ekam-. ²⁰ Bā adds maggaṃ. ²¹ Bā ki-. ²² Bā ure patitāni. ²³ Bā omits maññe. ²⁴ so all three MSS. for attāna nāti? ²⁵ Bā udāhu.

kimo nu¹ tvaṃ Sutasomānutappe,
Koravyaseṭṭha vacanaṃ suṇoma te² ti. 396.

Ta. yaṃ paṇḍitā ti yaṃ tumhādisā paṇḍitā aññesam pi sokaṇudā
bhavanti evaṃ sokavinodanaṃ aññesam pi dīpaṃ samudde bhinnanāvānaṃ dīpo
viya paṭiṭṭhā hoti tasmā tumhādisā matimantā (add na) rudantīti a., kimo nu 5
tvaṃ ti sammā Sutasoma tumhādisa maraṇabbhayaṇa rodante aññe andhabālā kiṃ
karissanti api ca taṃ pucchāmi imesu puttādisu kimo nu tvaṃ Sutasomānu-
tappe ti kiṃ eva anusocasi kiṃ cintesīti a.³

Sutasomo āha:

30. Na⁴ vāham attānaṃ anutthunāmi⁵ 10
na puttadāraṃ na dhanāṃ na raṭṭhaṃ,
sataṇ ca dhanimo carito purāṇo,
taṃ saṃgaram⁶ brāhmaṇassānutappe. 397.
31. Kato mayā saṃgaro brāhmaṇena
raṭṭhe sake issariye ṭhiteṇa, 15
taṃ saṃgaram brāhmaṇassa-ppadāya⁷ (supra p. 24,15.)
saccānurakkhī punar āvajissan ti. 398.

Ta. anutthunāmīti ahaṃ na⁸ te⁹ rudāmi, imesam pi puttādīnaṃ
atthāya na anutthunāmi na socāmi, api ca kho sataṃ paṇḍitānaṃ carito purāṇa-
dhammo atthi, saṃgaram katvā saddhānupattāni nāma¹⁰ etaṃ saṃgaram brāh- 20
maṇassa ahaṃ anusocāmīti a., saccānurakkhīti saccaṃ anurakkhanto¹⁰, so
brāhmaṇo Takkaṣilato Kassapadasabalena¹¹ desitā catasso gāthāyo ādāya āgato,
tassāhaṃ āgantukavattāni karetvā nahātvā āgato suṇiṇṣāmi, yāva mamāgamaṇā
āgamehīti saṃgaram katvā āgato, tvaṃ tā gāthā sotuṃ adatvā ya maṃ gaṇhi,
sace maṃ vissajjesi taṃ dhammaṃ sutvā saccānurakkhī punar āvajissan 25
ti vadati.

Atha porisādo āha:

32. Na vāham¹² etaṃ abhisaddahāmi:
sukhī naro maccumukhā pamutto
amittahatthaṃ punar āvajeyya¹³, 30
Koravyaseṭṭha na hi maṃ upehi. 399.

¹ Bā kimiva. ² Bā -metan. ³ so C^{ks}; the comment in Bā is more diffuse and quite different from the above. ⁴ Bā nevā-, C^k tāvā-. ⁵ Bā anuttarāmi. ⁶ Bā saṃkaram. ⁷ Bā -paṇi sampadāya. ⁸ C^s tā va. ⁹ C^s ne. ¹⁰ The comment in Bā is quite different. ¹¹ Bā -lassa. ¹² Bā nevā-. ¹³ C^k -deyya.

33. Mutto tuvaṃ porisādassa hatthā (cfr. supra p. 25, 27.)
gantvā sakāṃ mandiraṃ kāmakāmi
madhuraṃ piyaṃ jīvitāṃ laddha rāja
kuto tuvaṃ ehisi me sakāsan ti. 400.

5 Ta. sukhīti sukhappatto hutvā, maccumukhā pamutto ti mādisassa
corassa hatthato muttatāya maraṇamukhā pamutto nāma hutvā, na hi maṃ
upehīti¹ na hi maṃ upagamissasi, mandiraṃ ti rājadhānigehaṃ gantvā,
kāmakāmīti ālapanam etaṃ, kāmāṃ kāmayaṃāno ti a, kuto ti kena nāma
kāraṇena².

10 Taṃ sutvā Mahāsatto siho viya asambhīto āha:

34. Mataṃ vareyya³ parisuddhasīlo
na⁴ jīvitāṃ garahito pāpadhammo,
na hi taṃ naraṃ tāyate duggatīhi⁵
yassāpi hetū alikaṃ bhaṇeyya. 401.

15 35. Sace pi vāto girim āvaheyya (IV ⁴⁶²/₁₆)
cando ca suriyo ca chamā pateyyuṃ
sabbā va najjo paṭisotaṃ vajeyyuṃ
na tv-ev' ahaṃ rāja musā bhaṇeyyan ti. 402.

20 Ta. mataṃ vareyyā 'ti maraṇaṃ iccheyya, icchatu⁶ patthetū 'ti a., na
hi jīvitāṃ ti pāpadhammo pana garahito jīvitāṃ na vareyya mā icchatu,
jīvitāṃ hi tassa anāyatabhadrakattā⁷ dujjīvitāṃ nāma, yassā 'ti yassa attādino
atthāya dussīlo alikaṃ bhaṇeyya etaṃ attādivatthūṃ na taṃ purisaṃ duggatīhi
na tāyate⁸ na rakkhati, girimāvaheyyā 'ti samma porisāda mayā saddhīm
ekācariyakule sikkhito eva rūpo saḥāyako hutvā ayaṃ⁹ jīvitahetu musā na ka-
25 thetīti¹⁰, kim pana na saddahasi: sace hi puratthimādibhedo vāto utthāya ma-
hantaṃ pabbataṃ tulapicu viya ākāse āvaheyya taṃ saddhātappaṃ ahaṃ ca
musā na bhaṇeyyan ti idaṃ¹¹ pana na tv-eva saddhātappaṃ¹¹.

Evam vutte pi so na saddhahi yeva, atha¹² Bodhisatto
„ayaṃ mayhaṃ na saddahati¹³, sapathena¹⁴ pi naṃ saddahā-
30 pessāmīti“ cintetvā „samma porisāda, khandhato tāva maṃ
otārehi, sapatham pi katvā taṃ saddahāpessāmīti“ vutte tena¹⁵
otāretvā bhūmīyaṃ ṭhapito sapatham karonto āha:

¹ Cks upesīti. ² The comment in Bā very different. ³ Ck -yyaṃ. ⁴ Cks add
hi. ⁵ Bā -tibhi. ⁶ Cks icchetu. ⁷ Cs -ti-. ⁸ Ck nānārayate, Cs natārayate.
⁹ Bā ahaṃ. ¹⁰ Bā emiti. ¹¹ The comment quite different in Bā. ¹² Bā
add kho. ¹³ Bā -hi. ¹⁴ Cks -the. ¹⁵ Bā adds taṃ.

36. Asin̄ ca sattiñ ca parāmasāmi,
 sapatham pi te samma ahañ karomi,
 tayā pamutto anaño¹ bhavitvā
 saccānurakkhī punar āvajissan ti. 403.

Tass' attho: sace icchasi evarūpehi āvudhehi susaṁvihitārakkhe khatti- 5
 yakule nibbatti nāma mā hotū 'ti asin̄ vā sattiñ vā parāmasāmi aññam̄ vā yañ
 icchasi tañ sapatham pi te samma ahañ karomi yathā ahañ tayā mutto gantvā
 brāhmaṇassa anaño hutvā saccam anurakkhanto punāgamissan² ti.

Tato porisādo „ayañ Sutasomo khattiyehi akattabbañ
 sapatham karoti. kim me iminā, etamhā³ ahañ pi khattiya- 10
 rājā, mam' eva bāhulohitañ⁴ gahetvā devatāya balikammañ
 karissāmi, ayañ ativiya kilamatīti“ cintetvā āha:

37. Yo⁵ te kato saṅgaro⁶ brāhmaṇena
 ratṭhe sake issariye ṭhiteṇa
 tañ saṅgarañ⁶ brāhmaṇassa-ppadāya⁷ 15
 saccānurakkhī punar āvajassū 'ti g. ā. 404.

Ta. punarāvajassū 'ti puna āgaccheyyāsi.

Atha nañ Mahāsatto „samma mā cintayi, catasso satā-
 rahā gāthā sutvā dhammakathikassa pūjañ katvā pāto vāga-
 missan²“ ti vatvā g. ā.: 20

38. Yo⁸ me kato saṅgaro⁶ brāhmaṇena,
 ratṭhe sake issariye ṭhiteṇa
 tañ saṅgarañ brāhmaṇassa-ppadāya
 saccānurakkhī punar āvajissan ti. 405.

Atha nañ porisādo „mahārāja tumhe⁹ khattiyehi akattab- 25
 bañ sapatham karittha, tañ¹⁰ anusareyyāthā“ 'ti vatvā „samma
 porisāda, tvañ mañ daharakālato paṭṭhāya jānāsi¹¹, hassena¹²
 pi me musā na kathitapubbañ, sv-āhañ¹³ idāni rajje ṭhito¹⁴
 dhammādhammañ jānanto kim musā kathessāmi, saddaha

¹ all three MSS. an-. ² B^d -ssāmi. ³ so C^{ks}; B^d esa etu gāmā, B^e esa etu
 vā mā vā. ⁴ so C^{ks}; B^d bahu-. ⁵ C^k so. ⁶ B^d saṅka-. ⁷ B^d -nañ sap-.

⁸ C^s so. ⁹ C^{ks} tvañ. ¹⁰ C^{ks} -ritvā tvañ. ¹¹ C^k B^d ja-. ¹² B^d hāsena.

¹³ C^k suvāhañ, B^d sohañ. ¹⁴ B^d pati-.

- mayhaṃ, ahaṃ te balikammaṃ pāpuṇissāmīti“ saddahāpito
 „tena hi gaccha mahārāja, tumhesu anāgatesu balikammaṃ na
 bhavissati, devatāpi tumhehi vinā na sampatiṇṇehi, mā me
 balikammassa jantārāyaṃ karitthā“ 'ti M-aṃ uyyojesi, so
 5 Rāhumukhā pamuttacando viya nāgabalo thāmasampanno
 khippam eva nagaraṃ pāpuṇi, senāpi 'ssa „Sutasomārājā paṇḍito
 madhuradhammakathiko ekadvekkathā kathetuṃ labhanto porī-
 sādāṃ dametvā sīhamukhā muttamettavāraṇo¹ viya āgamiṣsa-
 tīti“ ca² „rājānaṃ porisādassa datvā āgatā ti no³ garahissatīti“
 10 ca cintetvā bahinagare yeva nivittā⁴ naṃ⁵ dūrato va āgacchan-
 taṃ disvā paccuggantvā vanditvā „kiñcittha⁶ mahārāja porī-
 sādēna na kilamittā⁷“ 'ti paṭisanthāraṃ katvā „porisādēna
 mayhaṃ mātāpitūhi pi dukkaratarāṃ kataṃ, tathārupo nāma
 caṇḍo sāhasiko mama dhammakathaṃ sutvā maṃ vissajjesīti“
 15 vutte rājānaṃ alaṃkaritvā hatthikkandhaṃ āropetvā pari-
 vāretvā⁸ nagaraṃ pavasiṃsu⁹, taṃ disvā sabbe nāgarā tus-
 siṃsu, so pi dhammasaṇḍatāya mātāpitaro adisvā va „pacchāpi
 ne¹⁰ passissāmīti“ rājanivesanaṃ pavisitvā rājāsane nisajja¹¹
 brāhmaṇaṃ pakkosāpetvā massukammāni 'ssa āṇāpetvā taṃ
 20 kappitakesamassuṃ naḥātānulittāṃ vatthālaṃkārapatimaṇḍitaṃ
 katvā ānetvā dassitakāle¹² sayāṃ pacchā nahātvā tassa attano
 bhojanaṃ dāpetvā tasmiṃ bhutte sayāṃ bhuñjitvā taṃ mahā-
 rahe pallaṃke nisīdāpetvā dhammagarukatāy' assa¹³ gandha-
 mālādīhi pūjaṃ katvā sayāṃ nicāsane¹⁴ nisīditvā „tumhehi
 25 mayhaṃ ābhataḥ gāthā suṇāma¹⁵ ācariyā“ 'ti yāci.

Tam atthaṃ dīpento Satthā āha:

- 39. Mutto ca so porisādassa hatthā
 • gantvāna taṃ brāhmaṇaṃ etad avoca¹⁶:

¹ B_d -pattāni vā-. ² B_d ime. ³ B_d mahājano. ⁴ B_d yeva khandhavāraṃ
 katvā atthāsi. ⁵ B_d taṃ. ⁶ so C_k; B_d kiñci. ⁷ B_d -ito. ⁸ B_d omits pari-
⁹ B_d pavāsi. ¹⁰ B_d nesāni. ¹¹ B_d nisīditvā. ¹² so C_k; C_d assita-, B_d
 desita-. ¹³ B_d -gurutā. ¹⁴ B_d nivesane. ¹⁵ B_d suṇo-. ¹⁶ so all three MSS.
 for et' avoca?

suṇoma gāthāyo satārahāyo
yā me sutā assu hitāya brahme ti. 406.

Ta. etadavocā 'ti etam avoca.

Brāhmaṇo Bodhisattena yācitakāle gandhehi hatthe ub-
baṭṭetvā pasibbakā manoramaṃ potthakaṃ nīharitvā ubhohi 5
hatthehi gahetvā „tena hi mahārāja Kassapadasabalena desitā
rāgamadādinimmadanā¹ ālayasamugghātavattupacchedataṇhak-
khayatthāya² virāganīrodhaamatamahānibbānasampāpikā³ ca-
tasso satārahā gāthā suṇāhīti⁴“ vatvā potthakaṃ olokento āha:

40. Sakid eva⁵ Sutasoma sabbhi hotu⁶ samāgamo, 10
sā naṃ⁷ saṃgati pāleti nāsabbhi bahusaṃgamo. 407.

11. Sabbhir eva samāsetha

sabbhi kubbetha santhavaṃ, (Saṃyuta-N. I p. 17.)

sataṃ saddhammam aṇṇāya seyyo hoti na pāpiyo. 408.

42. Jīranti ve rājarathā sucittā, (Dhp. v. 151, Saṃyutta-N. I. p. 71.) 15
atho sarīram pi jaraṃ upeti,
sataṃ ca dhammo na jaraṃ upeti,
santo have sabbhi pavedayanti. 409.

43. Nabhā⁸ ca dūre paṭhavī ca dūre,⁹
pāraṃ samuddassa tad āhu dūre, 20
tato have dūratarāṃ vadanti
sataṃ ca dhammaṃ¹⁰ asataṃ ca rājā 'ti. 410.

Ta. sakidevā⁵ 'ti ekavāram eva, sabbhīti saṃpurisehi, sā naṃ ti sā
sabbhi saṃgati samāgamo ekavāram¹⁰ pavatto¹¹ pi taṃ puggalaṃ pāleti rak-
khati, nāsabbhīti asappurisehi pana bahū¹² suciram pi kato saṃgamo 25
ekattāne nivāso¹³ na pāleti, na thāvaro hotīti a., samāsethā 'ti saddhiṃ
nisīdeyya, sabbe pi iriyāpathe paṇḍiten' eva saddhiṃ pavatteyyā 'ti a., sa-
nāthavaṃ ti mittasanthavaṃ, sataṃ saddhamman ti paṇḍitānaṃ Buddhā-
dīnaṃ sattatimsabodhapakkhiyadhammasaṃkhātāṃ saddhammaṃ seyyo hoti¹⁴,
etam dhammaṃ natvā vaḍḍhi yeva hotīti, hāni nāma n' atthīti a., rājarathā 30

¹ so C^k B^s; C^s -nimadanā, B^d -nippidanā. ² C^s omits tthāya. ³ ālaya -
nīrodha wanting in B^d. ⁴ B^d -po-. ⁵ B^d sakid deva. ⁶ B^d -ti. ⁷ C^k sa
tam. ⁸ B^d -am. ⁹ B^d -o. ¹⁰ C^k -ra. ¹¹ B^d pavattento. ¹² C^k -u. ¹³ B^d
-e. ¹⁴ B^d ti.

ti rājūnaṃ ārohaniyarathā, sucittā ti¹ suparikammakatā, sabbhi pave-
dayāntīti Buddhādayo santo sabbhīti saṃkhaṃ gataṃ sobhanaṃ uttamaṃ
nibbānaṃ pavedenti², so nibbānaṃ khāto santadhammo³ jaraṃ na upeti na
jirati, nabhā⁴ ti ākāso, dūre ti paṭhavī hi sappatiṭṭhā⁵ saṅgahaṇā⁶ ākāso
5 nirālambo appatiṭṭho, iti ubho ete ekā baddhāpi⁷ visamīyogattṭhena anupalittat-
ṭhena ca⁸ dūre nāma honti, pāraṇ ti orimatīrato paratīraṃ, tadāhū ti
tam āhu.

Iti brāhmaṇo catasso satārahā gāthā Kassapadasabalena
desitaniyāmena desetvā tuṇhi ahoṣi, tā⁹ sutvā M. „saphalaṃ
10 me āgamanan“ ti tuṭṭhacitto „imā gāthā n' eva sāvaka-
bhāsītā na isibhāsītā na ikavikatā¹⁰, sabbaññunā va bhāsītā,
kin nu kho agghantīti¹¹“ cintetvā „imāsaṃ sakalam pi cakka-
vālaṃ yāva Brahmaloḷkā sattaratanapunnāṃ katvā dadamāno
n' eva anucchavikaṃ kātum sakkoti, ahaṃ kho pan' assa tiyo-
15 janasate Kururaṭṭhe sattayojanike Indapattanagare rajjam
dātum pahomi, atthi¹² khv-assa rajjam kāretum bhāgyan“ ti
aṅgavijjānubhāvena olokeno nāddasa, tato senāpatiṭṭhānādini¹³
cintetvā¹⁴ ekagāmabhojanam pi tassa¹⁵ bhāgyaṃ adisvā dhana-
lābhassa olokeno koṭidhanato paṭṭhāya oloketvā catunnaṃ
20 kahāpaṇasahassānaṃ bhāgyaṃ disvā „ettakena naṃ pūjessā-
mīti“ catasso saḥassatṭhāvikaṃ dāpetvā „ācariya tumhe aññe-
saṃ khattiyānaṃ imā gāthā desetvā kim¹⁶ labhathā“ 'ti pucchi.
„ekekāya¹⁷ sataṃ sataṃ mahārāja, ten' eva¹⁸ satārahā nāma
jātā“ ti āha, atha naṃ Mahāsatto „ācariya tvaṃ attanā¹⁹ ga-
25 hetvā vicaraṇabhaṇḍassa²⁰ anagghaṃ²¹ na jānāsi, ito paṭṭhāya
tā²² saḥassārahā nāma hontū“ 'ti vatvā gātham āha:

44. Sahassīyo imā gāthā na imā gāthā satārahā,

cattāri tvaṃ saḥassāni khippaṃ gaṇhāhi brāhmaṇa²³ 'ti²³. 411.

Ath' assa ekaṃ sukhayānakaṃ datvā „brāhmaṇaṃ sotthina²⁴

¹ Cks omīti. ² Bā adds thomenti. ³ Bā sataṃdh-. ⁴ Bā -an. ⁵ Bā
sampa-. ⁶ so Bā; Ck yagaganāṃ, Cs yagahaṇāṃ. ⁷ Bā bandh-. ⁸ Cks vi.
⁹ Bā tam. ¹⁰ Bā na kenaci bhāsītā. ¹¹ Bā agghanti, Cks agghatīti. ¹² Bā
add nu. ¹³ Ck -dinaṃ. ¹⁴ Bā olokeno. ¹⁵ Bā -bhojanassaapi. ¹⁶ Bā kitta-
kaṃ dhanāṃ. ¹⁷ Bā adds gāthāya. ¹⁸ Bā add tā. ¹⁹ so Cks; Bā -no dhanāṃ
²⁰ so Cks; Bā vikiṇṭabha-. ²¹ so Cks; Bā agghaṃ. ²² Bā ekekā gāthā. ²³
Bā add an explanation of this verse.

gehaṃ pavesethā¹ "ti purise āṇāpetvā taṃ uyyojesi, tasmiṃ
khaṇe Sutasomena raññā satārahā yathā saḥassārāhā katvā
pūjitā², sādhu sādhu 'ti mahāsādhukārasaddo ahosi, tassa
mātāpitāro taṃ saddaṃ sutvā „kimsaddo nāṃ' eso“ ti puc-
chitvā yathābhūtaṃ sutvā³ dhanalolatāya⁴ Mahāsattassa⁵ kuj-
jhimṃsu, so pi brāhmaṇaṃ uyyojetvā tesāṃ santikaṃ gantvā
vanditvā aṭṭhāsi, ath' assa pitā⁶ „tāta evarūpassa sāhasika-
corassa hatthato mutto sīti“ paṭisanthāraṃ pi akatvā attano
dhanalolatāya⁴ „saccaṃ kira tāta tayo catasso gāthā sutvā
cattāri saḥassāni dinnānīti“ pucchitvā „saccan“ ti vutte 10

15. Asītiyā⁷ navutiya ca gāthā,
satārahā cāpi bhavēyyu⁸ gāthā,
paccattam eva Suttasoma jānāhi
sahassiyo nāma kuth' atthi⁹ gāthā ti āha. 412.

Ta. paccattamevā 'ti attanā jānāhi, kudh[atthīti] kuhiṃ atthi¹⁰. 15

Atha naṃ Mahāsatto „nāhaṃ tāta dhanena vaddhiṃ
icchāmi sutena icchāmīti“ saññāpento āha:

16. Icchāmi vo 'haṃ sutavuddhiṃ attano,
santo ca maṃ suppurisā bhajeyyūṃ,
ahaṃ savantīhi mahodadhīva¹ 20
na hi tāta tappāmi subhāsitenā. 413.

17. Aggi yathā tiṇakatṭhaṃ dāhanto
na tappatī sāgaro vā nadīhi¹¹
evam pi te paṇḍitā rājasetṭha
suvā na tappanti subhāsitenā 414. 25

18. Sakassa dāsassa yadā suṇomi
gāthā ahaṃ atthavatī janinda

¹ B^d sampādetthā, B^s sampāpethā. ² B^ds add ti nagaravāsino. ³ B^d add attano.

⁴ B^d -lobhatāya. ⁵ C^k mahāsaddantassa. ⁶ B^d add kathaṃ. ⁷ C^ks add vā.

⁸ C^ks -uṃ, B^d -yya. ⁹ C^k kuthātthi, B^ds kā atthi. ¹⁰ C^k hatthi; B^d tattha

tāta sutasoma gāthā asitārahā navutārahā satārahā cāpi gāthā bhavēyya, tāta

sutasoma paccattameva attanā va jānāhi, saḥassārāhā nāma gāthā kā kassa

puggalassa santike atthīti. ¹¹ C^k nadīhi, B^d nadibhi.

tam eva sakkacca nisāmayāmi,
na hi tāta dhammesu mam' atthi tittīti. 415.

Ta. vo ti nipātamattāni, santo ti ete ca mañi bhajeyyūti ti icchāmi,
savantīhīti nadīhi, sakassā 'ti tiṭṭhatu Nandabrāhmaṇo yadā ahañi attano
5 dāsassāpi¹ suṇomi².

Evañ ca pana vatvā „mā mañi tāva³ dhanahetu pari-
bhāsi⁴, ahañi 'dhammam sutvā āgamiṣṣāmīti' sapatham katvā
āgato, idāñi ahañi porisādassa santiṇam gamiṣṣāmi⁵, idāñi vo
rajjam gañhathā⁶“ 'ti niyyādentō

10 49. Idāñi te raṭṭham sadhanam sayoggaṃ (²⁸⁹/₁₉)
sakāyuram sabbakāmūpapannam,
kiñi kāmahetu paribhāsase mañi,
gacchāmi⁷ ahañi porisādassa kante⁸ ti g. ā. 416.

Ta. kante⁶ ti santike.

15 Tasmim samaye pitu rañño hadayañi uñham ahosi, so
„tāta Sutasoma kin nām' etañi kathesi, caturañginiyā senāya
coram gaheṣṣāmīti“ vatvā g. āha:

50. Attānurakkhāya bhavanti h' ete
hatthārohā rathikā pattikā ca
20 assārohā yeva dhanuggahāse,
senam payuñjāma, hanāma sattun ti. 417.

Ta. hanāmā 'ti sace evaṃ payojitā⁷ senā tam gaheṭṭum na sakkonti
atha nañi sakalaratthavāsino gaheṭvā gantvā hanāma sattum mārema⁸ tañi
attano⁹ paccamittan ti a¹⁰

25 Atha nañi mātāpitāro assupunnamukhā „tāta mā¹⁰ gan-
tum¹¹ labbhā¹²“ ti yāciṃsu, soḷasasahassā nāṭakittihiyo pi sesa-
pañjano pi „amhe anāthe katvā kuhiñi gacchasi devā¹³“ 'ti
parideviṃsu, sakalanagare koci sakabhāvena sañṭhātum¹²
asakkontō „porisādassa kira¹³ paṭiññam datvā āgato, idāñi

¹ Bds add santike. ² Bds add tāta dhammesu mama titti na hi atthiti. ³ Bd
tāta. ⁴ Bds -sasi. ⁵ Ck -iti. ⁶ so Cks for nante? cfr. p. 26.e; Bd unte, Bs
ante? ⁷ Ck -kaiñi, C -kā. ⁸ Bd hanema. ⁹ Bds amhakarāñi. ¹⁰ Bd adds gaccha.
¹¹ Bds add na. ¹² Bds sandhāretum. ¹³ Bd pana kira ahañi.

catasso satārahā¹ gāthā sutvā dhammakathikassa sakkāraṃ
katvā mātāpitāro vanditvā puna kira corassa santikaṃ ga-
missatīti² sakalanagaraṃ ekakolāhalaṃ ahoṣi, so mātāpitunnaṃ
vacanaṃ sutvā

51. Sudukkaraṃ porisādo akāsi:

5

jīvaṃ gahetvāna avassajī maṃ,
taṃ tādisaṃ pubbakiccaṃ saranto

dubbhe ahaṃ tassa kathaṃ janindā 'ti g. ā. 418.

Ta. jīvaṃ gahetvānā 'ti jīvagāhaṃ² gahetvā, taṃ tādisaṃ ti taṃ
tena kathaṃ tathārūpaṃ³. pubbakiccaṃ ti purimaupakāraṃ, janindā 'ti 10
pitaraṃ ālapati.

So mātāpitāro assāsetvā⁴ „amma tāta tumhe mayhaṃ mā
cintayittha, katakalyāṇo ahaṃ, chakāmaggissariyaṃ⁵ na dulla-
bhaṃ“ ti mātāpitāro vanditvā sesajanaṃ anusāsetvā pakkāmi.

Tam atthaṃ pakāsento Satthā gātham āha:

15

52. Vanditvā⁶ so pitaraṃ mātaraṃ ca
anusāsetvā negamaṃ [ca] balaṃ ca
saccavādi saccānurakkhamāno⁷
agamāsi so yena⁸ so porisādo ti. 419.

Ta. saccānurakkhamāno ti saccaṃ anurakkhamāno, agamāsi ti taṃ 20
rattinā nivesane yeva sayitvā⁹ punadivase arunuggamanavelāya mātāpitāro
vanditvā sesajanaṃ anusāsetvā assumukhena nānappakāraṃ paridevantena itthā-
gārādījanaṃ anugato nagarā nikkhamma taṃ janaṃ nivattetuṃ asakkonto
mahāmagge daṇḍakena tiriyaṃ lekhaṃ katvā „imaṃ¹⁰ mayi asneha¹¹ mā¹²
atikkamiṃsū“ 'ti āha, mahājano tejavato silavantassa ānaṃ atikkamituṃ asak- 25
konto mahāsaddena paridevamāno taṃ sīhaviṃ jambhitaṃ gacchantāṃ olokento¹³
thatvā tasmiṃ dassanūpacāraṃ atikkamante ekarāvaṃ ravanto nagaraṃ pāvisi,
so pi āgatamaggen' eva tassa santikaṃ gato, tena vuttaṃ: agamāsi so yattha
so porisādo ti.

Tato porisādo cintesi¹⁴: „sace mama sahāyo Sutasoma 30
āgantukāmo āgacchatu vā mā vā¹⁵ rukkhadevatā me yaṃ¹⁶

¹ Bā sahasārahā. ² Bā jīvamānaṃ. ³ Cks tathānurū-. ⁴ Bā anusāsetvā. ⁵
Bā -masaggissariyaṃ. ⁶ so all three MSS. ⁷ read: saccānurakkhamāno saccavādi?
⁸ Bā yattha. ⁹ Bā vasitvā. ¹⁰ Bā adds sace. ¹¹ Bā sineho atthi. ¹² Ck
maṃ. ¹³ Bā -etvā. ¹⁴ Cks gacchanto pana in the place of tato porisādo cintesi.
¹⁵ Bā omits vā mā vā. ¹⁶ Bā yaṃ mayhaṃ.

icchatu taṃ karotu, ime rājāno māretvā pañca madhuramaṃsena
balikammaṃ karissāmīti“ citakam katvā aggim jāletvā „am-
gāram tāva hotū“ 'ti tassa sūlam tacchantassa nisinnakāle¹
āgato², atha naṃ porisādo disvā tuṭṭhacitto „samma gantvā
5 kattabbakiccaṃ te katan“ ti pucchi, Mahāsatto „āma mahārāja
Kassapadasabalena desitā me gāthā sutā³, dhammakathikassa
sakkāro ca kato, tasmā gantvā kattabbakiccaṃ nāma hotīti“
dassetum gātham āha:

53. Kato mayā saṃgaro brāhmaṇena
10 ratṭhe sake issariye ṭhiteṇa,
taṃ saṃgaram brāhmaṇassa-ppadāya⁴
saccānurakkhī punar āgato 'smi,
yajassu yaññaṃ hantvāna mama maṃsam⁵
khādāhi vā maṃ samma porisādā⁶ 'ti. 420.

15 Ta. yajassū 'ti maṃ māretvā devatāya vā yaññaṃ yajassu maṃsam vā
me khādāhīti a.

Taṃ sutvā porisādo „ayaṃ rājā na bhāyati, vigatama-
raṇabhayo hutvā katheti, kissa nu kho esa ānubhāvo“ ti
cintetvā „aññaṃ n' atthi: ayaṃ 'Kassapadasabalena desitā
20 me gāthā sutā' ti vadati, tasmaṃ etenānubhāvena bhavitabbaṃ,
aham p' etaṃ kathāpetvā tā gāthā sossāmi, evaṃ aham pi
nibbhayo bhavissāmīti“ sannitṭhānaṃ katvā gātham āha:

54. Nā hāyate khāditum⁷ mayhaṃ pacchā,
citakā ayaṃ tāva sadhūmikā va⁸,
25 niddhūmake pacitaṃ sādhu pakkam,
suṇāma⁹ gāthāyo satārahāyo ti. 421.

Ta. khāditum¹⁰ ti khādanam, tava khādanam¹¹ mayhaṃ pacchā vā
pure vā na parihāyati, pacchāpi¹² hi tvain mayā khāditabbo va, pacitan ti
niddhūmake piṇḍale aggimhi pakkamaṃsam sādhu-pakkam¹³ nāma hoti.

¹ Bds add sutasomo. ² Cks gato. ³ Bds sutvā. ⁴ Bds -nasampadāya. ⁵ so Bds;
Cks omīti hantvāna mama maṃsam; read: hantvāna me maṃsam yajassu yaññaṃ?

⁶ Cks khāda maṃ porisādā. ⁷ Bds -taṃ. ⁸ Bds ca. ⁹ Bds -ṇo. ¹⁰ Bds -tan.

¹¹ Bds tāva khādeyyam. ¹² Cks paccāya pi.

Taṃ sutvā Mahāsatto „ayaṃ porisādo pāpadhammo, imaṃ thokaṃ niggahetvā lajjāpetvā kathessāmīti“ cintetvā āha:

55. Adhammiko tvaṃ porisādak' āsi

ratthāto bhaṭṭho udarassa hetu,

dhammañ c' imā abhivadanti gāthā,

5

dhammo adhammo ca kuhiṃ sameti. 422.

56. Adhammikassa luddassa niccaṃ lohitaṇṇi

n' atthi saccaṃ kuto dhammaṃ¹, kiṃ sutena karissasīti. 423.

Ta. dhammañcā 'ti imā ca gāthā na valokuttaradhammaṃ abhivadanti, kuhiṃ sameti'ti kattha samāgacchati², dhammo hi sugatiṃ vā agatiṃ³ vā 10 pāpeti adhammo duggatiṃ, kuto dhammaṃ¹ ti vacīsaccamattam⁴ pi n' atthi kuto dhammo, kiṃ sutena⁵ 'ti tvaṃ etena sutena kiṃ karissasi, mattikābhājanāṃ viya sīhavasāya abhājanāṃ tvaṃ dhammassa.

So evaṃ kathite n' eva kujjhi, kasmā: Mahāsattassa mettānubhāvena⁶ mahantena, atha naṃ „kiṃ puna samma 15 Sutasoma aham eva adhammiko“ ti vatvā gātham āha:

57. Yo maṃsahetu migavaṃ careyya

yo cāhane⁶ purisaṃ attahetu

ubho pi te pecca samā bhavanti,

kasmā no adhammikaṃ brūsi⁷ maṃ tvaṃ ti. 424.

20

Ta. kasmā no ti ye Jambudīpatale rājāno alaṃkatapaṭiyattā mahābala-parivārā rathavaragatā migavaṃ carantā tikhiṇehi sarehi mige vijjhittvā mārenti te avatvā kasmā tvaṃ maṃ yeva adhammikaṃ vadesi⁸, yadi te niddosā aham pi niddoso yevā 'ti dīpeti.

Taṃ sutvā Mahāsatto laddhiṃ bhindanto gātham āha: 25

58. Pañca pañca na khā⁹ bhakkhā khattiyena pajānatā,

abhakkhaṃ rāja bhakkhesi, tasmā adhammiko tuvaṃ ti. 425.

Tass' attho: samma porisāda¹⁰ khattiyadhammaṃ jānantena pañca pañca 'ti hatthiādayo das' eva sattā maṃsamayena¹¹ na kho¹² bhakkhā na kho¹³ 30 khādītabbayuttakā, na kho 't' eva vā pāṭho, aparo nayo: khattiyena khattiyadhammaṃ jānantena pañcanakhesu sattesu sasako sallako godho¹³ sāmi¹⁴ kummo

¹ Bā -o. ² Cks -si. ³ Bds nibbānaṃ. ⁴ Ck -saccaṃ tampi. ⁵ Bds mettābhāvanāya. ⁶ Bā gāhane. ⁷ Cks brūhi. ⁸ Bā -asi. ⁹ so all three MSS. ¹⁰ Bds add khattiyena nāma. ¹¹ so Cks; Bā maṃsavaṣeṇa. ¹² Bā omits kho. ¹³ Cks -ā. ¹⁴ so Cks; Bds sāci.

ti ime pañc' eva sattā bhakkhitabbayuttakā na aññe, tvaṃ pana abhakkhaṃ purisamaṃsaṃ bhakkhesi, tenāpi adhammiko ti.

Iti so niggahaṃ patvā aññaṃ nissaraṇaṃ adisvā attano pāpaṃ paṭicchādentō gātham āha:

- 5 59. Mutto tvaṃ porisādassa hatthā
gantvā sakaṃ mandiraṃ kāmakāmī
amittahatthaṃ punar āgato si,
nakkhattadhamme kusalo si rājā 'ti. 426.

10 Ta. nakkhattadh'amme ti tvaṃ nakkhattadhammasamkhāte nīti-
satthe¹ na kusalo si², attano atthānatthaṃ na jānāsi, akāraṇeṃ eva te loke
paṇḍito ti kitti patthaṭṭa³, ahaṃ pana te paṇḍitabhāvaṃ na passāmi⁴, atibālo
sīti vadati.

Atha naṃ Mahāsatto „samma khattadhamme kusalena
nāma mādisen' eva bhavitabbaṃ, ahaṃ taṃ jānāmi, na puna
15 tathattāya⁵ paṭipajjāmīti“ vatvā gātham āha:

- 20 60. Ye khattadhamme kusalā bhavanti
pāyena⁶ te nerayikā bhavanti,
tasmā ahaṃ khattadhammaṃ pahāya
saccānurakkhī punar āgato 'smi,
yajassu yaññaṃ khāda maṃ porisādā⁷ 'ti. 427.

Ta. kusalā ti tathattāya paṭipajjanakusalā, pāyena⁶ 'ti yebhuyyena nera-
yikā, ye pana tattha na nibbattanti te sesāpāyesu nibbattanti.

Porisādo āha:

- 25 61. Pāsādavāsā paṭhavīgavāssaṃ⁸
kāmitthiyo kāsikacandanaṃ ca
sabbaṃ tahiṃ labbhati sāmitāya⁹,
saccena kiṃ passasi ānisaṃsaṃ ti. 428.

30 Ta. pāsādavāsā ti samma Sutasoma tava tīṇaṃ utūnaṃ anucchavikā
dibbavimānakeppā tayo nivāsapāsādā, paṭhavīgavāssaṃ¹⁰ ti paṭhavi ca gāvo
ca assā ca bahū, kāmitthiyo ti kāmavattubhūtā itthiyo, kāsikacandanaṃ

¹ Bā natti-. ² Bā yo. ³ Cks -patthavā, Bā patthaṭṭo. ⁴ Bā adda na jānāmi.

⁵ Cks only tāya. ⁶ Cks pāse. ⁷ read: maṃ khāda posāda yajassu yaññaṃ?

⁸ Bā -ā. ⁹ Bā labhasi sāmikāya. ¹⁰ Bā -ssā.

cā 'ti kāsikavatthañ ca lohitacandanañ ca, sabbañ tahiñ ti etañ¹ ca aññañ
ca upabhogaparibhogañ sabbañ tahiñ² attano nagare sāmitāya labhasi, sāmi
huvā yathā icchasi tathā paribhuñjitum labhasi, so tvañ sabbañ etañ pahāya
saccānurakkhī idhāgacchanto saccena kim ānisañsañ³ passasi.

Bodhisatto āha:

62. Ye kec' ime atthi rasā pathavyā
saccañ tesañ sādhutarañ rasānañ,
sacce t̥hitā samaṇabrāhmaṇā ca
taranti jātimaṇassa pārañ ti. 429.

Ta. sādhutarañ ti yasmā sabbe pi rasā sattānañ saccakāle yeva pañitā¹⁰
honti tasmā saccañ tesañ sādhutarañ⁴, yasmā vā viratisaccavacīsacce t̥hitā
jātimaṇassañkhātassa tebhūmakavaṭṭassa pārañ amatamahānibbānañ taranti
pāpuṇanti tasmā tañ sādhutarañ ti.

Evam assa Mahāsatto sacce ānisañsañ kathesi, tato
porisādo vikaṣitapadumapuṇṇacandasassirīkam ev' assa mu-¹⁵
khañ oloketvā „ayañ Sutasomo⁵ aṅgāracitakañ mañ sasūlañ⁶
tacchantañ passati, cittutrāsamattam pi 'ssa n' atthi, kin nu
kho esa⁷ satārahānañ gāthānañ ānubhāvo udāhu saccassa
aññass' eva vā kassacitī⁸ cintetvā „pucchissāmi tāva nan"
ti pucchanto gātham āha:

63. Mutto tuvañ porisādassa t̥atthā
gantvā sakañ mandirañ kāmakāmi
amittahatthañ punar āgato si,
na ha⁹ nūna te maraṇabhayañ janinda,
alīnacitto c' asi⁹ saccavādīti. 430.

Mahāsatto pi 'ssa ācikkhanto āha:

64. Katā me kalyāṇā anekarūpā,
yaññā yit̥thā¹⁰ ye vipulā pasatthā,
visodhito paralokassa maggo,
dhamme t̥hito ko maraṇassa bhāye. 431..
65. Katā me kalyāṇā anekarūpā,
yaññā yit̥thā ye vipulā pasatthā,

¹ Ck^s evañ. ² Ck^s tañhi, Bđ hi. ³ Ck^s -anusañsañ. ⁴ Bds add rasānañ. ⁵
Ck^s omit oloketvā ayañ sutasomo. ⁶ Bđ mañsasulāñ. ⁷ Bđ assa. ⁸ Bđ hi.
⁹ Bđ asi. ¹⁰ Bđ dīthā.

- anānutappaṃ paralokaṃ¹ gamissaṃ,
yajassu yaññaṃ khāda maṃ porisāda. 432.
66. Pitā ca mātā ca upaṭṭhitā me,
dhammena me issariyaṃ pasatthaṃ,
5 viśodhito paralokassa maggo,
dhamme ṭhito ko maraṇassa bhāye. 433.
67. Pitā ca mātā ca upaṭṭhitā me,
dhammena me issariyaṃ pasatthaṃ,
anānutappaṃ paralokaṃ gamissaṃ,
10 yajassu yaññaṃ khāda maṃ porisādo. 434.
68. Ñātīsu mittesu katā me kārā²,
dhammena me issariyaṃ pasatthaṃ -pe-. 435.
69. Ñātīsu mittesu katā me kārā²,
dhammena me issariyaṃ pasatthaṃ,
15 anānutappaṃ -pe- 436.
70. Dinnaṃ me dānaṃ bahudhā bahunnaṃ,
santappitā samaṇā brāhmaṇā ca,
viśodhito paralokassa maggo -pe- 437.
71. Dinnaṃ me dānaṃ bahudhā bahunnaṃ,
20 santappitā samaṇā brāhmaṇā ca,
anānutappaṃ paralokaṃ gamissaṃ,
yajassu yaññaṃ khāda maṃ porisādā³ 'ti. 438.

Ta. kalyāṇā ti kalyāṇakammā, anekarūpā ti dānādivasena³ neka-
vidhā, yañña ti dasavidhā dānavatthupariccāgavasena ativipulā paṇḍitapasatthā
25 yaññāpi yitthā pavattitā, dhamme ṭhito ti evaṃ dhamme patiṭṭhito mādiso ko
nāma maraṇassa bhāyeyya, anānutappaṃ ti anānutappamāno, dhammena me
issariyaṃ pasatthan ti dasavidharājadhammaṃ akopetvā dhammen' eva mayā
rajjajin paṇḍitaṃ⁴, kārā⁵ ti ñātīsu ñātikiccāni mittesu ca mittakiccāni,
dānaṃ ti savatthukacetanā, bahudhā ti bahūhi ākārehi, bahunnaṃ ti na
30 pañcannaṃ na dasannaṃ satassa pi sahaṇṇassa pi⁶, dinnaṃ eva, santappitā
ti gahitagahitabhājanāni pūretvā sutṭhu tappitā⁷.

¹ so all three MSS. ² Bds katūpakārā. ³ Bd annādi-. ⁴ Bds pasāsi-. ⁵ Bds
katūpakārā, C^o karo. ⁶ C^o sahaṇṇassa pi, Bd adda satasahaṇṇassa pi. ⁷ Bd santa-

Taṃ sutvā porisādo „ayaṃ Sutasomarājā sappuriso nāṇa-sampanno¹, sac' āhaṃ² etaṃ khādeyyaṃ muddhā me sattadhā phaleyya paṭhavi vā pana me vivaraṃ dadeyyā“ 'ti bhītatāsito „samma na tvaṃ mayā khāditabbayuttarūpo“ ti vatvā gātham āha:

5

72. Visaṃ pajānaṃ puriso adeyya
āsīvisaṃ jalitaṃ uggatejaṃ,
muddhāpi tassa vipateyya sattadhā
yo tādisaṃ saccavādiṃ adeyyā 'ti. 439.

Ta. visaṃ ti tatth' eva mūraṇasamatthaṃ³ halāhalavisaṃ, jalitaṃ ti 10
attano visatejaṃ' eva jalitaṃ tena uggatejaṃ aggikkhandhaṃ viya vicarantaṃ
āsīvisaṃ vā pana so gīvāya gaṇheyya.

Iti so Mahāsattaṃ „halāhalavisasādiso me tvaṃ, ko taṃ khādissatīti“ vatvā tā gāthāyo sotukāmo taṃ yācitvā tena dhammagāravajananatthaṃ „evarūpānaṃ anavajjadhammānaṃ“⁴ 15
gāthānaṃ tvaṃ abhājanan“ ti paṭikkhitto pi „sakala-Jambudīpe iminā sadiṣo paṇḍito n' atthi, ayaṃ nāma mama hatthā muñ-citvā gantvā tā gāthā sutvā dhammakathikassa sakkāraṃ katvā nalāṭeṇa maccuṃ ādāya punāgato, ativiya sādthurūpā gāthā bhavissantīti“⁵ sutṭhutarāṃ sañjātasavanādaro hutvā yācanto 20
gātham āha:

73. Sutvā dhammaṃ⁶ vijānanti narā kalyāṇapāpakāṃ,
api gāthā suṇitvāna dhamme me ramatī maṇo ti. 440.

Tass' attho: samma Sutasoma narā nāma⁷ dhammaṃ sutvā kalyāṇam pi
pāpam pi jānanti, app-eva⁸ tā gāthā sutvā mama pi kusalapathadhamme⁹ maṇo 25
rameyyā 'ti.

Atha Mahāsatto „sotukāmo dāni porisādo, kathessāmi 'ssa nan“ ti cintetvā „tena hi samma sādhukaṃ suṇāhīti“ taṃ ohitasotaṃ katvā Nandabrāhmaṇeṇa kathitapiyāmen' eva gāthānaṃ thutiṃ katvā chakāmāvacaradevesu¹⁰ ekakolāhalaṃ 30

¹ Bds add madhuradhammakathiko. ² Cks svāhaṃ. ³ Cks Bd ma-. ⁴ Bd omits dhammānaṃ. ⁵ Cks -a. ⁶ Bds add nāma. ⁷ Bd kusalakammāpatha. ⁸ Bd chasu - - vesu.

katvā devatāsu sādhuḥkāraṁ dadamanāsu¹ Mahāsatto porisā-
dassa dhammaṁ kathesi:

74. Sakideva Sutasoma sabbhi hotu² samāgamo,
sā naṁ saṁgati pāleti nāsabbhi bahusaṁgamo. 441.
- 5 75. Sabbhir eva samāsetha sabbhi kubbetha santhavaṁ,
sataṁ saddhammam aññāya seyyo hoti na pāpiyo. 442.
76. Jīranti ve rājarathā sucittā,
atho sarīram pi jaraṁ upeti,
sataṁ ca dhammo na jaraṁ upeti,
10 santo have sabbhi pavedayanti. 443.
77. Nabhā³ ca dūre paṭhavī ca dūre,
pāraṁ samuddassa tad āhu dūre,
tato have⁴ dūratarāṁ vadanti
sataṁ ca dhammaṁ asataṁ ca rājā 'ti. 444.
- 15 Tassa tena sukathitattā c' eva attano paṇḍitabhāvena ca
„gāthā sabbaññūbuddhakathitā viyā“ 'ti cintentassa sakala-
sarīraṁ pañcavaṇṇāya pītiyā phari⁵, Bodhisatte muducittaṁ
ahosi, setacchattadāyakaṁ pitaram viya naṁ amaññi, so „aham
Sutasomassa⁶ dātabbahiraññasuvaṇṇe⁷ na passāmi, ekekāya
20 pan' assa⁸ gāthāya ekekaṁ⁹ varaṁ dassāmīti“ cintetvā
gātham āha:

78. Gāthā imā atthavatī suvyañjanā ($\frac{151}{10}$)
subhāsītā tuyhaṁ janinda sutvā
ānandicitto¹⁰ sumazo patīto,
25 cattāri te samma vare dadāmīti. 445.

Ta. ānandīti ānandajāto¹¹, sesāni tass' eva vevacanāni, cattāro pi h'
ete tuṭṭhākārā yeva.

Atha naṁ Mahāsatto „kiṁ nāma tvaṁ varaṁ dassasīti“
apasādentō āha:

¹ C^s Bd -deve. ² Bds hoti. ³ Bds -am. ⁴ Cks bhava. ⁵ C^s pūri, Bds pari-
pūri. ⁶ Cks sutasomo massa. ⁷ Bds dātabbaṁ kiñci hivaṇṇaṁ. ⁸ Bd pana.
⁹ Cks -kā. ¹⁰ Bd ānantivitto, Cks ānandacitto. ¹¹ Cks -di-.

79. Yo n' attano maraṇaṃ bujjhasi tvaṃ
hitāhitaṃ vinipātaṃ ca saggaṃ
giddho rase duccharite nivitṭho
kiṃ tvaṃ¹ varaṃ passasi pāpadhamma². 446.

80. Ahaṇ ca taṃ dehi varan ti vajjan
tvaṃ cāpi datvāna avākareyya,
sanditṭhikaṃ kalaham imaṃ vivādaṃ
ko paṇḍito jāṇaṃ upabbajeyyā 'ti. 447.

Ta. yo ti yo tvaṃ maraṇadhammo aham asmīti attano maraṇaṃ na
jānāsi³ na bujjhasi⁴ pāpadhammam eva karosi, hitāhitaṃ ti idaṃ me kam- 10
maṃ hitaṃ idaṃ ahitaṃ idaṃ vinipātaṃ nessati⁵ idaṃ saggaṃ ti na jānāsi,
rase ti manussamaṃsarase, vajjan ti vadeyyaṃ⁶, avākareyyā 'ti vācāya
datvā dehi me varan ti vuccamāno⁷ avākareyyāsi na dadeyyāsi⁸, upabba-
jeyyā 'ti ko imaṃ kalaham paṇḍito upagaccheyya.

Tato porisādo „nāyaṃ mayhaṃ saddahati, saddahāpessāmi 15
nan“ ti gātham āha:

81. Na taṃ varaṃ arahati jantu dātum
yaṃ vāpi datvāna avākareyya,
varassu samma avikampamāno,
pāṇaṃ cajitvāna pi dassam evā 'ti. 448.

Ta. avikampamāno ti anoliyamāno⁹

Atha Mahāsatto „ayaṃ ativiya sūro hutvā kathesi“, ka-
rissati me vacanaṃ gaṇhissāmi¹⁰, sace pana 'manussamaṃsaṃ
na khāditaḥpan' ti paṭhamam eva vāraṃ varissam¹¹ ativiya
kilamissati, paṭhamam aññe tayo vare gahetvā pacchā etaṃ 25
gaṇhissāmīti“ cintetvā āha:

82. Ariyassa ariyena sameti sakkhi¹²
paññassa paññāṇavatā¹³ sameti,
passeyya taṃ vassasataṃ arogaṃ,
etaṃ varānaṃ paṭhamam varāmīti. 449.

¹ Bā tain. ² Bā -o, Bā -e. ³ Ck omits na, Bā omits jānāsi. ⁴ Bā adds na
jānā. ⁵ Bā omits nessati. ⁶ Bā add na. ⁷ Bā adds na. ⁸ Bā omits na da-
⁹ Bā -eti. ¹⁰ Bā -mitti. ¹¹ Bā vārayissam. ¹² Bā sakkhi. ¹³ Ck -navatā.

Ta, ariyassā 'ti ācāraariyassa, sakkhīti¹ sakkhīdhammo ti² mitta-dhammo, paññānavatā³ ti ñāpasampannena³, sametīti Gaṅgodakam viya Yamunodakena saṁsandati dhātuso⁵ hi sattā saṁsandanti, passeyya tan ti porisādassa ciraṁ jīvitam icchanto⁵ paṭhamam attano jīvitavaram yācati paṇḍi-
 5 tassa hi pana⁶ mama jīvitam dehīti vattum ayuttam api ca so mayham eva⁷ ārogyam icchatīti cintetvā tussissatīti⁸ pi evam āha.

So tam sutvā va „ayam issariyā dhamsetvā⁹ idāni mam-sam khādītukāmassa evam mahāanatthakārassa mahācorassa mayham eva jīvitam icchati, aho maṇa hitakāmo“ ti tuṭṭha-
 10 mānaso tam¹⁰ vañcetvā varassa gahitabhāvam ajānitvā va tam varam dadamāno gātham āha:

83. Ariyassa ariyena sameti sakkhi¹¹
 paññassa paññānavatā sameti,
 passe pi¹² mam vassasatam arogam¹³,
 15 etam varānam paṭhamam dadāmīti. 450.

Ta varānam ti catunnam varānam paṭhamam.

Tato Bodhisatto āha:

84. Ye khattiyā ye¹⁴ idha bhūmipālā
 muddhābhisittā katanāmadheyyā
 20 na tādise bhūmipatī adesi,
 etam varānam dutiyam varāmīti. 451.

Ta. katanāmadheyyā ti muddhani abhisittatā¹⁵ va muddhābhisittā katanāmadheyyā, na tādise ti tādise khattiye na adesi mā khādīti.

Iti so dutiyam varam gaṇhanto parosatānam khattiyānam
 25 jīvitavaram gaṇhi, porisādo pi 'ssa dadamāno āha:

85. Ye khattiyā ye¹⁶ idha bhūmipālā
 muddhābhisittā katanāmadheyyā
 ' na tādise bhūmipatī ademi¹⁷,
 etam varānam dutiyam dadāmīti. 452.

¹ Bā sakkhīti. ² Bā omīti ti. ³ Bā ñāna-. ⁴ Bā -yo. ⁵ Bā adds viya. ⁶ Ck pi, Bā omīti pana. ⁷ Bā add esa. ⁸ Cks -sīti. ⁹ Bā -yam ṭhapetvā. ¹⁰ Cks omīti tam. ¹¹ Bā sakkhi. ¹² Bā passapi. ¹³ Bā ārogyam. ¹⁴ Bā so. ¹⁵ Cks -ttatā. ¹⁶ Bā se. ¹⁷ Cks adesi.

Kiñ pana te tesāṃ saddaṃ suṇanti na' suṇantīti na' sabbaṃ suṇanti, porisādena hi rukkhassa dhūmajālupaddava-bhayena³ paṭikkamitvā aggi kato, aggino ca rukkhassa ca antare nisīditvā Mahāsatto tena saddhiṃ kathesi, tasmā sabbaṃ asutva upaḍḍhupaḍḍham suṇiṃsu, te „idāni Sutasomo porisādaṃ damessati, mā bhāyathā“ 'ti aññamaññaṃ samassā-sesum, tasmīṃ khaṇe Mahāsatto imaṃ gātham āha:

96. Parosataṃ khattiyā te gahitā
talāvutā assumukhā rudantā,
sake te⁴ ratṭhe paṭipādayāhi,
etaṃ varānaṃ tatiyaṃ varāmīti. 453. 10

Ta. parosatan ti atirekasatan, te gahitā ti tayā gahitā, talāvutā ti hatthatalesu āvutā.

Iti Mahāsatto tatiyaṃ⁵ varaṃ gaṇhanto tesāṃ khatti-yānaṃ sakaratṭhaṃ⁶ niyyātanavaraṃ gaṇhi, kiṃkāraṇā: so akhādanto pi verabhayena⁷ sabbe te dāse katva araṇṇe yeva vāsāpeyya⁸ māretvā vā chaḍḍeyya paccantaṃ vā netvā vikki-ṇeyya, tasmā tesāṃ sakaratṭhaniyyātanavaraṃ gaṇhi, itaro pi 'ssa⁹ dadamāno imaṃ¹⁵ gātham āha:

97. Parosataṃ khattiyā me gahitā
talāvutā assumukhā rudantā,
sake te⁴ ratṭhe paṭipādayāmi,
etaṃ varānaṃ tatiyaṃ dadāmīti. 454. 20

Catutthaṃ pana gaṇhanto Bodhisattō imaṃ gātham āha:

98. Chiddan te ratṭhaṃ vyādhitaṃ¹¹ bhayāhi,
puthū narā lenam anuppaviṭṭhā,
manussamaṃsaṃ viramehi rāja¹²,
etaṃ varānaṃ catutthaṃ varāmīti. 455. 25

¹ Ck omits suṇanti na. ² Ck tañ. ³ Cks -lā-. ⁴ Cks na. ⁵ Bđ -ya. ⁶ Bđ -e.
⁷ Bđ veri-. ⁸ Bđ vāseyya. ⁹ Cks omits ssa. ¹⁰ Cks idam. ¹¹ Cs vya-, Bđ
byādhikāya. ¹² Ck Bđ -jā

Ta. chiddan ti na¹ ghanāvāsaṃ², tattha gāmādīnaṃ utthitattā savivaraṃ, vyādhitaṃ³ bhayābhīti porisādo idāni āgamiṣṣatīti tava bhayena kampamānā⁴. lenamanuppaviṭṭhā ti dārake hatthesu gahetvā tiṇagahanādiniḷiyanaṭṭhānaṃ⁵ paviṭṭhā, manussamaṃsaṃ ti duggandhajegucchapāṭikkūlaṃ manussamaṃsaṃ 5 pajaha nissakkatthe⁶ vā upayogaṃ, manussamaṃsato viramāhīti attho.

Evam vutte porisādo pāṇiṃ paharitvā hasanto „samma Sutasoma, kin nāṃ' etaṃ kathesi, kath' āhaṃ tuyhaṃ⁷ etaṃ varam dadeyyāmi⁸, sace pi gaṇhitukāmo aññaṃ gaṇhā⁹ 'ti vatvā⁹ gātham āha:

10 89. Addhā hi so bhakkho mamaṃ manāpo,
etassa hetum pi¹⁰ vanaṃ paviṭṭho,
so 'haṃ kathaṃ etto upārameyyaṃ,
aññaṃ varānaṃ catutthaṃ varassū 'ti. 456.

Ta. vanaṃ ti rajjaṃ pahāya imaṃ vanaṃ paviṭṭho.

15 Atha naṃ Mahāsatto „tvaṃ manussamaṃsassa piyattā¹¹ 'tato viramitum na sakkomīti' vadasi, yo hi piyaṃ nissāya pāpaṃ karoti ayaṃ bālo¹² 'ti vatvā gātham āha:

20 90. Na ve piyaṃ¹² me ti janinda tādiso (III 23")
attaṃ¹³ niraṃkatvā piyāni sevati,
attā va seyyo paramā va seyyo,
labbhā piyā ocitatthena pacchā ti. 457.

25 Ta. tādiso ti janinda tādiso yuvā abbirūpo mahāyaso idāni nāma me piyaṃ ti piyavatthūh' ālaggo¹⁴ attānaṃ niraṃkatvā sabbasugatihi c' eva sukha-visesehi ca nuditvā¹⁵ niraye pātetvā na ve piyāni sevati, paramā va seyyo ti purisassa hi paramhā¹⁶ piyavatthumhā attā va varataro¹⁷, labbhā piyā ti piyā nāma visayavasena¹⁸ 'c' eva puññena ca ocitatthena vadḍhitatthena diṭṭha-dhamme c' eva parattha ca devamanussasampattiṃ patvā sakkā laddhuṃ.

Evam vutte porisādo bhayappatto hutvā „ahaṃ¹⁹ Sutasomena gahitavaraṃ vissajjāpetum pi manussamaṃsato vira-

1 Bds omit na. 2 Bds gharā-. 3 Bds byādhitā, Cks vyādhitaṃ. 4 Bds kampitā.
5 all three MSS. gahaṇā-. 6 Cks nissakkanatthe. 7 Bds tumhākaṃ. 8 Bds dassāmi.
9 Ck pavatvā, Bds gaṇhāhi ti vatvā. 10 Bds hetumhi. 11 Bds piyatarattā. 12
Ck navesiyaṃ. 13 Bds attānaṃ. 14 Ck -ūhi laggo, Bds -vatthulo tena tattha. 15
Bds cavetvā. 16 Bds omits pa-. 17 Bds add kiṃkāraṇā. 18 Cks visayāyasena.
19 Ck Bds add hi.

mitum pi na sakkomi, kin nu kho karissāmīti⁶ assupunnehi
nettehi gātham āha:

91. Piyam me mānusaṃ maṃsaṃ

Sutasoma vijānāhi¹,

n' amhi sakko nivāretum

aññaṃ tuvaṃ² samma varaṃ varassū 'ti. 458.

5

Ta. vijānāhīti tvam pi jānāhi²

Tato Bodhisatto āha;

92. Yo ve piyam me ti piyānukaṃkhī³

attaṃ niraṃkatvā piyāni sevati

soṇḍo va pītvāna visassa⁴ thālaṃ

ten' eva so hoti dukkhī parattha. 459.

10

93. Yo c' īdha saṃkhāya piyāni hitvā

kicchena pi⁵ sevati ariyadhammaṃ

dukkhito va pītvāna yathosadhāni

ten' eva so hoti sukhī paratthā 'ti. 460.

15

Ta. yo ve ti samma porisāda yo idam me piyam ti pāpakiriyāya attānaṃ
niraṃkatvā yāni vatthūni sevati so surāpemena visamissaṃ suraṃ pītvā⁷ soṇḍo
viya tena pāpakammaṃ parattha nirayādisu dukkhī hoti, saṃkhāyā 'ti jānitvā
tuletvā piyāni hitvāpi⁸ adhammapaṭisaṃyuttāni piyāni chaḍḍetvā.

20

Evam vutte porisādo kapaṇaṃ paridevanto⁹ gātham āha:

94. Ohāy' ahaṃ pītaraṃ mātaraṃ ca,

manāpike kāmaguṇe ca pañca

etassa hetumhi vanaṃ pavittṭho,

tan te varaṃ kin ti-m-ahaṃ dadāmi. 461.

25

Ta. etassā 'ti manussamaṃsaṃ dassēti¹⁰, kintimahan ti kin katvā¹¹
ahaṃ taṃ varaṃ demi.

Tato Mahāsatto imaṃ gātham āha:

95. Na paṇḍitā diguṇaṃ¹² āhu vākyam,

saccappaṭiñṇā ca¹³ bhavanti santo,

30

¹ Bā -nāhi. ² Ck^s tvam. ³ Ck^s jānāsi. ⁴ Bā^s -nurakkhī. ⁵ Bā^s visamissa. ⁶
so all three MSS. ⁷ Ck^s pītvā, Bā^s pīvitvā. ⁸ Bā^s hitvāti. ⁹ Bā^s kalunam. ¹⁰
Ck^s dassē, Bā^s manussamaṃsassa. ¹¹ Bā^s kinti vatvā. ¹² Bā^s dvi-. ¹³ Ck^s -ññāya.

varassu samma iti mañ avoca,
icc-abravī tvañ na hi te sametīti. 462.

Ta. diguṇaṇ¹ ti samma porisāda paṇḍitā nāma ekañ vatvā puna tañ
visaṃvādentō dutiyañ vacanañ na vadanti², iti mañ avocā 'ti samma Suta-
5 soma varassu varañ ti evañ mañ avocā 'ti³, iccabravīti tasmā⁴ yañ tvañ
iti abravī te idāni na sameti.

Puna so rodanto yeva gātham āha:

96. Apuññalābhañ ayaśaṃ akittiñ
pāpañ bahuñ duccaritañ kilesaṃ
10 manussamañsassa kate⁵ upāgā,
tañ te varañ kin ti-m-ahañ dadeyya ti. 463.

Ta. pāpañ ti kammappaṭhañ apattañ⁶, duccaritañ ti kammappaṭha-
pattañ, kilesaṃ ti dukkhañ, manussamañsassa kate⁵ ti manussamañ-
sassa hetu, upāgā ti upagato 'mhi, tañ te ti tañ tuyhañ, kath' āhañ varañ
15 demī, mā mañ mārayi, anukampañ kārūṇaṃ mayi karohi, aññañ varañ
gaṇhā 'ti āha.

Atha Mahāsatto āha:

97. Na tañ varañ arahati jantu dātum
yañ vāpi datvāna avākareyya,
20 varassu samma avikampamāno,
pāṇaṃ jahitvāna⁷ pi dassa evā 'ti. 464.

Evañ tena paṭṭamañ vuttagātham āharitvā dassetvā vara-
dāne ussāhañ janento⁸ gātham āha:

98. Pāṇaṃ cājanti santo nāpi dhammañ⁹,
25 saccappaṭiññā cā¹⁰ bhavanti santo,
datvā varañ khippam avākarohi¹¹
etena sampajja surājasetṭha. 465.
99. Caje dhaṇaṃ yo pana āṇahetu¹²
aṇṇaṃ caje jivitañ rakkhamāno,

¹ Bḍ dvī-. ² Bḍ kathenti. ³ Bḍ abhāsi, Bḍ abhāsasi. ⁴ Bḍ kasmā. ⁵ Bḍ
bhavo. ⁶ so Ck; Bḍ appattañ. ⁷ Ckḥ jahe-, Bḍ cājivāna. ⁸ Bḍ ussāhento.
⁹ Ckḥ sata nesa dhammo. ¹⁰ Bḍ va. ¹¹ Bḍ khippamevāk-. ¹² Bḍ dhaṇaṃ
aṇṇavarassa hotu, Cḥ omits yo pana.

aṅgadhanam¹ jīvitam cāpi sabbam

caje naro dhammam anussaranto ti. 466.

Ta. pūṇan ti jīvitam, santo tañ ca² api jīvitam cājanti, na dhammam khippamavākaroḥīti idha khippam mayham dehīti attho, etenā 'ti etena dhammena c' eva saccena ca sampajja sampanno upapanno hohi, surāja-seṭṭhā 'ti tañ saṅganhanto³ ālapati, caje dhanan ti samma porisāda paṇ-
ḍito puriso hatthapādādimhi aṅge chejjamāne⁴ tassa rakkhanatthāya⁵ bahum
pi dhanam cajeyya, dhammam anussaranto ti aṅgadhanajīvitam pariccajanto
pi satam dhammam na vītikkamissāmi evam dhammam anussaranto.

Evam Mahāsatto imehi kāraṇehi tañ sacce patitṭhāpento
idāni attano garubbhāvam dassetum

10

100. Yassāpi⁶ dhammam puriso vijaññā

ye c' assa kaṁkham vinayanti santo

tañ hi 'ssa dīpañ ca parāyanañ ca

na tena mittim jarayetha⁷ pañño ti gātham āha. 467.

Ta. yassā 'ti yamhā purisā, dhammam ti kusalākusalajotakam kāraṇam, 15
vijaññā ti jāneyya⁸, tañ hissā 'ti tañ ācariyakulam etassa puggalassa
patitṭhānatthēna⁹ dīpañ uppanne bhaye gantabbatthānatthēna¹⁰ parāyanañ ca,
na tena mittim ti tena ācariyapuggalena saha¹¹ paṇḍito kenaci kāraṇena
mettim na jarayetha¹² na vināseyya.

Evam ca pana vatvā „samma porisāda guṇavantassa 20
ācariyassa vacanam nāma bhinditum na vaṭṭati, ahañ ca ta-
runakāle pi tava piṭṭhiācariyo hutvā bahum¹³ sikkhāpesim,
idāni Buddhaliṅhāya satārahā gāthā kathesim, teva me va-
canam kātum arahasīti“ āha, tañ sutvā porisādo¹⁴ „Sutasomo
mayham ācariyo c' eva paṇḍito ca¹⁵, varo c' assa mayā dinno, 25
kim sakkā kātum, ekasmiñ attabhāve maraṇam nāma dhuvam,
manussamamsam na khādisāmi, dassāmi 'ssa varan“ ti assu-
dhārāhi pavattamānāhi utthāya Sutasomanarindassa pādesu
patitvā varam dadamāno imam gātham āha:

¹ Ck aham dhanam. ² Bds nāma in the place of tañca. ³ Bd pagganhanto.

⁴ Bd chijj-. ⁵ Ck -ṇatthāya. ⁶ Cks yassāhi. ⁷ Bds ji-. ⁸ Bd vijā-. ⁹ Cks
-tṭhatthēna. ¹⁰ Cks gantabbatthēna, Bd gandhappatthāna-. ¹¹ Ck sahāsaha, Bds
sahasō. ¹² Bd jiyaretha, Bs jīrayetha. ¹³ Bd adds sikkhā, Bs sikkham. ¹⁴
Bd adds ayam. ¹⁵ Cks omit paṇḍito ca.

101. Addhā hi so bhakkho mamañ manāpo,
etassa hetum pi vanañ pavitt̃ho,
sace va' mañ yācasi etam atthañ
etam pi te samma varañ dadāmīti. 468.

- 5 Atha nañ Mahāsatto „evam atthu² samma, sīle patit̃thi-
tassa maraṇam pi nāma varañ, gaṇhāmi mahārāja tayā din-
nañ varañ, ajja³ pat̃thāya ācariyapathe⁴ patit̃thito 'si, evaṃ
sante pi tañ yācāmi: sace te mayi sineho atthi pañcasīlāni
gaṇha mahārājā“ 'ti āha, „sādhu samma dehi me sīlānīti“,
10 „gaṇha mahārājā“ 'ti, so Mahāsattañ pañcapatit̃thitena van-
ditvā ekamantañ nisīdi, Mahāsatto pi tañ sīle⁵ patit̃thāpesi,
tasmiñ khaṇe tattha sannipatitā bhummadevā „Mahāsatte
pītiñ janento⁶ Avīcito yāva bhavaggā añño porisādañ ma-
nussamañsato nivāretuñ samatto nāma n' atthi, aho Suta-
15 somena dukkarañ⁷ katan“ ti mahantena saddena vanaghaṭañ
unnādentō sādhu-kāram adāmsu, tesañ saddañ sutvā cātumma-
hārājikā ti evaṃ yāva Brahmalo-kā ekakolāhalañ ahosi, rukkhe
laggitārājāno pi tañ devatānañ sādhu-kārasaddañ suñiṃsu,
rukkha-devatāpi vimāne⁸ t̃hitā va sādhu-kāram adāsi, iti deva-
20 tānañ saddo sūyati rūpañ na dissati, devatānañ sādhu-kāra-
saddañ sutvā rājāno cintayim̃su: „Sutasomañ nissāya⁹ jīvi-
tañ laddhañ, dukkarañ katañ Sutasomena porisādañ da-
mento“ ti Bodhisattassa thutiñ karim̃su, porisādo Mahāsatt-
tassa pāde vanditvā ekamantañ at̃thāsi, atha nañ Mahāsatto
25 „samma khattiye mocehīti“ āha, so cintesi: „ahañ etesañ
paccāmitto, ete mayā mocitā 'gaṇhatha no paccāmittan' ti
mañ hiñseyyum pi, mayā jīvitañ cajantenāpi na sakkā Su-
tasomassa hatthato gahitañ sīlañ bhindituñ, iminā saddhiñ
yeva gantvā mocessāmi, evaṃ me abhayañ bhavissatīti“, atha
30 Bodhisattañ vanditvā „Sutasoma ubho pi gantvā khattiye
mocessāmā“ ti¹⁰ gātham āha:

¹ Bđ Cs ca. ² Bds āha. ³ Bđ ajjato. ⁴ Bđ bhariya. ⁵ Bđ nañ sīlesu. ⁶ Bđ
-etvā. ⁷ Bds -rataraiñ. ⁸ Bđ sakavi-. ⁹ Bds add no. ¹⁰ Bđ add vatvā.

192. Satthā ca me hosi sakhā ca me si,
vacanam pi te samma ahañ akāsiñ,
tuvam' pi me samma karoḥi vākyam,
ubho pi gantvāna pamocayāmā 'ti. 469.

Ta. satthā ti saggamaggassa desitattā satthā, tarunakālato paṭṭhāya 5
sakhā² ca.

Atha nañ Bodhisatto

193. Satthā ca te homi sakhā ca ty-amhi,
vacanam pi me samma tuvañ akāsi,
aham pi te samma karomi vākyam, 10
ubho pi gantvāna pamocayāmā 'ti³ vatvā 470.

te upasañkamitvā āha:

194. Kammāsapādena viheṭṭhitattā⁴
talāvutā assumukhā rudantā,
na jātu dubbhetha imassa rañño, 15
saccappaṭiññāñ me paṭissuñāthā 'ti. 471.

Ta. kammāsapādenā 'ti idañ Mahāsatto ubho pi gantvāna pamoca-
yamā ti sampāṭicchitvā khattiyā nāma mānathaddhā hontī muttamattā iminā
viheṭṭhit' amhā 'ti porisādañ potheyyum pi haneyyum pi na kho pan' esa tesu
dubbhissati ahañ ekako va gantvā paṭiññāñ tava nesañ gañhāmīti cintetvā 20
tatha gantvā te hatthatale āvūṇitvā aggaṭṭhāgūḷi⁵ bhūmiyañ⁶ phusaññāsu
rukkaṣākkhāsu olambite⁷ vātappahāraṇakāle nāgadantesu⁸ olambitakarapaṇḍakadu-
māni⁹ viya samparivattante addasa, te pi tañ disvā idāni 'mha aroga ti ekappa-
hāren' eva mahāravañ raviñsu, atha te Mahāsatto mā bhāyathā¹⁰ ti assāsetvā
mayā porisādato¹¹ tumhākañ abhayañ gahitañ tuñhe pana me vacanañ karoṭhā 25
'ti vatvā evam āha, tatha na¹² jātū 'ti ekamisañ' eva na dubbhetha.

Tato te āhañsu:

195. Kammāsapādena viheṭṭhit' amhā
talāvutā assumukhā rudantā,
na jātu dubbhema imassa rañño, 30
saccappaṭiññāñ te paṭissuñāmā¹³ 'ti. 472.

¹ all three MSS. tvañ. ² Cks -āya. ³ Bds add evañ. ⁴ so Cks for viheṭṭhit'
attha? Bds vihedhitamhā, Bs viheṭṭhayitthamhā. ⁵ Bds -lisu. ⁶ Bds bhūmi. ⁷ Cks
-tesu, Bds olaggite. ⁸ Bds -dante. ⁹ Bds olaggitakor-. ¹⁰ Bds -yitthā. ¹¹ Bds
-do damito. ¹² Ck pana. ¹³ Bds paṭissuñomā.

Ta. paṭissuṇāma¹ 'ti evaṃ paṭiññaṃ adhiṇṇaseṃa sampaticchāma api ca kho pana mayaṃ kilantā kathetuṃ na sakkoma tumhe sabbasattānaṃ saraṇaṃ tumhe va kathetha² mayaṃ vo vacanaṃ sutvā paṭiññaṃ dassāma³ 'ti.

Atha naṃ⁴ Bodhisatto „tena hi me⁵ paṭiññaṃ detthā“
5 'ti vatvā⁶

106. Yathā pitā vā athavāpi mātā
anukampakā atthakāmā pajānaṃ
evam eva no⁷ hotu ayaṃ ca rājā,
tumhe ca vo hotha yath' eva puttā⁸ ti. 473.

10 Te pi sampaticchamānā imaṃ gātham āhaṃsu:

107. Yathā pitā vā athavāpi mātā
anukampakā atthakāmā pajānaṃ
evam eva no hotu ayaṃ ca rājā,
mayam pi hessāma tath' eva puttā ti. 474.

15 Ta. tumhe ca vo ti vokāro nipātamattaṃ.

Iti Mahāsatto tesam paṭiññaṃ gahetvā porisādaṃ pakko-
sivā „ehi⁹, khattiye mocehīti“ āha, so khaggaṃ gahetvā ekassa
rañño bandhanaṃ chindi, rājā sattāhaṃ nirāhāro vedanāmatto¹⁰
sahabandhanacchedā mucchito bhūmiyaṃ pati, taṃ disvā Ma-
20 hāsatto kāruṇṇaṃ katvā „samma porisāda, mā evaṃ chindīti“
ekam rājānaṃ ubho hi hatthehi dāhaṃ gahetvā ure katvā
„idāni bandhanaṃ chindā“ 'ti āha, atha porisādo khaggena
chindi, Mahāsatto pi tḥāmasampannatāya taṃ ure nipajjāpetvā
orasaputtaṃ viya mudūcittena otāretvā bhūmiyaṃ nipajjāpesi,
25 evaṃ sabbe pi te bhūmiyaṃ nipajjāpetvā vaṇe dhovivā dāra-
kānaṃ kaṇṇato suttaṃ viya saṇikaṃ rajjuyo nikkaddhitvā
pubbalohitaṃ dhovivā vaṇe niddose katvā „samma porisāda,
ekam rukkhatacaṃ pāsāṇe ghaṃsitvā āharā“ 'ti āharāpetvā
saccakiriyaṃ katvā tesam hatthatalāni makkhesi, taṃ khaṇaṃ
30 yeva vaṇo phāsukaṃ¹¹ ahosi, porisādo taṇḍule¹² gahetvā vāra-

¹ Bḍ paṭissuṇomā. ² Bḍ ne. ³ Bḍ omits me. ⁴ Bḍ adds gāthamāha. ⁵ Bḍ no.

⁶ Bḍ mayaṃ pi hessāma yattheyateva puttā in the place of tumhe - . ⁷ Bḍs add samma. ⁸ Bḍs -patto. ⁹ so all three MSS. ¹⁰ Bḍs -laṃ.

ṇaṃ¹ paci, ubho janā parosataṃ khattiye vāraṇaṃ² pāyesuṃ³,
 iti te sabbe santappitā, suriyo pi atthaṃgato, punadvase pi pāto
 ca majjhantike cā sāyaṇ ca vāraṇāṃ⁴ eva pāyevā tātīyādivase
 sasitthakaṃ yāguṃ pāyesuṃ, tāvatā⁵ arogā⁶ ahesuṃ, atha te
 Mahāsatto „gantuṃ sakkhissathā“ ’ti pucchitvā „gacchāmā“⁵
 ’ti vutte „ehi samma porisāda, sakaraṭṭhaṃ gacchāmā“ ’ti
 āha, so rodamaṇo tassa pādesu patitvā „tvaṃ samma rājāno
 gahetvā gaccha, ahaṃ idh’ eva mūlaphalāni khādanto vasissā-
 mīti“ āha, „samma idha kiṃ karissasi, ramaṇīyan te raṭṭhaṃ,
 Bārāṇasiyaṃ rajjaṃ karohīti“⁷, „samma kiṃ kathesi, na sakkā⁸
 mayā tattha gantuṃ, sakalanagaravāsino pi⁹ me verikā⁷, te
 ’mayhaṃ iminā mātā khādītā mayhaṃ pitā’ ti maṃ paribhā-
 sissanti, ’gaṇhath’ imaṃ coraṇ’ ti ekaledḍunā⁸ va⁹ maṃ jīvita
 voropessanti, ahaṃ ca tumbhakaṃ santike sīle patiṭṭhito, jīvita-
 hetum pi na sakkā mayā paraṃ māretuṃ, nāhaṃ gacchāmi,¹⁰
 ahaṃ manussamaṃsato viratattā¹⁰ kittakaṃ jīvissāmi, idāni
 mama tumbhakaṃ dassanaṃ n’ atthīti“ roditvā „gacchatha
 tumhe“ ti āha, ath’ assa Mahāsatto piṭṭhiṃ parimajjitvā¹¹
 „samma¹² Sutasomo nāmāhaṃ, mayā hi tādiso kakkhaḷo¹³ vi-
 nīto, Bārāṇasivāsikesu kiṃ vattabbaṃ¹⁴ atthi, ahaṃ taṃ tattha²⁰
 patiṭṭhāpessāmi¹⁵, attano rajjaṃ dvidhā bhinditvā dassāmīti“,
 „tumbhakaṃ pi nagare mama verino atthi yevā“ ’ti vutte „iminā
 mama vacanaṃ karontena dukkaraṃ kataṃ, yena¹⁶ ten’ upāyena
 porāṇakayase patiṭṭhāpetabbo esa mayā¹⁶ ti cintetvā tassa palo-
 bhanatthāya nagarasampattiṃ vaṇṇento āha:²⁵

108. Catuppadaṃ sakunaṃ cāpi maṃsaṃ
 sūdehi randhaṃ sukataṃ suniṭṭhitam
 sudhaṃ va Indo paribhuñjīyāna¹⁶
 hitvā kath’ eko ramaṣī araṇṇe. 475.

¹ Ck^s taraṇaṃ. ² so Ck^s; B^d pāhesuṃ. ³ B^d yāvatā. ⁴ Ck^s -ā. ⁵ Ck^s kare-.
 B^d kare-. ⁶ B^d hi. ⁷ B^d verino. ⁸ B^d ekeka-. ⁹ C^s B^d vā. ¹⁰ B^d -mai-
 sassa viramitattā. ¹¹ Ck^s -manditvā, C^s -madditvā. ¹² B^d adds porisāda mā
 cintayī. ¹³ B^d add pharuso. ¹⁴ Ck^s omīti vattabbaṃ. ¹⁵ B^d add sace. ¹⁶
 Ck^s -sāna, B^s -yāni.

109. Tā khattiyā vellivilākamajjhā¹
alamkatā samparivārayitvā
Indam va devesu pamodayimsu
hitvā kath' eko ramasī araṇṇe. 476.
- 5 110. Tambūpadhāne² bahugonakamhi
sucimhi³ sabbasayanamhi saṇṇate⁴
sayanassa majjhamhi sukham sayitvā
hitvā kath' eko ramasī araṇṇe. 477.
111. Pāṇissaram kumbhathūnam nisithe
10 atho pi ve⁵ nippurisam hi turiyam
bahuṃ sugītaṃ ca suvāditaṃ ca
hitvā kath' eko ramasī araṇṇe. 478.
112. Uyyānasampannam⁶ pahūtamalyam⁷
migācirūpetapuram⁸ surammam
15 hayehi nāgehi ratheh' upetaṃ
hitvā kath' eko ramasī araṇṇe. 479.

Ta. sukatan ti nānappakārehi sutthukataṃ, suniṭṭhitau ti sambhāra-
yojanena⁹ tam¹⁰ sutthuyojitaṃ, katheko ti katham eko, ramasīti mūla-
phalaṇi khādanto katham ramissasi, ehi mahārāja gamissāmā 'ti, vellivilāka-
20 majjhā¹¹ ti ettha velliti¹² rāsi¹³ vilākamajjhā ti vilaggamajjhā uttattaghaṇa-
suvannarāsippabhā c' eva¹⁴ tanudīghamajjhā ca¹⁵ 'ti dasseti, devesū 'ti
devaloke acceharā Indam va ramaṇiye Bārāṇasinagare pubbe tam pamodayimsu
'ti, tā hitvā idha kiṃ karissasi, ehi samma gacchāmā 'ti, tambupadhāne¹⁶
ti rattupadhāne sabbasayanamhi¹⁷ sabbattharaṇatthate sayane, saṇṇate¹⁸
25 ti anekabhūmike¹⁹ dassetvā attharattālaṇkatayutte²⁰ tuvaṃ²¹ pubbe sayīti attho,
sukham ti tādissassa sayanassa²² majjhamhi sukham sayitvā idāni katham araṇṇe
ramissasi, ehi gacchāma sammā 'ti, nisithe ti rattibhāge²³, hitvā ti eva-
rūpaṃ sampattim chaletvā, uyyānasampannam pahūtamalyan²⁴ ti
mahārāja tava uyyānasampannam nānāvidhapuppham²⁵, migācirūpetapuram²⁶

¹ Bā veli-. ² Bā kambupadāne. ³ Bā subhamhi. ⁴ Bā saṅgo. ⁵ Bā atho
nisive, Pā nisipe. ⁶ Ck - nna. ⁷ Ck pahuta-, Cā bahūta-, Bā bahuta-. ⁸ Bā
Bā migājīnūpetam-. ⁹ Bā nānāsambh-. ¹⁰ Bā omī tam. ¹¹ Bā veli-. ¹²
so Bā; Cā ramsi. ¹³ Ck - bhāvova, Bā - suvaṇṇarāsivaṇṇarāsippabhā ceva. ¹⁴
Ck vā. ¹⁵ Bā kampu-. ¹⁶ Bā saṅge. ¹⁷ Ck - kā. ¹⁸ so Bā; Cā atthattā-
aṇkatayutte, Ck attharattāṇkatayutte, Bā addharattāṇkatā-. ¹⁹ Bā tatthatuvaṃ.
20 Bā add nīside ti pi pātho. ²¹ Pā bahuta-, Bā uyyānam-. ²² Ck nānā-
vidhehi puppham.

surammān ti taṃ uyyānaṃ Migāciraṇ¹ nāma nāmena upetaṃ puram pi te
sutṭhu rammaṃ hitvā ti evarūpaṃ manoramaṃ chaḍḍetvā.

Iti Mahāsatto „app-eva nāma esa pubbe upabhuttaupa-
bhogarasam² saritvā gantukāmo bhavēyyā“ ‘ti paṭhamam bho-
janena palobhesi dutiyam kilesena³ tatiyam sayanena catuttham 5
naccagītavāditenā pañcamam uyyānena c’ eva nagarena cā ‘ti
imehi ettakehi palobhetvā „ehi mahārāja, aham taṃ ādāya
gantvā Bārāṇasiyam paṭiṭṭhāpetvā pacchā sakarattam gac-
chāmi⁴, sace Bārāṇasirajjam na labhissāma⁵ upadḍharajjan te
dassāmi, kiṃ te araṇṇāvāsena, mama vacanam karohīti“ āha, 10
so tassa katham⁶ sutvā gantukāmo hutvā „Sutasoma⁷ mayham
atthakāmo anukampako paṭhamam kalyāṇe paṭiṭṭhāpetvā ‘idāni
porāṇakayase⁸ paṭiṭṭhāpessāmiti’ vadati, sakkhissati c’ esa
paṭiṭṭhāpetum, iminā saddhim yeva gantum vaṭṭati, kiṃ me
araṇṇenā⁹“ ‘ti cintetvā tuṭṭhacitto tassa guṇam nissāya vaṇṇam 15
kathetukāmo „samma Sutasoma kalyāṇamittasamsaggato sādhu-
taram pāpamittasamsaggato ca pāpataram nāma n’ atthīti“
vatvā āha:

113. Kālapakkhe yathā cando hāyat’ eva suve suve
kālapakkhūpamo rāja asataṃ hoti samāgamo. 480. 20
114. Yathāham rasakam āgamma¹⁰ sūdakam¹¹ purisādhamam¹²
akāsiṃ pāpakam kammaṃ yena gacchāmi duggatiṃ. 481.
115. Sukkapakkhe yathā cando vadḍhat’ eva suve suve
sukkapakkhūpamo rāja sataṃ hoti samāgamo. 482.
116. Yathāham tavam āgamma Sutasoma vijānāhi¹³ 25
kāhāmi kusalam kammaṃ yena gacchāmi suggatiṃ. 483.
117. Thale yathā vārijanindavaṭṭam¹⁴
anaddhaneyyam acirattṭhitikam¹⁵

¹ Bds migājīnam. ² Bd -paribhoga-. ³ Bd -savasena ⁴ Bds gamissāmi. ⁵
Bd labhissasi. ⁶ Bd vacanam. ⁷ Ck -ma. ⁸ Bds add ca. ⁹ Bds -avāsena. ¹⁰
Ck yathā bhārasmā gamma, Bd yathā harassakam-. ¹¹ Bd suddhamkā. ¹² Ck
purisāda-. ¹³ Bd pajānāhi. ¹⁴ Bds vuṭṭham. ¹⁵ Ck Bd -ītikam, C^s -ītikam.

evam pi ce hoti asataṃ samāgamo
anaddhaneyyo udakaṃ thale va. 484.

118. Sare yathā vārijanindavaṭṭaṃ¹
ciraṭṭhitikaṃ² naraviriyaseṭṭha

5 evam pi ce hoti sataṃ samāgamo
ciraṭṭhitiko udakaṃ sare va. 485.

119. Avyāyiko hoti sataṃ samāgamo,
yāvaṃ pi tiṭṭheyya tath' eva hoti,
khippaṃ hi veti asataṃ samāgamo,

10 tasmā sataṃ dhammo asabbhi ārakā ti. 486.

Ta. suve suve ti divase divase, anaddhaneyyan ti na addhānakkamaṃ,
sare ti samudde, naraviriyaseṭṭhā 'ti naresu viriyena seṭṭha, udakaṃ
sare vā 'ti samudde vaṭṭaudakaṃ viya, avyāyiko ti avigacchanako, yāvaṃ
pi tiṭṭheyyā 'ti yattakaṃ kālāṃ jīvitaṃ tiṭṭheyya tattakaṃ kālāṃ tath' eva
15 hoti, na jīrati sappurisehi mittabhāvo.

Iti so porisādo sattahi gāthāhi Mahāsattass' eva vaṇṇaṃ
kathesi, so porisādaṃ ca te rājāno ca gahetvā paccanta-
gāmaṃ agamāsi, paccantavāsino Mahāsattaṃ disvā nagaraṃ
gantvā³ ācikkhimsu, amaccā balakāyaṃ ādāya gantvā parivāra-
20 yimsu, Mahāsatto tena parivārena Bārāṇasirajjaṃ agamāsi,
antarāmagge janapadavāsino⁴ paṇṇākāraṃ datvā anugamaṃsu⁵,
mahanto parivāro ahoṣi, tena saddhim Bārāṇasiṃ sampāpuṇi,
tadā porisādassa putto rājā hoti, senāpati Kālahatthi yeva,
nāgarā rañño ārocayimsu: „mahārāja Sutasomo kira porisādaṃ
25 dametvā ādāya idhāgacchati, nagaram assa⁶ pavisitum na
dassāmā“ 'ti sīghaṃ nagaradvārāni pidahitvā āvudhahatthā
atṭhaṃsu, Mahāsatto dvārapidahitabhāvaṃ ñatvā porisādaṃ ca
parosātaṃ ca rājāno ohāya katīhi ca amaccehi saddhim āgantvā
„ahaṃ Sutasomo⁷ rājā, dvāraṃ vivarathā“ 'ti āha, purisā
30 gantvā rañño ārocesum, so „khippaṃ vivarathā“ 'ti vivarā-
pesi, Mahāsatto nagaraṃ pāvisi, rājā ca Kālahatthi ca⁸ paccug-

¹ Eds vutttham. ² Ck Bd -ikam ³ Bds add amaccānaṃ. ⁴ Bd adds bodhisattassa.

⁵ C^s -mimsu, Bd gacchimsu. ⁶ Cks nagarassa. ⁷ Bd -ma. ⁸ Bd cassa.

gamanam katvā ādāya pāsādam āropayim̐su, so rājāsane nisī-
 ditvā porisādassa aggamaheṣiṇ ca sesāmacce ca pakkosāpetvā
 Kālahatthim āha: „Kālahatthi kasmā rañño nagaram pavisituṁ
 na dethā“ ¹ti, „so rajjam karonto imasmiṁ nagare bahumanusse
 khādi, khattiyehi akattabbam kari, sakala-Jambudīpaṁ chiddam
 akāsi evarūpo pāpadhammo, tena kāraṇenā ²ti, idāni so eva-
 rūpaṁ karissatīti“, „mā cintayittha, ahaṁ taṁ dametvā sīlesu
 patitthāpesiṁ, jīvitaheṭu pi kañci ³ na viheṭṭhessati, n' atthi
 vo tato bhayaṁ, evaṁ mā karittha, puttehi nāma mātāpitaro
 paṭijaggitabbā, mātāpitiposakā ⁴ hi saggam gacchanti, itare
 nirayaṁ“, evaṁ so nīcāsane nisinnassa puttaraḥjassa ovādam
 datvā „Kālahatthi tvaṁ rañño sahāyo c' eva sevako ca, rañ-
 ñāsi ⁵ mahante issariye patitthāpito, tayāpi rañño atthaṁ cari-
 tuṁ vaṭṭatīti“ senāpatim pi anusāsivā „devi tuvaṁ pi kula-
 gehā āgantvā tassa santikā ⁶ mahesiṭṭhānam ⁷ patvā puttadhītāhi
 vuddhippattā, tayāpi tassa atthaṁ carituṁ vaṭṭatīti“ deviyā
 ovādam datvā tam eva vatthuṁ matthakaṁ pāpetuṁ dham-
 maṁ desento āha:

120. Na so rājā ⁸ yo ajeyyaṁ jināti,
 na so sakhā yo sakhāraṁ ⁹ jināti, 20
 na sā bhariyā ¹⁰ yā patino vibhetti,
 na te puttā ¹¹ ye na bharanti jinṇaṁ. 487.
121. Na sā sabhā yattha na santi santo,
 na te santo ¹² ye na bhaṇanti dhammaṁ,
 rāgaṇ ca dosaṇ ca pahāya mohaṁ 25
 dhammaṁ bhaṇantā va bhavanti santo. 488.
122. Nābhāsamānaṁ ¹³ jānanti missaṁ bālehi paṇḍitaṁ,
 bhāsamānaṁ ca jānanti desentaṁ amataṁ padaṁ. 489.
123. Bhāsaye jotaye dhammaṁ, paggaṇhe isinaṁ dhajaṁ,
 subhāsitaḍhajā isayo, dhammo hi isinaṁ dhajo ti. 490. 30

¹ Bā klñci. ² Bā -tuposakā. ³ Bā raññāpi. ⁴ Bā -ke. ⁵ Bā aggama-. ⁶
 read: rājā na so? ⁷ Bā sakhāna. ⁸ read: bhariyā na sā? ⁹ Bā viroti, Ck
 pihoti. ¹⁰ read: puttā na te? ¹¹ read: santo na te? ¹² Ck nabh-.

Ta. ajeyyaṇ ti ajeyyā nāma mātāpitaro, te jinanto rajā nāma na hoti, sace tvaṃ pitu santakaṃ rajjāṃ labhivā tassa paṭisattu hosi¹ akicecakāri nāma bhavissasi, sakhāraṃ² jinātīti kuṭṭhena jināti, sace tvaṃ Kālahatthi rañño saddhīṃ mittadhammaṃ na pūresi adhamme hutvā niraye nibbattissasi, na
 5 vibhetīti³ na bhāyati⁴, sace tvaṃ rañño na bhāyasi ariyadhamme⁵ ṭhitā nāma na hosi⁶, jināṇa ti mahallakāṃ, tasmīṃ kāle abharantā⁷ puttā nāma na honti, santo ti paṇḍitā, ye na bhaṇanti dhammaṃ ti ye pucchitā sabhāvaṃ na vadanti na te paṇḍitā nāma, dhammaṃ bhaṇantā ti ete ragādayo pabāya parassa hitānukampakā hutvā sabhāvaṃ bhaṇantā paṇḍitā nāma honti,
 10 nābhāsamānaṃ⁸ ti na abhāsamānaṃ, amataṃ padaṇ ti amatamahānibbānaṃ desantaṃ paṇḍitaṃ ti jānanti, ten' eva porisādo maṃ ūtvā pasanno⁹ cattāro vare datvā pañcasu silesu paṭiṭṭhito. bhāsaye ti paṇḍito puriso dhammaṃ bhāseyya joteyya¹⁰, Buddhādayo hi isayo, yasmā dhammo tesam dhaḍḍo subhāsitaḍḍhajā nāma, subhāsitaṃ gaṇhanti¹¹, bālā pana subhāsitaṃ gaṇhantā
 15 nāma n' atthīti.

Imassa dhammakathaṃ sutvā rajā ca senāpati ca tuṭṭhā „gacchāma mahārājānaṃ¹² ānessāma¹³“ ti¹⁴ nagare bheriṇ cārāpetvā nāgare sannipādetvā „tumhe mā bhāyathā¹⁵, rājā kira dhamme paṭiṭṭhito, etha¹⁶ naṃ ānemā¹⁷“ ti mahājānaṃ
 20 ādāya Mahāsattaṃ purakkhatvā¹⁸ rañño santikaṃ gantvā vanditvā kappake upatṭhāpetvā kappitakesamassuṃ nahātapasādhitā¹⁹ rājānaṃ ratanarāsīmhi paṭiṭṭhāpetvā abhisiñcitvā nagaraṃ pavesesuṃ, porisādarājā parosātānaṃ khattiyānaṃ Mahāsattassa ca mahāsakkārāṃ kāresi, „Sutasomanarindena kira
 25 porisādo²⁰ dametvā rajje paṭiṭṭhāpito²¹“ ti sakale-Jambudīpe mahākolāhalaṃ udapādi, Indapattanagaravāsino „rājāno āgacchantū²²“ ti dūtaṃ paṇiṇimsu, so tattha māsamattaṃ vasitvā „samma gacchāma maṃ, tvaṃ appamatto hohi²³, nagaraḍvāre²⁴ cā nivesanadvāre²⁵ cā ti pañca dānasālā²⁶ kārehi²⁷,
 30 dasarājadhamme²⁸ akopetvā agatigamaṇaṃ parihaṇā²⁹“ ti porisādaṇṇi ovadi, parosātāhi rājadhānihi balakāyo yebhuyyena

¹ Bā ahoṣi. ² Bā nakhānaṃ. ³ Ck viheti. ⁴ Ck bhāsati. ⁵ Ck bhari-. ⁶ Bā hoti, adding akicecakāri nāma bhavissati. ⁷ Ck arabantā, Ck abharantā. ⁸ Bā -acitto. ⁹ Bā katheyya. ¹⁰ Bā paggaṇhanti. ¹¹ Bā -ja, omitting naṃ. ¹² Bā ānemā. ¹³ Bā adda vatvā. ¹⁴ Bā -ittha. ¹⁵ Bā atha. ¹⁶ Bā purato katvā. ¹⁷ Ck -ditāṃ, Bā nhātānulittā pasobhitaṃ. ¹⁸ Bā -daṃ. ¹⁹ Bā -atū. ²⁰ Bā hohiti. ²¹ Bā -resu. ²² Ck nivāsana-. ²³ Bā -lāyo. ²⁴ Ck -esi. ²⁵ Bā -esu.

sannipati, so tena balakāyena parivuto Bārāṇasito nikkhami,
 porisādo pi nikkhamitvā upadḍhapathā nivatti, Mahāsatto avā-
 hanānaṃ rājūnaṃ vāhanāni datvā sabbe uyyojesi, te pi¹ tena
 saddhiṃ sammoditvā yathārahaṃ² vandanāliṅganādīni katvā
 attano attano janapadaṃ³ gamiṃsu, Mahāsatto pi nagaraṃ 5
 patvā mahantena issariyena Indapattavāsīhi devanagaraṃ viya
 alaṃkatanagaraṃ pavisitvā mātāpitara vanditvā paṭisanthāraṃ⁴
 katvā mahātalaṃ abhirūhi⁵, so dhammena rajjaṃ karento⁶
 cintesi: „rukkhadevatā māyhaṃ bahūpakārā, balikkammalābham
 assā⁷ karissāmīti“ so tassa nigrodhassa avidūre mahantaṃ taḷā- 10
 kaṃ kāretvā bahūni kulāni pesetvā gāmaṃ nivesesi, gāmo mahā
 ahosi asītimattaāpaṇasahassapatimaṇḍito, tam pi rukkhāmūlaṃ
 sākhaṇtatato paṭṭhāya samatalaṃ kāretvā parikkhittaṃ vedikaṃ
 toraṇadvārayuttaṃ akāsi, devatā paṣīdi⁸, kammāsapādassa da-
 mitaṭṭhāne nivīṭṭhattā pana so gāmo Kammāsadammanigamo⁹ 15
 nāma jāto, sabbe pi rājāno Mahāsattassa ovāde ṭhatvā dānādīni
 puñṇāni katvā saggapadaṃ¹⁰ pūrayiṃsu.

Satthā imāni dhammadesanaṃ āharitvā „nāhaṃ bhikkhave idān’
 eva Aṅgulimālaṃ damemi, pubbe p’ esa mayā damito yevā“ ‘ti vatvā
 jātakaṃ samodhānesi: „Tadā porisādarājā Aṅgulimālo ahosi, Kālahatthi 20
 Sāriputto, Nandabrāhmaṇo Anando, rukkhadevatā Kassapo, Sakko
 Anuruddho, sesarājāno Buddhaparisā, mātāpitara mahārājakulāni, Suta-
 somarājā kira aham evā“ ‘ti. Mahāsutasomajātakaṃ¹¹. Asī-
 tinipātavaṇṇanā niṭṭhitā¹².

¹ Bā adds rājāno. ² Bds mahāsattaṃ. ³ Bds -de. ⁴ Bds madhurapa-. ⁵ Bā
 -rūyhi. ⁶ Bā karonto. ⁷ Cks assa. ⁸ Bds abhippasīdati. ⁹ Ck -dhamma-
¹⁰ Bā saggapūraṃ. ¹¹ Bā omits mahā and adds niṭṭhitā. ¹² Cā adds paṭi-
 sandhimānusīho bhogavāsanaṇḍipīṭakattaye dānasīlamayā puñṇā mama hotu bhavā-
 bhavā, iminā puñṇakammāna yāva Buddho bhavāmahaṃ mahosadho va ājānena
 jotisetthīva bhoginā vessantaro va dānena hotu mayhaṃ bhāvabhavā. Bā adds
 an index of all the Jātakas contained in Visatiniṭṭhā — Asītinigāthā.

3.6.80

7820

30917

Formerly published:

Dhammapadam, Ex tribus codicibus hauniensibus palice edidit, latine vertit, excerptis ex commentario palico notisque illustravit V. Fausbøll. Hauniæ 1855. 8 Danish crowns.

Five Jātakas, containing a Fairy Tale, a Comical Story, and Three Fables. In the Original Pāli Text, with a Translation and Notes, by V. Fausbøll. Copenhagen 1861. 3 Danish crowns.

Two Jātakas. The original Pāli Text, with an English Translation and Critical Notes. By V. Fausbøll. 1870. (From the Journal of the R. A. S.). 1 Danish crown.

The Dasaratha-Jātaka, being the Buddhist Story of King Rāma. The Original Pāli Text with a Translation and Notes by V. Fausbøll. Copenhagen 1871. 1 crown 33 ører Danish.

Ten Jātakas. The Original Pāli Text with a Translation and Notes, by V. Fausbøll. Copenhagen 1872. 4 Danish crowns.

The Sutta-Nipāta, being a collection of some of Gotama Buddha's dialogues and discourses. Edited by V. Fausbøll. Part 1. Text. London. Published for the Pāli Text Society. 1885.

Smaahistorier fra ¹Osterland. Efter det Persiske ved V. Fausbøll. Kbh. 1852. 50 Ører.

Vægter-Versene i deres ældre og yngre Skikkelse, udgivne af V. Fausbøll. Med Afbildninger af Vægtere fra forskjellige Tider. Kbh. 1862. 2det Oplag. ^aibidem, eodem. 20 Ører. (Med Melodier).

Beretning om de vidtbekjendte Molboers vise Gjæringer og tapre Bedrifter. Ved V. Fausbøll. Kbh. 1862. 3dje Udgave. Kbh. 1887. (Illustreret.)

Bidrag til en Ordbog over Gadesproget og saakaldt Daglig Tale, oplyst med over 5000 Exempler, hentede fra trykte Kilder, og med Henviisning til beslægtede Ord og Talemaader i andre Sprog. Ved V. Kristiansen. Kbh. 1866. 2 Kroner.

Copyright 1967, 1968
BEST BINDER
17, Lake Road
Valencia-70000